UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI

Michal Turošík

DEŇ DOKTORANDOV

ZBORNÍK Z 1. VEDECKÉHO SEMINÁRA DOKTORANDOV

BELIANUM

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
Právnická fakulta

Deň doktorandov

(Zborník príspevkov z 1. Vedeckého seminára „Deň doktorandov“ konaného 9.marca 2016 na PrF UMB v Banskej Bystrici)

BELIANUM

2017

Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Predseda redakčnej rady a vedecký redaktor:
Mult. Dr. h. c. prof. JUDr. Mojmír Mamojka, CSc.

Predseda edičnej komisie:
JUDr. Monika Némethová, PhD.

Recenzenti:
Prof. JUDr. Ján Cirák, CSc.
Doc. JUDr. Jaroslav Klátik, PhD.

Zostavovateľ:
Dr. iur. JUDr, Ing. Michal Turošík, PhD.

Príspevky neprešli jazykovou korektúrou.

Vydavateľ:
Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici
Právnická fakulta UMB

© Právnická fakulta UMB v Banskej Bystrici

ISBN 978-80-557-1235-2
EAN 9788055712352

Obsah

Erik Elias
Účel trestu v systéme slovenského a európskeho trestného práva 6

Rudolf Ballasch
Korupcia a klientelizmus v Slovenskej republike 15

Eva Finďová
Právno-filozofické vymedzenia trestnej politiky 23

Nikola Kánová
Všeobecne o podmienečnom zastavení trestného stíhania 30

Ján Prístavka
Niektoré aspekty činnosti prokurátora v trestnom konaní 33

Milada Raďašová
Trestná zodpovednosť právnických osôb 42

Eva Sihelniková
Zmenšená príčetnosť a nepríčetnosť v zmysle Trestného zákona 52

Gabriel Šoltés
Dokazovanie v trestnom konaní 61

Peter Trajlínek
Európsky zatýkací rozkaz 69

Martin Orviský
Koncern v právnom poriadku Slovenskej republiky 83

Andrea Ševčiková
Zmluva o bežnom účte v podmienkach Slovenskej republiky 89

Jaroslav Bič
COMI v judikatúre Súdneho dvora Európskej únie a vybraných členských štátov Európskej únie 97

Ján Fabian
Postavenie obchodného práva v systéme súkromného práva 108

Peter Hunák
Ručenie v obchodných záväzkových vzťahoch 115

Martin Peťko
Kam smeruje vývoj súkromného práva 121

Alžbeta Slašťanová
Úvahy de lege ferenda o premlčaní práva na vydanie bezdôvodného obohatenia v súkromnom práve 133

Stanislav Stehura
Vady diela a zodpovednosť za vady diela 144

Jakub Žák
Vybrané otázky riešenia sporov zo zmluvy o dielo uzatvorenej podľa FIDIC zmluvných podmienok 157

Achim Albrecht
Die Beachtung von Sorgfaltspflichten als Mittel zur Haftungsreduzierung für Gesellschaften 164

Martin Dieter
Das Institut der Haftung 172

Thorsten Eidenmüller
Incoterms als zentrales Element des Handelsrechts‘ 183

Gerd Hesel
Aspekte eines Unternehmensstrafrechts in Deutschland 191

Kai Tobias Lembach
Schadenersatz für den Verlust der Nutzmöglichkeit von Gegenständen und Dienstleistungen vor dem Hintergrund des Urteils BGH, 24. Januar 2013 - Kurzüberblick 196

Andreas Mussmann
Product liability for defective products Development and embodiment in the legal systems of members of the European Union 203

Anežka Turošíková
Komparatívny pohľad na pojem mládež v trestnom práve a niektorých ďalších vedných disciplín 220

Zoltán Valentovič
Vybrané hmotnoprávne a procesné aspekty trestnej činnosti s drogovým prvkom 227

Peter Čonka
Výsluch mladistvého svedka 235

Rastislav Hruška
Agent provokatér ako inštitút v trestnom práve 242

Petra Jurinová
Štatistika trestnej činnosti páchanej na území SR nezamestnanými osobami 248

Simona Klučiarová
Desať rokov dovolania v trestnom konaní 263

Natália Ostricová
Historický vývoj zaistenia osôb v trestnom konaní s prihliadnutím na špecifiká dôvodov väzby 271

Jozef Pacalaj
Využívanie odbornej a znaleckej činnosti z odboru kriminalistika pri obhliadkach miest trestných činov v aplikačnej praxi 276

Stanislav Pavol
Vybrané aspekty dokazovania korupcie v trestnom práve 283

Martin Žuffa
Dovolanie a jemu predchádzajúce mimoriadne opravné prostriedky 295

Denisa Maková
Nový systém regulácie poisťovníctva – Solventnosť II 301

Filip Hrmo
Základy medzinárodného finančného práva 304

Lucia Juhásová
Špecifiká daňového exekučného konania..... 311

Richard Koiš
Daňové záložné právo v kontexte zákona č. 7/2005 Z.z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov..... 324

Monika Ličková
Transpozícia smernice Európskeho parlamentu a Rady 2014/92/EÚ z 23. júla 2014 o porovnateľnosti poplatkov za platobné účty, o presune platobných účtov a o prístupe k platobným účtom so základnými funkciami , ktorou sa mení a dopĺňa zákon č. 492/2009 Z. z. o platobných službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a zákon č. 483/2001 Z. z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov..... 334

Lukáš Peško
Vybrané aspekty ochrany obchodného tajomstva 340

Peter Stodola
Problematika COMI a *forum shopping* v cezhraničných konkurzoch..... 348

Milan Vavrek
Boj proti legalizácii príjmov z trestnej činnosti v praxi v kontexte novej smernice EÚ 2015/849 362

Henrich Koprda
Dopady „organizovaného zločinu" na spoločenské vedomie 375

Gabriela Klátiková
Záložné právo a jeho výkon..... 380

Tomáš Korček
Komanditná spoločnosť a jej založenie v právnom poriadku SR..... 391

ÚVOD

Dňa 9. 3. 2016 sa na Právnickej fakulte UMB uskutočnil 1. Deň doktorandov. Iniciatíva vedenia fakulty sa prejavila v ponúknutí ďalšej aktivity vylepšujúcej portfólio služieb v rámci ponúkaného tretieho stupňa štúdia. Keďže doktorandi tak dennej ako aj externej formy sú v rámci svojej vedeckej činnosti povinní prezentovať ju vo vzťahu k širokej odbornej verejnosti, rozhodla sa Právnická fakulta ponúknuť im priestor na vzájomnú prezentáciu dosiahnutých výsledkov výskumu. 1. Deň doktornadov sa uskutočnil dňa 9.marca 2016. Úvodom sa na plenárnom zhromaždení doktorandom prihovorili dekan fakulty mult. Dr.h.c. prof. JUDr. Mojmír Mamojka, CSc. a prodekan pre medzinárodné vzťahy, doktorandské štúdium a legislatívu Dr. iur. JUDr. Ing. Michal Turošík, PhD., ktorí priblížili aktuálny stav a perspektívy doktorandského štúdia na PrF UMB, ako aj cieľ a plánovaný priebeh samotného vedeckého seminára - Dňa doktorandov. Následne sa doktorandi rozdelili do sekcii podľa študijných programov, kde predniesli svoje príspevky. Vďaka disciplinovanej pripravenosti účastníkov, ako aj odbornému vedeniu moderujúcich sa celý vedecký seminár niesol v duchu podnetnej diskusie, ktorá sa prirodzene vyvinula takmer po každom príspevku. Výsledkom týchto snáh je zborník príspevkov, ktorý má ambíciu priblížiť výskum a vedeckú prácu doktorandov. Veríme, že práve takto strávený vedecký seminár dáva dobrý základ ďalšej zmysluplnej práci doktorandov v rámci tretieho stupňa štúdia na PrF UMB. Záverom chceme poďkovať všetkým, ktorí organizačne ale aj svojou účasťou podporili túto príjemnú vedeckú akciu.

Dr. iur. JUDr. Ing. Michal Turošík, PhD.
prodekan pre medzinárodné vzťahy, doktorandské štúdium a legislatívu

Erik Elias[1]

Účel trestu v systéme slovenského a európskeho trestného práva

Purpose of punishment in the system of Slovak and European criminal law

Kľúčové slová
Trestný zákon, trest, účel trestu, slovenské trestné právo, európske trestné právo.

Abstrakt
Účel trestu nesporne patrí k najvýznamnejším otázkam trestného práva. K najzákladnejším pojmom trestného práva patrí pojem trestu. Príspevok sa zaoberá problematikou účelu trestu s dôrazom na zavádzanie koncepcie restoratívnej justície do slovenského a európskeho trestného práva.

Key words
Criminal code, punishment, purpose of punishment, the slovak criminal law, the european criminal law.

Abstract
The purpose of punishment is undoubtedly one of the most important issues of criminal law. The most fundamental concept of criminal law is the concept of punishment. The paper deals with the issue of the purpose of punishment, with an emphasis on the introduction of the concept of restorative justice in both the Slovak and European criminal law.

Úvod

Existencia a ukladanie trestov vyvoláva veľké množstvo otázok. Trestanie je základným právom a povinnosťou každého štátu na ochranu spoločnosti pred páchaním trestnej činnosti. Spoločnosť, a teda štát, sa vždy majú zaoberať nielen trestaním, ale hlavne výchovou jednotlivcov.

V našej Slovenskej republike stav kriminality má bohužiaľ vzrastajúcu tendenciu, čo je zapríčinené tým, že štát kladie väčší dôraz na ukladanie trestných sankcií a na ich zvyšovanie, ako aj na prevenciu pred kriminalitou. Je samozrejmé, že ukladanie trestov má nesmierny význam pri obmedzovaní kriminality. Avšak na to, aby dochádzalo k znižovaniu počtu väzenskej populácie, je nevyhnutné, aby sa vytvárali a realizovali aj iné prostriedky. Bez ich existencie môže totiž dôjsť k situácii, že samotné tresty stratia svoju subsidiárnu funkčnosť a účinnosť.

Najčastejšie používaným trestom je trest odňatia slobody. Z toho dôvodu je preto najprepracovanejším trestom v trestných poriadkoch všetkých civilizovaných krajín.[2] Prislúcha mu teda dominantné postavenie medzi všetkými trestami. Z dôvodu, že jeho podstatou je izolácia páchateľa, už v minulosti sa zákonodarcovia zaoberali otázkou, či je tento trest efektívny. S rozvojom sociálno-ekonomickej situácie vo svete sa štáty čoraz viac zaoberajú otázkou alternatívnych trestov, ktoré znamenajú alternatívu k trestu odňatia slobody. Súhrne môžeme konštatovať, že alternatívne tresty nahrádzajú fyzickú izoláciu páchateľa a zameriavajú sa na výchovné a nápravné prostriedky. Ich obsahom nie je teda fyzická izolovanosť páchateľa, ale jeho reintegrácia v rámci spoločnosti.

---

[1] JUDr. Erik ELIAS, interný doktorand, Katedra trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín, Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.

[2] Pozri tiež: KORGO, D. – SCHNEIDEROVÁ, A.: The ensuring of protection of human rights in the criminal law of the Slovak Republic. In: Zasada proporcjonalności a ochrana praw podstawowych w państwach Europy / The principle of proportionality and the protection of the fundamental rights in the European states. Wałbrzych : Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoly Zawodowej im. Angelusa Silesiusa w Wałbrzychu, 2015, s. 193 – 198.

Alternatívne tresty do nášho Trestného poriadku boli zavedené po rekodifikácii, a to zákonom č. 301/2005 Z. z. Opodstatnenosť implementácie alternatívnych trestov do nášho trestného poriadku bola nevyhnutná. Táto povinnosť pre náš štát vyplynula nie len z potreby kvôli sociálno-ekonomickým zmenám, ale aj zo záväzkov, ktoré má Slovenská republika voči Európskej únii. Na pôde Európskej únie bola totiž Výborom ministrom Rady Európy prijatá rezolúcia č. 76 z roku 1976 a doporučenia Rady Európy.

Účel trestu v systéme slovenského trestného práva

V trestných kódexoch sa uzákonil účel trestov a ich výkon na základe zmiešaných teórií. Na rozdiel od predchádzajúcej právnej úpravy, v našom Trestnom zákone (TZ) sa účel trestu zakotvil do jednej zo zásad ukladania trestov. Účel trestu je zakotvený v § 34 ods. 1 TZ. Účelom trestu je zabezpečiť ochranu spoločnosti pred páchateľom trestného činu (ochranná funkcia trestu) tým, že mu zabráni v páchaní ďalšej trestnej činnosti (represívna funkcia) a vytvorí podmienky na jeho výchovu k tomu, aby viedol riadny život (individuálna prevencia) a súčasne iných odradí od páchania trestnej činnosti (generálna prevencia), trest zároveň predstavuje morálne odsúdenie páchateľa spoločnosťou.[3] Pre lepšie pochopenie rozoberiem zákonné vyjadrenie na jednotlivé časti:

Ochranná funkcia trestu je primárnou funkciou trestania. Ochranná funkcia je vyjadrená vetou „zabezpečiť ochranu spoločnosti pred páchateľom trestného činu“. Jej hlavná funkcia je predovšetkým v ochrane oprávnených záujmov jednotlivca a spoločnosti pred páchateľmi trestných činov, aby občania mohli bezpečne žiť a spoločnosť riadne fungovať.[4] Účel ochrannej funkcie je hlavne v tom, aby sa trestné činy nepáchali vôbec alebo aby boli páchané v čo najmenšej miere. Ochrannú funkciu trestu možno dosiahnuť viacerými metódami, ako napríklad prostredníctvom represie obmedzením páchateľa, ktorá mu zabráni páchať trestnú činnosť. Takúto represiu možno však vykonávať len počas trvania určitej doby – počas výkonu trestu.[5]

Represívna zložka trestu obsiahnutá vo vete „zabrániť odsúdenému v páchaní ďalšej trestnej činnosti“. Účelom trestu je aj zabrániť páchateľovi v páchaní ďalších trestných činov, najmä formou recidívy. V prípade, ak má súd vážne pochybnosti o tom, že páchateľ bude naďalej pokračovať v trestnej činnosti, musí udeliť nepodmienečný trest odňatia slobody, ktorý fyzicky znemožní v pokračovaní trestnej činnosti páchateľa. Ďalším vhodným trestom je zákaz činnosti alebo prepadnutie veci, ktorými sa dajú výrazne sťažiť podmienky na páchanie trestnej činnosti. Príklad: Ak súd rozhodne uložením prepadnutia veci /motocykel/ a tá mu slúžila na páchanie trestnej činnosti, prvoradou úlohou zabránenia odsúdenému v ďalšej trestnej činnosti je objasnenie trestného činu a následné vypátranie páchateľa. Na základe individuálnej represie možno páchateľovi buď na trvalo alebo na určitý čas znemožniť trestný čin dokonať alebo pokračovať v trestnej činnosti. Individuálna represia je jednou z náplní účelu trestu spolu s individuálnou prevenciou a generálnou prevenciou.

Individuálna prevencia je obsiahnutá vo vete „vytvorenie podmienok na výchovu odsúdeného k tomu, aby viedol riadny život“. Vytvorenie podmienok na prevýchovu páchateľa, pokladáme za individuálnu prevenciu. Spomínaná individuálna prevencia je dôležitou a zároveň veľmi náročnou a problematickou zložkou účelu trestu, je náročná, ťažká a v praxi nie vždy úspešná. Podľa štatistických údajov, recidivisti dlhodobo predstavujú pomerne veľkú časť páchateľov trestných činov. Výchovné účinky trestov v tejto kategórii

[3] IVOR, J. et al.: Trestné právo hmotné. Všeobecná časť. Bratislava : IURA EDITION, 2010, s. 353.
[4] IVOR, J. et al.: Trestné právo hmotné. Všeobecná časť. Bratislava : IURA EDITION, 2010, s. 354.
[5] BALÁŽ, P.: Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná časť. Bratislava : VEDA, 2005, s. 154.

páchateľov sú často bohužiaľ neefektívne a prevýchovné systémy aj v nápravno-výchovných ústavoch často zlyhávajú. Preto sa v súčasnej právnej úprave využíva možnosť ukladania trestov, ktoré sa vykonávajú na slobode, napríklad formou podmienečného odsúdenia. K efektívnejšej prevýchove by mali prispievať aj alternatívne tresty, akými sú trest domáceho väzenia, trest povinnej práce a ďalšie tresty, ktoré sa vykonávajú na slobode. V predchádzajúcom Trestnom zákone č. 140/1961 Zb. bola individuálna prevencia vyjadrená slovami „vychovať ho k tomu, aby viedol riadny život".[6] Zákonodarca však zrejme v tom čase precenil výchovné možnosti trestu, pretože úspech pri prevýchove nezáleží len na spoločnosti. Tento úspech závisí hlavne od toho, že páchateľ je nielen objektom výchovného pôsobenia, ale je jeho aktívnym účastníkom a sám sa zúčastňuje na pozitívnych zmenách svojej osobnosti. Aj toto bol dôvod na sformovanie funkcie trestu slovami „vytvoriť podmienky na...".

Generálna prevencia má za úlohu zabezpečiť odradenie ostatných potenciálnych páchateľov od páchania trestných činov, ale aj ostatných členov spoločnosti, v ktorých utvrdzuje pocit právnej istoty a spravodlivosti. Generálnu prevenciu je možno uskutočňovať mnohými spôsobmi. Jedným z nich je verejné prerokúvanie trestných prípadov na hlavných pojednávaniach či zverejňovaním rozhodnutí súdov. Generálna prevencia sa v teórii trestného

práva delí na pozitívnu, t. j. posilňovanie právneho vedomia a negatívnu, t. j. zastrašenie alebo odradenie ostatných páchateľov od páchania trestných činov. Výchovné pôsobenie trestu a jeho účel musí vychádzať z jednoty individuálnej a generálnej prevencie.[7] K negatívnemu výchovnému pôsobeniu dôjde aj vtedy, ak trest, ktorý bol uložený páchateľovi, verejnosť považuje za nespravodlivý alebo neprimeraný. Spravodlivé a včasné uloženie trestu dáva spoločnosti najavo, že konanie, za ktoré bol uložený trest, je protiprávne a nežiaduce. Účinnosť generálnej prevencie posilňuje, ide o neodvrátiteľnosti trestu.

Morálne vyjadrenie odsúdenia páchateľa spoločnosťou. Vyslovením viny a uložením trestu, spoločnosť prejavuje zavrhnutiahodnosť trestného činu, teda, že páchateľ vykonal niečo protispoločenské a nemorálne. Ale aj toto „znevažujúce vyjadrovanie o páchateľovi" musí byť primerané závažnosti činu.

Účel trestu v systéme európskeho trestného práva

Európska únia (EÚ) bola zriadená Maastrichtskou zmluvou, a to k 1. januáru 1993, ktorá má povahu aktu medzinárodného práva verejného. Európska únia bola donedávna politickým útvarom, predstavovaným nasledujúcimi piliermi:

I. pilier: Európske spoločenstvá tvorené zakladajúcimi zmluvami.

II. pilier: Spoločná zahraničná a bezpečnostná politika.

III. pilier: Policajná a súdna spolupráca v trestných veciach.

Čo bolo možné považovať do Lisabonskej zmluvy všeobecne za „európske právo", možno opísať rozdielnymi spôsobmi. Bolo to predovšetkým právo Európskych spoločenstiev, tzv. komunitárne právo a právo Európskej únie, tzv. úniové, medzivládne právo.[8] Okrem spomínaných pojmov sa možno stretnúť aj s výrazom „*acquis communautaire*", ktorý je ustáleným, neprekladaným slovným spojením. Keď nový členský štát preberal „*acquis communautaire*", vyjadril tým najmä svoju vôľu spravovať sa všetkými právami

[6] IVOR, J. et al.: Trestné právo hmotné. Všeobecná časť. Bratislava : IURA EDITION, 2010, s. 355.
[7] BALÁŽ, P.: Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná časť. Bratislava : VEDA, 2005, s. 156.
[8] IVOR, J. et al.: Trestné právo hmotné. Všeobecná časť. Bratislava : IURA EDITION, 2010, s. 490.

a povinnosťami, ktoré majú ostaní členovia. Z historického hľadiska možno vývoj trestného práva so zameraním na trestné právo hmotné v rámci spoločenstiev, resp. neskôr únie, klasifikovať podľa týchto období:

a) do vzniku Európskej únie (do 1. novembra 1993),
b) od vzniku Európske únie do Amsterdamskej zmluvy (od 1. novembra 1993 do 1. mája 1999),
c) od Amsterdamskej zmluvy po Lisabonskú zmluvu (od 1. mája 1999 do 1. januára 2010),
d) od Lisabonskej zmluvy.

Všetky tieto obdobia sú zviazané ideou tzv. európskeho justičného priestoru. Zásadným podnetom na zdokonalenie tradičnej medzinárodnej justičnej spolupráce sa stal blok Schengenských dohôd. Zrušenie vnútorných hraničných kontrol, rozšírenie voľného pohybu osôb, zavedenie občianstva únie a s tým súvisiace právo občanov na voľný pohyb, to všetko znamená aj zníženie možnosti kontroly činnosti kriminálnych organizácií.

Ohľadom boja proti cezhraničnej trestnej činnosti, potrebujeme spoločné opatrenia, aby páchatelia trestnej činnosti nemohli zneužiť Schengenský priestor v rámci EÚ alebo rozdiely v právnych systémoch jednotlivých členských štátov. Spoločné minimálne pravidlá v oblasti trestného práva, ktoré zohľadňujú národné hodnoty, zvyky a tradície, môžu výrazne prispieť k ochrane občanov, najmä tých, ktorí sa zdržiavajú alebo pracujú v inom členskom štáte. Maastrichtská zmluva priniesla v roku 1992 určitú zmenu pohľadu tým, že v rámci novo vytvoreného tretieho piliera Európske únie naznačila možnosť európskej spolupráce v trestných veciach. Zatiaľ, čo Maastrichtská zmluva formovala cieľ tretieho piliera, ako „rozvoj úzkej spolupráce v oblasti justície a vnútra“, Amsterdamská zmluva s účinnosťou od 1. 5. 1999 ukladá rozvíjať Európsku úniu ako priestor slobody, bezpečnosti a práva, v ktorom je zabezpečený voľný pohyb osôb v spojitosti s vhodnými opatreniami, týkajúcich sa kontroly na vnútorných hraniciach, práva azylu, prisťahovalectva a predchádzanie zločinnosti.[9]

Lisabonská zmluva nadobudla účinnosť 1. decembra 2009 a doterajšia trojpilierová štruktúra Európskej únie sa zrušila. Trestné právo bolo dosiaľ súčasťou najmä tretieho piliera, ktorého povaha bola medzivládna. Dochádza k postupnej a úplnej „komunitarizácii“ oblastí, ktoré patrili do tretieho piliera. Z hľadiska trestného práva ide o zásadnú zmenu, ktorá vytvára nový medzník v rozvoji justičnej spolupráce v rámci Európskej únie, vrátane trestného práva hmotného.[10]

Akty tretieho piliera, teda v oblasti trestného práva hmotného, zostávajú v platnosti, pokiaľ sa nerozhodne o ich zrušení, zániku alebo zmene za použitia zmlúv. Novoprijímané legislatívne akty v oblasti trestného práva hmotného, budú v podstate aktmi „prvého piliera“. Akty týkajúce sa trestného práva sa prijímajú spoločným rozhodnutím Európskeho parlamentu, kde stačí kvalifikovaná jednoduchá väčšina hlasov a Rady, kde je potrebná väčšina hlasov, t. j. 55%, namiesto doterajšej jednomyseľnosti. Ak členský štát dospeje k záveru, že prejednávané opatrenie je v rozpore so základným aspektom jeho trestného súdnictva, môže požadovať, aby sa návrhom zaoberala Európska rada. Nástrojom zbližovania trestného práva členských štátov EÚ sú okrem prameňov primárneho práva – Zmluvy o fungovaní Európskej únie, a prameňmi sekundárneho práva – smerníc, aj rozhodnutia Európskeho súdneho dvora. Európsky súdny dvor ako orgán zaisťujúci jednotný výklad a jednotnú aplikáciu európskeho práva nepochybne zasahuje do tak pozitívneho ako aj

[9] NOVOTNÝ, O. et al.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Praha : WOLTERS KLUWER, 2010, s. 77.
[10] IVOR, J. et al.: Trestné právo hmotné. Všeobecná časť. Bratislava : IURA EDITION, 2010, s. 499.

negatívneho formovania europeizáciou trestného práva. Vzhľadom k nespornej zásade prednosti európskeho práva pred národným vnútroštátnym právom členského štátu platí, že národné súdy sú povinné vykladať vnútroštátne pravidlá v maximálne možnej miere v súlade s pravidlami európskeho práva.[11]

Rámcové rozhodnutie 2002/584/SVV Európskej rady z 13. júna 2002 o európskom zatykači a postupoch odovzdávania osôb medzi členskými štátmi si za cieľ vytýčilo pre Európsku úniu stať sa zónou slobody, bezpečnosti a práva. Tento cieľ vedie k zrušeniu vydávania osôb medzi členskými štátmi a k jeho nahradeniu systémom vydávania osôb medzi súdnymi orgánmi.[12] Európsky zatykač zavedený týmto rámcovým rozhodnutím je prvým konkrétnym opatrením v oblasti trestného práva, ktorým sa vykonáva zásada vzájomného uznávania, často označovaná Európskou radou, ako „základný kameň" spolupráce v oblasti súdnictva.

Rozhodnutia o výkone európskeho zatykača musia podliehať dostatočným kontrolám, čo znamená, že súdny orgán členského štátu, v ktorom bola požadovaná osoba zatknutá, vydá rozhodnutie o jej vydávaní. Európske trestné právo v právnom zmysle tohto slova zatiaľ neexistuje a v dohľadnej dobe pravdepodobne ani existovať nebude. Môžeme však hovoriť o procese europeizácie trestného práva v európskych zemiach, ktoré svojimi záslužnými aktivitami výrazne ovplyvňuje na jednej strane Rada Európy ako medzinárodná organizácia regionálnej povahy a na druhej strane Európska únia.[13] V poslednej dobe ožila v Európe myšlienka spracovania Európskeho modelového trestného zákonníka, ktorý by mohol prispieť k harmonizácii trestného práva štátov alebo dokonca k vytvoreniu európskeho trestného práva. Nový plán, ktorý definuje, ktoré porušenia zákona sa majú definovať ako trestné činy, má zvýšiť ochranu obyvateľov prostredníctvom efektívneho zavedenia a vykonávania nových pravidiel. Európski občania sa domnievajú, že ak sa má Európska únia v budúcnosti stať silnejšou, boj proti kriminalite by sa mal stať jednou z hlavných priorít inštitúcií EÚ.

Vďaka Lisabonskej zmluve z roku 2009 má EÚ možnosť využiť trestné právo na účinnejšie presadzovanie svojich politík a lepšiu ochranu svojich občanov. Posilnila sa úloha inštitúcií EÚ a národných parlamentov a Súdny dvor EÚ získal v tejto oblasti plnú jurisdikciu. Spoločné princípy môžu zvýšiť efektívnosť niektorých pravidiel EÚ v oblasti boja proti manipuláciám na finančných trhoch, poškodeniam životného prostredia alebo podvodom, ktoré sa týkajú finančných prostriedkov EÚ. Hlavné kritériá, ktoré by mali členské štáty zohľadniť:

- využitie trestnoprávnych opatrení v právnych nástrojoch musí byť vždy krajným prostriedkom;
- použitie trestnoprávnych sankcií by malo byť vyhradené pre mimoriadne závažné porušenia práva;
- nové trestnoprávne opatrenia musia rešpektovať základné ľudské práva a slobody;
- každé rozhodnutie o tom, aký typ trestnoprávneho opatrenia alebo sankcie sa použije v určitom právnom nástroji, musí byť podložené jasnými faktickými dôkazmi a musí rešpektovať zásadu subsidiarity a proporcionality.

---

[11] SIMAN, M. – SLAŠŤAN, M.: Sekundárne právo Európskej únie. 1. vyd. Bratislava : Univerzita Komenského, 2007, s. 626.
[12] SIMAN, M. – SLAŠŤAN, M.: Sekundárne právo Európskej únie. 1. vyd. Bratislava : Univerzita Komenského, 2007, s. 623.
[13] NOVOTNÝ, O. et al.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Praha : WOLTERS KLUNWER, 2010, s. 74-77.

Restoratívna koncepcia trestania

V európskom priestore dochádza od druhej polovice 20. storočia k výraznému rozvoju restoratívnej justície (z anglického slova „restore“ – obnoviť, navrátiť do pôvodného stavu) a aj k častejšiemu ukladaniu alternatívnych trestov tzv. „community sanctions“, ako trestov alternujúcich trest odňatia slobody. Tento stav je spätý aj s tzv. krízou trestu odňatia slobody, ktorá spočíva v nízkej preventívnej a resocializačnej efektivite trestu odňatia slobody, ako tradičného retributívneho prístupu trestania páchateľov trestných činov. Restoratívna justícia predstavuje maximálnu možnú mieru uzdravenia a obnovu trestným činom narušených vzťahov a preto účastníkom umožňuje aj prostredníctvom alternatívnych trestov spoločne identifikovať spôsobené ujmy a vzniknuté potreby a od nich sa odvíjajúce povinnosti a záväzky.

Filozofia alternatívnych trestov je nasledovná - cieľom je ponechať odsúdeného na slobode a uložiť mu taký druh trestu, ktorý bude pôsobiť preventívne proti páchaniu ďalšej trestnej činnosti, ochráni spoločnosť a v neposlednom rade uspokojí záujmy obetí trestného činu. Takéto tresty by mali upevniť v páchateľovi návyky a postoje potrebné k vedeniu riadneho života.

Veľkým pozitívom alternatívneho trestania je aj nižšie finančné zaťaženie súvisiace so samotným výkonom trestu. Počet väzňov vo výkone trestu odňatia slobody vzrastá a napríklad podľa Ministerstva spravodlivosti SR priame náklady štátu na jedného väzňa sú ročne vyše 13 500 EUR. Skúsenosti navyše deklarujú, že po výkone samotného trestu odňatia slobody sa odsúdený len ťažko zaraďuje do normálneho života. Odsúdený po výkone trestu odňatia slobody má problém nájsť si prácu, čo vyvoláva opäť len ďalšie výdavky štátu na jeho sociálnu podporu a zvyšuje tak riziko, že bude páchať ďalšiu trestnú činnosť ako recidivista a práve tomu by mali zabrániť alternatívne tresty.

Všeobecne o alternatívnych opatreniach

V slovenskom trestnom práve môžeme v rovine alternatívnych opatrení hovoriť o alternatívnych opatreniach hmotnoprávnych a procesnoprávnych. V trestnom práve procesnom ide o tzv. odklony v trestnom konaní. Za hmotnoprávne alternatívne opatrenia môžeme označiť alternatívy k potrestaniu a alternatívne tresty, pričom za alternatívy k potrestaniu považujeme podľa Trestného zákona upustenie od potrestania (§ 40 TZ), podmienečné upustenie od potrestania (§ 101 TZ).

Alternatívne tresty

Zo všetkých trestov uvedených v slovenskom Trestnom zákone sú alternatívne:

- trest domáceho väzenia (§ 53 TZ),
- trest povinnej práce (§ 54 - § 55 TZ),
- peňažný trest (§ 56 - § 57 TZ),
- podmienečný odklad výkonu trestu odňatia slobody (§ 49 - § 50 TZ),
- podmienečný odklad výkonu trestu s probačným dohľadom (§ 51 - § 52 TZ).

Zákon o organizovaní verejných športových podujatí a o zmene a doplnení niektorých zákonov schválený NR SR 4. decembra 2013 obsahuje v čl. II. znenie nového alternatívneho trestu, ktorým je trest zákazu účasti na verejných podujatiach. Účel trestu spočíva v tom, že sa

odsúdenému počas doby výkonu tohto trestu zakazuje účasť na verejných podujatiach (napr. športových, kultúrnych) v rozsahu určenom v rozhodnutí súdu.

Záver

Ján Lata vo svojej knihe „Účel a smysl trestu“ uvádza dve základné koncepcie trestných teórií, a to retribučné a ulitinárne. Nestotožňujem sa s týmto názorom a prikláňam sa k názoru Jaroslava Ivora, ktorý uvádza teórie z hľadiska ich podstaty a historického vývoja. Podľa tohto hľadiska existujú tri základné koncepcie - absolútne, relatívne a zmiešané. Tieto teórie majú osobitné miesto v trestnoprávnej vede a vo filozofii a autori ich považujú za reprezentatívne.

Je nepochybné, že prístup spoločnosti k trestaniu páchateľa sa v priebehu historického vývoja zmenil. Z pôvodného hesla „oko za oko, zub za zub“ dospela spoločnosť na zásadu zákonnosti „nulla poena sine lege“, v zmysle ktorej možno tresty ukladať len na základe zákona. Účel trestu, ktorý je oproti predchádzajúcej právnej úprave uloženým trestom vyjadruje aj morálne odsúdenie páchateľa trestného činu. Trest plní funkciu ochrany spoločnosti jednak pred páchateľom trestného činu, voči ktorému sa prejavuje prvok represie – zabránenie v trestnej činnosti, a prvok individuálnej prevencie – výchovy k riadnemu životu, a jednak aj voči ďalším občanom – potenciálnym páchateľom, voči ktorým sa prejavuje prvok generálnej prevencie – výchovné pôsobenie trestu na ostatných členov spoločnosti. Na splnenie účelu trestu v rámci individuálnej prevencie je dôležité, aby súd na základe povahy prípadu, zistenia viny a stupňa narušenia obvineného vybral a uložil vhodný druh a výšku trestu a tým zabezpečil všetky podmienky na jeho výkon. K výchovnému účelu trestu musí prispieť hlavne vhodný režim a prostriedky výchovných zariadení, kde sa trest vykonáva, ako aj požadovaná spolupráca štátnych orgánov a záujmových združení pri uplatňovaní inštitútov a prostriedkov prevýchovy. Generálna prevencia sa uskutočňuje rôznymi metódami, ako príklad uvediem zverejňovanie rozhodnutí súdov a iných orgánov, verejným pojednávaním prípadov na hlavných pojednávaniach. Výchovné pôsobenie trestu musí vychádzať z jednoty individuálnej a generálnej prevencie. Tak ako som už spomenul, európske trestné právo v právnom zmysle tohto slova zatiaľ neexistuje a v dohľadnej dobe pravdepodobne ani existovať nebude. Môžeme však hovoriť o procese europeizácii trestného práva v európskych zemiach, ktoré svojimi záslužnými aktivitami výrazne ovplyvňuje na jednej strane Rada Európy ako medzinárodná organizácia regionálnej povahy a na druhej strane Európska únia. V poslednej dobe ožila v Európe myšlienka spracovania Európskeho modelového trestného zákonníka, ktorý by mohol prispieť k harmonizácii trestného práva štátov alebo dokonca k vytvoreniu európskeho trestného práva.

Európska únia sa postupne začala zameriavať na oblasti spolupráce zasahujúcej oblasť organizovanej, ale aj neorganizovanej kriminality, akými sú terorizmus, obchod s ľuďmi, trestné činy voči deťom, obchod s drogami, korupcia, podvody a iné. Výslovne boli zakotvené nástroje, prostredníctvom ktorých sa má tento cieľ dosiahnuť. Na základe predloženého si dovolím konštatovať, že súčasný justičný stav z definície „účelu trestu“ je vyhovujúci, ale spôsob rozsahu jeho aplikácie je sporný a často krát nedostatočný.

Zoznam bibliografických odkazov:

BALÁŽ, P. 2005. *Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná časť*. Bratislava: VEDA, 2005. 444 s. ISBN 80-224-0876-X.

IVOR , J. et al. 2010. *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*. Bratislava: Iura edition, 2010. 511 s. ISBN 978-80-8078-308-2.

KORGO, D. – SCHNEIDEROVÁ, A. 2015. *The ensuring of protection of human rights in the criminal law of the Slovak Republic.* In: Zasada proporcjonalności a ochrana praw podstawowych w państwach Europy / The principle of proportionality and the protection of the fundamental rights in the European states. Wałbrzych : Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoly Zawodowej im. Angelusa Silesiusa w Wałbrzychu, 2015. s. 193 – 198. ISBN 978-83-63839-33-8.
LATA, J. 2007. *Účel a smysl trestu*. Praha : Lexis Nexis CZ, 2007. 114 s. ISBN 978-80-86920-24-5.
MADLIAK, J. et al. 2010. *Trestné právo hmotné.* 1. vyd. *Všeobecná časť*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2010. 455 s. ISBN: 978-80-7097- 825-2.
NOVOTNÝ, O. et al. 2010. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. Praha : Wolters Kluwer, 2010. 583 s. ISBN 978 – 80-7357-509-0.
PRIKRYL, O. et al. 2006. *Trest odňatia slobody v novom trestnom zákone*. Bratislava : Iura Edition, 2006. 142 s. ISBN 80-8078-108-7.
SIMAN, M. – SLAŠŤAN, M. 2007. *Sekunárne právo Európskej únie*. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského, 2007. 697 s. ISBN 978-80-969554-3-5.
STIFFEL, H. et al. 2010. *Trestný zákon. Druhé, prepracované a doplnené vydanie*, Bratislava: Iura Edition, 2010. 938 s. ISBN 978-80-8078-370-9.
ŠAMÍN, S. 2012. *Trestný zákon. Úplné znenie s komentárom,* Nitra: Poradca, 2012. 224 s. ISSN 1335-1583.

Rudolf Ballasch[1]

Korupcia a klientelizmus v Slovenskej republike

Corruption and clientelism in the Slovak Republic

Abstrakt
Autor sa v príspevku venuje nebezpečnému fenoménu spoločnosti, a to korupciou a klientelizmom. Korupcia je deformácia manipulácie spoločnosti pri rozdeľovaní zisku, ktorý ponúka organizovaná spoločnosť tým, ktorých je schopná ovplyvniť. Prerozdeľovanie zisku vykonávajú páchatelia korupcie vo svoj prospech alebo v prospech tých, ktorí ich touto činnosťou poverili. Korupcia je vždy aktívna a cieľavedomá.

Abstract
The author in this paper deals with dangerous phenomenon of society, corruption and klientelizmom. Corruption is a strain of handling the company upon distribution company offering an organized team that is able to influence. Distributions of profits carried perpetrators of corruption for their own benefit or for the benefit of those who commissioned them in this activity. Corruption is always active and purposeful.

Úvod

Korupcia je tak stará ako ľudstvo samo. Vznikla vtedy, keď prvý ľudský jedinec, vyvinul snahu získať pre seba prospech nekalým spôsobom na úkor druhých. Slovo korupcia je latinského pôvodu, odvodené od slova rumpere, čo znamená zlomiť, rozlomiť, pretrhnúť. Latinský výraz „corruptus“ vyjadruje následok zlomu a ten, kto podstúpil zlom je skazený, zvrátený alebo zvrhlý. Definovať však tento pojem, i napriek tomu, že je to pojem, o ktorom sa hovorí v médiách a diskutujú o ňom politici a občania, nie je také jednoduché a jednoznačné. Tento pojem je síce často transformovaný, ale jeho pravá definícia závisí od uhla pochopenia a vyjadrenia právneho významu tohto pojmu. Definovať korupciu sa snažil každý autor, ktorý sa touto problematikou zaoberal a i napriek tomu sa zatiaľ nepodarilo vytvoriť definíciu, ktorá by mohla byť prijatá v medzinárodnom meradle. Obsah tohto pojmu nie je ustálený a je neustále predmetom diskusií. Názor sociológa je odlišný od pohľadu politológa, právnika, ekonóma, vyšetrovateľa alebo novinára. Z hľadiska pojmu, znakov, čŕt a iných špecifík sa schádzali odborníci so snahou vyriešiť problém definície pojmu korupcie. Na Amsterdamskej konferencii v roku 1992 v rámci IACC sa dospelo k záveru, že „Korupcia je deformácia manipulácie spoločnosti pri rozdeľovaní zisku, ktorý ponúka organizovaná spoločnosť tým, ktorých je schopná ovplyvniť. Prerozdeľovanie zisku vykonávajú páchatelia korupcie vo svoj prospech alebo v prospech tých, ktorí ich touto činnosťou poverili. Korupcia je vždy aktívna a cieľavedomá.“ [2] V roku 1995 v Káhire sa konal kongres OSN, kde sa experti uzniesli na tejto definícii: „Korupcia je úplatkárstvo alebo iné chovanie vo vzťahu k iným osobám, ktorým bola zverená zodpovednosť, ktorá ovplyvňuje plnenie ich povinností vyplývajúcich z ich postavenia a smeruje k získaniu nepatričných výhod akéhokoľvek druhu pre nich samotných alebo pre iných.“ [3]

Korupciu by sme mohli všeobecne definovať ako zneužitie verejnej moci na súkromný prospech, avšak dôležité je posúdiť, či sa v danom prípade očakáva protislužba a kto sú subjekty, ktoré prijímajú pozornosť. Korupciu môžeme ďalej chápať v širšom zmysle ako prejav prirodzenej ľudskej vlastnosti, ktorá spočíva v obchádzaní oficiálnych pravidiel. Z hľadiska charakteristických čŕt korupcie uvádzam jej nasledovné definície, ktoré možno použiť ako znaky korupcie, nie však ako pojem zjednocujúci tento fenomén. Korupcia je deviantné správanie, odlišujúce sa od noriem regulujúcich vykonávanie činnosti verejných

---

[1] JUDr. Rudolf Ballasch, externý doktorand na Katedre trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín, Právnická fakulta UMB Banská Bystrica.
[2] Sabopál, E.: Vybrané kapitoly problematiky korupcie a jej priemet do policajného zboru. APZ. 2000, s. 17
[3] Jánošíková, E.: Korupcia v policajnom zbore a iných oblastiach spoločenského života. APZ. 2001, s. 145

činiteľov. Korupcia je zneužitie moci nad cudzím majetkom či právami za účelom získania vlastných súkromných výhod. Ďalej je korupcia také správanie predstaviteľov verejného sektora, ktorým sa nedovolene a nezákonne obohacujú prostredníctvom zneužívania právomocí, ktoré im sú zverené. Na amsterdamskej konferencii sa dospelo k záveru, že „Každý pociťuje potrebu definície korupcie, ale nikto nie je schopný sformulovať ju prijateľne pre všetkých.“ Aj toto je dôkazom skutočnosti, že tento fenomén je tak mimoriadne zložitý a komplikovaný jav a dej, ktorého presný exaktný popis nie je jednoducho možný. S pojmovou neistotou korupcie je spojená aj neistota definície obsahu korupcie. V oblasti stanovenia predmetu korupcie boli urobené nespočetné pokusy a ich výsledok je jednoznačný. Vedecká odborná verejnosť sa z pohľadu právneho definovania typológie, foriem a tým aj jednotlivých predmetov korupčného správanie nezhodla a ešte nie je všeobecne prijatý a uznaný model. I napriek tomu je potrebné pristúpiť k jednotlivému členeniu korupcie ako nebezpečného spoločenského javu, lebo korupcia sa ako spoločenský jav pohybuje v tak rozsiahlej a popretkávanej spoločenskej sieti a hierarchii, že jej čiastočné odlíšenie ako javu je neodmysliteľné a právne podložené. Uvedené modely korupcie sú navzájom prepojené a vyskytujú sa v rôznych kombináciách. Tam, kde sa vyskytuje a funguje čistá korupcia je „vhodné“ prostredie pre malú korupciu ako aj pre korupciu ako prostriedok organizovaného zločinu. Podobná situácia je aj na Slovensku, kde veľká hospodárska korupcia vytvára podmienky pre drobnú každodennú korupciu a navzájom sa ovplyvňujú. Na druhej strane výskyt nižšej formy korupcie môže byť podnetom pre začiatok vyššej formy korupcie.

1 Klientelizmus

Klientelizmus ako jednu z najrozšírenejších foriem korupčného správania môžeme stručne charakterizovať ako zvýhodňovanie známych, priateľov, kolegov, resp. iných spriaznených skupín. Korupcia a klientelizmus napriek tomu, že sú to dva odlišné pojmy spolu úzko súvisia. „Klientelizmus je spôsob, akým je spoločnosť organizovaná, kým korupcia je správanie jednotlivca v spoločnosti, ktoré môže ale nemusí prerásť do hromadného javu.“ [4] Rovnako ako korupcia, tak aj klientelizmus spôsobuje vážnu ekonomickú a spoločenskú škodu, pretože vytvára nerovnosť šancí. Je tu porušený princíp rovnosti príležitostí a rovnakého prístupu, pri rozdeľovaní tovarov, statkov, služieb a uznaní sa prihliada na priateľské alebo iné osobné vzťahy. O ich pridelení nerozhoduje trh, šikovnosť, či tvrdá práca. Spravidla ide o uprednostňovanie a preferovanie tých, ktorým sme za niečo zaviazaní, resp. tých, ktorých si zaviazať chceme. Protislužba nemusí byť očakávaná ihneď, často sa odsúva na vzdialené časové obdobie, niekedy ju môže nahradiť pocit zaviazanosti. Vzájomne poskytované služby a protislužby nemusia mať rovnakú hodnotu, protislužbou môže byť aj moc, vďačnosť, oddanosť, či prestíž. Z tohto vyplýva, že klientelizmus je dlhodobejšie vytváranie výhod, protislužieb a plnení medzi korumpovaným a korumpujúcim, pričom medzi nimi často dochádza k zámene pozícií. Môžeme teda povedať, že podstatou tohto vzťahu je jeho recipročný charakter. Podobným pojmom ako je pojem klientelizmus je nepotizmus, pri ktorom dochádza k uprednostňovaniu príbuzných, členov rodiny. Pod týmto pojmom teda môžeme rozumieť “pomoc svojim najbližším a najdrahším“.[5]

Mnohí autori tvrdia, že príčinou korupcie je chudoba, dokonca, že by bez nej ani neexistovala. I keď je chudoba jej významnou príčinou, nie je jediná, vyskytuje sa totiž jednak v prostredí nedostatkov, ale aj v prostredí bohatstva a prosperity. Korupcia a klientelizmus súvisí so zlyhaním dvojakého druhu, a to so zlyhaním inštitúcií a so zlyhaním

---

[4] Zemanovičová D., Beblavá, E.: Krajinka rovných a rovnejších?. Kalligram. 2003, s. 19
[5] Lysý, J., Malík, B., Švaral, P.: Čo by mal občan vedieť o korupcii. TIS. 2002, s. 21

ľudí. Ich príčiny treba hľadať v rovine formálnych ako aj neformálnych pravidiel, ktoré sú navzájom previazané. Môžeme teda povedať, že korupcia a klientelizmus sú možné, pretože zákony a inštitúcie ich umožňujú , efektívne ich nestrestajú, ako aj preto, lebo postoje ľudí a ich hodnotové nastavenie ich tolerujú, dokonca až podporujú. Vysoký prospech z korupcie a klientelizmu na jednej strane a nízke riziko spojené s korupčnou transakciou motivuje korupčné konanie. Čím je možnosť prospechu vyššia , tým rastie aj motivácia korupčne konať a zároveň, čím menej hrozí, že korupcia, či klientelizmus budú odhalené a potrestané, tým viac odvahy existuje na korupčné konanie. V prostredí, v ktorom neexistujú pravidlá, sú v nich medzery a nedostatky alebo sú nejasné, nepredvídateľné, resp. ak sa ich dodržiavanie nevynucuje, vzniká ideálny priestor pre klientelizmus a korupciu. Avšak ani prostredie s dokonalým formálnym rámcom nemusí korupcii a klientelizmu zabrániť. Inštitúcie totiž ožívajú až prostredníctvom ľudí, ktorí napĺňajú ich poslanie. Ich vnímanie, postoje, zvyky, skúsenosti, hodnoty, správanie, ako aj názory na svet ovplyvňujú aj rozšírenie korupcie a klientelizmus. Korupcia má stranu dopytu, ako aj stranu ponuky. Príčiny preto súvisia aj s ochotou subjektov na jednej strane úplatok dávať a na druhej strane ich aj ponúkať.

Príčiny korupcie však môžeme hľadať aj v iných podnetoch. Napríklad ak v príjmoch jednotlivých subjektov existujú veľké rozdiely, v monopolnom postavení štátu, rozdielom medzi ponukou a dopytom, ako aj v prechode od tradičnej k modernej spoločnosti. Korupcia spôsobuje škody hospodárske, spoločenské, politické a morálne, a tým ohrozuje celkovú stabilitu štátu. Tým, že korupcia porušuje princíp rovnosti, zároveň deformuje vzorce správania, podnecuje také správanie, ktoré nepodporuje vytváranie bohatstva, ale pozornosť sa sústreďuje na jeho rozdeľovanie. V jej dôsledku klesá morálka, dochádza k strate dôvery občanov v právny štát. Na jej základe sa prijímajú neadekvátne rozhodnutia, ktoré narúšajú optimálne využitie zdrojov. V krajinách s vyššou korupciou a nižšou transparentnosťou je nižšia konkurencieschopnosť, pretože jej významným faktorom je spoľahlivý, funkčný a transparentný verejný sektor. Korupcia podporuje vytváranie nedemokratických mocenských štruktúr, deformuje hospodársku súťaž, ale súvisí s ňou aj organizovaný zločin a pranie špinavých peňazí. Nebezpečenstvo korupcie a klientelizmu vyplýva aj z toho, že majú širšie sociálne väzby a hlbšie korene, vytvára sa systém s vlastnými pravidlami hry a vnútornými mechanizmami svojho šírenia. Ak raz vzniknú a rozšíria sa do istých rozmerov, vlastnými mechanizmami sa šíria a reprodukujú ďalej. Čím je ich rozsah väčší, tým rastie aj potenciál na ich ďalšie šírenie.

2 Korupcia a lobing

Cieľom lobingu ako legálneho spôsobu presadzovania záujmov cestou ovplyvňovania legislatívy alebo exekutívy je snaha ovplyvniť výkon, rozhodnutie, resp. sympatie verejného alebo štátneho činiteľa, prípadne predstaviteľa médií v prospech lobistu, jeho záujmov a cieľov. Teda lobing ako priame pôsobenie jednotlivca, či záujmovej skupiny nepredstavuje konflikt záujmov ani korupciu. Ide teda o činnosť verejnú alebo verejne kontrolovateľnú. V prípade zohľadnenia záujmov všetkých zainteresovaných strán lobing prispieva k skvalitneniu legislatívneho procesu a zdokonaleniu správy verejných vecí. Subjekty, ktoré sa zaoberajú lobingom ponúkajú svojim klientom znalosť fungovania politického systému, legislatívneho prostredia, získavajú informácie o pripravovanom zákone či rozhodnutia a hľadajú optimálne riešenie. Subjektom lobingu by nemali byť súkromné osoby, ale špecializované autorizované organizácie. Navrhované riešenie by malo byť takou formou kompromisu, ktorá by bola akceptovateľná pre väčšinu zainteresovaných strán. Samozrejme, nie vždy je možné vyhovieť všetkým zúčastneným. Lobing v SR nemá v súčasnosti veľmi lichotivý imidž, považuje sa za niečo negatívne, neetické, nečestné a úzko súvisiace

s korupciou. „Čestný a transparentný lobing je však úplne legitímna súčasť stratégie firiem a organizácií, ktorý je hlavne u väčších firiem alebo u firiem napojených na štátne zdroje financovania (energetika, vzdelávanie, zdravotníctvo), ako aj u profesijných združení a asociácií, nevyhnutný pre prospech.“ [6] Často sa dokonca zamieňa aj s obsahom slova korupcie. Určenie hranice medzi korupciou a lobingom je preto veľmi dôležitou úlohou. Hlavný rozdiel nachádzame v priamom pôsobení na voleného predstaviteľa alebo zamestnanca verejného sektora za účelom ovplyvniť výsledok legislatívneho, regulačného alebo administratívneho procesu. Pri korupcii je toto priame pôsobenie spojené s podplácaním, výmenou za finančnú hotovosť alebo inú odmenu. Zároveň korupcia je spravidla neverejná. Naproti tomu cieľom lobingu nie je podplatiť alebo inak hmotne motivovať osoby kompetentné pre rozhodnutie, ale poskytnúť im analýzu určitej problematiky, ako aj všetkých možných následkoch vyplývajúcich z tohto rozhodnutia. Hlavnými predpokladmi lobingu na rozdiel od korupcie sú verejnosť a možnosť kontroly, podvolenie sa regulérnym pravidlám, ovplyvňovanie na základe a v medziach zákona, úplné vynechanie peňazí a iných majetkových výhod pri presviedčaní, ako aj dodržiavanie základných etických princípov a noriem.

3 Dar verzus úplatok

Úplatok ako akákoľvek neoprávnená výhoda spravidla vyčíslená v peniazoch má úzky súvis s korupciou, nakoľko ide o spôsob jej uskutočňovania. Úplatok môže mať podobu majetkového plnenia (peniaze, vec, naturálne plnenie), ale môže spočívať aj vo výhode iného druhu (protislužba, prospech). Platby alebo protislužby môžu mať viacero podôb, nie však všetky môžeme nazvať úplatkom. Pod platbou môžeme rozumieť cenu, úplatok, dar, prepitné. Dar na rozdiel od úplatku pôvodne slúžil na posilnenie sociálnej integrity, odbúravanie komunikačných bariér, dokonca sa poskytovali dary obetné. Mal teda iba symbolickú hodnotu, slúžil ako prejav vďačnosti, priazne a pohostinnosti. Pri dare na rozdiel od úplatku sa neočakáva protislužba, nie je sprevádzaný očakávaním reciprocity, teda ak niekomu niečo darujeme, neočakávame žiaden protidar. Jeho hodnota nie je podstatná, darovanie sa uskutočňuje vždy verejne a bez potreby ukrývania sa. „Na rozdiel od úplatku a korumpovania, dary a ich poskytovanie nevedú k dezintegrácii spoločnosti, ale naopak, majú silný prointegračný charakter.“[7] Pri vykreslení rozdielu medzi darom a úplatkom je podstatné aj postavenie odovzdávateľa a prijímateľa. Pri darovaní postavenie týchto subjektov nie je podstatné, ale pri poskytovaní úplatku sa prijímateľ nachádza v pozícii, v ktorej je možné ovplyvniť chod určitých procesov. Spoločnou črtou daru a úplatku je skutočnosť, že tento záväzok je právne nevymožiteľný. Ani jeden zo subjektov - darca, či platca úplatku sa v prípade nespokojnosti nemôžu obrátiť na súd a žiadať vrátenie platby, resp. splnenie implicitného kontaktu.

4 Univerzálnosť korupcie a klientelizmu

Korupciu považujeme za transhistorický a transkulturálny fenomén. Stretli sme sa s ňou už v Babylonskej ríši, Chaldeiskej ríši, Rímskej ríši a pod. Prvé opatrenia obsahoval už Chamurapiho zákonník. Nie je charakteristická pre žiadnu etniku, kultúru a nepredstavuje ani národnú črtu ani prejav určitej skupinovej mentality. Vyskytuje sa vo všetkých typoch štátneho usporiadania, politických zriadeniach, vo všetkých sférach štátnej správy, zasahuje

---

[6] Bango, D., Lisoň, M.: Korupcia a osobitosti jej odhaľovania. APZ. 2001, s. 43
[7] Lysý, J., Malík, B., Švaral, P.: Čo by mal občan vedieť o korupcii. TIS. 2002, s. 23

všetky sociálne skupiny a vekové kategórie. Môžeme teda povedať, že univerzálnosť korupcie ako aj klientelizmu vyjadruje ich všadeprítomnosť. Dokonca sa s nimi môžeme stretnúť aj v prostredí konsolidovanej ekonomiky a demokracie. K jej univerzálnosti prispieva aj fakt, že nie je možné korupciu a klientelizmus rozdeliť ani v súvislosti s motivačnou stránkou. Pohnútky totiž bývajú rôznorodé, nemusí to byť výlučne túžba po bohatstve, ale aj stav núdze, kúpa zhodnotiteľných informácií, resp. mlčanie. Často sa stretávame s prípadmi, keď korupčné spávanie slúži na odstránenie v ceste stojacich nevýhod. Na to, aby korupcia vznikla, vyvíjala sa a rástla potrebuje určité podhubie. Tomuto stavu hovoríme korupčná klíma, ktorú definujeme ako „súbor kolektívnych predstáv a kultúrnych vzorov, ktoré dávanie a branie úplatkov robia pre obyvateľov danej krajiny samozrejmým a zvykovo ospravedlniteľným aktom.“ [8] Korupcia sa svojou univerzálnosťou dokáže prispôsobiť novým podmienkam, neustále si hľadá novú živnú pôdu a je schopná neobmedzene meniť svoju javovú podobu. Korupcia a klientelizmus ako negatívny spoločenský jav predstavuje celospoločenský problém. Narúša chod štátneho mechanizmu, ovplyvňuje rozhodnutia orgánov štátnej správy, samosprávy, ako aj iných štátnych či neštátnych orgánov a organizácií. Nelegálne nadobudnutie majetku a získanie neoprávnených výhod idú taktiež ruka v ruke s týmito javmi. Môžeme sa s nimi stretnúť aj pri činnosti a rozhodovaní orgánov činných v trestnom konaní, v dodávateľsko – odberateľských vzťahoch, pri verejných obchodných súťažiach, v bankovej sfére, v oblasti daňovníctva, pri vydávaní rozhodnutí, osvedčení, posudkov, licencií, ako aj pri neoprávnenom poskytovaní informácií.

Závažný problém spôsobuje korupcia a klientelizmus aj vo verejnom sektore, kde vykazuje znaky vnútornej korupcie, teda korupcie vo vnútornom úradnom styku. Vzájomné kompromisy medzi subjektami, ktorí disponujú verejnou mocou alebo verejným postavením porušujú riadny rozhodovací proces. Obzvlášť nebezpečná pre spoločnosť je korupcia, ktorá vzniká pri nakladaní s majetkom štátu. Dôležité je spomenúť aj korupčné aktivity, ku ktorým dochádza v súvislosti s uskutočňovaním verejných súťaží. Pracovníci verejnej správy sa korupcii dopúšťajú aj v súvislosti s vydávaním rôznych certifikátov a povolení. Veľmi často ide o neoprávnené poskytnutie rôznych informácií, resp. o zneužitie informácií pri ktorých zákon alebo zmluvný inštitút ukladá povinnosť mlčanlivosti. Štátni úradníci v záujme zvýhodnenia určitých fyzických, prípadne právnických osôb, môžu svojim korupčným správaním ovplyvňovať včasnosť a správnosť vydávaných rozhodnutí, stanovísk, posudkov a osvedčení. Rozhodnutie môže byť vydané na základe neúplných a nesprávnych podkladov, dokonca môžu neodôvodnene upúšťať od sankcií, alebo ich neoprávnene zmierňovať. Rovnako aj zlúčenie súkromnej podnikateľskej činnosti s výkonom funkcie v orgánoch verejnej správy a ťaženie z funkcie v prospech vlastnej podnikateľskej činnosti, nezákonné platby a podvody sú častými prejavmi korupcie vo verejno – právnych inštitúciách a orgánoch. Vnútornú korupciu možno obmedziť najmä kvalitnou personálnou politikou, účinnou kontrolou, či už vonkajšou alebo vnútornou a maximálnou transparentnosťou práce verejného sektora. Oblasť štátnej správy, ktorá disponuje rozhodujúcimi právomocami a kde dochádza k rozhodovaciemu procesu pri vydávaní rozhodnutí a povolení je oblasťou, kde korupcia prekvitá. Veľmi významným zdrojom, ktorý rozširuje korupčné prostredie je samotná legislatíva v štátnej správe. Množstvo zákonov umožňuje orgánom štátnej správy rozhodovať alternatívne aj v tým prípadoch, kedy občan splnil všetky štátom požadované kritériá. Dokonca sa môžeme stretnúť aj s absenciou termínov, do ktorých je povinný štátny orgán rozhodnúť a vydať príslušné rozhodnutie, ak občan splnil potrebné podmienky. S touto skutočnosťou sa stretávame pri rozhodovacích procesoch ukladania sankcií a pokút, vydávaní stavebných povolení a zmien v stavebnom povolení, pri kolaudačných rozhodnutiach a pod.

---

[8] Križanová, A.: Korupcia v policajnom zbore a v iných oblastiach spoločenského života. APZ. 2001, s. 155

S korupciou v oblasti štátnej správy sa môžeme stretnúť jednak na najnižších úrovniach riadenia štátnej správy, teda na okresných a krajských úradoch, ako aj na vrchole, a to na ministerstvách, ústredných orgánoch štátnej správy a nepochybne aj medzi zástupcami parlamentu. Príčiny korupčného správania sa zamestnancov štátnej správy sú rôzne. Nedodržiavanie zákonov, etických štandardov a hodnôt, definovanie odborných pozícií, slabá informovanosť verejnosti, nedôsledné vyvodzovanie dôsledkov z korupčného správania, neefektívna vnútorná a vonkajšia kontrola, ako aj absencia motivačných mechanizmov patria medzi základné príčiny. Okrem týchto je však potrebné uviesť aj neadekvátny systém odmeňovania, konflikt osobných záujmov so záujmami verejnými a anonymitu rozhodovacieho procesu. V záujem boja proti korupcii, ale aj budovania dôvery občanov je potrebné, aby zainteresované osoby v oblasti štátnej správy boli maximálne prístupné a po splnení zákonom stanovených podmienok vyhoveli bez zbytočného odkladu. Dôležitá je aj rýchlosť rozhodovacieho procesu, ktorá môže ovplyvniť korupčný podnet občana. S korupčnou aktivitou sa stretávame aj v oblasti daňového systému. Korupcia sa tu vyskytuje medzi pracovníkmi daňových orgánov, ako aj medzi pracovníkmi ostatých článkov daňového reťazca, ktorý sa podieľajú na realizácii výkonu daňového systému. Úplatkárstvo páchané daňovými kontrolórmi má veľa prejavov – od „drobných darov charakteru všimného“ cez prijatie dieťaťa kontrolóra do prosperujúcej firmy dotyčného daňového subjektu až po rôzne nepriame „sponzorstvá“ a priame finančné „dary“, t. j. úplatky.“ [9] Stretávame sa dokonca aj s prípadmi dohody o výške dorubu dane, samozrejme za primeranú odmenu.

5 Boj proti korupcii a klientelizmu

S fenoménom a problémom korupcie nezápasí iba Slovenská republika, ale aj iné štáty Európy a sveta. Podmienkou toho, aby bol tento boj účinný v každom z týchto štátov je potrebné spracovávať, odovzdávať a mapovať jeho výsledky, ako aj riešenia korupcie. Táto spolupráca môže sčasti eliminovať a pomôcť v boji proti korupcii. Najúčinnejším spôsobom tohto boja je centrálna medzinárodne organizovaná forma boja proti korupcii, ktorú reprezentujú medzinárodné organizácie a inštitúcie. prvá venovala pozornosť otázke korupčných praktík v medzinárodnom obchode Organizácia spojených národov, ktorá začala celosvetový boj proti korupcii a koordinovala túto činnosť prijatím rôznych akčných dokumentov, v ktorých sa stretávame s takými protikorupčnými opatreniam, akými sú prevencia, audity, represia, kontroly, etické kódexy a iné. Rezolúciou č. 3514 z 15. decembra 1975 OSN odsúdilo všetky korupčné praktiky, potvrdilo právo štátov prijať legislatívu, vyšetrovať a prijať právne kroky v súlade so svojím domácim právom a predpismi proti takýmto korupčným praktikám. Zároveň vyzvalo všetky vlády na spoluprácu v boji a prevencii korupčných praktík. V nadväznosti na rezolúciu č. 1995/14 o akcii proti korupcii zo dňa 24. júla 1995 bola prijatá rezolúcia Valného zhromaždenia OSN č. 51 / 59 s názvom Akcia proti korupcii a Medzinárodný kódex správania verejných činiteľov. Ďalším veľmi dôležitým dokumentom OSN v oblasti boja proti korupcii bola Rezolúcia o korupcii a úplatkárstve v medzinárodných obchodných transakciách prijatá v roku 1996, ktorej plnenie členskými štátmi sa pravidelne kontroluje. Vypracovanie kódexov správania sa, editovanie pravidiel pre vykonanie auditu, zriadenie nezávislých inštitúcií, ktorých úlohou je zaoberať sa prevenčnou a represívnou stránkou korupcie a vypracovanie medzinárodných pravidiel správania sa verejných činiteľov sú hlavným obsahom odporúčaní OSN. V roku 1994 sa ako ďalšia pripojila k Organizácii spojených národov a sama začala impulzívne pracovať na úseku boja proti korupcii Rada Európy. Na základe tohto systematického prístupu v roku 1995 Rada Európy zriadila Multidisciplinárnu skupinu pre korupciu (GMC), ktorej úlohy sú

[9] Bango, D., Viktoryová, J.:Metodika vyšetrovania korupcie. APZ. 2002, s. 46

vymedzené v dokumente pod názvom Program činnosti proti korupcii. Jeho hlavnou úlohou bolo od začiatku vypracovanie jedného alebo viacerých medzinárodných dohovorov na úseku boja proti korupcii. Ďalším významným dokumentom, na ktorom pracovala GMC je Trestnoprávny dohovor o korupcii č. 173, ktorý bol podpísaný 27. januára 1999. Aj Slovenská republika je jedným z 21 signatárskych štátov, ktorá ho ratifikovala 9. júna 2000. Tento dohovor je v rámci medzinárodných dokumentom najprepracovanejšou príručkou v oblasti boja proti korupcii. Medzi jeho ciele patrí okrem zosúladenia vnútroštátnych predpisov súvisiacich s ustanovením korupcie ako trestného činu, aj podporovanie prijatia dodatočných trestnoprávnych opatrení, ako aj zlepšiť medzinárodnú spoluprácu pri vyšetrovaní a trestnom stíhaní trestných činov. Zmluvné strany tohto dohovoru sa zaväzujú ustanoviť ako trestný čin aktívne a pasívne úplatkárstvo národných, medzinárodných a zahraničných verejných činiteľov alebo členov národných, medzinárodných a nadnárodných parlamentov alebo zhromaždení, národných, medzinárodných a zahraničných sudcov. Rovnako tento dohovor ustanovuje aj trestné činy aktívneho a pasívneho úplatkárstva v súkromnom sektore a pranie príjmov z korupcie. Ďalej sa dohovor venuje aj ďalším hmotnoprávnym alebo procesným otázkam, medzi ktoré patria sankcie a opatrenia, zodpovednosť právnických osôb, zriaďovanie osobitných orgánov, spolupráca medzi národnými orgánmi, ochrana svedkov a zaoberá sa aj účtovnými trestnými činmi.

Záver

Demokratický štát je založený na slobode. Inak povedané, každý môže robiť čo chce, pokiaľ tým nezasahuje do slobody iného. Štát uznávajúci tento princíp, aby mohol fungovať a zachovať ho pri živote, si potom vytvára záväzné pravidlá správania, ktoré nazýva zákonmi. Zákony sa od iných morálnych, etických, náboženských pravidiel správania líšia hlavne tým, že sú vynútiteľné štátnou mocou. Čiže, pokiaľ ich niekto porušuje, možno sa u príslušného orgánu dovolať nápravy. Zákony okrem iného zabezpečujú rovnosť a garantujú rovnaké príležitosti pre všetkých. Robia to tak, že zakazujú a trestajú akékoľvek zvýhodňovanie postavené na inom, než zákonom stanovenom princípe. Ak teda niekto vsádza na obsah slov, ktoré majú niečo spoločné so slovom „korupcia“, koná nielen proti nám ostatným a prirodzenému stavu vecí, ale aj proti zákonu. Ochrana zákona v takomto prípade spočíva v represívnych opatreniach, teda vo vyvodení dôsledkov formou potrestania páchateľa. V zápase proti korupcii je výkon represie zverený do rúk polície, prokuratúry a v konečnom dôsledku súdov, ktorým môžu pomáhať rôzne kontrolné orgány.

Zoznam literatúry

Bango, D., Lisoň, M.: Korupcia a osobitosti jej odhaľovania, APZ, Bratislava, 2001

Bango, D., Viktoryová, J.: Metodika vyšetrovania korupcie, APZ, Bratislava, 2006

Index vnímania korupcie 2006, TIS, Bratislava, 2006

Justičná revue 1/2005, 4/2005, MS SR, Bratislava, 2005

Lysý, J., Malík, B., Švaral, P.: Čo by mal občan vedieť o korupcii, TIS, Bratislava, 2002

Metenko, J., Viktoryová, J.: Korupcia v Policajnom zbore a v iných oblastiach spoločenského života, APZ, Bratislava, 2001

Protikorupčné minimum 2006, TIS, Bratislava, 2006

Sabopál, E.: Kriminologické aspekty korupcie, APZ, Bratislava, 2004

Sabopál, E.: Vybrané kapitoly problematiky korupcie a jej priemet do Policajného zboru, APZ, Bratislava, 2000

Samaš, O., Stiffel, H., Toman, P.: Trestný zákon stručný komentár, Iura Edition, 2006

Sičáková, E.: Podoby korupcie na Slovensku, TIS, Bratislava, 2002

Sičáková – Beblavá, E., Zemanovičová, D.: Protikorupčné nástroje, TIS, Bratislava, 2003
Thurzo, A.: Odhaľovanie a vyšetrovanie korupcie, APZ, Bratislava, 2001
Zemanovičová, D., Beblavá, E.:Krajinka rovných a rovnejších?, Kalligram, Bratislava, 2006

Eva Finďová[1]

Právno-filozofické vymedzenia trestnej politiky

Legal-philosophical definition of criminal policy

Kľúčové slová
Trestná politika. Sankcie. Spravodlivosť. Alternatívne tresty.

Abstrakt
Predkladaný článok sa venuje analýze dôležitej oblasti politiky, ktorá formuluje opatrenia spoločenskej kontroly kriminality, využívajúc pritom prostriedky trestného práva. V dnešnom chápaní je táto oblasť politiky ponímaná pod pojmom trestná politika. V spojitosti s trestnou politikou prichádzame do styku aj s ďalšími pojmami, a to s kriminálnou politikou (obsahuje všetky opatrenia proti zločinnosti, nielen trestnoprávne), ako aj sankčnou politikou (zaoberá sa problematikou účelu trestania, systému trestných sankcií a ich uplatňovania). Nakoľko je porušovanie pravidiel stanovených spoločnosťou staré ako spoločnosť sama, k zásadným otázkam trestnej politiky patri problematika trestných sankcií, lebo práve tresty, ich ukladanie, výkon a ochranné opatrenia sú prostriedkami, ktorými sa realizuje základná, t.j. ochranná funkcia trestného práva.

Key words
Criminal policy. Sanctions. Justice. Alternative punishments.

Abstract
The article provides the analysis of important policy, which sets out measures of social control of criminality, making use of the means of criminal law. In today`s understanding, this area of policy is conceived as the criminal policy. In conjunction with general criminal policy we also come into contact with other terms, such as particular criminal policy (it includes all measures against criminality, not only criminal law related), as well as sanction policy (dealing with the issue of the purpose of punishment and the system of criminal sanctions and their enforcement). Since the violation of rules laid down by society is as old as society itself, basic issues of criminal policy include the issue of criminal penalties, for it is the punishments, their imposition and enforcement, and protection measures as means of implementing the basic, i.e., protective function of criminal law.

Úvod do teoretického poňatia trestnej politiky

Ľudia uvažovali o trestaní, jeho účele, zmysluplnosti a oprávnenosti už od najstarších čias. Bolo nevyhnutné vysporiadať sa s touto otázkou, nakoľko porušovanie pravidiel stanovených spoločnosťou je staré ako spoločnosť sama, a takéto protiprávne správanie spoločnosti ako celku vždy škodilo. Postupom času sa vytvorili rôzne vedné disciplíny, ktoré sa na trestanie pozerali z rozličných uhlov pohľadu. Ide napr. o: filozofiu, etiku, teológiu, kriminológiu, psychológiu, penológiu a mnohé ďalšie. Dá sa pritom povedať, že v histórií ľudstva sa nikdy neobjavilo jasne definované zdôvodnenie, ktoré by slúžilo ako vodcovský princíp pri ukladaní trestu.[2]

Tieto úvahy a praktická nutnosť vysporiadať sa s kriminalitou viedli k tomu, že ľudská spoločnosť si vyvinula niekoľko obranných mechanizmov pred delikventným správaním, ktoré sú obsiahnuté v rámci vyššie uvedených disciplín.[3] Jedným z nich je špecifický systém sankcií kodifikovaný trestným právom. Ide o tzv. súdne tresty (ďalej len tresty).Trestom rozumieme zákonom stanovený právny následok za určité protiprávne jednanie.[4] Trest je jedným z prostriedkov k dosiahnutiu účelu trestného zákona aj keď z dikcie Trestného zákona

---

[1] JUDr. Eva FINĎOVÁ, odborná asistentka KTŠaP, Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela, Komenského 20, Banská Bystrica, email: evafindova@gmail.com

[2] RIZMAN, S., SOTOLÁŘ , A., ŠÁMAL, P: *K problematice alternativních trestů*, Příloha - Trestní právo 7-8/1997, s. 5.

[3] KRATOCHVÍL, V. a kol.: *Trestní právo hmotné*. Obecná část, 1.dotisk 3. přepracovaného a doplněného vydání Masarykova Univerzita, Brno, 2003, s. 404.

[4] JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo hmotné*, Obecná část, 1. vyd., Linde Praha, 2004, s. 329.

to výslovne nie je určené, pretože platný Trestný zákon č.300/2005 Z.z., vymedzuje iba predmet zákona. V §1 TZ sa konštatuje, že Trestný zákon vymedzuje základy trestnej zodpovednosti, druhy trestov, ochranných opatrení, ich ukladanie a napokon jednotlivé skutkové podstaty trestných činov. Naproti tomu v minulosti zákon č. 140/1961 Sb., trestný zákon (ďalej len Tr. zák.) explicitne vyjadroval, že prostriedky k dosiahnutiu účelu trestného zákona[5] sú pohrozenie trestom, ukladanie a výkon trestov a ochranné opatrenia. Trest chápeme ako prostriedok štátneho donútenia, ktorý ukladá súd menom štátu a na základe zákona za spáchaný trestný čin jeho páchateľovi.

Trest musí páchateľovi spôsobiť určitú ujmu. Táto musí byť páchateľom ako ujma chápaná. Ujma je základným znakom trestu, trest totiž citeľne zasahuje do občianskych práv a slobôd, ktoré sú chránené predovšetkým Ústavou Slovenskej republiky a Listinou základných práv a slobôd (ďalej len LZPS). Jedná sa napr. o majetkovú ujmu, obmedzenie osobnej slobody, atď. Pohrozenie takouto ujmou má páchateľa odradiť od páchania trestnej činnosti. V náväznosti na rezolúciu OSN sa problematikou aj tzv. alternatívnych trestov naďalej intenzívne zaoberala Rada Európy. V roku 1991 vydala publikáciu „Alternatívne opatrenia k uvázneniu“, kde alternatívne tresty rozdelila do 3 skupín podľa dopadu na páchateľa a v roku 1992 prijala „Doporučenie č. 16 Výboru ministrov členských štátov k európskym pravidlám o trestoch a opatreniach realizovaných v spoločnosti“. Toto doporučenie obsahuje 90 pravidiel, ktoré sú chápané ako paralela Európskych väzenských pravidiel a tvoria súhrn požiadaviek doporučených členským štátom k využitiu pri vytváraní nových legislatívnych opatrení v trestnej právnej sfére.

Medzi najzávažnejšie pravidlá patria:

- potreba externého dohľadu nad činnosťou orgánov poverených realizáciou trestov alebo opatrení,
- ochrana práv páchateľa, vrátane existujúceho sociálneho zabezpečenia, prípadne jeho fyzického a duševného zdravia,
- právomoc sťažovať sa proti rozhodnutiu o uložení trestu alebo opatrenia,
    - zabezpečenie realizácie trestov a opatrení tak, aby boli pre páchateľa maximálne zmysluplné a prispeli k jeho osobnostnému a sociálnemu rozvoju,
    - zvláštna pozornosť má byť venovaná výkonu trestu povinnej práce (ďalej len „TPP“), ktorý by mal byť spoločensky užitočný a zmysluplný a mal by maximálne zvyšovať schopnosti a zručnosti páchateľa.[6]

Páchateľovi možno uložiť len taký druh trestu a len v takej výmere, ako je to ustanovené v Trestnom zákone,[7] z čoho logicky vyplýva, že druh a výška trestu by mala závisieť od stupňa spoločenskej nebezpečnosti pre spoločnosť, ktorá vypláva z páchateľovho konania. Zákon výslovne zakazuje, aby jeho výkonom bola ponížená ľudská dôstojnosť. Súčasne v trestnej politike musí platiť, že ujma nesmie presahovať mieru minimálne nutnú k ochrane spoločnosti, nesmie ponižovať ľudskú dôstojnosť a nemá nikdy spôsobiť zbytočné straty či už na strane páchateľa alebo obete.

Problematika teórie sankcionovania je komplikovaná téma, ktorá dodnes nebola uspokojivo vyriešená.

---

[5] Ust. § 2 Tr. zák.
[6] BALÁŽ, P.: K alternatívnym trestom a opatreniam. In.: *Justičná revue*, 56, 2004, č. 4, s. 401 – 406.
[7] Ust.§34 ods. 2 Tr. zák.

Zaujať k trestu správny postoj, ktorý by aspoň sčasti vyriešil problematiku kriminality je nemožné bez teoretického zvládnutia aspektov trestania. Aby trest plnil svoj spoločenský účel, musí byť spravodlivý. Spravodlivosť chápeme ako primeranosť trestu za spáchaný zločin.

Zaujímavý názor vyslovili dvaja psychoanalytici F. Alexander a H. Staub. Tvrdia, že tresty slúžia k uspokojovaniu masových agresií, ktoré sa tak odreagúvajú legitímnou formou. Sledovanie napr. televíznych správ, čítanie bulvárnych časopisov a sledovanie iných informačných zdrojov o brutálnych trestných činoch uspokojuje pudy a pohnútky, ktoré človek za normálnych okolností skrýva, pretože ich považuje za zlé a nevhodné verejného vyjadrenia. Podľa tejto teórie masovokomunikačné prostriedky tieto vnútorné sklony legitímne uspokojujú. Dovoľujú príslušníkom spoločnosti, aby projektovali svoje asociálne tendencie a fantázie do podoby hrôzu vzbudzujúceho zločinca alebo odstrašujúceho typu odlišného správania. Táto teória teda pripisuje trestu aj iné funkcie. Tento názor potvrdzuje nadmerné množstvo filmov a televízneho vysielania, ktoré sú mimoriadne komerčné a krvavé.

V islamských štátoch sa táto teória premieta napríklad v existencii verejných popráv, ktoré častokrát smú uskutočniť na páchateľovi pozostalí obete atď. V stredoveku boli vykonávané verejné popravy, ktoré mali pôsobiť ako odstrašujúci prostriedok, aby potencionálny páchateľ videl, ako môže dopadnúť pri páchaní zločinu. Odstrašujúcu úlohu malo výrazne zohrávať poníženie odsúdeného, keď naňho ľudia pľuli, nadávali mu a hádzali do neho rozličné predmety.

História vzniku alternatívnych trestov

Problematika trestných sankcií patrí k zásadným otázkam trestnej politiky, lebo práve tresty, ich ukladanie, výkon a ochranné opatrenia sú prostriedkami, ktorými sa realizuje základná, t.j. ochranná funkcia trestného práva. Na kvalitnom a efektívnom trestnoprávnom sankčnom systéme závisí, či a akou mierou bude táto funkcia realizovaná.

Na začiatku 90. rokov 20. storočia (z pohľadu českého, resp. československého práva) môžeme hovoriť o systéme trestných sankcií s dominantným postavením trestu odňatia slobody. Faktom je, že už v tejto dobe bol tradičný systém považovaný v mnohých krajinách za neúčinný či nedostatočne účinný.

To bol impulz, ktorý zainteresovaných nútil zamýšľať sa a prehodnocovať zmysel trestu odňatia slobody, ktorý na jednej strane vytrháva odsúdeného zo spoločnosti, na druhej strane ho chce naučiť, ako sa má v tejto spoločnosti správať. Veľké množstvo problémov súvisiacich s riešením problematiky penitenciárnej starostlivosti, ale najmä skutočnosť, že miesta výkonu trestu zostávali v mnohých krajinách preplnené avšak neplniace prioritný význam, viedla politikov i odborníkov z danej oblasti k vypracúvaniu návrhov na zavedenie alternatívnych trestov odňatia slobody. Tento posun v trestnej politike začal v západnej Európe koncom 70. rokov 20. storočia a trvá dodnes. Vývoj uplatňovania alternatívnych trestov sa pritom uberal niekoľkými smermi:

- prvý súvisel so snahou zmierniť charakter trestu odňatia slobody a bol spojený s opatreniami, pri ktorých odsúdení trávia iba časť trestu vo väzení, zatiaľ čo časť doby strávenej mimo nej je venovaná profesionálnemu výcviku, liečeniu, výkonu zamestnania a inému, najmä výchovnému zaobchádzaniu s páchateľom. Uplatňoval sa aj v podobe uväznenia počas víkendu alebo domáceho väzenia;

- druhý smer sa orientoval na alternatívne tresty v pravom slova zmysle, ktoré už vylučovali tradičné uväznenie. Typickými sú tu tresty finančnej povahy, u ktorých sa už berie do úvahy aj väčší zreteľ na práva obetí a reštitúciu škody. Zároveň je snahou, aby výška finančných pokút zodpovedala závažnosti deliktu, kriminálnej minulosti páchateľa, ako aj jeho finančným možnostiam (systém tzv. denných pokút). V prípade nevymožiteľnosti finančného trestu býva alternatívny trest nahrádzaný trestom výkonu verejnoprospešných prác alebo záväzkom zaplatiť určitú čiastku priamo na účet niektorej neziskovej, resp. charitatívnej organizácie. Ďalšia kategória alternatívnych trestov spočíva v rôznom obmedzení práv páchateľa. Do tejto kategórie možno zaradiť aj najstarší a najrozšírenejší alternatívny trest – probáciu. Probácia sa vyvinula ako spôsob zaobchádzania s páchateľom a výkonu dohľadu pri výkone podmienečného trestu odňatia slobody. Je pre ňu príznačné úsilie o dosiahnutie čo najkomplexnejšej sociálnej integrácie páchateľa, ku ktorej mu probácia poskytuje optimálne podmienky a potrebnú pomoc Profesionálnym reprezentantom tejto pomoci je probačný a mediačný úradník, ktorý je spravidla kvalifikovaným sociálnym pracovníkom;
- tretí smer alternatívnych trestov má už výsostne depenalizačný charakter. Ide o alternovanie nielen sankcie, ale aj tradičného trestno-právneho postupu. Ide o postúpenie trestnej veci k mimosúdnemu konaniu orgánu, stojaceho mimo systému trestnej justície. Tento postup sa označuje ako diverzia alebo odklon od súdneho konania. Ako alternatívny trest sa v tomto procese najčastejšie uplatňuje vyrovnanie dohodou medzi páchateľom a obeťou trestného činu za pomoci sprostredkovateľa – mediátora. Označuje sa ako dohoda, vyrovnanie alebo mediácia.[8] Z historického hľadiska za významný medzník pri zavádzaní alternatívnych trestov do trestných systémov môžeme považovať zasadnutie Výboru ministrov Rady Európy, na ktorom prijali v roku 1976 rezolúciu č. 10 „Niektoré alternatívne tresty k väzeniu“. Na 7. kongrese OSN o prevencii kriminality a zaobchádzania s páchateľmi bola v roku 1985 prijatá rezolúcia č. 16 o znížení počtu väzňov, o alternatívach trestu odňatia slobody a o spoločenskej reintegrácii páchateľov. V rezolúcii sa okrem iného hovorí, že trest odňatia slobody by sa mal ukladať len ako sankcia poslednej inštancie, pri zohľadnení povahy a závažnosti trestného činu a právne relevantných sociálnych podmienok a iných osobných špecifík páchateľa. Bolo doporučené, aby členské štáty ďalej zvyšovali svoje úsilie o znižovanie negatívnych účinkov trestu odňatia slobody a zintenzívnili skúmanie spoľahlivých alternatívnych trestov nespojených s odňatím slobody.

Pojem trestná spravodlivosť

Spravodlivosť ako filozofická kategória *z obdobia antickej filozofie rezonuje dodnes a* je analyzovaná najmä v oblasti práva, politiky, etiky a ekonomiky. V gréckej filozofii sa problematikou spravodlivosti zaoberal Platón, ktorý si v diele Ústava *(Politea)* položil na úvod otázku: „Čo je to spravodlivosť?“ V Ústave Platón dospel k poznaniu, že znášať nespravodlivosť je lepšie ako byť nespravodlivým, vyznieva ako morálny paradox a je zdôvodnením dobra samého o sebe. Od tejto doby je Platónova otázka jadrom politickej a právnej filozofie.

---

[8] OSMANČÍK, O.: Úvod do problematiky alternativních trestů. K problematice alternativních trestů. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1994. s. 4 – 7.

Aristoteles pokladal otázku spravodlivosti za vlastný predmet štúdia politickej filozofie a výkon spravodlivosti za hlavný a možno najdôležitejší zmysel polis. Aristoteles je známy rozlíšením spravodlivosti na rozdeľovaciu (distributívnu) spravodlivosť a vyrovnávajúcu (kumutatívnu) spravodlivosť.

Rozdeľovacia (distributívna) spravodlivosť sa týka rozdeľovania statkov, ktoré sa môžu rozdeliť vo vnútri určitej triedy ľudí. Ide o to, aby sa s „rovnými zaobchádzalo rovnako“, pretože v každej jednej spoločnosti sa vždy niečo rozdeľuje či už práva, povinnosti alebo bremená.

Vyrovnávajúca spravodlivosť znamená dať niekomu to, čo si zaslúži, alebo čo má oprávnene dostať.[9]

Názory na posudzovanie a hodnotenie pojmu Trestná spravodlivosť, v rámci primeranosti a adekvátnosti spoločenskej praxe na spáchaný trestný čin sa historicko právne líšili. Je to spôsobené predovšetkým tým, že vo svete neexistuje univerzálna definícia pojmu právo, logicky aj preto, že existuje niekoľko právnych systémov, ktoré ľudské správanie, či je už v súlade alebo v rozpore s právom upravujú odlišným spôsobom.

Poňatie trestnej justície tak, ako o ňom máme overiteľné historické doklady, spočívalo vždy na báze odplaty a následnom vyrovnaní. Historicky najznámejší princíp "oko za oko, zub za zub" vyjadruje nielen zámer spôsobiť páchateľovi podobnú, prípadne rovnakú ujmu, akú spôsobil svojej obeti, ale obsahuje aj snahu "vyrovnať" situáciu páchateľa a poškodeného. Toto vyrovnanie však bolo možné v určitých prípadoch dosiahnuť aj nepriamo, teda kompenzáciou (poskytnutím adekvátneho odškodnenia). To je podstata rôznych možností "vykúpenie sa z trestu", teda možnosti vyhnúť sa odplate zaplatením náhrady (odškodného) obete. Tieto postupy boli chápané ako "spravodlivé", teda ako prijateľné a vhodné vo väčšine známych civilizačných okruhov, a to v rôznych etapách ich kultúrneho vývoja. Modality tohto konceptu trestnej justície sa prejavovali skôr v procedúrach (mali teda skôr "procesný charakter"), napríklad v rôznych kultúrnych a náboženských zvyklostiach, podľa ktorých boli prerokované jednotlivé delikty a bolo zaobchádzané s ich páchateľmi. Kompetencie k prejednávaniu rôznych deliktov prešli v priebehu časov radikálnymi zmenami.

V pôvodnej podobe boli tieto kompetencie zrejme ponechané najužšiemu okruhu rodiny (to je základom doteraz prežívajúcej krvnej pomsty), starešinovi rodu alebo zboru predstaviteľov kmeňa. Tak ako sa vyhradzovala moc jednotlivých subjektov (náčelníkov, vládcov a pod.), riadiacich a rozhodujúcich o všeobecných i čiastkových záležitostiach danej ľudskej pospolitosti (komunity), pričom táto moc bola často zdôvodňovaná náboženskou autoritou, zároveň sa obmedzovala možnosť priamych účastníkov daného konfliktu (deliktu) rozhodnúť vec podľa predstáv a záujmov obete.

Postupom času stratili jednotlivé delikty "súkromnoprávny charakter", prestali teda byť primárne záležitosťou medzi vinníkom a poškodeným, a štát (najprv absolutistický panovník, neskôr iné subjekty - inštitúcie, na ktoré panovník delegoval svoju právomoc) si plne vytvoril trestný monopol. [10] V Európe tento vývoj nadobúdal špecifických čŕt v priebehu 11. a 12. storočia, tak ako sa postupne formovali jednotlivé štátne útvary a upevňovala moc panovníkov a cirkvi. Spočiatku si vznikajúca štátna moc vyhradila právo stíhať len najzávažnejšie činy, ohrozujúce moc panovníka alebo štátne náboženstvo. Postupne sa

---

[9] JÚDA.V-SLAŠŤAN.M. *Teória štátu a práva: vybrané problémy v kontexte európskej integrále*.Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2008. s. 207-208.

[10] Rock, P.: The opening stages of criminal justice policy making. The British Journal of Criminology, Vol. 35, č.1/ 1995, s. 1 – 16.

monopol štátu rozšíril na všetky delikty a trestné činy sa plne dostali do sféry verejného práva.

Súčasťou tohto trestného monopolu sa stalo aj výlučné oprávnenie štátu koncipovať trestnú politiku a realizovať ju svojimi mocenskými prostriedkami. Tento vývoj vyvrcholil v priemyselne rozvinutých európskych krajinách približne v 19. storočí, bol odrazom celkového nazerania na úlohu štátu a súčasťou filozofického a politického myslenia tej doby. V druhej polovici 20. storočia sa dostala do popredia otázka, či štandardné systémy trestnej justície náležite reflektujú potreby obetí trestných činov a či dostatočne zaisťujú ochranu ich práv. Rozvíjajú sa rôzne viktimologicky orientované prístupy k problematike trestania a zaobchádzania s páchateľmi, ktoré usilujú o zlepšenie postavenia obetí v trestnom procese a o účinnejšie zabezpečenie ich práv na odškodnenie ujmy, ktorú utrpeli v dôsledku trestného konania páchateľa a dosiahnutie primeranej satisfakcie. Formuluje sa reštitučná (kompenzačná) penologická teória trestania, ktorá zdôrazňuje, že trest má predovšetkým umožniť, aby obeti trestného činu bola nahradená (kompenzovaná) všetka škoda, a to nielen materiálna, ale aj ďalšie škody, ktoré utrpela v súvislosti s konaním páchateľa. Ustupuje teda záujem na potrestaní páchateľa a prednosť má ochrana záujmov poškodených osôb. Trest, ktorý je páchateľovi uložený, a spôsob jeho výkonu má umožniť, aby medzi páchateľom a jeho obeťou (a v širšom zmysle vo vzťahu k celej spoločnosti) došlo k obnove sociálnych vzťahov, narušených spáchaným trestným činom.[11] Podobný prístup presadzuje teória "sociálnej ochrany" (Marc Ancel), ktorá v rade smerov oprávnene poukazuje na obmedzené možnosti trestnej justície pri potláčaní kriminality aj na limity, ktoré má trestné právo ako regulátor správania a konania ľudí. Formálne právne porady trestného činu, teda zistenie, či dané správanie napĺňa všetky znaky skutkovej podstaty, zhodnotenie trestnej zodpovednosti páchateľa a uloženie trestu, nevedie podľa tejto teórie k skutočnej ochrane spoločnosti, pretože nemotivuje páchateľa, aby si uvedomil morálnu dimenziu svojho činu, porozumel jeho spoločenskej škodlivosti, pochopil konkrétne následky trestného konania, ktoré poškodzujú obeť aj ďalšie osoby, a snažil sa ich odčiniť.

Záver

Téma spravodlivosti a práva sprevádza ľudstvo už od konštituovania spoločnosti. Koncepcie spravodlivosti v oblasti práva nemajú celkom jednoznačný význam. Fenomén gréckej filozofie stojí pri základoch našej kultúry po tisícročia a ovplyvňuje naše myslenie až dodnes v každej oblasti ľudského bytia. Spravodlivosť ako nosný pojem demokratickej a právnej občianskej spoločnosti predstavuje základný atribút nielen pre odvetvia práva, politiky, etiky, morálky, ale najmä nosný princíp pre smerodajné fungovanie štátu a občianskej spoločnosti. Spravodlivosť predstavovala už v histórii sociálny princíp poriadku a rozdeľovania, ktorý umožňoval ľudstvu jeho reálnu existenciu. Ako konštatoval rímsky právnik Domitius Ulpianus existujú tri základné pravidlá práva, a to: čestne žiť, nikomu neškodiť a každému dať čo mu patrí. Preto aj uvedené tri piliere práva môžeme považovať za základ spravodlivosti.

[11] KUCHTA, J. - VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie* a *trestní politiky*. Praha: C.H. Beck, 2005, .s. 15.

Zoznam použitej literatúry

BACON, F. 1985. *Eseje, čili Rady občanské a mravní*. Praha: Odeon, 1985.
BALÁŽ, P. 2004. K alternatívnym trestom a opatreniam . In: *Justičná revue.* 2004, roč. 56, č. 4 , s. 401 - 406. ISSN 1335-6461.
BECCARIA, C. 2009. *O zločinoch a trestoch*. Bratislava: Kalligram, 2009. 128 s. ISBN 9788081012525.
CHOVANCOVÁ, J. 2009. *Liberalizmus verzus komunitarizmus*. Bratislava: VO Právnickej fakulta Univerzity Komenského, 2009. 160 s. ISBN 9788074190452.
JELÍNEK, J. a kol. 2004. *Trestní právo hmotné*: Obecná část. Praha: Linde, 2004. 470 s. ISBN 80-7201-501-X .
JÚDA,V. – SLAŠŤAN, M. 2008. *Teória štátu a práva*: vybrané problémy v kontexte európskej integrále. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2008. 323.s ISBN 978-80-969554-8-0.
KARABEC, Z. 2003. Restorativní justice: *Sborník příspěvků a dokumentů.* Praha: KURF, s.r.o., 2003. 146 s. ISBN 80-7338-021-8.
KRATOCHVÍL, V. a kol. 2003. *Trestní právo hmotné*. Obecná část, 1. dotisk 3. přepracovaného a doplněného vydání Masarykova Univerzita, Brno, 2003. s. 404. ISBN 80-210-2985-4
KUCHTA, J. - VÁLKOVÁ, H. a kol. 2005. *Základy kriminologie* a *trestní politiky*. Praha: C.H. Beck, 2005. 544 s. ISBN 80-7179-813-4.
LATA, J. 2007. *Účel a smysl trestu*. 1. vyd. Praha: Lexis Nexis CZ s.r.o., 2007, 114 s. ISBN 978-80-86920-24-5.
OSMANČÍK O. 1994. Úvod do problematiky alternativních trestů. In: *K problematice alternativních trestů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1994.
RIZMAN, S., SOTOLÁŘ , A., ŠÁMAL, P. 1997. *K problematice alternativních trestů*, Příloha - Trestní právo 7- 8/1997, s. 5.
ROCK, P. 1995. The opening stages of criminal justice policy making. The British Journal of Criminology, Vol. 35, č.1/ 1995, s. 1 – 16.
Legislatívny zámer Trestného zákona a Trestného poriadku, schválený uznesením vlády SR č. 385 z 31. mája 2000; www.vlada.sk (pristúpené 20. 7. 2005).

Nikola Kánová[1]

Všeobecne o podmienečnom zastavení trestného stíhania

Conditional suspension of criminal proceedings in general

Kľúčové slová
Podmienečné zastavenie trestného stíhania. Podmienečné zastavenie trestného stíhania spolupracujúceho obvineného. Odklony v trestnom konaní. Prokurátor. Uznesenie. Prečin

Abstrakt
Článok sa venuje procesnoprávnemu inštitútu, ktorým je podmienečné zastavenie trestného stíhania, ktorý zaraďujeme medzi tzv. odklony, alebo inak povedané alternatívne riešenie trestných vecí. Ide o efektívny a hospodárny proces, ktorého výsledkom je skrátenie a urýchlenie trestného stíhania pri splnení účelu trestného konania, ale aj urovnanie vzniknutých konfliktov medzi obvineným a poškodeným.

Key words
Conditional suspension of criminal proceedings. Conditional suspension of criminal proceedings of the accused cooperating. Detour in the criminal proceeding. Prosecutor. Decision. Offense.

Abstract
The article deals with procedural institute, which is a conditional suspension of criminal proceedings, which is subsumed among the so-called detour or in other words an alternative resolution of criminal cases. It is an effective and economical process that results in a short, quick prosecution of fulfilling the purpose of criminal proceedings , as well as the settlement of conflicts arising between the victim and the accused .

Úvod

Inštitút podmienečného zastavenia trestného stíhania, tak ako ho ustanovuje § 216 Trestného poriadku, predstavuje formu tzv. odklonu. Ide teda o istý špecifický postup, ktorý má dať možnosť, aby na základe dohody medzi štátom a obvineným došlo k ukončeniu trestnej veci bez potrestania páchateľa. Podmienečné zastavenie trestného stíhania je možné uplatniť v prípade menej závažných deliktov, a to v konaní o prečine, za ktorý Trestný zákon v jeho osobitnej časti ustanovuje trest odňatia slobody neprevyšujúci päť rokov. Aplikovanie tohto inštitútu je možné pri prečine, ktorý bol spáchaný úmyselne alebo z nedbanlivosti.

Ďalšou podmienkou na použitie podmienečného zastavenia trestného stíhania je súhlas obvineného. K takémuto súhlasu nesmie byť obvinený nútený a musí ho dať osobne, tzn. nie je možné ho nahradiť vyjadrením inej osoby, ani osobou obhajcu. Na podmienečné zastavenie trestného stíhania nie je potrebný súhlas poškodeného. O podmienečnom zastavení trestného stíhania podľa § 216 ods. 1 v prípravnom konaní je oprávnený rozhodnúť len prokurátor. Prokurátor je oprávnený rozhodnúť kedykoľvek od vznesenia obvinenia až do podania obžaloby.

Moderné trestné právo poníma odklon, primárne, ako opatrenie, ktoré má za následok odchýlenie údajných páchateľov od formálneho konania v podobe obžaloby, súdu a odsúdenia, a zároveň ako spôsob, ako sa vo vhodných prípadoch vyvarovať stigmatizácie páchateľa, vyplývajúcej z priebehu trestného konania a odsudzujúceho rozsudku. Na tomto mieste sa teda odklonu v trestnom konaní chápe v užšom zmysle ako opatrenie, ktoré vychádza z princípov restoratívnej justície a jeho aplikácia je spojená jednak s okamžitým či podmienečným upustením od trestného stíhania, ale tiež s určitou formou výchovného

[1] Mgr. Nikola KÁNOVÁ, externá doktorandka, Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela, Komenského 20, Banská Bystrica, email: nikola.kanova@gmail.com

pôsobenia na osobu, proti ktorej je vedené trestné konanie a proti ktorej sa daný odklon uplatňuje.[2]

Zákonné podmienky podmienečného zastavenia trestného stíhania

Podmienečné zastavenie trestného stíhania je odklonom, o ktorom je kompetentný rozhodnúť prokurátor už v prípravnom konaní po tom, čo boli splnené zákonné podmienky pre takéto rozhodnutie (§ 216 Trestného poriadku).

Odklony v trestnom konaní majú svoj špecifický význam v trestnom procese z dôvodu vymykania sa z rámca klasického spôsobu vedenia konania. Ich účelom je hlavne dopracovať sa k tomu, aby sa márne nevykonávalo celé trestné konanie v štandardizovanej forme a to hlavne tam, kde je možné jeho cieľ dosiahnuť podstatne jednoduchším spôsobom.[3]

Predmetom skúmania je definovanie hraníc zákonných podmienok, ktoré sú stanovené ako kritéria pre rozhodnutie o podmienečnom zastavení trestného stíhania. Z metodologického hľadiska ich delíme na:

a) hmotnoprávne,

b) procesnoprávne.

Hmotnoprávne kritérium pre rozhodnutie o podmienečnom zastavení trestného stíhania je, že ho možno použiť len prípadoch, keď ide o rozhodovanie o prečine, za ktorý Trestný zákon ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica neprevyšuje päť rokov. K nim je ešte potrebné zaradiť ďalšie hmotnoprávne kritéria, ktoré sú tzv. negatívne vymedzené v Trestnom poriadku, a ich prekročenie znamená nemožnosť vo veci rozhodnúť podmienečným zastavením trestného stíhania.

Ide o prekročenie podmienky, že:

- trestným činom bola spôsobená smrť osoby,
- vedené trestné stíhanie je kvalifikované ako trestný čin korupcie,
- vedené trestné stíhanie je proti verejnému činiteľovi alebo zahraničnému verejnému činiteľovi pre trestný čin spojený s výkonom ich právomoci a v rámci ich zodpovednosti.

Procesnoprávne kritéria pre rozhodnutie o podmienečnom zastavení trestného stíhania sú :

- obvinený vyhlási, že spáchal skutok, za ktorý je stíhaný. O jeho vyhlásení nie sú pochybnosti, že bolo vykonané slobodne, vážne a zrozumiteľne,
- obvinený nahradil škodu, ak bola činom spôsobená, alebo s poškodeným o jeho náhrade uzavrel dohodu alebo urobil iné potrebné opatrenia na jej náhradu,
- vzhľadom na osobu obvineného s prihliadnutím na jeho doterajší spôsob života a na okolnosti prípadu možno také rozhodnutie považovať za dostačujúce.

Uznesenie o podmienečnom zastavení trestného stíhania musí obsahovať náležitosti upravené v § 176 ods. 1 Trestného poriadku. Vo výroku uznesenia prokurátor presne uvedie opis skutku a to tak, aby skutok nemohol byť zamenený s iným skutkom. Výrok uznesenia obsahuje aj určenie skúšobnej doby na jeden až päť rokov. Prokurátor môže uložiť

---

[2] ŠCERBA, F.: Odklon ako sankčné opatrenie. Trestněprávní revue, č. 2/2009, s. 33

[3] PROKEINOVÁ, M.: Odklony v trestnom konaní : 1. vyd. Bratislava : Univerzita Komenského – Právnická fakulta, Vydavateľské oddelenie, 2007, s. 7

obvinenému, aby sa v skúšobnej dobe zdržal činnosti, ktorá by viedla k spáchaniu prečinu. Následné nedodržanie tohto obmedzenia môže byť dôvodom na vydanie rozhodnutia o pokračovaní v trestnom stíhaní. Uznesenie o podmienečnom zastavení trestného stíhania sa doručuje obvinenému aj poškodenému. Obe strany majú právo proti tomuto uzneseniu podať sťažnosť, ktorá ma odkladný účinok. O tejto sťažnosti bude rozhodovať nadriadený prokurátor. V prípade ak sa obvinený osvedčil v skúšobnej dobe, tým že preukázateľne viedol riadny život splnil povinnosť nahradiť spôsobenú škodu a vyhovel aj ďalším uloženým obmedzeniam, prokurátor v prípravnom konaní rozhodne uznesením, že sa osvedčil. Pokiaľ prokurátor po dvoch rokoch od uplynutia skúšobnej doby nerozhodol platí zákonná fikcia, že obvinený sa osvedčil.

Podmienečné zastavenie trestného stíhania spolupracujúceho obvineného

V prípade podmienečného zastavenia trestného stíhania spolupracujúceho obvineného ide o samostatný právny inštitút s osobitne upravenými podmienkami a účelom jeho použitia, ktorý nemožno stotožňovať s inštitútom podmienečného zastavenia trestného stíhania. V prípravnom konaní je oprávnený podmienečne zastaviť trestné stíhanie spolupracujúceho obvineného iba prokurátor. Podmienkami na aplikáciu tohto inštitútu je to, že:

- obvinený sa výraznou mierou podieľal na objasnení taxatívne uvedených trestných činov, alebo na zistení alebo usvedčení páchateľa niektorého trestného činu,
- záujem spoločnosti na objasnení takého trestného činu prevyšuje záujem na trestnom stíhaní obvineného a
- obvinený nie je organizátorom, návodcom alebo objednávateľom trestného činu, na objasnení ktorého sa podieľal.[4]

Záver

Zmysel odklonov v trestnom konaní by sa dal zhrnúť ako možnosť prejednávania trestnej veci mimo konania pred súdom vzhľadom na narastajúcu kriminalitu, a tak odbremeniť súd od menej náročných prípadov. Podstata odklonov spočíva vo vyriešení prípadu bez rozhodnutia rozsudkom o vine a uložení trestu obžalovanému. Zavedením inštitútu podmienečného zastavenia trestného stíhania je predovšetkým urýchlenie trestného konania, ale aj vysporiadanie vzájomných vzťahov medzi obvineným a poškodeným. Mnohokrát je účinnejšie ako samotné potrestanie. Možno konštatovať, že inštitút podmienečného zastavenia trestného stíhania má od svojho zavedenie svoje opodstatnenie v právnej úprave trestného konania.

Zoznam použitej literatúry

IVOR. J. a kol.: Trestné právo procesné. Bratislava : IURA EDITION, 2010 ISBN 978-80-8078-309-9
PROKEINOVÁ, M.: Odklony v trestnom konaní : 1. vyd. Bratislava : Univerzita Komenského – Právnická fakulta, Vydavateľské oddelenie, 2007 ISBN 978-80-7160-197-5
ŠCERBA, F.: Odklon ako sankčné opatrenie. Trestněprávní revue, č. 2/2009 ISSN 1213-5313
Trestný poriadok – zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov
Trestný zákon – zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov

[4] IVOR. J. a kol.: Trestné právo procesné. Bratislava : IURA EDITION, 2010, s. 578

Ján Prístavka[5]

Niektoré aspekty činnosti prokurátora v trestnom konaní

Some aspects of the prosecutor in criminal proceedings

Abstrakt

Autor sa v príspevku venuje vybraným aspektom procesnej činnosti prokurátora v trestnom konaní. Úlohou prokurátora je dbať na to, aby žiadny trestný čin nezostal neodhalený a jeho páchateľ nepotrestaný. Orgány prípravného konania musia stíhať každý trestný čin obvineného, o ktorom sa dozvedia a musia stíhať (až na zákonné výnimky) každého, o kom sa dozvedia, že takýto čin spáchal. Ak zistia, že skutok, pre ktorý sa vedie trestné stíhanie, nespáchal obvinený, ale iná osoba, prestanú viesť stíhanie proti obvinenému a budú ho viesť proti tejto osobe.

Abstract

The author in this paper focused on selected aspects of procedural activities of the prosecutor in criminal proceedings. The role of the prosecutor is to see to it that no crime did not remain undetected and unpunished offender. Pre-trial authorities should prosecute any offense the accused, that is known and must be prosecuted (except for statutory exceptions) any person who was aware of such offense committed. If it finds that the conduct for which a criminal prosecution, the accused did not commit, but the other person no longer lead the prosecution against the accused and it will lead to that person.

Úvod

Prokuratúra ako orgán ochrany práva má v spoločnosti nevyhnutnú a nezastupiteľnú úlohu. Zabezpečuje dodržiavanie práva z úradnej povinnosti. Zároveň je orgánom, na ktorý sa obracajú občania a žiadajú o pomoc pri zabezpečovaní ich práv alebo pri náprave porušených práv. Prokuratúra tvorí samostatný rezort a plní svoje úlohy nezávisle od výkonnej a súdnej moci. Postavenie prokuratúry vychádza zo základného zákona štátu – z čl. 149 až čl. 151 Ústavy Slovenskej republiky. Prokuratúra chráni práva a zákonom chránené záujmy fyzických osôb, právnických osôb a štátu. Svoje úlohy vykonáva v trestnom i netrestnom konaní. Úlohy patriace do pôsobnosti prokuratúry vykonávajú prokurátori. Prokurátor je jediným orgánom činným v trestnom konaní, ktorý sa ho zúčastňuje od začiatku až do konca. Prokurátor ako ochranca práva a zákonnosti má významné postavenie v trestnom konaní. Prokurátor musí dbať o to, aby sa v konaní realizoval záujem spoločnosti na stíhaní všetkých trestných činov a taktiež musí dbať za všetkých okolností o zákonný postup spočívajúci v spravodlivosti, objektívnosti, pravdivosti a rýchlosti objasňovania skutku zo všetkých jeho stránok a o efektívnosť trestného stíhania. Prokurátor chráni práva a zákonom chránené záujmy fyzických, právnických osôb a štátu a v rozsahu svojej pôsobnosti je povinný vo verejnom záujme vykonávať opatrenia na zistenie a odstránenie porušenia zákonnosti, obnovu porušených práv a vyvodenie adekvátnej zodpovednosti. Musí tak konať využitím všetkých zákonných prostriedkov, a to bez akýchkoľvek vplyvov, nestranne a objektívne. Prokurátor ako orgán dozoru nesie zodpovednosť za nezaujatý, poctivý a spravodlivý priebeh predsúdneho konania, v konaní pred súdom zastupuje obžalobu a má právo podávať opravné prostriedky tak v prospech ako aj neprospech obžalovaného. Dozor prokurátora voči policajtom má zabezpečiť, aby sa trestnoprávne prostriedky neuplatnili voči nevinným osobám a aby sa zákonným spôsobom zhromaždili dôkazy potrebné na rozhodnutie súdu.

---

[5] JUDr. Ján PRÍSTAVKA, externý doktorand na Katedre trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín, Právnická fakulta UMB Banská Bystrica.

1 Niektoré aspekty činnosti prokurátora v predsúdnom konaní

Konanie, ktoré predchádza konaniu pred súdom je upravené v Trestnom poriadku v druhej časti a tvoria ho dve štádia:

a) postup pred začatím trestného stíhania

b) prípravné konanie

Fázami prípravného konania sú začatie trestného stíhania, vyšetrovanie alebo skrátené vyšetrovanie, skončenie vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania a rozhodnutie vo veci. V týchto štádiách konania možno pôsobnosť prokurátora charakterizovať ako plnenie úloh v rámci jeho vedúceho postavenia a zároveň ako plnenie úloh v rámci výkonu prokurátorského dozoru.

Prokurátor v týchto štádiách trestného konania plní dve základné funkcie:

- funkciu dozoru, t.j. dodržiavanie všetkých ustanovení Trestného poriadku policajtmi
- inštančnú funkciu, t.j. rozhodovanie o sťažnostiach proti rozhodnutiam policajtov.

Orgánmi predsúdneho konania sú orgány činného v trestnom konaní a sudca pre prípravné konanie. Pred začatím trestného stíhania prebieha trestné konanie obstarávaním zákonných podkladov pre jeho začatie a vznesenie obvinenia. Dôležitým úsekom v tomto štádiu je preverovanie oznámení a iných podnetov prokurátorom a policajtom o skutočnostiach nasvedčujúcich tomu, že bol spáchaný trestný čin a o jeho páchateľovi.[6] Postup pred začatím trestného stíhania je úsek trestného konania, ktorý sa začína podnetom na vyšetrovanie trestnej činnosti a končí sa začatím trestného stíhania alebo postupom podľa § 197 TP. Prokurátor, tak ako aj policajt môžu dostať a prijať trestné oznámenie:

- od štátnych orgánov, vyšších územných celkov, obcí, iných právnických osôb a záujmových združení občanov, ktoré sú povinné bez odkladu prokurátorovi alebo policajtovi oznamovať skutočnosti, ktoré nasvedčujú tomu, že bol spáchaný trestný čin a dávať tak podnet na začatie trestného stíhania (§ 3 ods. 2 TP)
- od občanov, najmä poškodených, ktorí si tak uplatňujú svoje právo a plnia oznamovaciu povinnosť stanovenú pre určité trestné činy v ustanovení § 340 Trestného zákona a taktiež aj anonymné (nepodpísané) oznámenia
- zdrojom informácií nasvedčujúcich spáchaniu trestného činu môže byť aj tlač, rozhlas, televízia a internet
- podnetom na začatie trestného stíhania je taktiež oznámenie vlastnej trestnej činnosti tzv. sebaobvinenie alebo zistenie policajta alebo prokurátora získané pri vlastnej činnosti.

Trestné oznámenie tak možno urobiť písomne, ústne do zápisnice alebo elektronickými prostriedkami podpísanými zaručeným elektronickým podpisom podľa osobitného zákona. Tiež je možné podať oznámenie telegraficky, faxom alebo ďalekopisom, pričom takto podané oznámenie je potrebné potvrdiť písomne alebo ústne do zápisnice do troch pracovných dní, inak sa o podaní nekoná.[7] Ak sa podáva trestné oznámenie ústne, prokurátor alebo policajt oznamovateľa vypočuje o okolnostiach, za ktorých bol čin spáchaný, o osobných pomeroch toho, na koho sa oznámenie podáva, o dôkazoch, o výške škody

---

[6] Baláž, P.: Trestné právo procesné. Trestný proces predchádzajúci konaniu pred súdom. Magnet – Press Slovakia s.r.o. Bratislava 1996, s. 5

[7] Bližšie § 62 ods. 1 TP

spôsobenej oznámeným činom a o tom, či oznamovateľ žiada, aby súd rozhodol v trestnom konaní o jeho nároku na náhradu škody, ak je oznamovateľ súčasne poškodeným alebo jeho splnomocnencom; výsluch sa vykonáva tak, aby sa získal podklad pre ďalšie konanie. A tiež oznamovateľa poučí o zodpovednosti za vedomé uvedenie nepravdivých údajov a najmä o zodpovednosti za trestný čin krivého obvinenia podľa § 345 Trestného zákona, ohovárania podľa § 373 Trestného zákona, poškodzovania cudzích práv podľa § 375 Trestného zákona a nadržovania podľa § 339 Trestného zákona. Povinnosť prijímať trestné oznámenia majú prokurátor a policajt ako orgány činné v trestnom konaní (§ 10 ods. 1 TP). Trestné oznámenie je povinný prijať každý policajt (§ 10 ods. 8 TP). Tým sa má zabezpečiť, aby sa včas vykonal zaisťovací úkon, neodkladný úkon alebo neopakovateľný úkon. Je žiaduce, ak hrozí nebezpečenstvo z omeškania a pre oznamovateľa to nie je spojené s mimoriadnou stratou času alebo s inými ťažkosťami, aby trestné oznámenie prijal orgán činný v trestnom konaní, ktorý je podľa zákona miestne a vecne príslušný vykonať vo veci prípravné konanie. V prípade, ak to nie je z akéhokoľvek dôvodu možné, trestné oznámenie prijíma ten orgán činný v trestnom konaní, ku ktorému sa oznamovateľ na taký účel dostavil.[8]

Trestné oznámenie o trestnom čine je povinný prijať každý prokurátor vymenovaný do funkcie prokurátora v Slovenskej republike vrátane aj prokurátora Úradu špeciálnej prokuratúry. Ak prokurátor, ktorí nie je služobne zaradený do Úradu špeciálnej prokuratúry prijme trestné oznámenie, z ktorého vyplývajú skutočnosti, že vo veci je príslušný konať prokurátor Úradu špeciálnej prokuratúry, bez meškania trestné oznámenie odstúpi tomuto úradu. Policajt po prijatí takéhoto oznámenia bez meškania túto skutočnosť oznámi Úradu špeciálnej prokuratúry. Okrem výslovne uvedených orgánov činných v trestnom konaní má takú povinnosť aj súd (§ 62 ods. 3 TP). Na rozdiel od orgánov činných v trestnom konaní, súd nemá povinnosť trestné oznámenie vybavovať, ale zápisnicu o podanom oznámení bez odkladu zašle prokurátorovi alebo policajtovi. Príslušnosť prokuratúry na podanie trestného oznámenia zákon nerieši, pričom v praxi oznámenia väčšinou prijímajú prokurátori okresných prokuratúr, ktorí ak zistia s použitím ustanovení § 15 až 17 TP per analogiam, že na vybavenie oznámenia je miestne a vecne príslušná iná prokuratúra, toto oznámenie ihneď odstúpia inej prokuratúre o čom upovedomia oznamovateľa a poškodeného. Ak sa po prijatí takéhoto oznámenia zistí, že je potrebné doplnenie oznámenia, tak za týmto účelom vykonajú orgány činné v trestnom konaní výsluch oznamovateľa alebo vyžiadajú písomné podklady, tak aby mohli rozhodnúť podľa § 197 TP alebo § 199 TP v lehote do 30 dní od prijatia oznámenia. (§ 196 ods. 2 TP)

Doplniť trestné oznámenie môže iba vecne a miestne príslušný prokurátor, pokiaľ nadriadený orgán nerozhodne inak.

Lehota 30 dní na rozhodnutie o podanom trestnom oznámení je fakultatívna a plynie:

a) ak trestné oznámenie prijal vecne alebo miestne neprísluší policajt, odo dňa kedy prijaté trestné oznámenie bolo doručené vecne a miestne príslušnému policajtovi,

b) ak trestné oznámenie prijal vecne a miestne neprísluší prokurátor, odo dňa kedy prijaté trestné oznámenie doručil vecne a miestne príslušnému prokurátorovi, pokiaľ tento vo veci začne konať sám, v opačnom prípade od doručenia prijatého trestného oznámenia vecne a miestne príslušným policajtom.

Prokurátor môže prijaté oznámenie odovzdať na vybavenie policajtovi, nakoľko ho nemusí vybaviť sám, o čom však písomne upovedomí bez meškania oznamovateľa

[8] Minárik, Š. a kol.: Trestné právo s vysvetlivkami a judikatúrou, 2. zväzok. Iura Edition spol. s r.o., Bratislava 2006, s. 533

a poškodeného. „Prokurátor je oprávnený uložiť policajtovi aj vykonanie takých úkonov, ktoré sú potrebné na objasnenie veci alebo na zistenie páchateľa. Ak prokurátor neodovzdal vec na vybavenie policajtovi, je v zmysle § 198 ods. 1 TP oprávnený rozhodnúť podľa § 197 ods. 1 alebo ods. 2 TP a to v lehote do 30 dní od prijatia oznámenia. Ak proti takémuto rozhodnutiu prokurátora oprávnená osoba podá sťažnosť, rozhoduje o nej nadriadený prokurátor. Ak prokurátor alebo policajt po preskúmaní trestného oznámenia, ktoré prijal, dospel k záveru, že nie je príslušný vo veci konať, zašle ho na konanie príslušnému policajtovi, o čom bez meškania písomne upovedomí oznamovateľa a poškodeného. V prípade ak mu trestné oznámenie odovzdal na vybavenie prokurátor, upovedomí o postúpení aj prokurátora. Prokurátor alebo policajt, ktorému bolo pridelené trestné oznámenie, toto trestné oznámenie preskúma, či z jeho obsahu vyplývajú skutočnosti nasvedčujúce tomu, že bol spáchaný trestný čin.[9]

Úlohou prokurátora a ostatných orgánov prípravného konania je dbať na to, aby žiadny trestný čin nezostal neodhalený a jeho páchateľ nepotrestaný. Orgány prípravného konania musia stíhať každý trestný čin obvineného, o ktorom sa dozvedia a musia stíhať (až na zákonné výnimky) každého, o kom sa dozvedia, že takýto čin spáchal. Ak zistia, že skutok, pre ktorý sa vedie trestné stíhanie, nespáchal obvinený, ale iná osoba, prestanú viesť stíhanie proti obvinenému a budú ho viesť proti tejto osobe. Ak zistia, že skutok, pre ktorý sa vedie trestné stíhanie, nespáchal obvinený a nezistia, kto ho spáchal, prestanú viesť trestné stíhanie proti obvinenému a budú ho viesť ďalej len „vo veci“.[10] Prokurátor podľa § 2 ods. 5 TP je povinný stíhať všetky trestné činy, o ktorých sa dozvedel. Ide o vyjadrenie zásady legality. Prokurátor je povinný vystupovať z úradnej povinnosti (ex officio). Výnimky zo zásady legality sú prípustné len podľa zákona alebo podľa vyhlásenej medzinárodnej zmluvy alebo rozhodnutia medzinárodnej organizácie, ktorými je Slovenská republika viazaná. Prokurátor, podobne ako policajti a súdy, je povinný pri trestnom stíhaní osôb zabezpečiť zistenie skutkového stavu veci bez dôvodných pochybností. Podľa § 230 ods. 2 písm. c) TP môže vzniesť obvinenie aj sám prokurátor. Ak nevzniesol obvinenie prokurátor, tak policajt musí prokurátorovi doručiť takéto uznesenie do 48 hodín. Uznesenie o vznesení obvinenia je účinné od jeho vydania, lebo zákon proti nemu síce pripúšťa sťažnosť (§ 185 ods. 2 TP), avšak táto sťažnosť nemá odkladný účinok (§ 185 ods. 6 TP) a preto je vykonateľné. Vznesením obvinenia sa určuje predmet trestného konania, lebo obžalobu možno podať len pre skutok, pre ktorý sa vznieslo obvinenie (§ 234 ods. 2 TP) a súd môže rozhodovať len o skutku, ktorý je uvedený v obžalobnom návrhu (§ 278 ods. 1 TP) bez toho, aby bol viazaný jeho právnym posúdením (§ 278 ods. 3 TP).[11] V zmysle ustanovenia § 206 ods. 2 TP možno rozhodnúť jedným uznesením o začatí trestného stíhania a vznesení obvinenia, ktoré policajt alebo prokurátor oznámi bez meškania obvinenému. Ak začal trestné stíhanie a súčasne vzniesol obvinenie policajt jedným uznesením, toto doručí aj prokurátorovi a to do 48 hodín. Uznesenie o vznesení obvinenia musí obsahovať náležitosti uvedené v ustanovení § 176 ods. 1, ods. 2 TP a súčasne musí obsahovať náležitosti uvedené v § 206 ods. 3 TP. O vydaní uznesenia a o vznesení obvinenia sa bez meškania upovedomí oznamovateľ a poškodený. Ustanovenie § 205 TP upravuje inštitút dočasného odloženia vznesenia obvinenia. Upravuje postup orgánov činných v trestnom konaní v prípade osoby, ktorá sa podieľa na spáchaní niektorého z trestných činov uvedených v tomto ustanovení a dobrovoľne sa rozhodla, že bude spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní na objasnení trestného činu

---

[9] Minárik, Š. a kol.: Trestné právo s vysvetlivkami a judikatúrou, 2. zväzok. Iura Edition spol. s r.o., Bratislava 2006, s. 534

[10] Vaľo, M.: K zastaveniu trestného stíhania podľa § 172 ods. 1 písm. c) TP. Prokuratura č. 3/1990, s. 37

[11] Minárik, Š. a kol.: Trestné právo s vysvetlivkami a judikatúrou, 2. zväzok. Iura Edition spol. s r.o., Bratislava 2006, s. 557

uvedeného v § 205 ods. 1 TP a na zistení páchateľa. Podstatou tejto úpravy je formálna dohoda medzi páchateľom trestného činu a štátom, podľa ktorej za poskytnutie dôkazne relevantných informácií, ktorými dôjde k usvedčeniu iných spolupáchateľov a k posilneniu dôkaznej pozície obžaloby, sa spolupracujúcemu páchateľovi poskytne výhoda dočasnej beztrestnosti, na ktorú by inak nemal nárok. Prokurátor pred vydaním súhlasu na dočasné odloženie vznesenia obvinenia prihliadne aj na osobu podozrivého, na okolnosti prípadu, najmä akou mierou sa podozrivý podieľal na spáchaní objasňovaného trestného činu a na jeho následok. Trestný poriadok v ustanovení § 231 vyhradzuje prokurátorovi taxatívne vymenované výlučné procesné oprávnenia:

1. podať obžalobu – môže ju podať iba prokurátor, ak výsledky vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania dostatočne odôvodňujú postavenie obvineného pred súd a môže ju podať len pre skutok, pre ktorý sa vznieslo obvinenie (§ 234 TP)
2. uzavrieť s obvineným dohodu o vine a treste a podať návrh súdu na jej schválenie – môže ju uzavrieť za splnenia podmienok uvedených v ustanovení § 232 TP a nasl. a vo Vyhláške MS SR č. 619/2005 Z. z.
3. postúpiť vec podľa § 214 ods. 1 TP – prokurátor, tak ako policajt, môže postúpiť vec aj vtedy, ak nebolo vznesené obvinenie, po vznesení obvinenia môže vec postúpiť len on sám[12]
4. prerušiť trestné stíhanie podľa § 228 ods. 4 TP
5. zastaviť trestné stíhanie podľa § 215 ods. 1 písm. c), e) a f) a ods. 2 a ods. 3 alebo podmienečne zastaviť trestné stíhanie podľa § 216 ods. 1, alebo podmienečne zastaviť trestné stíhanie spolupracujúceho obvineného podľa § 218 ods. 1 TP
6. schváliť zmier a zastaviť trestné stíhanie podľa § 220 ods. 1 TP
7. nariadiť zaistenie majetku obvineného a určiť, na ktoré prostriedky a veci sa toto zaistenie nevzťahuje, alebo zrušiť také zaistenie ak zanikne dôvod pre ktorý bol majetok zaistený alebo bolo právoplatne zastavené trestné stíhanie obvineného – účelom zaistenia majetku obvineného je zabezpečiť, ak sa očakáva uloženie trestu prepadnutia majetku, aby nemohol byť výkon tohto trestu zmarený alebo sťažený (§ 425 a § 426 TP)
8. vykonať zabezpečenie nároku poškodeného na náhradu škody, zrušiť toto zaistenie, a to aj čiastočne, alebo vec z neho vyňať – prokurátor v prípravnom konaní môže na návrh poškodeného alebo aj bez takého návrhu, ak si to vyžaduje ochrana záujmov poškodeného, najmä ak hrozí nebezpečenstvo z omeškania a ak je dôvodná obava, že uspokojenie nároku poškodeného na náhradu škody spôsobenej trestným činom bude marené alebo sťažované, zaistiť nárok až do pravdepodobnej výšky škody na majetku obvineného, resp. na majetkových právach obvineného (§ 50 TP)
9. nariadiť exhumáciu mŕtvoly – za podmienok uvedených v ustanovení § 156 TP
10. vyžiadať súhlas na trestné stíhanie alebo na podanie návrhu na vzatie do väzby osoby, v ktorej prípade je na taký úkon potrebný súhlas Národnej rady Slovenskej republiky, Súdnej rady Slovenskej republiky, ústavného súdu alebo Európskeho parlamentu

[12] Minárik, Š. a kol.: Trestné právo s vysvetlivkami a judikatúrou, 2. zväzok. Iura Edition spol. s r.o., Bratislava 2006, s. 626

11. navrhnúť súdu vzatie obvineného do väzby a predĺženie doby trvania väzby – podľa § 72 ods. 2 TP podáva súdu návrh na vzatie obvineného do väzby, podľa § 73 ods. 1 návrh na vydanie príkazu na zatknutie obvineného a podľa § 76 návrh na predĺženie doby trvania väzby v prípravnom konaní.[13]
12. navrhnúť vyžiadanie obvineného z cudziny – medzinárodný zatýkací rozkaz vydá v prípravnom konaní na návrh prokurátora sudca pre prípravné konanie (§ 490 TP)
13. vykonať predbežné vyšetrenie v konaní o vydanie do cudziny – prokurátor postupuje podľa ustanovenia § 502 TP
14. navrhnúť súdu, na základe žiadosti príslušného cudzieho orgánu, predbežné zaistenie majetku patriaceho osobe, proti ktorej sa vedie v cudzine trestné stíhanie alebo časti tohto majetku nachádzajúceho sa na území Slovenskej republiky (§ 551 TP)

Vykonávanie dozoru nad dodržiavaním zákonnosti pred začatím trestného stíhania a v prípravnom konaní je vzhľadom na ustanovenie čl. 149 Ústavy SR významnou kompetenciou prokuratúry ako štátneho orgánu. Postavenie prokurátora ako orgánu vykonávajúceho dozor vyplýva zo Zákona o prokuratúre, ktorý v ustanovení § 4 ods. 1 písm. a) ustanovuje, že pôsobnosť prokuratúry vykonávajú prokurátori trestným stíhaním osôb podozrivých zo spáchania trestných činov a dozorom nad zachovávaním zákonnosti pred začatím trestného stíhania v rozsahu podľa osobitného zákona a v prípravnom konaní. Toto ustanovenie je bližšie špecifikované v § 230 TP, ktorý upravuje dozor prokurátora nad zachovávaním zákonnosti pred začatím trestného stíhania a v prípravnom konaní. Úlohou prokurátora pri vykonávaní dozoru pred začatím trestného stíhania a v prípravnom konaní je dozerať, aby policajti dodržiavali základné zásady trestného konania uvedené v ustanovení § 2 TP, aby postupovali v súlade s účelom trestného konania vyjadreného v § 1 TP, a aby sa v priebehu dokazovania riadili ustanovením § 119 TP.

2 Niektoré aspekty činnosti prokurátora na hlavnom pojednávaní

Súd ako rozhodujúci orgán je povinný prihliadať na všetky okolnosti prípadu – to znamená na tie, ktoré svedčia proti obžalovanému, ako aj na tie, ktoré svedčia v jeho prospech Na hlavnom pojednávaní súd za účasti procesných strán prejednáva podanú obžalobu. Prokurátor a obžalovaný (obhajca) nadobudli postavenie procesných strán. Prokurátor obhajuje záujmy obžaloby. Snaží sa dokázať, že podanie obžaloby bolo odôvodnené a navrhuje vykonať dôkazy na preukázanie viny páchateľa. Obžalovaný zastupuje svoje záujmy, snaží sa svoju vinu vyvrátiť alebo aspoň zmierniť. Zákon dáva obidvom stranám rovnaké procesné oprávnenia k presadzovaniu vlastných návrhov a k vyvracaniu tvrdení a návrhov protistrany. Obe procesné strany podľa zákona majú právo zúčastniť sa na hlavnom pojednávaní, prednášať návrhy, klásť otázky, navrhovať vykonanie dôkazov a zúčastniť sa pri ich vykonávaní a vykonávať dôkazy, majú právo na záverečné reči, právo podávať opravné prostriedky. Všetko čo je oprávnený vykonať na hlavnom pojednávaní prokurátor v záujme presadzovania obžaloby, je oprávnený vykonávať aj obžalovaný z hľadiska svojej obhajoby. Postavenie prokurátora a obžalovaného na hlavnom pojednávaní je procesne rovnoprávne.

Hlavné pojednávanie sa podľa § 255 ods. 1 TP začína tým, že ho predseda senátu otvorí oznámením veci, ktorá bude prejednávaná. Od tejto chvíle je obžaloba pre rozhodovanie súdu záväzná, prokurátor ju nemôže meniť, rozšíriť ani doplniť.

---

[13] Minárik, Š. a kol.: Trestné právo s vysvetlivkami a judikatúrou, 2. zväzok. Iura Edition spol. s r.o., Bratislava 2006, s. 627

V ustanovení § 239 TP je zakotvené dispozičné právo prokurátora s obžalobou. Prokurátor môže podanú obžalobu vziať späť do doby začatia hlavného pojednávania. Po začatí hlavného pojednávania už nemôže vziať obžalobu späť, ale môže vyhlásením od obžaloby ustúpiť. Vyhlásenie prokurátora, že ustupuje od obžaloby sa môže uskutočniť v priebehu hlavného pojednávania alebo na jeho záver v záverečnej reči.

K oslobodeniu obžalovaného z dôvodu uvedeného v § 285 písm. f) TP dôjde vtedy, ak prokurátor v ktoromkoľvek štádiu hlavného pojednávania vyhlási, že ustupuje od obžaloby v celom rozsahu alebo pre niektorý zo skutkov uvedených v obžalobe (pri viacčinnom súbehu). Súd v tomto rozsahu ďalej nekoná a obžalovaného oslobodí spod obžaloby v celom rozsahu alebo len pre skutky, vo vzťahu ku ktorým prokurátor od obžaloby ustúpil (§ 239 ods. 2 TP).[14] Prokurátor, aj keď teda zastupuje na hlavnom pojednávaní obžalobu a z jej pozície vystupuje pred súdom, upozorní súd vždy tiež na všetky okolnosti prípadu, teda aj na tie, ktoré svedčia proti obžalobe, nezamlčuje ich a neprekrúca ich význam a zmysel, všetku svoju činnosť zameriava tak, aby pomohol zistiť súdu objektívnu pravdu a správne a spravodlivo rozhodnúť. Teda v podstate má aj on – napriek tomu, že je žalobca – prispievať k tomu, aby oprávnené záujmy obvineného neboli porušené.[15] V zmysle § 249 ods. 1 a § 252 ods. 1 TP sa koná hlavné pojednávanie zásadne verejne a za stálej prítomnosti všetkých členov senátu, zapisovateľa a prokurátora. V neprítomnosti obžalovaného môže súd hlavné pojednávanie vykonať len za podmienok stanovených Trestným poriadkom v § 252 ods. 2 a v § 252 ods. 3. Verejnosť môže byť vylúčená na hlavnom pojednávaní len z dôvodov uvedených v ustanovení § 249 ods. 3 TP, pričom súd o vylúčení verejnosti rozhoduje ex offo alebo na návrh prokurátora, obžalovaného alebo poškodeného v ktoromkoľvek štádiu konania. Vylúčiť z hlavného pojednávania však nemožno prokurátora, obžalovaného a jeho obhajcu, poškodeného, ani úradnú osobu, ktorej úlohu je zabezpečiť riadny priebeh pojednávania.

Účasť prokurátora na hlavnom pojednávaní sa musí opierať o dôkladnú prípravu a znalosť prejednávanej veci. Prokurátor kvalitou svojho dozoru v prípravnom konaní a úrovňou spracovania obžaloby určuje svoju neskoršiu pozíciu na hlavnom pojednávaní. Účasť prokurátora na hlavnom pojednávaní je povinná. Prokurátor sa o termíne hlavného pojednávania upovedomuje. Odo dňa doručenia tohto upovedomenia by mal mať zachovanú lehotu aspoň piatich pracovných dní na prípravu. Túto lehotu mu možno skrátiť len s jeho súhlasom.[16] V prípade skráteného konania podľa § 204 TP sa lehoty „aspoň päť pracovných dní“ a „aspoň trojdňová lehota“ nepoužijú. To znamená, že sudca pre prípravné konanie môže určiť termín hlavného pojednávania aj v lehote kratšej ako päť pracovných dní a so súhlasom obvineného dokonca môže vykonať hlavné pojednávanie, ak to okolnosti prípadu umožňujú, ihneď po výsluchu obvineného.[17]

Po vykonaní úkonov uvedených v ustanovení § 255 ods. 1 a ods. 2 TP a rozhodnutí, že sa hlavné pojednávanie vykoná, predseda senátu zistí, či prokurátor a obžalovaný nechcú uzavrieť dohodu o vine a treste. Ak sa prokurátor aj obžalovaný vyjadria, že chcú konať o dohode o vine a treste, súd vec vráti prokurátorovi na „postup podľa § 232 a 233 TP“, t.j. na vykonanie konania o dohode o vine a treste v prípravnom konaní. Výsledkom tohto konania môže byť buď podanie návrhu prokurátorom na schválenie dohody o vine a treste súdom,

---

[14] Minárik, Š. a kol.: Trestné právo s vysvetlivkami a judikatúrou, 2. zväzok. Iura Edition spol. s r.o., Bratislava 2006, s. 759

[15] Růžek, A.: Obžalovací zásada v československém socialistickém trestním řízení. Nakladatelství československé akademie věd, Praha 1964, s. 93

[16] Bližšie § 247 TP

[17] Minárik, Š. a kol.: Trestné právo s vysvetlivkami a judikatúrou, 2. zväzok. Iura Edition spol. s r.o., Bratislava 2006, s. 676

alebo v prípade, ak sa prokurátor a obžalovaný nedohodnú, nová obžaloba prokurátora (§ 255 ods. 3 TP).

Po začatí hlavného pojednávania vyzve predseda senátu prokurátora, aby predniesol obžalobu. Prednesením obžaloby prokurátor verejne obviňuje osobu – obžalovaného – zo spáchania skutku, v ktorom vidí trestný čin. „Prednesením obžaloby prokurátorom sa rozumie prednesenie (prečítanie) najmä obžalobného návrhu, čo však nebráni ani stručnému odôvodneniu obžaloby (približne v rozsahu možného stanoviska obhajcu obžalovaného k obžalobe), keďže podrobnejšie odôvodnenie obžaloby (prečítanie aj odôvodnenia obžaloby) sa javí ako duplicita, vzhľadom na to, že stranám bola písomná obžaloba doručená.“[18] Po prednesení obžaloby, ak má obžalovaný obhajcu, tak predseda senátu ho vyzve, aby zaujal stanovisko k obžalobe a po vyjadrení poškodeného k nároku na náhradu škody prejde súd k dokazovaniu.[19] Ďalej v zmysle Trestného poriadku predseda senátu po prednesení obžaloby poučí obžalovaného o jeho právach a umožní obžalovanému urobiť niektoré z rozhodnutí uvedených v Trestnom poriadku v § 257 ods. 1 písm. a) až c) alebo podľa § 257 ods. 3.

Záver

Právny štát musí rešpektovať svoj základný princíp spočívajúci v tom, že ani vo vzťahu k zločincovi nemôže porušovať právo a musí postupovať zákonnými prostriedkami. S tým súvisí aj postavenie prokurátora. Prokurátor je významným subjektom a nezastupiteľným orgánom činným v trestnom konaní. Je univerzálnym ochrancom zákonnosti. Každý má právo obracať sa na prokuratúru v prípade, keď sa domnieva, že jeho práva sú ohrozené alebo porušené. Od prokurátora sa očakáva, že bude konať nestranne, bude dbať o to, aby boli odhalení páchatelia a bolo urobené zadosť spravodlivosti. Záujmom prokurátora nie je „vyhrať“ proces, ale dať priechod spravodlivosti, aby vina neunikla potrestaniu a neutrpela nevina. Prokurátor v trestnom konaní pred súdom zastupuje štát a vystupuje ako protistrana obžalovaného, resp. obhajcu. Preto je potrebné, aby obžalobu zastupoval samotný rezort prokuratúry ako orgán funkčne celkom nezávislý na akýchkoľvek iných – predovšetkým justičných orgánoch. Postavenie prokuratúry je vymedzené priamo v Ústave SR v ôsmej hlave, oddelene od orgánov moci výkonnej a orgánov moci súdnej. Už zákon hovorí, že prokuratúra je samostatná hierarchicky usporiadaná jednotná sústava štátnych orgánov na čele s generálnym prokurátorom. Preto ju nemožno bez výhrad zaradiť do žiadnej z troch sústav štátnej moci. Pokiaľ má prokuratúra vykonávať úlohy jej zverené, musí byť nezávislá a mať postavenie sui generis, rešpektované ostatnými zložkami štátnej moci.

Použitá literatúra

Baláž, P.: Trestné právo procesné, Trestný proces predchádzajúci konaniu pred súdom, Magnet – Press Slovakia s.r.o. Bratislava, 1996, 62 s.

Beneč, Š.: Prokurátor a ombudsam, Prokurátor a ombudsman (Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie, 28.-29.11.2000, Krpáčovo), Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, Bratislava, 2001

Benčík, M.: Trestné právo s vysvetlivkami a judikatúrou, Iura Edition spol. s r.o., Bratislava, 1995, 471 s.

---

[18] Minárik, Š. a kol.: Trestné právo s vysvetlivkami a judikatúrou, 2. zväzok. Iura Edition spol. s r.o., Bratislava 2006, s. 696

[19] Bližšie § 256 ods. 1, ods. 2

Bernát, J.: Zodpovednosť prokurátora za plnenie úloh v trestnom konaní, Justičná revue, 55, 2003, č. 3
Bröstl, A.: Dejiny politického a právneho myslenia, Iura Edition spol. s r.o., Bratislava, 1999, 325 s.
Husár, E.: Odvolanie v československom socialistickom trestnom práve procesnom, Vydavateľstvo SAV, Bratislava, 1961
Husár, E.: Trestné právo procesné, Iura Edition spol. s r.o., Bratislava, 2003, 305 s.
Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní, Eurolex Bohemia, Praha, 2002
Minárik, Š. a kol.: Trestné právo s vysvetlivkami a judikatúrou, 2. zväzok, Iura Edition, spol. s r. o., Bratislava, 2006, 1344 strán.
Růžek, A. a kol.: Československé trestné konanie, Obzor, Bratislava, 1984
Růžek, A.: Obžalovací zásada v československém socialistickém trestním řízení, Nakladatelství československé akademie věd, Praha, 1964
Vaľo M.: K zastaveniu trestného stíhania podľa § 172 ods. 1 písm. c) Tr. por., Prokuratura 3/1990

Milada Raďašová[1]

Trestná zodpovednosť právnických osôb

Criminal liability of legal persons

Kľúčové slová
trestná zodpovednosť právnických osôb, zásada zodpovednosti za zavinenie

Abstrakt
Článok je venovaný problematike dlho diskutovanej trestnej zodpovednosti právnických osôb. Úvodom sa venuje jednotlivým modelom trestnej zodpovednosti právnických osôb uplatňovaných v jednotlivých štátoch. Približuje východiská, ktoré viedli zákonodarcu k prijatiu pravej trestnej zodpovednosti právnických osôb do právneho poriadku Slovenskej republiky, ako inštitútu anglo-amerického právneho systému. Poukazuje na rozpor s jednou zo základných zásad slovenského trestného práva, zásadou zodpovednosti za zavinenie, ktorá hovorí o individuálnom zavinení fyzickej osoby. Bližšie rozoberá ustanovenia osobitného zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb so zameraním na podmienky vzniku trestnej zodpovednosti právnických osôb, vylúčenie trestnej zodpovednosti, jednotlivé druhy trestov a podmienky ich ukladania.

Key words
criminal liability of legal persons, the principle of liability for fault

Abstract
The article is devoted to the issue of the long-discussed criminal liability of legal persons. The introductory chapter is dedicated to individual models of criminal liability of legal persons applied in each country. It gives an insight into possible actions, which led the legislature to adopt the right criminal liability of legal persons under the law of the Slovak Republic, as an Institute of the Anglo-American legal system. It points out the contradiction of one of the fundamental principles of Slovak criminal law, the principle of liability for fault,that describes the individual culpability of a natural person. It analyzes the provisions of a specific law on criminal liability of legal persons focusing on the conditions of criminal liability of legal persons, exclusion from criminal liability, specific forms of punishment and conditions of its infliction.

Úvod

Trestná zodpovednosť právnických osôb je už niekoľko rokov jednou z najdiskutovanejších tém a to z dôvodu nárastu kriminality páchanej právnickými osobami. Vzhľadom na potrebu riešenia problematiky sankcionovania protiprávneho konania právnických osôb dochádza k neustálym snahám o prijatie čo najefektívnejšej právnej úpravy. Problematika trestnej zodpovednosti právnických osôb je nielen vnútroštátnou otázkou jednotlivých štátov, ale siaha až na medzinárodnú úroveň.

Právnické osoby nie sú z mäsa a kostí a aj napriek tomu majú orgány. Nepoznajú pocity, no napriek tomu majú vôľu. Sú neviditeľné a predsa konajú a môže byť voči nim vyvodzovaná zodpovednosť za ich činy. Nemajú bydlisko, avšak majú svoje sídlo. Na rozdiel od trestného práva, ostatné právne odvetvia už viac ako 100 rokov uznávajú právnu existenciu osôb, ktoré nie sú fyzickými osobami. Trestné právo reagovalo pomalšie a pripustilo trestnú zodpovednosť právnických osôb, aj keď len v obmedzenom rozsahu.[2]

Už rímske právo bolo založené na zásade „Societas delinquere non potest“, v zmysle ktorej sa právnická osoba, spoločnosť, nemôže dopustiť trestného činu, z dôvodu nedostatku subjektívneho prvku, vôle. Z toho možno vyvodiť, že právnickej osobe nemôžu byť uložené sankcie, ako klasické právne dôsledky spáchaného trestného činu. Táto zásada bola dogmou kontinentálnej trestnoprávnej histórie.

---

[1] Mgr. Milada Raďašová externý doktorand na Katedre trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín, Právnická fakulta UMB Banská Bystrica.
[2] Dreyer, E.: Droit pénal général. Champs Université, Flammarion 2002, s. 78.

V podmienkach Slovenskej republiky bolo niekoľko snáh o právnu úpravu trestnej zodpovednosti právnických osôb. Náznak snahy o riešenie tejto problematiky bol už v roku 2005, avšak navrhovaná úprava nebola prijatá. Pokusov o zavedenie pravej trestnej zodpovednosti prijatím osobitného zákona bolo taktiež už niekoľko. V roku 2010 došlo k implementácii inštitútu trestnej zodpovednosti právnických osôb do právneho poriadku Slovenskej republiky, i keď v nepravej forme, tzv. „pseudo“ trestnej zodpovednosti. Právna úprava takejto nepravej trestnej zodpovednosti sa postupom času ukázala ako neúčinná a v zmysle medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky aj ako neefektívna a nedostatočná.

Medzinárodné dokumenty upravujúce trestnú zodpovednosť právnických osôb menia vo svojej podstate pohľad na trestnú zodpovednosť ako takú tým, že kladú význam nielen na trestnú zodpovednosť osôb fyzických, ale zdôrazňujú aj nevyhnutnosť prijatia trestnej zodpovednosti právnických osôb.

Jedným z dôvodov zavedenia pravej trestnej zodpovednosti právnických osôb do právneho poriadku je nedostatočná účinnosť trestného postihu individuálnych osôb. V mnohých prípadoch nie je možné vyvodiť individuálnu trestnú zodpovednosť a to najmä z dôvodu neprehľadnosti vnútroorganizačných vzťahov, nedostatku dôkazov voči jednotlivým fyzickým osobám, čo vedie k situáciám, kedy nikto nezodpovedá za konanie právnickej osoby a takýto trestný postih si neplní ani preventívnu funkciu.

Úprava trestnej zodpovednosti právnických osôb vychádza jednak z potreby zavedenia efektívneho mechanizmu sankcionovania právnických osôb, ak došlo v súvislosti s ich činnosťou ku spáchaniu trestného činu, ale je aj reakciou na súčasné ekonomické, spoločenské a politické zmeny, ktoré si v mnohých prípadoch vyžadujú reakciu štátu.

1 Modely trestnoprávnej zodpovednosti právnických osôb

Trestnú zodpovednosť právnických osôb nie je možné jednoznačne vymedziť, pretože každý štát na ňu nazerá inak. V právnych poriadkoch jednotlivých štátov sa nevyskytuje len jeden model trestnoprávnej zodpovednosti právnických osôb, ale uplatňujú sa rôzne prístupy k jej ponímaniu. V praxi sa vyskytujú tri modely zodpovednosti právnických osôb:

- pravá trestná zodpovednosť,
- nepravá „pseudo“ trestná zodpovednosť a
- sankcionovanie normami administratívnoprávnej povahy.

Pravá trestnoprávna zodpovednosť, charakteristická pre anglosaský systém práva, ale aj pre niektoré členské štáty Európskej Únie, ako napr. Holandsko, Francúzsko, Španielsko a Portugalsko, sa vyznačuje priamym postihom právnických osôb a to aj bez toho, aby došlo k trestnému stíhaniu fyzickej osoby. Trestná zodpovednosť nachádza svoje vyjadrenie buď v samotnom trestnom zákone, alebo je obsiahnutá v osobitných zákonoch o trestnej zodpovednosti právnických osôb.[3]

Nepravá, tzv. pseudo trestnoprávna zodpovednosť právnických osôb je príznačná pre kontinentálny systém práva. V súlade s touto koncepciou je právnickým osobám možné uložiť kvázi trestnoprávne sankcie, i keď trestná zodpovednosť nie je konkrétne upravená v trestnom

[3] ZEDER, F.: Die Strafbarkeit von Juristischen Personen in Europa: Ein Überblick; s. 33; In: Trestná zodpovednosť právnických osôb (Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej dňa 12. novembra 2009) Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2009.

zákone. Právnickým osobám zákon umožňoval uložiť trestnoprávne sankcie, nie ako dôsledok trestných činov, ale v záujme potreby ochrániť spoločnosť pred kriminalitou. Najčastejšie uvádzanou krajinou, pre ktorú bol charakteristický takýto prístup bolo Španielsko[4], z ktorého právnej úpravy vychádzala aj Slovenská republika.

Posledný model zodpovednosti právnických osôb predstavuje postihovanie protiprávneho konania právnických osôb normami administratívnoprávnej povahy.

V tomto prípade rozhoduje o sankcii za protiprávne konanie v prvom stupni správny orgán a následne v odvolacom konaní súd v trestnom konaní. Takýto model zodpovednosti napĺňa kritéria, aby boli právnickým osobám ukladané v zmysle medzinárodných záväzkov „účinné, primerané a odstrašujúce“ sankcie. Typickým príkladom krajiny, ktorá má v právnom poriadku zavedenú administratívnoprávnu zodpovednosť právnických osôb je Nemecko.

Pre zavedenie administratívnoprávnej zodpovednosti právnických osôb do právneho poriadku Slovenskej republiky by bolo potrebné zaviesť nové skutkové podstaty správnych deliktov, nevyhnutné by bolo zavedenie novej procesnej úpravy, ktoré by vyžadovalo inkorporáciu jednotlivých procesných inštitútov trestného konania. Keďže trestný proces pracuje so všetkými vyššie uvedenými inštitútmi a na rozdiel od správnych orgánov je zvyknutý ich aj efektívne využívať, zákonodarca sa priklonil k modelu pravej trestnoprávnej zodpovednosti právnických osôb.

2 Východiská pre zavedenie pravej trestnoprávnej zodpovednosti právnických osôb

Už dlhé roky bolo snahou slovenských zákonodarcov vyriešiť otázku postihu protiprávneho konania právnických osôb. Počiatočný návrh riešenia danej problematiky bol predložený už v rámci rekodifikácie trestného práva v roku 2005, ktorý však nebol schválený. Následne na to bol odmietnutý aj osobitný zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb. Tieto prípady predstavovali úsilie o zavedenie tzv. pravej trestnej zodpovednosti právnických osôb.

Až prijatím zákona č. 224/2010 Z. z., ktorým sa zmenil a doplnil zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon, došlo k implementácii trestnej zodpovednosti právnických osôb do právneho poriadku Slovenskej republiky. Slovenská republika týmto zaviedla pre právnické osoby sankcie trestného charakteru[5], ktoré neboli podmienené trestným stíhaním fyzických osôb. Tieto ustanovenia však nenašli svoje využitie v praxi a teda dosiaľ nedošlo k postihu žiadnej právnickej osoby.

V posledných rokoch možno v mnohých medzinárodných dokumentoch vidieť snahu o efektívne postihovanie protiprávneho konania právnických osôb. V medzinárodnom prostredí je zastávaný názor, že právne nástroje slúžiace k ochrane spoločnosti pred protiprávnym konaním právnických osôb nie sú dostatočne účinné a náležite si neplnia jednak represívne, ale ani svoje preventívne poslanie. V mnohých medzinárodných, právnych, politických alebo vedeckých dokumentoch sa od konca 70. rokov minulého storočia objavuje požiadavka, aby štáty vo svojej vnútroštátnej právnej úprave venovali náležitú pozornosť sankcionovaniu právnických osôb za ich protiprávne konanie.[6]

---

[4] Španielsko ustúpilo od nepravej „pseudo“ trestnej zodpovednosti osobitným zákonom č. 5/2010 o trestnej zodpovednosti právnických osôb z 22.06.2010.
[5] Ochranné opatrenia (zhabanie peňažnej čiastky, zhabanie majetku).
[6] JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. LINDE, Praha, 2007. s.107.

Východiskom pre zavedenie pravej trestnej zodpovednosti právnických osôb v podmienkach Slovenskej republiky boli primárne medzinárodné záväzky, no významnú úlohu hrala aj komparácia existujúcich právnych úprav v rámci vybraných členských štátov Európskej Únie. Výsledkom porovnávania právnych úprav jednotlivých členských štátov bolo zistenie, že v členských štátoch Európskej únie (výnimku tvorí Nemecko) sú právnickým osobám ukladané súdmi v trestnom konaní tresty, alebo ochranné opatrenia v rámci prijatej trestnej zodpovednosti právnických osôb (ako dôsledky trestných činov spáchaných fyzickou osobou konajúcou za právnickú osobu formou pričítania právnickej osobe).

Slovenská republika je zmluvnou stranou Dohovoru OECD o boji s podplácaním zahraničných verejných činiteľov v medzinárodných obchodných transakciách (ďalej len „*Dohovor OECD*“), s ktorým Národná rada Slovenskej republiky vyslovila súhlas uznesením č. 160 z 11.02.1999 a predseda vlády Slovenskej republiky, poverený výkonom niektorých právomocí prezidenta Slovenskej republiky, ho ratifikoval 14.04.1999. Tento Dohovor OECD nadobudol pre Slovenskú republiku platnosť 23.11.1999.[7]

V zmysle čl. 2 Dohovoru OECD „*Každá strana prijme v súlade so svojimi právnymi princípmi také opatrenia, ktoré sú potrebné na stanovenie právnej zodpovednosti právnických osôb za podplácanie zahraničného verejného činiteľa*.“

Slovenská republika je v pravidelných intervaloch hodnotená v pléne WGB/OECD. Pracovná skupina OECD pre podplácanie hodnotila uplatňovanie Dohovoru OECD z hľadiska efektívnej úpravy zodpovednosti právnických osôb vo vzťahu k postihovaniu podplácania zahraničných verejných činiteľov v medzinárodných obchodných transakciách. Vo výslednom hodnotení pracovná skupina OECD skonštatovala, že „*najväčšie obavy spôsobuje pretrvávajúca absencia trestnej zodpovednosti právnických osôb, ktorá 12 rokov od nadobudnutia účinnosti Dohovoru OECD v Slovenskej republike nie je ešte stále upravená.“* Z toho možno vyvodiť záver, že dosiaľ platná právna úprava zodpovednosti právnických osôb upravená v Trestnom zákone bola neefektívna a nespĺňala požiadavky Dohovoru OECD.[8]

3 Zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb

Zavedenie pravej trestnej zodpovednosti právnických osôb predstavuje prelomenie dlho uznávanej zásady európskeho kontinentálneho práva, v zmysle ktorej je trestná zodpovednosť individuálnou zodpovednosťou. Inštitút trestnej zodpovednosti právnických osôb je typickým pre anglo-americký právny systém. Trestné právo dlhý čas počítalo s páchateľom trestného činu, len ako s osobou fyzickou, bytosťou z mäsa a kostí, bytosťou mysliacou, cítiacou, majúcou vôľu, vynímajúc bytosti neviditeľné a nemateriálne.[9]

Zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb z 13.11.2015, ktorý nadobudne účinnosť 01.07.2016, bol vypracovaný v súlade s plánom legislatívnych úloh vlády Slovenskej republiky na rok 2013 a na základe uznesenia vlády Slovenskej republiky k Návrhu opatrení na zabezpečenie plnenia odporúčaní prijatých pracovnou skupinou OECD pre úplatkárstvo v medzinárodných obchodných transakciách pre Slovenskú republiku.

Zodpovednosť právnických osôb je legislatívne riešená osobitným zákonom, ktorý je akýmsi samostatne stojacim zákonom, pričom Trestný zákon a Trestný poriadok sa budú používať subsidiárne. Vyplýva to z jeho úvodných ustanovení, v zmysle ktorých *„Ak tento*

---

[7] http://www.ucps.sk/Dohovor_OECD_o_boji_s_podplacanim_zahranicnych_verejnych_cinitelov_v_medzinarodnych_obchodnych_transakciach.

[8] Dôvodová správa k zákonu o trestnej zodpovednosti právnických osôb.

[9] JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob, LINDE. Praha, 2007. s. 47.

zákon neustanovuje inak a ak to povaha veci nevylučuje, na trestnú zodpovednosť právnickej osoby a tresty ukladané právnickej osobe sa vzťahuje Trestný zákon a na trestné konanie proti právnickej osobe sa vzťahuje Trestný poriadok.“[10]

Zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb pozostáva zo šiestich častí:

1. Úvodné ustanovenia
2. Základy trestnej zodpovednosti právnických osôb
3. Tresty
4. Osobitné ustanovenia o trestnom konaní proti právnickým osobám
5. Výkon trestov
6. Spoločné, prechodné a záverečné ustanovenia.

3.1 Trestná zodpovednosť právnických osôb

Podmienky trestnej zodpovednosti právnických osôb sú rozdielne od podmienok trestnej zodpovednosti osôb fyzických. Trestný čin je spáchaný právnickou osobou len vtedy, ak bol spáchaný v jej prospech, v jej mene, v rámci jej činnosti alebo jej prostredníctvom, ak konal

a) štatutárny orgán alebo člen štatutárneho orgánu,
b) ten, kto vykonáva kontrolnú činnosť alebo dohľad v rámci právnickej osoby, alebo
c) iná osoba, ktorá je oprávnená zastupovať právnickú osobu alebo za ňu rozhodovať.[11]

Týmto ustanovením došlo k definovaniu trestného činu spáchaného právnickou osobou a k úprave podmienok vyvodenia trestnej zodpovednosti voči právnickej osobe za jeho spáchanie prostredníctvom tzv. pričítateľnosti trestného činu právnickej osobe.

K spáchaniu trestného činu dôjde aj v prípade, ak osoba vyššie uvedená nedostatočným dohľadom alebo kontrolou, ktoré boli jej povinnosťou, hoci aj z nedbanlivosti umožnila spáchať trestný čin osobou, ktorá konala v rámci oprávnení, ktoré jej boli zverené právnickou osobou. V tomto prípade zákonodarca prihliadal na skutočnosť, že právnické osoby sú považované za subjekty práva odlišné od fyzických osôb, vzhľadom na to, že ide o umelo vytvorené subjekty, ktorým právny poriadok priznáva spôsobilosť na práva a povinnosti, spôsobilosť na právne a protiprávne úkony a zodpovednosť v právnych vzťahoch.

Zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb upravuje aj liberačný dôvod, v zmysle ktorého je vylúčená trestná zodpovednosť právnickej osoby za konanie zamestnanca, ak si právnická osoba nesplnila zákonom uložené povinnosti v rámci dohľadu a kontroly nad činnosťou zamestnanca, ak je význam nesplnenia týchto povinností k spáchanému činu nepatrný vzhľadom na predmet činnosti právnickej osoby, spôsob vykonania trestného činu, jeho následky a okolnosti, za ktorých bol spáchaný.

Slovenské trestné právo je založené na individuálnom zavinení fyzickej osoby. Zásada zodpovednosti za zavinenie je jednou zo základných zásad trestného práva hmotného. Pri právnickej osobe nie je možné hovoriť o psychike, preto bolo dôležité vyriešenie otázky, či

---

[10] § 1 ods. 2 zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
[11] § 4 ods. 1 zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

môže byť právnická osoba braná na zodpovednosť za svoje vlastné zavinenie bez ohľadu na zavinenie osoby fyzickej, ktorá ju zastupuje.

Zákonodarca sa s touto otázkou zavinenia vyrovnal jednoznačne v § 4 ods. 4 zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb tak, že trestná zodpovednosť právnickej osoby nie je podmienená vyvodením trestnej zodpovednosti voči fyzickej osobe a nie je podmienená ani zistením, ktorá konkrétna fyzická osoba konala spôsobom uvedeným v tomto zákone.

3.2 Vylúčenie trestnej zodpovednosti niektorých právnických osôb

Už pri koncipovaní návrhu zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb bolo potrebné vyriešiť otázku, ktoré právnické osoby majú podliehať trestnej zodpovednosti. Zvažovalo sa, či trestnej zodpovednosti majú podliehať len tuzemské právnické osoby, alebo aj zahraničné a či by z takejto trestnej zodpovednosti nemal byť vyňatý štát, ako aj jeho organizačné zložky. Pre právne poriadky jednotlivých členských štátov Európskej únie je obvyklé, že štát, organizačné zložky štátu a jednotky územnej samosprávy sú vylúčené z trestnej zodpovednosti.

Slovenský zákonodarca sa vybral cestou výslovného vymedzenia subjektov, na ktoré sa nevzťahuje daný zákon. Ustanovenie § 5 s názvom Vylúčenie trestnej zodpovednosti niektorých právnických osôb obsahuje taxatívny výpočet subjektov, ktoré nie sú trestne zodpovedné podľa tohto zákona. „*Podľa tohto zákona nie sú trestne zodpovedné*

a) Slovenská republika a jej orgány,

b) iné štáty a ich orgány,

c) medzinárodné organizácie zriadené na základe medzinárodného práva verejného a ich orgány,

d) obce a vyššie územné celky,

e) právnické osoby, ktoré sú v čase spáchania trestného činu zriadené zákonom,

f) *iné právnické osoby, ktorých majetkové pomery ako dlžníka nemožno usporiadať podľa osobitného predpisu upravujúceho konkurzné konanie.“*[12]

Zákonodarca v tomto ustanovení teda expressis verbis vylučuje trestnú zodpovednosť právnických osôb, subjektov, ktoré priamo vykonávajú alebo plnia úlohy štátu, štátnej správy, alebo boli zriadené zákonom. Vylúčenie štátu z trestnej zodpovednosti právnických osôb je odôvodnené tým, že trestné činy, ktorých sa dopustia predstavitelia štátu, sú výlučne trestnými činmi jednotlivých predstaviteľov a bolo by nelogické, aby štát prostredníctvom vlastných orgánov trestal sám seba. Rovnako aj trestná zodpovednosť cudzích štátov, ich orgánov a medzinárodných organizácii je v intenciách medzinárodného práva.[13]

3.3 Trestné činy právnických osôb

Významnou otázkou, ktorá vyvstávala pri koncipovaní zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb bolo určenie, či bude právnická osoba zodpovedná za všetky trestné činy uvedené v osobitnej časti Trestného zákona, alebo je nutné zaviesť katalóg trestných činov vymenovaných taxatívnym alebo demonštratívnym spôsobom, pri ktorých dôjde k vzniku trestnej zodpovednosti. Zákonodarca sa v ustanovení § 3 zákona o trestnej

---

[12] § 5 zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
[13] JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. LINDE, Praha, 2007. s. 47.

zodpovednosti právnických osôb priklonil k taxatívnemu vymedzeniu trestných činov, pri ktorých dochádza k vzniku trestnej zodpovednosti právnickej osoby, ak sú spáchané spôsobom, ktorý popisuje tento zákon.

Na jednej strane taxatívny výpočet trestných činov zaručuje opatrný postup zavedenia trestnej zodpovednosti právnických osôb[14], avšak takéto zavedenie je aj predmetom kritiky viacerých autorov, podľa ktorých by mala právnická osoba zodpovedať za všetky trestné činy vymedzené v Trestnom zákone, pokiaľ to nebude vylučovať povaha konkrétneho činu.[15]

Takto vypracovaný katalóg je reakciou na medzinárodné záväzky Slovenskej republiky, vyplývajúce z členstva v Európskej únii a je doplnený o trestné činy, ktorých stíhanie sa vyžaduje vzhľadom na ich povahu a poznatky aplikačnej praxe v záujme ochrany Slovenskej republiky (napr. daňové trestné činy).

„Trestnými činmi sa rozumejú trestné činy upravené v osobitnej časti Trestného zákona, a to nedovolená výroba omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi podľa § 172 a 173, šírenie toxikománie podľa § 174, obchodovanie s ľuďmi podľa § 179, sexuálne násilie podľa § 200, sexuálne zneužívanie podľa § 201 až 202, ohrozovanie mravnej výchovy mládeže podľa § 211, podielnictvo podľa § 231 a 232, legalizácia príjmu z trestnej činnosti podľa § 233 a 234, úžera podľa § 235, a nasl....“[16]

3.4 Tresty

Zo zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb možno považovať za veľmi významnú jeho tretiu časť s názvom Tresty, ktorá upravuje jednak jednotlivé druhy trestov, ale aj zásady ukladania trestov založené na princípe proporcionality trestu. Za trestné činy právnických osôb, ktoré sú taxatívne vymedzené zákonom o trestnej zodpovednosti právnických osôb, môže súd uložiť právnickej osobe tieto tresty:

a) trest zrušenia právnickej osoby,
b) trest prepadnutia majetku,
c) trest prepadnutia veci,
d) peňažný trest,
e) trest zákazu činnosti,
f) trest zákazu prijímať dotácie alebo subvencie,
g) trest zákazu prijímať pomoc a podporu poskytovanú z fondov Európskej únie,
h) trest zákazu účasti na verejnom obstarávaní,
i) trest zverejnenia odsudzujúceho rozsudku[17],

pričom popri sebe nemožno uložiť trest zrušenia právnickej osoby a trest prepadnutia majetku, trest prepadnutia majetku a peňažný trest, trest prepadnutia majetku a trest prepadnutia veci. Trest zverejnenia odsudzujúceho rozsudku je možné uložiť len popri

---

[14] MUSIL, J.: Trestní odpovědnost právnických osob – ano či ne? In KUCHTA, J. (et.): Koncepce nové kodifikace trestního práva hmotného České republiky. Sborník příspěvku z medzinárodní konference konané dne 17.04.2000, s. 170.
[15] VANTUCH, P.: K návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Trestní právo, 2003, č. 10, s. 2-9.
[16] § 3 zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
[17] § 10 zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

niektorom z ostatných trestov. Zákon bližšie špecifikuje podmienky pre uloženie jednotlivých druhov trestov.

Súd bude pri určovaní druhu trestu, ako aj jeho výmery prihliadať na povahu a závažnosť trestného činu, na pomery právnickej osoby vrátane jej doterajšej činnosti a na majetkové pomery, pričom prihliadne aj na to, či právnická osoba vykonáva činnosť vo verejnom záujme, ktorá má strategický význam pre národné hospodárstvo, obranu a bezpečnosť.[18]

Proti zavedeniu trestnej zodpovednosti právnických osôb bola aj v súčasnosti uznávaná zásada individuality trestu, ktorá patrí medzi základné zásady ukladania trestov. Trestný zákon výslovne stanovuje, že trest má postihovať iba páchateľa a má sa zabezpečiť čo najmenší vplyv na jeho rodinu a jemu blízke osoby.[19] V prípade, že súd odsúdi právnickú osobu a uloží jej niektorý z vyššie uvedených trestov by mohlo dôjsť k zásahu do života jej jednotlivých zamestnancov. Zákonodarca myslel aj na takúto situáciu a preto zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb uvádza, že pri určovaní druhu trestu a jeho výmery súd prihliadne aj na to, aby bol zabezpečený čo najmenší vplyv trestu na zamestnancov a právom chránené záujmy poškodených a veriteľov právnickej osoby a ich pohľadávky voči právnickej osobe, ktoré vznikli v dobrej viere, nemajú pôvod v trestnej činnosti a nesúvisia s trestným činom spáchaným právnickou osobou.

Významnou skutočnosťou pre určovanie druhu a výmery trestu má aj ďalšie pôsobenie právnickej osoby po spáchaní trestného činu, či mala účinnú snahu o odstránenie škodlivých následkov trestného činu alebo dobrovoľne nahradila spôsobenú škodu. Druh trestu a jeho výmeru súd určí aj vzhľadom na očakávaný dôsledok výkonu trestu pre ďalšiu činnosť právnickej osoby a pomer, v akom na právnickú osobu prešli výhody z trestného činu spáchaného v spolupáchateľstve.

Zákonodarca myslel aj na situáciu, že právnická osoba bude mať svojho právneho nástupcu. Pri určovaní druhu a výmery trestu súd prihliadne aj na to, v akom rozsahu prešlo na právneho nástupcu imanie zodpovedajúce prospechu alebo iné výhody zo spáchaného trestného činu a v akom rozsahu pokračuje ktorýkoľvek právny nástupca v činnosti, v súvislosti s ktorou bol trestný čin spáchaný.

Zákon rieši aj zákaz dvojitého postihu právnickej osoby v trestnom konaní a správnom konaní. Čo sa týka miestnej príslušnosti, konanie vykonáva súd, v ktorého obvode bol spáchaný trestný čin. Podľa tohto ustanovenia sa určuje aj príslušnosť orgánov činných v trestnom konaní, ktoré vykonávajú úkony v prípravnom konaní.

4 Pre a proti zavedeniu trestnej zodpovednosti právnických osôb

Celý proces, ktorý viedol k zavedeniu pravej trestnej zodpovednosti právnických osôb nebol vôbec jednoduchý. Odporcovia trestnej zodpovednosti právnických osôb zastávajú prísne dogmatické stanoviská, založené na viacerých argumentoch. Proti zavedeniu trestnej zodpovednosti právnických osôb boli názory, že právnické osoby sú výlučne fikciou bez akéhokoľvek podkladu, ich subjektivita je len umelo vytvorená a preto nie sú spôsobilé konať v trestnoprávnom zmysle. Trestná zodpovednosť by mala byť viazaná na individuálnu osobu, a akýkoľvek postih právnickej osoby je nespravodlivý, pretože zasahuje do života nevinnej osoby v rámci sankcionovanej právnickej osoby. Proti zavedeniu trestnej zodpovednosti právnických osôb bol aj argument efektívnejšieho a hospodárnejšieho správneho trestania,

[18] § 11 ods. 1 zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
[19] § 34 ods. 3 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon.

keďže hospodársky život má dostatok potrebných nástrojov, akými je schopný sa sám regulovať, nástrojmi ekonomickej alebo súkromnoprávnej povahy.

Prax však ukázala, že súčasne účinná právna úprava sankcionovania spoločensky škodlivého konania právnických osôb je nedostatočná. Nie je možné brať na zodpovednosť individuálne osoby a to najmä z dôvodu nedostatku dôkazov, zodpovednosť individuálnych osôb je rozptýlená a dochádza tak k prípadom, kedy nie je nikto zodpovedný za protiprávne konanie.

Záver

V posledných rokoch sa v medzinárodnom prostredí objavujú požiadavky, aby štáty vo svojich vnútroštátnych právnych poriadkoch prijali takú právnu úpravu, ktorou by sa dosiahlo efektívne postihovanie deliktuálneho konania právnických osôb. V súčasnosti vládne presvedčenie, že existujúce právne nástroje, ktoré majú slúžiť na ochranu spoločnosti pred škodlivým a protiprávnym konaním právnických osôb nie sú dostatočne účinné a nedochádza k naplneniu ich represívnej, ani preventívnej funkcie.

Zavedenie pravej trestnej zodpovednosti zákonom o trestnej zodpovednosti právnických osôb zo dňa 13.11.2015 je reakciou na medzinárodné záväzky Slovenskej republiky, ako zmluvnej strany Dohovoru OECD o boji s podplácaním zahraničných verejných činiteľov v medzinárodných obchodných transakciách. Pracovnou skupinou OECD došlo k zhodnoteniu platnej právnej úpravy zodpovednosti právnických osôb a v zmysle výsledného hodnotenia bola právna úprava neuspokojivá.

Zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb je tvorený zo 6 častí. V úvodných ustanoveniach upravuje jeho vzťah k iným zákonom a samotnú pôsobnosť zákona. Taxatívne vymenúva trestné činy právnických osôb a podmienky vzniku trestnej zodpovednosti. Súčasne vymenúva subjekty, na ktoré sa vzťahuje vylúčenie trestnej zodpovednosti. Významným je aj ustanovenie upravujúce trestnú zodpovednosť právneho nástupcu právnickej osoby. V ustanovení s názvom účinná ľútosť sú určené podmienky, splnením ktorých zaniká trestná zodpovednosť právnickej osoby. Piata časť tohto zákona vymenúva jednotlivé druhy trestov, s čím nevyhnutne súvisia aj zásady ich ukladania. Osobitné ustanovenia o trestnom konaní proti právnickým osobám sú súčasťou štvrtej časti zákona a zahŕňajú jednak úpravu miestnej príslušnosti, obmedzujúce a zaisťovacie opatrenia a iné. Zákonodarca neopomenul ani bližšiu úpravu výkonu jednotlivých druhov trestov, ako aj podmienečného upustenia od výkonu zvyšku niektorých trestov.

Zoznam použitej literatúry

DREYER, E.: Droit pénal général. Champs Université, Flammarion 2002, ISBN 2080830503.
JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. LINDE, Praha, 2007. ISBN 978-80-7201-683-9. S.107.
MUSIL, J.: Trestní odpovědnost právnických osob – ano či ne? In KUCHTA, J. (et.) : Koncepce nové kodifikace trestního práva hmotného České republiky. Sborník příspěvku z medzinárodní konference konané dne 17.04.2000, s. 170.
VANTUCH, P.: K návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Trestní právo, Praha, Lexis-nexis CZ s.r.o., ISSN 1211-2860, 2003, č. 10, s. 2-9.
ZEDER, F.: Die Strafbarkeit von Juristischen Personen in Europa: Ein Überblick, s. 33; In: Trestná zodpovednosť právnických osôb (Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej dňa 12. novembra 2009). Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2009. ISBN 978-80-89447-15-2.

Zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov
Zákon č. 300/2005 Trestný zákon
Zákon č. 301/2005 Trestný poriadok
Dôvodová správa k zákonu o trestnej zodpovednosti právnických osôb.
http://www.ucps.sk/Dohovor_OECD_o_boji_s_podplacanim_zahranicnych_verejnych_cinitelov_v_medzinarodnych_obchodnych_transakciach.

Eva Sihelniková[1]

Zmenšená príčetnosť a nepríčetnosť v zmysle Trestného zákona

Kľúčové slová
nepríčetnosť. zmenšená príčetnosť. príčetnosť. duševná porucha.

Abstrakt
Predmetom príspevku na tému Zmenšená príčetnosť a nepríčetnosť v zmysle Trestného zákona je vymedzenie základných pojmov, ktoré sú neoddeliteľné späté s pojmom nepríčetnosť, s poukazom na skutočnosť, že zákonné definície použiteľné pre potreby trestného práva doposiaľ nie sú legálnou súčasťou nášho právneho poriadku. Jedná sa napríklad o pojem duševnej poruchy. Ďalšia stať je venovaná zmenšenej príčetnosti a komparácii s právnou úpravou obsiahnutou v Trestnom zákonníku účinnom v Českej republike. Záver sa týka návrhov de lege ferenda.

Key words
insanity. limited sanity. sanity. mental disorder.

Abstract
The article dealing with the issue of limited sanity and insanity as interpreted by the Penal Code provides the explanation of basic notions which are inseparably connected with the notion of insanity. The article points out at the fact that the definition applicable for the needs of penal law has not been included in our legal order yet, as for instance the issue of a mental disorder. The next chapter deals with limited sanity and with the comparison of the legal enactment involved in the Penal Code effective in the Czech Republic. The final part deals with the proposal of de lege ferenda.

Úvod

Vo svojom príspevku sa venujem problematike právnej úpravy nepríčetnosti ako okolnosti vylučujúcej trestnú zodpovednosť páchateľa. Zaoberám sa podmienkami uplatnenia tohto inštitúty a zároveň aj okrajovo poukazujem na dôsledky, ktoré jeho aplikácia vyvolá v trestnom konaní. Venujem sa aj rozboru pojmov, ktoré sú s nepríčetnosťou tak, ako ju chápe trestné právo, neoddeliteľne späté. Jedná sa najmä o pojem duševnej poruchy a jej kategorizáciu. Stručne sa venujem aj vybraným duševným poruchám so zameraním najmä na patologickú a komplikovanú opitosť. V tejto časti čerpám poznatky najmä z judikatúry.

Uvádzam definíciu pojmu čin inak trestný, ktorý využíva ustanovenie § 23 Trestného zákona upravujúce nepríčetnosť. V tejto súvislosti sa venujem aj trestnému činu opilstva podľa ustanovenia § 363 Trestného zákona, ktorý sa spája s nepríčetnosťou páchateľa. V rámci komparácie sa okrajovo venujem aj trestnému činu Vraždy novonarodeného dieťaťa matkou, ktorý sa vyznačuje istou zmenou príčetnosti.

V ďalšej časti príspevku poukazujem na význam aspektu času. Rovnako sa venujem aj pojmu zmenšená príčetnosť, kde využívam najmä komparáciu s českým trestným zákonníkom, v ktorom je právna úprava tohto inštitútu zaradená.

V záverečnej časti sú obsiahnuté návrhy de lege ferenda týkajúce sa zavedenia pojmu duševná porucha a inštitútu zmenšená príčetnosť do trestného zákona.

---

[1] Mgr., advokátsky koncipient – Advokátska kancelária JUDr. Michaely Macalákovej, so sídlom: J. Milca 11, 010 01 Žilina

Príspevok

Nepríčetnosť je v zmysle Trestného zákona okolnosťou vylučujúcou trestnú zodpovednosť páchateľa. Uvedené vychádza zo znakov skutkovej podstaty, ktoré musia byť naplnené pri každom skutku označovanom ako trestný čin. Skutkovou podstatou trestného činu sa rozumie súhrn typových znakov trestného činu určitého druhu. Medzi znaky skutkovej podstaty patrí subjekt, subjektívna stránka, objekt a objektívna stránka. Problematika nepríčetnosti sa viaže k subjektu. Subjektom skutkovej podstaty trestného činu je trestne zodpovedný páchateľ. Trestne zodpovedným páchateľom sa rozumie osoba, ktorá je v čase spáchania činu príčetná a staršia ako štrnásť rokov.

Náš právny poriadok však ráta s okolnosťami vylučujúcimi trestnú zodpovednosť páchateľa, medzi ktoré sa analogicky zaraďujú vek a nepríčetnosť. Trestný zákon ich upravuje v ustanoveniach § 22 a § 23. Ustanovenie § 23 Trestného zákona týkajúce sa nepríčetnosti páchateľa hovorí, že kto pre duševnú poruchu v čase spáchania činu inak trestného nemohol rozpoznať jeho protiprávnosť, alebo ovládať svoje konanie, nie je za tento čin trestne zodpovedný, ak trestný zákon neustanovuje inak. Z uvedeného je zrejmé, že ak nastanú tieto okolnosti, dochádza k vylúčeniu trestnej zodpovednosti páchateľa, čo sa prejaví aj v procesných dôsledkoch.

Páchateľ sa teda považuje za nepríčetného ak:

- trpí duševnou poruchou,
- absentuje u neho schopnosť rozpoznať protiprávnosť činu, alebo ovládať svoje konanie, pričom toto je dôsledkom prítomnosti duševnej poruchy
- a duševná porucha a strata schopnosti ovládať svoje konanie alebo rozpoznať jeho protiprávnosť, musí byť prítomná v čase spáchania činu inak trestného[2]

V Trestnom zákone je obsiahnuté negatívne vymedzenie pojmu príčetnosť. Právna teória definuje uvedený pojem nasledovne: *„Príčetnosťou sa všeobecne rozumie spôsobilosť byť páchateľom trestného činu vzhľadom na duševné schopnosti páchateľa. Príčetnosť je jedna z najvýznamnejších podmienok trestnej zodpovednosti.”*[3]

Definícia pojmu nepríčetnosť v zákonných ustanoveniach absentuje, avšak možno ju nájsť v judikatúre. Najvyšší súd vo svojom uznesení definuje uvedený pojem nasledovne: *„K nepríčetnosti dovolací súd uvádza, že z právneho hľadiska sa ňou rozumie stav, keď páchateľ pre duševnú poruchu v čase spáchania činu nemôže rozpoznať, že jeho konanie je pre spoločnosť nebezpečné alebo nemôže svoje konanie ovládať. Na vyvodenie záveru, že osoba nie je pre nepríčetnosť trestne zodpovedná, postačuje, ak úplne chýba aspoň jedna z uvedených schopností.”*[4]

O deficite rozpoznávacej schopnosti hovoríme i v takom prípade, kedy páchateľ mohol vnímať a vnímal skutkové okolnosti svojho činu, avšak chýbala mu schopnosť pochopiť jeho spoločenský zmysel a dosah. *„Nedostatok ovládacej schopnosti zasa spočíva v absencii konkrétneho konania osoby, ktoré je predmetom posudzovania.“*[5] Deficit rozpoznávacej a ovládacej schopnosti je preto potrebné posudzovať s ohľadom na povahu spáchaného skutku, nakoľko páchateľ môže byť schopný rozpoznať protiprávnosť niektorého zo skutkov a vo vzťahu k nemu ovládať svoje konanie napriek tomu, že pri ďalších skutkoch niektorá

---

[2] ČENTÉŠ, J.: *Trestný zákon s komentárom.* Žilina: Eurokódex Poradca podnikateľa, spol. s.r.o. 2006. s. 58.
[3] http://www.epi.sk/Main/Default.aspx?Template=~/Main/THelp.ascx&zzsrlnkid=16136653&phContent=~/Comments/RuleComments.ascx&VirtualDate=2013-08-01&FragmentId=4777045&CTypeId=1 [cit.2016-02-28]
[4] 4 Tdo 4/2012. Prevzaté z: http://www.judikaty.info/document/nssr/8170/ [cit. 2016-03-01]
[5] ČENTÉŠ, J.: *Trestný zákon s komentárom*. Žilina: Eurokódex Poradca podnikateľa, spol. s.r.o. 2006. s. 59.

z uvedených schopností absentuje. Z uvedeného vyplýva, že páchateľ môže byť v prípade spáchania viacerých skutkov príčetný len vo vzťahu k niektorým z nich.[6]

Duševná porucha je označovaná ako tzv. biologické kritérium nepríčetnosti. [7] Z hľadiska aplikácie ustanovenia § 23 TZ je potrebné aspoň čiastočne zadefinovať, čo možno pod duševnou poruchou vlastne rozumieť. *„Duševná porucha je syndróm, ktorý je charakterizovaný klinicky významným narušením kognitívnych schopností osobnosti, jej emocionálneho vyváženia a správania a ktorá sa odráža v nefunkčných psychologických, biologických a vývojových procesoch, predovšetkým duševnej činnosti. Psychické poruchy sú zvyčajne spojené s významným narušením sociálnych, pracovných a iných dôležitých aktivít. Predvídateľná alebo spoločensky prijateľná odpoveď na bežné faktory stresu alebo na stratu, ako napr. smrť niekoho blízkeho sa nepovažuje za duševnú poruchu. Spoločensky neprijateľné správanie (napr. politické, náboženské, sexuálne) a konflikty, ktoré vznikajú medzi jednotlivcom a spoločnosťou sa nepovažujú za duševné poruchy, pokiaľ takéto správanie alebo konflikty nie sú spôsobené duševnou poruchou osobnosti, tak ako je uvedené vyššie.“*[8] Napriek skutočnosti, že duševná porucha je jedným z kľúčových pojmov predmetného ustanovenia, v súčasnosti v právnom poriadku Slovenskej republiky jej definícia nie je obsiahnutá.

Legálna definícia termínu duševná porucha je však od 01. januára 2010 zavedená do Trestného zákonníka Českej Republiky. Nachádza sa v ustanovení § 123 a má nasledovné znenie: *„Duševnou poruchou sa rozumie mimo duševnej poruchy vyplývajúcej z duševnej choroby i hlboká porucha vedomia, mentálna retardácia, ťažká asociálna porucha osobnosti alebo iná ťažká duševná alebo sexuálna odchýlka.“*

Z uvedenej definície je teda zrejmé, ktoré „kategórie“ pod pojem nepríčetnosti v tom význame, v akom je dôležitý z hľadiska trestnej zodpovednosti páchateľa, spadajú.

Pojem nepríčetnosť, tak ako ho používa v súčasnosti platný Trestný zákon nemožno chápať reštriktívne, len ako pojem označujúci duševné choroby, napriek tomu, že jeho definície v porovnaní s českou právnou úpravou u nás zatiaľ absentuje. Determinantom duševnej poruchy môžu byť rôzne medzi ktoré okrem duševnej choroby patria aj chorobné duševné stavy a krátkodobé duševné poruchy. Pričom k tomu, aby nastala okolnosť vylučujúca trestnú zodpovednosť nie je potrebné, aby takáto porucha mala stály, či dlhotrvajúci charakter, ale stačí aby bola prechodná.[9]

Duševnou chorobou sa rozumie napríklad schizofrénia, senilná demencia, maniodepresívna psychóza. *„Schizofrénia postihuje myslenie, vnímanie, afektivitu (emocionalitu), sociabilitu a vyššie city. Myslenie je roztrieštené, človek stráca schopnosť uvažovať v kontexte a spracúvať informácie, v jeho psychike vzniká chaos. Stráca svoju identitu a nedokáže rozlíšiť hranicu medzi „ja“ a okolím. Jeho myšlienky sa mu zdajú byť cudzie, akoby vnucované niekým iným, ovplyvňované zvonka. To isté sa dá povedať aj o jeho emocionálnom prežívaní. Ku klinickému obrazu patrí aj počutie hlasov, ktoré o ňom niečo hovoria, alebo ho na niečo nabádajú (akustické halucinácie) a pocit postihnutého, že niekto*

---

[6] IVOR, J.: *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť.* Bratislava: IURA EDITION spol., s.r.o. 2006. s 129.
[7] ČENTÉŠ, J.*: Trestný zákon s komentárom.* Žilina: Eurokódex Poradca podnikateľa, spol. s.r.o. 2006. s. 58.
[8] https://www.psychologytoday.com/blog/rethinking-psychology/201307/the-new-definition-mental-disorder [cit. 2016-02-28]
[9] MAŠĽANYOVÁ, D. a kol. *Trestné právo hmotné.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. s. 80.

na diaľku ovplyvňuje jeho telesné funkcie a psychické procesy. Medzi príznaky schyzofrénie patria aj bludy.“[10]

Za chorobný duševný stav sa považuje psychopatia, vývojové poruchy a vývojové oneskorenia ale aj slabomyseľnosť a ďalšie. „*Psychopatia je abnormálna štruktúra osobnosti, so zvýraznením, potlačením alebo zmenou niektorých zložiek povahy (emócie, nálady, pudy, temperament, vôľa, charakter). Navonok sa prejavuje najčastejšie poruchou adaptácie – konfliktami s okolím.“*[11]

Ako už bolo uvedené vyššie, medzi duševné poruchy vyvolávajúce nepríčetnosť patria aj krátkodobé duševné poruchy. Takými sú napríklad patologický afekt, patologická opitosť, alebo iné prípady alkoholovej opojenosti, ale aj patologické poruchy spánku, najmä patologická rozospatosť. Takýto stav môže byť vyvolaný aj úrazom. Vtedy pôjde o duševné poruchy po otrase mozgu, či zasiahnutí bleskom.[12]

Medzi krátkodobé duševné poruchy patrí patologická opitosť (ebrietas pathologica*)*. „*Ide o kvalitatívnu poruchu priebehu opitosti, pri ktorej dochádza k ťažkej poruche vedomia bez toho, aby bola narušená pohybová koordinácia. Môže k nej dôjsť aj po požití nepatrného množstva alkoholu.”*[13] Okrem patologickej opitosti sa možno stretnúť aj s jednoduchou a komplikovanou opitosťou. „*Komplikovaná opitosť je stavom, ktorý vyplňa medzeru medzi opitosťou jednoduchou a patologickou, začína ako jednoduchá opitosť a tiež neskôr sa s ňou prelína, takže po excitačnej a útlmovej fáze môže nastúpiť ďalší stav vzrušenia, ktorý je charakteristický pre komplikovanú opitosť. Väčšinou je prítomná psychopatická predispozícia, prípadne stav po úraze hlavy alebo nejaká organická odchýlka. Páchateľ pod vplyvom komplikovanej opitosti javí rýchlo sa stupňujúce podráždenie, ktoré na rozdiel od patologickej opitosti spravidla nadväzuje na predchádzajúcu situáciu, charakterizovanú napríklad aj neveľkou nepríjemnosťou, rozrušenosťou, rozmrzelosťou. Nasledujúce jednanie je potom úplne neprimerané podnetu a svedčí o takej strate sebakontroly, ktoré nezodpovedá správaniu pri jednoduchej opitosti, ani tomu ako sa dotyčná osoba pri nej prejavuje.“*[14]

K trestnej zodpovednosti páchateľa za skutok, ktorý bol spáchaný v stave nepríčetnosti spôsobenej patologickou opitosťou sa vyjadruje judikatúra: „*Zodpovednosť páchateľa za trestný čin spáchaný v nepríčetnosti spôsobenej patologickou opitosťou je vylúčená v zmysle § 23 TZ len vtedy, ak sa páchateľ predtým, než sa rozhodol požiť alkohol, nebol a ani nemal a nemohol byť vedomý svojej dispozície pre podobné stavy po požití alkoholu.*[15]

V ustanovení Trestného zákona upravujúcom nepríčetnosť je použitá alternatíva v podobe spojky alebo, tzn., že duševnou poruchou nemusí byť súčasne zasiahnutá rozpoznávacia aj ovládacia schopnosť páchateľa, ale na vylúčenie jeho trestnej zodpovednosti postačuje, ak došlo k úplnému, hoci aj dočasnému vymiznutiu jednej z uvedených schopností.

V zmysle ustanovenia § 23 Trestného zákona má význam aspekt času. Nato, aby mohla byť trestná zodpovednosť páchateľa vylúčená musí byť jeho rozumová alebo vôľová schopnosť zasiahnutá duševnou poruchou v čase spáchania činu. Existencia duševnej poruchy pred spáchaním činu, nemá za následok vylúčenie trestnej zodpovednosti páchateľa. Rovnako nedochádza k jej zániku ani v prípade, že páchateľ začne takou poruchou trpieť až po

---

[10] HOLCR, K. a kol. *Kriminológia*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2008. s. 91.
[11] http://www.edusan.sk/zdravoveda/psychopati.htm
[12] MAŠĽANYOVÁ, D. a kol. *Trestné právo hmotné.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. s. 80. ČENTÉŠ, J. a kol. *Trestný zákon. Veľký komentár.* Bratislava: EUROKODEX, 2013. s. 45.
[14] 9 Tz 216/2000 NS ČR zo dňa 19.10.2010
[15] R 46/1990. Prevzaté z: ČENTÉŠ, J.: *Trestný zákon s komentárom.* Žilina: Eurokódex Poradca podnikateľa, spol. s.r.o. 2006. s. 60.

spáchaní činu. Príkladom, kedy sa táto okolnosť vylučujúca tresnú zodpovednosť neuplatní, môže byť napríklad krátkodobá duševná porucha, ktorá sa u páchateľa vyskytla niekedy v minulosti, alebo prípady väzobnej depresie nastupujúce až po spáchaní činu.[16]

Okrajovo spomeniem procesné dôsledky nepríčetnosti. V prípade, že páchateľ nie je pre nepríčetnosť trestne zodpovedný, v prípravnom konaní (§ 215 ods. 1 Trestného poriadku) a pri predbežnom prejednaní obžaloby (§ 244 ods. 1 písm. c Trestného poriadku) je to dôvod na zastavenie trestného konania. Na hlavnom pojednávaní je nepríčetnosť páchateľa dôvodom na vyhlásenie odsudzujúceho rozsudku.

V praxi sa môžu vyskytnúť aj prípady, kedy napriek splneniu podmienok uvedených v ustanovení § 23 Trestného zákona, trestná zodpovednosť páchateľa vylúčená nebude. Trestný zákon s tým priamo počíta v záverečnej časti ustanovenia, v ktorej je obsiahnutý akýsi „odkaz“ v znení, ak tento zákon neustanovuje inak. To sa uplatní napríklad pri trestnom čine Opilstva podľa ustanovenia § 363 Trestného zákona. V predmetnom ustanovení sa uvádza, že páchateľ sa uvedie do stavu nepríčetnosti požitím alebo aplikáciou návykovej látky a v tomto stave sa dopustí konania, ktoré by malo inak znaky trestného činu. Toto konanie bude mať za následok, že nedôjde k vylúčeniu trestnej zodpovednosti páchateľa podľa ustanovenia § 23, nakoľko sa jedná o osobitnú situáciu, pre ktorú vytvára dané ustanovenie priestor vo svojej časti „ak tento zákon neustanovuje inak“. V druhom odseku tohto ustanovenia možno nájsť prípad zavinenej nepríčetnosti, kedy sa páchateľ priviedol do stavu nepríčetnosti s úmyslom spáchať trestný čin.

Ak sa však páchateľ požitím alkoholu alebo inej návykovej látky neprivedie do stavu nepríčetnosti, ale nastane u neho len stav zmenšenej príčetnosti, judikatúra uvádza, že v takýchto prípadoch prichádza do úvahy zodpovednosť páchateľa za trestný čin, ktorý v tomto stave spáchal, a nie zodpovednosť za trestný čin opilstva podľa ustanovenia § 363 Trestného zákona.[17]

Nadviažem na uvedené a budem sa venovať členeniu nepríčetnosti. Túto možno rozdeliť na nezavinenú, vtedy pôjde napríklad o už spomínané prípady duševných chorôb a zavinenú, kedy sa páchateľ priviedol do takéhoto stavu požitím alkoholu alebo inej návykovej látky. Zavinená a nezavinená nepríčetnosť sa podľa TZ posudzuje odlišne. V ustanovení § 23 Trestného zákona ide o nepríčetnosť nezavinenú. Možno povedať, že sa jedná o situácie, kedy stav, v dôsledku ktorého páchateľa nie je schopný rozpoznať protiprávnosť svojho konania alebo ho ovládať, si nespôsobil, resp. nezavinil sám. V konaní páchateľa, ktoré prechádzalo činu inak trestnému, teda nemožno hľadať pôvod vzniku duševnej poruchy, ktorá v čase spáchania skutku zasiahla jeho rozpoznávaciu a ovládaciu schopnosť. V prípadoch zavinenej nepríčetnosti má vznik duševnej poruchy priamy súvis s predchádzajúcim konaním páchateľa. Jedná sa napríklad o požitie alkoholu alebo iných omamných a psychotropných látok.

Trestným činom, ktorého súčasťou skutkovej podstaty je určitá zmena príčetnosti páchateľa je trestný čin Vraždy novonarodeného dieťaťa matkou podľa § 146 TZ. Tu nie je priamo použitý pojem nepríčetnosť, resp. stav zmenšenej príčetnosti, ale TZ hovorí o rozrušení spôsobenom pôrodom. *„Rozrušenie spôsobené pôrodom je zvláštny znak trestného činu podľa § 146 TZ a nemožno ho zamieňať so všeobecnými podmienkami trestnej zodpovednosti, vyjadrením v ustanoveniach o nepríčetnosti a zmenšenej príčetnosti. Pre posúdenie otázky, či obvinená konala v tomto psychickom stave, je rozhodujúcim podkladom*

---

[16] MAŠĽANYOVÁ, D. a kol. *Trestné právo hmotné.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. s. 80.
[17] R 17/1993. Prevzaté z: ČENTÉŠ, J.: *Trestný zákon s komentárom*. Žilina: Eurokódex Poradca podnikateľa, spol. s.r.o. 2006. s. 60.

posudok znalca – pôrodníka. Pritom nie je podstatné, či boli porušené schopnosti obvinenej rozpoznať nebezpečnosť svojho konania a ovládať ho."[18]

V prípadoch, v ktorých je vylúčená trestná zodpovednosť páchateľa v zmysle ustanovenia § 23 TZ hovoríme o činoch inak trestných. Činom inak trestným sa rozumie také konanie, ktoré by v prípade príčetnosti páchateľa, malo znaky trestného činu (tzv. kvázidelitk), pričom sa môže jednať o akýkoľvek trestný čin. Avšak posudzovanie konanie ako kvázidelitku je vylúčené, ak sa jedná trestné činy, ktorých znakom je pohnútka.[19]

Trestnoprávne dôsledky nepríčetnosti sa následne prejavujú v tom, že páchateľovi, ktorý nie je pre nepríčetnosť za spáchaný skutok trestne zodpovedný a jeho pobyt na slobode je nebezpečný, uloží súd ochranné liečenie v zmysle ustanovenia § 73 ods. 1 Trestného zákona. K tomu, kedy je potrebné ochranné uložiť ochranné liečenie sa vyjadril aj Najvyšší súd Českej republiky: *„Nebezpečnosť pobytu páchateľa činu inak trestného na slobode nie je možné vyvodzovať vždy iba z konania, ktoré vykazuje v danom prípade inak znaky trestného činu. Pre záver o pravdepodobnosti možného opakovania konania inak trestného musí byť zisťovaný tiež stupeň duševnej poruchy páchateľa, prípadne jeho doterajšie recidívne prejavy, ktoré môžu vytvárať stav nebezpečenstva pre spoločnosť pri ponechaní takéhoto páchateľa na slobode."*[20]

V prípade zistenia duševnej poruchy počas výkonu trestu, pričom podľa odborného lekárskeho posudku je táto porucha nevyliečiteľná a pobyt odsúdeného na slobode je nebezpečný pre spoločnosť, súd výkon trestu preruší a nariadi umiestnenie takejto osoby v detenčnom ústave.[21]

S otázkou nepríčetnosti súvisí pojem zmenšená príčetnosť. Jeho úprava zatiaľ v súčasnosti platnom Trestnom zákone Slovenskej republiky absentuje. Avšak napriek tomu sa s ním možno stretnúť v ustanoveniach upravujúcich upustenie od potrestania a ochranné opatrenia, konkrétne ochranné liečenie. V zmysle ustanovenia § 40 Trestného zákona musia byť pre využitie predmetného inštitútu splnené určité podmienky. V danom prípade sa musím jednať o páchateľa prečinu, ktorým nebola spôsobená smrť alebo ťažká ujma na zdraví. Predmetné ustanovenie zahŕňa viacero prípadov, kedy ho možno aplikovať. V písm. d) tohto ustanovenia je uvedené, že od potrestania páchateľa možno upustiť, ak tento prečin spáchal v stave zmenšenej príčetnosti a súd má zo, že ochranné liečenie, ktoré mu zároveň ukladá, zabezpečí ochranu spoločnosti a nápravu páchateľa účinnejšie ako trest.

Ako už bolo spomenuté vyššie, v Trestnom zákone platnom na našom území absentuje vymedzenie pojmu zmenšenej príčetnosti. Trestný zákon tak vytvára istú medzeru, nakoľko odlišné zaobchádzanie priamo ustanovuje len pre jedincov, ktorí sú duševnou poruchou postihnutí skutočne závažným spôsobom. Možno by teda bolo potrebné zvážiť, či je spravodlivé, ak sa k páchateľom, ktorých chorobný stav má za následok zmenu, avšak nie úplné vymiznutie ich ovládacej alebo rozpoznávacej schopnosti, pristupuje rovnako, ako k páchateľom, ktorých uvedené schopnosti neboli zasiahnuté duševnou poruchou. V platnej právnej úprave sa v tejto otázke vytvára priestor pre vytvorenie istého medzičlánku aplikovateľného na páchateľov, na ktorých nemožno aplikovať ustanovenie § 23 Trestného zákona týkajúce sa nepríčetnosti, avšak je zároveň daný dôvod pre odlišné zaobchádzanie, než v prípade „bežných" delikventov.

---

[18] R 25/1992-I Prevzaté z: ČENTÉŠ, J. a kol. *Trestný zákon. Veľký komentár.* Bratislava: EUROKODEX, 2013. s. 46.
[19] ČENTÉŠ, J. a kol. *Trestný zákon. Veľký komentár.* Bratislava: EUROKODEX, 2013. s. 45.
[20] R 58/1968. Prevzaté z: http://www.fulsoft.cz/58-1968-sb-rozh-tr-uniqueidOhwOuzC33qe_hFd_-jrpTk_07o9RUkqUi_OyIT4r_k-VdaLTRYHmJQ/
[21] Pozri bližšie § 81 ods. 1 zákona č. 300/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov

Otázku zmenšenej príčetnosti však priamo rieši platný Trestný zákonník Českej republiky a to v ustanovení § 27. *„Kto pre duševnú poruchu v dobe spáchania činu mal podstatne znížené schopnosť rozpoznať jeho protiprávnosť alebo ovládať svoje konanie, je zmenšene príčetný.“* V porovnaní s otázkou nepríčetnosti spočíva rozdiel medzi páchateľom, ktorý je považovaný za nepríčetného a páchateľom zmenšene príčetným v tom, že ako už bolo uvedené vyššie, pri nepríčetnosti dochádza v čase spáchania skutku k úplnému, hoci aj dočasnému, vymiznutiu schopnosti ovládať svoje konanie alebo rozpoznať jeho protiprávnosť, avšak pri zmenšene príčetnom páchateľovi zostávajú ako rozpoznávacia, tak aj ovládacia schopnosť aspoň čiastočne zachované.

V trestnom zákone č. 140/1961 sa taktiež nachádzalo ustanovenie o nepríčetnosti, ktorého znenie bolo podobné s tým, ktoré možno nájsť v súčasnosti platnom Trestnom zákone. *„Kto pre duševnú poruchu v čase spáchania činu nemohol rozpoznať jeho nebezpečnosť pre spoločnosť, alebo ovládať svoje konanie, nie je za tento čin trestne zodpovedný.”*[22]

Hlavným rozdielom medzi týmito ustanoveniami je, že podľa predchádzajúceho zákona, páchateľ nemohol rozpoznať nebezpečnosť činu pre spoločnosť, nie jeho protiprávnosť, ako je to formulované v aktuálne platnom Trestnom zákone. Išlo o tzv. materiálny korektív, ktorý už nemal byť súčasťou nového Trestného zákona, no i tak sa čiastočne zachoval v ustanoveniach týkajúcich sa prečinu.

Druhý odsek tohto ustanovenia sa vzťahuje na prípady, keď sa páchateľ privedie do stavu nepríčetnosti požitím alkoholického nápoja alebo omamného prostriedku. Túto formuláciu v súčasnosti platnom Trestnom zákone nenájdeme priamo v ustanovení týkajúcom sa nepríčetnosti, ale je zakomponovaná do ustanovenia § 363 Trestného zákona upravujúcom trestný čin Opilstva, na ktorý ustanovenie § 23 nepriamo odkazuje prostredníctvom formulácie „ak tento zákon neustanovuje inak”. Skutková podstata trestného činu Opilstva upraveného v zákone 140/1961 Sb. nebola totožná s tou, ktorú možno nájsť v platnom Trestnom zákone.

Osobitným prístup sa v súvislosti s rozpoznávacou a ovládacou schopnosťou uplatňuje aj v prípade mladistvých páchateľov a to podľa ustanovenia § 95 ods. 1 Trestného zákona. *„Mladistvý mladší ako pätnásť rokov, ktorý v čase spáchania činu nedosiahol takú úroveň rozumovej a mravnej vyspelosti, aby mohol rozpoznať jeho protiprávnosť alebo ovládať svoje konanie, nie je za tento čin trestne zodpovedný.“* Uvedené ustanovenie síce nehovorí o nepríčetnosti, avšak kritéria trestnej zodpovednosti sú obdobné, ako je tomu v ustanovení § 23 Trestného zákona. Možno povedať, že sa jedná o istú „korekciu“ prísnosti Trestného zákona voči osobe staršej ako štrnásť rokov, teda už v zmysle ustanovenia § 22 ods. 1 Trestného zákona, trestne zodpovednej. Na základe tohto ustanovenia je teda podľa obdobných kritérií ako pri nepríčetnosti, teda rozpoznávacej a ovládacej schopnosti, vylúčená trestná zodpovednosť osoby mladšej ako pätnásť rokov. Rozdiel spočíva v tom, že ak má byť páchateľ považovaný za nepríčetného, musí u neho jedna z uvedeného schopností v čase spáchania činu úplne absentovať v dôsledku duševnej poruchy, inak by sa jednalo len o stav zmenšenej príčetnosti, ktorý v súčasnosti v slovenskom Trestnom zákone upravený nie je. Avšak v prípade vylúčenie trestnej zodpovednosti mladistvého, ktorý je starší ako štrnásť rokov, ale ešte nedovŕšil pätnásty rok svojho veku, sa prihliada na úroveň rozumovej a mravnej vyspelosti takejto osoby, ktorá má vplyv na jeho schopnosť rozpoznať protiprávnosť, alebo ovládať svoje konanie.

---

[22] Pozri bližšie: Zákon. č. 140/1961 Zb. Trestný zákon

Z hľadiska posúdenia otázky príčetnosti v trestnom konaní, je toto posúdenie vždy v kompetencii súdu. Otázka príčetnosti, resp. nepríčetnosti je vždy otázkou právnou a preto o nej rozhoduje súd. Významným podkladom pre takéto rozhodnutie súdu je znalecký posudok z odboru psychiatrie. Uvedené vyplýva aj z rozhodnutia Najvyššieho súdu SR 3 To 72/2006: *„Jedným zo základných znakov trestnej zodpovednosti páchateľa je však aj zistenie príčetnosti, teda že tento nemá duševnú poruchu, ktorá mu bránila v čase spáchania činu rozpoznať jeho nebezpečnosť pre spoločnosť alebo ovládať svoje konanie (§ 12 Tr. zák.). Na posúdenie tejto otázky sú potrebné odborné posudky z odboru psychiatrie, ktoré po ich hodnotení tvoria základ pre rozhodnutie súdu.“* Obsahom znaleckého posudku je informácia, či bola u obvineného v čase činu prítomná duševná porucha. Pribratý znalec z odboru psychiatrie by mal uviesť aj to, o akú duševnú poruchu sa jednalo a tiež, či mala vplyv na ovládaciu a rozpoznávaciu schopnosť páchateľa a v akom rozsahu. Avšak aj znalecký dôkaz je len jedným z podkladov pre rozhodnutie a musí byť hodnotený v súvislosti so všetkými ostatnými zistenými skutočnosťami relevantnými pre danú otázku. Obmedzenie alebo úplné pozbavenie spôsobilosti na právne úkony taktiež nie je z hľadiska posudzovania príčetnosti páchateľa v trestnom konaní.

V rámci návrhov de lege ferenda by som navrhovala, aby bola do Trestného zákona zakomponovaná definícia pojmu nepríčetnosť a pojmu duševná porucha. Ďalej by som podľa vzoru českej právnej úpravy navrhovala upraviť aj stav zmenšenej príčetnosti páchateľa a jeho právne dôsledky.

Záver

Nepríčetnosť je okolnosťou vylučujúcou trestnú zodpovednosť páchateľa. Medzi jej základné znaky sa zaraďuje prítomnosť duševnej poruchy, zasiahnutie rozpoznávacej alebo ovládacej duševnou poruchou a jej prítomnosť v čase spáchania činu inak trestného. Duševná porucha je jedným z kľúčových pojmov ustanovenia § 23 Trestného zákona, ktoré upravuje nepríčetnosť. Uvedený pojem je potrebné vykladať extenzívne, nakoľko zahŕňa nie len duševné choroby, ako napr. schizofrénia, maniodepresívna psychóza a pod., ale aj chorobné duševné stavy, jedná sa napr. o psychopatiu a vývojové oneskorenia. Poslednú skupinu krátkodobé duševné poruchy. V tejto časti je z hľadiska posúdenia konania páchateľa zaujímavý stav patologickej a komplikovanej opitosti.

Ako už bolo spomenuté vyššie, na to, aby sa páchateľ mohol považovať za nepríčetného v zmysle trestného zákona, musí byť u neho duševná porucha prítomná v čase spáchania činu inak trestného. Jej prítomnosť pred alebo po spáchaní činu, nemá vplyv na trestnú zodpovednosť takéhoto páchateľa.

S nepríčetnosťou súvisí otázka zmenšenej príčetnosti. V tomto prípade síce dochádza k zasiahnutiu rozpoznávacej a ovládacej schopnosti páchateľa duševnou poruchou, avšak obe tieto schopnosti zostávajú čiastočne zachované. Presná úprava tohto inštitútu je obsiahnutá v ustanovení § 27 Trestného zákonníka Českej republiky.

V rámci úvah de lege ferenda by som v nadväznosti na uvedené navrhovala inkorporovať právnu úpravu zmenšenej príčetnosti priamo do Trestného zákona, nakoľko touto problematikou sa doposiaľ zaoberá len judikatúra.

Zoznam bibliografických odkazov

Knižné publikácie:

ČENTÉŠ, J. a kol. 2013.*Trestný zákon. Veľký komentár.* Bratislava: EUROKODEX, 2013. 879 s. ISBN 987-80-8155-020-1
ČENTÉŠ, J.: Trestný zákon s komentárom. Žilina: Eurokódex Poradca podnikateľa, spol. s.r.o. 2006. s. 624.
HOLCR, K. a kol. Kriminológia. Bratislava: Wolters Kluwer, 2008. 403 s. ISBN 978-80-
IVOR, J.: Trestné právo hmotné. Všeobecná časť. Bratislava: IURA EDITION spol., s.r.o. 2006. S. 530.
MAŠĽANYOVÁ, D. a kol. 2011. *Trestné právo hmotné.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. 496 s. ISBN 978-80-7380-338-4

Právne predpisy:

zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákonník v znení neskorších predpisov
zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov, zrušený zák. č. zákon č. 305/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov
zákon č. 305/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov
zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov

Iné zdroje:

www.epi.sk
www.fulsoft.cz
www.judikaty.info
www.psychologytoday.com

Gabriel Šoltés [1]

Dokazovanie v trestnom konaní

Evidence in criminal proceedings

Abstrakt
Autor sa v príspevku venuje dokazovaniu v trestnom konaní. Dokazovanie sa vykonáva vo všetkých procesných štádiách konania ,pričom v každom z týchto štádií má určité zvláštnosti, ktoré sú dané rozdielnym účelom a poslaním jednotlivých procesných štádií. Vykonávanie dôkazov a ich zadokumentovanie je ďalšou fázou procesu dokazovania. Na vykonávanie dôkazov sú v zmysle zákona výlučne oprávnené iba orgány činné v trestnom konaní, pričom ostatné subjekty zúčastnené na trestnom konaní môžu vykonávanie dôkazov výrazne ovplyvniť, sami však vykonávať dôkazy nemôžu.

Abstract
The author in this paper deals with evidence in criminal proceedings. Proving is done in all stages of the procedure, and in each of these stages has certain peculiarities that are given different purposes and mission of the various procedural stages. Taking of evidence and is documented in the next stage of the process of inquiry. To take evidence under the Act are only eligible institutions only law enforcement, and other entities involved in criminal proceedings of evidence can significantly affect, but they themselves did not carry evidence.

Úvod

Vysoký stav kriminality, neustále sa objavujúce nové formy a spôsoby jej páchania na jednej strane a neustále nedostatočná objasnenosť na strane druhej nie sú v súlade s požiadavkami našej spoločnosti a ani s účelom Trestného poriadku. Napriek skutočnosti, že postup orgánov činných v trestnom konaní je upravený tak, aby boli trestné činy náležite zistené a ich páchatelia podľa zákona spravodlivo potrestaní, podstatná časť trestných činov zostáva neobjasnených a samozrejme teda aj množstvo páchateľov týchto činov zostáva pre orgány činné v trestnom konaní neznámych a teda následne aj nepotrestaných. V súvislosti s rozšírením demokratizácie ľudských práv a slobôd sa síce môže zdať, že došlo k oslabeniu ochrannej funkcie štátu a autority jeho orgánov, ktoré sú zodpovedné za kontrolu kriminality, no skutočné príčiny nepriaznivého stavu kriminality v našom štáte treba hľadať niekde inde. Je potrebné zohľadňovať rôzne subjektívne aj objektívne činitele, ktoré tento negatívny spoločenský stav spôsobujú.

Na objasnenie trestných činov a následné potrestanie ich páchateľov je potrebné v trestnom konaní náležite zistiť skutkový stav veci, ktorý je predpokladom spravodlivého rozhodnutia v každej trestnej veci. A práve na zistenie skutkového stavu veci v trestnom konaní slúži proces dokazovania, ktorý je podstatnou časťou procesnej činnosti orgánov činných v trestnom konaní. Proces dokazovania predstavuje zložitý komplex procesných postupov, obsahujúcich nielen teoretické poznatky, ale aj mnohoročné skúsenosti orgánov činných v trestnom konaní, ktoré sa týmto poznávacím procesom zaoberajú. Metódy, postupy, spôsoby a procesné postupy sa v priebehu dokazovania menia a vyvíjajú v závislosti od rôznych spoločensko-politických premien.

Zistenie trestných činov a ich páchateľov a spravodlivé potrestanie vinníkov je ústredným problémom procesu dokazovania v trestnom konaní. Na zistenie skutkového stavu veci v nevyhnutnom rozsahu pre rozhodnutie vykonávajú orgány činné v trestnom konaní dôkazy svedčiace v prospech i v neprospech obvineného. Zistenie pravdy v trestnom konaní je procesom závislým od spôsobilosti subjektu dokazovania, ako aj od efektívnosti metód a prostriedkov, ktoré v procese dokazovania používajú. V procese

[1] JUDr. Gabriel ŠOLTÉS, externý doktorand na Katedre trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín, Právnická fakulta UMB Banská Bystrica.

poznania skutkového stavu veci majú význam nielen teoretické vedomosti poznávacieho subjektu, ale aj jeho dlhoročné skúsenosti a právne vedomie. Ako už bolo spomenuté, významné miesto v boji proti kriminalite zaujíma dokazovanie v trestnom konaní. Súčasný stav tohto poznávajúceho procesu slúžiaceho na objasňovanie trestných činov a usvedčovanie ich páchateľov je však málo efektívny. O tom nepochybne svedčí nízka miera objasnenosti a vysoký stav latentnej trestnej činnosti.

1 Pojem, účel a predmet dokazovania

Trestné konanie je zákonom upravený postup orgánov činných v trestnom konaní smerujúci k tomu, aby trestné činy boli náležite zistené , objasnené a ich páchatelia podľa zákona spravodlivo potrestaní. Predmetom trestného konania je určitý skutok, ktorý sa spravidla stal v minulosti a orgány činné v trestnom konaní tento môžu poznať tak, že si ho rekonštruujú. Postupujú pritom zvláštnym spôsobom, upraveným trestným poriadkom, ktorý sa nazýva dokazovaním.[2] Platný *Trestný poriadok* [3] upravuje problematiku dokazovania v šiestej hlave v ustanoveniach § 119 až § 161. Táto hlava je rozdelená do piatich dielov , ktoré okrem základných pojmov akými sú predmet a rozsah dokazovania, dôkaz a dôkazný prostriedok upravujú aj spôsoby zaobstarávania dôkazov, jednotlivé dôkazné prostriedky ako výsluch obvineného, svedkov, odbornú a znaleckú činnosť, ostatné dôkazné prostriedky a samostatne upravujú aj problematiku mlčanlivosti. Definícia pojmu *dokazovanie* sa nachádza s malými odchýlkami v každej učebnici, či odbornej publikácii zaoberajúcej sa problematikou trestného práva procesného. Pre účely našej práce budeme vychádzať z nasledovnej definície : *„Dokazovanie je zákonom upravený postup orgánov činných v trestnom konaní [4] a súdu[5] , prípadne iných osôb, smerujúci k vyhľadaniu, zabezpečeniu, vykonaniu a zhodnoteniu poznatkov dôležitých na poznanie skutkových okolností, významných pre rozhodnutie o vine a treste, ako aj pre postup v konaní“.* V súvislosti s vyššie uvedeným, resp. vyššie uvedenou definíciou môžeme konštatovať, že dokazovanie je praktickou poznávacou činnosťou, procesom rekonštrukcie udalostí z minulosti vo vedomí orgánov činných v trestnom konaní.[6] V trestnom konaní sa totiž meritórne rozhoduje o skutočnosti ktorá sa odohrala v minulosti a orgány činné v trestnom konaní, ale ani súd sa s uvedenou skutočnosťou nemôžu oboznámiť priamo, napríklad jej pozorovaním, ale naopak, o uvedenej skutočnosti sa dozvedajú len nepriamo, a to prostredníctvom iných, sprostredkúvajúcich skutočností, resp. dôkazných prostriedkov.[7] V procesnom zmysle dokazovanie chápeme ako činnosť, ktorej výsledkom je nájdenie, zaistenie a vykonanie dôkazu[8] v zákonom povolenej procesnej forme. Je to činnosť, ktorá začína v prípravnom konaní trestnom a pokračuje v konaní pred súdom, pričom práve tu sa nachádza ťažisko dokazovania. V prípravnom konaní nie je hlavnou úlohou objasniť skutkový stav veci pomocou zaistených a precízne zrealizovaných dôkazov, ktoré sa následne pred súdom iba zopakujú, ale najmä zabezpečiť dostatočné množstvo informácií o dôkazoch

---

[2] VAJDA, Ľ. Základy teórie a praxe dokazovania v trestnom konaní Bratislava :Právnický inštitút Ministerstva spravodlivosti SR,1992. s. 3

[3] Zákon NR SR č. 301/2005 Z .z. v znení neskorších predpisov

[4] Orgány činné v trestnom konaní sú prokurátor a policajt v zmysle § 10 ods. 8 Trestného poriadku

[4] Súdom rozumieme sudcu pre prípravné konanie , samosudcu a senát.

[7] ČEČOT,V. - SAMAŠ,O. Základy trestného práva. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty Univerzity Komenského , 2001. s. 78

[7] Za dôkazné prostriedky sa považujú všetky prostriedky, z ktorých možno získať dôkaz sú to predovšetkým výpovede obvinených, svedkov, znalcov , posudky a odborné vyjadrenia, rekognícia, obhliadka, obrazový a zvukový záznam, veci a listiny dôležité pre trestné konanie.

[8] Za dôkaz sa považuje priamy poznatok, ktorý orgán činný v trestnom konaní získal o predmete dôkazu z dôkazného prostriedku.

a dôkazných prostriedkoch a v nevyhnutne nutnej miere niektoré dôkazy aj zrealizovať a to v čo najkratšej dobe tak, aby bolo možné vec predložiť na súd k rozhodnutiu.[9] Praktický pohľad na vymedzenie pojmu dokazovania zastáva i Jelínek[10], ktorý rovnako ako Vajda [11] uvádza, že orgány činné v trestnom konaní môžu skutky poznať iba tak, že si ich rekonštruujú a robia tak zvláštnym spôsobom upraveným trestným poriadkom, ktorý sa nazýva dokazovanie. Zmyslom dokazovania je pre subjekty, ktoré sú zainteresované na výsledku trestného konania určiť, resp. vymedziť hranice a garancie postupu poznávania skutkových okolností danej prejednávanej veci. Dokazovaním je nevyhnutné zabezpečiť dostatočné množstvo trestnoprávne relevantných skutočností nevyhnutných na to, aby sa subjekty zainteresované na trestnom konaní mohli správne a so znalosťou veci rozhodnúť o svojom ďalšom postupe a vydať príslušné rozhodnutie.[12]

Na dosiahnutie účelu trestného práva je dokazovanie ako náuka o dôkazoch jednou z najvýznamnejších zložiek trestného konania, nakoľko dokazovanie tvorí podstatnú a zároveň aj najrozsiahlejšiu časť trestného konania.[13] Dokazovanie v trestnom konaní je procesnou činnosťou a práve ako procesná činnosť je veľmi úzko spojené s kriminalistikou, ktorá vypracováva metódy a postupy na odhaľovanie, predchádzanie a vyšetrovanie trestnej činnosti a taktiež aplikuje najnovšie poznatky prírodných a technických vied s cieľom ich využitia v boji proti kriminalite .[14] Niektoré kriminalistické metódy sú súčasne aj procesnými úkonmi, upravenými v Trestnom poriadku ako napr. výsluch obvineného, výsluch svedka, konfrontácia, rekogníciu či rekonštrukcia. Kriminalistické metódy, metodické a taktico-technické prostriedky sa realizujú v procese dokazovania v medziach, ktoré sú dovolené Trestným poriadkom, resp. musia rešpektovať právne predpisy, na druhej strane však Trestný poriadok neupravuje používanie všetkých kriminalistických metód ani postupov pri uplatňovaní taktických postupov a technických prostriedkov, ktoré sa využívajú v kriminalistike (napr. využívanie pachových konzerv ako nepriamych dôkazov, využitie DNA a i.).[15] V súvislosti s dokazovaním je potrebné, aby sme si vymedzili i jeho ďalšiu charakteristiku a to význam dokazovania . Význam dokazovania podľa Ivora [16] spočíva v skutočnosti, že samotné dokazovanie je jediným spôsobom, ktorým si orgán činný v trestnom konaní a súd si môže a zároveň aj musí obstarať , resp. zabezpečiť skutkový podklad pre svoje ďalšie konanie a rozhodnutie, Účelom dokazovania je rekonštruovať skutočnosti z minulosti, tak, aby naše poznanie bolo jej správnym odrazom a aby mohlo byť základom spravodlivého rozhodnutia .[17] Inak povedané „ účelom dokazovania v trestnom konaní je rekonštruovať skutkový dej, ktorý sa stal v minulosti, aby poznanie skutočnosti orgánom činným v trestnom konaní, bolo správnym odrazom skutkového stavu veci .Dokazovanie je z tohto hľadiska najdôležitejšia procesná činnosť orgánov činných v trestnom konaní, pretože umožňuje zistiť skutkový základ pre rozhodnutia tak, aby bol splnený účel

---

[9] VONDRUŠKA, F. In ŠÁMAL, P. a kol. Přípravné řízení trestní. Praha:. C.H.Beck, 2003. s. 372
[10] JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo procesní. Praha: Linde, 2007, s. 312
[11] VAJDA.Ľ. Základy teórie a praxe dokazovania v trestnom konaní .Bratislava: Právnický inštitút Ministerstva spravodlivosti SR, 1992. s. 3
[12] ŠIMOVČEK, I. Rekodifikácia trestného práva z pohľadu dokazovania v trestnom konaní. In Rekodifikácia trestného práva - doterajšie poznatky a skúsenosti. Zborník príspevkov z celoštátneho seminára s medzinárodnou účasťou konaného dňa 21.apríla 2008. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008. s.235
[13] PROKEINOVÁ, M. Dokazovanie a jednotlivé dôkazné prostriedky v trestnom procese (s praktickými príkladmi). Bratislava: Vydavateľské oddelenia Právnickej fakulty Univerzity Komenského , 2009. s.20
[14] MUSIL, J.- KRATOCHVÍL, V.- ŠÁMAL, P. Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. Praha: C.H. BECK, 2003. s. 232
[15] VIKTORYOVÁ, J. -TUREK, Ľ. Niekoľko poznámok k dokazovaniu v trestnom konaní - I. časť. In. Bezpečnostní teorie a praxe. 2009. č. 3, s. 57
[16] IVOR, J. a kol. Trestné právo procesné. Bratislava: IURA EDITION, 2006. s. 418
[17] IVOR, J. a kol. Trestné právo procesné. Bratislava: IURA EDITION, 2006. s. 423

trestného konania.“ [18] Je potrebné ešte dodať, že cieľom dokazovania je zistiť pravdu , t.j. skutkový stav, ktorý je v súlade s objektívnou realitou. Všetky skutočnosti, ktoré sú v trestnom konaní dôležité pre zistenie skutkového stavu veci ako aj pre rozhodnutia orgánov činných v trestnom konaní sú *predmetom dokazovania*. Podľa Růžeka [19] sú v konkrétnej trestnej veci predmetom dokazovania v okolnosti dôležité pre trestné konanie v tejto veci, pričom za takéto okolnosti je nutné pokladať okolnosti dôležité pre rozhodnutie vo veci, okolnosti, ktoré viedli k trestnej činnosti alebo umožnili jej spáchanie ako aj okolnosti dôležité pre ďalší postup v trestnom konaní. Bez ohľadu na konkrétny prípad § 119 ods. 1 Trestného poriadku stanovuje okruh okolností, ktoré treba dokazovať. V tejto súvislosti hádam postačí už len podotknúť, že tak ako sú okolnosti, ktoré sa musia dokazovať a ktoré teda sú predmetom dokazovania existujú aj okolnosti, ktoré dokazovať netreba. Medzi ne patria skutočnosti všeobecne známe, ktoré sa považujú za pravdivé a platí pri nich tzv. prezumpcia pravdivosti, ďalej sa nedokazujú právne predpisy uverejnené alebo registrované v Zbierke zákonov, keďže sa predpokladá, že tieto predpisy sa poznajú - *zásada iura novit curia* a tiež rovnako nemusia byť predmetom dokazovania tzv. *notoriety,* t.j. skutočnosti notoricky známe.[20]

S predmetom dokazovania úzko súvisí *rozsah dokazovania*. Pričom, kým pri predmete dokazovania sa určuje okruh skutočností, ktoré treba v konaní dokazovať, rozsah dokazovania určuje hranice dokazovania, množstvo a kvalitu dôkazov, ktorými má byť uvedený okruh skutočností dokázaný, resp. ktorými má byť preukázaný predmet dokazovania. Pri skúmaní rozsahu dokazovania treba vychádzať zo skutočnosti, že rozsah dokazovania sa mení – rozširuje sa alebo sa zužuje v závislosti od procesných štádií, od postupu trestného stíhania, od objasňovania veci.[21]

2 Proces dokazovania

Proces dokazovania vytvára vo vzájomnom súhrne a podmienenosti reálne podmienky a predpoklady pre prácu orgánov činných v trestnom konaní hlavne preto, aby jeho výsledkom bolo kvalifikované rozhodnutie orgánu činného v trestnom konaní alebo súdu. Podstatou tohto procesu dokazovania je vyhľadávanie, obstarávanie, zhromažďovanie, vykonávanie, skúmanie a vyhodnocovanie dôkazov a taktiež ich následné využívanie dôkazov pri rozhodovaní v trestnom konaní. V samotnom procese dokazovania sa z logického hľadiska zisťuje pravdivosť tvrdení. Vykonávanie jedného dôkazu môže byť zároveň vyhľadávaním iného dôkazu, resp. dôkazov a tak rozlišovanie jednotlivých fáz procesu dokazovanie je viac – menej relatívne.[22] Z predchádzajúceho tvrdenia nám teda logicky vyplýva, že proces dokazovania prebieha jednotlivými etapami, resp. fázami. Autori sa nie vždy presne zhodnú na ich vyšpecifikovaní [23], pričom je potrebné podotknúť, že aj etapy procesu dokazovania

---

[18] BALÁŽ, P.- PALKOVIČ, J. Dokazovanie v trestnom konaní. Teoretická a praktická časť. Bratislava: VEDA, 2005.
s. 20
[19] RŮŽEK, A. a kol. Československé trestní řízení. Praha: Panorama, 1982. s. 142
[20] IVOR, J. a kol. Trestné právo procesné. Bratislava: IURA EDITION, 2006. s. 428
[21] MATHERN, V. Dokazovanie v československom trestnom procese. Bratislava: Obzor, 1984. s. 80
[22] JALČ ,A. Teoretické a praktické otázky dokazovania v trestnom konaní. Bratislava:EUROUNION,2008. s. 42
[23] Pre porovnanie pozri členenie procesu dokazovania BALÁŽ,P.- PALKOVIČ ,J. Dokazovanie v trestnom konaní. Teoretická a praktická časť. Bratislava: VEDA, 2005. s. 44 - 46

prechádzajú modifikáciami a v teórii už vyskytli aj návrhy zaradiť do procesu dokazovania ďalšiu – piatu etapu pod názvom zaistenie dôkazov.[24]

Dokazovanie sa vykonáva vo všetkých procesných štádiách konania ,pričom v každom z týchto štádií má určité zvláštnosti, ktoré sú dané rozdielnym účelom a poslaním jednotlivých procesných štádií.[25] Vykonávanie dôkazov a ich zadokumentovanie je ďalšou fázou procesu dokazovania. Na vykonávanie dôkazov sú v zmysle zákona výlučne oprávnené iba orgány činné v trestnom konaní, pričom ostatné subjekty zúčastnené na trestnom konaní môžu vykonávanie dôkazov výrazne ovplyvniť, sami však vykonávať dôkazy nemôžu. [26] Vykonávaním dôkazov sa rozumie procesná činnosť, resp. procesný postup orgánov činných v trestnom konaní a súdu, ktorou si tieto zabezpečujú poznanie skutočností dôležitých pre trestné konanie. Významnou fázou dokazovania je previerka dôkazov. Táto fáza sa vykonáva súbežne od prvého okamihu, keď orgán činný v trestnom konaní začne s vyhľadávaním dôkazov, môžeme teda povedať , že začína od začiatku vyhľadávania dôkazov a vykonáva sa v priebehu celého procesu dokazovania pričom je zameraná na previerku pravdivosti dôkazu, jeho úplnosť, zákonnosť, vykonateľnosť, hodnovernosť. Rovnako sa zisťuje, či daný dôkaz súvisí s predmetnou vecou.[27] V tejto fáze je potrebné dbať na to, aby bol vykonaný dôkaz procesne zabezpečený, ak má byť totiž dôkaz v ďalšom konaní využitý musí byť dôkladne preverený a to tak z hľadiska vierohodnosti, zákonnosti, úplnosti ako aj z hľadiska účinnosti či pravdivosti., napr. čo je dôkaz získaný výpoveďou svedka v súlade so zákonom atď. Účelom previerky je zistenie kvality, prameňov správ, spoľahlivosti a úplnosti informácie a taktiež vzťah dôkazu k iným dôkazom. Preverené dôkazy je potom potrebné porovnať s ostatnými zaistenými dôkazmi, odstraňovať prípadné nezrovnalosti a protirečenia, posúdiť ich vzájomné súvislosti, napr. je potrebné porovnať dôkazy získané z výpovede svedka a porovnať ich s ďalšími dôkazmi získanými zo svedeckých výpovedí iných osôb, prípade z výsluchu obvineného, porovnať ich navzájom a zistiť či nie sú medzi nimi rozpory. V prípade, že sa medzi nimi rozpory nachádzajú bude potrebné tieto odstrániť v priebehu ďalšieho konania. Preverovaním dôkazov a ich skúmaním a taktiež skúmaním ich vzťahov k ďalším nazhromaždeným dôkazom sa objasňuje ich vzájomná súvislosť a spojitosť a taktiež vzťah k okolnostiam prípadu ako aj rozpor vo vzťahu k ďalším dôkazom. Údaje z previerky dôkazov sú aj predmetom pre vyhľadávanie ďalších dôkazov ale aj na vykonanie ďalších procesných úkonov, napr. konfrontácie.[28] Ako sme už uviedli, previerka dôkazov sa vykonáva k každom so štádií trestného konania a je predpokladom správneho a zákonného hodnotenia dôkazov. Previerku dôkazov vykonávajú orgány činné v trestnom konaní a na základe jej výsledkov sa rozhodujú o ďalšom postupe pri vykonávaní dôkazov. Ak previerku dôkazov robia iné subjekty, napr. obvinený, robia tak preto, aby z vlastného hľadiska posúdili vierohodnosť či spoľahlivosť dôkazu. Závery týchto osôb sa však môžu prejaviť iba v návrhoch na vykonanie ďalších dôkazov a o tom či tieto aj budú vykonané rozhoduje orgán činný v trestnom konaní.[29]

---

[24] VIKTORYOVÁ, J.- BLATNICKÝ, J. Dokazovanie – súčasnosť a smerovanie . In. Teoretické a praktické problémy dokazovania – pocta prof. JUDr. Vladimírovi Mathernovi, DrSc k 80. narodeninám. Zborník príspevkov s celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 15. decembra 2008. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008. s. 276

[25] HUSÁR, E. a kol. Trestné právo procesné. Bratislava: IURA EDITION, 2003. s. 113

[26] MATHERN, V. Dokazovanie v československom trestnom procese. Bratislava: Obzor, 1984. s. 89

[27] MATHERN, V. Dokazovanie v československom trestnom procese. Bratislava: Obzor, 1984. s. 90

[28] BALÁŽ, P.- PALKOVIČ, J. Dokazovanie v trestnom konaní. Teoretická a praktická časť. Bratislava: VEDA, 2005. s. 46

[29] MATHERN, V. Dokazovanie v československom trestnom procese. Bratislava: Obzor, 1984. s. 90

3 Hodnotenie dôkazov

Hodnoteniu dôkazov predchádza vždy poznanie dôkaznej informácie, nakoľko takýmto spôsobom sa dá posúdiť hodnota kvality a kvantity tejto informácie pre vec ako aj možnosti jej využitia k dosiahnutiu pravdy. V dôsledku skúmania dôkazov získava subjekt dokazovania dôkaznú informáciu, ktorá je následne interpretovaná a dostupná zmyslovému chápaniu. Táto informácia podlieha hodnoteniu, ktoré sa vykonáva preto, aby sa objasnila jej prípustnosť a jej vzťah k veci, spojenie dôkazov medzi sebou a možnosti využitia v procese ďalšieho dokazovania. Hodnotenie dôkazov je podľa Vajdu[30] informačno-logický proces, v ktorom sa vyznačuje dôkazná sila dôkazov. Je spojený so spracovaním a zhromažďovaním informácie. Skúmanie a hodnotenie dôkazov umožňuje ich využitie v trestnom konaní. Vzhľadom k uvedenému je skúmanie dôkazov pre každý akt dokazovania nevyhnutným a nie náhodným procesom. Pri hodnotení dôkazov sa uplatňuje hlavne zásada voľného hodnotenia dôkazov, ktorá sa často prelína s ich previerkou. Každý dôkaz sa v zmysle tejto zásady hodnotí samostatne i v súhrne vo vzájomných súvislostiach. Vykonané dôkazy ešte netvoria skutkové zistenia , ale vytvárajú iba ďalší nevyhnutný podklad pre ďalšiu myšlienkovú činnosť spočívajúcu v zhodnotení týchto dôkazov podľa ustanovenia § 2 ods. 12 Trestného poriadku a formulovaní záveru o tom, či, ako a k akému skutku došlo, ktorou osobou a za akých časových, miestnych a ďalších okolností bol spáchaný. Jalč[31] uvádza, že predpokladom správneho hodnotenia dôkazov je neskreslená reprodukcia informácií, ktoré sú obsiahnuté vo vykonaných dôkazoch a ich premietnutie do konečného úsudku orgánov činných v trestnom konaní a súdu.

Môžeme teda uviesť, že hodnotenie dôkazov je zložitou myšlienkovou operáciou orgánov činných v trestnom konaní a súdov, ktoré hodnotia jednotlivé vykonané dôkazy a prisudzujú im určitú hodnotu na základe ktorej sa získava záver o ich závažnosti, zákonnosti a pravdivosti a teda, že účelom hodnotenia dôkazov je posúdiť či vykonané dôkazy jednotlivo i súhrnne poskytujú vierohodné, úplné a pravdivé informácie o dokazovaných skutočnostiach , ktoré sú potrebné pre náležité zistenie skutkového stavu veci a vydanie rozhodnutia v v trestnom konaní. V súvislosti s procesom dokazovania považujme za potrebné ešte raz zdôrazniť, že jednotlivé fázy dokazovania nie sú od seba oddelené, prelínajú sa a úzko so sebou súvisia, preto ich nie je možné v priebehu trestného konania formálne odlišovať. Taktiež je potrebné pripomenúť skutočnosť, že subjekty dokazovania prvej skupiny a to orgány činné v trestnom konaní sa zúčastňujú na procese dokazovania vo všetkých jeho fázach, pričom vychádzajúc zo zásady oficiality nesú zodpovednosť za celý proces dokazovania, rovnako orgány činné v trestnom konaní vystupujú ako organizátori samotného dokazovania, nakoľko sú povinné vytvoriť všetky podmienky na to, aby druhej skupine subjektov dokazovania do ktorej patria napr. poškodený, obvinený, obhajca umožnili uplatniť ich procesné práva, t.j. sú povinné zabezpečiť, aby im bolo umožnené aktívne pôsobiť na vykonávanie dôkazov a taktiež im umožniť vyjadriť vlastné stanovisko k ich hodnoteniu.[32]

Záver

S istotou môžeme povedať, že základným predpokladom pre spravodlivé rozhodnutie v trestnom konaní je náležité a čo najpresnejšie zistenie skutkového stavu. Základom pre toto zistenie je dokazovanie, ktoré je jednou z najdôležitejších fáz celého trestného konania.

---

[30] VAJDA, Ľ. Teoretické východiská a praktické aspekty dokazovania vo vyšetrovaní. Bratislava: Akadémia PZ, 1996. s. 29

[31] JALČ, A. Teoretické a praktické otázky dokazovania v trestnom konaní. Bratislava: EUROUNION, 2008.45-46

[32] MATHERN, V. Dokazovanie v československom trestnom procese. Bratislava: Obzor, 1984. s. 91

Jurisdikcia každého štátu zloženého na demokratických princípoch venuje problematike dokazovania náležitú pozornosť, nakoľko sa jedná o problematiku značného významu, ktorá sa dotýka oblasti základných ľudských práv a slobôd garantovaných Ústavou. Cieľom dokazovania je zistenie takých informácií a podkladov o spáchanom trestnom čine na základe ktorých bude možné vydať meritórne rozhodnutie v danej veci, či už v prospech alebo neprospech obvineného, a teda cieľom každého právneho konania je poskytnutie ochrany určitým právam alebo chráneným záujmom a to prostredníctvom vydania určitého rozhodnutia alebo opatrenia, pričom tu ide o autoritatívnu aplikáciu právnych noriem. K vydaniu takéhoto autoritatívneho rozhodnutia je však nevyhnutné, aby boli zistené určité skutočnosti. Preto je úlohou konania pred súdom alebo iným orgánom, ale aj úlohou celého prípravného konania trestného zistiť pravdu o prejednávanej veci, čo znamená zistiť všetky skutočnosti a vzťahy dôležité pre aplikáciu právnej normy. Nezastupiteľnú a podstatnú súčasť trestného konania tvorí práve dokazovanie, ktoré možno chápať ako zvláštnu formu spoznávania objektívnej reality. Dokazovanie spolu s rozhodovaním má najdôležitejší význam v činnosti orgánov činných v trestnom konaní. Tento význam dokazovania má základ v tom, že ide o postup, ktorým si orgány činné v trestnom konaní zaisťujú skutkový podklad pre ďalšie konanie a v konečnej fáze pre svoje rozhodnutie. Tento postup by mal preto vždy prebiehať v súlade so zákonnými ustanoveniami. Vzhľadom k tomu, že dokazovanie je zložitý proces sme sa snažili v našej bakalárskej práci túto problematiku aspoň trochu priblížiť, nakoľko ako sme už úvode uvádzali , je nemožné túto rozsiahlu a závažnú problematiku hlbšie spracovať v obsahovo veľmi obmedzenej forme akú nám bakalárska práca poskytuje Aj z týchto dôvodov sme prácu rozčlenili na tri kapitoly, v ktorých sme sa zaoberali iba vybranými, ale zároveň aj najvšeobecnejšími a najpodstatatnejšími otázkami týkajúcimi sa problematiky dokazovania, akými s istotou sú vymedzenie pojmu dokazovanie , samotný proces dokazovania a tiež zásady dokazovania, teda zásady na ktorých je postavený celý proces dokazovania.

Zoznam použitej literatúry

BALÁŽ, P.- PALKOVIČ, J. *Dokazovanie v trestnom konaní. Teoretická a praktická časť.* Bratislava: VEDA, 2005. 428 s. ISBN 80-224-0840-9.

CÍSAŘOVÁ, D.- FENYK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 3.aktualizované a rozšírené Vydanie. Praha: Linde, 2004. 829 s . ISBN: 80- 7201-463-3.

ČEČOT, V.- SAMAŠ, O. *Základy trestného práva* . Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty Univerzity Komenského , 2001. 96 s. ISBN 80-7160-124-1.

HUSÁR, E. a kol. *Trestné právo procesné*. 3. prepracované vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2003. 298 s. ISBN 80-89047-57-2.

JALČ, A. *Teoretické a praktické otázky dokazovania v trestnom konaní*. Bratislava: EUROUNION, 2008.151 s. ISBN 978-80-89374-02-1

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5.aktualizované vydanie. Praha: Linde, 2007. 749 s. ISBN 978-80-7201-641-9

MATHERN, V. *Dokazovanie v československom trestnom procese*. Bratislava: Obzor, 1984. 229 s.

MUSIL, J.- KRATOCHVÍL,V.- ŠÁMAL, P. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní.* 2. prepracované vydanie. Praha: C.H. BECK, 2003. 1079 s. ISBN 80-7179-678-6.

PROKEINOVÁ, M. *Dokazovanie a jednotlivé dôkazné prostriedky v trestnom procese (s praktickými príkladmi)*. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty Univerzity Komenského, 2009. 107 s. ISBN 978- 80-7160-279-8.

RŮŽEK, A. a kol. *Československé trestní řízení*. Praha: Panorama, 1982. 388 s

RŮŽEK, A. a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: Karolinum, 1991. 197 s. ISBN 80-7066-640-29.
ŠÁMAL, P. a kol. *Přípravné řízení trestní*. 2.doplnené a prepracované vydanie. Praha: C. H .Beck, 2003. 1443 s. ISBN 80-7179-741-3.
VAJDA, Ľ. *Základy teórie a praxe dokazovania v trestnom konaní*. Bratislava: Právnický inštitút Ministerstva spravodlivosti SR, 1992. 74 s.
VAJDA, Ľ. *Teoretické východiská a praktické aspekty dokazovania vo vyšetrovaní.* Bratislava: Akadémia PZ, 1996. 100 s. ISBN 80-88751-51-9.
VIKTORYOVÁ, J. - NESVADBA, A. *Teoretické základy dokazovania vo vyšetrovaní – I. časť.* Bratislava: Akadémia PZ, 2000. 132 s. ISBN 8080541280.
VIKTORYOVÁ, J. a kol. *Teória a prax dokazovania vo vyšetrovaní*. Bratislava: Akadémia PZ, 2001. 354 s. ISBN 8080542015.

Články v zborníkoch a časopisoch

GAZAREKOVÁ, L. Základné zásady trestného konania. In *Acta facultatis iuridicae XXV*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2007. s. 121 - 144. ISSN 1336-6912.

KLÁTIK, J. Niekoľko poznámok k zásadám dokazovania v trestnom konaní. In *Teoretické a praktické problémy dokazovania v trestnom konaní – pocta prof. JUDr. Vladimírovi Mathernovi, DrSc. k 80. narodeninám. Zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 15. decembra. 2008*. Bratislava :Bratislavská vysoká škola práva, s. 89 – 100. ISBN 978-80-89363-17-9.

PROVNIČ, P. - KURČÍK, F.: Dôkazné bremeno v trestnom konaní. In *Dokazovanie trestných činov. Zborník odborných prác pre účastníkov workshopu a študijné potreby A PZ.* Bratislava: Akadémia PZ, 2008. s. 54- 58. ISBN 978-80-8054-435-5.

ŠVAŇA, M. Voľné hodnotenie dôkazov v trestnom konaní. In *Justičná revue*,1999,roč. 51, č. 11, s. 81 – 83.

ŠIMOVČEK, I. Rekodifikácia trestného práva z pohľadu dokazovania v trestnom konaní. In *Rekodifikácia trestného práva- doterajšie poznatky a skúsenosti. Zborník príspevkov z celoštátneho seminára s medzinárodnou účasťou konaného dňa 21.apríla 2008.* Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008. s. 234 -242. ISBN 978-80-89363-03-2.

VIKTORYOVÁ, J.- BLATNICKÝ, J. Dokazovanie – súčasnosť a smerovanie . In Teoretické a praktické problémy dokazovania – pocta prof. JUDr. Vladimírovi Mathernovi, DrSc. k 80. narodeninám. Zborník príspevkov s celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 15. decembra 2008. Bratislava : Bratislavská vysoká škola práva, 2008. s. 273 - 290. ISBN 978-80-89363-17-9.

VIKTORYOVÁ, J. -TUREK, Ľ. Niekoľko poznámok k dokazovaniu v trestnom konaní - I. časť. In *Bezpečnostní teorie a praxe.* 2009. č. 3, s. 55 – 64.

ZANOVIT, J. Zásada voľného hodnotenia dôkazov a jej praktické uplatňovanie orgánmi činnými i trestnom konaní. In *Justičná revue*, 2002, roč. 54, č. 12, s. 1424 -1428.

Peter Trajlínek[1]

Európsky zatýkací rozkaz

European Arrest Warrant

Kľúčové slová:
Európsky zatýkací rozkaz. Extradícia. Vydávacie konanie. Extradičný trestný čin.

Abstrakt
Cieľom príspevku s názvom „Európsky zatýkací rozkaz" je ozrejmiť priebeh vydávacieho (extradičného) konania realizovaného prostredníctvom európskeho zatýkacieho rozkazu, priblížiť základné zásady, ktorými sa spravuje, analyzovať a porovnať súčasnú právnu úpravu európskeho zatýkacieho rozkazu s predošlou právnou úpravou a zároveň podrobne popísať postavenie a postup Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky, súdov a prokuratúry v priebehu extradičného konania.

Keywords:
European arrest warrant. Extradition. Extradition procedure. Extradition crime.

Abstract
The aim of this paper labeled as "European arrest warrant" is to clarify a process of extradition procedure realized by the European arrest warrant, the fundamental principles it is based on, to analyze and to compare current legislation of the European arrest warrant with preceding legislation and to describe a position and a procedure of the Ministry of Interior of the Slovak Republic, courts and prosecution during the extradition procedure.

Úvod

Vstup Slovenskej republiky do Európskej únie a neskôr do Schengenského priestoru so sebou priniesli viacero pozitív, akými sú voľný pohyb osôb, tovarov a služieb. Tento vstup a s ním spojený jednoduchší pohyb osôb medzi štátmi so sebou však priniesol aj určité negatíva spočívajúce predovšetkým v narastajúcej medzinárodnej kriminalite. „Otvorené" hranice medzi štátmi zároveň umožňujú páchateľom trestných činov vyhýbať sa jurisdikcii štátov, založenej na princípe teritoriality, útekom do iného štátu.

Členské štáty Európskej únie, uvedomujúc si uvedené problémy, neustále hľadajú rýchlejšie a efektívnejšie formy medzinárodnej justičnej spolupráce. Jedným z prostriedkov medzinárodnej justičnej spolupráce, ktorému sa v posledných rokoch venovala zvýšená pozornosť, je inštitút extradície.

Významný prelom v rámci extradičného (vydávacieho) konania v Európskej únii prišiel v roku 2001, kedy sa v reakcii na teroristické útoky v Spojených štátoch amerických z 11. septembra 2001 konalo zasadnutie Európskej rady v Bruseli. Výsledkom tohto zasadania bolo, okrem iného, rozhodnutie o úplnom nahradení dovtedajších zdĺhavých a príliš formálnych postupov v oblasti vydávania osôb medzi členskými štátmi Európskej únie európskym zatýkacím rozkazom. Za týmto účelom bolo o rok na to prijaté *Rámcové rozhodnutie Rady 2002/584/SVV z 13. júna 2002 o európskom zatykači a postupoch odovzdávania osôb medzi členskými štátmi*, ktorého implementácia do právnych poriadkov členských štátov priniesla podstatné zjednodušenie a zrýchlenie odovzdávania osôb medzi členskými štátmi Európskej únie.

Transpozícia uvedeného rámcového rozhodnutia do nášho právneho poriadku bola vyjadrená najskôr v zákone č. 403/2004 Z.z. o európskom zatýkacom rozkaze a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý nadobudol účinnosť 01.08.2004. Nasledujúca vyše

---

[1] JUDr. Peter Trajlínek, externý doktorand, Univerzita Mateja Bela, Právnická fakulta, Katedra trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín, školiteľ JUDr. Ondrej Prikryl, PhD.

štvorročná prax podľa pôvodného zákona poukázala na potrebu viacerých zmien a doplnení jeho vtedajšieho znenia a z toho dôvodu bol s účinnosťou od 01.09.2010 prijatý *zákon č. 154/2010 Z.z. o európskom zatýkacom rozkaze* (ďalej aj zákon o európskom zatýkacom rozkaze).

Európsky zatýkací rozkaz

Aktuálne platný zákon o európskom zatýkacom rozkaze upravuje postup slovenských orgánov pri vydávaní osôb medzi členskými štátmi Európskej únie na základe európskeho zatýkacieho rozkazu a s tým súvisiace konanie. Na postup, ktorý nie je upravený týmto zákonom, sa použije Trestný poriadok[2].

Európsky zatýkací rozkaz *možno vydať*:

a) pre skutok, za ktorý možno podľa právneho poriadku Slovenskej republiky uložiť trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby najmenej dvanásť mesiacov,

b) ak sa žiada o vydanie na výkon už uloženého trestu odňatia slobody, ak uložený trest odňatia slobody alebo jeho zvyšok, ktorý sa má vykonať, je najmenej štyri mesiace; viaceré tresty alebo nevykonané zvyšky viacerých trestov sa spočítavajú.[3]

Európsky zatýkací rozkaz *možno vykonať*:

a) ak bol vydaný na účely trestného stíhania pre skutok, ktorý je podľa právneho poriadku Slovenskej republiky a právneho poriadku štátu pôvodu trestným činom a ak možno podľa právneho poriadku štátu pôvodu za takýto skutok uložiť trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby najmenej dvanásť mesiacov a nie je dôvod na odmietnutie jeho vykonania,

b) ak bol vydaný na účely vykonania už uloženého trestu odňatia slobody pre skutok, ktorý je podľa právneho poriadku Slovenskej republiky a právneho poriadku štátu pôvodu trestným činom, ak uložený trest odňatia slobody alebo jeho zvyšok, ktorý sa má vykonať, je najmenej štyri mesiace a nie je dôvod na odmietnutie jeho vykonania. Viaceré tresty alebo nevykonané zvyšky viacerých trestov sa spočítavajú.[4]

Uvedené základné podmienky pre vydanie, resp. vykonanie európskeho zatýkacieho rozkazu predpokladajú v rámci vyššie popísaných zásad aj splnenie zásady obojstrannej trestnosti činu. Táto zásada však nemusí byť zachovaná v prípade, ak sa žiada o vydanie vyžiadanej osoby pre trestný čin, za ktorý je možné v štáte pôvodu uložiť trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby najmenej tri roky a súčasne ho príslušný orgán štátu pôvodu označí priradením k jednej alebo k viacerým kategóriám trestných činov uvedených v § 4 ods. 4 zákona o európskom zatýkacom rozkaze.

Medzi tieto kategórie trestných činov zaraďujeme napríklad účasť na zločinnom spolčení, terorizmus, obchodovanie s ľuďmi, sexuálne zneužívanie detí a detskú pornografiu, nedovolené obchodovanie s omamnými a psychotropnými látkami, nedovolené obchodovanie so zbraňami, strelivom a s výbušninami, korupciu, podvod, legalizáciu príjmov z trestnej činnosti, falšovanie a pozmeňovanie meny, počítačovú kriminalitu a iné.

Na to, aby vykonávajúci justičný orgán neskúmal, či ide o čin trestný aj podľa právneho poriadku vykonávajúceho štátu, musia byť splnené obidve uvedené podmienky,

---

[2] § 1 ods. 1, ods. 2 zák. č. 154/2010 Z.z. o európskom zatýkacom rozkaze v znení neskorších predpisov.
[3] § 4 ods. 1 zák. č. 154/2010 Z.z. o európskom zatýkacom rozkaze v znení neskorších predpisov.
[4] § 4 ods. 2 zák. č. 154/2010 Z.z. o európskom zatýkacom rozkaze v znení neskorších predpisov.

a teda musí sa jednať o trestný čin, ktorého horného hranica trestu odňatia slobody v štáte pôvodu je najmenej tri roky a súčasne ho justičný orgán štátu pôvodu priradí označením k jednej z uvedených kategórií.

Aktuálna právna úprava európskeho zatýkacieho rozkazu, na rozdiel od pôvodnej, upravuje aj *akcesorické trestné činy*. Kým podľa pôvodnej právnej úpravy sa európsky zatýkací rozkaz mohol vydať len pre extradičné trestné činy, podľa platnej právnej úpravy stačí, aby v prípade vydania európskeho zatýkacieho rozkazu pre viaceré trestné činy, bol extradičný len jeden.

V zmysle § 4 ods. 7 zákona o európskom zatýkacom rozkaze má európsky zatýkací rozkaz na území Slovenskej republiky rovnaké účinky ako príkaz na zatknutie podľa Trestného poriadku.

1 Postup slovenských orgánov ako orgánov štátu pôvodu

Podľa vyhlásenia Slovenskej republiky k článku 6 ods. 3 Rámcového rozhodnutia Rady o európskom zatykači, justičnými orgánmi na vydanie európskeho zatýkacieho rozkazu v Slovenskej republike sú všetky okresné a krajské súdy a Špecializovaný trestný súd.

Súčasná právna úprava je pri vydávaní európskeho zatýkacieho rozkazu oproti pôvodnej voľnejšia v tom, že európsky zatýkací rozkaz možno vydať, ak *existuje predpoklad*, že by sa obvinený mohol zdržiavať alebo sa zdržiava v inom členskom štáte Európskej únie a je potrebné ho vyžiadať. Podľa pôvodnej právnej úpravy bolo možné európsky zatýkací rozkaz vydať len v prípade, keď sa obvinený zdržiaval v cudzine, pričom existuje predpoklad, že by sa mohol zdržiavať v inom členskom štáte Európskej únie[5], a teda podľa pôvodnej právnej úpravy muselo byť preukázané, že sa obvinený v cudzine zdržiava. Preto podľa pôvodnej právnej úpravy podmienkou na vydanie európskeho zatýkacieho rozkazu bolo aj súčasné vydanie medzinárodného zatýkacieho rozkazu. Podľa aktuálnej právnej úpravy medzinárodný zatýkací rozkaz súčasne s európskym zatýkacím rozkazom, v prípade ak je predpoklad, že sa obvinený zdržiava v inom členskom štáte, vydávať netreba. Podmienkou vydania európskeho zatýkacieho rozkazu v takomto prípade je vydanie vnútroštátneho príkazu na zatknutie podľa Trestného poriadku.

Nová právna úprava zakotvuje aj zásadu primeranosti, v zmysle ktorej súd európsky zatýkací rozkaz nevydá, ak je pred jeho vydaním zrejmé, že by vyžiadaním z cudziny bola osobe, o ktorej vydanie ide, spôsobená ujma neprimeraná významu trestného konania alebo následkom trestného činu[6].

1.1. Obsahové náležitosti európskeho zatýkacieho rozkazu

Európsky zatýkací rozkaz sa vyhotovuje na formulári, ktorého vzor tvorí prílohu číslo 1 zákona o európskom zatýkacom rozkaze. V zmysle § 5 ods. 5 zákona o európskom zatýkacom rozkaze európsky zatýkací rozkaz musí obsahovať:

a) meno a priezvisko vyžiadanej osoby, ďalšie osobné údaje umožňujúce jeho identifikáciu, údaje o štátnej príslušnosti, a ak sú k dispozícii, fotografiu a odtlačky prstov;

---

[5] Porovnaj § 5 ods. 1 zák. č. 154/2010 Z.z. o európskom zatýkacom rozkaze v znení neskorších predpisov s § 10 ods. 1 zák. č. 403/2004 Z.z. európskom zatýkacom rozkaze a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

[6] § 5 ods. 3 zák. č. 154/2010 Z.z. o európskom zatýkacom rozkaze v znení neskorších predpisov.

b) identifikačné údaje príkazu na zatknutie, medzinárodného zatýkacieho rozkazu alebo iného vykonateľného rozhodnutia s rovnakým účinkom, alebo vykonateľného rozhodnutia, ktorým bol uložený trest odňatia slobody;

c) údaje o dĺžke uloženého trestu, ak bola vyžiadaná osoba právoplatne odsúdená, alebo zákonom ustanovený rozsah sankcie, ktorú možno uložiť za daný skutok;

d) opis skutkových okolností, za ktorých bol trestný čin spáchaný, vrátane času, miesta a miery účasti vyžiadanej osoby na trestnom čine, ako aj skutkovú podstatu a právnu kvalifikáciu trestného činu;

e) názov, adresu, číslo telefónu a faxu a elektronickú adresu orgánu, ktorý európsky zatýkací rozkaz vydal;

f) meno, priezvisko, odtlačok úradnej pečiatky a podpis zástupcu orgánu, ktorý európsky zatýkací rozkaz vydal.

Súd, ktorý európsky zatýkací rozkaz vydal, tento zašle Ministerstvu spravodlivosti Slovenskej republiky a Národnej ústredni SIRENE[7]. Ak bol európsky zatýkací rozkaz vydaný v prípravnom konaní, zašle ho súd i prokurátorovi, ktorý podal návrh na jeho vydanie.

V prípade zistenia miesta pobytu osoby, ktorú treba vyžiadať alebo po jej zadržaní na území iného členského štátu, súd, ktorý európsky zatýkací rozkaz vydal, bezodkladne zabezpečí preklad európskeho zatýkacieho rozkazu úradným prekladateľom a zašle ho do vykonávajúceho štátu. Súčasne príslušného prokurátora informuje o zistení miesta pobytu vyžiadanej osoby alebo o jej zadržaní.

1.2. Strata platnosti európskeho zatýkacieho rozkazu

Európsky zatýkací rozkaz stráca v zmysle § 6 zákona o európskom zatýkacom rozkaze platnosť, *ak bol splnený jeho účel*, to jest vyžiadaná osoba bola odovzdaná súdu, ktorý európsky zatýkací rozkaz vydal, *odvolaním* v prípade, keď zanikli dôvody, pre ktoré bol vydaný alebo ak súd následne zistil, že také dôvody neexistovali alebo *vydaním nového európskeho zatýkacieho rozkazu* v tej istej veci. Ak bol európsky zatýkací rozkaz vydaný na návrh prokurátora, súd tento odvolá taktiež na návrh prokurátora.

Európsky zatýkací rozkaz stráca platnosť aj *v prípade zmeny štádia trestného konania*. Ak bol európsky zatýkací rozkaz vydaný v prípravnom konaní a dôvody jeho vydania naďalej trvajú aj po podaní obžaloby, vydá súd, ktorému bola obžaloba podaná, nový európsky zatýkací rozkaz. Rovnako súd postupuje aj vtedy, ak počas trestného konania dôjde k zmene vecnej alebo miestnej príslušnosti súdu. Inak európsky zatýkací rozkaz odvolá. Takýto postup sa neuplatní len v prípade, ak vyžiadaná osoba už bola v členskom štáte zadržaná na základe európskeho zatýkacieho rozkazu vydaného v prípravnom konaní alebo ak už bolo rozhodnuté o vykonaní takéhoto európskeho zatýkacieho rozkazu. V takýchto prípadoch sa postupuje na základe európskeho zatýkacieho rozkazu vydaného v prípravnom konaní, ak trvajú dôvody, pre ktoré bol vydaný.

Skutočnosť, že bol európsky zatýkací rozkaz odvolaný nebráni vydaniu nového európskeho zatýkacieho rozkazu v tej istej veci, ak sú na to opätovne splnené podmienky.

Odvolanie európskeho zatýkacieho rozkazu, poprípade vydanie nového európskeho zatýkacieho rozkazu, musí súd bezodkladne oznámiť ministerstvu spravodlivosti, príslušnej

---

[7] osobitný útvar Prezídia Policajného zboru, ktorý zabezpečuje výmenu informácií a osobných údajov k záznamom spracúvaných v Schengenskom informačnom systéme.

prokuratúre a útvaru SIRENE. Pri vydaní nového európskeho zatýkacieho rozkazu súd súčasne informuje útvar SIRENE o strate platnosti pôvodného európskeho zatýkacieho rozkazu. Ak útvar SIRENE nie je príslušný konať, postúpi uvedené informácie útvaru INTERPOLu.

1.3. Odovzdanie vydanej osoby súdu

Po zadržaní vyžiadanej osoby v niektorom členskom štáte Európskej únie a po rozhodnutí tohto štátu o vykonaní európskeho zatýkacieho rozkazu a o vydaní vyžiadanej osoby do Slovenskej republiky, útvar Policajného zboru určený ministrom vnútra Slovenskej republiky vydanú osobu prevezme a bezodkladne odovzdá súdu, ktorý európsky zatýkací rozkaz vydal. Ak došlo k zmene vecnej alebo miestnej príslušnosti súdu vo veci, pre ktorú bol európsky zatýkací rozkaz vydaný, súd vydanú osobu bezodkladne, najneskôr však do 24 hodín od jej prevzatia, odovzdá vecne a miestne príslušnému súdu na rozhodnutie o väzbe podľa Trestného poriadku. Ak sa osoba vydáva na základe európskych zatýkacích rozkazov viacerých súdov, odovzdá sa súdu podľa pokynu Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky, ktoré zohľadní všetky okolnosti, najmä závažnosť a miesto spáchania činu, dátum a účel vydania európskeho zatýkacieho rozkazu[8].

1.4. Zásada špeciality

Účelom zásady špeciality je obmedziť právomoc štátu pôvodu stíhať vydanú osobu s tým, že tento štát ju môže trestne stíhať a potrestať iba za tie trestné činy, pre ktoré bolo vydanie tejto osoby povolené[9]. V zmysle § 31 ods. 1 zákona o európskom zatýkacom rozkaze osoba, ktorá bola vydaná z iného členského štátu Európskej únie na základe európskeho zatýkacieho rozkazu, nesmie byť v štáte pôvodu trestne stíhaná, odsúdená a nemôže jej byť obmedzená osobná sloboda za tie trestné činy, na ktoré sa európsky zatýkací rozkaz nevzťahoval a ktoré spáchala pred jej vydaním do štátu pôvodu.

Zákon o európskom zatýkacom rozkaze ustanovuje *výnimky zo zásady špeciality*. Ak nastane niektorá z týchto výnimiek, môžu justičné orgány štátu pôvodu vydanú osobu trestne stíhať alebo vykonať na nej trest aj pre trestné činy, ktoré táto osoba spáchala pred jej vydaním a na ktoré sa európsky zatýkací rozkaz nevzťahoval. Zásada špeciality sa v zmysle § 31 ods. 2 zákona o európskom zatýkacom rozkaze neuplatní ak:

a) *vydaná osoba sa po prepustení z väzby alebo výkonu trestu odňatia slobody zdržiava na území Slovenskej republiky viac ako 45 dní napriek tomu, že ho mohla opustiť alebo sa dobrovoľne na územie Slovenskej republiky vráti potom, čo ho opustila*;

b) *za trestný čin nemožno uložiť trest odňatia slobody alebo ochranné opatrenie obmedzujúce osobnú slobodu*, *trestné stíhanie nepovedie k použitiu opatrenia obmedzujúceho osobnú slobodu* alebo *osobe by mohol byť uložený len taký trest alebo ochranné opatrenie, ktoré nie je spojené s pozbavením osobnej slobody*, najmä peňažný trest alebo opatrenie namiesto tohto trestu a to aj vtedy, ak by taký výkon predovšetkým výkonom náhradného trestu odňatia slobody viedol k obmedzeniu osobnej slobody;

---

[8] § 8 ods. 1, ods. 2 zák. č. 154/2010 Z.z. o európskom zatýkacom rozkaze v znení neskorších predpisov.

[9] KORDÍK, M. – FILLOVÁ, D. – HRVOL, M. 2011. *Európsky zatýkací rozkaz*. Komentár. 1. vydanie. Praha : C. H. Beck, 2011. s. 176 – 177.

c) *osoba sa vzdala práva na uplatnenie zásady špeciality v rámci extradičného konania vo vykonávajúcom štáte*, a to buď vo vzťahu ku konkrétnemu trestnému činu alebo vo vzťahu k všetkým trestným činom;

d) *osoba po vydaní do Slovenskej republiky vyhlásila, že sa výslovne vzdáva uplatnenia zásady špeciality*. Ak sa osoba nevzdala uplatnenia zásady špeciality v rámci extradičného konania ešte vo vykonávajúcom štáte, slovenský súd, ktorý európsky zatýkací rozkaz vydal, vydanú osobu za prítomnosti jej obhajcu vypočuje a poučí ju o možnosti vzdať sa uplatnenia tejto zásady, ako aj o následkoch s tým spojených. V prípade, že sa vydaná osoba vzdá uplatnenia zásady špeciality, súd s touto osobou o tom spíše zápisnicu, v ktorej zároveň uvedie trestné činy, ktorých sa toto vyhlásenie týka, pričom toto vyhlásenie nemožno vziať späť;

e) *vykonávajúci justičný orgán udelil súhlas so stíhaním pre iné trestné činy* spáchané pred vydaním alebo s výkonom trestu pre taký trestný čin potom, ako bola vyžiadaná osoba už vydaná do štátu pôvodu. Ak bola na území Slovenskej republiky vydaná osoba na základe európskeho zatýkacieho rozkazu pre konkrétny trestný čin, resp. viacero trestných činov, avšak slovenské justičné orgány majú záujem túto osobu stíhať, prípadne vykonať na nej trest aj za trestný čin, na ktorý sa európsky zatýkací rozkaz nevzťahoval, môže slovenský súd požiadať justičný orgán vykonávajúceho štátu o *dodatočný súhlas s trestným stíhaním alebo výkonom trestu odňatia slobody.*

Zásady špeciality sa členské štáty Európskej únie môžu vzdať aj osobitným vyhlásením, ktoré má všeobecnú povahu a z časového hľadiska predchádza vydaniam určitých osôb. Doteraz takéto vyhlásenie urobilo Rakúsko, Estónsko a Rumunsko, čo znamená, že v ich vzájomných vzťahoch sa zásada špeciality neuplatňuje[10].

2. Postup slovenských orgánov ako vykonávajúcich justičných orgánov

Podľa už uvádzaného vyhlásenia Slovenskej republiky k článku 6 ods. 3 Rámcového rozhodnutia Rady o európskom zatykači, justičnými orgánmi na vykonanie európskeho zatýkacieho rozkazu v Slovenskej republike sú krajské prokuratúry a krajské súdy.

Na začatie konania o európskom zatýkacom rozkaze je vždy príslušná krajská prokuratúra, v obvode ktorej bola vyžiadaná osoba zadržaná alebo jej bola inak obmedzená osobná sloboda.[11]

V prípade, že zadržaná osoba bola zo zadržania prepustená a býva alebo sa zdržiava v obvode inej krajskej prokuratúry než tej, v obvode ktorej bola zadržaná, je na vykonanie predbežného vyšetrovania príslušná krajská prokuratúra, v obvode ktorej osoba býva alebo sa zdržuje a ktorej prokuratúra, v obvode ktorej bola osoba zadržaná a následne zo zadržania prepustená, bezodkladne zašle európsky zatýkací rozkaz alebo záznam podľa § 3 písm. l) zákona o európskom zatýkacom rozkaze (ďalej v tejto kapitole aj „záznam“) spolu s ostatnými písomnosťami.

Prokuratúra príslušná na konanie o začatí konania informuje Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, ktorému súčasne predloží aj kópiu európskeho zatýkacieho rozkazu, poprípade „záznamu“ a útvar SIRENE, ktorý vykoná ďalšie príslušné opatrenia.

---

[10] KORDÍK, M. – FILLOVÁ, D. – HRVOL, M. 2011. *Európsky zatýkací rozkaz*. Komentár. 1. vydanie. Praha : C. H. Beck, 2011. s. 179.

[11] § 11 ods. 1 zák. č. 154/2010 Z.z. o európskom zatýkacom rozkaze v znení neskorších predpisov.

„Záznamom“ sa rozumie súbor údajov vložených príslušným orgánom členského štátu do Schengenského informačného systému na základe rozhodnutia príslušného justičného orgánu štátu pôvodu, ktorý okrem iného obsahuje identifikačné údaje vyžiadanej osoby, skutkovú podstatu a právnu kvalifikáciu skutku, údaje preukazujúce existenciu vykonateľného rozsudku alebo zatýkacieho rozkazu, identifikáciu justičného orgánu štátu pôvodu, ktorý európsky zatýkací rozkaz vydal a ďalšie informácie. „Záznam“ nahrádza európsky zatýkací rozkaz do jeho doručenia. Ak tento záznam nie je v súlade s právnym poriadkom, medzinárodnými záväzkami alebo dôležitými záujmami Slovenskej republiky, Generálna prokuratúra Slovenskej republiky vydá útvaru SIRENE pokyn na označenie záznamu (tzv. „flag“). Na základe takto označeného záznamu potom nemožno vykonať zadržanie vyžiadanej osoby, ale možno len vykonať pátranie za účelom zistenia miesta pobytu tejto osoby.

2.1. Zadržanie vyžiadanej osoby, predbežná a vydávacia väzba

Ak je na území Slovenskej republiky zistená prítomnosť osoby, na ktorú bol vydaný európsky zatýkací rozkaz alebo vyhotovený „záznam“, ktorý nebol Generálnou prokuratúrou Slovenskej republiky „flagovaný“, príslušníci Policajného zboru takúto osobu zadržia. Zadržanie takejto osoby je obligatórne, neprichádza do úvahy len v prípade, ak sa takáto osoba nachádza vo väzbe v inej trestnej veci, poprípade vo výkone trestu odňatia slobody. Zadržanie vyžiadanej osoby je dočasným opatrením, ktoré spočíva v krátkodobom obmedzení osobnej slobody vyžiadanej osoby za účelom preskúmania dôvodnosti samotného konania o európskom zatýkacom rozkaze a dôvodov predbežnej väzby[12].

Zadržať vyžiadanú osobu sú oprávnení príslušníci Policajného zboru. Príslušníci Policajného zboru sú povinní zadržanú osobu oboznámiť s dôvodmi jej zadržania a poučia ju o práve zvoliť si obhajcu a o práve na tlmočníka[13]. O zadržaní osoby bezodkladne informujú príslušného prokurátora, ktorý je o zadržaní vyžiadanej osoby na území Slovenskej republiky povinný bezodkladne informovať justičný orgán štátu pôvodu.

Ak prokurátor do 48 hodín a pri trestných činoch terorizmu do 96 hodín od zadržania osoby túto neprepustí na slobodu, podá v tejto lehote príslušnému súdu návrh na jej vzatie do predbežnej alebo vydávacej väzby, ku ktorému pripojí európsky zatýkací rozkaz, alebo ak ten nie je k dispozícii, „záznam“. Ak prokurátor osobu zo zadržania prepustí, je povinný o tom informovať útvar SIRENE.[14].

Na konanie o vzatí vyžiadanej osoby do *predbežnej väzby* je príslušný krajský súd, ktorému príslušný prokurátor predložil návrh na vzatie vyžiadanej osoby do predbežnej väzby. Sudca krajského súdu je povinný do 48 hodín od prevzatia zadržanej osoby a od doručenia návrhu prokurátora na vzatie do predbežnej väzby túto osobu vypočuť a rozhodnúť o jej vzatí do predbežnej väzby alebo ju prepustiť na slobodu. Sudca pri tom nie je viazaný dôvodmi väzby podľa § 71 Trestného poriadku. V prípade ponechania vyžiadanej osoby na slobode, môže sudca súčasne rozhodnúť o uložení primeraných opatrení alebo obmedzení v zmysle § 82 Trestného poriadku, aby nedošlo k zmareniu účelu tohto konania[15].

Lehota predbežnej väzby nesmie presiahnuť 40 dní od zadržania vyžiadanej osoby. Sudca krajského súdu môže na návrh prokurátora prepustiť vyžiadanú osoby z predbežnej

---

[12] KORDÍK, M. – FILLOVÁ, D. – HRVOL, M. 2011. *Európsky zatýkací rozkaz*. Komentár. 1. Vydanie. Praha : C. H. Beck, 2011. s. 92.

[13] Vyžiadaná osoba musí mať v konaní o európskom zatýkacom rozkaze obhajcu a má právo na tlmočníka a prekladateľa.

[14] § 13 ods. 2 zák. č. 154/2010 Z.z. o európskom zatýkacom rozkaze v znení neskorších predpisov.

[15] § 15 ods. 2 zák. č. 154/2010 Z.z. o európskom zatýkacom rozkaze v znení neskorších predpisov.

väzby aj pred uplynutím tejto lehoty. Vyžiadanú osobu môže sudca krajského súdu na návrh prokurátora prepustiť z predbežnej väzby aj vtedy, ak nebol prokurátorovi vykonávajúcemu predbežné vyšetrovanie doručený európsky zatýkací rozkaz alebo doklad o jeho existencii do 18 dní od obmedzenia osobnej slobody vyžiadanej osobe.

Príslušný sudca rozhodne o prepustení vyžiadanej osoby z predbežnej väzby, ak justičný orgán štátu pôvodu zruší európsky zatýkací rozkaz alebo ho vo vzťahu k Slovenskej republike odvolal alebo inak zanikli dôvody predbežnej väzby, vydania alebo jeho realizácie.[16] V prípade vzniku nových okolností však môže byť osoba prepustená z predbežnej väzby opätovne vzatá do predbežnej väzby a taktiež môže byť vzatá do vydávacej väzby.

Ak je po doručení originálu európskeho zatýkacieho rozkazu potrebné zabezpečiť prítomnosť vyžiadanej osoby v konaní o európskom zatýkacom rozkaze na území Slovenskej republiky alebo zabrániť, aby nedošlo k zmareniu účelu tohto konania, vezme ju sudca krajského súdu na návrh prokurátora vykonávajúceho predbežného vyšetrovanie do *vydávacej väzby*[17].

Na rozdiel od predbežnej väzby, do vydávacej väzby možno vyžiadanú osobu vziať zásadne až po doručení originálu európskeho zatýkacieho rozkazu príslušnému prokurátorovi. Sudca tak *môže* na návrh prokurátora urobiť buď počas trvania predbežnej väzby, ako aj v prípade, keď sa vyžiadaná osoba v predbežnej väzbe nenachádza, avšak vzniklo podozrenie, že by mohlo byť zmarené konanie o európskom zatýkacom rozkaze. Sudca príslušného krajského súdu *musí* zobrať vyžiadanú osobu do vydávacej väzby, ak vyžiadaná osoba s vyžiadaním súhlasí alebo ak bolo rozhodnuté, že sa európsky zatýkací rozkaz vykoná.

Vyžiadanú osobu príslušný sudca krajského súdu prepustí z vydávacej väzby dňom vydania tejto osoby orgánom štátu pôvodu alebo márnym uplynutím lehôt na realizáciu vydania, a to posledným dňom stanovenej lehoty. Príslušný sudca krajského súdu taktiež prepustí vyžiadanú osoby z vydávacej väzby, ak justičný orgán štátu pôvodu zrušil európsky zatýkací rozkaz alebo ak ho vo vzťahu k Slovenskej republike odvolal, ak príslušný sudca rozhodol, že európsky zatýkací rozkaz sa nevykoná, alebo inak zanikli dôvody vydávacej väzby, vydania alebo jeho realizácie[18].

Na rozdiel od predbežnej väzby, *nie je* dĺžka vydávacej väzby časovo ohraničená.

V prípade, že sa vyžiadaná osoba, na ktorú bol vydaný európsky zatýkací rozkaz, nachádza vo väzbe v súvislosti s jej trestným stíhaním slovenskými orgánmi alebo vykonáva trest odňatia slobody právoplatne uložený slovenským súdom, príslušný sudca po doručení originálu európskeho zatýkacieho rozkazu s prekladom do štátneho jazyka, vezme vyžiadanú osobu do vydávacej väzby, ktorá bude spočívať. Ak pominú dôvody väzby alebo vyžiadaná osoba uložený trest vykoná, resp. je z výkonu trestu podmienečne prepustená, spočívanie vydávacej väzby zanikne a vyžiadaná osoba nastúpi do výkonu vydávacej väzby. Na takéto konanie je príslušný krajský súd, v obvode ktorého je vyžiadaná osoba vo väzbe alebo vo výkone trestu odňatia slobody[19].

---

[16] § 15 ods. 7 zák. č. 154/2010 Z.z. o európskom zatýkacom rozkaze v znení neskorších predpisov.
[17] § 16 ods. 1 zák. č. 154/2010 Z.z. o európskom zatýkacom rozkaze v znení neskorších predpisov.
[18] § 16 ods. 3 zák. č. 154/2010 Z.z. o európskom zatýkacom rozkaze v znení neskorších predpisov.
[19] § 17 zák. č. 154/2010 Z.z. o európskom zatýkacom rozkaze v znení neskorších predpisov.

2.2. Predbežné vyšetrovanie

Predbežné vyšetrovanie o európskom zatýkacom rozkaze vykonáva príslušný prokurátor krajskej prokuratúry. Účelom predbežného vyšetrovania je zistiť, či sú splnené podmienky na vykonanie európskeho zatýkacieho rozkazu. V rámci predbežného vyšetrovania nedochádza k skúmaniu miery zavinenia vyžiadanej osoby na spáchaní trestného činu, ktorý je predmetom európskeho zatýkacieho rozkazu.

Počas predbežného vyšetrovania prokurátor skúma či európsky zatýkací rozkaz vydal orgán štátu pôvodu na to zo zákona príslušný a či obsahuje všetky náležitosti potrebné na rozhodnutie. Ak európsky zatýkací rozkaz všetky potrebné údaje neobsahuje alebo údaje v ňom uvedené sú nedostatočné pre rozhodnutie o jeho výkone alebo sú zjavne nesprávne, prokurátor požiada justičný orgán štátu pôvodu o dodatočné informácie, pričom môže určiť aj primeranú lehotu na ich zaslanie. Prokurátor dôsledne skúma či neexistujú obligatórne alebo fakultatívne dôvody pre rozhodnutie o odmietnutí európskeho zatýkacieho rozkazu.

Príslušný prokurátor v priebehu predbežného vyšetrovania vyžiadanú osobu vypočuje a oboznámi ju s obsahom európskeho zatýkacieho rozkazu, ktorého kópiu jej doručí. V rámci výsluchu vyžiadanú osobu poučí o možnosti súhlasiť s vydaním do štátu pôvodu, o dôsledkoch tohto súhlasu a o tom, že udelený súhlas nemožno odvolať. Prokurátor vyžiadanú osobu poučí taktiež o možnosti vzdať sa uplatnenia zásady špeciality a o dôsledkoch vzdania sa uplatnenia tejto zásady[20].

Pri žiadosti o vydanie občana Slovenskej republiky alebo osoby, ktorá má na území Slovenskej republiky obvyklý pobyt, za účelom výkonu trestu odňatia slobody do členského štátu Európskej únie, ktorý prevzal do svojho právneho poriadku osobitný predpis[21], prokurátor vyžiadanú osobu po vypočutí poučí o možnosti nesúhlasiť s výkonom uloženého trestu odňatia slobody v štáte pôvodu a o možnosti prevzatia výkonu rozhodnutia do Slovenskej republiky, ako aj o dôsledkoch tohto nesúhlasu. Vyhlásenie o nesúhlase uskutoční vyžiadaná osoba pred prokurátorom po vypočutí a poučení o dôsledkoch takého postupu do zápisnice v prítomnosti jej obhajcu, pričom toto vyhlásenie nemožno vziať späť[22].

Ak sa vyžiadaná osoba vyjadrila, že nesúhlasí s výkonom uloženého trestu odňatia slobody v štáte pôvodu, prokurátor je povinný predložiť vec súdu, ktorý bezodkladne o tejto skutočnosti informuje justičný orgán štátu pôvodu a vyzve ho, aby sa v lehote 30 dní od doručenia výzvy vyjadril k odovzdaniu výkonu rozhodnutia, na základe ktorého bol vydaný európsky zatýkací rozkaz, do Slovenskej republiky a aby na tieto účely predložil osvedčenie o vydaní rozhodnutia a overenú kópiu vykonateľného rozhodnutia[23].

Ak justičný orgán štátu pôvodu s odovzdaním výkonu rozhodnutia, na základe ktorého bol vydaný európsky zatýkací rozkaz, do Slovenskej republiky nesúhlasí alebo ak sa justičný orgán štátu pôvodu k výzve súdu v určenej lehote nevyjadrí, súd vráti vec prokurátorovi, ktorý pokračuje v predbežnom vyšetrovaní.[24]

Prokurátor má možnosť v priebehu predbežného vyšetrovania vrátiť európsky zatýkací rozkaz štátu pôvodu bez rozhodnutia o jeho vykonaní. Postupuje tak vtedy, ak:

---

[20] § 19 ods. 3 zák. č. 154/2010 Z.z. o európskom zatýkacom rozkaze v znení neskorších predpisov.

[21] Rámcové rozhodnutie Rady 2008/909/SVV z 27. novembra 2008 o uplatňovaní zásady vzájomného uznávania na rozsudky v trestných veciach, ktorými sa ukladajú tresty odňatia slobody alebo opatrenia zahŕňajúce pozbavenie osobnej slobody, na účely ich výkonu v Európskej únii.

[22] § 19 ods. 4 zák. č. 154/2010 Z.z. o európskom zatýkacom rozkaze v znení neskorších predpisov.

[23] § 21a ods. 1 zák. č. 154/2010 Z.z. o európskom zatýkacom rozkaze v znení neskorších predpisov.

[24] § 21a ods. 2 zák. č. 154/2010 Z.z. o európskom zatýkacom rozkaze v znení neskorších predpisov.

a) vyžiadaná osoba zomrela alebo bola vyhlásená za mŕtvu,

b) vyžiadanú osobu nemožno zadržať, napríklad ak požíva výsady a imunity podľa zákona alebo medzinárodného práva,

c) sa nepodarilo zistiť miesto pobytu vyžiadanej osoby na území Slovenskej republiky alebo sa vyžiadaná osoba na mieste pobytu dlhodobo nezdržiava a miesto jej súčasného pobytu nemožno zistiť,

d) štát pôvodu neposkytol dodatočné informácie v dostatočnom rozsahu pre rozhodnutie o výkone európskeho zatýkacieho rozkazu ani po vyžiadaní dodatočných informácií alebo nebol predložený európsky zatýkací rozkaz v požadovanej forme,

e) európsky zatýkací rozkaz bol slovenskému orgánu doručený po právoplatnom rozhodnutí o vykonaní európskeho zatýkacieho rozkazu a odovzdaní osoby do iného členského štátu alebo po rozhodnutí o povolení vydania osoby do tretieho štátu alebo

f) členský štát alebo tretí štát, ktorý vydal osobu do Slovenskej republiky, neudelil súhlas na jej ďalšie vydanie[25].

2.3. Výkon európskeho zatýkacieho rozkazu so súhlasom vyžiadanej osoby

Ak vyžiadaná osoba vysloví súhlas s vydaním do členského štátu, pričom nie je dôvod na odmietnutie vykonania európskeho zatýkacieho rozkazu, prokurátor po skončení predbežného vyšetrovania rozhodne uznesením, že sa európsky zatýkací rozkaz vykoná. Proti rozhodnutiu prokurátora o vykonaní európskeho zatýkacieho rozkazu nie je prípustný opravný prostriedok.

Uznesenie o vykonaní európskeho zatýkacieho rozkazu je prokurátor povinný doručiť vyžiadanej osobe, jej obhajcovi a príslušnému súdu. Rovnopis uznesenia prokurátor doručí Generálnej prokuratúre Slovenskej republiky, Ministerstvu spravodlivosti Slovenskej republiky a justičnému orgánu štátu pôvodu. Prokurátor je povinný bezodkladne doručiť rovnopis tohto uznesenia aj útvaru SIRENE, ak tento nie je príslušný konať, postúpi uznesenie útvaru INTERPOL, a to za účelom dojednania podrobností realizácie samotného vydania.

Súhlas vyžiadanej osoby s vydaním do členského štátu urýchľuje vydávacie konanie, nakoľko o vydaní môže rozhodnúť prokurátor bez toho, aby musel predložiť vec na rozhodnutie súdu a zároveň proti jeho rozhodnutiu nie je možné podať opravný prostriedok. Prokurátor však nemôže sám rozhodnúť, aj keby vyžiadaná osoba súhlasila s vydaním v prípade, ak by v priebehu predbežného vyšetrovania zistil niektorý z dôvodov odmietnutia vykonania európskeho zatýkacieho rozkazu. V takomto prípade musí prokurátor podať návrh na rozhodnutie súdu.

2.4. Rozhodnutie súdu o výkone európskeho zatýkacieho rozkazu

Ak v priebehu predbežného vyšetrovania vyžiadaná osoba neudelila súhlas na jej vydanie do členského štátu, tak prokurátor po skončení predbežného vyšetrovania podá príslušnému krajskému súdu návrh na rozhodnutie o vykonaní európskeho zatýkacieho rozkazu, resp. návrh na rozhodnutie o nevykonaní európskeho zatýkacieho rozkazu.

---

[25] § 19 ods. 6 zák. č. 154/2010 Z.z. o európskom zatýkacom rozkaze v znení neskorších predpisov.

O výkone európskeho zatýkacieho rozkazu rozhoduje krajský súd uznesením na neverejnom zasadnutí. Pred svojím rozhodnutím však musí umožniť vyžiadanej osobe a jej obhajcovi, aby sa písomne vyjadrili k európskemu zatýkaciemu rozkazu. Ak v tomto vyjadrení vyžiadaná osoba alebo jej obhajca o to požiada alebo ak to považuje súd za potrebné, o výkone európskeho zatýkacieho rozkazu rozhodne súd na verejnom zasadnutí[26].

Ak sa v konaní nepreukáže dôvod na odmietnutie vykonania európskeho zatýkacieho rozkazu, súd rozhodne, že európsky zatýkací rozkaz sa vykoná. Ak však súd zistí, že existujú obligatórne dôvody odmietnutia vykonania európskeho zatýkacieho rozkazu alebo niektorý z nich, *rozhodne*, že európsky zatýkací rozkaz sa nevykoná. Ak súd zistí, že existujú fakultatívne dôvody odmietnutia európskeho zatýkacieho rozkaz alebo niektorý z nich, *môže rozhodnúť*, že sa európsky zatýkací rozkaz nevykoná.

Krajský súd, ktorý rozhodol o vykonaní európskeho zatýkacieho rozkazu, doručí toto rozhodnutie prokurátorovi, vyžiadanej osobe a jej obhajcovi. Rovnopis takéhoto rozhodnutia je súd povinný bezodkladne zaslať justičnému orgánu štátu pôvodu, Ministerstvu spravodlivosti Slovenskej republiky a útvaru SIRENE (prípadne útvaru INTERPOL). Súd zároveň zabezpečí potrebné úkony smerujúce k vydaniu osoby. Proti rozhodnutiu krajského súdu o výkone európskeho zatýkacieho rozkazu je prípustná sťažnosť, o ktorej rozhoduje Najvyšší súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí.

Sťažnosť proti rozhodnutiu krajského súdu o vykonaní európskeho zatýkacieho rozkazu môže podať vyžiadaná osoba a prokurátor. Vyžiadaná osoba tak môže urobiť len pre niektorý z obligatórnych dôvodov odmietnutia vykonania európskeho zatýkacieho rozkazu. Prokurátor môže podať sťažnosť pre niektorý z obligatórnych ako aj fakultatívnych dôvodov odmietnutia vykonania európskeho zatýkacieho rozkazu alebo v prípade porušenia zákona o európskom zatýkacom rozkaze. Sťažnosť proti rozhodnutiu o vykonaní európskeho zatýkacieho rozkazu má odkladný účinok.

2.5. Odmietnutie vykonania európskeho zatýkacieho rozkazu

Zákon o európskom zatýkacom rozkaze pozná *obligatórne a fakultatívne dôvody pre odmietnutie vykonania európskeho zatýkacieho rozkazu*. Rozdiel spočíva v tom, že v prípade existencie čo i len jedného z obligatórnych dôvodov odmietnutia vykonania európskeho zatýkacieho rozkazu, súd je v zmysle zákona o európskom zatýkacom rozkaze povinný odmietnuť vykonanie európskeho zatýkacieho rozkazu. Naproti tomu, ak existuje niektorý z fakultatívnych dôvodov pre odmietnutie vykonania európskeho zatýkacieho rozkazu, je na uvážení súdu, či rozhodne o vykonaní európskeho zatýkacieho rozkazu alebo tento vykonať odmietne. Súd v zmysle § 23 ods. 1 zákona o európskom zatýkacom rozkaze vykonanie európskeho zatýkacieho rozkazu *odmietne*,

a) ak sa na trestný čin, pre ktorý bol vydaný európsky zatýkací rozkaz, vzťahuje amnestia udelená v Slovenskej republike a slovenský právny poriadok priznáva právomoc slovenským orgánom na trestné stíhanie tohto trestného činu;

b) pri uplatnení zásady ne bis in idem, teda nie dvakrát v tej istej veci, ak sa konanie vedené v niektorom členskom štáte proti vyžiadanej osobe pre ten istý skutok právoplatne skončilo odsudzujúcim rozsudkom, ktorý bol už vykonaný, v súčasnosti sa vykonáva, alebo už nemôže byť vykonaný podľa právnych predpisov členského štátu, v ktorom bol vynesený,

---

[26] § 22 ods. 3 zák. č. 154/2010 Z.z. o európskom zatýkacom rozkaze v znení neskorších predpisov.

c) ak vyžiadaná osoba nie je podľa právneho poriadku Slovenskej republiky vzhľadom na jej vek trestne zodpovedná za konanie, pre ktoré bol európsky zatýkací rozkaz vydaný,

d) ak nie je splnená podmienka obojstrannej trestnosti činu, to znamená, že skutok, pre ktorý bol vydaný európsky zatýkací rozkaz, nie je trestným činom podľa právneho poriadku Slovenskej republiky v prípade, kedy je potrebné skúmať obojstrannú trestnosť skutku;

e) ak trestné stíhanie alebo výkon trestu odňatia slobody vyžiadanej osoby sú podľa právneho poriadku Slovenskej republiky premlčané a na stíhanie trestného činu je daná právomoc slovenských orgánov podľa právneho poriadku Slovenskej republiky;

f) ak súd rozhodol o uznaní a výkone rozhodnutia, na základe ktorého bol vydaný európsky zatýkací rozkaz, do Slovenskej republiky.

Súd *môže odmietnuť* vykonanie európskeho zatýkacieho rozkazu, ak zistí existenciu niektorého z fakultatívnych dôvodov pre odmietnutie vykonania európskeho zatýkacieho rozkazu, ktorými podľa § 23 ods. 2 zákona o európskom zatýkacom rozkaze sú:

a) trestné stíhanie vyžiadanej osoby v Slovenskej republike pre ten istý skutok, pre ktorý justičný orgán členského štátu Európskej únie vydal európsky zatýkací rozkaz;

b) rozhodnutie slovenských orgánov o tom, že pre skutok, pre ktorý bol vydaný európsky zatýkací rozkaz, sa trestné stíhanie nezačne alebo už v začatom trestnom stíhaní sa pokračovať nebude alebo právoplatné rozhodnutie vydané v inom členskom štáte Európskej únie voči tej istej osobe pre ten istý skutok, ktoré bráni ďalšiemu konaniu;

c) informácia o tom, že konanie vedené proti vyžiadanej osobe v niektorom treťom štáte pre ten istý skutok právoplatne skončilo odsudzujúcim rozsudkom, ktorý bol už vykonaný, v súčasnosti sa vykonáva alebo už nemôže byť vykonaný podľa právnych predpisov tretieho štátu, v ktorom bol vynesený;

d) európsky zatýkací rozkaz sa týka skutkov, ktoré sa podľa právneho poriadku Slovenskej republiky považujú za spáchané čiastočne alebo v celom rozsahu na území Slovenskej republiky, na palube lode plávajúcej pod štátnou vlajkou Slovenskej republiky alebo na palube lietadla zapísaného v registri lietadiel Slovenskej republiky. Vykonanie európskeho zatýkacieho rozkazu možno v tomto prípade odmietnuť aj vtedy, ak skutok nie je trestným činom podľa právneho poriadku Slovenskej republiky;

e) európsky zatýkací rozkaz sa týka skutkov, ktoré boli spáchané mimo územia štátu pôvodu a právny poriadok Slovenskej republiky neumožňuje trestné stíhanie pre rovnaké skutky, ak boli spáchané mimo územia Slovenskej republiky.

Súd môže rozhodnúť o odmietnutí vykonania európskeho zatýkacieho rozkazu vydaného na účel výkonu trestu odňatia slobody, ak sa vyžiadaná osoba nezúčastnila osobne konania, ktoré viedlo k vydaniu rozhodnutia a sú pochybnosti o tom, či neboli porušené jej základné práva na obhajobu.

2.6. Odklad vydania a dočasné odovzdanie vyžiadanej osoby

Súd alebo prokurátor, ktorí rozhodli o vykonaní európskeho zatýkacieho rozkazu, môžu uznesením rozhodnúť o *odklade jeho realizácie*. To v praxi znamená, že k vydaniu vyžiadanej osoby do štátu pôvodu dôjde až po tom, ako sa na území Slovenskej republiky ukončí trestné stíhanie vyžiadanej osoby alebo po tom, ako si táto osoba vykoná uložený trest odňatia slobody, a to pre iný trestný čin ako ten, pre ktorý bol vydaný európsky zatýkací

rozkaz. Rozhodnutie súdu alebo prokurátora o odklade vydania nie je možné napadnúť sťažnosťou. Ak sa však podstatne zmenili podmienky, ktoré boli pre súd alebo prokurátora podkladom na vydanie rozhodnutia o odklade vydania vyžiadanej osoby, môže orgán, ktorý toto rozhodnutie o odklade vydania vydal, svoje rozhodnutie zrušiť. Ani proti tomuto rozhodnutiu zákon o európskom zatýkacom rozkaze sťažnosť nepripúšťa[27].

Ak na základe rozhodnutia súdu alebo prokurátora dôjde k odkladu realizácie európskeho zatýkacieho rozkazu, môže súd povoliť *dočasné odovzdanie osoby* do štátu pôvodu. Súd tak urobí na základe žiadosti justičného orgánu štátu pôvodu pre účely ukončenia trestného konania a vynesenia rozsudku. Ak o odklade realizácie európskeho zatýkacieho rozkazu rozhodol prokurátor, súd o dočasnom odovzdaní vyžiadanej osoby rozhodne na návrh prokurátora. Súd môže povoliť dočasné odovzdanie osoby iba vtedy, ak to nemá vplyv na jej účasť na výsluchu súvisiacom s konaním o jej vydanie. Ak súd dočasné odovzdanie osoby povolí, zároveň určí, že osobu je počas dočasného odovzdania nutné držať vo väzbe.[28].

Záver

Záujmom každého právneho štátu je zákonnými prostriedkami postihnúť páchateľov trestných činov, ktoré spáchali na jeho území a aby odsúdení páchatelia uložený trest odňatia slobody aj vykonali. V mnohých prípadoch sa však páchatelia trestných činov trestnému stíhaniu alebo výkonu uloženého trestu odňatia slobody vyhýbajú pobytom v cudzine. Je preto potrebné, aby v rámci vzájomných vzťahov medzi jednotlivými štátmi boli takéto osoby vydávané na trestné stíhanie alebo výkon trestu odňatia slobody do štátov, kde trestné činy spáchali a v ktorých boli za ne právoplatne odsúdené.

Vydávanie obvinených, resp. odsúdených osôb je medzi Slovenskou republikou a členskými štátmi Európskej únie upravené Rámcovým rozhodnutím Rady o európskom zatykači a postupoch odovzdávania osôb medzi členskými štátmi. V súčasnej dobe sa extradícia realizuje vydávaním európskych zatýkacích rozkazov našimi súdmi, resp. ich prijímaním z iného členského štátu Európskej únie. Európsky zatýkací rozkaz zavedením do praxe významnou mierou dopomohol k zrýchleniu a zjednodušeniu extradičného konania, čím prispieva k vytvoreniu zóny bezpečnosti a spravodlivosti v Európskej únii tak, ako to predpokladajú jej zakladajúce dokumenty.

Zoznam bibliografických odkazov

Knižné publikácie, monografie a časopisecká literatúra

IVOR, J. a kol. 2010. *Trestné právo procesné*. Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava : IURA EDITION, 2010. 1049 s. ISBN 978-80-8078-309-9.

JAKUBČÍK, S. 2009. Európsky zatýkací rozkaz a problémy jeho aplikácie v praxi. In *Justičná revue*. ISSN 1335-6461, 2009, roč. 61, č. 10, s. 1178 – 1188.

KLIMEK, L. 2009. Zmeny európskeho zatýkacieho rozkazu, týkajúce sa konania „in absentia“. In *Justičná revue*. ISSN 1335-6461, 2009, roč. 61, č. 10, s. 1282 – 1288.

KORDÍK, M. – FILLOVÁ, D. – HRVOL, M. 2011. *Európsky zatýkací rozkaz*. Komentár. 1. vydanie. Praha : C. H. Beck, 2011. 241 s. ISBN 978-80-7400-371-4.

---

[27] § 29 zák. č. 154/2010 Z.z. o európskom zatýkacom rozkaze v znení neskorších predpisov.

[28] § 30 zák. č. 154/2010 Z.z. o európskom zatýkacom rozkaze v znení neskorších predpisov.

MINÁRIK, Š. a kol. 2006. *Trestný poriadok*. Stručný komentár. Bratislava : Iura Edition, 2006. 1302 s. ISBN 80-8078-085-4.
SVIEŽENÝ, R. 2009. Zásada špeciality v konaní o európskom zatýkacom rozkaze. Rozhodnutie Európskeho súdneho dvora. In *Justičná revue*. ISSN 1335-6461, 2009, roč. 61, č. 10, s. 1269 – 1278.

Zákony a iné všeobecne záväzné právne predpisy a dokumenty

Zákon č. 403/2004 Z.z. o európskom zatýkacom rozkaze a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
Zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov
Zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov
Zákon č. 154/2010 Z.z. o európskom zatýkacom rozkaze v znení neskorších predpisov
Rámcové rozhodnutie Rady 2002/584/SVV z 13. júna 2002 o európskom zatykači a postupoch odovzdávania osôb medzi členskými štátmi
Rámcové rozhodnutie Rady 2008/909/SVV z 27. novembra 2008 o uplatňovaní zásady vzájomného uznávania na rozsudky v trestných veciach, ktorými sa ukladajú tresty odňatia slobody alebo opatrenia zahŕňajúce pozbavenie osobnej slobody, na účely ich výkonu v Európskej únii

Martin Orviský[1]

Koncern v právnom poriadku Slovenskej republiky

Concern in the legal system of Slovak Republic

Kľúčové slová
Koncern. Ovládaná a ovládajúca osoba. Ochrana veriteľov. Ochrana menšinových spoločníkov.

Abstrakt
Príspevok sa zaoberá vymedzením definície koncernu a právnou úpravou koncernov v Slovenskej republike. Príspevok rozoberá súčasnú strohú právnu úpravu koncernov a poukazuje na inštitúty koncernového práva v Slovenskom právnom poriadku. Príspevok zároveň poukazuje a ďalej rozoberá dôvody (ochrana menšinových spoločníkov a veriteľov spoločností začlenených do koncernu), pre ktoré je potrebné zakotviť podrobnejšiu úpravu koncernového práva v Slovenskej republike s poukazom na novú právnu úpravu koncernového práva v Českej republike.

Key words
Concern. Controlled and controlling person. Protection of creditors. Protection od minority shareholders

Abstract
The article focuseson describes definition of concern and the legislation of concerns in Slovak republic. The article describes current austere legislation of concern and refers to institutes of concern law in the Slowak legal order. The article also points and describes reasons (protection od minority shareholders and creditors companies included in concern), for which i tis necessary to anchor the detailed legislation of concern in Slovak republic, which reference to new legislation concern law in Czech republic.

Úvod

Koncerny ako forma podnikateľských zoskupení sú realitou a javom, ktorý prekračuje hranice jednotlivých štátov a rovnako tak Európskej únie. Dôvody vzniku koncernu sú zväčša ekonomické s cieľom zníženia nákladov (najmä z hľadiska daňových povinností) a maximalizovania zisku koncernu. Koncerny rovnako vznikajú aj expanziou obchodných spoločností na nové trhy, pričom veľké nadnárodné koncerny ako také vedia značne ovplyvniť aj ekonomiky štátov. Z tohto dôvodu sa javí dôležité aj zakotvenie ich právnej úpravy. Na druhej strane je však potrebné tiež zvážiť v akej forme a v akom rozsahu zakotviť právnu úpravu koncernového práva, nakoľko v prípade príliš prísnej právnej úpravy by mohlo dôjsť k odradeniu vzniku koncernov alebo odradeniu nadnárodných koncernov investovať v Slovenskej republike. Vzhľadom na uvedené je potrebné zvážiť prípadnú právnu úpravu koncernov.

Vymedzenie pojmu koncern a formy koncernu

V prípade koncernu je dôležité uvedomiť si skutočnosť, že koncern ako taký nemá právnu subjektivitu, ide len o akési prepojenie jednotlivých spoločností, ktoré sú pod jednotným riadením určitého subjektu. Definícii koncernu (či už z hľadiska teórie práva resp. aj legálnych zákonných vymedzení koncernu v rôznych štátoch) je niekoľko. Napríklad Richard Passow už v roku 1925 definoval koncern ako skupinu občianskoprávne samostatných podnikov, ktoré tvoria určitú hospodársku jednotku a podliehajú jednotnému vedeniu. V rámci rekodifikácie súkromného práva v Českej republike pri zákonnom vymedzení tohto pojmu vychádzali aj práve z tejto definície koncernu od Richarda Passowa a prijatím zákona č. 90/2012 Sb o obchodních korporacích došlo v Českej republike k prijatiu

---

[1] Mgr. Martin Orviský – denný doktorand na Právnickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici odbor Obchodné a finančné právo

zákonnej definície koncernu. Podľa ust. § 79 ods. 1 zákona o obchodních korporacích: „Jedna alebo viac osôb podriadených jednotnému riadeniu (ďalej len „ovládaná osoba“) inou osobou alebo osobami (ďalej len „ovládajúca osoba“) tvoria s ovládanou osobou koncern.“ Český zákon o obchodních korporacích zároveň definuje aj pojem jednotné riadenie a to v ust. § 79 ods. 2 zákona o obchodních korporacích, podľa ktorého: „Jednotným riadením je vplyv ovládajúcej osoby na činnosť ovládanej osoby sledujúci účel dlhodobého presadzovania koncernových záujmov v rámci jednotnej politiky koncernu koordináciou a koncepčných riadením aspoň jednej z významných zložiek alebo činností v rámci podnikania koncernu.“ V súvislosti s Českou právnou úpravou koncernu možno spomenúť, že Český právny poriadok poznal právnu úpravu koncernov aj pred prijatím Zákona o obchodních korporacích, avšak nie v tak prepracovanej forme (napr. neexistovala legálna definícia koncernu vo vtedajšom Obchodnom zákonníku). Právne poňatie koncernu v Českej republike, vzhľadom na novú právnu úpravu podnikateľských zoskupení, chápe okrem uvedeného koncern ako ekonomickú jednotku s pevnejším stupňom vnútornej konzistencie, než iné podnikateľské zoskupenia. Zákon o obchodních korporacích v súčasnosti upravuje podnikateľské zoskupenia, pričom sa odchýlil od svojej doterajšieho poňatia koncernu a predpokladá tri základné stupne podnikateľských zoskupení – ovplyvnenie, ovládanie a koncern s tým, že každé ovládanie je súčasne aj ovplyvnením a každý koncern je súčasne ovplyvnením, čo však neplatí naopak.

V právnom poriadku Slovenskej republiky podobná zákonná definícia koncernu absentuje a o právnej úprave koncernov v Slovenskej republike možno povedať, že je veľmi strohá a roztrieštená (Slovenská republika zároveň patrí medzi štáty, kde úprava koncernov nie je skoro vôbec zakotvená a v prípade koncernov sa spolieha len na klasické inštitúty práva obchodných spoločností). Napriek absencii zákonného vymedzenia koncernu v právnom poriadku, v slovenskej literatúre možno definíciu koncernu nájsť a to v Slovníku Obchodného práva od prof. Ovečkovej, ktorý koncern definuje ako „hospodárske spojenie dvoch alebo viacerých (naďalej navonok právne samostatných) podnikov, ktoré v dôsledku tohto spojenia majú obmedzenú hospodársku samostatnosť.“ Teda ako vyplýva zo všetkých uvedených definícii nezameniteľná charakteristika koncernu ako špecifickej organizačnej formy spočíva v tom, že viac právne samostatných spoločností (subjektov) je spojených do jednej ekonomickej jednotky (podniku). Spojením medzi týmito samostatnými subjektmi je jednotné riadenie či vedenie skupiny. Pomocou jednotného riadenia sa uskutočňuje v rôznej intenzite chod celého koncernu, pričom práve intenzita a použité prostriedky tohto riadenia určujú povahu a funkčnosť koncernu.[2]

Z hľadiska foriem koncernu sa rozoznáva faktický a zmluvný koncern. Faktický koncern vzniká nadobudnutím podielu na základnom imaní alebo hlasovacích právach inej spoločnosti alebo založením dcérskych spoločností, ktorá je často poverená špecifickou úlohou/činnosťou v rámci koncernu. Ovládajúca spoločnosť presadzuje svoj vplyv na chod podniku ovládanej osoby pomocou svojej účasti a spravidla jej pridelí určité postavenie alebo funkciu v rámci skupiny. V niektorých právnych poriadkoch koncerny vznikajú aj na zmluvnom základe (ide o tzv. ovládaciu zmluvu), ktorá založí vzťah závislosti koncernovej spoločnosti na materskej spoločnosti. Vznik zmluvného koncernu preto nutne nepredpokladá faktický vzťah závislosti na základe účasti na ovládanej osobe.[3]

---

[2] DOLEŽIL, Tomáš. *KONCERNY V KOMUNITÁRNÍM PRÁVU Analýza a náměty pro rekodifikaci.* Praha: Auditorium, 2008. s. 26

[3] DOLEŽIL, Tomáš. *KONCERNY V KOMUNITÁRNÍM PRÁVU Analýza a náměty pro rekodifikaci.* Praha: Auditorium, 2008. s. 31.

Súčasná slovenská právna úprava koncernového práva

Napriek vyššie uvedenému sa v právnom poriadku Slovenskej republiky predsa určitá právna úprava koncernov nachádza, i keď ako bolo uvedené je roztrieštená a často súvisí s prebratím právnych aktov Európskej únie. Ťažisko úpravy koncernov nachádzame v ust § 66a (Ovládaná a ovládajúca osoba) zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov. Podľa ust. § 66a ods. 1 ObchZ.: „Ovládaná osoba je spoločnosť, v ktorej má určitá osoba väčšinový podiel na hlasovacích právach preto, že má podiel na spoločnosti alebo akcie spoločnosti, s ktorými je spojená väčšina hlasovacích práv, alebo preto, že na základe dohody s inými oprávnenými osobami môže vykonávať väčšinu hlasovacích práv bez ohľadu na platnosť alebo na neplatnosť takejto dohody (§ 186a).“ Obchodný zákonník v ďalších odsekoch tohto paragrafu rieši len definíciu podielu na hlasovacích právach spoločnosti a jeho zväčšenie resp. zmenšenie. Ako vyplýva z uvedeného v Slovenskej právnej úprave absentujú otázky riešenia ochrany menšinových spoločníkov spoločností začlenených do koncernu alebo otázky ochrany veriteľov koncernových spoločností prípadne zamestnancov týchto spoločnosti. Právna úprava sa obmedzuje len úpravu vzťahu ovládajúcej a ovládanej osoby. Citované zákonné ustanovenie ako aj ďalšie odseky § 66a formuluje pojmové znaky, ktorých naplnenie zákon vyžaduje na to, aby právny subjekt nadobudol status ovládanej alebo ovládajúcej osoby. Z dôvodu, že toto ustanovenie obsahuje len nepodmienenú právnu normu, nadobúda na význame až pri jeho aplikácii v kontexte s inými ustanoveniami Obchodného zákonníka, ktoré spájajú s nadobudnutím postavenia a konaním ovládanej alebo ovládajúcej osoby určité právne dôsledky (napr. § 59a ods. 3, § 161f, § 120, § 196a Obchodného zákonníka). Túto právnu úpravu reflektujú aj ďalšie právne predpisy najmä zákon č. 566/2001 Z.z. o cenných papieroch a investičných službách v znení neskorších predpisov alebo zákona č. 431/2002 Z.z o účtovníctve v znení neskorších predpisov zakotvujúce dodatočné povinnosti subjektov, ktoré vytvárajú podnikateľské zoskupenie bez právnej subjektivity, ktoré na základe vzťahu ovládania vzniká.[4] V dôsledku nadobudnutia väčšinového podielu na hlasovacích právach ovládanej osoby dochádza k faktickému ovládaniu spoločnosti a vzniku tzv. faktického koncernu (Obchodný zákonník tento pojem výslovne nezavádza a nedefinuje ani pojmy materská a dcérska spoločnosť typické pre koncernové právo). V slovenskej právnej úprave zatiaľ absentuje úprava tzv. zmluvného koncernu, ktorý vzniká na základe zmluvy o ovládaní, ktorá v štátoch, ktoré úpravu zmluvného koncernu poznajú predstavuje osobitný zmluvný typ. Právnu úpravu zmluvného koncernu pozná napr. Nemecký právny poriadok (v Nemeckom právnom poriadku je tento zmluvný typ upravený v Aktiengesetz) a rovnako právnu úpravu zmluvného koncernu poznala do prijatia Zákona o obchodních korporacích aj právna úprava v Českej republike.

Cieľom právnej úpravy vzťahu ovládania v Slovenskej republike je predovšetkým právna regulácia správania sa ovládajúcej a ovládanej osoby s minimálizáciou nežiadúcich účinkov ovládania na osoby, ktoré majú na podnikaní ovládanej osoby menšinový podiel (menšinový spoločníci a menšinoví akcionári). Veľmi úzku súvislosť má táto právna úprava najmä s právnou úpravou vzťahu ovládanej a ovládajúcej osoby s úpravou koncentrácií v súťažnom práve. V zmysle Zákona o ochrane hospodárskej súťaže sa okrem iného koncentráciou rozumie aj ekonomické spájanie podnikateľov, ktorým získanie priamej alebo nepriamej kontroly jedným podnikateľom alebo viacerými podnikateľmi nad podnikom alebo nad časťou podniku iného podnikateľa alebo podnikateľov.[5] Kontrolou sa následne v zmysle

---

[4] PATAKYOVÁ, M. a kol. *Obchodný zákonník Komentár 4. vydanie*. Nakladateľstvo C. H. Beck, 2013. s. 277.
[5] Pozri ust. § 9 ods. 1 písm. b) zákona č. 136/2001 Z. z. o ochrane hospodárskej súťaže v znení neskorších predpisov

Zákona o ochrane hospodárskej súťaže rozumie možnosť vykonávať rozhodujúci vplyv na činnosť podnikateľa najmä prostredníctvom vlastníckych práv alebo iných práv k podniku alebo jeho časti alebo prostredníctvom práv, zmlúv alebo na základe iných skutočností, ktoré umožňujú vykonávať rozhodujúci vplyv na zloženie, hlasovanie alebo rozhodovanie orgánov podnikateľa.[6] Koncentrácia vedie k redukcii počtu samostatných rozhodovacích miest, čo môže vplývať na správanie subjektov na trhu z toho hľadiska, či bude medzi nimi existovať konkurencia alebo sa naopak posilní trhová sila jedného subjektu. Zmyslom kontroly koncentrácie je podrobiť kontrole také spojenia, ktoré by mohli negatívne ovplyvniť štruktúru trhu a tým aj podmienky hospodárskej súťaže.[7] Vzhľadom na definíciu koncentrácie vytvorením koncernu môže rovnako vzniknúť zakázaná koncentrácia, pričom účelom právnej úpravy koncentrácie v súťažnom práve je právna regulácia spoločného riadenia a kontroly podnikov v záujme zachovania a ochrany hospodárskej súťaže na relevantnom trhu, ktorej aj v súčasnom právnom poriadku Slovenskej republiky koncerny podliehajú.

Zákon o účtovníctve po transpozícii smernice č. 83/349/ES o konsolidovaných účtovných závierkach do slovenského právneho poriadku rovnako zaviedol pojmy typické pre koncernové právo, a to pojmy materská účtovná jednotka (§ 22 ods. 3 Zákona o účtovníctve) a dcérska účtovná jednotka, pričom materskou účtovnou jednotkou je účtovná jednotka, ktorá je obchodnou spoločnosťou, štátnym podnikom alebo družstvom, ktorá v inej účtovnej jednotke, ktorá je obchodnou spoločnosťou má väčšinu hlasovacích práv alebo má právo vymenúvať alebo odvolávať väčšinu členov štatutárneho orgánu alebo dozorného orgánu účtovnej jednotky a súčasne je jej spoločníkom alebo jej akcionárom, alebo má právo ovládať účtovnú jednotku , ktorej je spoločníkom alebo akcionárom na základe dohody uzatvorenej s touto účtovnou jednotkou alebo na základe spoločenskej zmluvy alebo stanov tejto účtovnej jednotky, ak to umožňuje právo štátu, ktorým sa riadi táto účtovná jednotka, alebo je spoločníkom alebo akcionárom účtovnej jednotky a väčšina členov štatutárneho orgánu alebo dozorného orgánu účtovnej jednotky vykonávajúcich svoju funkciu v priebehu účtovného obdobia a v bezprostredne predchádzajúcom účtovnom období až do zostavenia konsolidovanej účtovnej závierky bola vymenovaná výlučne prostredníctvom výkonu hlasovacích práv spoločníka alebo akcionára, ktorý je materskou účtovnou jednotkou, alebo je spoločníkom alebo akcionárom a na základe dohody s inými jej spoločníkmi alebo akcionármi má väčšinu hlasovacích práv. Zákon o účtovníctve však formuluje definíciu materskej a dcérskej účtovnej jednotky výlučne na účely Zákona o účtovníctve.[8]

Dôvody pre zakotvenie podrobnejšej právnej úpravy koncernov

Vytvorenie koncernu a podrobenie spoločnosti jednotnému riadeniu je v rozpore s pôvodnou hlavnou myšlienkou obchodných spoločností ako nezávislých subjektov majúcich svoju vlastnú vôľu, nakoľko vôľa obchodnej spoločnosti začlenenej do koncernu je podriadená vôli osoby, ktorá koncern ovláda, pričom pokyny riadiacej osoby nemusia byť vždy v súlade so záujmami spoločnosti začlenenej do koncernu. Teda v prípade existencie koncernu je čiastočne prelomená samostatnosť jednotlivých spoločností patriacich do koncernu, kedy štatutárne orgány spoločnosti začlenenej do koncernu nemôžu kvôli jednotnému riadeniu jednať v záujme všetkých spoločníkov spoločnosti. Záujmy spoločnosti sú podriaďované záujmu koncernu ako celku, čím dochádza k premene vnútornej štruktúry, vrátane deľby moci medzi jednotlivými orgánmi spoločnosti. Dochádza ku strate spoločného

[6] Pozri ust. § 9 ods. 4 zákona č. 136/2001 Z. z. o ochrane hospodárskej súťaže v znení neskorších predpisov
[7] KALESNÁ, K. a BLAŽO, O. *Zákon o ochrane hospodárskej súťaže komentár.* 1 vydanie. Nakladateľstvo C. H. Beck, 2012. S. 63.
[8] PATAKYOVÁ, M. a kol. *Obchodný zákonník Komentár 4. vydanie*. Nakladateľstvo C. H. Beck, 2013. s. 280.

záujmu všetkých orgánov a jeho členov na chodu spoločnosti, čo predstavuje ohrozenie záujmov menšinových spoločníkov, veriteľov a prípadne zamestnancov spoločnosti patriacej do koncernu.[9] Vzhľadom na skutočnosť, že riadiaca osoba môže do značnej miery ovplyvniť správanie spoločnosti začlenenej do koncernu, týmto spôsobom môžu byť vo veľkej miere ohrozené záujmy práve uvedených skupín (teda veriteľov koncernu, menšinových spoločníkov spoločností začlenených do koncernu a zamestnancov koncernu). Práve ochrana uvedených skupín subjektov predstavuje dôvody, pre ktoré je potrebné zakotvenie právnej úpravy koncernov. Ochrana týchto troch skupín tvorí základ právnej úpravy koncernov aj v zahraničných štátoch.

Z hľadiska právneho postavenia veriteľov koncernu, títo veritelia môžu byť dotknutý najmä zmenou stratégie začlenenej koncernovej spoločnosti, kapitalizáciou a morálnym hazardom s dopadom na schopnosť spoločnosti platiť svoje záväzky. Najmä túto skutočnosť by veritelia mali brať do úvahy pri kontraktácii zmlúv bez ohľadu na prípadné zvláštne právne nástroje zaisťujúce zvýšenú ochranu veriteľov. Veritelia môžu byť vo veľkej miere dotknutý aj úpadkom materskej spoločnosti, teda spoločnosti, ktorá riadi zvyšok koncernu. V prípade, ak je materská spoločnosť a dcérske spoločnosti na seba príliš naviazané, úpadok materskej spoločnosti môže mať za následok následný úpadok dcérskych spoločnosti, prípadne ich vstup do reštrukturalizácie, čím môže byť v značnej miere ohrozené uspokojenie veriteľov týchto spoločností. Rovnako z účtovného hľadiska môže nastať situácia, kedy sa budú medzi spoločnosťami tvoriacimi koncern presúvať peňažné prostriedky z dôvodu vyšších daňových odpočtov atď. kedy opätovne môže byť ohrozené uspokojenie pohľadávok veriteľov koncernu. Slovenská právna úprava úpadok spoločností včlenených do koncernu nijakým spôsobom nerieši. V Českej republike (aj vzhľadom na skutočnosť, že Česká právna úprava poznala určitú úpravu koncernov aj pred prijatím Zákona o obchodních korporacích) právna úprava konkurzného konania obsiahnutá v zákone č. 182/2006 Sb. o úpadku a spôsoboch jeho riešenia (insolvenčný zákon) v súčasnosti reflektuje a aj pred prijatím Zákona o obchodních korporacích reflektovala aj existenciu koncernov. Medzi jeden podľa nášho názoru z najdôležitejších ustanovení Českého Insolvenčného zákona pre koncernové právo predstavuje ust. § 7b ods. 2 Insolvenčného zákona, podľa ktorého: „Ak ide o insolvenčné konanie, v ktorom sa má riešiť úpadok alebo hroziaci úpadok osoby tvoriacej s dlžníkom koncern, je vedľa súdu uvedeného v odseku 1 na konanie príslušný tiež insolvenčný súd, u ktorého prebieha insolvenčné konanie riešiace úpadok alebo hroziaci úpadok dlžníka, ktorý s touto osobou tvorí koncern.“ Dané ustanovenie rieši miestnu príslušnosť insolvenčného súdu v prípade, ak je spoločnosť začlenená do koncernu a stanovuje, že ako súd, ktorý vykonáva dozor nad koncernom príslušný aj súd osoby, ktorá tvorí s dlžníkom koncern. Dané ustanovenie sa však použije len v prípade spoločností resp. osôb tvoriacich koncern na území Českej republiky, daným ustanovením nie je riešená situácia cezhraničných koncernov. Podobné ustanovenie sa následne vzťahuje aj na príslušného správcu konkurznej podstaty, kedy v prípade spoločnosti začlenených do koncernu môže súd, ak tomu nebránia iné okolnosti určiť konkurzným správcom úpadcom, ktorý tvoria koncern jednu osobu.[10] Uvedená právna úprava

Situácia menšinových spoločníkov v koncerne je špecifická v tom, že pred vznikom koncernu boli menšinový spoločníci spoločníkmi nezávislej spoločnosti, kým v prípade existencie koncernu, sú menšinový spoločníci spoločníkmi spoločnosti, ktorá sa integrovala do väčšieho hospodárskeho zoskupenia bez právnej subjektivity, pričom záujmy spoločnosti

---

[9] DOLEŽIL, Tomáš. *KONCERNY V KOMUNITÁRNÍM PRÁVU Analýza a náměty pro rekodifikaci.* Praha: Auditorium, 2008. s. 34

[10] Pozri ust. § 25 ods. 4 zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) v znení neskorších predpisov

a menšinových spoločníkov môžu byť často odlišné od záujmov hospodárskeho zoskupenia. Práve táto skutočnosť môže viesť k poškodeniu záujmov minoritných spoločníkov. Koncernová spoločnosť sa stáva nástrojom koncernovej politiky a jej hospodárske výsledky a šance na ďalší rozvoj a existenciu sa v koncerne mení a môže byť dokonca v prospech koncernu obetovaná, čím by boli jasne porušené práva menšinových spoločníkov. Problémy môže tiež nastať v prípade vystúpenia spoločnosti z koncernu, nakoľko vystúpením z koncernu je spravidla poškodená koncernová spoločnosť (tieto spoločnosti často bývajú na seba ekonomicky naviazané, pričom z tejto previazanosti profitujú a v prípade vystúpenia z koncernu sa často zmenší aj počet obchodov a obrat spoločnosti) , jej spoločníci a jej veritelia. Koncernovej spoločnosti by preto mala byť kompenzovaná ujma a jej prostredníctvom i chránená hodnota podielov spoločníkov a solventnosť pre veriteľov. Je však zrejmé, že právna úprava nemôže zaistiť uvedenie do pôvodného stavu.[11]

Slovenská právna úprava však uvedenú ochranu veriteľov a menšinových spoločníkov uvedené problémy neupravuje.

Záver

Vzhľadom na súčasnú právnu úpravu koncernového práva, v ktorej absentuje úprava ochrany veriteľov, menšinových spoločníkov a zamestnancov spoločností začlenených do koncernu je potrebné podľa nášho názoru zakotvenie dôslednejšej právnej úpravy koncernového práva, ktorá upraví uvedené problematické otázky, pričom v prípade úpadku spoločností začlenených do koncernu by sa nová právna úprava mohla inšpirovať Insolvenčným zákonom platným v súčasnosti v Českej republike ohľadne príslušnosti konkurzných súdov.

Zoznam bibliografických odkazov

Knižné publikácie a monografie

PATAKYOVÁ, M. a kol. 2013 *Obchodný zákonník Komentár* 4. vydanie. C. H. Beck, 2013. 1677 s. ISBN 978-80-89603-12-1

KALESNÁ, K. a BLAŽO, O. *Zákon o ochrane hospodárskej súťaže komentár.* 1 vydanie. C. H. Beck, 2012. 405 s. ISBN 978-80-7400-257-1

DOLEŽIL, Tomáš. *KONCERNY V KOMUNITÁRNÍM PRÁVU Analýza a náměty pro rekodifikaci.* Praha: Auditorium, 2008. 173 s. ISBN 978-80-903786-3-6.

Právne predpisy

Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov

Zákon č. 136/2001 Z. z. o ochrane hospodárskej súťaže v znení neskorších predpisov

Zákon č. 90/2012 Sb. o obchodník korporacích v znení neskorších predpisov

Zákon č. 182/2006 Sb. o úpadku a spôsoboch jeho riešenia (insolvenčný zákon) v znení neskorších predpisov

[11] DOLEŽIL, Tomáš. *KONCERNY V KOMUNITÁRNÍM PRÁVU Analýza a náměty pro rekodifikaci.* Praha: Auditorium, 2008. s. 35 a 36

Andrea Ševčiková[1]

Zmluva o bežnom účte v podmienkach Slovenskej republiky

Current account contract in terms of the Slovak republic

Kľúčové slová
bankové zmluvy, bežný účet, zmluva o bežnom účte, kontokorent

Abstrakt
Článok rozoberá zmluvu o bežnom účte v podmienkach Slovenskej republiky a jej využitie v praxi. Zameriava sa na jej podstatné náležitosti a jej právnu úpravu. Článok poskytuje komplexný prehľad zmluvy o bežnom účte v závislosti na právnej úprave Obchodného zákonníka a súčasne vyjadruje autorkin postoj k dôležitosti tejto zmluvy v praxi ako jednej z najzákladnejších bankových zmlúv.

Key words
bank contracts, Current Account, Current account contract, overdraft

Abstract
Article discusses the current account contract in terms of the Slovak Republic and its application in practice. It focuses on the essential terms and the legislation. Article provides a comprehensive overview of the current account contract according to the legislation of the Commercial Code and expresses the author's attitude to the importance of this agreement in practice as one of the most basic bank contracts.

Úvod

Súčasná ekonomika stále častejšie funguje na zásade bezhotovostného platobného styku, preto si aj v našej spoločnosti našli svoje miesto zmluvné typy, súhrne označované ako bankové zmluvy, kde jedným so subjektov je vždy banka. Jednou z najvyužívanejších zmluvných typov bankových zmlúv je zmluva o bežnom účte, ktorá nemá rozsiahlu historickú tradíciu tak ako napríklad kúpna či nájomná zmluva.

Zmluva o bežnom účte je najzákladnejšia zmluva, ktorú má v súčasnosti uzavretú skoro každý človek, aby mohol realizovať akýkoľvek platobný styk, je to akási „vstupná brána“ pre klienta, aby mohol v budúcnosti pokračovať v akomkoľvek ďalšom obchodnom vzťahu a využívať ostatné bankové produkty tej konkrétnej banky. Zmluvu o bežnom účte môžeme chápať aj ako neodmysliteľnú súčasť základnej spolupráce klienta s bankou.

Článok je štrukturálne rozdelený do viacerých tematických celkov, samotná prvá časť článku je venovaná všeobecnej úprave zmluve o bežnom účte, v druhej časti článok vymedzuje podstatné náležitosti tejto zmluvy, ďalej rozoberá úpravu viacerých majiteľov bežného účtu a ich nakladanie so samotným bežným účtom, v záverečnej časti článok poukazuje na náklady spojené s bežným účtom a poukazuje aj na možnosti výpovede zmluvy o bežnom účte. Článok je písaný s využitím logických metód, analýzy súdnych rozhodnutí a výkladu právnych noriem.

Cieľom článku je poskytnúť charakteristiku vyššie uvedenej zmluvy prostredníctvom úvah *de lege lata* a zhodnotiť súčasnú právnu úpravu v niektorých prípadoch aj s poukázaním na prax.

---

[1] Mgr. Andrea Ševčiková, interná doktorandka na Katedre obchodného, hospodárskeho a finančného práva Právnickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Všeobecne o zmluve o bežnom účte

Bežný účet je štandardný bankový produkt, prostredníctvom ktorého môže majiteľ účtu vykonávať svoje každodenné bankové operácie. Zmluva o bežnom účte sa spravuje zákonom č. 513/1991 Zb. – Obchodný zákonník (ďalej aj ako „ObZ“), a to konkrétne ustanoveniami § 708 a nasl. bez ohľadu na subjekty, ktoré túto zmluvu uzatvárajú. Keby sme tento zmluvný typ chceli nájsť v inom právnom predpise, nenašli by sme ho, napr. Občiansky zákonník obdobný zmluvný typ ani neobsahuje. Zmluvu o bežnom účte zaraďujeme medzi absolútne záväzkové vzťahy[2]. Pre platnosť tohto typu zmluvy sa výslovne vyžaduje písomná forma a v bankovej praxi musí byť dodržiavaná. V prípade nedodržania písomnosti zmluvy, by bola taká zmluva neplatná, pretože nebola urobená v zákonom požadovanej forme.

Zmluva o bežnom účte patrí medzi najzákladnejšie a najfrekventovanejšie zmluvy, ktoré sú v praxi uzatvárané v rámci poskytovania bankových služieb. Vzhľadom na uvedené sa zmluva o bežnom účte uzatvára najmä ako zmluva formulárová s odkázaním na použitie všeobecných obchodných podmienok v zmysle § 273 ods. 1 a ods. 3 ObZ[3], pri ktorých je potrebné, aby boli stranám zmluvného vzťahu vopred známe alebo aby boli súčasťou zmluvy. *„…Zmluva často obsahuje ustanovenia odchylné od znenia zákona a zároveň vzťah medzi bankou a klientom precizuje do najmenších detailov.“*

Zmluva o bežnom účte je *„bankový zmluvný typ, ktorý je najčastejším inštitútom bankového práva, pretože moderná ekonomika funguje čoraz viac na bezhotovostnej zásade platobného styku“*[4]. Špecifickú úpravu k zmluve o bežnom účte obsahuje aj zákon č. 492/2009 Z. z. o platobných službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej aj ako „zákon o platobných službách“), ktorý má prednosť pred právnou úpravou obsiahnutou v ObZ, pričom úprava v zákone o platobných službách má prevažne kogentný charakter.

Zmluvu o bežnom účte zaraďujeme k bankovým zmluvám, aj vzhľadom na to, že jedným zo subjektov je vždy banka a druhým zo subjektov môže byť fyzická alebo právnická osoba. Z povahy tohto zmluvného typu nám vyplýva, že nie je možné, aby bol bežný účet vedený anonymne, keďže pri dojednávaní zmluvy o bežnom účte je potrebné preukázať svoju totožnosť. Pri fyzickej osobe sa totožnosť zvyčajne zisťuje preukázaním platného občianskeho preukazu, pri fyzickej osobe – podnikateľovi je potrebné preukázanie výpisu zo živnostenského registra, čo sa týka slobodných povolení je potrebné, aby sa tieto osoby preukázali relevantnými dokladmi, ktoré preukazujú ich oprávnenosť vykonávať predmetné činnosti. Pri zriaďovaní bežného účtu právnickej osobe je potrebné, aby sa jej právna subjektivita preukázala aktuálnym výpisom z obchodného registra, pričom za právnické osoby, konajú v ich mene fyzické osoby, ktoré sú na to oprávnené.

Ustanovenia zmluvy o bežnom účte v ObZ majú takmer všetky dispozitívnu povahu až na ustanovenie § 711, ktorý má povahu kogentnú a musí byť obsiahnutý a zmluvnými stranami dodržaný v konkrétnej zmluve, inak by sa nejednalo o tento zmluvný typ. Ostatné časti zákona preto môžu byť dohodnuté zmluvnými stranami osobitne a nie sú striktne viazané ustanoveniami ObZ.

V praxi sa bežný účet označuje *„tzv. jedinečným identifikátorom, ktorý spravidla pozostáva z jedinečného čísla, ktoré prideľuje bežnému účtu banka a ktorý sa ďalej dopĺňa*

---

[2] § 261 ods. 6 písm. d) zákona č. 513/1991 Zb. – Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov

[3] Časť obsahu zmluvy možno určiť aj odkazom na všeobecné obchodné podmienky vypracované odbornými alebo záujmovými organizáciami alebo odkazom na iné obchodné podmienky, ktoré sú stranám uzatvárajúcim zmluvu známe alebo k návrhu priložené.

[4] BALKO, L. *Bankové právo.* Bratislava : ELITA, s. r. o., 2000. s. 242.

o tzv. identifikačný kód banky"[5]. Pri cezhraničných bezhotovostných prevodoch v rámci medzinárodného platobného styku sa ako jedinečný identifikátor používa medzinárodné bankové číslo účtu – IBAN a tzv. identifikačný kód banky – BIC.

Podstatné náležitosti zmluvy o bežnom účte

Tak ako nám vyplýva z ustanovenia § 708 *„Zmluvou o bežnom účte sa zaväzuje banka zriadiť od určitej doby na určitú menu bežný účet pre jeho majiteľa."*[6] Z tohto ustanovenia môžeme vyvodiť najmä dve podstatné časti zmluvy.

Prvou z nich je samotné označenie zmluvných strán, pričom za zmluvné strany sa v tomto prípade považuje majiteľ účtu a druhým subjektom tohto zmluvného vzťahu bude vždy banka, ktorá vykonáva činnosť na základe bankového povolenia. ObZ nám v ustanovení konkrétne ustanovil majiteľa účtu, toto slovné spojenie sa často v bežnej praxi zamieňa za spojenie vlastník účtu. Je dôležité pripomenúť, že *„...peňažné prostriedky uložené na bankovom účte, vedenom bankou na základe zmluvy u bežnom účte, nie sú vlastníctvom majiteľa účtu ani inej osoby, ktorej peňažné prostriedky prípadne boli vložené či poukázané na účet. Tieto peňažné prostriedky patria výlučne banke a majiteľ účte má výlučne pohľadávku z účtu peňažného ústavu."*[7] Druhou časťou zmluvy je záväzok banky zriadiť predmetný bežný účet od určitej doby a na určitú menu pre majiteľa účtu. Doba, od kedy je bežný účet zriadený, je najčastejšie deň, kedy bola zmluva uzatvorená a vložený základný vklad na tento účet, avšak je potrebné podotknúť, že sa v zmluve môžu zmluvné strany dohodnúť aj na inej dobe, od kedy bude účet zriadený. Čo sa týka meny, na ktorú je bežný účet zriadený môžeme v tomto prípade podotknúť, že sa nemusí jednať len o menu euro, ktorá je v Slovenskej republike oficiálnou menou, ale daný účet môže byť zriadený aj na cudziu menu, pokiaľ má majiteľ peňažných prostriedkov o to záujem. Banky však nezriaďujú bežné účty na akúkoľvek menu, ale majú vymedzený určitý okruh mien, ktoré sú dobre zameniteľné. Bežné účty vedené v cudzej mene slúžia najmä v medzinárodnom platobnom styku.

Vznik záväzku vyplývajúceho zo zmluvy o bežnom účte je dôsledkom toho, že sa banka zaväzuje zaobstarávať pre klienta prijímanie a vykonávanie platieb v jeho mene, a preto je bankový účet svojou povahou určitým druhom mandátu, ktorý klient dáva svojej banke. Banka je teda povinná vykonávať platby z bežného účtu, prijímať naň platby a vykonávať zúčtovanie uskutočnených platieb. Pri výkone týchto činností, ako aj ďalšie podmienky pre prevody peňažných prostriedkov sú bližšie upravené v zákone o platobných službách. V súvislosti s rozvojom informačných technológií poznáme už okrem listinnej formy príkazu, aj iné ako napríklad internetbanking, mobilebanking a pod.

Treba vziať do úvahy fakt, kedy dôjde k situácii, že banka pri zúčtovaní platieb urobí chybu, ktorú je banka povinná opraviť. Z takéhoto konania banky prináleží dotknutým osobám náhrada škody, ktorá môže napríklad spočívať v tom, že majiteľ účtu nemohol s peňažnými prostriedkami na účte disponovať, a tak nemohol uhrádzať riadne a včas svoje dlhy v dôsledku čoho sa dostal voči veriteľom do omeškania. Výšku škody je však majiteľ účtu povinný vždy preukázať.[8]

---

[5] OVEČKOVÁ, O. *Obchodný zákonník. Komentár. Tretie, doplnené a prepracované vydanie 2.* Bratislava : IURA EDITION. s. 845.
[6] § 708 zákona č. 513/1991 Zb. – Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov
[7] PATAKYOVÁ, M. a kol. *Obchodný zákonník. Komentár. 4. vydanie.* Bratislava : C. H. Beck, 2013. s. 1577.
[8] SUCHOŽA, J. a kol. *Obchodný zákonník a súvisiace predpisy. Komentár.* Bratislava : Eurounion, 2007. s. 915.

Z ustanovenia § 712 ObZ banke vyplýva voči svojmu klientovi, čiže majiteľovi účtu informačná povinnosť. Právna úprava informačnej povinnosti je však v ObZ len veľmi stručná, preto sa zvyčajne bližšia úprava tejto povinnosti ponecháva na dohode medzi bankou a klientom banky. Banke teda vyplýva povinnosť informovať majiteľa účtu o prijatých a vykonaných platbách a za podmienok, ktoré sú bližšie určené v zákone č. 510/2002 Z. z. o platobnom styku a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej aj ako „zákon o platobnom styku"). Banka je taktiež povinná oznamovať majiteľovi účtu výšku jeho zostatku vždy ku koncu kalendárneho roka, pričom spravidla uvedie aj výšku pripísaných úrokov.[9] Banka je povinná pripísať peňažné prostriedky v prospech bežného účtu majiteľa ku dňu, kedy ona sama získala právo s nimi nakladať, pričom zároveň týmto dňom patria majiteľovi účtu aj úroky z týchto peňažných prostriedkov. Splatnosť úrokov je zvyčajne dohodnutá zmluvnými stranami zvlášť. Zo zákona platí, že úroky sú splatné a pripisujú sa v prospech bežného účtu koncom každého štvrťroka, ak splatnosť úrokov nie je zmluvnými stranami dohodnutá inak. Je potrebné však spomenúť aj to, že nie je vylúčené, aby bol bežný účet vedený bezúročne, čo je veľmi obvyklé. Z praxe vieme, že banka svoju informačnú povinnosť voči majiteľovi účtu vykonáva výpisom z účtu za stanovené obdobie, ktoré v závislosti od dohody zmluvných strán môže byť denné, mesačné, štvrťročné alebo polročné.

Viacerí majitelia bežného účtu a disponibilné právo oprávnených osôb

Zákon umožňuje zriadiť bežný účet aj pre niekoľko osôb, pričom každá z nich má postavenie majiteľa účtu. Vzhľadom na dispozitívnosť tohto ustanovenia sa v bankovej praxi stretávame s možnosťou označenia viacerých spolumajiteľov účtu, ktorí si môžu dohodnúť, v akom rozsahu budú jednotliví majitelia účtu s účtom disponovať – napr. si určia výšku sumy, pri ktorej už musia príkaz podpísať viacerí zo spolumajiteľov, resp. všetci majitelia. Okrem prípadu spolumajiteľov účtu je možné, aby bola určená osoba, resp. osoby, ktoré budú oprávnené nakladať s peňažnými prostriedkami na bežnom účte, pričom nie je potrebné, aby to bola osoba, ktorá je majiteľom, resp. spolumajiteľom bežného účtu. Pre lepšiu ochranu je však potrebné, aby osoby oprávnené s nakladaním peňažných prostriedkov na účte mali dispozičné práva s bežným účtom presne vymedzené. Za účelom identifikácie oprávnenej osoby je banke poskytnutý podpisový vzor, prípade vzor odtlačky pečiatky.

V prípade, ak by došlo k neoprávnenému odpísaniu peňažných prostriedkov z bežného účtu majiteľa účtu, na základe sfalšovaného príkazu na úhradu, má majiteľ účtu právo na náhradu škody voči banke. Príkladom je prípad, o ktorom rozhodol Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudkom zo dňa 25. septembra 2003 pod sp. zn. Obdo V59/2001, ktorý bol uverejnený ako judikatúrne rozhodnutie pod č. R 57/2004. Jednalo sa o to, že majiteľ bežného účtu žaloval ako žalobca banku ako žalovaného o náhradu škody, ktorá mu vznikla tým, že banka bez jeho príkazu zrealizovala platbu z jeho účtu, a to na základe príkazu, ktorý nebol podpísaný osobami v zmysle podpisového vzoru spolu s pečiatkou, ktorá vykazovala známky sfalšovania. Banka argumentovala tým, že z jej strany nebolo možné predpokladať sfalšovanie platobného príkazu, nakoľko vizuálnou kontrolou nebolo možné rozpoznať známky jeho sfalšovania a sfalšovanie sa zistilo až následným znaleckým dokazovaním, pričom banka takýmito technickými prostriedkami nedisponuje, preto to zistiť ona nemohla. Vzhľadom na to, že falšovanie dokladov je bežným javom a už od vzniku písomností existuje predpoklad, že nejaké písomnosť môže byt sfalšovaná, súd takúto obranu banky nepovažoval za relevantnú. Je úlohou banky vzhľadom na predmet jej činnosti, aby viac ako ktorýkoľvek iný subjekt dbala na možnosť falšovania dokladov či peňazí, čo vyslovil aj Najvyšší súd

[9] ŠKRINÁR, A. – NEVOLNÁ, Z. a kol. *Obchodné právo.* Plzeň : Aleš Čeněk, s. r. o., 2009. s. 276.

Slovenskej republiky v právnej vete judikátu, a to že *„banka už v čase uzatvárania zmluvy o bežnom účte s klientom môže a má predpokladať, že v budúcnosti jej môže byť predložený falošný príkaz na úhradu z tohto účtu“*[10]. Súd ďalej konštatoval, že banka nedostatočne splnila svoju povinnosť preverenia súladu príkazu na úhradu s podmienkami, ktoré boli zmluvnými stranami v zmluve o bežnom účte dohodnuté. Banka po zistení, že sa jednalo o falošný príkaz na úhradu prijala opatrenie o sprísnení postupu pri overovaní písomností pri bankových operáciách, v zmysle ktorého banka je povinná všetky operácie nad 100.000,- Sk[11]overovať telefonicky u majiteľa účtu. Tým pádom banka sama priznala svoju chybu, že nepostupovala obozretne a s odbornou starostlivosťou, čo bolo vlastne pri rozhodovaní v jej neprospech. Súd rozhodoval o povinnosti banky zaplatiť majiteľovi účtu škodu, ktorá mu vznikla.

Možnosť povoleného prečerpania na účte

Vo všeobecnej rovine majiteľ účtu môže spravidla nakladať len s peňažnými prostriedkami, ktoré sa na jeho účte nachádzajú. Zákon však tiež pripúšťa, aby si zmluvné strany dohodli aj čerpanie peňažných prostriedkov nad rámec tých, ktoré sa reálne na účte nachádzajú, tzv. kontokorent, debet alebo povolené prečerpanie. Pri kontokorente alebo debete dochádza k situácii, kedy majiteľ účtu čerpá peňažné prostriedky nad rámec tých, ktoré má na svojom účte, pričom však nie je potrebné, aby si vzal od banky úver a uzatváral samostatnú zmluvu o úvere. *„K čerpaniu úveru teda dôjde konkludentným konaním klienta.“*[12] Banka doplní potrebné peňažné prostriedky a následne vykoná platbu, ktorú majiteľ bežného účtu požadoval. V zmluve o bežnom účte je však potrebné, aby boli podrobne rozpracované podmienky kontokoretného úveru, najmä čo sa týka finančného limitu majiteľa účtu do akej výške môže čerpať peňažné prostriedky nad svoj rámec. V súvislosti s kontokorentom poukazujem na rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 27. februára 2008 pod sp. zn. Obdo 17/2006, v ktorom Najvyšší súd Slovenskej republiky rozhodoval o spore medzi bankou ako žalobcom a majiteľom bežného účte ako žalovaným. V predmetnom spore banka žalovala majiteľa účtu titulom debetného zostatku na tomto účte, pričom takéto podmienky si zmluvné strany v zmluve o bežnom účte nedohodli. Predmetný debetný zostatok spočíval v tom, že zásahom do počítačovej evidencie banky došlo k fiktívnym vkladom na účet žalovaného, ktorý následne tieto peňažné prostriedky z účtu vybral. Najskôr sa právny názor súdov na danú vec rozchádzal, kedy Okresný súd ako prvostupňový súd dospel k záveru, že banke nevznikol nárok na vrátenie tohto nepovoleného debetu na účte žalovaného, nakoľko daná situácia nastala konaním tretích osôb, prostredníctvom zásahu do počítačového systému banky, a preto majiteľ účtu ako žalovaný nezodpovedá za vznik debetu. Krajský súd ako druhostupňový súd rozsudok okresného súdu však zmenil tak, že žalovanému majiteľovi účtu uložil povinnosť zaplatiť banke požadovanú sumu, pričom to odôvodnil tým, že v zmysle uzatvorenej zmluvy o bežnom účte zodpovedá za debetný zostatok majiteľ účtu. Jedná sa tu o objektívnu zodpovednosť, kedy nie je relevantné, či výber peňažných prostriedkov majiteľa účtu bol dobromyseľný. Majiteľ účtu podal dovolanie na Najvyšší súd Slovenskej republiky, ktorý rozsudok krajského súdu potvrdil, pretože podľa neho bol vecne správny, keďže majiteľ účtu bol jedinou osobou oprávnenou nakladať s peňažnými prostriedkami na účte v zmysle zmluvy o bežnom účte. V zmluve sa taktiež zaviazal, že v prípade nedohodnutého prečerpania peňažných

---

[10] Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 25. septembra 2003, sp. zn. Obdo V59/2001

[11] pozn. autora - V súčasnosti banka sleduje operácie na bežných účtoch a v prípade, ak zistí, že sa dejú na účte neobvyklé transakcie, banka na to majiteľa upozorní.

[12] PATAKYOVÁ, M. a kol. *Obchodný zákonník. Komentár. 4. vydanie.* Bratislava : C. H. Beck, 2013. s. 1579.

prostriedkov vyrovná vzniknutý debetný zostatok, a to aj spolu so zvýšenou debetnou úrokovou sadzbou. Táto povinnosť nebola dodržaná, preto súd rozhodol v zmysle vyššie uvedeného.

Náklady vyplývajúce zo zmluvy o bežnom účte

Pri zmluve o bežnom účte je potrebné spomenúť aj jediné kogentné ustanovenie, ktorým je § 711 ObZ, ktoré upravuje nárok banky na úhradu nákladov spojených s vykonávaním platieb. *„Banka je oprávnená požadovať poplatky za vedenie účtu a za vykonanie jednotlivých účtovných operácií. Výška poplatkov vyplýva zo sadzobníkov banky a môže byť upravená dohodou strán, ako aj dohodou o nižších poplatkoch pri elektronickej forme platenia.“*[13] Banka si môže tieto poplatky uhrádzať započítavaním v zmysle § 361 ObZ, ktorý hovorí, že *„strana, ktorá vedie na základe zmluvy pre druhú stranu bežný ... účet, môže použiť peňažné prostriedky na týchto účtoch iba na započítanie svojej vzájomnej pohľadávky, ktorú má voči majiteľovi účtu podľa zmluvy o vedení týchto účtov“*[14], to znamená, že na úhradu svojich nákladov využije banka peňažné prostriedky na účte majiteľa, pričom nato nepotrebuje zvlášť súhlas majiteľa účtu.

Od poplatkov na úhradu nákladov spojených s vykonávaním platieb je potrebné odlíšiť odmenu za vedenie účtu. Odmena za vedenie účtu nie je zákonom vyslovene stanovená, v niektorých prípadoch sa môže jednať aj o bezodplatné vedenie účtu bankou. V bankovej praxi sa bezodplatne vedú bežné účty najmä deťom, študentom a dôchodcom. Odmena za vedenie účtu sa môže taktiež vykonávať započítavaním. Započítanie je v tomto prípade jednostranným právnym úkonom banky.

V rámci Európskej únie je výška poplatkov za cezhraničné platby regulovaná nariadením Európskeho parlamentu a Rady č. 924/2009 o cezhraničných platbách v Spoločenstve, ktoré do nášho právneho poriadku vnieslo tzv. zásadu rovnosti poplatkov, na základe ktorej musia byť poplatky za cezhraničné platby rovnaké ako zodpovedajúce platby v rámci daného členského štátu.

Výpoveď zo zmluvy o bežnom účte

Zmluva o bežnom účte môže byť vypovedaná z obidvoch strán, pričom majiteľ účtu môže zmluvu o bežnom účte písomne vypovedať kedykoľvek s okamžitou účinnosťou, teda bez výpovednej lehoty. Výpoveď majiteľa účtu bez výpovednej lehoty vyplýva aj z toho, že majiteľ účtu sa banke vopred nezaviazal ponechať peňažné prostriedky na bežnom účte po dobu určitú na jej využitie, tak ako tomu je pri vkladovom účte.[15] Majiteľ účtu môže disponovať s celým zostatkom na účte počas celej doby trvania bežného účtu.

V zmysle ustanovenia § 715 ObZ ods. 2 banka môže zmluvu o bežnom účte vypovedať písomne, ale táto výpoveď bude účinná až ku koncu kalendárneho mesiaca nasledujúceho po mesiaci, v ktorom bola daná výpoveď doručená majiteľovi účtu.

Výpoveďou však nedôjde k ukončeniu záväzkovo-právneho vzťahu. *„...Ku skutočnému zániku záväzku dôjde až po vysporiadaní práv a povinností zmluvných strán... . Vzhľadom na povinnosť písomnosti výpovede sa tento úkon stáva účinným až jeho doručením*

---

[13] ŠKRINÁR, A. – NEVOLNÁ, Z. a kol. *Obchodné právo.* Plzeň : Aleš Čeněk, s. r. o., 2009. s. 328-329.
[14] § 361 zákona č. 513/1991 Zb. – Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov
[15] KOLEKTÍV AUTOROV. *Obchodný zákonník s rozsiahlym komentárom a judikatúrou po poslednej novele vykonanej zákonom NRSR č. 9/2013 Z. z.* Bratislava : Nová práca, spol. s r.o., 2013. s. 751.

druhej strane.“[16] Banka je povinná majiteľovi účtu vyplatiť zostatok z bežného účtu, prípadne ho previesť na iný účet, pričom má nárok na úhradu nákladov, ktoré jej v spojení s týmto úkonom vzniknú. Po vysporiadaní všetkých pohľadávok a záväzkov banka zruší tento účet a následne ku dňu, ku ktorému sa tak stalo oznámi majiteľovi účtu jeho zrušenie v písomnej forme.

V tomto ustanovení môžeme vidieť ochranu slabšej strany, teda majiteľa účtu, ktorý je v tomto vzťahu rozhodne uprednostňovanou stranou, na ktorej ochranu je kladený väčší dôraz.

Záver

Zmluva o bežnom účte sa stala dôležitou súčasťou nášho každodenného života, mnohí túto zmluvu nepovažujú za podstatnú, skôr ju berú ako istú samozrejmosť, ktorú potrebujú pri svojom fungovaní v dnešnej dobe plnej elektronickej komunikácie. Práva úprava v ObZ je dostatočne obsiahla, pričom je potrebné prihliadnuť aj na úpravu v zákone o platobných službách a v zákone o platobnom styku. Jej dispozitívny charakter ustanovení nám dáva možnosť dohodnúť si podmienky odlišne od stanovenej právnej úpravy. Z praxe však vieme, že tak ako sme v článku poukázali, zmluvy o bežnom účte sú skoro vo všetkých prípadoch uzatvárané ako zmluvy formulárové s bližším odkázaním na všeobecné obchodné podmienky danej banky.

Pri uzatváraní zmluvy o bežnom účte je dôležité, aby si majiteľ účtu uvedomil, že peňažné prostriedky, ktoré sa budú nachádzať na jeho účte sú len jeho pohľadávkou voči banke a že ich vlastníkom je banka. Pri uzatváraní tejto zmluvy viacerými osobami je potrebné, aby boli dopodrobna uvedené oprávnenia každého z nich ako spolumajiteľa účtu s nakladaním peňažných prostriedkov na tomto účte, prípadne je vhodné si stanoviť finančné limity, kedy je už potrebné, aby platobný príkaz podpisovali spoločne. V prípade, že sa majiteľ účtu, resp. spolumajitelia rozhodnú, že k účtu bude mať prístup aj iná osoba, je potrebné, aby si vymedzili dispozičné právo danej osoby nakladať s peňažnými prostriedkami, aby nedochádzalo k neoprávnenému čerpaniu veľkého obsahu peňažných prostriedkov z účtu. Tak ako je v článku uvedené zo súdneho rozhodnutia Najvyššieho súdu, je dôležité, aby banka už v čase uzatvárania zmluvy predpokladala, že jej v budúcnosti môže byť predložený falošný príkaz na úhradu, preto je potrebné precízne dojednanie zmluvy o bežnom účte so všetkými potrebnými náležitosťami, čo sa týka aj podpisového vzoru, prípadne odtlačky pečiatky.

V zmluve o bežnom účte si môžu zmluvné strany dohodnúť dojednanie čerpania peňažných prostriedkov aj nad rámec tých, ktoré má majiteľ účtu k dispozícii, pokiaľ toto v zmluve dojednané nemajú, jednalo by sa o neoprávnené čerpanie peňažných prostriedkov, na základe ktorého banke vznikne nárok na navrátenie tohto prečerpania. Banka má nárok na úhradu nákladov spojených s vykonávaním platieb, okrem toho má nárok na odmenu za vedenie tohto bežného účtu. Odmenu za vedenie účtu v niektorých prípadoch banka nevyžaduje, jedná sa zvyčajne len o niektoré skupiny obyvateľov.

Výpoveď z tejto zmluvy je možné podať obojstranne, tu sa však prihliada na slabšiu stranu zmluvného vzťahu, ktorou je v tomto prípade majiteľ účtu, z tohto dôvodu je pri výpovedi zo strany banky ustanovená aj dlhšia výpovedná lehota.

---

[16] PATAKYOVÁ, M. a kol. *Obchodný zákonník. Komentár. 4. vydanie.* Bratislava : C. H. Beck, 2013. s. 1582.

Zoznam bibliografických odkazov

Knižné publikácie

BALKO, L. *Bankové právo.* Bratislava : ELITA, s. r. o., 2000. 346 s. ISBN 80-8044-069-7.
KOLEKTÍV AUTOROV. *Obchodný zákonník s rozsiahlym komentárom a judikatúrou po poslednej novele vykonanej zákonom NRSR č. 9/2013 Z. z.* Bratislava : Nová práca, spol. s r.o., 2013. 848 s. ISBN 978-80-8935-041-4.
PATAKYOVÁ, M. a kol. *Obchodný zákonník. Komentár. 4. vydanie.* Bratislava: C. H. Beck, 2013. 1712 s. ISBN 978-80-8960-312-1.
OVEČKOVÁ, O. *Obchodný zákonník. Komentár. Tretie, doplnené a prepracované vydanie 2.* Bratislava : IURA EDITION, 2012. 995 s. ISBN 978-80-8078-434-8.
SUCHOŽA, J. a kol. *Obchodný zákonník a súvisiace predpisy. Komentár.* Bratislava : Eurounion, 2007. 1024 s. ISBN 978-80-8898-498-6.
ŠKRINÁR, A. – NEVOLNÁ, Z. a kol. *Obchodné právo.* Plzeň : Aleš Čeněk, s. r. o., 2009. 336 s. ISBN 978-80-7380-176-2.

Právne predpisy

Zákon č. 513/1991 Zb. – Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov
Zákon č. 510/2002 Z. z. o platobnom styku a o zmene a doplnení niektorých zákonov
Zákon č. 492/2009 Z. z. o platobných službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Judikatúra

Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 25. septembra 2003, sp. zn. Obdo V59/2001
Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 27. februára 2008, sp. zn. Obdo 17/2006

Jaroslav Bič[1]

COMI v judikatúre Súdneho dvora Európskej únie a vybraných členských štátov Európskej únie

COMI in the Jurisprudence of the Court of Justice of the European Union and Selected Member States of the European Union

Kľúčové slová
Centrum hlavných záujmov. COMI. Judikatúra Súdneho dvora Európskej únie. Konkurz. Konkurzné konanie. Konkurzné právo.

Abstrakt
Článok sa zaoberá otázkami súdnej interpretácie pojmu centra hlavných záujmov dlžníka (COMI), motivácie dlžníka na jeho premiestnenie, ako aj zhodnotením možností a výhod takéhoto postupu v kontexte judikatúry vnútroštátnych súdov vybraných členských štátov Európskej únie a Súdneho dvora Európskej únie. Cieľom článku je poukázať na charakter subjektívnych ukazovateľov určujúcich zmenu centra hlavných záujmov dlžníkov ako právnických osôb, či fyzických osôb v judikatúre daných súdov.

Key words
Centre of Main Interests. COMI. Jurisprudence of Court of Justice of the European Union. Bankruptcy. Bankruptcy Proceedings. Bankruptcy Law.

Abstract
The arcticle deals with the issues of judicial interpretation of the concept of the Center of Main Interests of the Debtor (COMI), motivation of the debtor for its relocation, as well as evaluating the possibilities and benefits of doing so in the context of the national courts jurisprudence of selected Member States of the European Union and the Court of Justice of the European Union. The aim of the article is to emphasise the character of subjective indicators defining the change of the center of main interests of debtors as legal entities as well as individuals in the case law of courts.

Oblasť európskeho konkurzného práva je v súčasnosti rozšírenou a pomerne často sa vyskytujúcou témou, najmä z dôvodu riešenia problematiky cezhraničných konkurzov, ktorých počet má v ostatných rokoch stúpajúcu tendenciu. Problematika cezhraničných konkurzov v rámci Európskej únie (ďalej ako „EÚ“) úzko súvisí s voľným pohybom osôb, tovaru, služieb a kapitálu. Odstraňovanie bariér v rámci realizácie spomínaných štyroch slobôd však negarantuje samotnú prosperitu obchodných spoločností. Početné cezhraničné pohyby kapitálu a tiež veriteľov so sebou prinášajú i mnohé riziká, ktoré zároveň predstavujú veľkú hrozbu pre riadne fungovanie vnútorného trhu EÚ, pretože prípadný neúspech podnikateľských subjektov so sebou často prináša negatívne následky prejavujúce sa súčasne na území viacerých štátov. Realizácia voľného pohybu tovaru, osôb a kapitálu v súvislosti s neexistenciou jednotnej právnej úpravy hmotného insolvenčného práva v jednotlivých členských štátoch EÚ, poskytovali obchodným spoločnostiam možnosť využívať vo svoj prospech rozdielne jurisdikcie jednotlivých štátov. Aj z toho dôvodu preto postupne vznikla potreba reagovať na cezhraničné rozpínanie sa podnikateľských subjektov kreovaním novej právnej úpravy konkurzného práva.

Nástrojom Európskej únie, komplexne pokrývajúcim hlavné oblasti európskeho konkurzného práva je Nariadenie Rady (ES) č. 1346/2000 o konkurznom konaní (ďalej len „Nariadenie“), ktoré nadobudlo účinnosť 31. mája 2002 a je záväzným pre všetky členské štáty EÚ okrem Dánska, ktoré si uplatnilo výnimku. Toto Nariadenie si kladie za cieľ dosiahnutie väčšej jednotnosti v riešení konkurzných konaní s medzinárodným prvkom

[1] JUDr. Ing., externý doktorand na Katedre obchodného, hospodárskeho a finančného práva Právnickej fakulty univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

v rámci jednotlivých štátov EÚ a napomáhať k zabezpečeniu riadneho fungovania trhovej ekonomiky, kde by subjekty podnikajúce na trhu realizovali svoju podnikateľskú činnosť v zdravom súťažnom prostredí. Taktiež predstavuje snahu o koordináciu opatrení voči majetku dlžníka, neschopného plniť svoje peňažné záväzky. Účelom tejto právnej normy je zabezpečiť riadne fungovanie vnútorného trhu, a to najmä prostredníctvom efektívnej realizácie cezhraničných konkurzných konaní, vzájomnej spolupráce konkurzných súdov, správcov a tiež zamedzením snáh obchodných spoločností o účelovú zmenu jurisdikcie konkurzných súdov (forum shopping). Nariadenie by malo zabezpečiť automatické uznávanie súdnych rozhodnutí týkajúcich sa začatia, vedenia a ukončenia konkurzných konaní, ako aj súdnych rozhodnutí vydaných v priamej súvislosti s konkurzným konaním.

Základom Nariadenia je kolízna norma pre určenie medzinárodnej príslušnosti konkurzného konania. Jediným hraničným určovateľom pre určenie medzinárodnej príslušnosti na začatie hlavného konkurzného konania je inštitút označený ako centrum hlavných záujmov dlžníka. V zmysle čl. 3 Nariadenia, „právomoc na začatie konkurzných konaní majú súdy členského štátu, na ktorého území sa nachádza centrum hlavných záujmov dlžníka[2]. Akákoľvek jeho neskoršia zmena, či presun nemá vplyv na medzinárodnú príslušnosť súdu členského štátu. Určenie tohto inštitútu predstavuje základ pri riešení medzinárodných konkurzných konaní, nakoľko je s ním spojená otázka právomoci súdov zaoberať sa takýmto konaním, ako aj určenie práva, ktorým sa bude celé konkurzné konanie riadiť (lex fori concursus). Lex fori concursus upravuje nie len účinky začatia, vedenia a skončenia konkurzného konania, ale aj prijateľnosti pohľadávok, či určenia dlžníka, ktorý bude subjektom konkurzného konania.

Jedným z kľúčových inštitútov medzinárodného konkurzného práva je centrum hlavných záujmov, t.j. centre of main interest (ďalej len „COMI“). Nariadenie neobsahuje presnú definíciu COMI. Definíciu tohto pojmu čiastočne ozrejmuje iba preambula Nariadenia, ktorá uvádza, že „centrum hlavných záujmov dlžníka by malo zodpovedať miestu, kde dlžník pravidelne spravuje svoje záujmy, a ktoré by teda tretie strany mali dokázať určiť“[3]. „Táto koncepcia bola vyňatá z Virgos - Schmitovej správy“[4]. V prípadoch, kedy je dlžníkom spoločnosť alebo právnická osoba, sa v zmysle Nariadenia určuje COMI na základe vyvrátiteľnej právnej domnienky, podľa ktorej sa COMI nachádza na území štátu ich registrovaného sídla. Tento prístup sa aplikuje na fyzické osoby, právnické osoby, podnikateľov, ale aj nepodnikateľov. Spoločnosťou sa tu rozumieme nielen obchodná spoločnosť, ale ktorýkoľvek subjekt založený podľa súkromného práva, ktorému národný právny poriadok priznáva právnu subjektivitu. Tento pojem, je preto v zmysle Nariadenia potrebné interpretovať nezávisle od jednotlivých vnútroštátnych právnych poriadkov.

V prípade úpadcu fyzickej osoby Nariadenie neustanovuje žiadnu vyvrátiteľnú domnienku ohľadne jej COMI, ako je to stanovené pri právnických osobách, preto COMI v prípade fyzickej osoby v zásade korešponduje s miestom jej obvyklého pobytu. Určitý rozdiel však nachádzame v závislosti od toho, či úpadca ako fyzická osoba je, alebo nie je podnikateľom. COMI fyzickej osoby – nepodnikateľa sa nachádza v mieste jej obvyklého pobytu. U fyzickej osoby - podnikateľa je ale rozhodujúce miesto, z ktorého táto osoba riadi podnik a rozhoduje o svojich podnikateľských aktivitách. Možno tiež uvažovať o situácii, keď dlžník v jednom štáte býva a v druhom podniká, kedy je „rozhodujúce miesto jeho podnikania

[2] Článok 3 ods. 1 Nariadenia.
[3] Bod 13 preambuly Nariadenia.
[4] Šabatka, P.: Mezinárodní pravomoc podle nařízení o insolvenčních řízeních. Právní rozhledy, 2006, č. 3, s. 95.

ako spojitosť dlžníka a jeho majetku s veriteľmi."[5] Ak je však podnik takejto osoby riadený z iného štátu, ako je ten, v ktorom je reálne umiestnený, nachádza sa COMI na území štátu, odkiaľ je podnik riadený. Je nesporné, že „takto založená medzinárodná právomoc sa bude týkať iba tých prípadov, kedy k dlžníkovmu úpadku došlo pri jeho podnikateľskej činnosti"[6]

Počas prvých rokov aplikácie Nariadenia sa interpretácia COMI stala predmetom niekoľkých súdnych sporov, pričom ich pomernú časť predstavovali najmä rozhodnutia týkajúce sa medzinárodnej príslušnosti súdov na začatie konkurzného konania. Charakteristika COMI bola v každom prejednávanom prípade založená na interpretácii konkrétnych, špecifických faktov. COMI dlžníka sa musí v zmysle Nariadenia nachádzať na území EÚ, aby mohlo byť Nariadenie na predmetné konkurzné konanie aplikovateľné. V prípade lokalizácie COMI mimo územia členských štátov EÚ sa pre určenie medzinárodnej príslušnosti súdov pre začatie konania Nariadenie nepoužije, pretože „toto Nariadenie sa vzťahuje len na konania, pri ktorých sa centrum hlavných záujmov dlžníka nachádza na území spoločenstva"[7]. Pokiaľ sa nariadenie nepoužije, prichádzajú na rad kolízne normy jednotlivých členských štátov. Ak dlžník preukáže, že svoju hospodársku činnosť realizuje v štáte, ktorý nie je členom EÚ, nemôže súd členského štátu zahájiť hlavné konkurzné konanie, hoci má dlžník svoje sídlo či bydlisko zapísané na území členského štátu. Uvedené pravidlo je možné dobre ozrejmiť na prípade Geveran Trading Co. Ltd v. Kjell Tore Skjevesland[8]. V uvedenej právnej veci bol dlžníkom nórsky štátny občan s domicilom v období posledných troch rokoch pred podaním návrhu na začatie konkurzného konania vo Veľkej Británii, ale tiež v Španielsku a vo Švajčiarsku. Dlžník, v snahe ubrániť sa pred nárokmi veriteľov, ktorí podali návrh na začatie konania vo Veľkej Británii, namietal príslušnosť súdu poukazujúc na to, že centrum jeho hlavných záujmov sa nachádza na území Španielska alebo Švajčiarska. Súd nakoniec rozhodol, že COMI dlžníka sa bude nachádzať vo Švajčiarsku, na území ktorého ako nečlenského štátu Európskej únie Nariadenie nemožno aplikovať. Ako následok tohto pristúpil konajúci súd k aplikácii národných právnych predpisov určujúcich medzinárodnú príslušnosť, ktorá nakoniec viedla k založeniu právomoci anglických súdov, nakoľko dlžník mal za posledné tri roky domicil na území Veľkej Británie.

Jedným z najfrekventovanejších problémov vyplývajúcich z aplikácie Nariadenia je možnosť premiestnenia COMI dlžníka. Nariadenie explicitne neupravuje zmenu COMI ani ho nezakazuje, je preto potrebné ho skúmať v spojitosti s voľným pohybom obchodných spoločností, či presunom ich sídla v rámci členských štátov EÚ. Je nepochybné, že možnosť zmeny COMI dlžníka znamená, že veritelia budú nútení znášať riziko takéhoto konania dlžníka, čím zároveň nebudú môcť s istotou predpokladať, právnymi predpismi ktorého štátu sa budú v rámci konkurzu dlžníka riadiť. Na učenie medzinárodnej príslušnosti má nepochybne veľký vplyv okamih, kedy dochádza ku zmene COMI, či pred podaním návrhu na vyhlásenie konkurzu, alebo až po podaní takéhoto návrhu. Zmena COMI pred podaním návrhu na začatie konkurzného konania bola predmetom rozhodovacej činnosti v prípade Malcolm Brian Shierson verzus Vlieland–Boddy[9]. V tomto prípade sa súd Veľkej Británie zaoberal otázkou, či sa COMI dlžníka nachádza vo Veľkej Británii, alebo bolo presunuté do

---

[5] Stanovisko generálneho advokáta Ruiz-Jarabo Colomera zo dňa 6. septembra 2005 v prípade C-1/04 Susanne Staubitz-Schreiber, ods. 64.

[6] Šabatka, P.: Mezinárodní pravomoc podle nařízení o insolvenčních řízeních. Právní rozhledy, 2006, č. 3, s. 96 a násl.

[7] Bod 14 preambuly Nariadenia.

[8] Rozhodnutie High Court zo dňa 11. novembra 2002 v prípade Geveran Trading Co. Ltd v. Kjell Tore Skjevesland.

[9] Rozhodnutie Companies Court, Chancery Division zo dňa 26. novembra 2004 v prípade EWHC 2752 Shierson verzus Vlieland–Boddy.

Španielska. V predmetnom prípade žil dlžník do roku 2003 na území Veľkej Británie, kde vlastnil aj niekoľko nehnuteľností. Následne sa presťahoval do Španielska, ukončil svoje podnikateľské aktivity a predal svoje nehnuteľnosti vo Veľkej Británii. Jeden z jeho veriteľov následne podal na súde vo Veľkej Británii návrh na začatie konkurzného konania. Dlžník namietal príslušnosť anglického súdu a tvrdil, že nakoľko nemá na území Veľkej Británie žiadne ekonomické záujmy, nachádza sa jeho COMI aktuálne v Španielsku. Spornou otázkou však bola doba rozhodná pre vznik COMI.

Anglický súd návrh veriteľa zamietol, pričom poukázal na to, že v čl. 3 Nariadenia je v definícii COMI použitý prítomný čas, a teda „na ktorého území sa nachádza centrum hlavných záujmov dlžníka". Súd v zmysle uvedeného dospel záveru, že centrum hlavných záujmov dlžníka nemožno určovať podľa toho, kde sa nachádzalo v dobe vzniku záväzkov dlžníka, pretože takéto kritérium by predstavovalo obmedzenie zmeny centra hlavných záujmov, pričom tento proces samotné Nariadenie nijako nezakazuje ani nevylučuje. Súd apeloval aj na to, že zmena COMI je výlučne subjektívnym konaním dlžníka, no konkrétna analýza toho, či ku jeho zmene skutočne došlo musí vyplývať z mnohých subjektívnych ukazovateľov, akými sú napríklad pracovné pomery dlžníka, miesto výkonu jeho hospodárskej činnosti, bankové účty a podobne, a to v dobe, kedy má súd zahájiť konkurzné konanie. Pokiaľ však okolnosti nasvedčujú tomu, že dlžník mohol mať snahu vyhnúť sa jurisdikcii určitých súdov, je potrebné dôkladne preskúmať, či sú zmeny odôvodňujúce zmenu COMI skutočné a trvalé. Súd v tomto prípade poznamenal, že jedným zo základných cieľov Nariadenia je zamedziť ľubovoľnému výberu výhodnejšej jurisdikcie pre dlžníka (forum shopping). Veľmi dôležitou otázkou v tomto prípade bola skutočnosť, či sa má COMI posudzovať v období, keď vznikli záväzky dlžníka, alebo v období kedy bola podaná žiadosť o začatie konkurzného konania. Súd dospel k záveru, že rozhodujúcim momentom pre určenie COMI je deň začatia konkurzného konania, preto sa v tomto konkrétnom prípade uzniesol na závere, že COMI dlžníka sa nachádza v Španielsku.

Za zaujímavé možno považovať tiež dve rozhodnutia súdov, prejednávajúcich lokalizáciu COMI pred začatím konkurzného konania, pri ktorých v skutkovo podobnej veci dospeli súdy k rozdielnym právnym záverom. Prvým bolo rozhodnutie Country Court of Wuppertal, v prípade, v ktorom bol dlžníkom nemecký štátny občan, ktorý sa podľa jeho vyjadrení dňa 1. apríla 2002 presťahoval do Španielska z dôvodu, že tam chcel žiť a pracovať. Na základe toho sa domnieval, že sa jeho centrum hlavných záujmov nachádza výlučne na území Španielska, s čím sa súd stotožnil[10]. Naopak, Court of Appeal Amsterdam[11] v podobnej situácii rozhodol inak. V tomto prípade bol dlžníkom štátny občan Holandska, ktorý na jeho území ukončil všetky obchodné aktivity a približne rok pred podaním návrhu na začatie konkurzného konania sa presťahoval do Francúzska. Súd vo svojom rozhodnutí dospel k názoru, že pri určení COMI dlžníka je potrebné vychádzať aj z toho, z akej činnosti dlžníka vznikli veriteľmi uplatňované nároky. Zaujímavé na predmetnom prípade je najmä to, že súd sa v odôvodnení svojho rozhodnutia viac opiera o pôvod nárokov veriteľov, ako o miesto sústredenia správy dlžníka, či jej rozpoznateľnosť zo strany tretích osôb.

Ako už bolo uvedené, z časového hľadiska je rozhodujúca existencia COMI v dobe podania návrhu na vyhlásenie konkurzu na súde. Touto problematikou sa zaoberal aj Európsky súdny dvor (ďalej aj ako „ESD") po podaní návrhu na začatie prejudiciálneho konania Bundesgerichtshofom v rozhodnutí Susanne Staubitz - Schreiber[12]. Pani Staubitz-

---

[10] Rozhodnutie Country Court of Wuppertal zo dňa 14. augusta 2002 v prípade 6 T 495/02.
[11] Rozhodnutie Court of Appeal Amstedam zo dňa 17. júna 2003 v prípade JOR 2003/186.
[12] Rozhodnutie Európskeho súdneho dvora zo dňa 17. januára 2006 v prípade C-1/04 Susanne Staubitz-Schreiber.

Schreiber podala v roku 2001 na nemeckom súde návrh na vyhlásenie konkurzu, ktorý bol zamietnutý z dôvodu nedostatku majetku. Medzitým sa dlžníčka presťahovala do Španielska, no voči rozhodnutiu súdu sa odvolala. Súd jej odvolanie zamietol z dôvodu, že zmenou jej trvalého pobytu došlo aj k zmene jej COMI. Nemecký súd sa následne obrátil na ESD s predbežnou otázkou, či súd, na ktorom bol podaný návrh na vyhlásenie konkurzu zostáva príslušným súdom pre začatie konkurzného konania aj v prípade, ak dlžník v dobe medzi podaním návrhu a rozhodnutím súdu o začatí konkurzného konania presunie svoje COMI do iného štátu. Komisia argumentovala princípom *perpetuatio fori,* ktorý by mal zaručovať veriteľom istotu po podaní návrhu na začatie konania, pretože zamedzenie forum shopping je jedným zo základných cieľov Nariadenia, a práve z tohto dôvodu má byť COMI zisťované v dobe podania návrhu na vyhlásenie konkurzu na súde. ESD konštatoval, že článok 3 ods. 1 Nariadenia sa má vykladať v tom zmysle, že „súd členského štátu, na ktorého území sa nachádza centrum hlavných záujmov dlžníka v čase podania návrhu na začatie konkurzného konania dlžníkom, má naďalej právomoc na začatie uvedeného konania, pokiaľ uvedený dlžník premiestni centrum svojich hlavných záujmov na územie iného členského štátu po podaní návrhu, ale pred rozhodnutím o začatí konania“[13]. Forum shopping možno charakterizovať ako prispôsobenie procesných možností vychádzajúcich z existencie viac než jedného možného príslušného súdu. Takéto konanie však môže viesť k neospravedlniteľnej nerovnosti medzi stranami, preto je ho potrebné eliminovať. „Veritelia nemôžu byť nútení k prenasledovaniu dlžníka, a preto si súd, na ktorom bol podaný návrh, zachová príslušnosť i v prípade následnej zmeny COMI dlžníka.“[14] Opačný záver by celkom iste odporoval cieľom Nariadenia a jeho snahe predísť nežiaducemu javu tzv. forum shopping.

V praxi nastávajú taktiež situácie, kedy sa súčasne súdy viacerých členských štátov cítia byť príslušné na začatie hlavného konkurzného konania. Nariadenie neobsahuje úpravu, ktorá by riešila takto vzniknuté kompetenčné konflikty. Častými prípadmi pozitívneho kompetenčného konfliktu je situácia, keď viaceré súdy začnú konkurzné konania z dôvodu, že si odlišne vysvetľujú obsah pojmu COMI. V prípade, ak je skutočne objektívne zložité určiť COMI, článok 22 preambuly Nariadenia zakotvuje zásadu priority, v zmysle ktorej je na konanie príslušný súd, ktorý začal konanie ako prvý. Negatívne kompetenčné konflikty sa v rozhodovacej činnosti súdov takmer nevyskytujú.

Nariadenie rešpektuje aj tzv. teóriu reálneho sídla dlžníka, ktorá spočíva v tom, že zúčastnené strany majú možnosť uviesť všetky skutočnosti, ktoré svedčia o tom, že spoločnosť spravuje svoje záujmy z iného miesta ako je jej registrované sídlo. V sporoch rozhodovaných súdmi členských štátov EÚ bolo Nariadením ustanovené miesto formálneho sídla niekoľkokrát vyvrátené, a to práve v prospech existencie faktického sídla. Z tohto dôvodu je potrebné poukázať na faktory, ktoré sú pri určení COMI v inom štáte ako v štáte registrovaného sídla spoločnosti rozhodujúce. V nasledujúcom prípade bola vyvrátená domnienka, že COMI spoločnosti je totožné s miestom zapísaného sídla. Ako už bolo spomenuté, jedným z významných kritérií pri vymedzení COMI je jeho určiteľnosť a predvídateľnosť zo strany tretích osôb. Práve tento aspekt považoval anglický súd za rozhodujúci pri lokalizácii COMI vo veci Ci4net.com.Inc, kde spoločnosť s registrovaným sídlom v USA v štáte Delaware, ktorá vykonávala svoju podnikateľskú činnosť v Londýne, namietala existenciu COMI vo Veľkej Británii. Poukazovala hlavne na to, že spoločnosť už vo Veľkej Británii nepodniká, že celú svoju ekonomickú činnosť presunula do New Yorku, pričom adresu v Londýne mala predstavovať iba poštová schránka. Súd sa pri posudzovaní

---

[13] Rozhodnutie Európskeho súdneho dvora zo dňa 17. januára 2006 v prípade C-1/04 Susanne Staubitz-Schreiber.

[14] Stanovisko generálneho advokáta Ruiz-Jarabo Colomera zo dňa 6. septembra 2005, v prípade C-1/04 Susanne Staubitz-Schreiber, ods. 82.

COMI priklonil ku skutočnosti, že tretie osoby naďalej komunikovali so spoločnosťou prostredníctvom adresy v Londýne, ktorú zároveň označili za COMI dlžníka.

Jedným z najvýznamnejších prípadov, zaoberajúcich sa problematikou COMI, z hľadiska jeho zistiteľnosti zo strany veriteľov bol prípad americkej spoločnosti Daisytek[15]. Spoločnosť Daisytek požiadala v zmysle amerického bankrotového zákona o reštrukturalizáciu v Spojených štátoch amerických, čo výrazne ovplyvnilo aj jej organizačné jednotky pôsobiace v Európe. Následne súd Veľkej Británie začal konkurzné konanie voči 14 spoločnostiam skupiny Daisytek, z ktorých 10 bolo inkorporovaných vo Veľkej Británii, tri v Nemecku a jedna vo Francúzsku. Súd sa pri posudzovaní tohto sporu zaoberal otázkou rozdielu medzi centrom hlavných záujmov materskej spoločnosti a dcérskymi spoločnosťami, ktoré priamo jednali so zákazníkmi, pretože prevádzky dcérskych spoločností v Nemecku a Francúzsku sa líšili od ich sídiel. Anglický súd tak pristúpil k hodnoteniu významu činností uskutočňovaných dcérskymi spoločnosťami v porovnaní s činnosťou vykonávanou materskou spoločnosťou. V zmysle predložených dôkazov dospel súd k záverom, že riaditeľstvo spoločnosti Daisytek sa síce nachádza v meste Bradford vo Veľkej Británii, nemecké a francúzske dcérske spoločnosti však mali COMI zistiteľné pre tretie osoby.

Súd posudzoval COMI porovnaním jeho kvantitatívneho aj kvalitatívneho rozsahu, nakoľko sa zaoberal otázkou jeho zistiteľnosti veriteľmi, najmä bankami a prioritnými dodávateľmi dlžníka. V tomto rozsudku súd po prvýkrát použil pojem tzv. test riadiacich funkcií, ktorý si následne osvojili aj iné anglické súdy a neskôr i súdy iných členských štátov. Súčasťou tohto testu bol rozbor konkrétnych faktorov významných pre zistenie COMI, akými sú najmä financovanie dlžníka, jeho účtovníctvo, nutnosť schvaľovania právnych úkonov materskou spoločnosťou, prijímanie vedúcich zamestnancov, správa informačného systému, technická podpora, zmluvy s hlavnými dodávateľmi a odberateľmi, riadiaca stratégia, ktoré súd zisťoval aj u jednotlivých dcérskych spoločností.

Konkurzný súd Veľkej Británie po zvážení všetkých skutkových tvrdení dospel z záveru, že vzhľadom na to, že štyri „neanglické spoločnosti“ riadili svoju činnosť z mesta Bradford vo Veľkej Británii, je COMI aj týchto štyroch spoločnosti vo Veľkej Británii. Z tohto dôvodu začal tento súd vo Veľkej Británii konkurzné konanie voči všetkým 14 spoločnostiam. Nemecké a francúzske súdy však odmietli uznať rozhodnutie súdu Veľkej Británie o začatí konania, čím výrazne podlomili jednu zo základných zásad Nariadenia, a to vzájomné uznávanie konaní v rámci členských štátov EÚ. Zástupcovia dcérskych spoločností argumentovali tým, že nariadenie neupravuje postavenie skupín a dcérske spoločnosti by mali byť posudzované oddelene, čo súd Veľkej Británie svojou činnosťou poprel. Nemecký a francúzski veritelia sa v tomto prípade mali so svojimi námietkami voči jurisdikcii súdu obrátiť na súd Veľkej Británie a nie na ich národné súdy. Odvolacie súdy vo Versailles a Düsseldorfe však zrušili rozhodnutia prvostupňových súdov a uznali účinky rozhodnutia súdu Veľkej Británie o začatí hlavného konkurzného konania aj voči „neanglickým spoločnostiam“, čo zodpovedá základnému účelu Nariadenia.

Predchádzajúce súdne rozhodnutia môžu byť návodom pri rozhodovaní súdov, aké ukazovatele je potrebné zohľadňovať pri lokalizácii COMI. Samozrejme, dôležitou skutočnosťou sú záujmy veriteľov, ktoré sa pod vplyvom rozhodovacej činnosti súdov ukázali ako dôležitý faktor. Ďalší prípad posudzujúci COMI je však zaujímavý z pohľadu aplikovateľnosti Nariadenia na spoločnosti inkorporované v nečlenských štátoch EÚ.

[15] Rozsudok High Court of Justice, Chancery Division Leeds District Registry zo dňa 16. mája 2003 v prípade Daisytek–ISA Ltd.

Spoločnosť BRAC RentAcar International Inc[16] bola založená v USA v štáte Deleware, avšak svoju činnosť vykonávala výlučne na území Veľkej Británie. Spoločnosť sa dostala do finančných ťažkostí a súd Veľkej Británie musel posúdiť, či je príslušný na začatie hlavného konkurzného konania. Pred súdom bolo preukázané, že spoločnosť v USA nikdy reálne nevykonávala podnikateľskú činnosť. Väčšina podnikateľských úkonov sa vykonávala tímom manažérov z Veľkej Británie, kde bola registrovaná ako zahraničná spoločnosť. Väčšina jej zamestnancov bola zamestnaná vo Veľkej Británii a ich pracovné zmluvy podliehali anglickému právu. Súd preto riešil otázku, či sa Nariadenie vzťahuje aj na dlžníka, založeného podľa práva nečlenského štátu. Súd v tomto prípade poznamenal, že aj keď Nariadenie výslovne neupravuje svoju aplikovateľnosť na tzv. mimoúnijné spoločnosti, zároveň to však ani nevylučuje. Súd dospel k záveru, že jediným a základným kritériom na určenie aplikovateľnosti Nariadenia je určenie COMI, a to bez ohľadu na miesto, kde je spoločnosť založená. Po preskúmaní všetkých skutkových okolností súd Veľkej Británie začal hlavné konkurzné konanie voči tomuto americkému dlžníkovi. Týmto rozhodnutím došlo k odstráneniu teoretických pochybností o dosahu Nariadenia na spoločnosti so sídlom registrovaným mimo územia EÚ a cestou aplikačnej praxe súdov sa rozšírila aplikovateľnosť Nariadenia aj na takéto spoločnosti.

Interpretácia COMI sa stala predmetom mnohých súdnych sporov, prejednávaných súdmi členských štátov, ktoré budú mať nesporne dopad aj na judikatúru súdov v ostatných členských štátoch EÚ pri riešení sporov z Nariadenia. Hoci rozhodnutia národných súdov členských štátov EÚ nie sú právne záväzné pre ostatné národné konkurzné súdy, domnievam sa, že samotný účel Nariadenia si vyžaduje ich jednotný rozhodovací postup v tejto oblasti. Ak bude otázka COMI prejednávaná pred slovenským konkurzným súdom, bude nesporne dôležité, aby bol tento súd oboznámený s postupom a rozhodnutiami iných súdov, čo napomáha k harmonizácii európskeho konkurzného práva[17]. Judikatúru ESD a ostatných súdov členských štátov EÚ, najmä anglických, možno nesporne považovať za určité „vodítko“ aj pre slovenské súdy, ako zabezpečiť uniformita európskeho konkurzného práva. Je pritom nesporné, že účinnosť cezhraničného konkurzného konania závisí do značnej miery práve od uverejňovania príslušných rozhodnutí o konkurznom konaní. Za veľké negatívum ale považujem neexistenciu insolvenčného registra, ktorý by umožňoval vyhľadávanie

---

[16] Rozhodnutie High Court of Justice Chancery Division Companies Court (Veľká Británia) zo dňa 07. februára 2003, v prípade Re BRAC Rent-A-Car International Inc.

[17] Za povšimnutie stojí rozhodnutie Krajského súdu v Bratislave so sp. zn. 2k 27/2011 zo dňa 5.4.2012 vo veci navrhovateľa – veriteľa VOLKSBANK Slovensko, a.s. o návrh na vyhlásenie konkurzu na majetok dlžníka KENTI, s.r.o., so sídlom v Brne, Česká republika o odvolaní proti uzneseniu okresného súdu, ktorým súd konanie zastavil. Na základe výkladu jednotlivých ustanovení Nariadenia, dospel súd prvého stupňa k záveru, že územie SR nie je COMI dlžníka, nakoľko navrhovateľ dostatočne nepreukázal jeho obsahové prvky. Krajský súd rozhodnutie okresného súdu zrušil, pričom rozhodol, že v predmetnej právnej veci je daná právomoc slovenského súdu. Z odôvodnenia rozhodnutia vyplýva, že súd považoval za nesporné, že sídlom dlžníka je Brno, Česká republika (ďalej len „ČR“). V konaní však nebolo preukázané, že dlžník vykonáva akúkoľvek podnikateľskú činnosť v ČR. Bolo naopak preukázané, že dlžník prostredníctvom obchodov s investičnými nástrojmi zhodnocoval a spravoval svoj majetok na Slovensku, jeho najväčší veritelia boli na Slovensku a že dlžník preberal poštu len na adrese v Slovenskej republike. Dlžník si nepreberal poštu ani v centre svojho registrovaného sídla. Odvolací súd tiež považoval za nesporné, že dlžník nemá v ČR žiaden nehnuteľný majetok. Jedinou jeho väzbou so ČR bola nájomná zmluva na nebytové priestory v sídle dlžníka. Z uvedeného vyplýva, že dlžník má COMI na Slovensku, kde zhodnocoval svoj majetok a uzatváral zmluvy, ktoré značne ovplyvnili jeho finančnú situáciu. Nakoľko dlžník mal väčšinu veriteľov na Slovensku, jeho COMI je na území SR tiež objektívne zistiteľné tretími osobami (veriteľmi). Súd, opierajúc sa o rozhodnutia súdov členských štátov vo veciach Re Brac Rent-A-Car International, MG Rover Group Limited a Ci4net.com Inc, dospel k názoru, že Nariadenie poskytuje slabé „vodítko“ pre zistenie COMI. Je preto na rozhodnutí národných súdov ako termín „COMI“ interpretovať. Určenie COMI je teda ponechané v jednotlivých prípadoch na rozhodovacej činnosti národných súdov.

súdnych rozhodnutí na celoeurópskej úrovni, a teda súčasne vo viacerých národných registroch. Sudcovia by mali byť totiž informovaní o tom, či bolo konkurzné konanie začaté aj v inom členskom štáte a veritelia alebo potenciálni veritelia by si mali byť vedomí toho, že k došlo k začatiu konkurzného konania ich dlžníka.

Pri aplikácii Nariadenia v praxi je pomerne často diskutovanou otázka oprávnenosti súdneho orgánu začať hlavné alebo vedľajšie konkurzné konanie[18] voči dlžníkovi, ktorý má organizačné zložky súčasne na území viacerých štátov. Ak v Nariadení nie je stanovené inak, vedľajšie konanie sa riadi právom štátu, na ktorého území sa toto vedľajšie konanie začalo.

Problematikou vedľajšieho konkurzného konania sa ESD zaoberal vo veci návrhu na začatie prejudiciálneho konania, podaného belgickým Cour d'appel de Bruxelles. Návrh bol podaný v rámci sporu medzi spoločnosťami Burgo Group SpA na jednej strane a Illochroma SA v likvidácii (ďalej len „Illochroma") a pánom Theettenom, konajúcim ako likvidátor spoločnosti Illochroma na druhej strane, týkajúceho sa začatia vedľajšieho konkurzného konania na majetok spoločnosti Illochroma na území Belgicka. ESD dospel v prejednávanej veci k právnemu názoru, že v zmysle článku 3 ods. 2 Nariadenia možno v rámci likvidácie spoločnosti v inom členskom štáte, ako je štát, v ktorom má svoje sídlo, viesť voči tejto spoločnosti taktiež vedľajšie konkurzné konanie v inom členskom štáte, kde má svoje sídlo a kde má právnu subjektivitu.

V kontexte s vedľajším konkurzným konaním je používaný pojem „podnik", ktorý je definovaný v článku 2 písm. h) Nariadenia ako akákoľvek prevádzka, v ktorej dlžník vykonáva nie prechodnú hospodársku činnosť s použitím ľudských zdrojov a tovarov. Ako už bolo rozhodnuté ESD vo veci Interedil, „skutočnosť, že táto definícia spája výkon hospodárskej činnosti s použitím ľudských zdrojov, preukazuje, že sa vyžaduje určitá minimálna miera organizácie a stability, a z toho *a contrario* vyplýva, že iba samotná existencia majetku alebo bankových účtov v zásade nenaplňa požiadavky definície prevádzky".[19] V prípade Illochroma sa ďalej ESD zaoberal aj otázkou oprávnenosti osôb na podanie návrhu na vedľajšie konkurzné konanie, pričom vyslovil názor, v zmysle ktorého osoba, resp. orgán kompetentný podať návrh na začatie vedľajšieho konkurzného konania, sa musí posúdiť na základe vnútroštátneho práva členského štátu, na území ktorého sa podal návrh na začatie tohto konania. Právo podať návrh na začatie vedľajšieho konkurzného konania však nemôže byť obmedzené iba na veriteľov s bydliskom alebo so sídlom v členskom štáte, na území ktorého sa nachádza dotknutý podnik, resp. prevádzka, alebo iba na veriteľov, ktorých pohľadávka vznikla na základe činnosti tohto podniku. Na druhej strane z z článku 3 ods. 2 a 4 Nariadenia vyplýva, že toto Nariadenie jasne rozlišuje medzi tzv. územnými konkurznými konaniami začatými pred začatím hlavného konania, a vedľajšími konkurznými konaniami. Len v prípade prvých uvedených konaní je právo navrhnúť ich začatie priznané len veriteľom, ktorí majú bydlisko, obvyklé miesto pobytu alebo sídlo v členskom štáte, na ktorého území sa nachádza dotknutá prevádzkareň, alebo ktorých pohľadávka vznikla na základe činnosti tejto prevádzkarne[20]. Z toho *a contrario* vyplýva, že tieto obmedzenia sa neuplatňujú na vedľajšie konkurzné konanie. Nakoniec, pokiaľ sa jedná

---

[18] Ak súd členského štátu na ktorého území sa nachádza centrum hlavných záujmov dlžníka začne tzv. hlavné konkurzné konanie, ktoré sa uznáva v inom členskom štáte, potom súd iného členského štátu má právomoc začať tzv. vedľajšie konkurzné konanie proti tomuto dlžníkovi len vtedy, ak má dlžník na území tohto iného členského štátu nejaký podnik, a to bez toho, aby sa v tomto inom štáte zisťovala platobná neschopnosť dlžníka. Účinky vedľajšieho konkurzného konania sa obmedzujú na majetok dlžníka, nachádzajúci sa na území tohto iného členského štátu.

[19] Rozhodnutie Európskeho súdneho dvora zo dňa 11. novembra 2002 v prípade C-396/09 Interedil.

[20] Bližšie pozri rozhodnutie Európskeho súdneho dvora zo dňa 17. novembra 2011 v prípade C-112/10 Zaza Retail.

o možné obmedzenie práva podať návrh na začatie vedľajšieho konania iba na miestnych veriteľov, je potrebné konštatovať, že takéto obmedzenie by znamenalo rozlišovanie založené na kritériách, ktoré môžu pôsobiť v zásade v neprospech štátnych príslušníkov iných členských štátov, keďže nerezidenti sú najčastejšie štátni príslušníci iných štátov[21]. Takéto rozlišovanie by predstavovalo nepriamu diskrimináciu založenú na štátnej príslušnosti, ktorá je podľa ustálenej judikatúry v zásade zakázaná.

Konkurzné právo predstavuje zložitý komplex vzťahov, pretože s hlavným konkurzným konaním súvisí často množstvo vedľajších konaní, čo kladie vysoké nároky na kvalitu a prehľadnosť úpravy tejto oblasti právnych vzťahov. V konaniach s cezhraničným prvkom navyše situáciu komplikuje skutočnosť, že národné právne úpravy tejto oblasti sú v rôznych krajinách výrazne odlišné. Z hľadiska ochrany veriteľa aj dlžníka preto môže byť významnou skutočnosť, v právomoci ktorého štátu a akým právom sa konkurzné konanie bude riadiť.

Dlžníci často argumentujú, že COMI ich spoločnosti bolo účelovo premiestnené, aby si tým zabezpečili aplikovateľnosť práva, ktoré môže mať pre nich priaznivejšie účinky, alebo z dôvodu, že majú znalosť konkurzného práva určitého štátu. Takýto postup, umožňujúci dlžníkom využívať rôznorodosť jednotlivých jurisdikcií je vnímaný ako prirodzený dôsledok voľného pohybu tovaru, osôb a kapitálu v spojitosti s neexistenciou jednotnej harmonizácie hmotného konkurzného práva v členských štátoch EÚ. Tiež môže byť vnímaný aj ako zneužívanie práva.

Je nesporné, že pre riadne fungovanie vnútorného trhu EÚ je nevyhnutné zabrániť úkonom, ktoré by zúčastnené strany viedli k účelovému presúvaniu COMI, či súdneho konania vyvolaného konkurzom z jedného členského štátu do druhého v snahe získať výhodnejšie právne postavenie. Nariadenie však neobsahuje žiadne účinné mechanizmy, ktoré by obchodným spoločnostiam tento postup znemožnili, a objektívne možno konštatovať, že priestor pre účelové premiestnenie COMI je v praxi pomerne veľký. Úspešne premiestniť COMI možno preukázaním objektívne zistiteľných skutočností spôsobilých vyvrátiť právnu domnienku v prospech sídla spoločnosti.

Vzhľadom na slobodu pohybu v rámci EÚ možno aj naďalej predpokladať, že registrované sídlo dlžníkov nebude vo väčšine prípadov korešpondovať s miestom, kde sa nachádzajú ich COMI. V zmysle tejto skutočnosti je možné dôvodne očakávať snahy veriteľov o vyvrátenie domnienky COMI v prípade spoločností či právnických osôb. Tieto tendencie jednoznačne potvrdzuje aj rozhodovacia činnosť súdov.

Miera účinnosti medzinárodného konkurzného konania závisí najmä na kvalite unifikovaných kolíznych noriem, ktorými sa toto konanie spravuje. Tieto kolízne normy by mali odkazovať na konkrétny právny poriadok, ktorý bude riešený problém upravovať. Možno dospieť k záveru, že právna úprava na úrovni EÚ je zameraná na súlad opatrení v jednotlivých členských štátoch, vyriešenie prípadných kompetenčných sporov o právomoc konkurzných súdov a uznávanie konaní a rozhodnutí vydaných v konkurznom konaní súdom iného členského štátu. Tak ako v prípade regulácie iných právnych nástrojov, aj oblasť predmetných právnych vzťahov je vo veľkej miere dotváraná aplikačnou praxou súdov, najmä ESD, ako vyplýva aj z judikátov ESD uvedených v tomto článku. Je potrebné tiež poukázať na judikatúru súdov Veľkej Británie, nasledovanú aj súdmi ostatných členských štátov, ktorá prispela najmä k objasneniu cieľov a účelu Nariadenia a priniesla jasný návod pri určovaní COMI dlžníkov v budúcich prípadoch.

---

[21] Bližšie pozri rozhodnutie Európskeho súdneho dvora zo dňa 16. januára 2003 v prípade C-388/01 Komisia/Taliansko.

Hoci prevláda všeobecný názor, že Nariadenie úspešne prispieva k zjednodušovaniu cezhraničných konkurzných konaní v rámci EÚ, rozhodovacia činnosť súdov na ktorú bolo týmto článkom poukázané, demonštruje celý rad problémov, ktoré nastávajú pri uplatňovaní tohto Nariadenia v praxi. Jedná sa najmä o otázky týkajúce sa výkladu pojmov a pravidiel upravených Nariadením, ako napr. určenie COMI, dopad zmeny COMI pred začatím konkurzného konania, alebo po jeho začatí, kompetenčné konflikty, právomoc vo veci rozhodovania o žalobách súvisiacich s konkurzom, či absencia pravidiel upravujúcich konkurzné konanie nadnárodných skupín podnikov, pričom značná časť cezhraničných konkurzných konaní sa týka práve skupín spoločností.

Problémy vznikajú najmä pri určovaní členského štátu, ktorý je príslušný na začatie hlavného konkurzného konania. Ustanovenia Nariadenia, ktoré upravujú súdnu právomoc, boli a sú predmetom kritiky, najmä veriteľov, aj z toho dôvodu, že spoločnostiam a fyzickým osobám umožňovali špekulatívne premiestniť centrum ich hlavných záujmov v snahe získať výhodnejšie právne postavenie (tzv. forum shopping). Nedostatky boli zaznamenané aj v súvislosti s vedľajším konkurzným konaním, nakoľko začatie vedľajšieho konania môže brániť efektívnej správe konkurznej podstaty dlžníka. V praxi sa javí ako problematické aj uplatňovanie pravidiel týkajúcich sa uverejňovania informácií o konkurzných konaniach, ako aj pravidiel upravujúcich prihlasovanie pohľadávok. V súčasnosti totiž neexistuje insolvenčný register, ktorý by umožňoval vyhľadávanie súdnych rozhodnutí na celoeurópskej báze, a teda súčasne vo viacerých národných registroch. Je pritom nesporné, že účinnosť cezhraničného konkurzného konania závisí do značnej miery práve od uverejňovania príslušných rozhodnutí o konkurznom konaní.

Zoznam bibliografických odkazov

Nariadenie Rady (ES) č. 1346/2000 o konkurznom konaní
Šabatka, P.: Mezinárodní pravomoc podle nařízení o insolvenčních řízeních. Právní rozhledy, 2006, č. 3
Stanovisko generálneho advokáta Ruiz-Jarabo Colomera zo dňa 6. septembra 2005 v prípade C-1/04 Susanne Staubitz-Schreiber
Rozhodnutie High Court zo dňa 11. novembra 2002 v prípade Geveran Trading Co. Ltd v. Kjell Tore Skjevesland
Rozhodnutie Companies Court, Chancery Division zo dňa 26. novembra 2004 v prípade EWHC 2752 Shierson verzus Vlieland–Boddy
Rozhodnutie Country Court of Wuppertal zo dňa 14. augusta 2002 v prípade 6 T 495/02
Rozhodnutie Court of Appeal Amstedam zo dňa 17. júna 2003 v prípade JOR 2003/186
Rozhodnutie Európskeho súdneho dvora zo dňa 17. januára 2006 v prípade C-1/04 Susanne Staubitz-Schreiber
Rozhodnutie Európskeho súdneho dvora zo dňa 17. januára 2006 v prípade C-1/04 Susanne Staubitz-Schreiber
Stanovisko generálneho advokáta Ruiz-Jarabo Colomera zo dňa 6. septembra 2005, v prípade C-1/04 Susanne Staubitz-Schreiber
Rozsudok High Court of Justice, Chancery Division Leeds District Registry zo dňa 16. mája 2003 v prípade Daisytek–ISA Ltd.
Rozhodnutie High Court of Justice Chancery Division Companies Court (Veľká Británia) zo dňa 07. februára 2003, v prípade Re BRAC Rent-A-Car International Inc.
rozhodnutie Krajského súdu v Bratislave so sp. zn. 2k 27/2011 zo dňa 5.4.2012
Rozhodnutie Európskeho súdneho dvora zo dňa 11. novembra 2002 v prípade C 396/09 Interedil

Rozhodnutie Európskeho súdneho dvora zo dňa 17. novembra 2011 v prípade C 112/10 Zaza Retail

Rozhodnutie Európskeho súdneho dvora zo dňa 16. januára 2003 v prípade C 388/01 Komisia/Taliansko

Ján Fabian[1]

Postavenie obchodného práva v systéme súkromného práva

The position of Commercial Law in the system of private law

Kľúčové slová
systém práva, súkromné právo, obchodné právo, vývoj práva,

Abstrakt
Príspevok na tému „Postavenie obchodného práva v systéme súkromného práva“ stručne analyzuje vývoj samotného práva a určuje miesto obchodného práva s systéme práva na území Slovenskej republiky. V úvode je definovaný samotný pojem právo a rozdelenie práva na súkromné a verejné. Následne je v stručnom historickom priereze dejín práva poukázané na postupný vývoj kategorizácie a systematizácie práva. Ďalšia časť sa venuje už priamo genéze obchodného práva s jasným určením jeho postavenia v súkromnom práve.

Keywords
system of law, civil law, commerce law, law development

Abstract
Report on “Capacity of commerce law in the scheme of civil law” briefly analyzes the development of said law and determines the commerce law position in law system of Slovak republic. In introduction, the very own concept of law and division to private and public is defined. Following up in the brief historical summary of law are the references of gradual development of law categorization and systemization. The next part is dedicated to the direct commerce law genesis with a clear specification of its positioning in civil law.

Úvod

Témou príspevku je postavenie obchodného práva v systéme súkromného práva a stručný pohľad na vývoj obchodného práva v priereze dejín. Obchodné právo je odvetvím súkromného práva, resp. je osobitným súkromným právom, ktoré predstavuje na jednej strane právo určitej procesnej skupiny, teda obchodníkov, či kupcov a na druhej strane právo, ktoré sa vzťahuje na určitú čonnosť, ktorou je podnikanie – obchody. Teda chráni v prvom rade záujmy súkromných osôb. Pojem obchod je svojou podstatou primárne pojmom ekonomickým. Obchodom sa rozumie špecifická ekonomická činnosť, pri ktorej sa sprostredkováva predaj a kúpa tovaru, služieb a ďalších statkov prostredníctvom peňazí.6 Obchod sa však realizuje právnymi formami, a preto je ho možné chápať aj ako právny pojem. Vo svojej práci sa zameriavam hlavne na právne aspekty obchodu.

Pojem právo

Regulácia modernej ľudskej spoločnosti je spojená s pôsobením pravidiel, ktoré súhrnne nazývame právo. V súčasnosti neexistuje na svete nič, čo by sme mohli nazvať právnym vákuom. Svet spravujú rôzne právne pravidlá, ktoré priamo alebo aj nepriamo ovplyvňujú naše životy. V minulosti sa vzťahy medzi ľuďmi v rôznych skupinách upravovali spontánne na základe dodržiavania rôznych obyčajových zvyklostí. Postupným vývojom ľudstva, evolúciou spoločnosti a kultúry prichádza aj inštitucionalizácia tvorby spoločenských pravidiel, sankčné mechanizmy nevynechávajúc čo označujeme ako vznik práva.

Definovať právo nejakou univerzálnou definíciou je v súčasnosti skoro nemožné, pretože je komplikovanou súčasťou spoločenskej reality. Pojem právo je možné vymedziť z rôznych hľadísk a cieľov, každá vedná disciplína nájde inú, pre ňu tú správnu definíciu, pretože obsah pojmu právo je podmienený určitými kultúrnymi, sociálno-ekonomickými

---

[1] JUDr. Ján Fabian, externý doktorand Právnickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

a civilizačnými danosťami a je prejavom určitých záujmov a konfliktov. Aj v rámci právnej vedy je možné pojem právo definovať v mnohých významoch. „Právo sa zvykne najjednoduchšie charakterizovať ako súbor právnych noriem alebo ako normatívny systém, ktorý štát uznáva za právo. Základom charakteristiky práva je jeho chápanie ako normatívneho systému, ktorým štát cieľavedome regulačne pôsobí na spoločnosť za účelom usporiadania spoločenských vzťahov, ich harmonizácie a rovnováhy a tým zabezpečenia reprodukcie a rozvoja spoločnosti.“[2] Rozlišujeme predovšetkým objektívne právo – teda právo v normatívnom zmysle súboru právnych noriem ako všeobecne záväzných pravidiel správania sa a subjektívne právo – správania subjektu určitým spôsobom, ktoré je zaručené objektívnymi právami.

Historický vývoj právnych pravidiel je zaujímavý ako z pohľadu meniaceho sa obsahu a formy, tak aj subjektu, ktorý tieto pravidlá určuje a garantuje. „Už od 5. storočia pred naším letopočtom sa právny zákon ako produkt ľudského rozumu považoval za protiklad prírodného zákona. Príroda je regulovaná zákonmi, ktoré vyjadrujú existujúci stav, to, čo je, platia univerzálne, bezpodmienečne, sú nemeniteľné, nezávislé od miesta a času. Naproti tomu právne zákony ako produkt ľudského rozumu a vôle vyjadrujú to, čo má byť. Upravujú správanie ľudí.“[3] V modernej spoločnosti je týmto subjektom, ktorý má oprávnenie na mocenské donútenie v právnom zmysle spojené so štátom, ktorý na vlastnom štátnom území vykonáva verejnú moc a tak zabezpečuje právny režim. Vzhľadom k uvedenému sa tak na svete súbežne vyvíjali rôzne právne systémy, ktoré sa navzájom v menšej alebo väčšej miere, pozitívne alebo negatívne ovplyvňovali.

Rozdelenie verejného a súkromného práva

Najstarším dualistickým delením práva je rozlišovanie oblastí súkromného a verejného práva. Začiatky tejto klasifikácie siahajú až k teoretickým úvahám klasických rímskych právnikov. Pomerne často citovaným a preberaným sa stalo vymedzenie Domitia Ulpiana: *Publicum ius est, quod ad statum rei Romanae spectat, privatum, quod ad singulorum utilitatem spectat; sunt enim quaedam publice utilia, quaedam privatim* (Ulp. D. 1, 1, 1, 2), a teda, že verejným právom je to, ktoré má na pamäti prospech štátu, súkromné sa vzťahuje na záujmy jednotlivcov. „Toto rozlišovanie ovšem nikdy nebolo presné, a aj keď zostalo historickým základom rozlišovania dnešného, nikdy sa presným nestalo. Citované Ulpianovo vyjadrenie, ktoré bolo vtedy chápané podstatne ináč ako dnes, je veľmi približné a skôr aforistické, ako presné.“[4] Právne systémy v súčasnosti aplikujú vplyv tejto antickej kategorizácie v rôznych mierach, v prípade angloamerického systému je tendencia rozlišovania súkromného a verejného práva menšia ako v kontinentálnom, ktorý viac nadväzuje na rímskoprávne tradície. Aj keď z právneho poriadku Slovenskej republiky priamo či nepriamo vyplýva rešpektovanie existencie verejného a súkromného práva, presne definované vymedzenie neexistuje.

Hranica medzi verejným a súkromným právom vedie naprieč právnymi odvetviami, avšak toto delenie je značne relatívne a určité právne odvetvia môžu obsahovať prvky ako súkromného, tak aj verejného práva. Preto sa okrem tohto základného delenia vyvinula aj ďalšia, špecifická skupina, ktorá zahŕňa práve tieto právne odvetvia, ktoré obsahujú aj prvky verejného, aj prvky súkromného práva. Napríklad v Českej republike do tejto špecifickej skupiny zaraďujú živnostenské právo, vo Francúzsku napríklad pracovné, lesné, banské, či

---

[2] OTTOVÁ, E. Teória práva, s.52
[3] OTTOVÁ, E. Teória práva, s.41
[4] KNAPP, V a kol. Občianske právo, s. 45

autorské právo. Teda zaradenia v jednotlivých štátnych právnych poriadkov sú značne rozdielne a sú ovplyvnené najmä historickým vývojom toho-ktorého právneho poriadku, tradíciami a teoretickými postojmi vedeckej obce.

Rozdelenie práva súkromného a verejného vychádza najmä z povahy právnych noriem, postavenia subjektov a sankcií.

- Povaha právnych noriem – právne normy verejného práva sú kogentné, teda jasne definujú a určujú príkazy a zákazy. V prípade noriem súkromného práva je prítomná značná dispozícia pre subjekty práva, tzv. súkromná autonómia.
- Postavenie subjektov – v prípade verejného práva je charakteristické, že štát ako subjekt je nadradený, na rozdiel od subjektov v súkromnom práve, kde je istá autonómia vôle a subjekty sú si rovné. Vznik, zmena, či zánik verejnoprávneho vzťahu je vždy naviazaný na určitý právny akt štátneho orgánu, pričom právne účinky nastávajú nezávisle od vôle subjektov, ktorým je adresovaný. Naopak v súkromnoprávnych vzťahoch sa na právne úkony subjektov nehľadí vždy ako na platné. Teda pokiaľ sú vadné a nespĺňajú všetky podstatné zákonom predpísané náležitosti, tak sú neplatné.
- Sankcie – verejnoprávne sankcie sú realizované právnym aktom konštitutívnej povahy a často krát nie sú adekvátne určené k spôsobenej škode a ujme. Sankcie súkromnoprávnej povahy vznikajú priamo v dôsledku protiprávneho stavu a spravidla vo väčšej miere reflektujú spôsobenú škodu.

Historický vývoj súkromného práva

Korene systému súkromného práva rovnako ako aj celého systému práva, ako už bolo naznačené, zasahujú až do Starovekého Ríma. „Právne dejiny antického Ríma predstavujú ojedinelý jav v kontexte európskeho, ale aj svetového, právneho vývoja. Rímske právo je potom priamo stelesnením uceleného právneho vývoja spoločnosti, ktoré dospelo takmer k dokonalosti.“[5] Vtedajšie východiská boli značne rozdielne od dnešných metód. Snahou rímskych právnikov bola aj diferenciácia súkromného práva. Výsledkom ich činnosti bolo vytvorenie systému práva, ktorý by sa dal v dnešnej dobe prirovnať ku štruktúre občianskoprávnych vzťahov, a súčasne došlo k rozdeleniu jednotlivých skupín súkromnoprávnych vzťahov. Rímske právo bolo vo väčšej miere odkázané skôr na pôsobenie osôb, ktoré vydávali prétorské edikty a poskytovali výklad práva. Časom boli dokonca kodifikované a ich nedodržanie mohlo byť sankcionované. Nešlo však o zbierky právnych predpisov, ktoré by mali dopad na celé obyvateľstvo, alebo konkrétne na nejakú vymedzenú skupinu. Prétorské edikty sa týkali len konkrétneho účastníka, alebo účastníkov toho ktorého prípadu a tieto prípady – rozhodnutia boli časom zhrnuté a zviazané do zbierok. Rímsky autor Cicero konštatoval, že všetky právne zvitky by mali byť roztriedené do niekoľkých všeobecnejších skupín, tzv. genera, ktoré mali byť ďalej rozdelené na jednotlivé problémy, a až tieto mali byť s konečnou platnosťou definované. Ďalším významným rímskym autorom je Pomponius, ktorý rozdelil pramene súkromného práv na tri skupiny, a to Zákon XII.dosiek, nepísané komentáre učencov interpretatio prudentium a legisactiones. Ďalším významným krokom vo vývoji súkromného práva bol prístup a delenie rímskeho teoretika a učiteľa práva Gaiusa, ktorá právo rozdelil na genera a species, a taktiež celé právo rozdelil na tri časti. Vyvrcholením rímskeho práva bol Justiniánov Corpus Iuris Civilis.

[5] Kolektív autorov právnickej fakulty UK, Dejiny európskeho kontinentálního práva, s. 78

K ďalšiemu postupu v rozdelení systému súkromného práva došlo až v období stredoveku, a to aj napriek tomu, že činnosť právnikov a učencov tejto doby predstavovala najmä štúdium rímskych textov a hľadanie obsahových súvislostí. Porovnávali však len jednotlivé citáty textov a nie systematiku celého práva. „Ranný stredovek je obdobím, v ktorom myslenie právne a politické splýva v jeden celok. Úzko súvisí s teológiou, vďaka prevahe, ktorú mladé, rozvíjajúce sa kresťanstvo postupne získava. Tvorcovia právnych a politických spisov sú v tomto období takmer výlučne klerici, vtedy vlastne jediný nositelia vzdelanosti.“[6] Na území Slovenskej republiky, za čias Cyrila a Metoda vyšla zbierka Zákon sudnyj ljudem, ktorá je Metodovou prácou a má 33 článkov, ktoré upravujú niektoré otázky súkromného práva ako náhradu škody, monogamiu, uzavretie manželstva, ako aj trestného práva.

V priebehu 19. storočia činnosť právnikov vychádzala najmä z Gaiusovho delenia práva na personae, res a actione. Medzi významné právnické diela 19. storočia však musíme zaradiť francúzsky Code civil z roku 1804 a rakúsky Obecný zákonník z roku 1811. Ďalším významným dielom bolo Us modern pandectraum, kde bola postupne vytvorená systematika pandekt a právo ako také, bolo rozdelené na obecnú časť, vecné právo, obligácie, rodinné právo a právo nástupníctva. Toto rozdelenie slúžilo ako predloha nemeckému občianskemu zákonníku z roku 1896.

Systém súkromného práva

Postupným, i keď zložitým a dlhodobým vývojom sa na území Slovenskej republiky vytvorili jednotlivé odvetvia súkromného práva:

- Občianske právo hmotné
- Občianske právo procesné
- Rodinné právo
- Pracovné právo
- Obchodné právo
- Právo sociálneho zabezpečenia
- Právo duševného vlastníctva
- Medzinárodné právo súkromné

Občianske právo je vo svojej podstate akýmsi základom celého súkromného práva. Ide o jedno z najvýznamnejších právnych odvetví súkromného práva, ktoré býva dokonca v niektorých právnych kultúrach stotožňované s právom súkromným, od čoho sa následne odvíja aj postavenie občianskeho zákonníka vo vzťahu k ďalším súkromnoprávnym odvetviam ako lex generalis. Táto vzájomná nadväznosť a prepojenosť týchto dvoch právnych predpisov a odvetví v praxi častokrát spôsobuje problémy pri určovaní inštitútu, a teda ktoré je to správne právne odvetvie, ktorým sa daný inštitút má riadiť. Obchodné právo môžeme chápať ako súčasť súkromného práva, alebo presnejšie ide o jednu zo základných častí súkromného práva popri občianskom práve aj napriek tomu, že niektoré predpisy obchodného práva by sme vedeli zaradiť do verejného práva alebo správneho práva, ako napríklad živnostenské právo. Základný vzťah medzi Občianskym a Obchodným zákonníkom je v základe vymedzený už hneď v úvodných ustanoveniach Obchodného zákonníka, a teda, že na niektoré inštitúty a vzťahy týkajúce sa podnikateľskej činnosti a uzatvárania zmlúv nie je

[6] Kolektív autorov právnickej fakulty UK, Dejiny európskeho kontinentálního práva, s. 78

možné použiť ustanovenia Obchodného zákonníka, ale musia byť upravené podľa ustanovení Občianskeho zákonníka.

Obchodné právo

„Obchodné právo predstavuje ucelený a kodifikovaný súbor právnych noriem, ktoré upravujú spoločenské vzťahy vznikajúce v procese obchodovania (podnikania) pri činnosti podnikateľských subjektov a ďalšie vzťahy súvisiace s podnikaním.“[7] Obchod alebo obchodný styk je jedna z najstarších činností vo vývoji ľudskej spoločnosti. „Obchodné právo vzniklo ako priamy dôsledok spoločenskej deľby práve a z toho sa dovíjajúcej výroby.“[8] Obchodné právo je vlastne nástrojom uľahčujúcim obchodný styk a zároveň zaisťuje jeho väčšiu bezpečnosť. S postupným vývojom obchodovania vznikala aj spoločenská potreba túto činnosť upraviť a zaviesť určité pravidlá. Už v staroveku boli prijímané predpisy, ktoré sa snažili voľný obchod usmerniť. V Chammurapiho zákonníku v 50.rokoch 18.storočia pred naším letopočtom „už bola známa osobitná skupina ľudí, zaoberajúcich sa obchodmi – boli to obchodníci tamkarovia, ktorí tiež poverovali vykonávaním obchodných transakcií svojich obchodných agentov.“[9] Napríklad taká kúpna zmluva - emptio venditio z rímskeho práva našla miesto aj v neskoršej právnej úprave. V stredoveku právne pravidlá upravovali postavenie obchodníka a obchodovanie bolo označované za výsadu, či privilégium. Pozdejšie začal do obchodných vzťahov čím ďalej tým viac zasahovať panovník v snahe zvýšiť príjem z daní, čo malo za následok začiatok formovania teórie hospodárskej politiky. Výsledkom bol vznik určitej sústavy teoretických poznatkov o pôsobení ekonomických činiteľov v spoločnosti a návod ako ovplyvňovať ekonomiku a dosahovať požadované hospodárske výsledky. Dôležitými udalosťami, ktoré mali vplyv na vývoj obchodu a obchodného práva v stredoveku boli:

- „križiacke vojny (potreba zabezpečiť zásobovanie armád);
- trhy a jarmoky, kde sa zvyšovala rýchlosť obehu tovaru;
- všeobecné riziko cestovania obchodníkov si vynucovalo používanie úverov a zmeniek namiesto peňažnej hotovosti;
- vplyv cirkvi na formulovanie univerzálneho práva spoločného všetkým kresťanským národom;
- vznik asociácií obchodníkov (gíld), ktoré mali svoje štatúty, obsahujúce pravidlá obchodovania členov;
- štatúty stredoeurópskych miest, ktoré tiež obsahovali niektoré pravidlá obchodu.“[10]

Pojem obchodného práva sám o sebe je pomerne nový. Počiatky novodobého obchodného práva pochádzajú z ranného novoveku z oblasti severného Talianska. V týchto oblastiach talianskych mestských štátov, ktoré boli obchodnými veľmocami, nachádzame mnoho koreňov moderných obchodnoprávnych inštitútov. Medzi inými obchodné a kapitálové združovania, počiatky komisionárskych vzťahov, povinnosti viesť obchodné knihy a podobne. Na území Francúzska sa stretávame v roku 1807 s prvou čiste obchodnoprávnou kodifikáciou vo forme Napoleonovho Code de commerce. Tento zákonník nebol do dnešného dňa zrušený a dokonca niektoré jeho časti ostali v nezmenenej forme.

[7] MAMOJKA, M. Základy obchodného práva, s.10
[8] MAMOJKA, M. Základy obchodného práva, s.21
[9] KUBÍČEK, P.- MAMOJKA, M.- PATAKYOVÁ, M.: Obchodné právo, s. 35
[10] KUBÍČEK, P.- MAMOJKA, M.- PATAKYOVÁ, M.: Obchodné právo, s. 36

Postupom času sa ale začali objavovať úvahy o tom, že by bolo vhodné a praktické mať v jednom kódexe právne normy upravujúce samotné obchodovanie, ale aj právne normy týkajúce sa subjektov obchodnoprávneho vzťahu, teda obchodníkov. Francúzsky Code de commerce sa neskôr stal vzorom pre nemecký obchodný zákonník prijatý v roku 1861, ako aj rakúsky všeobecný obchodný zákonník, z roku 1863.

Obchodné právo za čias prvej Československej republiky bolo značne ovplyvnené dualizmom, pretože recepčným zákonom č. 11/1918 Zb. prevzala republika právne poriadky platné na tých územiach, z ktorých vznikla. Teda na území Českej republiky platil Všeobecný rakúsky zákonník a na území Slovenskej republiky Uhorský obchodný zákonník, tzv. Apathyho. „Slovensko ako integrálna súčasť uhorskej koruny bola teritóriom aplikácie uhorského práva, ktorého vývoj mal odlišné tendencie oproti vývoju v Rakúsku a českých krajinách. V Uhorsku napríklad nikdy nedošlo ku kodifikácii občianskeho práva a preto aj identický proces v oblasti obchodovania a obchodno-záväzkových vzťahov bol veľmi zdĺhavý a nedôsledný.“[11] Napriek snahám vlády o unifikáciu obchodného zákonníka do jedného celku sa to nepodarilo pred udalosťami v rokoch 1938-1939, ktoré mali za následok zánik Československej republiky. Pomerne zaujímavým bol zákon č. 111/1927 Sb., o nekalej súťaži, ktorým sa zákonodarcovia snažili určiť, čo je ešte v rámci hospodárskej súťaže ešte prípustné a čo sa už prieči dobrým mravom a obchodnej morálke. Reakciou na hospodársku krízu 30.rokov bol zákon 141/1933 Sb. o karteloch a súkromných monopoloch, známy aj ako kartelový zákon, ktorý priniesol novinku v tom, že pripustil vytváranie kartelov na základe kartelových dohôd, ktoré boli dovtedy zakázané. Na území Slovenskej republiky bol vývoj obchodného práva poznačený v roku 1939 najmä v oblasti živnostenského práva, kedy sa jedným z hlavných záujmov vlády stala snaha vysporiadať sa s nepohodlnými (prevažne židovskými) majiteľmi živností. Počas druhej svetovej vojny k významnejšiemu pokroku vo vývoji obchodného práva na území Slovenskej republiky nedošlo. Po ukončení vojny a obnovení zvrchovanosti a samostatnosti Československej republiky sa stali významnou súčasťou obchodnoprávnych predpisov stali takzvané „znárodňovacie dekréty prezidenta republiky č. 100 až 103/1945 Zb.“[12] Prijatím Občianskeho zákonníka č. 141/1950 Zb. došlo k úplnému zrušeniu rakúskeho aj obchodného zákonníka, čo viedlo aj k zrušeniu úpravy mnohých obchodnoprávnych inštitútov. Miernou satisfakciou sa stalo až prijatie mierne okliešteného Hospodárskeho zákonníka č. 109/1964, ktorý nadviazal na Občiansky zákonník z.č. 40/1964. Až po spoločensko-politických zmenách po roku 1989 sa obchodné právo na území Slovenskej republiky dočkalo plnohodnotného Obchodného zákonníka č. 513/1991 Zb.

Obchodné právo najlepšie môžeme charakterizovať znakmi, ktorými sú samostatnosť, kodifikovanosť, súkromnoprávna povaha a dominancia dispozitívnych právnych noriem. „Obchodné právo možno chápať v rôznych významoch, a to ako samostatné právne odvetvie, ako vedeckú disciplínu a ako pedagogickú disciplínu. Najspornejším je chápanie obchodného práva ako samostatného právneho odvetvia. V kontrapozícii je stanovisko, že obchodné právo nie je samostatným odvetvím práva, lebo spoločenské vzťahy, ktoré upravujú predpisy obchodného práva, nevykazujú ani osobitný predmet právnej úpravy, ani osobitnú metódu právnej úpravy, čo by ich výrazne odčlenilo od iných právnych odvetví. Pokiaľ ide o obchodné právo ako samostatnú vedeckú disciplínu a obchodné právo ako samostatnú pedagogickú disciplínu, ich existencia je plne uznaná a bez výhrad akceptovaná.“[13]

„Predmetom obchodného práva je úprava postavenia podnikateľských subjektov, ich vzťahu k orgánom štátu a samosprávy i ostatným fyzickým a právnickým osobám ako aj

---

[11] MAMOJKA, M; Základy obchodného práva, s.24
[12] Dekrétmi boli znárodnené bane, kľúčový priemysel, akciové banky a poisťovne.
[13] KUBÍČEK, P.- MAMOJKA, M.- PATAKYOVÁ, M.: Obchodné právo. s. 16

právna úprava obchodno-záväzkových vzťahov, jednotlivých typov obchodných zmlúv i záväzkových vzťahov v medzinárodnom obchode. Okrem toho sú predmetom práva aj základné problémy hospodárskej súťaže a súťaženia, právnej úpravy cenných papierov, búrz a obchodného registra."[14]

Záver

Obchodný zákonník neupravuje všetky inštitúty týkajúce sa pojmu obchodné právo, kam sa obvykle zaraďujú ako je napr. úprava zmenkového a šekového práva. Dá sa povedať, že teória obchodného práva zaberá širší záber informácií a teda pojmov a inštitútov týkajúcich sa obchodného práva ako samotný Obchodný zákonník. A teda sa dá povedať, že Obchodný zákonník nie je len jediným a výlučným prameňom slovenského obchodného práva. Celková právna úprava ekonomických vzťahov je spravidla roztrieštená medzi občianske a obchodné právo. Táto roztrieštenosť vychádza najmä z koncepcie obchodného práva.

Zoznam bibliografických odkazov

KNAPP, V. 1997. Občianske právo, Bratislava : CODEX v Prahe, 1997. 349 s. ISBN 80-85963-31-0.
Kolektív autorov právnickej fakulty UK, Dějiny evropského kontinentálního práva, Praha: Linde 2003, str. 809 s. ISBN 80-7201-387-4.
KUBÍČEK, P. - MAMOJKA, M. - PATAKYOVÁ, M. Obchodné právo, Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave 2008. 390 s. ISBN 978-80-7160-225-5.
MAMOJKA, M. Základy obchodného práva, Bratislava : Akadémia Policajného zboru v Bratislave 2005, 298 s. ISBN 80-8054-333-X.
OTTOVÁ, E. Teória práva, Šamorín: Heureka v Prahe, 2006. 306 s. ISBN 80-89122-37-X

[14] MAMOJKA, M; Základy obchodného práva, s.14

Peter Hunák[1]

Ručenie v obchodných záväzkových vzťahoch

Guarantee in commercial contractual relations

Kľúčové slová
ručenie, ručiteľ, veriteľ, dlžník, pohľadávka, Obchodný zákonník, Občiansky zákonník, zabezpečovací inštitút

Abstrakt
Príspevok sa zaoberá ručením, ako jedným zo zabezpečovacích inštitútov v obchodnoprávnych vzťahoch, konkrétne jeho osobitnou a komplexnou právnou úpravou nachádzajúcou sa v zákone č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov. V dôsledku uvedeného sa na obchodné záväzkové vzťahy použije práve táto právna úprava a nie zákonné ustanovenia ručenia obsiahnuté v zákone č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov. Konkrétnejšie je obsahom príspevku analýza a charakteristika ručenia ako nástroja na zabezpečenie pohľadávok veriteľa v obchodnoprávnych vzťahoch a jeho odlíšenie od ručenia upraveného v Občianskom zákonníku. Ťažiskom práce je teda rozbor právnej úpravy a všeobecná charakteristika ručenia doplnená o súvisiacu judikatúru. Okrem uvedeného sa v príspevku venujeme aj ručeniu vzniknutému zo zákona.

Keywords
guarantee, guarantor, creditor, debtor, claim, Commercial Code, Civil Code, security institute

Abstract
The paper deals with guarantee, as one of the security institutes in commercial relations, in particular by its specific and complex legislation contained in the Act no. 513/1991 Coll. Commercial Code, as amended. As a result of the above, this legislation is used for the commercial contractual relations and not the guarantee provisions contained in the Act no. 40/1964 Coll. Civil Code, as amended. More specifically, the content of this paper is to analyze and characterize the guarantee as an instrument for ensuring creditors' claims in commercial relations and to distinguish it from a guarantee contained in the Civil Code. The focus of this paper is therefore an analysis of the legislation and general characteristics of the guarantee supplemented by related case law. In addition to that, we also deal with a guarantee which originates directly from the law.

Úvod

Ručenie[2] je jednou z foriem zabezpečenia záväzkov v právnych vzťahoch vznikajúcich medzi subjektmi práva a to ako podnikateľmi, tak aj nepodnikateľmi.

Právna úprava tohto zabezpečovacieho inštitútu sa nachádza vo viacerých právnych predpisoch avšak jeho komplexnú úpravu nájdeme hlavne v zákone č. 40/1946 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej ako „Občiansky zákonník") ale taktiež v zákone č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej ako „Obchodný zákonník"). Dávame do pozornosti, že sa jedná o jeden z mála zabezpečovacích inštitútov ucelene upravených v Obchodnom zákonníku (okrem neho už len banková záruka a uznanie záväzku). Práve z uvedeného dôvodu sa na obchodné záväzkové vzťahy použije práve a len táto úprava a nie úprava obsiahnutá v Občianskom zákonníku, a to ani podporne[3]. Podporné použitie Občianskeho zákonníka prichádza do úvahy napríklad pri zmluvnej pokute, ktorej všeobecná právna úprava sa nachádza v Občianskom zákonníku a len špeciálna právna úprava je v Obchodnom zákonníku.

---

[1] JUDr. Peter Hunák, advokát, komplementár správcu konkurznej podstaty LEGES Recovery k.s.
[2] V staršej literatúre sa pojem „ručenie" označuje ako „rukojemstvo".
[3] Uznesenie Nejvyššího soudu České republiky zo dňa 30.11.2005, sp. zn. 29 Odo 742/2005: *„Závěry odvolacího soudu nemají zásadní právní význam ani v otázce aplikace ustanovení § 549 obč. zák., neboť úprava ručení v obchodním zákoníku je komplexní a ustanovení § 546 až § 550 obč. zák. o ručení nelze použít pro obchodní závazkové vztahy (srov. důvody rozhodnutí uveřejněného pod číslem 61/2003 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek)."*

S ohľadom na vyššie uvedené sa príspevok zaoberá práve ručením, ako jedným z mála osobitne a ucelene upravených zabezpečovacích prostriedkov v Obchodnom zákonníku, v dôsledku čoho, ako už bolo v predchádzajúcom výklade načrtnuté, je subsidiárne použitie Občianskeho zákonníka vylúčené.

Špeciálne sa v príspevku zameriavame na analýzu a charakteristiku ručenia ako nástroja na zabezpečenie pohľadávok veriteľa v obchodnoprávnych vzťahoch a jeho odlíšenie od ručenia upraveného v Občianskom zákonníku. Jadrom príspevku je rozbor aktuálnej právnej úpravy ručenia a jeho všeobecná charakteristika doplnená o súvisiacu judikatúru. V príspevku sú použité metódy analýzy, kompilácie a komparácie.

Ručenie

Zabezpečovacie inštitúty sú prostriedkami ovplyvňujúcimi vzťah dlžník – veriteľ. Pri zvolení správneho zabezpečovacieho prostriedku (alebo kombinácie prostriedkov) môže dôjsť k významnému posilneniu postavenia veriteľa. Jedným z takýchto prostriedkov je aj ručenie.

V Obchodnom zákonníku je ručenie upravené v ustanoveniach § 303 až § 312. Z väčšej časti sú tieto ustanovenia kogentné[4], teda sa od nich strany nemôžu odchýliť.

Ručenie v obchodnoprávnych vzťahoch vzniká tak, že ručiteľ, ako tretia osoba, ktorá nie je účastná obchodnoprávneho vzťahu dlžník – veriteľ, veriteľovi písomne vyhlási, že mu uhradí určitý záväzok, pokiaľ tento záväzok nebude riadne splnený dlžníkom. Doručením takéhoto vyhlásenia veriteľovi, sa vyhlasovateľ stáva dlžníkovým ručiteľom.

Opakovane dávame do pozornosti, že na ručenie v obchodnoprávnych vzťahoch sa vzťahujú ustanovenia Obchodného zákonníka, pričom táto úprava má komplexnú povahu a teda ustanovenia Občianskeho zákonníka upravujúce ručenie sa nepoužijú ani podporne.

Funkciou ručenia je jednak deklarovanie reálnej podoby zabezpečovaného záväzku a jednak je náhradným zdrojom, z ktorého môžu byť uspokojené nároky veriteľa, i keď len v suplovanej forme.[5]

Podstata zabezpečenia záväzku ručením spočíva v tom, že veriteľovi vzniká právo domáhať sa splnenia záväzku od ručiteľa. Toto právo si však veriteľ môže u ručiteľa uplatniť len v prípade, ak dlžníka na splnenie si svojho splatného záväzku vyzval avšak dlžník si svoj splatný záväzok ani v primeranej dobe nesplnil. V určitých prípadoch sa veriteľ môže domáhať uspokojenia svojej pohľadávky po ručiteľovi aj bez predchádzajúcej výzvy – napr. ak je na majetok dlžníka vyhlásený konkurz, nakoľko v takej situácii je nepochybné, že dlžník si svoj záväzok nesplní (príp. nesplní aspoň v časti).[6]

Ručenie v obchodných záväzkových vzťahoch vzniká vykonaním písomného prehlásenia ručiteľa veriteľovi (jednostranný právny úkon), z ktorého možno jednoznačne určiť, že ručenie prevzal.[7] Táto skutočnosť je rozdielna od občianskoprávnej úpravy, v zmysle ktorej sa na vznik ručenia vyžaduje uzatvorenie zmluvy (dvojstranný právny úkon) medzi ručiteľom a veriteľom.

Považujeme za dôležité dať do pozornosti, že okrem vzniku ručenia prehlásením ručiteľa veriteľovi, sa v obchodnoprávnej úprave stretávame aj so vznikom ručenia *ex lege* (zo zákona). Toto zákonné ručenie nájdeme v Obchodnom zákonníku v:

---

[4] Kogentnými ustanoveniami sú ustanovenia § 303, § 304, § 306 ods. 2 a 3, § 308, § 311 ods. 1 a § 312.
[5] Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 29.10.2009, sp. zn. 4 Obo/4/2009.
[6] Ustanovenie § 306 ods. 1 Obchodného zákonníka.
[7] Ustanovenie § 303 ods. 1 Obchodného zákonníka.

a) druhej časti – obchodné záväzkové vzťahy[8] a

b) tretej časti – obchodné spoločnosti[9].

Pri ručení vystupuje na jednej strane veriteľ a na druhej strane osoba, ktorá veriteľovi v písomnej forme vyhlásila, že uspokojí jeho pohľadávku, ak túto dlžník nesplní. Takýmto vyhlásením sa pozícia veriteľa výrazne zlepšuje, nakoľko pri splnení zákonných podmienok je veriteľ oprávnený požadovať plnenie nielen od dlžníka, ale aj od ručiteľa. S ohľadom na uvedené je nepochybné, že vyhlásenie o ručení musí obsahovať:

a) písomný záväzok (prejav vôle) ručiteľa uspokojiť veriteľa, ak dlžník neplní;

b) označenie ručiteľa;

c) označenie dlžníka;

d) označenie veriteľa;

e) vymedzenie určitého ručením zabezpečovaného záväzku (právny titul, obsah a rozsah záväzku):
Požiadavku určitosti zabezpečovaného záväzku je pritom nevyhnutné vykladať tak, že ide o jeho identifikáciu takým spôsobom, aby nebol zameniteľný s iným. Požiadavka určitosti ručiteľského vyhlásenia je splnená, ak je záväzok vymedzený tak, aby ho nebolo možné zameniť s iným záväzkom. Najvyšší súd Českej republiky riešil prípad, keď sa ručiteľské vyhlásenie vzťahovalo nielen na istinu úveru, ktorá bola v ručiteľskom vyhlásení vyčíslená, ale aj na jej príslušenstvo (úrok z omeškania), ktoré však vyčíslené nebolo a dospel k záveru, že takéto ručiteľské vyhlásenie nemožno považovať za neurčité, nakoľko výška úrokov z omeškania je určiteľná na základe príslušného právneho predpisu. Ak ručiteľ prejavil vôľu uspokojiť peňažný záväzok dlžníka s príslušenstvom, akceptoval aj jeho výšku, čím však nie je dotknuté právo ručiteľa namietať, že zmluvnými stranami dohodnutá výška úrokov a úrokov z omeškania, odporuje dobrým mravom, príp. zásadám poctivého obchodného styku.[10] Taktiež sa podľa judikatúry za neurčité nepovažuje ani vyhlásenie ručiteľa o tom, že uhradí všetky finančné záväzky dlžníka, ktoré vznikli na základe určitej zmluvy o úvere v prípade, ak ich neuhradí dlžník. Táto formulácia sa vzťahuje na všetky záväzky dlžníka, teda aj na záväzky, ktoré mu vzniknú v budúcnosti, napríklad pri odstúpení od zmluvy o úvere.[11];

f) záväzok musí byť platný:
Zákonodarca v ustanovení § 304 ods. 1 prvá veta Obchodného zákonníka ustanovil, že spôsobilým predmetom ručenia môže byť len platný záväzok alebo jeho časť.[12] Výnimku z podmienky platnosti predstavuje druhá veta predmetného ustanovenia, v zmysle ktorej vzniku ručenia nebráni neplatnosť záväzku dlžníka len pre nedostatok

---

[8] Napríklad ustanovenie § 477 ods. 3 Obchodného zákonníka (jedná sa o kogentné ustanovenie), ktoré upravuje zmluvu o predaji podniku.

[9] Najvšeobecnejšia úprava sa nachádza v ustanovení § 56 ods. 6 Obchodného zákonníka, v zmysle ktorého ustanovenia upravujúce jednotlivé formy obchodných spoločností ustanovujú rozsah ručenia spoločníkov za záväzky spoločnosti. V týchto prípadoch sa pre ich ručenie obdobne použijú ustanovenia Obchodného zákonníka o ručení v záväzkových vzťahoch v zmysle ustanovenia § 303 a nasl. (pokiaľ z iných ustanovení Obchodného zákonníka nevyplýva niečo iné).

[10] Rozsudok Nejvyššího soudu České republiky zo dňa 29.11.2006, sp. zn. 29 Odo 350/2006.

[11] Rozsudok Nejvyššího soudu České republiky zo dňa 28.05.2008, sp. zn. 32 Odo 629/2006.

[12] Viď ustanovenie § 307 ods. 2 Obchodného zákonníka: *„Ak je ručením zabezpečená iba časť záväzku, neznižuje sa rozsah ručenia čiastočným plnením záväzku, ak záväzok zostáva nesplnený vo výške, v akej je zabezpečený ručením.“.*

spôsobilosti dlžníka brať na seba záväzky, o ktorom ručiteľ v čase svojho vyhlásenia o ručení vedel. Za platné ručenie je taktiež možné považovať aj zabezpečenie záväzku, ktorý vznikne v budúcnosti alebo ktorého vznik závisí od splnenia podmienky.[13] Ustanovenie § 304 je kogentným ustanovením, v dôsledku čoho spôsobilým predmetom ručenia nemôže byť akýkoľvek záväzok, aj keby sa na tom strany dohodli.

Ručením vzniká špecifický trojstranný právny vzťah medzi ručiteľom, veriteľom a dlžníkom. Primárnou povinnosťou je povinnosť dlžníka uspokojiť pohľadávku veriteľa, pričom v prípade, že ju neuspokojí vzniká ručiteľovi sekundárna povinnosť plniť v prospech veriteľa a následne možnosť požadovať od dlžníka to, čo namiesto neho plnil.[14] Na tomto mieste si dovoľujeme dať do pozornosti, že pri ručení nejde o totožný záväzok ručiteľa a dlžníka (tzn. ani o solidárny záväzok a ani ručiteľ nevstupuje do záväzkového vzťahu namiesto dlžníka, nakoľko vstupuje vedľa neho), ale záväzok ručiteľa sa od záväzku dlžníka odlišuje (okrem iného napríklad v právnej skutočnosti, ktorá ho zakladá, v dobe vzniku a splatnosti).[15]

Od občianskoprávnej úpravy sa odlišuje aj forma právneho úkonu vzniku ručenia, nielen jeho druh (jednostranný / dvojstranný). V zmysle ustanovenia § 546 ods. 1 Občianskeho zákonníka sa na vznik ručenia vyžaduje dohoda účastníkov. Zákonodarca však neustanovuje formu tejto dohody, tzn. môže byť aj ústna. Písomnú formu Občiansky zákonník predpisuje len pre ručiteľské vyhlásenie.

Typickými znakmi ručenia sú akcesorita a subsidiarita:

1/ Akcesorita.
Ručenie ako zabezpečovací mechanizmu je akcesorickým právnym vzťahom, ktorý závisí od existencie právneho vzťahu dlžníka a veriteľa, teda od existencie záväzku dlžníka na určité plnenie veriteľovi. Z uvedeného vyplýva, že existencia vedľajšieho záväzku ručiteľa je závislá od existencie hlavného záväzku dlžníka (tzn. ak zanikne pohľadávka, ktorej splnenie ručiteľ zabezpečuje, zanikne tiež ručiteľský záväzok). Akcesorita sa prejavuje aj v oblasti premlčania, tzn. právo veriteľa sa voči ručiteľovi nepremlčí pred premlčaním práva voči dlžníkovi. Dávame do pozornosti, že v dôsledku existencie komplexnej právnej úpravy premlčania v Obchodnom zákonníku sa bude postupovať výlučne podľa Obchodného zákonníka.

Za výnimku z akcesority je možné považovať ustanovenie § 311 ods. 2 Obchodného zákonníka, v zmysle ktorého ručenie nezaniká, ak záväzok zanikol pre nemožnosť plnenia dlžníka a záväzok je splniteľný ručiteľom alebo pre zánik právnickej osoby, ktorá je dlžníkom.

2/ Subsidiarita.
Druhým z typických znakov je subsidiarita, ktorá sa prejavuje v tom, že veriteľ sa musí najprv domáhať uspokojenia svojej pohľadávky od dlžníka a až následne od ručiteľa. Subsidiarita fakticky určuje okamih, od ktorého je veriteľ oprávnený sa domáhať splnenia záväzku od ručiteľa. Je nutné splnenie nasledovných podmienok:

a) dlžník nesplnil svoj platný záväzok,

[13] Ustanovenie § 304 ods. 2 Obchodného zákonníka.
[14] JAKUBOVIČ, D. 2007. Zabezpečenie obchodnozáväzkových vzťahov: ručenie. In *Obchodné právo*. 2007, roč. 8, č. 7, s. 33.
[15] Uznesenie Nejvyššího soudu České republiky zo dňa 20.06.2007, sp. zn. 32 Cdo 2024/2007.

b) dlžník je so splnením záväzku v omeškaní t.j. svoj splatný záväzok nesplnil ani po doručení písomnej výzvy[16] v primeranej dobe,

c) veriteľ sa domáhal splnenia záväzku od ručiteľa.

Za výnimku zo subsidiarity je možné považovať zbavenie veriteľa jeho zákonnej povinnosti doručiť dlžníkovi písomnú výzvu na plnenie. Veriteľ teda nie je povinný dlžníka písomne vyzývať na splnenie jeho splatného záväzku vtedy, ak toto vyzvanie nemôže uskutočniť napr. z dôvodu, že dlžník zanikol, alebo ak je nepochybné, že dlžník svoj záväzok nesplní (napr. pri vyhlásení konkurzu).

V praxi môže nastať aj situácia, že jeden záväzkový vzťah bude zabezpečený ručením viacerých ručiteľov. Zákonodarca na takúto situáciu myslel a ustanovil, že títo ručitelia budú mať voči veriteľovi solidárnymi dlžníkmi, čím sa opäť posilní postavenie veriteľa, nakoľko veriteľ bude oprávnený požadovať plnenie od ktoréhokoľvek z nich.

V prípade, že dôjde k splneniu záväzku veriteľovi ručiteľom, nadobúda tento voči dlžníkovi práva veriteľa a je oprávnený požadovať všetky doklady a pomôcky, ktoré má veriteľ a ktoré sú potrebné na uplatnenie nároku voči dlžníkovi.[17] Je dôležité poznamenať, že ručiteľ nenadobúda ten konkrétny totožný nárok, ktorý mal veriteľ voči dlžníkovi, ale nový nárok na nahradenie plnenia poskytnutého veriteľovi.[18]

Záver

V príspevku sme sa venovali ručeniu, ako jednej z foriem zabezpečenia záväzkov v právnych vzťahoch vznikajúcich medzi subjektmi práva. Vychádzali sme z platnej právnej úpravy tohto zabezpečovacieho inštitútu v Obchodnom zákonníku, v ktorom je ako jeden z mála zabezpečovacích inštitútov upravený komplexne a túto úpravu sme porovnali s právnou úpravou ručenia nachádzajúcou sa v Občianskom zákonníku pričom sme poukázali na rozdiely v týchto dvoch úpravách a zdôvodnili, prečo sa na obchodné záväzkové vzťahy použije práve a len Obchodný zákonník.

Špeciálne sme sa v príspevku zamerali na analýzu a charakteristiku ručenia ako nástroja na zabezpečenie pohľadávok veriteľa v obchodnoprávnych vzťahoch a jeho odlíšenie od ručenia upraveného v Občianskom zákonníku. Jadro príspevku tak tvorila všeobecná charakteristika ručenia doplnená o súvisiacu judikatúru. V príspevku sme použili metódy analýzy, kompilácie a komparácie.

Zoznam bibliografických odkazov

JAKUBOVIČ, D. 2007. Zabezpečenie obchodnozáväzkových vzťahov: ručenie. In *Obchodné právo*. ISSN 1335-6674, 2007, roč. 8, č. 7, s. 32-44.
KRAJČO, J. *Občiansky zákonník pre prax (komentár)*. Bratislava : EUROUNION, 2015. 3744 s. ISBN 978-80-89374-32-8.
PATAKYOVÁ, M. a kol. *Obchodný zákonník. Komentár*. 4. vydanie. Bratislava : C. H. Beck, 2014. 1704 s. ISBN 978-80-89603-12-1.
Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov.

[16] V súlade s judikatúrou môže byť táto výzva aj súčasťou žaloby, v ktorej veriteľ žaluje na plnenie súčasne dlžníka aj ručiteľa (napr. Rozsudok Nejvyššího soudu České republiky zo dňa 25.01.2005, sp. zn. 29 Odo 583/2004).
[17] Ustanovenie § 308 Obchodného zákonníka.
[18] Rozsudok Nejvyššího soudu České republiky zo dňa 28.02.2006, sp. zn. 29 Odo 1030/2005.

Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.
Rozsudok Nejvyššího soudu České republiky zo dňa 25.01.2005, sp. zn. 29 Odo 583/2004.
Uznesenie Nejvyššího soudu České republiky zo dňa 30.11.2005, sp. zn. 29 Odo 742/2005.
Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky zo dňa 28.02.2006, sp. zn. 29 Odo 1030/2005.
Rozsudok Nejvyššího soudu České republiky zo dňa 29.11.2006, sp. zn. 29 Odo 350/2006.
Uznesenie Nejvyššího soudu České republiky zo dňa 20.06.2007, sp. zn. 32 Cdo 2024/2007.
Rozsudok Nejvyššího soudu České republiky zo dňa 28.05.2008, sp. zn. 32 Odo 629/2006.
Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 29.10.2009, sp. zn. 4 Obo/4/2009.

Martin Peťko[1]

Kam smeruje vývoj súkromného práva

Kľúčové slová
Rekodifikácia, súkromné právo, monistická právna úprava, dualistická právna úprava, Občianske právo, Obchodné právo, legislatívny proces.

Abstrakt
Príspevok s názvom „kam smeruje vývoj súkromného práva“ má priblížiť legislatívny proces rekodifikácie súkromného práva na území Slovenskej republiky. Práca sa zaoberá legislatívnym vývojom a problémami ako aj riešeniami, ktoré nastávali počas jednotlivých pokusov o rekodifikáciu. Štruktúra práce hľadí na problémy súkromného práva od vzniku Slovenskej republiky až po súčasný vývoj novej rekodifikačnej komisie. V kapitole „súčasnosť legislatívneho procesu“ ako aj v kapitole „aktuálna koncepcia Občianskeho zákonníka“ sa zaoberá aktuálnym procesom rekodifikačnej komisie, jej progresom v riešení budúcej úpravy ako aj samotnou koncepciou pripravovaného nového Občianskeho zákonníka.

Key words
Recodification, private law, legislation monistic, dualistic legislation, civil law, commercial law, legislative process.

Abstract
A post titled "Where is heading the development of private law" is about the legislative process re-codification of private law in the Slovak Republic. The work deals with legislative developments and problems and solutions that they set for each attempted recasting. The structure of this work is loking on issues of private law since the creation of the Slovak Republic to the current development of a new recodify Commission. In the chapter "Present legislative process" and in the "current concept of the Civil Code" addresses the current process recodify Commission of its progress in dealing with future modifications as well as the very concept of the upcoming new Civil Code.

Úvod

V súčasnej spoločnosti máme možnosť pozorovať ako aj v priestore Európy tak aj na území Slovenskej republiky určitý vývoj v oblasti Občianskeho práva a s ním spätý vývoj Obchodného práva. Tento vývoj u nás pretrváva po dlhší čas a má výrazný vplyv na celkovú koncepciu súkromného práva. Aktuálny stav súkromného práva dospel k vývoju, pri ktorom máme možnosť pozorovať viaceré problémy vzniknuté dualistickou právnou úpravou a samotnou úpravou Občianskeho zákonníka a zároveň určitým vplyvom z vonka . Nadväzujúc na súčasný stav dualistickej právnej úpravy môžeme pozorovať rôzne rozpory v samotnom súkromnom práve ako aj priame prelomenie určitých zásad, na ktorých je postavené samotné súkromné právo. Tieto problémy výrazne znižujú samotnú právnu istotu a vytvárajú určitú právnu neistotu pri aplikácií samotnými subjektmi. Aktuálna tendencia smerovania súkromného práva má dosiahnuť vyriešenie súčasných systémových nedostatkov. Riešenie prináša súčasne aktuálna snaha rekodifikácie súkromného práva.

1. Kam smeruje vývoj súkromného práva

Kam smeruje vývoj súkromného práva? Ako máme možnosť pozorovať v poslednom období niekoľkých rokov, prebiehajú neustále práce na rekodifikácií súkromného práva. Pre určenie smeru je však potrebné vopred priblížiť aktuálny stav súkromného práva.

---

[1] Mgr. Martin Peťko

1.1. Aktuálna právna úprava

1. januára 1993 vznikla Slovenská republika a podľa Ústavy Slovenskej republiky bol recipovaný právny poriadok bývalej Českej a Slovenskej Federatívnej republiky. A v rámci právneho systému bol aj prevzatý Občiansky zákonník z roku 1964.[2]

V rokoch 1990-1991 prebiehala širšia novela Občianskeho zákonníka, ktorá prinášala nové úpravy:

- vlastníckych vzťahov na báze súkromného vlastníctva.
- vecných práv k cudzím veciam.
- záložných práv.
- záväzkových predpisov.

Novelizácia sa však nedotkla socialistickej úpravy rodinného práva a tá pretrváva až dodnes. V čase veľkej novelizácie sa súbežne spracovával aj Obchodný zákonník. Obchodný zákonník bol prijatý zákonnom 513/1992 Zb. a súbežne 1.1.1992 nadobudol účinnosť spolu s Občianskym zákonníkom. Súbežná práca, krátky termín prechodu a nekoordinácia noviel s prípravou Obchodného zákonníka vytvorili legislatívne provizórium. Toto provizórium docielilo k vytvoreniu neželaného dualizmu. Dualizmus sa prejavuje predovšetkým v oblasti úpravy:

- Premlčania
- Preklúzie
- Možností uzavretia zmlúv
- Odstúpenie od zmluvy
- Zodpovednostný systém
- Niektoré typy zmlúv[3]

Celkový vzťah Občianskeho a Obchodného zákonníka sa spravoval zásadou „lex specialis derogat legi generali“

Už v samotnom čase tvorenia noviel a úpravy prevzatého socialistického Občianskeho zákonníka bolo viac ako isté, že predstavuje iba dočasné riešenie pri prechode k trhovému hospodárstvu. Neskôr bol predpoklad vytvorenia nového moderného a uceleného kódexu.

2. Legislatívny proces a snaha o rekodifikáciu

Otázky rekodifikácie a reálna snaha o vytvorenie nového občianskeho zákonníka či širšej úpravy súkromného práva prebieha na našom území už po dlhší čas.

Historicky prvý krát prichádza vládny návrh Občianskeho zákonníka v roku 1998. Tento návrh prešiel aj samotným medzirezortným pripomienkovým konaním, avšak v novom legislatívnom období práce na návrhu ďalej nepokračovali.

---

[2] MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI SR. *Legislatívny zámer Občianskeho zákonníka*. [Online]. [25.2.2016]. s.1 Dostupné na internete: http://wwwold.justice.sk/kop/pk/pk033-03.htm s.1

[3] MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI SR. *Legislatívny zámer Občianskeho zákonníka*. [Online]. [25.2.2016]. s.1 Dostupné na internete: http://wwwold.justice.sk/kop/pk/pk033-03.htm

V závere ďalšieho legislatívneho obdobia prichádza v roku 2002 k predloženiu a vládou Slovenskej republiky schváleniu legislatívneho zámeru vytvorenia nového Občianskeho zákonníka. Uznesenie vlády č.827 zo 7.augusta 2002 stanovila termín odovzdania finálnej podoby nového Občianskeho zákonníka na august 2005. Avšak k realizácii a vypracovaniu a vyústeniu do paragrafového kódexu už nedošlo.

V súlade s ďalším programovým vyhlásením vlády Slovenskej republiky sa do legislatívnych úloh na roky 2006-2010, znovu zaradili a obnovili práce na novom Občianskom zákonníku. Ministerstvo spravodlivosti 24.januára 2007 zriaďuje rekodifikačnú komisiu na vypracovanie nového Občianskeho zákonníka. Komisia v júni 2008 vypracovala legislatívny zámer, ktorý bol predmetom rozsiahlej celoštátnej diskusie[4]. *Po medzirezortnom pripomienkovom konaní vláda SR svojim uznesením č. 13 zo dňa 14. januára 2009 schválila legislatívny zámer, na základe ktorého sa prikročilo k vypracovaniu paragrafovaného znenia. V rokoch 2010 až 2012 nastal útlm v rekodifikačných prácach, pretože vláda nezaradila rekodifikáciu súkromného práva ani do svojho programu ani do rámcového plánu legislatívnych úloh.“*[5]

K znovuobnoveniu prác prichádza v roku 2012, kedy nastali predčasné voľby a nástupom novej vlády sa do rámcového plánu na roky 2012-2016 dostáva potreba dokončiť rekodifikáciu Občianskeho zákonníka.

Obsahom vládneho návrhu, ktorý bol schválený v júni 2013 sa schválilo pokračovanie rekodifikačných prác v legislatívnom zámere z 2009 v snahe dokončiť paragrafové znenie. Súčasťou legislatívneho zámeru sa stala aj rekodifikácia celého civilného práva vrátane Občianskeho práva procesného. Rozsiahla úprava a snaha vytvorenia nového civilného práva procesného obsahuje výrazné reformy v oblasti exekučného, rozhodcovského a civilného súdneho konania. Rovnako sa reforma mala dotknúť zákona o rozhodcovskom konaní a bol predložený návrh nového zákona o spotrebiteľskom rozhodcovskom konaní.

Vzhľadom k rozsiahlym prácam na rekodifikácii civilného práva sa stala primárnou prioritou práve úprava občianskeho práva procesného. Aj vzhľadom primárnej potrebe rekodifikácie sa vyjadrovalo ministerstvo spravodlivosti nasledovne: „*Rozsiahly a zásadný projekt, akým je reforma civilného práva hmotného na Slovensku si zaiste vyžaduje čas a potrebu hĺbkovej analýzy niektorých inštitútov, dôslednú komparáciu napríklad i nového českého Občianskeho zákonníka a tiež dôslednú harmonizáciu s novou právnou úpravou procesných predpisov.“*[6]

Vzhľadom k priorite Občianskeho práva procesného a potreby harmonizácie Občianskeho práva hmotného došlo k prvému zasadnutiu rekodifikačnej komisie pre Občiansky súdny poriadok 12.júla 2012. [7] Práce na Občianskom súdnom poriadku boli dokončené a Národná rada SR dňa 21.05.2015 schválila vládne návrhy zákonov Civilného sporového poriadku, Civilného mimosporového poriadku a Správneho súdneho poriadku, ktoré majú nahradiť mnohokrát novelizovaný, starý a vnútorne nekonzistentný zákon č.

---

[4] ANTON DULAK. *K prvej ucelenej verzii pracovného návrhu nového Občianskeho zákonníka,*[Online]. 28. 10. 2015 [cit. 28.2.2016], Dostupné na internete: http://www.lexforum.cz/555#_ftn3

[5] ANTON DULAK. *K prvej ucelenej verzii pracovného návrhu nového Občianskeho zákonníka,*[Online]. 28. 10. 2015 [cit. 28.2.2016], Dostupné na internete: http://www.lexforum.cz/555#_ftn3

[6] MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI SR. „*Odpoveď ministra spravodlivosti Slovenskej republiky na interpeláciu...“* ,[Online]. 17.3. 2014 [cit. 29.2.2016], Dostupné na internete: www.nrsr.sk/web/Dynamic/Download.aspx?DocID=398085

[7] MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI SR. „*1Plenárne zasadnutie rekodifikačnej komisie“*. ,[Online]. [29.2.2016], Dostupné na internete: https://www.justice.gov.sk/Stranky/Nase-sluzby/Nase-projekty/Obciansky-sudny-poriadok/Plenarne-zasadnutia-Rekodifikacnej-komisie/1-Plenarne-zasadnutie.aspx

99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov. Všetky tri nové občianske procesné poriadky majú nadobudnúť účinnosť dňa 01. júla 2016.[8]

3. Súčasnosť legislatívneho procesu

V dnešných dňoch sa naďalej používa náš „socialistický" občiansky zákonník, ktorý bol už 57 krát novelizovaný. Tento fakt je priamym úkazom nutnej potreby vytvorenia nového moderného a predovšetkým stabilného zákonníka.

V súčasnosti stav a priebeh rekodifikácie je nasledovný:

> 9.novembra 2015 sa uskutočnilo 1. Plenárne zasadnutie komisie pre rekodifikáciu súkromného práva. Dôvodom vzniku novej rekodifikačnej komisie sú predovšetkým dôsledky rôznych spoločenských, hospodárskych a iných vplyvov. Došlo k skonštatovaniu, že predchádzajúci legislatívny zámer schválený v roku 2009 môže byť v niektorých častiach neaktuálny a nereflektujúci súčasné potreby.[9] S toho dôvodu sa komisia zhodla na revidovaní legislatívneho zámeru iba v zásadných otázkach a v niektorých bodoch rozšíriť legislatívny zámer a aktualizovať ho. Rozšírenie by malo byť o problematiku právnej úpravy bytov a nebytových priestorov.
>
> Rovnako došlo k skonštatovaniu, že bude potrebná úprava aj Obchodného zákonníka. K problému postavil stanovisko docent Števček *„problém nespočíva v tom, že je obchodný zákonník samostatným kódexom, ale v dualite právnej úpravy niektorých inštitútov a preto navrhol vyčleniť tie inštitúty, ktoré by mali byť výlučne upravené v Občianskom zákonníku ako zjednocujúcom právnom predpise."*[10]
>
> Odstránenie duplicity je nielen potrebné v oblasti Obchodného zákonníka ale samotne aj v právnej úprave ochrany spotrebiteľa.
>
> 03.12.2015 došlo k zhodnoteniu, že legislatívny zámer je koncepčne veľmi dobre nadstavený a nebude potrebné vypracovávať nový legislatívny zámer. Metodika práce bude prebiehať v jednotlivých pracovných skupinách a jednotlivé oblasti predložia na diskusiu do pléna komisie. Výhrady sa zaznamenali pri formulácii k navrhovanej úprave náhrady škody, ktorú bude potrebné revidovať.
>
> 10.1.2016 Predsedníctvo komisie sa uznieslo, že rodinné právo patrí svojou systematikou do budúceho Občianskeho zákonníka. Problém v rodinnom práve predstavuje odčlenenie verejnoprávnych prvkov.
>
> Na zasadnutí boli aj prerokované aj vzťahy s Obchodným zákonníkom, pri ktorom došlo k prediskutovaniu duality a vybraných inštitútov, a ich rozobraním došlo k skonštatovaniu, že Obchodný zákonník a jeho úprava je precíznejšia

---

[8] KOLLÁR PAVOL. *„Schválenie náhrady za Občiansky súdny poriadok"* ,[Online]. 10.6.2015 [29.2.2016], Dostupné na internete: http://www.epravo.sk/top/clanky/schvalenie-nahrady-za-obciansky-sudny-poriadok-2918.html

[9] ŠTEVČEK. *„Zápisnica z 1. Plenárneho zasadnutia Komisie pre rekodifikáciu súkromného práva zo dňa 09.11.2015."* ,[Online]. 9.11.2015 [29.2.2016], Dostupné na internete: https://www.justice.gov.sk/Dokumenty/OZ/Z%C3%A1pisnica%20z%201.%20plen%C3%A1rneho%20zasadnutia%20Komisie%20pre%20rekodifik%C3%A1ciu%20s%C3%BAkromn%C3%A9ho%20pr%C3%A1va%20zo%20d%C5%88a%2009.11.2015.pdf

[10] ŠTEVČEK. *„Zápisnica z 1. Plenárneho zasadnutia Komisie pre rekodifikáciu súkromného práva zo dňa 09.11.2015."* ,[Online]. 9.11.2015 [cit. 29.2.2016], Dostupné na internete: https://www.justice.gov.sk/Dokumenty/OZ/Z%C3%A1pisnica%20z%201.%20plen%C3%A1rneho%20zasadnutia%20Komisie%20pre%20rekodifik%C3%A1ciu%20s%C3%BAkromn%C3%A9ho%20pr%C3%A1va%20zo%20d%C5%88a%2009.11.2015.pdf

a anticipačnejšia. Vzhľadom k skutočnostiam prepojeného systému súkromného práva bude potrebné prepracovať a zároveň pripraviť novú štruktúru Obchodného zákonníka. Nová štruktúra Obchodného zákonníka má obsahovať vymedzený okruh zmluvných typov, pri ktorých niet pochýb, že majú jednoznačný obchodný charakter. [11]

13.1.2016 Spotrebiteľské právo a jeho nemenný základ právnej úpravy sa navrhuje upraviť v novom Občianskom zákonníku a rovnako aj jeho všetky osobitosti ako: neprijateľné zmluvné podmienky alebo nekalé obchodné praktiky. Samotná pracovná skupina pre úpravu spotrebiteľského práva má priamo spolupracovať s Ministerstvom hospodárstva, aby došlo k vypracovaniu jednotného modelu ochrany spotrebiteľa ako aj samotného spotrebiteľského práva v novom Občianskom zákonníku.[12]

10.2.2016 zasadnutie predsedníctva komisie pokračovalo v zasadnutí k téme rodinného práva. Pre potrebu odčlenenia verejnoprávnych vzťahov a prvkov zo súčasnej úpravy rodinného práva je potrebné vyzvať ministerstvo práce, sociálnych veci a rodiny a ďalšie štátne orgány k úzkej spolupráci.

Zasadnutie pokračovalo s témou dedičského práva, ktorá sa zaoberala alternatívou závetu, konkrétnejšie formou ústneho závetu, pri ktorej komisia sa zhodla na upustení tejto formy závetu vzhľadom k možným spôsobom jej zneužívania, avšak bola navrhnutá na prerokovanie a zamyslenie vytvorenia alternatívneho spôsobu tvorenia závetu. Alternatíva môže predstavovať aj tvorenie závetu formou, ktorá by bola zachytená na elektrickom nosiči.

10.2.2016 zasadnutie predsedníctva komisie pokračovalo v zasadnutí k téme náhrady škody. Toto zasadnutie prezentuje návrhy súvisiace s akademickým projektom PETL a navrhuje čiastočne prevzatie a vytvorenie kombinovaného pružného systému, ktorý má zabezpečiť v súdnej praxi pružnú reakciu na spoločenské posuny bez potreby zmien v normatívnom texte.

V ďalšom pokračovaní zasadnutia bola riešená téma Obchodného zákonníka, kde predsedníctvo komisie prerokovalo a podporilo návrh štruktúry budúceho Obchodného zákonníka.

Nová štruktúra Obchodného zákonníka vychádza predovšetkým z odstránenia duplicity a jeden z hlavných zdrojov inšpirácie pochádza z českého zákona o obchodných korporáciách. V Obchodnom zákonníku by mali ostať ponechané:

- Inštitúty pevne spojené s právnym postavením podnikateľských entít (podnik, organizačná zložka, a pod.), v súvislosti s podnikaním má byť obsahom aj obchodné tajomstvo.
- Obchodné korporácie a družstvá

---

[11] „Zápisnica zo zasadnutia Predsedníctva Komisie pre rekodifikáciu súkromného práva zo dňa 3.12.2015.“ ,[Online].10.1.2016 [cit. 29.2.2016], Dostupné na internete: https://www.justice.gov.sk/Dokumenty/OZ/Z%C3%A1pisnica%20zo%20zasadnutia%20Predsedn%C3%ADctva%20Komisie%20pre%20rekodifik%C3%A1ciu%20s%C3%BAkromn%C3%A9ho%20pr%C3%A1va%20zo%20d%C5%88a%2003.12.2015.pdf

[12] „Zápisnica zo zasadnutia Predsedníctva Komisie pre rekodifikáciu súkromného práva zo dňa 13.1.2016.“ ,[Online].13.1.2016 [cit. 29.2.2016], Dostupné na internete: https://www.justice.gov.sk/Dokumenty/Nase_sluzby/Z%C3%A1pisnica%20zo%20zasadnutia%20Predsedn%C3%ADctva%20Komisie%20pre%20rekodifik%C3%A1ciu%20s%C3%BAkromn%C3%A9ho%20pr%C3%A1va%20zo%20d%C5%88a%2013.01.2016_web_po%20%C3%BAprave_FINAL.pdf

- Kontrakty týkajúce sa obchodných spoločností, predovšetkým s rýdzo obchodno-právnym charakterom.

Vzťahujúc sa k úprave obchodného mena je hlavný predpoklad úpravy v novom Občianskom zákonníku.

Predsedníctvo sa zaoberalo aj právnou úpravou cenných papierov a obchodného registra. Špecifickosť právnych úprav podporilo predsedníctvo k ponechaniu ako samostatných právnych úprav bez zakomponovania do nového Obchodného zákonníka. [13]

Ako bude pokračovať nasledujúci vývoj rekodifikácie súkromného práva je však naďalej otázne a bude predmetom nasledujúceho vývoja nielen samotnej rekodifikačnej komisie ale aj práve skončených parlamentných volieb a s nimi spätého kreovania vlády a s tvorbou vládneho programu.

4. Metodologická štruktúra a koncepcia Občianskeho zákonníka

Od vzniku Slovenskej republiky máme možnosť pozorovať neustálu snahu o rekodifikáciu súkromného práva. Počas jednotlivých období kedy dochádzalo k vládnemu zámeru vytvoriť nový Občiansky zákonník, mali sme možnosť sa stretnúť s viacerými koncepciami rekodifikácie súkromného práva.

Za uplynulé obdobia prichádzali 3 možnosti koncepcie riešenia súčasného stavu súkromného práva.

- Monistická koncepcia súkromného práva
- Dualistická koncepcia súkromného práva
- Alternatíva oddeleného systému.

4.1.1 Monistická právna úprava

Monistická právna úprava spolu s dualistickou právnou úpravou predstavujú na našom území dve najviac skloňované koncepcie. Pri výbere sa hľadá ideálna a vhodná koncepcia súkromného práva, ktorá by mala zabezpečiť stabilný prehľadný a moderný kódex pre úpravu súkromného práva.

Monistická právna úprava predstavuje jedno z najjednoduchší a moderných riešení v oblasti koncepcie právnych systémov. Rekodifikácia uberajúca sa monistickou právnou úpravou by zabezpečila jednotný Občianky zákonník alebo inak Civilný kódex. Nový monistický Občiansky zákonník by mal charakter zjednocujúceho kódexu súkromného práva, pri ktorom by sa odstránila celková duplicita a Obchodný zákonník respektíve obchodné spoločnosti a jednotlivé zmluvné typy ako aj celkové súkromné právo by prešlo pod Občiansky zákonník. Monistickú úpravu Občianskeho zákonníka si zvolila v procese rekodifikácie aj Česká republika.

---

[13] „Zápisnica zo zasadnutia Predsedníctva Komisie pre rekodifikáciu súkromného práva zo dňa 13.1.2016.“ ,[Online].10.2.2016 [cit. 29.2.2016], Dostupné na internete: https://www.justice.gov.sk/Dokumenty/Nase_sluzby/Z%C3%A1pisnica%20zo%20zasadnutia%20Predsedn%C3%ADctva%20Komisie%20pre%20rekodifik%C3%A1ciu%20s%C3%BAkromn%C3%A9ho%20pr%C3%A1va%20zo%20d%C5%88a%2013.01.2016_web_po%20%C3%BAprave_FINAL.pdf

4.1.2 Dualistická právna úprava

Dualistická koncepcia je dlhou súčasťou nášho právneho systému. Ak vychádzame z historických tradícii tak dualistická koncepcia nás sprevádza na našom území od formálneho vzniku Uhorského obchodného zákonníka XXXII/1875. Primárna myšlienka oddelenej koncepcie mala zachovať prehľadnosť a poriadok v právnom systéme, pri ktorom subjekty práva vedia presne, v ktorej rovine majú hľadať úpravu svojich spoločenských vzťahov.

Dualistická koncepcia predstavuje v oblasti súkromného práva systém dvoch oddelených rovín. V súčasnosti v jednej z uvedených rovín vystupuje Občiansky zákonník, ktorý predstavuje určitú základovú dosku v oblasti súkromného práva. Táto základová doska vo svojej koncepcii upravuje výklad a špecifikáciu jednotlivých pojmov a inštitútov, ktoré sú obsiahnuté vo všeobecnej časti Občianskeho zákonníka. Následne systematicky rieši jednotlivé životné situácie, v ktorých sa ich adresáti môžu ocitnúť (vecné práva, zodpovednosť za škodu a bezdôvodné obohatenie, dedenie, záväzkové právo). V druhej rovine dualistickej úpravy sa nachádza Obchodný zákonník. Vzťah medzi Obchodným a Občianskym zákonníkom chápeme ako „lex specialis derogat legi generali“. Občiansky zákonník svojou všeobecnou úpravou sa vzťahuje aj na samotný Obchodný zákonník, ktorý už nerieši všeobecnú časť, ale priamo odkazuje §1(2) na použitie Občianskeho zákonníka. Obchodný zákonník sa konkrétne venuje iba konaniam svojich subjektov, obchodným spoločnostiam a v poslednom smere zmluvám.

Negatívnym faktorom súčasnej dualistickej právnej úpravy odhliadnuc od koncepčných problémov a zoberajúc sa predovšetkým dualizmom je samotná duplicita niektorých inštitútov a samotného záväzkového práva.

4.1.3 Alternatívne oddelenie koncepcie.

V rámci rekodifikácie súkromného práva od vzniku až po súčasnosť boli navrhované systémové riešenia, rekodifikačné komisie sa zaoberali predovšetkým monistickou alebo dualistickou právnou úpravou. Avšak v rámci navrhovaných koncepčných zmien systému sme mali možnosť zaznamenať aj špecifickú koncepciu rozširujúcu a zároveň aj zjednocujúcu dualistickú úpravu. Táto úprava predstavovala principiálne dualistickú právnu úpravu, ktorá sa však odkláňala od klasickej dualistickej úpravy a zjednocovala dualistickú úpravu v oblasti záväzkového práva. Spomínané odklonenie predstavuje vytvorenie samostatného kódexu, ktorý upravuje záväzkové právo a s nim vznikajúce jednotlivé typy zmlúv. Pričom samotná dualistická úprava priam odkazovala v oblasti obchodnoprávnej ako aj občianskoprávnej svojím subjektom použitie kódexu upravujúceho záväzkové právo.

Tento systém predstavuje určitú stabilitu na úrovni záväzkového ako aj zmluvného práva.

4.2 Aktuálna koncepcia Občianskeho zákonníka

Aktuálna koncepcia pripravovaného nového Občianskeho zákonníka vychádza z primárnej myšlienky vytvorenia moderného, prehľadného, stabilného kódexu, ktorý má byť harmonizovaný s potrebami 21.storočia a v súlade s Európskym spoločenstvom a jeho dohovormi. Nový Občiansky zákonník vychádza z historického vývoja, oddelenej dualistickej koncepcie súkromného práva, ktorá má zachovať prehľadnosť a poriadok v právnom systéme, pri ktorých subjekty práva vedia presne, v ktorej rovine majú hľadať úpravu svojich spoločenských vzťahov.

Nový Občiansky zákonník nadväzuje na dualistickú koncepciu, ktorá ma zjednotiť právnu úpravu súkromného práva a má odstrániť duplicitu niektorých inštitútov ako aj samotného záväzkového práva a s ním spätými zmluvnými typmi. Občiansky zákonník ako zjednocujúci kódex súkromného práva ma prevziať celkovú úpravu záväzkového práva ako aj samotnú úpravu jednotlivých zmluvných typov. V rámci zmluvných typov Občiansky zákonník nepreberá všetky zmluvné typy s výnimkou zmluvných typov viažucich sa rýdzo k obchodným spoločnostiam. Celková koncepcia Občianskeho zákonníka aj Obchodného zákonníka má byť nanovo prepracovaná a Obchodný zákonník by sa mal venovať iba obchodno-právnej úprave, pri ktorej inšpirácia vychádza z českého zákona o korporáciách. Vzhľadom k úprave Obchodného zákonníka sa diskusie zaoberali aj pričlenením úpravy obchodného registra ako aj úpravy cenných papierov. Komisia však skonštatovala, že vzhľadom k ich stabilite a špecifickosti nebude potrebné úpravu premiesťňovať a môže byť naďalej ponechané na individuálnu úpravu.

Plánovaná koncepcia nového Občianskeho zákonníka by mala podľa legislatívneho zámeru vyzerať nasledovne:

„Prvá časť : Všeobecná časť

Prvá hlava: Úvodné ustanovenia
Druhá hlava: Osoby
1. diel: Fyzické osoby
2. diel : Právnické osoby
3. diel: Zastúpenie
Tretia hlava : Právne skutočnosti
1. diel: Právne úkony
2. diel: Právne udalosti
3. diel: Čas
1. oddiel: Určenie a počítanie času
2. oddiel: Premlčanie
3. oddiel: Preklúzia

Druhá časť: Rodinné právo

Prvá hlava: Manželstvo
1. diel: Uzavretie manželstva
2. diel: Neplatnosť manželstva
3. diel: Práva a povinnosti manželov
4. diel: Majetkové spoločenstvo manželov
5. diel: Zánik manželstva
Druhá hlava: Rodičia a deti
1. diel: Určenie rodičovstva
2. diel: Osvojenie
3. diel: Práva a povinnosti rodičov a detí
4. diel: Výchovné a sankčné opatrenia
Tretia hlava: Poručníctvo a opatrovníctvo
1. diel: Poručníctvo
2. diel: Opatrovníctvo
Štvrtá hlava: Vyživovacia povinnosť
1. diel: Vyživovacia povinnosť rodičov k deťom
2. diel: Vyživovacia povinnosť detí k rodičom
3. diel: Vyživovacia povinnosť medzi ostatnými príbuznými

4. diel: Vyživovacia povinnosť medzi manželmi
5. diel: Vyživovacia povinnosť medzi rozvedenými manželmi
6. diel: Výživné a úhrada nákladov nevydatej matke
7. diel: Spoločné ustanovenia

Tretia časť: Vecné právo

Prvá hlava: Držba
Druhá hlava: Vlastnícke právo
Tretia hlava: Vecné práva k cudzej veci
1. diel: Právo stavby
2. diel: Vecné bremeno
3. diel : Záložné právo
4. diel: Zádržné právo

Štvrtá časť: Dedičské právo

Prvá hlava: Všeobecné ustanovenia
Druhá hlava: Dedenie zo zmluvy
Tretia hlava: Dedenie zo závetu
Štvrtá hlava: Dedenie zo zákona
Piata hlava: Potvrdenie dedičstva a vyporiadanie dedičov
Šiesta hlava: Ochrana oprávneného dediča

Piata časť: Záväzkové právo

Prvá hlava: Všeobecná časť
1. diel: Základné ustanovenia
1. oddiel: Vznik záväzkov
2. oddiel: Zmluva
3. oddiel: Spotrebiteľská zmluva
2. diel: Spoločné práva a spoločné povinnosti
3. diel: Zmeny v osobe veriteľa a dlžníka
4. diel: Zmeny v obsahu záväzku
5. diel: Zabezpečenie pohľadávok
6. diel: Zánik záväzkov
Druhá hlava: Záväzky zo zmlúv a iných právnych úkonov
1. diel: Zmluvy o prevode vlastníctva
1. oddiel: Kúpna zmluva
1. pododdiel: Všeobecné ustanovenie o kúpnej zmluve
2. pododdiel: Vedľajšie dojednania pri kúpnej zmluve
3. pododdiel: Kúpa podniku
4. pododdiel: Osobitné ustanovenia o kúpe veci v obchode
2. oddiel: Zámenná zmluva
3. oddiel: Darovacia zmluva
2. diel: Zmluva o diele
1. pododdiel: Všeobecne o zmluve o diele
2. pododdiel: Osobitné ustanovenia o zhotovení veci na zákazku
3. pododdiel: Osobitné ustanovenia o úprave a oprave
4. pododdiel: Zhotovenie stavby
5. pododdiel: Osobitné obchodnoprávne ustanovenia

3. diel: Zmluvy o prenechaní veci na užívanie
    1. oddiel: Nájomná zmluva
        1. pododdiel: Všeobecné ustanovenia
        2. pododdiel: Nájom bytu
        3. pododdiel: Nájom domu
        4. pododdiel: Nájom nebytových priestorov
        5. pododdiel: Podnájom
        6. pododdiel: Zmluva o ubytovaní
        7. pododdiel: Zmluva o nájme dopravného prostriedku
        8. pododdiel: Podnikateľský nájom hnuteľnej veci
        9. pododdiel: Zmluva o árende
        10. pododdiel: Zmluva o nájme s právom kúpy
    2. oddiel: Lízingová zmluva
    3. oddiel: Spotrebiteľská zmluva o práve užívať budovu alebo jej časť v časových úsekoch
    4. oddiel: Zmluva o vypožičaní
4. diel: Zmluva o pôžičke a úvere
    1. oddiel: Zmluva o pôžičke
    2. oddiel: Zmluva o úvere
    3. oddiel: Zmluva o spotrebiteľskom úvere
5. diel: Obstarávateľské zmluvy
    1. oddiel: Príkazná zmluva
        1. pododdiel: Komisionárska zmluva
        2. pododdiel: Zmluva o obstaraní zájazdu
    2. oddiel: Sprostredkovateľská zmluva
    3. oddiel: Zmluva o obchodnom zastúpení
    4. oddiel: Zmluva o kontrolnej činnosti
6. diel: Prepravné zmluvy
    1. oddiel: Zasielateľská zmluva
    2. oddiel: Zmluva o preprave osôb
    3. oddiel: Zmluva o preprave nákladu
    4. oddiel: Zmluva o prevádzke dopravného prostriedku
7. diel: Bankové zmluvy
    1. oddiel: Zmluva o otvorení akreditívu
    2. oddiel: Zmluva o bežnom účte
    3. oddiel: Zmluva o vkladovom účte
    4. oddiel: Zmluva o inkase
    5. oddiel: Zmluva o bankovom uložení veci
8. diel: Poistné zmluvy
9. diel: Licenčné zmluvy.
10. diel: Zmluva o úschove a skladovaní
    1. oddiel: Zmluva o úschove
    2. oddiel: Zmluva o skladovaní
11. diel: Zaopatrovateľské zmluvy
    1. oddiel: Zmluva o finančnej výpomoci
    2. oddiel: Zaopatrovacia zmluva
12. diel: Zmluva o združení
13. diel: Stávky a hry
14. diel: Záväzky z jednostranných právnych úkonov
    1. oddiel: Verejný prísľub

2. oddiel: Sľub odškodnenia
Tretia hlava: Záväzky zo spôsobenia škody a z bezdôvodného obohatenia
1. diel: Záväzky zo spôsobenia škody
1. oddiel: Základné ustanovenia
2. oddiel: Povinnosť nahradiť škodu
1. pododdiel: Škoda
2. pododdiel: Príčinná súvislosť
3. pododdiel: Dôvody zodpovednosti
4. pododdiel: Zbavenie zodpovednosti
5. pododdiel: Škoda spôsobená viacerými osobami
6. pododdiel: Spôsob a rozsah náhrady škody
2. diel: Záväzky z bezdôvodného obohatenia

Šiesta časť: Prechodné, záverečné a zrušovacie ustanovenia
Prvá hlava: Prechodné ustanovenia
Druhá hlava: Zrušovacie ustanovenia a účinnosť zákonníka"[14]

Záver

Problematika smerovania súkromného práva by si vyžadovala hlbšiu pozornosť nielen k rekodifikačnému procesu na území Slovenskej republiky ale priamo aj k jej legislatívnemu zámeru, aby sme si mohli utvoriť určitý obraz o smerovaní súkromného práva. Však treba podotknúť, že celkový vývoj rekodifikácie nevychádza iba z legislatívneho zámeru, ale predovšetkým s legislatívneho procesu, ktorý sa môže v konečnom dôsledku odkloniť od legislatívneho zámeru. S toho dôvodu je potrebné pre vytvorenie konkrétneho obrazu venovať problematike hlbšiu pozornosť aj vzhľadom k rozsiahlemu legislatívnemu zámeru a komplikovanému legislatívnemu procesu v oblasti rekodifikačnej komisie.

V súčasnej spoločnosti predstavuje rekodifikácia súkromného práva viac ako len obyčajnú potrebu. Očakávanie nového Občianskeho zákonníka by malo posunúť nielen spoločnosť dopredu ale aj celkovú oblasť súkromného práva. Vďaka aj novému Občianskemu zákonníku, ktorý už súčasnosti má vplyv na novú úpravu Obchodného zákonníka, by mala sprehľadniť úprava súkromnoprávnej sfére, odstrániť zo súčasného stavu duplicitu, zjednotiť systémovo súkromné pravo a zosúladiť s Európskym spoločenstvom a s jeho dohovormi.

Vzhľadom k skutočnostiam o snahu rekodifikácie súkromného práva, ktorá prebieha od roku 1998, budeme pevne veriť a dúfať, že súčasnej rekodifikačnej komisii sa podarí zrodenie nového Občianskeho zákonníka, ktorý bude úkazom moderného, stabilného, zjednocujúceho, dynamického a prepracovaného kódexu.

Zoznam bibliografických odkazov

LAZAR, J. *Otázky kodifikácie súkromného práva.* Bratislava: Iura edition, 2006. 204 s. ISBN 80-8078-128-1

PEŤKO M. *Obchodné právo a jeho postavenie v systéme práva – diplomová práca.* Banská Bystrica 2015

[14] MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI SLOVENSKEJ REPUBLIKY. „*Legislatívny zámer Občianskeho zákonníka.*" [Online].[cit. 5.3.2016], Dostupné na internete: https://www.justice.gov.sk/Dokumenty/OZ/Legislativny%20zamer%20OZ.pdf

MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI SR. *Legislatívny zámer Občianskeho zákonníka.* [Online]. [25.2.2016]. s.1 Dostupné na internete: http://wwwold.justice.sk/kop/pk/pk033-03.htm

ANTON DULAK. *K prvej ucelenej verzii pracovného návrhu nového Občianskeho zákonníka,*[Online]. 28. 10. 2015 [cit. 28.2.2016], Dostupné na internete: http://www.lexforum.cz/555#_ftn3

MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI SR. „*Odpoveď ministra spravodlivosti Slovenskej republiky na interpeláciu...“ ,*[Online]. 17.3. 2014 [cit. 29.2.2016], Dostupné na internete: www.nrsr.sk/web/Dynamic/Download.aspx?DocID=398085

MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI SR. „*1Plenárne zasadnutie rekodifikačnej komisie“. ,*[Online]. [29.2.2016], Dostupné na internete: https://www.justice.gov.sk/Stranky/Nase-sluzby/Nase-projekty/Obciansky-sudny-poriadok/Plenarne-zasadnutia-Rekodifikacnej-komisie/1-Plenarne-zasadnutie.aspx

KOLLÁR PAVOL. „*Schválenie náhrady za Občiansky súdny poriadok“ ,*[Online]. 10.6.2015 [29.2.2016], Dostupné na internete: http://www.epravo.sk/top/clanky/schvalenie-nahrady-za-obciansky-sudny-poriadok-2918.html

ŠTEVČEK. „*Zápisnica z 1. Plenárneho zasadnutia Komisie pre rekodifikáciu súkromného práva zo dňa 09.11.2015.“ ,*[Online]. 9.11.2015 [29.2.2016], Dostupné na internete: https://www.justice.gov.sk/Dokumenty/OZ/Z%C3%A1pisnica%20z%201.%20plen%C3%A1rneho%20zasadnutia%20Komisie%20pre%20rekodifik%C3%A1ciu%20s%C3%BAkromn%C3%A9ho%20pr%C3%A1va%20zo%20d%C5%88a%2009.11.2015.pdf

„Zápisnica zo zasadnutia Predsedníctva Komisie pre rekodifikáciu súkromného práva zo dňa 3.12.2015.“ ,[Online].10.1.2016 [cit. 29.2.2016], Dostupné na internete: https://www.justice.gov.sk/Dokumenty/OZ/Z%C3%A1pisnica%20zo%20zasadnutia%20Predsedn%C3%ADctva%20Komisie%20pre%20rekodifik%C3%A1ciu%20s%C3%BAkromn%C3%A9ho%20pr%C3%A1va%20zo%20d%C5%88a%2003.12.2015.pdf

„Zápisnica zo zasadnutia Predsedníctva Komisie pre rekodifikáciu súkromného práva zo dňa 13.1.2016.“ ,[Online].13.1.2016 [cit. 29.2.2016], Dostupné na internete: https://www.justice.gov.sk/Dokumenty/Nase_sluzby/Z%C3%A1pisnica%20zo%20zasadnutia%20Predsedn%C3%ADctva%20Komisie%20pre%20rekodifik%C3%A1ciu%20s%C3%BAkromn%C3%A9ho%20pr%C3%A1va%20zo%20d%C5%88a%2013.01.2016_web_po%20%C3%BAprave_FINAL.pdf

HUCOVIČOVÁ R. TREŠČÁKOVÁ D. *Monistická koncepcia rekodifikácie súkromného práva verzus zmluvy uzatvorené pri obchodovaní.* [Online] In: zborník, 2012. [29.2.2016], Dostupné na internete: *https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/reforma/HuckovaRegina_TrescakovaDiana.pdf*

Alžbeta Slašťanová[1]

Úvahy de lege ferenda o premlčaní práva na vydanie bezdôvodného obohatenia v súkromnom práve

Kľúčové slová
dualizmus, monizmus, bezdôvodné obohatenie, premlčanie, Občiansky zákonník, Obchodný zákonník

Abstrakt
Autorka v predkladanom príspevku rozoberá platnú právnu úpravu premlčania v súkromnom práve, osobitne premlčanie práva na vydanie bezdôvodného obohatenia. V súčasnosti je platný Občiansky zákonník z roku 1964, v roku 1991 bol prijatý Obchodný zákonník, pričom sa pristúpilo aj k rozsiahlej novele Občianskeho zákonníka a to Zákonom č. 509/1991Zb. Prijatie Obchodného zákonníka malo byť len prechodným riešením pokým nedôjde k rekodifikácii hlavného civilnoprávneho kódexu, jeho prijatím však došlo k nastoleniu dualistickej koncepcie súkromného práva, čo znamená, že popri sebe existuje občianskoprávna aj obchodnoprávna úprava. Nedôslednosťou zákonodarcu došlo aj k duálnej úprave jednotlivých inštitútov. V minulosti sa už viedli diskusie o budúcej podobe súkromného práva, odborníci sa prikláňali skôr k monistickej koncepcii, v súčasnosti sa uvažuje o dualistickej koncepcii. V prípade premlčania práva na vydanie bezdôvodného obohatenia síce nedošlo k dualite, ale vzhľadom na zložitú konštrukciu museli výkladové nejasnosti riešiť teoretici práva a hlavne sa s nimi musela vysporiadať súdna judikatúra. Téma bola v odborných kruhoch často diskutovanou a dá sa povedať, že sa dosiahol konsenzus. V súčasnosti opäť zahájila činnosť rekodifikačná komisia, ktorá nadviazala na prácu predchádzajúcej komisie z roku 2008. Nová právna úprava by v prvom rade mala byť zrozumiteľná a jasná pre účastníkov právnych vzťahov, mala by reflektovať judikatúru a mali by byť odstránené obsolentné ustanovenia. Keď bude napĺňať tieto predpoklady, malo by to viesť k vyššej právnej istote, čo je jedným zo základných atribútov materiálneho právneho štátu.

Keywords
dualism, monism, unjust enrichment, statute of limitations, the Civil Code, the Commercial Code

Abstract
The author of the article deals with the current legislation of the limitation period in private law, in particular the limitation of the right to unjust enrichment. Currently, the Civil Code valid from 1964 to 1991 was adopted by the Commercial Code, while also acceded to the extensive amendment to the Civil Code and the Act. 509 / 1991. Adoption of the Commercial Code should only be a temporary solution until it has re-casting of the main Civil Code, it was adopted, there was a restoration of the dualistic concepts of private law, which means that coexist both civil and trading rules. Inconsistency of the legislator was also a dual treatment of the individual institutes. In the past, have led the debate on the future of private law, experts have tended rather to the monistic concept, currently being considered by the dualistic concept. In case of limitation of the right to unjust enrichment, although there is no duality, but because of the complicated structure had to resolve uncertainties of interpretation jurists and mainly had to deal with them judicial jurisprudence. The theme was in professional circles frequently discussed and it can be said that consensus was reached. Today, once again it began work Drafting Commission, following on from the work of the previous Commission in 2008. The new legislation would first of all be clear and obvious to the participants of legal relationships should reflect case law and should be deleted obsolete provisions. When will fulfill these conditions, this should lead to greater legal certainty, which is one of the basic attributes of substantive law.

Úvod

Predseda rekodifikačnej komisie sa na úvodnom stretnutí rekodifikačnej komisie dňa 1.12.2015 vyjadril, že problém nie je v tom, či budeme mať jeden alebo dva súkromnoprávne kódexy, ale v tom že existuje dualita právnych inštitútov. Práce rekodifikačnej komisie v tomto smere by mali viesť k vyčleneniu inštitútov, ktoré by mali byť len v Občianskom zákonníku ako zjednocujúcom právnom predpise.

---

[1] JUDr. Alžbeta Slašťanová, externá doktorandka Katedry obchodného, hospodárskeho a finančného práva, Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Čo sa týka filozofie kódexov súkromného práva, Obchodný zákonník bol resp. mal byť koncipovaný prísnejšie, keďže upravoval právne vzťahy „profesionálov“. Občiansky zákonník zas mal poskytovať väčšiu ochranu občanovi ako tzv. „slabšej strane“ (napr. inštitút tiesne, dôraz na ochranu spotrebiteľa atp.). Dnes však môže skonštatovať, že viacerými novelizáciami došlo k nesystémovým riešeniam, ktoré neboli v súlade s touto koncepciou, možno spomenúť napr. skutočnosť, že premlčacia doba podľa Obchodného zákonníka bola dlhšia (4 roky) než všeobecná premlčacia doba podľa Obchodného zákonníka (3 roky).

Pri skúmaní nastolených otázok môžeme naraziť aj na argument, že právne odvetvia sú preregulované. Najvýraznejšie to možno badať najmä v oblasti spotrebiteľského práva. Pre súkromnoprávne vzťahy je však oveľa závažnejšou hrozbou právna neistota prameniaca z nejednoznačnosti právnej úpravy resp. z jej komplikovanosti. V prvom rade spoločnosť potrebuje zvýšenie právneho povedomia, tiež zlepšenie vymožiteľnosti práva to ide len ruka v ruke so zjednodušením a sprehľadnením právnej úpravy.

Príspevok sa zaoberá pojmom premlčania práva na vydanie bezdôvodného obohatenia v súkromnom práve a to v občianskoprávnych a obchodnoprávnych vzťahoch.

Vzhľadom na rozsah problematiky si príspevok nekladie za cieľ vyriešiť všetky nastolené otázky, môže však podnietiť iných k úvahám resp. k dopracovaniu niektorých myšlienok, či načrtnutých riešení.

Úprava bezdôvodného obohatenia v Občianskom zákonníku

Pôvodný Občiansky zákonník č. 40/1964 Zb. používal (aj napriek dlhoročnej tradícii) pojem neoprávnený majetkový prospech. Až novelou č. 509/1991 Zb. Občianskeho zákonníka sa obnovilo používanie pojmu „bezdôvodné obohatenie“. Vzťah z bezdôvodného obohatenia prestavuje samostatný právny vzťah, ktorý vzniká na základe určitej právnej skutočnosti alebo ako následok porušenia iných už existujúcich vzťahov. Je teda vzťahom z ktorého vyplýva určitá povinnosť, pri ktorej nesplnení dochádza k vzniku záväzkového právneho vzťahu z bezdôvodného obohatenia. Musia byť však naplnené predpoklady bezdôvodného obohatenia a to:

- bezdôvodné obohatenie sa dá objektívne vyjadriť v peniazoch
- k získaniu majetkového prospechu došlo na základe právnych skutočností výslovne uvedených v zákone (ich výpočet je taxatívny)
- existuje príčinná súvislosť vzniku majetkovej ujmy a majetkového prospechu na úkor inej osoby (kauzálny nexus)

Samozrejme, nemôže ísť o prípad, kedy zákon (aj napriek získanému majetkovému prospechu) bezdôvodné obohatenie výslovne vylučuje. Predmetom bezdôvodného obohatenia môžu byť veci, práva alebo iné majetkové hodnoty za splnenia podmienky, že sú peniazmi oceniteľné. K bezdôvodnému obohateniu možno dôjsť aj pri postúpení pohľadávky (bez právneho dôvodu), zriadení práva (získaním práva zodpovedajúceho vecnému bremenu taktiež bez právneho dôvodu), získaní majetkovej hodnoty z podaného výkonu. Systematicky je bezdôvodné obohatenie zaradené v tretej hlave šiestej časti, ktorá nesie názov zodpovednosť za škodu a za bezdôvodné obohatenie.

Podľa ustanovenia § 451 Občianskeho zákonníka *kto sa na úkor iného bezdôvodne obohatí, musí obohatenie vydať. Bezdôvodným obohatením je majetkový prospech získaný plnením bez právneho dôvodu, plnením z neplatného právneho úkonu alebo plnením z právneho dôvodu, ktorý odpadol, ako aj majetkový prospech získaný z nepoctivých zdrojov.*

Podstatou bezdôvodného obohatenia teda je zákonom uložená povinnosť vydať obohatenie získané na úkor inej osoby. Táto povinnosť je všeobecne záväzná a má ju osoba, ktorá nadobudla obohatenie bezdôvodne (dlžník alebo povinný subjekt). Zákonodarca pamätal aj na prípad, keď nie je možné zistiť subjekt a to v ustanovení § 456 Občianskeho zákonníka – *predmet bezdôvodného obohatenia sa musí vydať tomu na úkor koho sa získal ak toho na úkor koho sa získal nemožno zistiť, musí sa vydať štátu*.

Podľa ustanovenia § 454 *bezdôvodne sa obohatil aj ten, za koho sa plnilo, čo mal plniť sám*. Podľa ustanovenia § 455 Občianskeho zákonníka sa *za bezdôvodné obohatenie nepovažuje, ak bolo prijaté plnenie premlčaného dlhu alebo dlhu neplatného len pre nedostatok formy*. Takisto sa za bezdôvodné obohatenie nepovažuje prijatie plnenia z hry alebo stávky uzavretej medzi fyzickými osobami a vrátenie peňazí požičaných do hry alebo stávky; na súde sa však týchto plnení nemožno domáhať. Jedná sa o tzv. naturálne obligácie. Podľa ustanovenia § 457 Občianskeho zákonníka, *ak je zmluva neplatná alebo ak bola zrušená, je každý z účastníkov povinný vrátiť druhému všetko, čo podľa nej dostal*.

Jednotlivé skutkové podstaty bezdôvodného obohatenia sú:

1) plnenie bez právneho dôvodu (conditio indebiti) – plnenie tzv. nedlhhu, pričom nie je právne relevantné, či strany o neexistencii právneho dôvodu vedeli alebo nie
2) plnenie z neplatného právneho úkonu (condidio ob iniustam causam) – právny úkon bol od začiatku neplatný (nezáleží na tom, či absoĺútne alebo relatívne), potrebné je rozlíšiť, či sa dôvod neplatnosti vzťahuje na celok alebo iba časť
3) plnenie z právneho dôvodu, ktorá odpadol (condictio causa data non secuta) – právny dôvod spočiatku existoval no dodatočne odpadol v dôsledku inej právnej skutočnosti
4) bezdôvodné obohatenie získané z nepoctivých zdrojov (condictio ob turpem causam) – Občiansky zákonník nedefinuje pojem nepoctivé zdroje
5) bezdôvodné obohatenie na základe plnenia za iného - tu sa jedná o vzťah oprávneného a povinného a tiež tretej osoby ktorá splní povinnosť povinného, čo má za následok zánik práva oprávneného požadovať plnenie od povinného a zároveň zánik povinnosti vydať bezdôvodné obohatenie povinným. Na druhej strane však vzniká právo tretej osoby požadovať to, čo sama plnila oprávnenému a to od povinného subjektu.

Všeobecné východiská

Podstata aplikačných problémov tkvie v tom, že inštitút bezdôvodného obohatenia upravuje Občiansky zákonník v ustanovení § 451 až § 459 Občianskeho zákonníka, ale právnu úpravu premlčania komplexne upravuje Obchodný zákonník v ustanovení § 387 - § 408. Tu je dôležité zvýrazniť, že nie je dôležité, ktorý predpis právny vzťah upravuje, ale rozhodujúca je *povaha tohto právneho vzťahu* (buď občianskoprávny alebo obchodnoprávny medzi podnikateľmi).

Podľa ustanovenia § 101 *pokiaľ nie je v ďalších ustanovenia uvedené inak, premlčacia doba je trojročná a plynie odo dňa, keď sa právo mohlo vykonať po prvý raz*.

Podľa ustanovenia § *107 právo na vydanie plnenia z bezdôvodného obohatenia sa premlčí za dva roky odo dňa, keď sa oprávnený dozvie, že došlo k bezdôvodnému obohateniu a kto sa na jeho úkor obohatil. Najneskôr sa právo na vydanie plnenia z bezdôvodného obohatenia premlčí za tri roky, a ak ide o úmyselné bezdôvodné obohatenie, za desať rokov odo dňa, keď k nemu došlo*. V zmysle ods. 3 *ak sú účastníci neplatnej alebo zrušenej zmluvy*

povinní navzájom si vrátiť všetko, čo podľa nej dostali, prihliadne súd na námietku premlčania len vtedy, ak by aj druhý účastník mohol premlčanie namietať.

Pri ustanovení § 107 je nutné sa pristaviť, podľa komentára k Občianskemu zákonníku sa týka nárokov podľa § 457 OZ a je odôvodnené ich synalagmatickou povahou.[2]

Podľa ustanovenia § 387 Obchodného zákonníka *právo sa premlčí uplynutím premlčacej doby ustanovenej zákonom. Premlčaniu podliehajú všetky práva zo záväzkových vzťahov s výnimkou práva vypovedať zmluvu uzavretú na dobu neurčitú.* Podľa ustanovenia § 388 Obchodného zákonníka *premlčaním právo na plnenie povinnosti druhej strany nezaniká, nemôže ho však priznať alebo uznať súd, ak povinná osoba namietne premlčanie po uplynutí premlčacej doby. Aj po uplynutí premlčacej doby môže však oprávnená strana uplatniť svoje právo pri obrane alebo pri započítaní, ak:*

a) obe práva sa vzťahujú na tú istú zmluvu alebo na niekoľké zmluvy uzavreté na základe jedného rokovania alebo niekoľkých súvisiacich rokovaní, alebo

b) právo sa mohlo použiť kedykoľvek pred uplynutím premlčacej doby na započítanie voči nároku uplatnenému druhou stranou.

Podľa ustanovenia § 389 *ak dlžník splnil svoj záväzok po uplynutí premlčacej doby, nie je oprávnený požadovať vrátenie toho, čo plnil, aj keď nevedel v čase plnenia, že premlčacia doby už uplynula.* Podľa ustanovenia § 390 Obchodného *zákonníka ak sa premlčí právo uskutočniť právny úkon, účinky tohto právneho úkonu nenastanú voči osobe, ktorá namietne premlčanie.*

Ustanovenie § 391 upravuje začiatok a plynutie premlčacej doby. *Pri právach vymáhateľných na súde začína plynúť premlčacia doba odo dňa keď sa právo mohlo uplatniť na súde, ak tento zákon neustanovuje niečo iné. Pri právach uskutočniť právny úkon plynie premlčacia doba odo dňa keď sa právny úkon mohol urobiť, ak tento zákon neustanovuje niečo iné.*

Občiansky zákonník má teda osobitnú úpravu dĺžky a začiatku plynutia dvojročnej premlčacej doby pre právo na vydanie bezdôvodného obohatenia (§ 107 ods. 1 a 2 Občianskeho zákonník). Obchodný zákonník pre vydanie bezdôvodného obohatenia neustanovuje osobitnú premlčaciu dobu odlišnú od všeobecnej štvorročnej premlčacej doby.

V právnej praxi sa vyskytli pochybnosti o použití ustanovenia § 107 ods. 1 a 2 Občianskeho zákonníka na obchodnoprávne vzťahy. Podľa Ovečkovej aplikácii ustanovenia § 107 ods. 1 a 2 Občianskeho zákonníka bráni interpretačné pravidlo v § 1 ods. 2 Občianskeho zákonníka.[3] Na riešenie vzťahu Občianskeho zákonníka a Obchodného zákonníka sa využije pravidlo podľa ustanovenia § 1 Občianskeho zákonníka (tento zákon upravuje postavenie podnikateľov, obchodné záväzkové vzťahy, ako aj niektoré iné vzťahy, ako aj niektoré iné vzťahy súvisiace s podnikaním).

Najvýstižnejšie túto problematiku rieši rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z roku 2010, podľa ktorého Obchodný zákonník pre premlčanie práva na vydanie bezdôvodného obohatenia nemá žiadne osobitné ustanovenie, čo však neznamená že Obchodný zákonník premlčaciu dobu pre tieto práva neupravuje. Obchodný zákonník má komplexnú úpravu premlčania obsiahnutú v ustanovení § 391 až § 408. Ak takto nie je osobitne upravená premlčacia doba pre iné práva, neznamená to, že sa má použiť premlčacia

---

[2] Občiansky zákonník s rozsiahlym komentárom a judikatúrou. VI. doplnené vyd. Bratislava: NOVÁ PRÁCA, 2009, str. 123.

[3] Ovečková, O.: Premlčanie v obchodnom práve. I. vyd. Bratislava: Wolters Kluver, 2015, str. 126.

doba upravená v Občianskom zákonníku. Obchodné záväzkové vzťahy sa riadia predovšetkým podľa Obchodného zákonníka (§ 1 ods. 2). V spojení s § 397 Obchodného zákonníka to potom znamená, že ak Obchodný zákonník pre premlčanie niektorého práva neustanovuje osobitnú premlčaciu dobu, právo sa premlčuje vo všeobecnej premlčacej dobe štyroch rokoch. Ustanovenia § 391 až § 397 Obchodného zákonníka majú vo vzťahu k ustanoveniam § 107 Občianskeho zákonníka povahu lex specialis a nie naopak.[4]

Podľa rozsudku Najvyššieho súdu z roku 2015 pri práve na vydanie bezdôvodného obohatenia Obchodný zákonník začiatok premlčacej doby výslovne neupravuje, čo vlastne znamená len to, že tieto nároky treba posudzovať podľa komplexnej úpravy všeobecných ustanovení Obchodného zákonníka o premlčaní (§ 391 a § 397 Obchodného zákonníka). Právna úprava premlčania pri práve na vydanie bezdôvodného obohatenie je komplexne upravená v Obchodnom zákonníku a všetky otázky s ňou súvisiace treba riešiť podľa týchto ustanovení, preto aplikácia ustanovení o všeobecnej trojročnej premlčacej dobe podľa Občianskeho zákonníka je neprípustná (§ 1 ods. 2 Občianskeho zákonníka). [5]

Čo však pri aplikácii ustanovenia § 107 ods. 3, ktoré rieši synalagmatické záväzky? Podľa Ovečkovej tu ide o typickú situáciu predvídanú v ustanovení § 1 ods. 2 Občianskeho zákonníka, keď túto otázku nemožno riešiť podľa žiadneho ustanovenia Obchodného zákonníka, pretože tento takúto úpravu neobsahuje. Preto niet pochybností o tom, aby sa ustanovenie § 107 ods. 3 aplikovalo aj na obchodnoprávne vzťahy.[6]

Otázku premlčania práva na vydanie bezdôvodného obohatenia riešil aj Ústavný súd. Podľa nálezu Ústavného súdu z 22. 3.2007 aj keď sa bezdôvodné obohatenie spravuje Občianskym zákonníkom, premlčanie práv z neho bude v obchodných vzťahoch podliehať iným pravidlám ako tým, ktoré platia v režime Občianskeho zákonníka.[7]

Významné je rozhodnutie Najvyššieho súdu z roku 2002, podľa ktorého na účinky uznania záväzku na vydanie bezdôvodného obohatenia ktorý vznikol v režime Obchodného zákonníka treba v každom prípade aplikovať ustanovenie § 407 ods. 1 Obchodného zákonníka (teda plynutie novej štvorročnej premlčacej doby od tohto uznania) a nie § 110 ods. 1 Občianskeho zákonníka (teda desaťročná premlčacia doba), pretože nie je dôvod na to, aby sa táto osobitná právna úprave nevzťahovala na všetky práva z obchodných záväzkových vzťahov.[8]

Dôležitú otázku riešil aj Najvyšší súd Českej republiky v roku 2012. Súd riešil otázku, odkedy sa povinný dostane do omeškania ohľadne vydania bezdôvodného obohatenia. Až výzvou k plneniu sa stáva nárok na vydanie bezdôvodného obohatenia splatným (§ 340 ods. 2 Zákona č. 513/1991 Sb.). Súd skonštatoval, že zhodnú úpravu má i ustanovenie § 563 Občianskeho zákonníka (ak čas splnenia nie je dohodnutý, ustanovený právnym predpisom alebo určený v rozhodnutí, je dlžník povinný splniť dlh prvého dňa po tom, čo ho o plnenie veriteľ požiadal.[9]

V judikatúre a aj odbornej literatúre sa stretávame s pojmom „komplexnosť“, Ovečková vysvetľuje, že na jednej strane sa možno stretnúť s tým, že komplexný charakter právnej úpravy sa chápe v tom zmysle, že Aplikácia Občianskeho zákonníka je absolútne vylúčená. Na druhej strane sa komplexnosť niektorých právnych úprav v Obchodnom

---

[4] Rozsudok Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 1 Obo V 5/2008 (ZSP 61/2010)
[5] Rozsudok Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 5 Obo/86/2005
[6] Ovečková, O.: Premlčanie v obchodnom práve. I. vyd. Bratislava: Wolters Kluver, 2015, str. 135.
[7] Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II ÚS 92/06-39
[8] Rozsudok Najvyššieho súdu SR sp. zn. 2 Obo 173/2002
[9] Rozsudok Najvyššieho súdu ČR sp. zn. 20 Cdo 2068/2012

zákonníku síce deklaruje, ale nepovažuje sa za absolútnu. Treba pripomenúť, že označenie „komplexná právna úprava“ pôvodne vzniklo z toho dôvodu, aby sa odlíšili právne úpravy v Obchodnom zákonníku označené ako „Niektoré ustanovenia o...“ Právna úprava premlčania v Obchodnom zákonníku je síce komplexná, ale táto komplexnosť nemá a ani nemôže mať absolútny charakter. Vyplýva to z ustanovenia § 1 ods. 2 Občianskeho zákonníka. Z jeho aplikácie je zrejmé predovšetkým to, že obchodné vzťahy (§ 261 ods. 1 a 2 Občianskeho zákonníka) sa riadia Obchodným zákonníkom, pokiaľ tento zákon úpravu obsahuje. Tam, kde v konkrétnom prípade právna úprava v Obchodnom zákonníku absentuje, resp. ak niektoré otázky nemožno riešiť podľa ustanovení Obchodného zákonníka, prichádza do úvahy aplikácia Občianskeho zákonníka. V tomto zmysle ustanovenie § 1 ods. 2 Občianskeho zákonníka relativizuje konkrétny charakter jednotlivých konkrétnych právnych úprav v Obchodnom zákonníku.[10]

Počítanie času, úvahy de lege ferenda

Čas plynie nezávisle od vôle človeka, preto sa zaraďuje pri kategorizácii právnych skutočností medzi udalosti. Treba však zvýrazniť, že sa stáva právnou skutočnosťou len vtedy, keď s ním právna norma spája konkrétne právne následky.

Podľa ustanovenia § 122 *lehota určenou podľa dní začína sa dňom, ktorý nasleduje po udalosti, ktorá je rozhodujúca pre jej začiatok. Polovicou mesiaca sa rozumie pätnásť dní. Koniec lehoty určenej podľa týždňov, mesiacov alebo rokov pripadá na deň, ktorá sa pomenovaním alebo číslom zhoduje s dňom, na ktorý pripadá udalosť, od ktorej sa lehota začína. Ak nie je takýto deň v poslednom mesiaci, pripadne koniec lehoty na jeho posledný deň. Ak koniec lehoty pripadne na sobotu, nedeľu alebo sviatok, je posledným dňom lehoty najbližší nasledujúci pracovný deň* (toto pravidlo sa vzťahuje na všetky lehoty, či sú stanovené podľa dní alebo či sú určené podľa týždňov, mesiacov alebo rokov). Čas sa však nemusí stanoviť ako lehota, ale ako určitý termín. V zákone táto možnosť určenia času nie je výslovne upravená. Úprava občianskeho zákonníka sa týka len hmotnoprávnych lehôt, pre ktorý platí zásada, že úkon sa urobí včas vtedy, ak v lehote príde k adresátovi. Obchodný zákonník samostatnú úpravu počítania času *neobsahuje*. V ustanovení § 415 Obchodného zákonníka možno nájsť len výkladové pravidlá pre určenie času plnenia v zmluve (rozoberá čo sa rozumie začiatkom obdobia, polovicou mesiaca, koncom obdobia atp.). Toto ustanovenie je zaradené dosť nesystematicky v osobitných ustanoveniach o niektorých obchodných záväzkových vzťahoch (hlava II tretej časti).

Na účely tejto práce je potrebné si ďalej rozlíšiť začiatok a koniec lehôt, v závislosti na tom, či sa počítajú podľa dní, týždňov, mesiacov alebo rokov. Zákon teda výslovne upravuje len začiatok lehoty určenej podľa dní, no je zrejmé, že aj začiatok lehoty podľa týždňov, mesiacov alebo rokov sa bude počítať rovnako ako pri lehote určenej podľa dní. Podľa ustanovenia § 122 ods. 1 Občianskeho zákonníka *lehota určená podľa dní začína sa dňom, ktorý nasleduje po udalosti, ktorá je rozhodujúca pre jej začiatok. Polovicou mesiaca rozumie sa pätnásť dní.* Podľa ustanovenia § 122 ods. 2 *koniec lehoty určenej podľa týždňov, mesiacov alebo rokov pripadá na deň, ktorý sa pomenovaním alebo číslom zhoduje s dňom, na ktorý pripadá udalosť, od ktorej sa lehota začína. Ak nie je takýto deň v poslednom mesiaci, pripadne koniec lehoty na jeho posledný deň*. Podľa ustanovenia § 122 ods. 3 *ak posledný deň lehoty pripadne na sobotu, nedeľu alebo sviatok, je posledným dňom lehoty najbližší nasledujúci pracovný deň.* Je teda zrejmé, že Občiansky zákonník výslovne neupravuje

[10] Ovečková, O.: Premlčanie v obchodnom práve. I. vyd. Bratislava: Wolters Kluver, 2015, str. 61.

koniec lehoty počítanej podľa dní, všeobecne sa však akceptuje, že koniec lehoty pripadá na posledný deň podľa počtu dní tvoriacich lehotu.

Lehoty na vydanie bezdôvodného obohatenia v obchodnoprávnych aj občianskoprávnych vzťahoch sa počítajú na roky (2 roky podľa Občianskeho zákonníka, 4 roky podľa Obchodného zákonníka), teda lehota začína plynúť dňom nasledujúcim po udalosti, ktorá je rozhodujúca pre jej začiatok. Čo sa týka konca lehoty, tá uplynie dňom, ktorý sa číslom zhoduje s dňom, na ktorý pripadá udalosť, od ktorej sa lehota začína.

V prvom rade je dôležité podotknúť, že legislatívny zámer kodifikácie súkromného práva zverejnený na stránke ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky počíta so stanovením jednotnej premlčacej doby pre celú oblasť súkromného práva a to v trvaní 4 roky.

Čo sa týka začiatku plynutia premlčacej doby, bod 15.6. všeobecnej časti hovorí o budúcej úprave len všeobecne: *pokiaľ ide o premlčanie nároku na vydanie bezdôvodného obohatenia, aj tu doteraz platí rozlišovanie medzi subjektívnou a objektívnou premlčacou lehotou. Nová úprava bude znamenať, podobne ako u náhrady škody, podstatné zjednodušenie začiatku plynutia premlčacej lehoty* . V bode 15.7. sa uvádza: *podrobnejšie sa upravia predpoklady plynutia premlčacej lehoty.* V legislatívnom zámere sa v bode 15.5. ohľadne náhrady škody uvádza*: novým spôsobom budú upravené lehoty a začiatok plynutia premlčacej lehoty pri práve na náhradu škody. Doterajšia úprava tu rozlišovala medzi subjektívnou dvojročnou premlčacou lehotou, ktorá sa počítala od toho dňa, keď sa poškodený dozvedel o škode a o tom, kto za ňu zodpovedá. Súčasne však bola upravená maximálna trojročná tzv. objektívna premlčacia lehota, ktorá sa počítala odo dňa, kedy došlo k právnej udalosti, z ktorej škoda vznikla a 10-ročná premlčacia lehota, ak škoda bola spôsobená úmyselne. Takéto rozlišovanie medzi subjektívnou a objektívnou lehotou je pre bežného občana, ale aj odborníkov nepochopiteľné a preto nová právna úprava toto riešenie nepreberá. Podľa navrhovanej právnej úpravy právo na náhradu škody sa premlčuje odo dňa, kedy škoda vznikla, a teda nie odo dňa právnej udalosti, v ktorej má škoda svoj pôvod. Tak možno uplatniť aj škodu, ktorá sa prejaví navonok až neskoršie po škodnej udalosti. Dôležité je to pre uplatnenie práv na náhradu škody spôsobenej na zdraví, kedy sa premlčacia lehota počíta odo dňa, kedy sa škoda prejavila. Pri škodách spôsobených na zdraví sa totiž často stáva, že následky spôsobenia škody sa prejavia navonok až po niekoľkých rokoch. Vezme sa zreteľ aj na prípady, v ktorých sa oprávnená osoba až neskoršie dozvie o tom, kto jej škodu spôsobil. Z vyššie uvedeného vyplýva, že aj pri uplatňovaní práva na náhradu škodu budú existovať iba lehoty v súčasnosti označované ako objektívne (trojročná alebo desaťročná).*

Z uvedeného je zrejmé, že sa do budúcnosti neráta so subjektívnymi lehotami, ale len s objektívnymi. Čo sa týka premlčania, Občiansky zákonník má osobitnú úpravu dĺžky a začiatku plynutia dvojročnej premlčacej doby pre právo na vydanie bezdôvodného obohatenia (§ 107 ods. 1 a 2), podľa ktorého *právo na vydanie plnenie z bezdôvodného obohatenia sa premlčí za dva roky odo dňa, keď sa oprávnený dozvie, že došlo k bezdôvodnému obohateniu a kto sa na jeho úkor obohatil.* V odseku 2 je zakotvená objektívna lehota: *najneskôr sa právo na vydanie plnenia z bezdôvodného obohatenia premlčí za tri roky a ak ide o úmyselné bezdôvodné obohatenie, za desať rokov odo dňa, keď k nemu došlo.* Z legislatívneho zámeru možno dedukovať, že sa upraví začiatok plynutia lehoty na vydanie bezdôvodného obohatenia – namiesto dňa, kedy sa oprávnený dozvie, že došlo k bezdôvodnému obohateniu a kto sa na jeho úkor obohatil by sa mal začiatok plynutia lehoty odvíjať odo dňa kedy k bezdôvodnému obohateniu došlo (podľa vzoru začiatku plynutia lehoty pri náhrade škody).

Iste sa nájdu aj odporcovia uzákonenia jednotnej premlčacej doby a zrušenia subjektívnych lehôt, možno sa však oprávnene domnievať, že doteraz uzákonené odlišné lehoty viedli len k právnej neistote a preto je zotrvanie na doterajších lehotách vecne neobhájiteľné. Je úlohou zákonodarcu vysporiadať sa s právnym režimom starej a novej právnej úpravy prostredníctvom intertemporálnych noriem. Z hľadiska právnej teórie sa jedná o tzv. nepravú retroaktivitu. Nepravou retroaktivitou sa rozumie nie pôsobenie právnej normy do minulosti (ako je to v prípade tzv. pravej retroaktivity zakázanej v našom právnom poriadku), ale práva a povinnosti získané v minulosti sa tolerujú. Obsah právneho vzťahu sa od účinnosti novej právnej úpravy bude posudzovať podľa tejto právnej úpravy, ale forma vzniku a obsah právneho vzťahu pred účinnosťou novej právnej úpravy sa bude posudzovať podľa pôvodnej právnej úpravy. Zákonodarca by mal však postupovať v medziach záverov Ústavného súdu, ktorý sa už niekoľkokrát v rôznych súvislostiach zaoberal otázkou retroaktivity. Nepravá retroaktivita nie je štandardný vstup do existujúcich právnych vzťahov, je však prípustná v právnom poriadku.[11] Ústavný súd tiež v náleze konštatoval, že aj nepravá retroaktivita môže byť v rozpore s princípom ochrany právnej istoty, ak výrazne do budúcnosti zhoršuje doterajšiu právnu pozíciu jednotlivca bez adekvátneho verejného záujmu. Podľa mienky Ústavného súdu v prípade pravej i nepravej retroaktivity je nevyhnutné si všímať nadobudnuté práva, ktoré by mali byť pre budúcnosť zlepšovaní a nie rušené, prípadne zhoršované.[12]

Zákonodarca by mal stanoviť aj primeranú legisvakačnú dobu, pričom by mal brať na zreteľ najmä skutočnosť, že súčasná situácia je už dlhodobejšie neuspokojivá.

Podstata premlčania

Podľa Ovečkovej, pokiaľ ide o ponímanie premlčania, možno konštatovať, že od Všeobecného občianskeho zákonníka z roku 1811, a to aj napriek tomu, že dikcia zákona ako aj literatúra používali terminológiu strata práva a zánik práva, bolo premlčanie v prevažnej miere ponímané ako oslabenie práva spočívajúce v premene pohľadávky na naturálnu obligáciu.[13]

Je potrebné položiť si otázku, čo je vlastne účelom inštitútu premlčania. Ovečková uvádza, že účel, resp. funkciu premlčania v právnych vzťahoch môžeme vidieť vo viacerých rovinách. Na prvom mieste inštitút premlčania motivuje subjekty, aby včas realizovali svoje subjektívne práva. Včasné uplatňovanie subjektívnych práv potom zabezpečuje právnu istotu v právnych vzťahoch. Vo všeobecnosti môžeme povedať, že prostredníctvom premlčania sa realizuje zásada právnej istoty účastníkov právnych vzťahov a to predovšetkým tým, že sa zabraňuje tomu, aby subjektívne práva a povinnosti pretrvávali neobmedzene dlhý čas.[14]

Podľa komentára k Občianskemu zákonníku je účelom premlčania pobádať oprávnený subjekt k tomu, aby pod sankciou premlčania uplatnil svoje právo v ustanovených lehotách na príslušnom orgáne a aby tak neodďaľoval požiadavku splnenia od povinného subjektu. [15]

Ovečková konštatuje, že samotné právo sa tým, že sa premlčí nijako nezmení a zostáva zachované v pôvodnom stave. To znamená, že toto subjektívne právo je aj naďalej vybavené nárokom, čo zabezpečuje jeho vynútiteľnosť. Následkom premlčania je tu

---

[11] Nález Ústavného súdu SR sp.zn. PL. ÚS 25/05 zo dňa 7.6.2006
[12] Nález Ústavného súdu SR sp. zn. PL. ÚS 10/06 zo dňa 24.6.2009
[13] Ovečková, O.: Premlčanie v obchodnom práve. I. vyd. Bratislava: Wolters Kluver, 2015, str. 53.
[14] Ovečková, O.: Premlčanie v obchodnom práve. I. vyd. Bratislava: Wolters Kluver, 2015, str. 56.
[15] Občiansky zákonník s rozsiahlym komentárom a judikatúrou. VI. doplnené vyd. Bratislava: NOVÁ PRÁCA, 2009, str. 16.

potencionálna možnosť oslabenia práva v dôsledku straty k nemu patriacemu nároku. Najvýznamnejším a jediným dôsledkom premlčania práva je vznik subjektívneho práva na námietku premlčania v prospech povinného subjektu.[16]

Vynára sa otázka, či je premlčanie inštitút hmotného práva alebo procesného. Ovečková uvádza, že premlčanie je vo svojej podstate v našom práve koncipované ako inštitút hmotného práva, čo vyplýva z toho, že určitým spôsobom modifikuje subjektívne právo tým, že v dôsledku straty nároku ho oslabuje. Na rozdiel od kontinentálnej Európy je napríklad v anglickom a írskom právnom poriadku premlčanie inštitútom procesného práva. Premlčanie je procesnou obranou dlžníka.[17]

Podľa komentára k Občianskemu zákonníku námietku premlčania možno uplatniť iba v súvislosti s jej vymáhaním, teda len v rámci súdneho konania. V dôsledku toho je námietka premlčania tak hmotnoprávnym jednostranným úkonom, ako aj procesným úkonom (napr. ako uznanie nároku).[18]

Čo sa týka ďalších procesnoprávnych aspektov, je dôležité si uvedomiť časové ohraničenie uplatnenia námietky premlčania. Námietku premlčania možno uplatniť najneskôr pri poslednom úkone žalovaného pred právoplatnosťou rozhodnutia. Len čo súdne rozhodnutie nadobudne právoplatnosť, začne plynúť nová premlčacia doba podľa ustanovenia § 110 Občianskeho zákonníka. V rámci mimoriadnych opravných prostriedkov už námietku premlčania nemožno uplatniť.[19]

Možno teda skonštatovať, že námietka premlčania má procesnú povahu, ale aj významné hmotnoprávne dôsledky.

V tejto súvislosti treba poukázať aj na ustanovenie § 574 Občianskeho zákonníka v zmysle ktorého dohoda, ktorou sa niekto vzdáva práv, ktoré môžu vzniknúť až v budúcnosti je neplatná. Z tohto dôvodu sa nemožno vopred vzdať námietky premlčania.

Premlčanú pohľadávku možno uznať za podmienok ustanovených v § 558 Občianskeho zákonníka, ten, kto dlh uznáva, musí vedieť o jeho premlčaní. Premlčanie pohľadávky sa môže týkať inovačnej dohody podľa § 516 Občianskeho zákonníka. Započítanie premlčanej pohľadávky je možné iba vzájomnou dohodou, nie jednostranným úkonom smerujúcim k započítaniu (§ 581 OZ).[20]

V Českej republike novoprijatý Občiansky zákonník upravuje premlčanie v ustanovení § 609 (v ČR bola nastolená monistická koncepcia): *ak nebolo právo vykonané v premlčacej lehote, premlčí sa a dlžník nie je povinný plniť. Ak však dlžník plnil po uplynutí premlčacej lehoty, nemôže požadovať vrátenie toho, čo plnil.* Podľa Ovečkovej to evokuje, že už márne uplynutie premlčacej lehoty má za následok zánik povinnosti dlžníka plniť. Rozdiel v terminológii spôsobuje už hneď na počiatku účinnosti českého Občianskeho zákonníka rozdiely vo výklade ustanovenia § 609, a tým aj podstaty premlčania v novom českom Občianskom zákonníku.[21]

---

[16] Ovečková, O.: Premlčanie v obchodnom práve. I. vyd. Bratislava: Wolters Kluver, 2015, str. 67.
[17] Ovečková, O.: Premlčanie v obchodnom práve. I. vyd. Bratislava: Wolters Kluver, 2015, str. 92.
[18] Občiansky zákonník s rozsiahlym komentárom a judikatúrou. VI. doplnené vyd. Bratislava: NOVÁ PRÁCA, 2009, str. 116.
[19] Občiansky zákonník s rozsiahlym komentárom a judikatúrou. VI. doplnené vyd. Bratislava: NOVÁ PRÁCA, 2009, str. 116.
[20] Občiansky zákonník s rozsiahlym komentárom a judikatúrou. VI. doplnené vyd. Bratislava: NOVÁ PRÁCA, 2009, str. 116.
[21] Ovečková, O.: Premlčanie v obchodnom práve. I. vyd. Bratislava: Wolters Kluver, 2015, str. 95.

Legislatívny zámer a úvahy de lege ferenda

Úprava premlčania je obsiahnutá v ustanovení § 100 Občianskeho zákonníka, podľa tohto ustanovenia *právo sa premlčí, ak sa nevykonalo v dobe v tomto zákone ustanovenej* (§ 101 až 110). *Na premlčanie súd prihliadne len na námietku dlžníka. Ak sa dlžník premlčania dovolá, nemožno premlčané právo veriteľovi priznať.* Podľa ods. 2 ustanovenia § 100 Občianskeho zákonníka premlčujú sa všetky majetkové práva s výnimkou vlastníckeho práva. Tým nie je dotknuté ustanovenie § 105. Záložné práva sa nepremlčujú skôr než zabezpečená pohľadávka. Podľa ods. 3 ustanovenia § 100 nepremlčujú sa takisto práva z vkladov na vkladných knižkách, pokiaľ vkladový vzťah trvá.

Tu je potrebné sa pristaviť, legislatívny zámer uvádza: 15. 1. *všeobecnej časti: Občiansky zákonník jednotne upraví premlčanie ako pre občianskoprávne, tak aj pre obchodnoprávne nároky. Východiskom bude doterajšia právna úprava premlčania v Občianskom zákonníku, pričom niekde bude potrebné prevziať aj určité ustanovenia z Obchodného zákonníka, ktoré v Občianskom zákonníku chýbali a niekde bolo treba pripraviť aj nové ustanovenia na doplnenie a spresnenie doterajšej právnej úpravy. Výslovne sa uvedie, ktoré práva súkromnoprávnej povahy sa nepremlčujú (osobnostné práva, vlastnícke právo, právo na výživné a pod.)* Podľa bodu 15.2. v *zákone sa vysloví zásada, že premlčanie, ako aj dĺžka premlčacích lehôt ustanovených v zákone, sú kogentné a nemožno ich upraviť zmluvou. Bude možné predĺženie premlčacej lehoty napr. jednostranným uznaním dlhu*. V bode 15.4. sa hovorí, *že zákon ustanoví, v ktorých prípadoch bude plynúť desaťročná premlčacia lehota*. V legislatívnom zámere sa už nenachádza ďalšia konkretizácia.

Je potrebné uviesť, že sa v Občianskom zákonníku sa nachádzajú aj *obsolentné ustanovenia,* za takéto prof. Ovečková označila ustanovenie § 100 ods. 3 a to vzhľadom na to, že ide o akési rezíduum z obdobia pred prijatím Obchodného zákonníka. Po jeho prijatí treba toto ustanovenia vykladať vo väzbe na právnu úpravu Obchodného zákonníka, ktorý upravil bežné účty ako absolútny obchod. To teda znamená, že od prijatia Obchodného zákonníka sa premlčujú podľa Obchodného zákonníka a to na základe toho, že Obchodný zákonník je lex specialis vo vzťahu k Občianskemu zákonníku.[22] Ustanovenie § 100 ods. 3 je možné z právnej úpravy z uvedených dôvodov vynechať.

V aktuálnej právnej úprave sa nachádzajú aj ustanovenia, ktoré sú neopodstatnené, takým je napr. ustanovenie ods. 2 ustanovenia § 387 Obchodného zákonníka, kde je uvedená výnimka, že sa nepremlčuje právo vypovedať zmluvu uzavretú na dobu neurčitú. Proti tejto právnej úpravy argumentovali právny teoretici a to I. Pelikánová a K. Eliáš, ktorí argumentovali, že zbytočnosť takejto úprav možno vyvodiť z povahy práva vypovedať zmluvu.

Ustanovenie § 387 Obchodného zákonníka obsahuje zákonnú definíciu premlčania – právo sa premlčí uplynutím premlčacej doby ustanovenej zákonom, tak táto definícia je neúplná. Podľa Ovečkovej k podstate premlčania patria dve právne skutočnosti: uplynutie premlčacej doby a nevykonanie práva v rámci nej.[23] Naproti tomu ustanovenie § 100 ods. 1 obsahuje úplnú definíciu premlčania, preto navrhujeme, aby do novej právnej úpravy bolo prevzaté celé znenie ustanovenia § 100 ods. 1 Občianskeho zákonníka.

Nová právna úprava by mala obsahovať aj jednotnú premlčaciu dobu pri uznaní záväzku, mala by reflektovať judikatúru a najmä rozhodnutie Najvyššieho súdu sp. zn. 2 Obo 173/2002, z ktorého je zrejmé, že môže dôjsť k aplikačným problémom ohľadne dĺžky

[22] Ovečková, O.: Premlčanie v obchodnom práve. I. vyd. Bratislava: Wolters Kluver, 2015, str. 135.
[23] Ovečková, O.: Premlčanie v obchodnom práve. I. vyd. Bratislava: Wolters Kluver, 2015, str. 53.

premlčacej doby pri uznaní záväzkov, judikát riešil začiatok plynutia novej premlčacej doby – štvorročnej pri uznaní záväzku podliehajúcemu režimu Obchodného zákonníka. Jednotná premlčacia doba by mala byť stanovená podľa vzoru Občianskeho zákonníka a to 10 ročná aj pre občianskoprávne aj pre obchodnoprávne vzťahy.

Pri ustanoveniach o bezdôvodnom obohatení by sa mal v novej právnej úprave nachádzať aj odkaz na ustanovenie § 563 Občianskeho zákonníka, v zmysle ktorého až výzvou k plneniu sa stáva nárok na vydanie bezdôvodného obohatenia splatným.

Záver

Je zrejmé, že súčasná právna úprava spôsobovala mnohé aplikačné problémy, keďže spory museli byť riešení aj Najvyšším a Ústavným súdom, čo istotne neviedlo k právnej istote v súkromnoprávnych vzťahoch. Aj keď judikatúra vyriešila nastolené problémy, právna úprava v tejto oblasti nie je udržateľná. Budúca právna úprava by mala byť zjednodušená a prehľadná. Možno skonštatovať, že je vhodnejšie niektoré problematiky riešiť explicitne, než by mali vznikať ďalšie výkladové nejasnosti, ktoré by v konečnom dôsledku vyriešila len súdna prax. Adresáti práva potrebujú mať právnu istotu už pri vzniku právnych vzťahov a výkone práv z nich vyplývajúcich, nie až pri súdnom riešení sporov.

Záverom možno zhrnúť, že nastolené problémy by mohlo vyriešiť ustanovenie jednotnej premlčacej doby aj pri práve na vydanie bezdôvodného obohatenia. Legislatívny zámer počíta s jednotnou všeobecnou premlčacou dobou 4 roky, pri premlčaní práva na vydanie bezdôvodného obohatenia by mala byť stanovená rovnaká doba, aby nenastali také aplikačné problém ako v minulosti.

Úprava začiatku plynutia lehoty na premlčanie práva na vydanie bezdôvodného obohatenia odvtedy, ako k bezdôvodnému obohateniu došlo by v súvislosti so zrušením subjektívnej doby mohlo vyriešiť aj pretrvávajúci problém – zrušenie rozhodnutí na základe mimoriadnych opravných prostriedkov, podľa súčasnej právnej úpravy môže dôjsť k situácii, že objektívna premlčacia doba uplynie skôr, než bude rozhodnutie zrušené a otvorí sa tak cesta k uplatneniu nároku.

Legislatívny zámer ráta so zakotvením zásady, že ustanovenia o premlčaní, aj dĺžka premlčacej doby sú kogentné. Takúto požiadavku možno vyhodnotiť ako legitímnu, nakoľko súkromnoprávne vzťahy sú založené na zmluvnej voľnosti a zákon by mal explicitne stanoviť, od ktorých noriem sa nemožno odchýliť.

Zoznam bibliografických odkazov

Horváth, E.: Judikatúra vo veciach premlčania v súkromnom práve. I. vyd. Bratislava: IURA EDITION, 2010.
Lazar, J. a kol.: Základy občianskeho hmotného práva.I.zväzok. Bratislava: IURA EDITION, 2004.
Občiansky zákonník s rozsiahlym komentárom a judikatúrou. VI. doplnené vyd. Bratislava: NOVÁ PRÁCA, 2009.
Obchodný zákonník z rozsiahlym komentárom a judikatúrou.X.doplnené vyd. Bratislava: NOVÁ PRÁCA, 2008.
Ovečková, O.: Premlčanie v obchodnom práve. I. vyd. Bratislava: Wolters Kluver, 2015.

Stanislav Stehura[1]

Vady diela a zodpovednosť za vady diela

Work defects and liability for work defects

Kľúčové slová
objednávateľ, zhotoviteľ, plnenie, dielo, vady diela, zodpovednosť za vady diela, nároky zo zodpovednosti za vady diela.

Abstrakt
Zmluva o dielo, uzatvorená podľa ustanovení Obchodného zákonníka, je jedným z najčastejšie sa vyskytujúcim zmluvným typom v podnikateľskej praxi. Zodpovednosť za vady diela je jednou z kľúčových a rozhodujúcich otázok zmluvy o dielo. Nasledujúci príspevok preto rozoberá otázku vád diela, členenia vád diela, moment vzniku zodpovednosť za vady diela a možných nárokov zo zodpovednosti za vady diela. Príspevok je obohatený poznatkami z rôznych zdrojov či už knižného charakteru, ale aj z bohatej judikatúry súdov, čo len dokazuje, že inštitút zodpovednosti za vady diela, je inštitútom, ktorý v súčasnom kontexte rozvoja podnikateľských aktivít predstavuje pre účastníkov zmluvy o dielo podstatnú otázku už v rámci negociačného procesu.

Key words
client, contractor, fulfillment, work, work defects, liability for work defects, claims from liability for work defects.

Abstract
Contract for work concluded according to the provisions the Commercial Code, is one of the most frequent types of contractors in business practice. Liability for defects in the work is a key and decisive issues of contract for work. The next article therefore discusses the question defects of the work, division defects works, moment of liability for defects in the work and potential claims from liability for defects in the work. The next article is enriched with knowledge from various sources, whether the bookcharacter articles, but also from the rich case-law, what only proves that institute of liability for work defects, is the legal instutute that poses for the parties a matter of substance within the negotiating process, mainly in the current context of the business activities development.

Úvod

Z pohľadu objednávateľa predstavuje bezvadné dielo možnosť je riadneho využívania za účelom dosahovania ekonomického prospechu. Z pohľadu zhotoviteľa znamená zhotovenie diela bez vád zvyšovanie si kreditu v rámci podnikateľských kruhov a získavanie potencionálnych zákazníkov. V ideálnom prípade, v ktorom by zmluvné strany rešpektovali to, na čom sa dohodli, by sme o tomto inštitúte ani nemuseli uvažovať, avšak zmluvná prax nás čím ďalej viac presviedča o tom, že otázka zodpovednosti za vady diela je aktuálnou. Rozpor medzi dohodnutým predmetom plnenia a výsledkom práce zhotoviteľa diela predstavuje obzvlášť zaujímavú právnu skutočnosť, na základe ktorej sa mení obsah pôvodného záväzku, ktorý spočíva v riadnom vykonaní diela zhotoviteľom, jeho odovzdaní objednávateľovi, za čo je objednávateľ povinný zaplatiť zhotoviteľovi dohodnutú cenu diela. Cieľom nasledujúceho príspevku je objasnenie danej problematiky s dôrazom na moment vzniku zodpovednosti za vady a možnosti uplatnenia nárokov zo zodpovednosti za vady.

Pojem vada, vadné plnenie

Odpoveď na otázku čo je vadou diela závisí vždy od konkrétnych ustanovení určitej zmluvy o dielo, nakoľko vadným sa stáva dielo v tom momente, keď nezodpovedá výsledku, ktorý je určený v zmluve o dielo, konkrétne v jej ustanoveniach o predmete plnenia. Ide teda

[1] JUDr. Stanislav Stehura, externý doktorand, Katedra obchodného, hospodárskeho a finančného práva Právnickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.

skôr o kombináciu faktickej a zmluvnej komparácie. Porovnávame výsledok činnosti zhotoviteľa so zmluvnými ustanoveniami, teda s tým na čom sa zmluvné strany pri jej uzavieraní dohodli. Rôznorodosť plnenia viedla zákonodarcu k všeobecnému vymedzeniu vád diela v § 560 ods. 1 ObZ a to, že „*Dielo má vady, ak vykonanie diela nezodpovedá výsledku určenému v zmluve*". Zákonná úprava vadného plnenia pri zmluve o dielo má teda skôr podporný a všeobecný charakter, avšak vzhľadom k rôznorodosti predmetu plnenia pri zmluvách o dielo, je postup zákonodarcu logický. Výsledok, ktorý sa má zhotovením diela dosiahnuť, nemusí byť obligatórne určený v zmluvných ustanoveniach, naopak postačuje, ak nájdeme v zmluve odkaz na prílohu, ktorou je napr. projektová dokumentácia pri zmluve o dielo na stavebné práce a pod..

Ak má byť výsledkom práce zhotoviteľa zhotovenie veci, považuje sa za vadné tiež také plnenie, ktoré sa svojou povahou a vlastnosťami nezhoduje s účelom zmluvy, ktorý je buď špecifikovaný v jej ustanoveniach alebo s účelom, na ktorý sa táto vec spravidla používa. Dielo vykazuje vady taktiež v prípade, ak došlo k jeho zhotoveniu, ale inom množstve, než na akom sa zmluvné strany dohodli. Ide teda o čiastočné plnenie, časť určitej veci, ale tiež o zhotovenie iného diela, odlišného od diela, na vykonanie ktorého sa zhotoviteľ objednávateľovi zaviazal[2].

Z vyššie uvedeného je teda zrejmé, kedy má dielo vady. Z teoretického hľadiska rozdeľujeme vady do viacerých skupín. Samotné určenie toho o akú vadu v konkrétnom prípade ide, nemá praktický význam z pohľadu toho, aby sme hovorili o vadnom plnení, avšak význam tohto delenia spočíva v následnom postupe pri uplatňovaní nárokov veriteľa voči dlžníkovi. Ide teda o význam z hľadiska právnych následkov, pokiaľ už teda dôjde k vadnému plneniu. Základným delením je delenie na vady faktické a vady právne. Medzi faktické vady môžeme zaradiť vady množstva, vady akosti a prevedenia, vady obalu a iných opatrení potrebných k preprave diela, vady dokladov, ktoré sú potrebné k riadnemu užívaniu diela[3].

Faktické vady

Obchodný zákonník v rámci úpravy zmluvy o dielo vymedzuje vady pomerne široko a všeobecne. Súčasne však v prípade, že dielo spočíva v zhotovení veci, nachádzame v rámci tejto právnej úpravy odkaz na primerané použitie ustanovení § 420, 421, 422 a 426 ObZ, a síce na právnu úpravu vadného plnenia z kúpnej zmluvy[4]. Vady diela sa teda môžu týkať množstva, akosti, vyhotovenia alebo obalu (faktické vady).

Ak dielo spočíva v inej činnosti ako v zhotovení veci, výsledok činnosti zhotoviteľa je potrebné na účely § 560 ods. 1 ObZ posudzovať nielen z hľadiska obsahu zmluvy, ale aj povahy diela (napr. pri údržbe predchádzať vadám, pri oprave ich odstrániť). Čo sa týka montáže, zhotoviteľ je zodpovedný len za jej odborné vykonanie. Ak je však predmetom diela aj dodanie predmetu montáže, zhotoviteľ nesie zodpovednosť aj za to, že zmontované dielo nie je totožné so zmluvným dojednaním, a to bez ohľadu na to, či vadu vykazuje predmet montáže alebo či spočíva v samotnej montáži[5].

---

[2] PRAŽÁK, Z.: Smlouva o dílo podle obchodního zákonníku, Praktická príručka, 3. přepracované vydání, Praha: Leges, 2010, str. 142.
[3] ŠTENGLOVÁ, I.: Smlouva o dílo, Praha: C.H. Beck, 2010, str. 99.
[4] tamtiež, str. 99.
[5] OBCHODNÝ ZÁKONNÍK s rozsiahlym komentárom a judikatúrou po poslednej novele vykonanej zákonom NRSR č. 19/2007 Z.z. s účinnosťou od 1. Februára 2007, 9. dopln. vyd. Bratislava: NOVÁ PRÁCA, spol. s r.o., 2007, str. 597.

Dielo ma nielenže zodpovedať výsledku určeného v zmluve, ale zhotoviteľ musí taktiež dodržiavať predpisy o technických a akostných podmienkach. V tejto súvislosti poukazujem najmä na ustanovenie § 759 ObZ, v zmysle ktorého akosť diela musí byť v súlade s príslušnými právnymi predpismi, konkrétne s technickými predpismi o akosti prípustnej k užívaniu. Predmetné ustanovenie sa neaplikuje v prípade, ak má byť predmet diela vyvezený mimo územia Slovenskej republiky. Pre posúdenie, či dielo vykazuje vady budú preto okrem samotných zmluvných dojednaní významné i tieto predpisy (týkajúce sa napr. ochrany pred nepriaznivými účinkami hluku a vibrácií, ochrany bezpečnosti a zdravia pri práci, požiarnej ochrany, hygieny atď.).

Právne vady

Dielo môže okrem faktických vád vykazovať aj vady právne. Ide o také vady diela, ktoré spočívajú v právach tretej osoby (t.j. osoby, ktorá stoji mimo záväzkového vzťahu medzi objednávateľom a zhotoviteľom) k dielu, napríklad vlastnícke právo, záložné právo, nájom ale aj priemyselné alebo iné práva duševného vlastníctva.

Mimoriadny význam z pohľadu právnej úpravy zmluvy o dielo má ochrana práv z priemyselného alebo iného duševného vlastníctva (napr. počítačový program), keď zákonné ustanovenie priamo zakladá zodpovednosť zhotoviteľa za právnu nezávadnosť diela. O zodpovednosti zhotoviteľa však môžeme hovoriť iba v tom prípade, ak v čase uzavretia zmluvy vedel o práve tretej osoby, vzťahujúcom sa na priemyselné alebo iné duševné vlastníctvo. Zo samotného znenia ustanovenia § 559 ObZ sa nedá jednoznačne určiť subjekty, medzi ktorými vzniká zodpovednostný vzťah, avšak jeho výkladom, je možné dospieť k záveru, že zodpovednosť zhotoviteľa je smerodajná vo vzťahu k objednávateľovi. Tretia osoba sa totižto môže domáhať ochrany svojich práv na základe iného právneho dôvodu, a to najmä na základe osobitných právnych predpisov alebo zo samotných zmluvných ustanovení, obsiahnutých v zmluve, ktorá zakladá jej práva k predmetu plnenia.[6]

Zodpovednosť za vady

Tak ako už bolo vyššie povedané, pre určenie toho či má dielo vady alebo nie, je smerodajné zmluvné dojednanie, teda to, na čom sa účastníci zmluvy dohodli a čo si pod vadným resp. bezvadným plnením predstavujú. Predpokladom splnenia záväzku zo zmluvy o dielo je jeho riadne vykonanie a odovzdanie zo strany zhotoviteľa, resp. riadne prevzatie diela a zaplatenie zmluvne dohodnutej ceny objednávateľom. Iná situácia nastáva v prípade, ak k splneniu uvedených zmluvných povinností nedôjde, keďže obsah záväzkového vzťahu sa v takomto prípade mení. O prípadnom uplatnení nárokov zo zodpovednosti za vady diela, môžeme uvažovať len v tom prípade, keď dôjde k odovzdaniu diela. V prípade, že k odovzdaniu diela nedôjde, nemôže objednávateľ voči zhotoviteľovi uplatňovať právo zo zodpovednosti za vady. Uvedené podporuje aj rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR, podľa ktorého: „*Podľa ustanovenia § 560 ods. 2 ObZ totiž zhotoviteľ zodpovedá za vady, ktoré má dielo v dobe jeho odovzdania. Pokiaľ k odovzdaniu predmetu diela nedôjde, nemôže objednávateľ voči zhotoviteľovi uplatňovať práva z zodpovednosti za vady. Od zmluvy o dielo môže v takom prípade odstúpiť z iných zákonných dôvodov, resp. z dôvodov dohodnutých v zmluve. Ide hlavne o možnosť odstúpenia od zmluvy v dôsledku omeškania zhotoviteľa s dokončením diela*"[7]. Rovnaký záver možno vyvodiť aj z rozhodnutia Najvyššieho súdu SR, ktorý konštatoval, že: „ *Za vykonané dielo možno považovať riadne dokončenie a odovzdanie*

[6] porovnaj PATAKYOVÁ, M. a kol.: Obchodný zákonník, Komentár, 3. vydanie, Praha: C.H.Beck, 2010, s. 840.
[7] rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 16.októbra 2007, sp. zn. 32 Odo 998/2005

predmetu diela zhotoviteľom objednávateľovi na dohodnutom mieste. Len vykonaním diela, t.j. riadnym dokončením a odovzdaním predmetu diela, zhotoviteľ splní svoju povinnosť vykonať dielo a záväzok zhotoviteľa zo zmluvy o dielo zaniká."[8]

Vznik zodpovednosti za vady diela sa teda viaže na okamih jeho odovzdania objednávateľovi. Uvedené potvrdzuje aj rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR, v ktorom súd konštatoval: „*Pre vznik zodpovednosti zhotoviteľa za vady diela je rozhodujúci predovšetkým okamih odovzdania diela objednávateľovi(§554OBZ), až potom ako došlo k odovzdaniu diela, je možné hovoriť o prípadných nárokoch zo zodpovednosti za vadu. Odovzdanie diela je však nutné odlišovať od splnenia povinnosti vykonať dielo, ku ktorej dochádza jeho riadnym dokončením a odovzdaním objednávateľovi v dohodnutom mieste, inak v mieste určenom Obchodným zákonníkom.... Z uvedeného je zrejmé, že ust. § 564 OBZ nemožno aplikovať pred odovzdaním diela*."[9] Pokiaľ však na základe dohody zmluvných strán prechádza nebezpečenstvo škody na zhotovovanej veci na objednávateľa neskôr ako odovzdaním diela, na účely posudzovania zodpovednosti za vady je rozhodujúci čas tohto prechodu.

Pre vznik zodpovednosti za vady diela je teda dôležitý časový aspekt tejto právnej skutočnosti. Vznik zodpovednosti na strane zhotoviteľa sa spravidla viaže na moment odovzdania diela objednávateľovi. Nie vždy sa však vady diela prejavia v momente, keď zhotoviteľ odovzdáva vykonané dielo objednávateľovi. V takom prípade hovoríme o skrytých vadách diela, čo je v súčasnej zmluvnej praxi bohužiaľ pomerne častým javom. Podstatou skrytých vád je to, že dielo malo vady už v spomenutom momente, avšak tieto vady sa prejavili až po určitom časovom úseku, v rámci ktorého už ale vykonané dielo objednávateľ buď použil alebo užíval. Danú skutočnosť je pomerne zložité dokázať, a preto je takýto dôkaz vo väčšine prípadov predmetom znaleckého dokazovania. Dôkazné bremeno je na objednávateľovi, pokiaľ tvrdí, že dielo malo vady už v momente jeho prevzatia od zhotoviteľa.

V súhrne tak možno dôjsť k záveru, že zodpovednosť zhotoviteľa za vady, ktoré má dielo v čase jeho odovzdania (v čase prechodu nebezpečenstva škody) je objektívnou zodpovednosťou. Zhotoviteľ totiž zodpovedá za vady, ktorých existencia je preukázaná. Súvislosti so zodpovednosťou za vady, ktoré vznikli po tejto dobe hovoríme o subjektívnej zodpovednosti zhotoviteľa. Objednávateľ v tomto prípade musí preukázať, že vady boli dôsledkom porušenia právnych povinností zhotoviteľa. Nestačí teda iba samotné zistenie vád ako pri objektívnej zodpovednosti.

Výnimku z objektívnej zodpovednosti zhotoviteľa za vady predstavuje ustanovenie § 561 ObZ, ktoré upravuje liberačné dôvody v prípade nevhodností vecí resp. nevhodností pokynov použitých pri zhotovovaní diela. Toto ustanovenie súvisí s ustanovením § 551 ObZ, ktoré kladie zhotoviteľovi povinnosť posúdiť veci a pokyny dané mu objednávateľom a upozorniť ho na ich nevhodnosť, ak je možné zistiť ju pri vynaložení odbornej starostlivosti. V prípade, že zhotoviteľ uvedeným spôsobom konal, nenesie zodpovednosť za vady, ktoré vznikli použitím nevhodných vecí alebo pokynov. Podmienkou liberácie zhotoviteľa je, že:

- objednávateľ mu oznámi, že trvá na použití veci, ktoré odovzdal alebo pokynov, ktoré uložil,
- zhotoviteľ nemohol zistiť nevhodnosť vecí alebo pokynov ani pri vynaložení odbornej starostlivosti.

Ak zhotoviteľ nerešpektuje povinnosť, ktorú mu ukladá § 551 ObZ, je zodpovedný za

[8] uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 31.mája 2012, sp.zn. 5M Obdo 3/2012
[9] rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 23.júna 2004, sp. zn. 29 Odo 1067/2003

vady v rovnakom rozsahu, ako keby mu objednávateľ tieto nevhodné veci neodovzdal a pokyny neuložil (§ 551 ods. 3 ObZ). Liberácia spočíva v podstate v tom, že objednávateľ spoluspôsobil vady.[10]

Na to, aby sa zhotoviteľ zbavil svojej zodpovednosti za vady, je povinný preukázať, že vykonal riadnu prehliadku veci, ktoré mu odovzdal objednávateľ. Dodržanie odbornej starostlivosti pri prehliadke sa pritom bude posudzovať aj podľa predchádzajúcich skúseností jednotlivých zhotoviteľov pri vykonávaní diela, za použitia rovnakých vecí a pokynov, ktoré sa neskôr prejavili ako nevhodné.[11]

Za splnenia vyššie uvedených podmienok sa zhotoviteľ zbavuje zodpovednosti za vady v takom rozsahu, v akom ich spoluspôsobili vady veci, odovzdaných mu objednávateľom alebo nedostatky jeho pokynov.[12]

Záruka za akosť

Zodpovednosť zhotoviteľa za vady diela je možné rozšíriť na určitý čas po jeho odovzdaní, a to poskytnutím záruky. Rozšírenie spočíva v tom, že dielo bude dohodnuté vlastnosti vykazovať počas celej záručnej doby, a pokiaľ sa vady v tejto dobe vyskytnú, zhotoviteľ za ne bude zodpovedať. Obchodný zákonník na rozdiel od Občianskeho zákonníka neupravuje zákonnú záruku za dielo, avšak oprávňuje zhotoviteľa, aby takúto záruku objednávateľovi poskytol, a to buď osobitným dojednaním v zmluve alebo jednostranným právnym úkonom (najčastejšie vo forme záručného listu).Poskytnutie záruky je teda závislé predovšetkým od vôle zhotoviteľa alebo jeho dohody s objednávateľom. Pre platnosť záruky sa však vyžaduje písomná forma.

Na problematiku záruky diela sa primerane aplikujú ustanovenia § 429 až 431 ObZ, ktoré upravujú záruku v rámci kúpnej zmluvy. Obchodný zákonník v súvislosti so zárukou za akosť diela upravuje iba okamih, s ktorým spája začatie plynutia záručnej doby a ktorým je odovzdanie diela. Nakoľko ide o dispozitívne ustanovenie, začiatok plynutia záručnej doby je možné dohodnúť aj inak. Výnimka pre začiatok plynutia záručnej doby sa uplatňuje aj v prípade, ak je zhotoviteľ povinný predmet diela odoslať. Vtedy začína záručná doba plynúť až okamihom jeho dôjdenia na miesto určenia. Dôležité je tiež poznamenať, že po dobu, počas ktorej objednávateľ nemohol zhotovovanú vec užívať pre jej vady, za ktoré zodpovedá zhotoviteľ, záručná doba neplynie. Význam záruky spočíva v prevzatí záväzku zhotoviteľa, že zhotovená vec bude istý čas spôsobilá na použitie na účel dohodnutý v zmluve alebo si zachová vlastnosti dohodnuté v zmluve. Obchodný zákonník nepredpisuje dĺžku tohto času, t.j. dĺžku záručnej doby. Musí byť preto určená v záručnom liste alebo dohodnutá v zmluve. Účinky určenia záručnej doby má aj vyznačenie doby trvanlivosti alebo použiteľnosti na obale. V tejto súvislosti poukazujem na skutočnosť, že ak zmluva alebo záručné vyhlásenie obsahujú odlišnú záručnú dobu ako je uvedená na obale, platí záručná doba podľa zmluvy alebo záručného vyhlásenia. Obchodným zákonníkom nie je stanovený ani rozsah záruky, a teda či sa bude vzťahovať iba na účel použitia zhotovenej veci alebo jej vlastnosti. Dôležité je preto pozitívne, resp. negatívne vymedzenie jej rozsahu zmluvnými stranami. Pokiaľ takéto

---

[10] OBCHODNÝ ZÁKONNÍK s rozsiahlym komentárom a judikatúrou po poslednej novele vykonanej zákonom NRSR č. 19/2007 Z.z. s účinnosťou od 1. Februára 2007, 9. dopln. vyd. Bratislava: NOVÁ PRÁCA, spol. s r.o., 2007, str. 598

[11] OVEČKOVÁ, O. a kol.:Obchodný zákonník, komentár, 2. Vydanie, Bratislava: Iura Edition, spol. s r.o., 2008., str. 497,498.

[12] ŠTENGLOVÁ, I. - PLÍVA, S. - TOMSA, M. a kol.: Obchodní zákonník. Komentář, 10.vydání, Praha: C.H.Beck, 2005, str. 1274.

vymedzenie absentuje, má sa za to, že záruka sa vzťahuje na obvyklé vlastnosti zhotovenej veci, resp. na jej obvyklý účel.[13]

Zhotoviteľ však nezodpovedá za vady diela, na ktoré sa vzťahuje záruka a ktoré vznikli až po prechode nebezpečenstva škody na zhotovenej veci vonkajšími okolnosťami(napr. živelná pohroma) a nespôsobil ju zhotoviteľ alebo osoby, s pomocou ktorých svoj záväzok plnil.

Nároky z vád

V prípade, že zo strany zhotoviteľa došlo k vadnému plneniu vzniká objednávateľovi nárok na uplatnenie zodpovednosti za vady diela. Ak má dielo vady, a objednávateľ si u zhotoviteľa uplatnil právo zo zodpovednosti za vady, dochádza k zmene záväzku a teda k vzniku nových práv a povinností na oboch stranách zmluvného vzťahu. Vadné plnenie zhotoviteľa zakladá možnosť objednávateľa uplatniť si práva zo zodpovednosti za vady v súlade so zmluvným dojednaním, resp. ustanoveniami Obchodného zákonníka. V tejto súvislosti je však potrebné rozlišovať intenzitu porušenia zmluvy zhotoviteľom, ktorá sa odvíja od toho, či vada predstavovala podstatné alebo nepodstatné porušenie zmluvy.

Zákon poskytuje objednávateľovi viacero možností na uplatnenie týchto nárokov. Nároky objednávateľa z vád diela sa riadia primerane ustanoveniami upravujúcimi zodpovednosť za vady tovaru pri kúpnej zmluve (§ 436 až § 441 ObZ). Právna úprava nárokov z vád tovaru pri kúpnej zmluve sa plne uplatní pokiaľ dielo predstavuje zhotovenie veci, ktorú možno vzhľadom na jej povahu vrátiť alebo odovzdať (t.z. pri hnuteľných veciach). V tomto prípade je objednávateľ oprávnený požadovať aj odovzdanie náhradného diela podľa toho, či bola zmluva porušená podstatným alebo nepodstatným spôsobom. Právo požadovať náhradné dielo však objednávateľovi nevznikne, ak ide o predmet diela, ktorý vzhľadom na jeho povahu nemožno zhotoviteľovi vrátiť alebo odovzdať (nehnuteľnosť alebo vec, ktorá je súčasťou inej veci patriacej objednávateľovi). Tento nárok objednávateľovi nevzniká ani vtedy, ak predmetom diela je montáž veci (bez dodania predmetu montáže), údržba, oprava alebo úprava veci patriacej objednávateľovi. V týchto prípadoch vznikajú objednávateľovi nároky z vád diela, spočívajúce v iných plneniach, v závislosti od toho či ide o podstatné alebo nepodstatné porušenie zmluvy.

Konkrétny nárok objednávateľa zo zodpovednosti za vadu diela teda závisí od intenzity porušenia zmluvy zhotoviteľom, ktorá sa odvíja od toho, či vada predstavuje podstatné alebo nepodstatné porušenie zmluvy. Obchodný zákonník obsahuje legálnu definíciu podstatného porušenia zmluvy vo svojom ustanovení § 345 ods. 2 ObZ. Za podstatné porušenie zmluvy možno v zmysle tohto ustanovenia považovať vykonanie diela s takými vadami, o ktorých zhotoviteľ v čase uzatvárania zmluvy vedel alebo vzhľadom na účel zmluvy mohol rozumne predvídať, že objednávateľ nebude mať záujem na splnení povinností zo zmluvy pri takomto jej porušení. Porušenie zmluvy, ktoré nemožno subsumovať pod vyššie uvedenú definíciu, považujeme za nepodstatné. Pri určovaní či ide o podstatné alebo nepodstatné porušenie zmluvy je potrebné vziať do úvahy úmysel zmluvnej strany pri uzatváraní zmluvy.

Zmluvné strany, ktoré uzatvorili medzi sebou zmluvu o dielo, si môžu v súlade so zásadou zmluvnej voľnosti strán, určiť v konkrétnej zmluve to, čo budú považovať za podstatné porušenie zmluvy a naopak čo za takéto porušenie považovať nebudú. Z hľadiska predchádzania možným budúcim problémom a tiež z pohľadu právnej istoty účastníkov zmluvy o dielo, považujeme za obzvlášť dôležité, zakomponovať do zmluvných ustanovení aj

---

[13] ŠTENGLOVÁ, I.: Smlouva o dílo, Praha: C.H. Beck, 2010, str. 104

odkaz na vyššie uvedené zákonné ustanovenie. V mnohých prípadoch je problémom práve určenie, či ide o podstatné alebo nepodstatné porušenie zmluvy o dielo, pokiaľ dôjde k určitému porušeniu zmluvných ustanovení.

Pokiaľ sa zmluvné strany v rámci ich záväzkového vzťahu dohodnú na vylúčení ustanovenia § 345 ods. 2 ObchZ a vymedzia si v rámci zmluvných ustanovení konkrétne situácie, kedy dôjde k podstatnému porušeniu zmluvy, takéto riešenie uľahčuje situáciu pri prípadnom preukazovaní podstatného porušenia toho, na čom sa strany medzi sebou pri uzatvorení zmluvy dohodli. Mínusom takéhoto postupu je práve vymedzenie určitého okruhu konkrétnych situácií, ktoré považujú tak objednávateľ ako aj zhotoviteľ diela za podstatné porušenie zmluvy, čím nastáva riziko toho, že v prípade ak nastane skutočnosť, ktorá by v danom výpočte absentovala, nešlo by o podstatné porušenie zmluvných ustanovení. Na základe vyššie uvedeného teda považujem demonštratívne vymedzenie okolností, za ktorých uskutočnenia budú zmluvné strany považovať daný stav za podstatné porušenie zmluvných ustanovení, v kombinácii s odkazom na už viackrát zmienené ustanovenie § 345 ods. 2 ObchZ, za najlepšie možné riešenie z pohľadu možných následkov, ktoré zákon s takýmto porušením zmluvy spája, a to najmä z pohľadu preukazovania charakteru porušenia zmluvy.

Pri určovaní charakteru porušenia zmluvy je potrebné prihliadnuť tiež na rozsah a charakter samotných vád diela. V jednom zo svojich rozsudkov danú skutočnosť zdôrazňuje aj Najvyšší súd Českej republiky, keď uvádza, že „... *Ak si strany v zmluve neurčia kritériá pre to, čo sa považuje za podstatné a čo za nepodstatné porušenie zmluvy, je zvyčajne určujúcim pre dané posúdenie rozsah a charakter vád.*"[14] V tomto konkrétnom prípade zo znaleckých posudkov vyplynulo to, že podlahy, ktorých zhotovenie bolo predmetom plnenia, boli vadnými z 80 %. Podlaha nevyhovovala požadovaným kritériám z hygienického hľadiska, bola nebezpečná pre deti a pod.. Najvyšší súd Českej republiky, ako súd dovolací, vo výroku rozsudku potvrdil záver odvolacieho súdu, ktorý konštatoval, že vzhľadom k rozsahu a charakteru vád bola predmetná zmluva o výstavbe porušená podstatným spôsobom.

Negatívnym vymedzením môžeme dospieť k záveru, že všetky skutočnosti, ktoré nie sú zmluvnými stranami označené za podstatné porušenie zmluvy, resp. nespadajú pod vyššie uvedenú legálnu definíciu Obchodného zákonníka alebo skutočnosti, ktoré čo do rozsahu a charakteru vád nemôžeme označiť ako podstatné porušenie zmluvných ustanovení, a v dôsledku ktorých bola zmluva o dielo porušená, považujeme za nepodstatné porušenie zmluvy. V tejto súvislosti je však dôležité upozorniť na situáciu, ktorá môže nastať v prípade vzniku pochybností pri určovaní či ide o podstatné alebo nepodstatné porušenie zmluvy. V danom prípade zákonodarca stanovil právnu domnienku vyvrátiteľného charakteru, a síce, že v prípade pochybností sa porušenie zmluvy považuje za nepodstatné. Objednávateľ a zhotoviteľ sa uzavretím zmluvy o dielo okrem iného zaväzujú niesť tiež dôsledky svojho konania, a to aj takého konania, ktorým by porušili zmluvu či už podstatným alebo nepodstatným spôsobom.

Zmena obsahu záväzkov v dôsledku vadného plnenia, okrem intenzity porušenia zmluvy, závisí aj od vôle objednávateľa s ohľadom na možnosti, ktoré mu ponúkajú zmluvné dojednania, resp. zákonné ustanovenia. Hlavný rozdiel spočíva v tom, že pri podstatnom porušení zmluvy zákon umožňuje objednávateľovi od zmluvy odstúpiť, čo pri nepodstatnom porušení zmluvy v zásade nie je možné.

---

[14] rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 23. júna 2010, sp. zn. 23 Cdo 1991/2008

Nároky z vád pri podstatnom porušení zmluvy

V prípade, ak je vadným vykonaním diela zmluva porušená podstatným spôsobom, objednávateľ môže od zhotoviteľa požadovať:

- odstránenie vád diela: vykonaním náhradného diela (avšak len za predpokladu, že predmet diela vzhľadom na jeho povahu možno vrátiť alebo odovzdať zhotoviteľovi) alebo vykonaním diela v chýbajúcom rozsahu, resp. odstránení nedorobkov alebo nápravou právnych vád diela (§ 436 ods. 1 písm. a/ ObZ),
- odstránenie vád diela opravou, ak ide o opraviteľné vady (§436 ods. 1 písm. b/ ObZ),
- primeranú zľavu z ceny za dielo (§436 ods. 1 písm. c/ ObZ),
- odstúpiť od zmluvy(§436 ods.1 písm. d/ ObZ).

Zákonný výpočet nárokov, ktoré môže objednávateľ uplatniť v prípade podstatného porušenia zmluvy zo strany objednávateľa, však netvorí prekážku vo vzťahu k zásade zmluvnej slobody, a teda ak sa zmluvné strany dohodnú v rámci úpravy ich vzájomných práv a povinností na ďalších možnostiach uplatnenia nárokov vyplývajúcich zo zodpovednosti za vadné plnenie, v takom prípade môže objednávateľ požadovať aj iný spôsob uplatnenia vzniknutého nároku. Aby vôbec mohlo dôjsť k úspešnému uplatneniu týchto nárokov, je objednávateľ diela povinný splniť podmienky, ktoré mu stanovuje zákon. Ich nesplnenie by mohlo mať za následok oslabenie možnosti uplatnenia nárokov v prípadnom spore pred súdom, a naopak, dostalo by do vcelku výhodnej pozície zhotoviteľa, ktorý podstatným spôsobom porušil zmluvu o dielo a ktorý by tak mohol uplatniť v súdnom spore námietku nesplnenia zákonnej povinnosti objednávateľa.

Objednávateľ je oprávnený uplatniť si voľbu medzi vyššie uvedenými nárokmi len vtedy, ak ju oznámi zhotoviteľovi vo včas zaslanom oznámení vád alebo bez zbytočného odkladu po takomto oznámení. Objednávateľ by si mal ustrážiť túto zákonom stanovenú lehotu, v opačnom prípade si môže uplatniť iba také nároky z vád diela, ktoré umožňuje zákon pri nepodstatnom porušení zmluvy.

Objednávateľ, ktorý oznámi zhotoviteľovi voľbu svojho nároku zo zodpovednosti za vady diela, už nemôže zmeniť túto voľbu bez súhlasu zhotoviteľa. Predtým ako sa objednávateľ rozhodne pre uplatnenie nároku, mal by si teda premyslieť všetky možné dôsledky a mal by si byť vedomý najmä nemožnosti zmeny nároku bez súhlasu zhotoviteľa. Uvedené pravidlo by bolo bez určitých výnimiek voči objednávateľovi pomerne prísne, a preto zákonodarca určil hraničné situácie, za ktorých môže oprávnený zmeniť voľbu svojho nároku, aj bez súhlasu povinného. Konkrétne ide o dve výnimky:

- ak si objednávateľ uplatnil odstránenie vád opravou a neskôr vyjde najavo, že sa tieto vady nedajú opraviť vôbec alebo len s neprimeranými nákladmi, objednávateľ je oprávnený uplatniť si vykonanie náhradného diela za predpokladu, že oň požiada zhotoviteľa bez zbytočného odkladu potom, ako mu zhotoviteľ túto skutočnosť oznámil,
- ak objednávateľ žiadal odstránenie vád diela a zhotoviteľ ich neodstránil ani v dodatočnej primeranej lehote poskytnutej mu na tento účel, alebo ak pred uplynutím tejto lehoty oznámi zhotoviteľ objednávateľovi, že ich neodstráni, môže objednávateľ od zmluvy odstúpiť, prípadne si uplatniť primeranú zľavu z ceny diela.

V praxi pomerne často dochádza k situáciám, keď objednávateľ diela po zistení, že vykonané dielo vykazuje vady, sám tieto vady odstráni. To znamená, že vynaloží vlastné prostriedky na to, aby došlo k ich odstráneniu a následne žiada od zhotoviteľa náhradu

finančných prostriedkov, ktoré na opravu diela vynaložil. Zákon mu však nepriznáva právo požadovať od zhotoviteľa náhradu týchto výdavkov. Jediným prípadom, kedy by si mohol objednávateľ nárokovať takúto náhradu, je situácia, že by došlo k obdobnej úprave vzťahov medzi objednávateľom a zhotoviteľom už pri uzatváraní zmluvy o dielo. Ak by však podobné ustanovenie, umožňujúce objednávateľovi požadovať od zhotoviteľa náhradu nákladov, ktoré použil na odstránenie vád diela, v zmluve nebolo, v takom prípade objednávateľ nemá žiadne právo uplatňovať si uvedený nárok.[15] Judikatúra Najvyššieho súdu ČR však v tejto otázke zašla ešte ďalej a jej argumentácia umožňuje objednávateľovi, aby odstránil vady vykonaného diela, ale len v tom prípade, ak si už uplatnil právo na primeranú zľavu z ceny diela alebo od zmluvy o dielo odstúpil.[16] Je však pomerne otázne či daná právna úprava je vhodná z pohľadu flexibility a rozvoja podnikateľských vzťahov v súčasných trhových podmienkach. Vychádzam z predpokladu, že je v prioritnom záujme objednávateľa, aby mohol využívať dielo bez vád čo najskôr po jeho prevzatí od zhotoviteľa a pokiaľ je v jeho schopnostiach odstrániť vady diela, tak som za to, že by mu malo byť umožnené realizovať toto odstránenie s logickým nárokom na primeranú náhradu nákladov, ktoré naň vynaložil.

Nároky z vád pri nepodstatnom porušení zmluvy

Porušenie zmluvy, ktoré nenapĺňa znaky zákonnej definície podstatného porušenia zmluvy, považujeme za nepodstatné. Pokiaľ majú vady diela za následok porušenie zmluvy nepodstatným spôsobom, objednávateľ je oprávnený zvoliť si iba spomedzi týchto nárokov:

- odstránenie vád
- zľavu z ceny za dielo.

Je výlučne záležitosťou objednávateľa či si dielo ponechá a nebude od zhotoviteľa požadovať odstránenie vád diela, ale zľavu z ceny diela, na ktorej sa so zhotoviteľom pôvodne dohodol alebo či bude naďalej trvať na tom, aby plnenie zhotoviteľa bolo bez vád a teda bude požadovať ich dodatočné odstránenie.

Objednávateľ spravidla využije možnosť uplatnenia zľavy z dohodnutej ceny diela v prípade, že na základe vlastného posúdenia zváži či dielo s vadami je možné užívať, prípadne či dané vady mu výslovne nebránia k využitiu účelu, ktorý sledoval objednávkou na vykonanie diela. Čo sa týka nároku na zľavu z ceny za dielo, je pre zmluvné strany optimálnym riešením túto problematiku zachytiť priamo v zmluve, keďže v čase jej uzatvárania je podstatne jednoduchšie dosiahnuť v tejto oblasti konsenzus. Primeraná aplikácia ustanovenia § 439 ObZ na právnu úpravu záväzkových vzťahov, vznikajúcich na základe uzatvorenej zmluvy o dielo, nám poskytuje odpoveď na otázku, čo si môžeme predstaviť pod primeranou zľavou z ceny diela v prípade, že táto nebola vecou dohody zmluvných strán. Výšku zľavy z tejto ceny určuje odsek 1 uvedeného ustanovenia. Ide tu o rozdiel medzi hodnotou, ktorú by malo dielo bez vád a hodnotou akú má vykonané dielo po jeho dodaní s vadami, pričom pre určenie hodnoty diela je rozhodujúcou doba kedy malo dôjsť k splneniu záväzku. Tu je však dôležité podotknúť, že pre určenie výšky zľavy nie sú rozhodujúce iba náklady potrebné k odstráneniu vád. Pričom toto tvrdenie sa môže oprieť o rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR, ktorý k určeniu výšky zľavy zaujal toto stanovisko: „*Výška zľavy je teda určovaná rozdielom hodnoty diela bez vád a hodnotou vadného diela a časovým momentom pre určenie týchto hodnôt je uskutočnenie plnenia (dodania). Východiskovými skutočnosťami pre posúdenie výšky zľavy bude hlavne rozsah vadnosti diela,*

[15] bližšie pozri rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 15. apríla 2004, sp. zn. 29 Odo 556/2003
[16] bližšie pozri rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 4. mája 1999, sp. zn. 29 Cdo 2206/98

závažnosť vád, príp. ako vada (y) obmedzujú či komplikujú užívanie alebo znižujú životnosť veci a ďalej je možné pri úvahe o výške zľavy vziať do úvahy i ďalšie okolnosti. Výšku zľavy je teda nutné stanoviť s ohľadom na rozhodné okolnosti prípadu, obvykle preto nejde zľavu stotožniť iba s nákladmi spojenými s odstránením vád. Pritom je však treba mať na pamäti, že základnou požiadavkou, ktorú je treba rešpektovať, je aby bola objednávateľovi prostredníctvom tohto práva (nároku) zo zodpovednosti za vady vytvorená (hlavne ekonomická) situácia blížiaca sa k stavu, keby mu bolo plnené bez vád. Výška zľavy je obvykle stanovená dohodou strán alebo znaleckým posudkom."[17]

Z hľadiska spôsobu uplatnenia nároku na zľavu z ceny diela je dôležitou skutočnosť, či k zaplateniu dohodnutej ceny došlo alebo ešte len dôjde. Ak objednávateľ cenu za dielo ešte neuhradil, môže si nárok na zľavu z dohodnutej ceny uplatniť započítaním svojej pohľadávky, vo výške, ktorá korešponduje s výškou zľavy, voči pohľadávke zhotoviteľa spočívajúcej v cene za dielo, na ktorej sa strany v zmluve dohodli. Toto právo môže objednávateľ využiť aj predtým, než bude cena za dielo splatnou. Logickým spôsobom uplatnenia nároku zľavy z ceny diela pri už uhradenej cene je žiadosť o vrátenie časti uhradenej pohľadávky vo výške uplatňovanej zľavy.

Ďalšiu možnú alternatívu uplatnenia práva vyplývajúceho zo zodpovednosti za vady diela, predstavuje právo požadovať odstránenie vád v primeranej lehote, ktorú určí zhotoviteľovi objednávateľ. Ak zhotoviteľ neodstráni vady v tejto lehote, je objednávateľ oprávnený pristúpiť k uplatneniu nároku na zľavu z ceny diela, no môže nastať situácia, že bude naďalej trvať na odstránený vád a určí zhotoviteľovi novú lehotu na splnenie pôvodného záväzku, ktorý primárne spočíva vo vykonaní diela bez vád. V praxi sa však s takouto situáciou nestretávame často a vo väčšine prípadov si objednávateľ uplatní pri márnom uplynutí vyššie uvedenej lehoty iný nárok, ktorý mu poskytuje zákon alebo zmluvné ustanovenia, pokiaľ sa samozrejme strany dohodli v zmluve na určitom vyporiadaní ich vzťahov pri možnom porušení ich vzájomných povinností.

Ak si objednávateľ uplatní právo na odstránenie vád diela (tzn. nie právo na zľavu z ceny), je možné primerane aplikovať § 439 ods. 4 ObZ. Predmetné ustanovenie zakotvuje právo objednávateľa zabezpečiť svoje práva zadržaním, resp. nezaplatením časti ceny. To znamená, že ak nedôjde k odstráneniu vád, zmení sa jeho pôvodný nárok zo zodpovednosti za vady na právo na zľavu z ceny z diela. Objednávateľ je oprávnený zadržať časť ceny diela až dovtedy, kým zhotoviteľ vady neodstráni bez toho, aby bol v omeškaní (pozri § 365 ods. 4 ObZ). K tomuto sa vyjadril aj Najvyšší súd ČR vo svojom rozhodnutí, v zmysle ktorého: „*Podľa ust. § 564 ObZ je pri vadách diela možná aj primeraná aplikácia ust. § 439 ods. 4 ObZ. Do doby, kým nedošlo k odstráneniu vád, nezaväzuje objednávateľa povinnosť uhradiť časť ceny diela zodpovedajúca jeho nároku na zľavu, v prípade, ak vady neodstránil. Ak zhotoviteľ vady neodstráni, objednávateľ nemôže byť v omeškaní s plnením svojej povinnosti zaplatiť ceny diela, ktorá zodpovedá jeho nároku z dôvodu existencie týchto vád.*"[18]

Možno konštatovať, že ide o istý druh zábezpeky objednávateľa v prípade, ak nedôjde k odstráneniu vád diela. Právo objednávateľa zadržať časť ceny diela sa týmto mení na jeho pohľadávku, ktorá môže zaniknúť započítaním.[19]

Je nepochybne dôležité zaujať stanovisko aj k možnosti odstúpenia od zmluvy pri nepodstatnom porušení zmluvy, a síce najmä pokiaľ ide o otázku, či je vôbec možné odstúpiť

---

[17] rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 26.mája 2010, sp.zn. 23 Cdo 1299/2008
[18] rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 12. mája 1999, sp. zn. 33Cdo/894/98
[19] OVEČKOVÁ, O.: Splnenie povinnosti vykonať dielo a splnenie povinnosti zaplatiť cenu na základe zmluvy o dielo podľa Obchodného zákonníka, In Bulletin slovenskej advokácie, 2007, roč. 13, č. 1-2, str. 14-22.

od uzatvorenej zmluvy o dielo pri jej porušení len nepodstatným spôsobom. Odpoveď na túto otázku nám poskytuje judikatúra Najvyššieho súdu Českej republiky, ktorý v jednom zo svojich rozhodnutí[20] judikoval, s poukázaním na § 564 ObZ, na základe ktorého pri vadách diela platí primerané použitie ustanovení § 436 až § 441 o vadách tovaru, že v posudzovanej veci je možná aplikácia ustanovenia § 437 ods. 5 ObZ., z ktorého okrem iného vyplýva, že ak vady neboli odstránené v stanovených lehotách, môže kupujúci, a teda v rámci zmluvy o dielo aj objednávateľ, okrem iného od zmluvy odstúpiť. Zo slovného spojenia „odstúpiť od zmluvy" Najvyšší súd Českej republiky dospel k argumentácii, že pokiaľ nebolo v zmluve o dielo dohodnuté čiastočné plnenie, je objednávateľ oprávnený, pri splnení ustanovených podmienok, odstúpiť od celej zmluvy a nielen od jej vadne vykonanej časti.

Objednávateľ má popri nárokoch zo zodpovednosti za vady aj nárok na náhradu škody a na zmluvnú pokutu, ak bola dojednaná. Škodou sa na účely tohto ustanovenia rozumie tzv. následná škoda, teda nie škoda, ktorá spôsobuje, že predmet diela má v dôsledku vadného plnenia menšiu hodnotu v porovnaní s bezvadným dielom. V tejto súvislosti je potrebné poukázať na ustanovenie § 440 ods. 2 ObZ v zmysle ktorého objednávateľ nie je oprávnený domáhať sa uspokojenia uplatnením nárokov z iného právneho dôvodu, ak sa môže domáhať uspokojenia prostredníctvom nárokov z vád diela podľa § 436 a § 437 ObZ. Predmetné ustanovenie zabraňuje, aby objednávateľ využíval inštitút náhrady škody k tomu, čo mal a mohol uplatniť v rámci nároku zo zodpovednosti za vady.[21]

Najvyšší súd ČR k tejto problematike rovnako dodáva, že uvedené ustanovenie bráni objednávateľovi zanedbávať svoje povinnosti v súvislosti s notifikáciou vád a uplatňovaním reklamačných nárokov, spoliehajúc sa na nároky z iných právnych dôvodov.[22]

Oznamovacia povinnosť

Ustanovenie § 562 ods. 1 OBZ ukladá objednávateľovi povinnosť vykonať prehliadku zhotoveného diela za účelom včasného zistenia vád diela, a to čo možno najskôr po jeho odovzdaní. Objednávateľ môže zariadiť prehliadku diela aj prostredníctvom inej osoby, napr. odbornej organizácie. Moment prevzatia diela a s ním spojenú povinnosť vykonania prehliadky zo strany objednávateľa, sa viaže najmä na odhalenie zjavných vád diela, na ktoré musí objednávateľ upozorniť bez zbytočného odkladu po tom, čo zistil, že dielo má vady. Objednávateľ by mal pri riadne vykonanej prehliadke odhaliť všetky zjavné vady. V prípade skrytých vád je objednávateľ povinný oznámiť ich zhotoviteľovi taktiež bez zbytočného odkladu, avšak zákon mu poskytuje väčší časový priestor na odhalenie vád diela, keď uvádza, že objednávateľ na vady, ktoré zistí až po prevzatí predmetu plnenia, môže upozorniť zhotoviteľa najneskôr do dvoch rokov od momentu prevzatia predmetu plnenia a dokonca u stavieb je to až päť rokov. V prípade, že sa na predmet plnenia vzťahuje záručná doba, platí práve táto záručná doba a nie lehoty ustanovené zákonom.

Nesplnenie oznamovacej povinnosti v rámci ustanovených lehôt, resp. bez zbytočného odkladu, má pre objednávateľa nepriaznivé následky v otázke vymáhateľnosti jeho nárokov. Jedným z predpokladov úspechu v súdnom konaní je totiž včasné oznámenie vád zhotoviteľovi. Na nesplnenie povinnosti objednávateľa včas oznámiť vady diela teda nebude súd prihliadať ex offo, ale len ak zhotoviteľ v súdnom konaní túto skutočnosť namietne. Až na základe uvedenej námietky súd objednávateľovi neprizná jeho právo z vád diela. No v

[20] bližšie pozri rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 30. júla 2012, sp. zn. 4560/2010.
[21] ŠTENGLOVÁ, I. - PLÍVA, S. - TOMSA, M. a kol.: Obchodní zákonník. Komentář, 10.vydání, Praha: C.H.Beck, 2005, str. 1278
[22] rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 3. apríla 2001, sp. zn. 29 Cdo 1180/2000

prípade, že zhotoviteľ vykonal dielo s vadami vedome, čiže vedel alebo musel vedieť o skutočnostiach, v ktorých dôsledku došlo k vadám diela, posudzujeme jeho zodpovednosť prísnejšie a v takomto prípade zhotoviteľ nemôže uplatniť námietku o neskorom oznámení vád diela. Uvedený výklad potvrdzuje aj judikatúra Najvyššieho súdu ČR, v zmysle ktorej: *„Ak sú vady diela následkom skutočností, o ktorých zhotoviteľ v čase odovzdania diela mal alebo musel mať vedomosť, zmeškanie objektívnej lehoty určenej v zmysle § 562 ods. 2 OBZ pre podanie správy o vadách diela nepredstavuje v súdnom konaní prekážku pre priznanie práv zo zodpovednosti za vady diela.*"[23]

Lehota „bez zbytočného odkladu" určená na oznámenie vád je pre objednávateľa formulovaná pomerne prísne a nekonkrétne. Keďže však ide o dispozitívne ustanovenie, je v záujme objednávateľa si túto lehotu dohodnúť v zmluve odlišným spôsobom.

Záver

Pre určenie toho či má dielo vady alebo nie sú smerodajné zmluvné dojednania, nakoľko dielo ako výsledok činnosti zhotoviteľa sa stáva vadným ak jeho vykonanie nezodpovedá výsledku určenému v zmluve. V prípade, že zo strany zhotoviteľa došlo k vadnému plneniu vzniká objednávateľovi nárok na uplatnenie zodpovednosti za vady diela. Pre vznik zodpovednosti zhotoviteľa za vady diela je však rozhodujúci okamih odovzdania diela objednávateľovi, pretože uplatniť nároky zo zodpovednosti za vady možno až potom ako došlo k odovzdaniu diela. Vadné plnenie zo strany zhotoviteľa zakladá možnosť objednávateľa uplatniť si práva zo zodpovednosti za vady v súlade so zmluvným dojednaním, resp. ustanoveniami Obchodného zákonníka. Ak má dielo vady, a objednávateľ si u zhotoviteľa uplatnil právo zo zodpovednosti za vady, dochádza k zmene záväzku a teda k vzniku nových práv a povinností na oboch stranách zmluvného vzťahu. V tejto súvislosti je však potrebné rozlišovať intenzitu porušenia zmluvy zhotoviteľom, ktorá sa odvíja od toho, či vada predstavovala podstatné alebo nepodstatné porušenie zmluvy. Predpokladom vymáhateľnosti nárokov zo zodpovednosti za vady je splnenie oznamovacej povinnosti objednávateľa v rámci ustanovených lehôt, nakoľko jedným z predpokladov úspechu v súdnom konaní je totiž včasné oznámenie vád zhotoviteľovi.

Považujem za obzvlášť dôležité, aby zmluvné strany mali dostatočné vedomosti o možnom vzniku zodpovednosti za vady diela už pri negociácii o zmluve o dielo. Mnohokrát vznikajú spory o to, čo sa považuje za vadu diela. Domnievam sa, že v kontexte zmeny obsahu záväzku zhotoviteľa diela, ktorý sa mení v dôsledku toho, že dielo má vady, a teda že výsledok práce zhotoviteľa nezodpovedá zmluvným ustanoveniam o predmete plnenia, je nevyhnutné, aby si strany jasne vymedzili čo budú považovať za prípadné podstatné a čo za nepodstatné porušenie nimi uzatvorenej zmluvy.

Problematickou sa javí najmä situácia, ku ktorej dochádza pomerne často v dôsledku odovzdania diela s vadami. Objednávateľ po tom, čo zistí, že prevzaté dielo má vady, postupuje v súvislosti s možnosťou vzniku škody, ako dôsledku nemožnosti používania diela, tak, že si vady diela buď opraví sám alebo opravu diela vykoná tretia strana a nie zhotoviteľ diela. Ide najmä o prípady, kedy používanie riadne zhotoveného diela predstavuje prioritný záujem objednávateľa a existuje riziko vzniku ujmy vo forme ušlého zisku na strane objednávateľa diela. V uvedenom prípade nepovažujem za správne, aby si objednávateľ uplatnil nároky z titulu zodpovednosti za vady diela, a to najmä z dôvodu toho, že zákon neposkytuje objednávateľovi možnosť využitia takejto formy uplatnenia nárokov.

---

[23] rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 10. Decembra 2008 , sp. zn.: 32Odo 1604/2006

Zoznam bibliografických odkazov

PRAŽÁK, Z.: *Smlouva o dílo podle obchodního zákonníku, Praktická príručka, 3. přepracované vydání*, Praha: Leges, 2010.
ŠTENGLOVÁ, I.: *Smlouva o dílo*, Praha: C.H. Beck, 2010.
OBCHODNÝ ZÁKONNÍK s rozsiahlym komentárom a judikatúrou po poslednej novele vykonanej zákonom NRSR č. 19/2007 Z.z. s účinnosťou od 1. Februára 2007, 9. dopln. vyd. Bratislava: NOVÁ PRÁCA, spol. s r.o., 2007
PATAKYOVÁ, M. a kol.: *Obchodný zákonník, Komentár, 3. vydanie*, Praha: C.H.Beck, 2010.
OVEČKOVÁ, O. a kol.: *Obchodný zákonník, komentár, 2. Vydanie*, Bratislava: Iura Edition, spol. s r.o., 2008.
ŠTENGLOVÁ, I. - PLÍVA, S. - TOMSA, M. a kol.: *Obchodní zákonník. Komentář, 10.vydání*, Praha: C.H.Beck, 2005.
KUBÍČEK, P. - MAMOJKA, M. - PATAKYOVÁ, M.: *Obchodné právo*. Bratislava: VO PrafUK Bratislava, 2007.
OVEČKOVÁ, O.: *Splnenie povinnosti vykonať dielo a splnenie povinnosti zaplatiť cenu na základe zmluvy o dielo podľa Obchodného zákonníka*, In Bulletin slovenskej advokácie, 2007, roč. 13, č. 1-2, str. 14-22.

Jakub Žák[1]

Vybrané otázky riešenia sporov zo zmluvy o dielo uzatvorenej podľa FIDIC zmluvných podmienok

Selected issues of dispute settlement system in contract concluded according to the FIDIC conditions of contract

Kľúčové slová
FIDIC, zmluvné podmienky, alternatívne riešenie sporov

Abstrakt
Cieľom tohto článku je poskytnúť analýzu vybraných otázok riešenia sporov zo zmluvy o dielo uzatvorenej podľa FIDIC zmluvných podmienok s dôrazom na alternatívne riešenie sporov. Článok sa ďalej zaoberá zhodnotením jednotlivých spôsobov alternatívneho riešenia sporov z pohľadu právneho poriadku Slovenskej republiky v kontexte relevantnej národnej a medzinárodnej praxe.

Key words
FIDIC, conditions of contract, alternative dispute settlement

Abstract
The aim of this article is to provide an analysis of selected issues of dispute settlement in contract concluded according to the FIDIC conditions of contract. The article also deals with evaluation of individual methods of alternative dispute settlement system from perspective of legal order of Slovak republic in context of relevant national and international practice.

1. Úvod

Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „OBZ“) umožňuje zmluvným stranám zmluvy o dielo určiť časť obsahu zmluvy s odkazom na všeobecné zmluvné podmienky vypracované odborovými alebo záujmovými organizáciami. Takýmito zmluvnými podmienkami sú bezpochyby aj zmluvné podmienky *Fédération Internationale des Ingénieurs-Conseils* (ďalej len „FIDIC“), ktoré možno označiť za celosvetovo najpoužívanejšie vzorové obchodné odmienky zmluvy o dielo na zhotovenie stavby. Súbor základných vzorových zmluvných podmienok FIDIC tvoria okrem iných Zmluvné podmienky na výstavbu pre stavebné a inžinierske diela projektované objednávateľom[2] (ďalej len „Červená kniha“) a Zmluvné podmienky pre technologické zariadenia a projektovanie-realizáciu[3] (ďalej len „Žltá kniha“).

Pre úpravu jednotlivých zmluvných podmienok je typická vlastná systematika riešenia prípadných sporov zo zmluvy o dielo, pričom rozhodnutie vnútroštátneho súdu nie je predpokladaným spôsobom riešenia sporov, no napriek tomu nie je vylúčené. Predovšetkým pre projekty realizované zmluvnými stranami, ktorých sídlo je v stredoeurópskom regióne alebo na Balkáne je typické, že zmluvné strany uprednostňujú riešenie akýchkoľvek sporov vnútroštátnymi súdmi. Predmetom ďalšieho rozboru je alternatívny mechanizmus riešenia sporov.

Procesné postupy alternatívneho riešenia sporov podľa FIDIC zmluvných podmienok možno klasifikovať nasledovne:

a) rozhodnutie sporu stavebným dozorom,

---

[1] Mgr. Jakub Žák, externý doktorand I. ročníka, odbor: 6813 Obchodné a finančné právo, Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici
[2] FIDIC. *Conditions of Contract for Construction. First Edition 1999.*
[3] FIDIC. *Conditions of Contract for Plant and Design-Build. First Edition 1999.*

b) rozhodnutie sporu Komisiou na riešenie sporu,

c) rozhodnutie sporu mimosúdnym vyrovnaním,

d) rozhodnutie sporu arbitrážou.

2. Rozhodnutie sporu stavebným dozorom

Prvou inštanciou rozhodujúcou spor medzi objednávateľom a zhotoviteľom je stavebný dozor. Hneď v úvode je nutné zdôrazniť fakt, že subjekt označený v slovenskom preklade FIDIC zmluvných podmienok ako stavebný dozor nie je stavebným dozorom v zmysle zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku v znení neskorších predpisov. Postavenie stavebného dozoru kladie vysoké nároky na profesionalitu konkrétnej osoby vzhľadom na to, že na jednej strane vystupuje ako zástupca objednávateľa na stavbe, no na druhej strane je subjektom zahrnutým do procesu alternatívneho riešenia sporu medzi zmluvnými stranami, kde je jeho postavenie diametrálne odlišné. Rozhodcovský súd Medzinárodnej obchodnej komory v tejto súvislosti zdôraznil, že *„napriek ustanoveniu, ktoré upravuje povinnosť stavebného dozoru ochraňovať záujmy objednávateľa a ukladá mu povinnosť zabezpečovať, aby objednávateľ nezaplatil viac ako má, chovanie stavebného dozoru voči zhotoviteľovi musí byť spravodlivé“*[4].

Predpokladom alternatívneho riešenia sporu stavebným dozorom je predloženie nároku zmluvnej strany stavebnému dozoru a jeho popretie čo do dôvodu alebo rozsahu druhou zmluvnou stranou, čím sa z nároku stáva spor. Konanie pred stavebným dozorom nie je formalizované, s výnimkou všeobecnej povinnosti stavebného dozoru konzultovať sporný nárok s oboma zmluvnými stranami (a to aj súčasne) za účelom dosiahnutia dohody.

Stavebný dozor je pri rozhodovaní sporu viazaný znením ustanovení konkrétnej zmluvy o dielo za súčasného zohľadnenia všetkých zodpovedajúcich okolností prípadu, z čoho vyplýva otázka ohľadne jeho oprávnenia na riešenie nárokov nevyplývajúcich zo zmluvy. Možno súhlasiť so záverom, že *„právomoc stavebného dozoru je daná len pre spory vyplývajúce zo zmluvy, a teda bez predchádzajúceho súhlasu sporových strán nemá stavebný dozor právomoc zohľadňovať mimozmluvné sporné záležitosti“*[5].

Riešenie sporu zmluvných strán stavebným dozorom je aj vzhľadom na jeho primárne zameranie na nájdenie dohody mnohokrát prirovnávané k mediátorovi alebo akémusi kvázimediátorovi. Vo vzťahu k postupu pri mediácii a postaveniu mediátora v zmysle zákona č. 420/2004 Z. z. o mediácii a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „ZoM“) je nutné rešpektovať nasledovné:

a) mediátorom môže byť len osoba zapísaná v zozname mediátorov, čo spravidla neplatí o osobe stavebného dozoru, ktorý aj keby bol mediátorom, vo vzťahu k jeho postaveniu pri alternatívnom riešení sporu podľa FIDIC zmluvných podmienok bude plniť funkciu stavebného dozoru bez ohľadu na jeho zápis v osobitnom zozname;

b) napriek tomu, že postavenie stavebného dozoru je závislé od konkrétnych zmluvných podmienok je zrejmé, že jeho ustanoveniu nepredchádza uloženie písomnej dohody strán a mediátora o mediácii do Notárskeho centrálneho registra listín. Naopak, stavebný dozor je menovaný objednávateľom a následne oznámený zhotoviteľovi

---

[4] Rozhodnutie Medzinárodnej obchodnej komory č. 3790/1983.

[5] TKÁČ, J.: *Aplikácia FIDIC zmluvných podmienok v slovenskom právnom poriadku.* Bratislava: IURA EDITION, 2013, s. 219.

spravidla v deň podpisu zmluvy o dielo, čo s vysokou pravdepodobnosťou vylučuje existenciu sporu predpokladaného dohodou o mediácii;

c) dohoda dosiahnutá pred stavebným dozorom nie je bez podniknutia ďalších procesných krokov vykonateľná, v čom možno vydieť paralelu vo vzťahu k účinkom dohody o mediácii podľa § 15 ZoM.

V prípade, ak je dosiahnutie dohody zmluvných strán neúspešné, má stavebný dozor právo o spornom nároku rozhodnúť. Zmluvné strany sú povinné sa rozhodnutiu stavebného dozoru podriadiť (napriek tomu, že nie je exekučným titulom) v prípade, ak nevyužijú zmluvnými podmienkami predpísaný spôsob jeho revízie. Vo vzťahu k uvedenému sa núka náhľad, ktorý stavia dozor do pozície akéhosi kvázirozhodcu v rozhodcovskom konaní. Rozhodnutie stavebného dozoru však podľa zákona 244/2002 Z. z. o rozhodcovskom konaní v znení neskorších predpisov (ďalej len „ZoRK“) nie je rozhodcovským rozsudkom, nakoľko nenapĺňa znak jednoinštančnosti rozhodcovského konania v súlade s § 35 ZoRK pri zohľadnení možnosti jeho preskúmania podľa § 37 ods. 2 ZoRK, a to vzhľadom na možnosť jeho preskúmania Komisiou pre riešenie sporov a v arbitráži.

„Začatie, priebeh ani ukončenie konania nemá žiadne hmotnoprávne a procesnoprávne účinky, osoby pôsobiace v tomto konaní nemajú žiadnu donucovaciu a rozhodovaciu právomoc, úspešným výsledkom nie je vydanie exekučného titulu – ide teda o prejednávanie, nie o rozhodovacie konanie“[6]. Konanie pred stavebným dozorom má v tomto zmysle charakter akéhosi predarbitážneho konania.

Napriek tomu, že rozhodnutie stavebného dozoru nie je exekučným titulom v niektorých prípadoch môže založiť právo objednávateľa na započítanie sumy podľa rozhodnutia proti platbám, ktoré má objednávateľ povinnosť uhradiť zhotoviteľovi, prípadne môže založiť oprávnenie objednávateľa uspokojiť jeho nároky zo zábezpeky poskytnutej zhotoviteľom. Z pohľadu zhotoviteľa, ak rozhodnutie stavebného dozoru obsahuje záver o podstatnom porušení povinností objednávateľa, môže zhotoviteľ od zmluvy odstúpiť. Vyššie uvedené zdôrazňuje komplexnosť postavenia stavebného dozoru podľa FIDIC zmluvných podmienok a relativizuje tvrdenie o tom, že rozhodnutie stavebného dozoru nemá žiadne hmotnoprávne účinky.

Právny poriadok Slovenskej republiky nepozná subjekt, ktorého postavenie by bolo rovnaké ako postavenie stavebného dozoru v zmysle FIDIC zmluvných podmienok, aj preto zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok (ďalej len „OSP“) neupravuje otázku rozhodovania o vykonateľnosti takéhoto rozhodnutia. Vzhľadom na uvedené slovenský súd nebude rozhodovať len o vykonateľnosti rozhodnutia stavebného dozoru, ale o merite sporného nároku, ktorý bol predmetom konania pred stavebným dozorom.

3. Rozhodnutie sporu komisiou na riešenie sporov

S výnimkou sporov, ktoré sa týkajú stavebného dozoru je komisia na riešenie sporov druhostupňovým orgánom. Predpokladom vytvorenia komisie je podpis trojstrannej dohody o riešení sporov medzi každým členom komisie, objednávateľom a zhotoviteľom. Komisia môže existovať ako stály orgán pre riešenie akýchkoľvek budúcich sporov zmluvných strán zo zmluvy, alebo v podobe *ad hoc* komisie pri využití mechanizmu panelu, tzn. výberu prípadných členov komisie.

---

[6] ROZEHNÁLOVÁ, N.: *Rozhodčí řízení v medzinárodním a vnitrostátnim obchodním styku.* Praha : ASPI Publishing, 2002, s. 13.

Nakoľko FIDIC zmluvné podmienky explicitne nevymedzujú právomoc Komisie na riešenie sporov, je vhodné aby bola právomoc komisie výslovne dojednaná ešte pred vznikom sporu. Vo všeobecnosti možno súhlasiť s tým, že právomoc komisie v sebe zahŕňa právomoc rozhodovať o všetkých sporoch, ktoré vzišli zo zmluvy alebo boli spôsobené vykonaním prác.[7] Právomoc komisie je možné vymedziť aj vzhľadom na jej postavenie v rámci alternatívneho riešenia sporov podľa FIDIC zmluvných podmienok a skutkovú kontinuitu prejednávaného nároku. Nakoľko ide o druhostupňový orgán, rozhoduje predovšetkým o sporoch, ktoré boli predmetom rozhodnutia stavebného dozoru. To však neplatí v prípade, ak komisia rozhoduje ako prvostupňový orgán alebo ak zmluvné strany súhlasia s rozhodnutím o nároku, ktorý nebol predmetom konania pred stavebným dozorom, pričom pre úplnosť je vhodné dodať, že komisia na riešenie sporov nie je viazaná právnou kvalifikáciou uplatneného nároku, a to pokiaľ ide o jeho právne posúdenie zmluvnou stranou alebo stavebným dozorom.

Komisia môže konať aj vtedy, ak stavebný dozor o vznesenom nároku nekoná, pričom samotná nečinnosť stavebného dozoru nie je postačujúca pre konanie pred komisiou. V odbornej literatúre panuje konsenzus v tom, že oprávnená strana by mala zaslať druhej strane oznámenie o nečinnosti stavebného dozoru, a že považuje nárok za dostatočne kvalifikovaný na to, aby mal povahu sporu a bol prejednaný komisiou na riešenie sporov. „*Pozornosť musí byť venovaná tomu, že len otázky, ktoré boli predtým uvedené v oznámení o úmysle predložiť veci komisii na riešenie sporov, budú komisiou prejednávané. Následné jednostranné zmeny v spore nie sú dovolené*“[8].

Obdobne ako stavebný dozor tak ani komisia nemá postavenie rozhodcovského orgánu podľa ZoRK, nakoľko je jej rozhodnutie preskúmateľné podľa pravidiel arbitrážneho konania Medzinárodnej obchodnej komory. Rozhodnutia komisie sú však pre zmluvné strany záväzné až dokým nie sú reevidované následnou arbitrážou alebo súdnym konaním. Klee v tejto súvislosti dodáva, že v prípade, ak zmluvné strany chcú aby uznesneie Komisie bolo vykonateľné, jedinou možnosťou je rozhodcovská doložka, na základe ktorej rozhodcovský súd preskúma rozhodnutie Komisie, ak jedna zo zmluvných strán napadne rozhodnutie žalobou[9]. Napriek tomu, že v prípade rozhodnutia komisie nejde o exekučný titul, ak žiadna zo zmluvných strán do 28 dní od doručenia rozhodnutia nevydá oznámenie o nespokojnosti s týmto rozhodnutím, je rozhodnutie záväzné ako zmluvný záväzok medzi zmluvnými stranami a jeho porušenie je porušením zmluvy. V prípade, ak sa zmluvné strany nedohodnú ani v rámci 56 dňovej lehoty od oznámenia nespokojnosti s rozhodnutím, môžu sa so svojim nárokom obrátiť na arbitráž.

V prípade, ak je komisia stálym orgánom, jej výhodou je možnosť sledovať realizáciu projektu. Preto je vhodné zvážiť postup alebo doplniť osobitné zmluvné podmienky Červenej a Žltej knihy v zmysle článku 20.4. Zmluvných podmienok pre projektovanie, výstavbu a údržbu projektu (ďalej len „Zlatá kniha“), podľa ktorého: „*kedykoľvek sa strany dohodnú, môžu spoločne písomne preniesť akúkoľvek záležitosť Komisii na riešenie sporov so žiadosťou o poskytnutie účasti alebo neformálneho prediskutovania, za účelom pokusu o vyriešenie akejkoľvek nezhody...*“[10]. Z ďalšieho textu predmetného ustanovenia však jasne vyplýva, že Komisia si v tomto prípade zachováva postevenie akéhosi konzultanta, ktorého úloha je

---

[7] JAEGER, A.V. – HAK, G.S. – HOK, G.S.: *FIDIC – A Guide for Practicioners.* Heidelburg : Springer, 2010, s. 32.
[8] JAEGER, A.V. – HAK, G.S. – HOK, G.S.: *FIDIC – A Guide for Practicioners.* Heidelburg : Springer, 2010, s. 402.
[9] KLEE, L.: *Smlouvní podmínky FIDIC.* Praha : Wolters Kluwer, 2011, s. 130.
[10] Čl. 20.4. FIDIC. *Conditions of Contract for Design, Build and Operate Projects, First Edition 2008.*

prísne oddelená od jej postavenia v rámci procesu riešenia sporov zmluvných strán zo zmluvy, nakoľko: *„strany nie sú viazané akoukoľvek radou, ktorú obdržia počas takýchto neformálnych stretnutí, a ani Komisia na riešenie sporov nebude viazaná názormi prejevenými počas účasti na neformálnych stretnutiach v prípade akéhokoľvek budúceho procesu riešenia sporu či rozhodovania"*[11].

4. Mimosúdne vyrovnanie

Obligatórny pokus o zmier je v rámci FIDIC zmluvných podmienok až treťou inštanciou riešenia sporov zmluvných strán, to im však nebráni uzavrieť mimosúdnu dohodu kedykoľvek od vzniku sporu. Takáto dohoda sa v podmienkach Slovenskej republiky bude spravovať ustanovením § 585 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník a musí spĺňať základné zákonné požiadavky na právne úkony z hľadiska ich platnosti, to znamená, že jej obsahom nemôže byť právo, ktoré má vzniknúť v budúcnosti[12].

Mimosúdnemu vyrovaniu predchádza nesúhlas s rozhodnutím Komisie v lehote 28 dní. Systematickým výkladom možno dôjsť k záveru, že zmluvné strany by mali vychádzať z rozhodnutia komisie, ktoré mimosúdnemu vyrovaniu predchádza, no nie je pre ich vyrovnanie záväzné. V praxi táto časť zahŕňa mediáciu a posúdenie veci nezávislým expertom. Ak je dohoda spísaná vo forme notárskej zápisnice, ide o tzv. prvý exekučný titul v rámci alternatívneho riešenia sporov podľa FIDIC zmluvných podmienok.

Ak zmluvné strany nedosiahnu dohodu v lehote 56 dní od podania námietky proti rozhodnutiu komisie, sú splnené predpoklady pre posledný stupeň riešenia sporov podľa zmluvy, arbitrážne konanie.

5. Riešenie sporu arbitrážou

Článok 20.6. Červenej aj Žltej knihy obsahuje rozhodcovskú doložku, podľa ktorej bude spor s konečnou platnosťou rozhodnutý rozhodcovským súdom Medzinárodnej obchodnej komory v Paríži[13]. Tento rozhodcovský súd je jednou z najväčších inštitúcii, ktoré prejednávajú medzinárodne obchodné spory[14]. Napriek tomu ak majú zmluvní partneri sídlo v tom istom štáte je na mieste zvážiť rozhodcovskú doložku, na základe ktorej vec prejedná rozhodcovský súd príslušného štátu.

V praxi sa niektoré zmluvné strany snažia v rámci systematiky riešenia sporov podľa FIDIC zmluvných podmienok riešiť spor priamo arbitrážou. Napriek tomu ak nie je medzi zmluvnými stranami dohodnuté niečo iné, je konanie pred komisiou na riešenie sporov obligatórne. Z relevantnej praxe v rámci medzinárodného obchodného styku vyplýva, že ak si zmluvné strany dohodli určitý spôsob riešenia sporu, na to aby tento postup nebol zachovaný, musí zmluvná strana predniesť významné dôvody. Skutočnosť, že sa ktorejkoľvek zmluvnej

---

[11] Tamtiež.

[12] Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 5. júna 2009, sp. zn. 6Mobdo 4/2008.

[13] „*Všetky spory vzniknuté z tejto zmluvy alebov súvislosti s ňou budú rozhodnuté s konečnou platnosťou podľa pravidiel rozhodcovského konania Medzinárodnej obchodnej komory jedným alebo viacerými rozhodcami menovanými podľa týchto pravidiel*".

[14] Napriek niektorým interpretačným úvahám v súvislosti s rozhodcovskou doložkou inkorporovanou v prílohe zmluvy, v kontexte uznesenia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn.: 2 Cdo 245/2010 zo dňa 30.11.2011 možno vzhľadom na súčasné znenie § 4 ZoRK, relevantnú prax a skutočnosť, že predmetné uznesenie riešilo otázku ochrany spotrebiteľa uzavrieť, že rozhodcovská doložka obsiahnutá v prílohe zmluvy je platná. Navyše z dikcie ustanovenia § 4 ZoRK v znení účinnom v čase vydania predmetného uznesenia nijakým spôsobom nevyplýva úmysel zákonodarcu vylúčiť aplikáciu § 273 OBZ.

strane javí súčasný spôsob riešenia sporu ako príliš pomalý, je bezpredmetná[15]. Na druhej strane, zmluvná strana nemá povinnosť obrátiť sa na komisiu ak je zrejmé, že zmluvný partner nie je schopný alebo sa odmieta podriadiť rozhodnutiu komisie, prípadne nemá záujem na urovnaní sporu zmierom[16]. Napriek hrozbe účelového konania zmluvných strán možno skutočnosti podľa predchádzajúcej vety vyhodnotiť ako dostatočne významné na riešenie sporu priamo v arbitráži.

6. Záver

FIDIC zmluvné podmienky prekračujú rámec úpravy práv a povinností jednotlivých zmluvných strán a obsahujú pomerne podrobnú úpravu mechanizmu riešenia sporov zmluvných strán vyplývajúcich zo zmluvy. Procesný postup alternatívneho riešenia sporov zo zmluvy je nutné vnímať nie len z pohľadu rozhodného práva, ale aj týchto zmluvných podmienok, pri ktorých je zrejmý prienik angloamerického systému práva. Predovšetkým postavenie stavebného dozoru podľa FIDIC zmluvných podmienok vykazuje zrejmé odlišnosti oproti jeho poňatiu z pohľadu právneho poriadku Slovenskej republiky. Najmä v prípade stavebného dozoru a komisie na riešenie sporov ide o inštitúty alternatívneho riešenia sporov, ktorých hlavnou výhodou sú nižšie náklady na riešenie sporu, rýchlosť tohto konania a znalosť špecifík konkrétneho projektu a relevantnej praxe. V prípade závažnejšieho rozporu medzi zmluvnými stranami však vykonateľnosť rozhodnutí stavebného dozoru a komisie na riešenie sporov môže viesť k záveru o neefektívnosti a nadbytočnosti tohto spôsobu riešenia sporov. Celkovo však úpravu riešenia sporov zmluvných strán podľa FIDIC zmluvných podmienok možno hodnotiť ako komplexnú s primárnym dôrazom na ďalšie trvanie zmluvného vzťahu, čo zodpovedá relevantnej praxi, nakoľko predovšetkým v rámci investičnej výstavby dochádza mnohokrát k menším sporom, ktoré z hľadiska ekonomického účelu sledovaného zmluvnými stranami nie sú dôvodom pre ukončenie zmluvného vzťahu. V tomto smere je alternatívne riešenie sporov medzi zmluvnými stranami vítaným medzistupňom, ktorý umožní zmluvným stranám nájsť kompromisné riešenie sporných otázok.

Literatúra

FIDIC. *Conditions of Contract for Construction. First Edition 1999*. Geneva: FIDIC, 1999, 120 s., ISBN 2-88432-022-9.

FIDIC. *Conditions of Contract for EPC/Turnkey Projects. First Edition 1999*. Geneva: FIDIC, 1999, 150 s., ISBN 2-88432-021-0.

FIDIC. *Conditions of Contract for Design, Build and Operate Projects, First Edition 2008.* Geneva: FIDIC, 2008, 150 s., ISBN: 978-2-88432-052-8.

JAEGER, A.V., HAK, G.S., HOK, G.S.: *FIDIC – A Guide for Practicioners.* Heidelburg: Springer, 2010, s. 367., ISBN: 978-3-642-02100-8.

KLEE, L.: *Smlouvní podmínky FIDIC.* Praha : Wolters Kluwer, 2011, s. 456., ISBN: 978-80-7357-620-2.

KNUTSON, R., ABRAHAM, W.: *FIDIC: an analysis of international construction contracts*. Kluwer Law International, 2005, s. 339.

Rozhodnutie Medzinárodnej obchodnej komory č. 3790/1983.

[15] The Channel Tunel Group versus Balfour Beatty, 1952, 56 BLR 1 Court of Appeal.

[16] KNUTSON, R., ABRAHAM, W.: *FIDIC: an analysis of international construction contracts*. Kluwer Law International, 2005, s. 339.

ROZEHNÁLOVÁ, N.: *Rozhodčí řízení v medzinárodním a vnitrostátnim obchodním styku.* Praha : ASPI Publishing, 2002, s. 116., ISBN: 978-80-7357-324-9.
The Channel Tunel Group versus Balfour Beatty, 1952, 56 BLR 1 Court of Appeal.
TKÁČ, J.: *Aplikácia FIDIC zmluvných podmienok v slovenskom právnom poriadku.* Bratislava: IURA EDITION, 2013, s. 243., ISBN: 978-80-8078-619-9.
Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 5. júna 2009, sp. zn. 6Mobdo 4/2008.

Achim Albrecht[1]

Die Beachtung von Sorgfaltspflichten als Mittel zur Haftungsreduzierung für Gesellschaften

Keywords
Haftung in Gesellschaften, Organhaftung, Sorgfaltspflichten, Pflichtverletzung, Prüfungspflichten

1. Zielsetzung des Aufsatzes

Es soll ein sicherer juristischer Handlungsrahmen abgesteckt werden, der es Gesellschaftsorganen von Kapitalgesellschaften ermöglicht, sich an zu beachtenden Sorgfaltspflichten zu orientieren, um Haftungsansprüchen zu entgehen, die sich im Rahmen von Unternehmenstransaktionen, insbesondere Mergers & Akquisitions (M&A), ergeben können.

Gerade im Zusammenhang mit Unternehmensübernahmen und Unternehmenszusammenschlüssen sind eine Reihe zivilrechtlicher, wertpapierrechtlicher, gesellschaftsrechtlicher und übernahmerechtlicher Aspekte zu beachten, die an die handelnden Organe auf Veräußerer- und Erwerberseite hohe Sorgfaltsansprüche (sogenannte Due Diligence - Ansprüche) stellen.

2. Due Diligence als Rechtspflicht auf der Erwerberseite

2.1 Zivilrechtliche Prüfungspflicht

Im Rahmen der unterschiedlichsten M&A –Transaktionen stellt sich regelmäßig die Frage nach der Durchführung einer steuerliche, betriebswirtschaftlichen und rechtlichen Due Diligence vor dem Merger. Ziel einer sorgfältigen Vorabprüfung der tatsächlichen und rechtlichen Verhältnisse eines Unternehmens ist es, durch Prüfung von Bilanzen, Verträgen und Unternehmensstruktur eine Stärke-Schwäche-Analyse z.B. durch die Erarbeitung einer SWOT-Matrix anzufertigen, um informierte Entscheidungen treffen zu können. Das deutsche Zivilrecht kennt dabei keine im Gesetz verankerte Prüfungspflicht.

Die Frage, die sich allerdings stellt ist, ob Vertragspartner etwaige Gewährleistungs-, Schadensersatz- und Gestaltungsansprüche verlieren, wenn sie auf die Durchführung einer Due Diligence-Prüfung fahrlässig verzichten. Es geht also darum, ob eine Obliegenheit zur Untersuchung des Merger-Objekts besteht, ähnlich der Untersuchungs- und Rügepflicht eines Kaufmanns aus § 377 I HGB oder der in § 347 I HGB verankerten allgemeinen Sorgfaltspflicht von Kaufleuten. Schließlich sind alle Kapitalgesellschaften, unabhängig von ihrer konkreten Rechtsform (zumeist wird es sich um eine GmbH oder eine AG handeln), Formkaufleute im Sinne des § 6 I HGB und unterliegen damit den handelsrechtlichen Sondervorschriften des HGB, mithin auch den erhöhten Sorgfaltspflichten, die in den jeweiligen Spezialgesetzen (z.B. GmbHG oder AktG) noch einmal als lex specialis konkretisiert werden.

Eine M&A-Transaktion stellt zunächst sowohl für den Erwerber als auch für den Veräußerer ein Handelsgeschäft i.S.d. §§ 343, 344 HGB dar. Jedoch müsste es sich bei der Transaktion kumulativ noch um einen ‚Handelskauf' handeln, damit sich eine gesetzliche Prüfungsobliegenheit ergibt.

---

[1] Achim Albrecht, PhD.-Student an der juristischen Fakultät der Matej-Bel Universität Banska Bystrica

Da es sich nach ganz herrschender Meinung bei Unternehmenskäufen weder um Waren noch um Wertpapiere im Sinne der §§ 373, 381I HGB handelt, sind diese nicht als Handelskäufe zu qualifizieren. Eine direkte Anwendung des Sorgfaltsmaßstabs des § 377 HGB auf M&A-Transaktionen kommt folglich nicht in Betracht.

Auch eine analoge Anwendung scheidet aus, da Unternehmen und Waren im Hinblick auf die sofortige Überprüfbarkeit der Vertragsgemäßheit in keiner Weise miteinander vergleichbar sind. Die Motive des Gesetzgebers waren bei der Schaffung des § 377 HGB – Untersuchungsmaßstabs eindeutig auf den Handelsverkehr mit Waren und Wertpapieren ausgerichtet und auf die Pflicht einer ex post- Untersuchung, nicht jedoch auf eine ex ante Untersuchung, wie sie eine Due Diligence beim Unternehmenskauf darstellt.

2.2 Gesellschaftsrechtliche Prüfungspflicht

Weitaus entscheidender ist die Frage, ob Vorstände oder Geschäftsführer einer Erwerbergesellschaft aus gesellschaftsrechtlichen Gründen dazu verpflichtet sein können, eine Due Diligence durchzuführen.

Unternehmenstransaktionen im M&A – Bereich stellen großvolumige und strategisch schwerwiegende Entscheidungen dar, die mitunter zu hohen Verlusten führen können (siehe hier z.B. die fehlgeschlagene Fusion zwischen Daimler und Chrysler, die alleine bei Daimler mit Verlusten über zehn Jahre in Höhe von rund 40 Mrd. Euro zu Buche schlug). Verstößt also das Geschäftsführungsorgan gegen Sorgfaltspflichten, wenn es auf die Durchführung einer Due Diligence vor dem Unternehmenserwerb verzichtet?

Für die Aktiengesellschaften ist zunächst auf § 76 AktG zu verweisen. Danach trägt der Vorstand als Kollegialorgan die Verantwortung für die Geschäftsleitung und damit alle Entscheidungen und ihre adäquat daraus entstehenden Folgen. § 93 I AktG schreibt in einer gesetzesinternen Konkretisierung des § 76 AktG vor, dass der Vorstand bei seiner Geschäftsführung die Sorgfalt eines ordentlichen und gewissenhaften Geschäftsleiters anzuwenden hat. Verletzt er diese Pflicht, ist er der Gesellschaft gegenüber gemäß § 93 II, 1 AktG zum Schadensersatz verpflichtet. Das gesellschaftsinterne Kontrollorgan des Aufsichtsrates wäre neben jedem Aktionär berechtigt und sogar verpflichtet, den Vorstand entsprechend zur Rechenschaft zu ziehen.

Das für die GmbH geltende Vorschriftenpendant des § 43 I GmbHG bestimmt, dass der Geschäftsführer einer GmbH in den Angelegenheiten der Gesellschaft die Sorgfalt eines ordentlichen Geschäftsmannes anzuwenden hat. Es handelt sich dabei um einen objektivierten Sorgfaltsmaßstab, dessen Verletzung zu einer Haftung des Geschäftsführers gegenüber der Gesellschaft führt, § 43 II GmbHG.

Es ist offensichtlich, dass allgemeine Sorgfalts- und Fürsorgepflichten des allgemeinen Zivilrechts aus §§ 241 II, 242 BGB, die sich aus dem Grundsatz von Treu und Glauben mit Rücksicht auf die Verkehrssitte speisen und sowohl vertragliche Haupt- als auch Nebenpflichten von Vertragsparteien anreichern, einen konkretisierten Niederschlag im Handelsrecht und dem Recht der Kapitalgesellschaften gefunden haben. Insoweit sind die ‚Pflichten eines ordentlichen Kaufmanns‘, die ‚Sorgfalt eines ordentlichen Geschäftsmannes‘ und ‚die Pflichten eines ordentlichen und gewissenhaften Geschäftsleiters‘ der fast identische Ausdruck einer langen Rechtstradition.

2.3 Die Rechtsprechung zum Sorgfaltspflichtmaßstab

Bereits im Jahr 1977 hat das LG Hannover die Sorgfaltspflichten von Vorständen bei Unternehmensübernahmen vertieft (Urteil v. 32.2.1977, AZ: 10.123/75). Danach soll der Vorstand einer AG verpflichtet sein, *‚die Vermögensverhältnisse einer zur Übernahme anstehenden Gesellschaft vor Erwerb gründlich zu prüfen.* ‘ Auch das LG Frankfurt stellte im Jahr 1998 zur Sorgfaltspflicht beim Beteiligungserwerb klar, dass zur erforderlichen Sorgfaltspflicht von Geschäftsführungsorganen die detaillierte Analyse und Prüfung des Zielunternehmens in betriebswirtschaftlicher und juristischer Hinsicht zählt (Urteil v. 7.10.1998, AZ: O 44/96).

Bei der Konkretisierung des Sorgfaltsmaßstabes kann allerdings nicht ein kollektiver, sondern muss eine fallbezogen individueller Bewertungsmaßstab angelegt werden, da das Eingehen von geschäftlichen Risiken geradezu zum Kernbereich der Aufgaben eines Leitungsorgans gehört und negative Folgen im Geschäftsverkehr häufig unvermeidbar oder schlecht vorhersehbar waren. Eine pauschale Betrachtung ex post unter Ausnutzung eines langen Aufhellungszeitraums, der es erlaubt Entwicklungen in die Bewertung einfließen zu lassen, die dem Vorstand zur Zeit seiner Entscheidung nicht zur Verfügung standen, verbietet sich. Daher ist es allgemeiner Konsens, dass Geschäftsleitern bei ihren Entscheidungen weite Ermessenspielräume zustehen müssen und negative Folgewirkungen nicht automatisch bedeuten, dass sanktionierbar und justiziabel gegen Sorgfaltsmaßstäbe verstoßen wurde. Man nennt diesen zu beachtenden Freiraum die ‚Business Judgment Rule‘, die im Rahmen einer Aktienrechtsreform im Jahre 2005 in den § 93 I, 2 AktG eingefügt wurde.

Der BGH (Bundesgerichtshof) hatte schon vor der gesetzlichen Verankerung der Business Judgment Rule in dem wegweisenden ARAG/Garmenbeck-Urteil zum Problemkreis der zu beachtenden Sorgfaltspflichten anerkannt, dass Geschäftsleitern ein weiter, sanktionsfreier Handlungsspielraum zustehen müsse (Urteil v. 21.4.1997, AZ: II ZR 175/95).

Für Aufsichtsratsmitglieder verweist § 116, 1 AktG sinngemäß auf die Business Judgment Rule des § 93 I, 2 AktG. Der Gesetzgeber hat in der Begründung des Regierungsentwurfs zur Aktienrechtsreform klar gemacht, dass die Grundsätze der Business Judgment Rule aus § 93 I, 2 AktG (*‚eine Pflichtverletzung liegt nicht vor, wenn das Vorstandsmitglied bei einer unternehmerischen Entscheidung vernünftigerweise annehmen durfte, auf der Grundlage angemessener Informationen zum Wohle der Gesellschaft zu handeln‘*) nicht nur spezifisch auf die AG Anwendung finden sollen, sondern generell bei unternehmerischen Entscheidungen in Gesellschaften, unabhängig von ihrer Rechtsform, als allgemeiner Grundsatz zu beachten sein sollen. Die Gefahr von Fehleinschätzung und Fehlbeurteilungen komme in jeder Unternehmensform vor, so dass eine Unterscheidung von Sorgfaltsmaßstäben zwischen Aktiengesellschaften, sonstigen Kapitalgesellschaften und Personengesellschaften künstlich und unangebracht wäre.

Somit können folgerichtig Schadensersatzpflichten jeder Art erst dann in Betracht gezogen werden, *‚…wenn die Grenzen, in denen sich ein von Verantwortungsbewusstsein getragenes, ausschließlich am Unternehmenswohl orientiertes, auf sorgfältiger Ermittlung des Entscheidungsgrundlage beruhendes unternehmerisches Handeln bewegen muss, deutlich überschritten ist oder die Bereitschaft, unternehmerische Risiken einzugehen, in unverantwortlicher Weise überspannt worden sind‘* (BGHZ 135, 244, 253).

2.4 Folgewirkungen der Rechtsprechung

Bezogen auf typische M&A-Transaktionen ist festzustellen, dass diese den Entscheidungs- und Gestaltungsspielraum der Geschäftsführungsorgane stark einschränken,

weil derartige Transaktionen mit einem hohen Risikopotenzial für das Gesamtunternehmen und die Aktionäre verbunden sind. Es müssen zwingend die notwendigen Maßnahmen zur Risikovorsorge getroffen werden.

Dies ergibt sich auch aus der Wertung des § 93 II AktG, der den Vorstand verpflichtet, geeignete Maßnahmen zu treffen, damit den Fortbestand der Gesellschaft gefährdende Entwicklungen früh erkannt werden. Diese gesetzliche Verpflichtung zielt zum einen darauf ab, dass in einer Gesellschaft Frühwarnsysteme (Early Warning Systems) eingerichtet werden, die im Rahmen eines Unternehmenscontrollings Fehlentwicklungen aufzeigen. Gleichzeitig verpflichtet der § 93II AktG von seiner teleologischen Ausrichtung her auch den Vorstand, bei M&A-Transaktionen ganzheitliche Unternehmensanalysen des Partnerunternehmens im Rahmen einer Due Diligence vorzunehmen, um potenzielle Risiken zu identifizieren und zu quantifizieren. M&A-Transaktionen liegen weit außerhalb des Tagesgeschäfts und bedürfen einer informierten, sorgfältigen Abwägung, häufig unter enormem Zeit- und Öffentlichkeitsdruck. Besonders börsennotierte Unternehmen mit Aktien in Streubesitz können nicht auf das Due Diligence Tool verzichten. Ein solcher Verzicht würde Informationserfordernisse verletzen und unternehmerische Risiken in unverantwortlicher Weise überspannen und somit den handelnden Vorstand einer Schadensersatzpflicht für entstandene Vermögensschäden aussetzen.

3. Sorgfaltspflichten aus Veräußerersicht

3.1 Die Situation in der AG

Es ist zu konkretisieren, unter welchen Umständen der Vorstand einer Zielgesellschaft (target) eine fremde Due Diligence zulassen darf. Grundsätzlich unterliegt der Vorstand einer AG der umfassenden aktienrechtlichen Verschwiegenheitspflicht gemäß § 93 I, 3 AktG. Danach haben alle Vorstandsmitglieder über vertrauliche Angaben und Geschäftsgeheimnisse der Gesellschaft, die ihnen durch ihre organschaftliche Tätigkeit bekannt geworden sind, Stillschweigen zu bewahren, um sich nicht schadensersatzpflichtig zu machen, § 93 II AktG.

Unstrittig ist, dass die im Rahmen einer Due Diligence nachgefragten Informationen den Kernbereich von Unternehmensinterna betreffen. Jedoch muss davon ausgegangen werden, dass unter den folgenden strengen und kumulativ vorliegenden Bedingungen zulässigerweise Gesellschaftsgeheimnisse preisgegeben werden dürfen, nämlich wenn

- dies im Interesse der Gesellschaft und ihrer Aktionäre liegt
- die Verhandlungen fortgeschrittener Natur sind oder kurz vor dem Abschluss stehen
- eine Due Diligence opportun und für das Zustandekommen des Mergers unerlässlich ist
- Der Missbrauch von Informationen durch strafbewehrte Verschwiegenheitserklärungen so gut wie möglich ausgeschlossen wurde.

In Fällen, in denen das Unternehmensinteresse an einer abgesicherten Preisgabe vertraulicher Informationen die Geheimhaltungsverpflichtung überwiegt, kann die Schweigepflicht abrogiert werden.

Ist eine AG börsennotiert, treffen die Organe der Gesellschaft zusätzlich die insiderrechtlichen Mitteilungsverbote des § 14 I Nr. 2 WpHG (Wertpapierhandelsgesetz). Gemeint ist die unbefugte Offenbarung nicht öffentlich bekannter Umstände, die sich auf die Gesellschaft beziehen und geeignet sind, im Falle ihres öffentlichen Bekanntwerdens den Börsen- oder Marktpreis der Aktien des Unternehmens maßgeblich zu beeinflussen, § 13 I

WpHG. Fraglich ist, ob die Zulassung einer Due Diligence den Anwendungsbereich der Insiderregeln des WpHG eröffnet.

Nach einem Urteil des EuGH (Urteil v. 22.11.2005 – AC – 384/02) ist dies nicht der Fall, wenn die Weitergabe insiderrechtlich relevanter Informationen in einem engen Zusammenhang zu den beruflichen Pflichten der weitergebenden Person steht und die Weitergabe zur Erfüllung dieser beruflichen Pflichten unerlässlich ist. Bei einer Due Diligence im Rahmen einer M&A-Transaktion ist die Zulassung und Begleitung einer Due Diligence wohl immer eine befugte Informationsweitergabe, wenn die bereits thematisierten Voraussetzungen für eine solche Handlung gegeben sind. Auch die deutsche Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht BaFin hat in einer Mitteilung aus dem Jahr 2013 darauf hingewiesen, dass Informationspreisgaben rund um Unternehmensübernahmen und dem Verkauf von großen Aktienpaketen an institutionelle Anleger keine insiderrechtliche Relevanz haben und gerechtfertigt sind.

Einen Zielkonflikt fechten bei bevorstehenden Unternehmensübernahmen häufig Aktionäre und Organe der Gesellschaft aus, weil sie nicht von gleichen Interessen geleitet sind. Veräußerungswillige Aktionäre, denen von einem potenziellen Übernehmer ein attraktives Kaufangebot unterbreitet wurde, dringen darauf, dass die Gesellschaft einer Due Diligence zustimmt. Grundsätzlich besteht außerhalb der mitgliedschaftlichen Rechte der Aktionäre, die vornehmlich über Stimmrechte in der Hauptversammlung ausgeübt werden, kein direkter Entscheidungseinfluss der Aktionäre auf die Handlungsweise des Vorstandes, der allerdings zur Erfüllung seiner Treuepflicht gegenüber den Aktionären gehalten ist und deshalb diese Interessen in seine Abwägung einfließen lassen muss. Daher darf ein Vorstand nicht nach freiem Ermessen, sondern muss nach pflichtgemäßem Interesse handeln, das am Unternehmenswohl orientiert ist. Der Antrag verkaufswilliger Aktionäre auf Gestattung einer Due Diligence ist also stets wohlwollend zu prüfen und pflichtgemäß zu bescheiden.

3.2 Die Situation in der GmbH

Anders als im Aktienrecht existiert für die Geschäftsführung einer GmbH keine gesetzlich normierte Verschwiegenheitspflicht. In Rechtsprechung und Literatur wird allerdings der Grundsatz des § 93 I AktG analog angewendet, flankiert von §§ 85 I, 43 II GmbHG (Haftung von Geschäftsführern wegen Obliegenheitsverletzungen und Verletzung von Geheimhaltungspflichten).

Auch bei der GmbH handelt es sich bei einer externen Due Diligence um eine über den regulären Betrieb hinausgehend Maßnahme, für die ein Gesellschafterbeschluss herbeigeführt werden muss, § 49 II GmbHG. Wegen der Wichtigkeit der Materie wird allgemein davon ausgegangen, dass der Beschluss einstimmig erfolgen muss. Im Falle der Verweigerung der Zustimmung durch die Gesellschafterversammlung hat sich die Geschäftsführung nach dem Beschluss zu richten. Ein Anfechtungsrecht besteht nicht.

Veräußerungswillige Gesellschafter können ebenfalls nicht die Zulassung einer Due Diligence erzwingen. Es besteht zwar ein umfängliches Auskunftsrecht gegenüber der Gesellschaft aus § 51 a I GmbHG über die Angelegenheiten der Gesellschaft aber der Informationsanspruch ist nur in den Grenzen des § 51 a II GmbHG gewährleistet. Insbesondere sind Art und Umfang der Informationserteilung eingeschränkt, wenn zu befürchten ist, dass der Gesellschafter die erhaltenen Informationen zu gesellschaftsfremden Zwecken verwendet und dadurch der Gesellschaft ein erheblicher Nachteil zugefügt wird.

Gesellschaftsfremd ist ein Zweck dann, wenn er außerhalb des ordnungsgemäßen mitgliedschaftlichen Verhaltens liegt. Einerseits wird argumentiert, das Weiterleiten von

Unternehmensinterna an potenzielle Erwerber gegen den Willen der Mehrheit der Gesellschafter sei potenziell gesellschaftsschädlich, andererseits wird darauf verwiesen, dass die Veräußerung von Gesellschaftsanteilen gerade zum Wesen einer GmbH gehöre (siehe §§ 15 I, 16 GmbHG) und damit auch die Weiterleitung von Unternehmensinterna aus der Gesellschafterstellung heraus.

Beide Ansichten sind grundsätzlich im Ansatz richtig und bedürfen einer argumentativen Verfeinerung. Dazu ist wieder § 51 a II GmbHG fruchtbar zu machen, der Informationsweitergaben dann als nicht zulässig bestimmt, wenn die Gesellschaft dadurch einen nicht unerheblichen, spürbaren Nachteil erleiden würde. Dies ist nicht bei jeder Transaktion der Fall, wohl aber bei Erwerbsinteressen eines direkten Wettbewerbers, der im Wege einer ‚feindlichen Übernahme' vorgeht. Es ist daher in jedem Fall abzuwägen, ob das Geheimhaltungsinteresse der Gesellschaft den Willen des Gesellschafters zur Veräußerung seiner Beteiligung überwiegt. Die Weiterleitung von Unternehmensinterna durch eine Due Diligence verstößt vor allem dann gegen Treuepflichten, wenn sie keinem legitimen Informationsinteresse des anfragenden Gesellschafters dient oder sonst wettbewerbsrechtlich, kartellrechtlich oder datenschutzrechtlich bedenklich ist.

Das Auskunftsrecht ist eng an die Gesellschafterstellung gekoppelt und darf nicht zu einem allumfassenden Informationsanspruch wachsen, der den Ansprüchen einer Due Diligence gleichkommt. Auch die ablehnende Entscheidung der Gesellschafterversammlung hindert den verkaufswilligen Gesellschafter nicht, seinen Anteil zu verkaufen. Was er allerdings nicht als Annex zum Verkauf seines Anteils durchsetzen kann, ist die Verpflichtung der Gesellschaft auf Einräumung einer Due Diligence oder eine Auskunftserteilung unter Berufung auf § 51 a I GmbHG, die in Umfang und Wirkung einer Due Diligence gleichkommt.

4. Die Organhaftung im Fokus der Rechtsprechung

Die jüngste Rechtsprechung zum Thema Organhaftung, 18 Jahre nach dem ARAG/Garmenbeck-Urteil des BGH, verdeutlicht, welche Richtung die Diskussion in der Rechtspraxis genommen hat. Heutzutage werden Vorstände und Aufsichtsräte von Gesellschaften mit beachtlichen Summen wegen Pflichtverletzungen in Sekundärhaftung genommen. Beispielsweise verklagte ThyssenKrupp einen ehemaligen Bereichsvorstand auf 200 Mio. Euro Schadensersatz, weil er durch die Beteiligung am ‚Schienenkartell' Bußgelder in entsprechender Höhe gegen den Konzern verursacht hatte. Es ist absehbar, dass z.B. auch Volkswagen ehemalige Vorstände und Aufsichtsräte wegen der in den USA aufgefallenen Manipulationssoftware zur Schönung von Abgaswerten in Regress nehmen wird.

Die bekannt gewordenen Fälle waren solche eindeutigen Fehlverhaltens. Etwas anderes mag es sein, wenn im Rahmen einer ohnehin risikobehafteten M&A-Transaktion unter Unsicherheit eine Prognoseentscheidung getroffen wurde, die sich im Nachhinein als schädlich herausstellt und hohe Verluste für die Gesellschaft eingebracht hat. Hier ist es schwierig zwischen den Grundsätzen der Business Judgment Rule und den zu beachtenden Sorgfaltspflichten abzuwägen.

Der 70. Deutsche Juristentag befasste sich im Herbst 2014 vor dem Hintergrund dieser Diskussion mit Fragen der Reform der Organhaftung. Unter anderem wurde diskutiert, ob eine beitragsmäßige Haftungsbegrenzung bei fahrlässigem Handeln sinnvoll sei. Schließlich hätten Berufsstände wie die Anwaltschaft, Steuerberater und Wirtschaftsprüfer Haftungshöchstgrenzen eingeführt, die sich an der Mindestversicherungssumme orientieren.

Unter Ausschluss einer Haftungsbegrenzung für vorsätzliches Handeln könnte so für betroffenen Gesellschaftsorgane eine existenzbedrohende Situation gemildert werden.

Andererseits scheint eine Haftungsbegrenzung für Organe im deutschen Recht als systemfremd. Entsprechende Haftungsgrenzen kennt man nur aus § 10 ProdHaftG, einem Bereich der Gefährdungshaftung, der zudem aus der Umsetzung einer EU-Richtlinie zur Produkthaftung entspringt.

Denkbar und diskutiert wird auch eine Haftungsprivilegierung im Sinne einer Haftungsfreistellung bei leichter Fahrlässigkeit. Es ist nicht zu verkennen, dass es Schwierigkeiten machen würde, leichte Fahrlässigkeit vom Grad normaler Fahrlässigkeit abzugrenzen.

Erfolgversprechender scheint der Ansatz, bei nur geringem Verschulden keine unbeschränkte, sondern eine der Höhe nach beschränkte Haftung zuzulassen, die ein Jahresgehalt des Betroffenen nicht übersteigen sollte. Einige skandinavische Staaten haben mit diesem Modell der Haftungseinschränkung gute Erfahrungen gemacht.

Weiterhin könnte es sinnvoll sei, die im deutschen Recht zwingende Organhaftung teilweise der Satzungsautonomie der Hauptversammlung zu übertragen und den jeweiligen Gesellschaftern dadurch individuelle Haftungsbeschränkungen zu ermöglichen. Natürlich ist in diesem Zusammenhang zu beachten, dass verursachte Schäden nicht hauptsächlich der Gesellschaft und ihren Aktionären aufgebürdet werden.

5. Schlussbetrachtung

Es ist festzustellen, dass die Beachtung der unterschiedlichsten normierten Sorgfaltspflichten zu einer starken Reduzierung des Haftungsrisikos führt. Bei allen Unternehmenstransaktionen, insbesondere im M&A-Bereich, habe die verantwortlichen Organe mit der Sorgfalt eines ordentlichen und gewissenhaften Geschäftsleiters zu handeln. Die Anforderungen und Grenzen der Business Judgment Rule sind einzuhalten.

Der BGH macht in seiner jüngeren Organhaftungsrechtsprechung deutlich, dass ein Gesellschaftsorgan, das nicht die erforderliche eigene Erfahrung oder Fachkenntnis besitzt, sich fachkundig beraten lassen muss, um nicht haften zu müssen (so insbesondere in der ‚Ision-Entscheidung' des BGH v. 20.9.2011 – AZ: II ZR 234/09).

Sowohl Zielgesellschaften als auch Erwerbergesellschaften sind in der Regel bei ernsthaftem Übernahmeinteresse verpflichtet, vor der Transaktion eine Due Diligence durchzuführen bzw. zuzulassen.

Eine allgemeine Haftungsbeschränkung von Organen, die auf verschiedenen Wegen erreichbar ist, sollte vor dem Hintergrund einer extrem gestiegenen, bislang nicht beschränkbaren, Haftungsgefahr ins Auge gefasst werden.

Literaturhinweise

Andras, G./Tesch, F., Compliance und Integrity Due Diligence, in: M&A Forum, 1/2012, S. 4-6

Bachmann, G, Gutachten zum 70. Deutschen Juristentag; Reform der Organhaftung?, Hannover 2014, C.H. Beck

BaFin, Emittentenleitfaden der Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht, 4. Auflage, 2013

Bayer, W., Vorstandshaftung in der AG de lege lata und de lege ferenda, NJW 35/2014, 2546

Berens, W/Brauner, H.—U./Strauch, J./Kanuer, T., Due Diligence bei Unternehmensakquisitionen, / Auflage, 2013, Schäffer Pöschel Verlag
Bürger/Körber, Aktiengesetz, 3. Auflage, München 2014, C.F. Müller
Faßbender, P.-O., 18 Jahre ARAG/Garmenbeck – und alle Fragen offen?, NZG 2015, 501
Hopt, K.-J., Die Verantwortlichkeit von Vorstand und Aufsichtsrat, ZIP, 34. Jahrgang, Heft 38, 2013, 1793 ff.
Hülsberg, F.-M., Sorgfaltspflichten bei Unternehmenserwerben, Haftungsvermeidung für Vorstände, Geschäftsführer und Aufsichtsräte, Diss., Bergische Universität Wuppertal, 2010
Nauheim, M./Goette, C., Managerhaftung im Zusammenhang mit Unternehmenskäufen – Anmerkungen zur Business Judgment Rule aus der M&A-Praxis, DStR 2013, 2520
Rotthege, G./Wassermann, B., Unternehmenskauf bie der GmbH, München 2011, C.F. Müller

Martin Dieter[1]

Das Institut der Haftung

1. Haftung im Außenverhältnis

a. Gesetzgeberisches Anliegen und Zielsetzung

Eine Wirtschaftsverfassung respektive ein Wirtschaftssystem, das entscheidend auf den Konsens „Privat vor Staat" gründet, muss folgerichtig regulatorische Rahmenbedingungen schaffen, d.h. der Umsetzbarkeit dieses Grundsatzes Rechnung tragen. Individuelle Ressourcen in Gestalt von Ideen und sonstigem kreativen Potenzial (Lizenzen, Urheberrechte, gewerbliche Schutzrechte etc.) sollen nach der allgemeinen volkswirtschaftlichen Leitvorstellung in den allgemeinen „Dienst" der Gesellschaft gestellt werden und dieser Gesellschaft Nutzen in Gestalt wirtschaftlichen Wachstums, Arbeitsplätzen und Erleichterung des alltäglichen praktischen Lebens stiften. Ein entscheidender für die „Entfesselung" dieser kreativen Ressourcen ist die Möglichkeit der Gewinnerzielung.

Die Realisierung von Gewinnen kann grundrechtlich nicht garantiert werden. Sowohl das europäische Recht auf Grundlage des Art 16 der unter dem Vertrag von Lissabon (LV[2]) zu einem subjektiv-individuellem Recht erstarkten Europäischen Charta der Grundrechte (EGRC[3])[4] - hiernach wird die unternehmerische Freiheit nach dem Unionsrecht und den einzelstaatlichen Rechtsvorschriften und Gepflogenheiten anerkannt - als auch Art. 2 Abs. 1 GG schützen gleichwohl die Rahmenbedingungen, unter denen sich Gewinne realisieren lassen. Zu diesen Rahmenbedingungen zählt auch, dass ein Unternehmensgründer jene (Haftungs-) Risiken, die mit der unternehmerischen Umsetzung einer Geschäftsidee (naturgemäß) verbunden sind, nicht uneingeschränkt selbst tragen muss, sondern sie auf eine selbständige Vermögensmasse übertragen kann. Per definitionem lässt sich unter dem Begriff der Haftung das rechtliche Einstehenmüssen für eine - nicht notwendig schuldhafte - Verletzung einer (drittgerichteten) Pflicht verstehen, die sich aus Vertrag, Vertrauen oder Gesetz ergeben kann.

Die Realisierung einer selbständigen Haftungsmasse als typisches Strukturmerkmal einer organschaftlichen Verfassung liegt nicht allein im individuellen Interesse des Unternehmensgründers an einer Begrenzung seiner individuellen Haftung. Angesichts der vielschichtigen Vorteile volkswirtschaftlicher, innovativer und sozialer Natur, die sich aus der erfolgreichen Umsetzung einer Geschäftsidee ergeben können, und im Hinblick darauf, dass erfolgreiche Geschäftsideen typischerweise im privaten Bereich wurzeln, kommt dem Institut dem Haftungsbeschränkung eine Hebelwirkung zu. Einerseits vermittelt es Anreize, nicht vor den Haftungsrisiken unternehmerischen Engagements zurückzuschrecken. Andererseits werden erfolgreiche Geschäftsideen ihrem „Hinterzimmerdasein" entrückt und in Gestalt von Innovations- und Wachstumstreibern dem allgemeinen volkswirtschaftlichen Nutzen zugeführt. Beispielhaft lässt sich in diesem Zusammenhang - durchaus im Sinne der eingangs angesprochenen „indigenen Innovation" - der *weltweite* Erfolg des in Deutschland entwickelten MP3-Formats anführen, das die komprimierte Speicherung von Audiodateien ermöglicht und

---

[1] Dieter Martin LL.M

[2] Vertrag von Lissabon zur Änderung des Vertrages über die Europäische Union und des Vertrages zur Gründung der Europäischen Gemeinschaft (Lissabon-Vertrag, LV), veröffentlicht unter http://www.auswaertiges-amt.de/cae/servlet/contentblob/358380/publicationFile/3092/vertrag-von-lissabon.pdf; zuletzt abgerufen am 14.02.2016; Generell zum Vertrag von Lissabon: *Deutscher Juristinnenbund e.V.,* Stellungnahme zum Lissabon-Urteil, S. 1; *Pernice,* EuZW 2008, S. 65.

[3] Europäische Charta der Grundrechte (EGRC), ABl. (EG) C 364/1 v. v. 18.12.2000

[4] Vgl. *Wolffgang*, in: Lenz/Borchardt, EU-Verträge, 2010, Anh. Zu Art. 6, Rn. 3.

den Inhabern des gewerblichen Schutzrechts allein in Deutschland jährliche Lizenzeinnahmen im hohen zweistelligen Millionenbereich verschafft.[5] Alles in allem, lässt sich dem organschaftlichen Merkmal der Haftungsbeschränkung bei Kapitalgesellschaften eine den allgemeinen volkswirtschaftlichen Wohlstand fördernde Wirkung zumessen.

Zumal ein Unternehmen niemals isoliert existieren kann, sondern auf funktionierende Außenbeziehungen zu seinen Kapitaleignern, Stakeholdern, Kunden und Gläubigern existenznotwendig angewiesen ist, ist das Institut der Haftungsbeschränkung kein „Freibrief" für eine sorglose und nachlässige Geschäftsführung. Selbst bei einer Kapitalgesellschaft, deren Haftung im Außenverhältnis kraft ihrer organschaftlichen Verfassung (grundsätzlich) auf das Stammkapital respektive das gezeichnete Kapital beschränkt ist, sind die Chance der Realisierung von Unternehmensgewinnen und das rechtliche Einstehenmüssen für die Verwirklichung von Risiken die zwei Seiten ein und derselben Medaille. Die Bedeutung einer stetigen Kohärenz zwischen den Chancen und Risiken unternehmerischen Engagements zeigt sich exemplarisch an der Wirtschafts- und Finanzmarktkrise der Jahre 2008/2009, die erwiesenermaßen (auch) Folge einer fehlerhaften Gewichtung von Chancen und Risiken war, die ihren signifikanten Ausdruck in der Sozialisierung von Verlusten gefunden hat. Als die insbesondere von Unternehmen der Finanzwirtschaft betriebenen, teilweise hochspekulativen und auf die Realisierung von kurzfristigen Gewinnen gerichteten Geschäftsstrategien nicht aufgingen und Kapitaleigner kurzfristig die Herausgabe ihrer Einlagen verlangten, musste die Allgemeinheit der Steuerzahler einspringen, damit ein Kollabieren des Gesamtsystems abgewendet werden konnte, die allgemeine Kreditversorgung zu erhalten und zu Arbeitsplatzverluste größeren Umfangs zu verhindern.

b. Haftungsgegenstand

Die Haftung der Unternehmensleitung respektive der Gesellschaft hat regelmäßig den monetären Ausgleich des durch eine Pflichtverletzung erlittenen Vermögens- oder sonstigen Nachteils in Geld zum Gegenstand. Regelmäßig sind insoweit jene Grundsätze heranzuziehen, die in § 249 BGB expressis verbis kodifiziert sind. Wer zum **S**chadensersatz verpflichtet ist, hat danach den Zustand herzustellen, der bestehen würde, wenn der zum Ersatz verpflichtende Umstand nicht eingetreten wäre (§ 249 Abs. 1 BGB), sog. Differenzhypothese. Weder dem Gesetzeswortlaut des § 249 Abs. 1 BGB oder seiner systematischen Stellung noch der Ratio legis lässt sich eine zwingend Einschränkung dahin entnehmen, dass diese allgemeine Haftungsregel auf § 93 Abs. 2 S. 1 AktG - Vorstandsmitglieder, die ihre Pflichten verletzen, sind der Gesellschaft hiernach zum *Ersatz des daraus entstehenden Schadens* als Gesamtschuldner verpflichtet -, § 43 Abs. 2 GmbHG - Geschäftsführer, welche ihre Obliegenheiten verletzen, haften der Gesellschaft hiernach solidarisch für den entstandenen Schaden - oder §§ 31, 89 BGB - hiernach ist die Körperschaft für jenen Schaden verantwortlich, den der Vorstand, ein Mitglied des Vorstands oder ein anderer verfassungsmäßig berufener Vertreter durch eine in Ausführung der ihm zustehenden Verrichtungen begangene, zum Schadensersatz verpflichtende Handlung einem Dritten zufügt - nicht anwendbar wäre. Insbesondere gilt der redaktionell mit „Art und Umfang des Schadensersatzes" überschriebene §249 BGB seit dem Inkrafttreten des Schuldrechtsmodernisierungsgesetzes (SMG[6]) als Rechtsfolge sowohl der vertraglichen als auch der gesetzlichen Haftung.

Angesichts der Regelungsmaterie gebotene bereichsspezifische Differenzierungen

---

[5] Vgl. *Lossau,* DIE WELT v. 17.10.2015, S. 26.
[6] Gesetz zur Modernisierung des Schuldrechts (SMG) v. 28.11.2001, BGBl. 2001 I v. 29.11.2001, S. 3138 ff.

des Haftungsgegenstandes können sich gleichwohl aus dem Grundsatz von Treu und Glauben i.S.d. § 242 BGB ergeben, der ausweislich seines Gesetzeswortlautes eine Rücksichtnahme auf die Verkehrssitte gebietet. Die Verkehrssitte im Sinne einer im Rechtsverkehr gewachsenen Übung ist im Gesellschaftsrecht und insbesondere zwischen Gesellschaft und Geschäftsführung naturgemäß eine andere als bei einem Geschäft zwischen einem Unternehmer i.S.d. § 14 BGB und einem Verbraucher i.S.d. § 13 BGB (sog. B2C-Geschäft). Ebenso wie der Grundsätze des Vertrauensschutzes und der Verwirkung handelt es sich bei dem Grundsatz von Treu und Glauben als in allen Rechtsbereichen anwendbarer Grundsatz ermöglicht dem über Art und Umfang zu befindenden gerichtlichen Spruchkörper insoweit eine Feinsteuerung, die der Schutzwürdigkeit und Schutzbedürftigkeit der beteiligten Interessen Rechnung trägt.[7] Geboten ist insoweit eine umfassende Interessenabwägung unter Berücksichtigung aller Umstände des Einzelfalls wie allen voran der vertraglichen oder gesetzlichen Risikoverteilung.[8] Mit der Rechtsprechung des *BGH* ist deshalb davon auszugehen, dass der Grundsatz von Treu und Glauben für das gesamte Privatrecht innerhalb und außerhalb des BGB gilt.

c. Haftungsvoraussetzungen

Die Haftung setzte regelmäßig die (schuldhafte) Verletzung einer Pflicht voraus, die im Falle der organschaftlichen Binnenhaftung der Gesellschaft gegenüber bestehen muss und etwa in einer Legalitäts-, Compliance-, Sorgfalts-, Treue- (Loyalitäts-), Rechenschafts- oder Verschwiegenheitspflicht bestehen kann. Per definitionem lässt sich die gesellschaftliche Binnenhaftung als Unterfall der Managerhaftung als die Haftung der Geschäftsleitung gegenüber der Gesellschaft umschreiben.[9] Im Falle der Außenhaftung setzt das Eingreifen von Haftung regelmäßig eine Verletzung des (vertraglichen) Äquivalenz- respektive des (deliktischen) Integritätsinteresses voraus. Grundlegende Haftungsvoraussetzung ist, dass die Kapitalgesellschaft eine sie treffende drittgerichtete Pflicht verletzt hat.

2. Haftung im Innenverhältnis

a. Gesetzgeberisches Anliegen und Zielsetzung

a.1) Stärkung des Investor-Vertrauens

Um vor dargestelltem Hintergrund zu unterbinden, dass sich die Haftungsbeschränkung von Kapitalgesellschaften zu einem „Schwarzen Loch" etwa in Gestalt eines Schuldenschnitts entwickelt, sieht das Kapitalgesellschaftsrecht zunächst eine Haftung der Geschäftsleitung im Innenverhältnis zur Gesellschafter- respektive Hauptversammlung vor (sog. kapitalgesellschaftliche Binnenhaftung). Durchaus im Sinne einer Haftungssubsidiarität liegt der kapitalgesellschaftlichen Binnenhaftung das Anliegen einer stärkeren kapitalgesellschaftlichen Eigenverantwortung und Selbstregulierung in Richtung „Corporate Governance" (CG) respektive die Überzeugung zu Grunde, dass die mit dem Unternehmens- und Geschäftsgegenstand involvierten Stakeholder auf Grund ihres überlegenen Wissens sowie

---

[7] Zur umfassenden (universellen) Anwendbarkeit des Grundsatzes von Treu und Glauben vgl. *BGH,* Urteil v. 24.02.2015, Az. XI ZR 47/14, veröffentlicht unter openJur 2015, 7940; zuletzt abgerufen am 14.02.2016 (Tz. II. 1 . a))

[8] *BGH,* Urteil v. 24.02.2015, Az. XI ZR 47/14, veröffentlicht unter openJur 2015, 7940; zuletzt abgerufen am 14.02.2016 (Tz. I. 2. a)); unter Bezugnahme auf die weitere Rechtsprechung des *BGH,* Urteil v. 11.10.1994, Az. XI ZR 189/93, BGHZ 127, 212 ff.; Urteil v. 01.02.2012, Az. VIII ZR 307/10, WM 2012, S. 2020 ff.

[9] Vgl. *Schlierenkämper,* Managerhaftung, 2010, S. 35.

auf Grund ihres wirtschaftlichen Interesses, mit ihrem kapitalgesellschaftlichen Engagement Geld zu verdienen und die diesbezügliche Einnahmequelle zu sichern (*Bethge*[10]), vergleichsweise am besten imstande sind, Haftungsszenarien frühzeitig zu erkennen und zu vermeiden. Die kapitalgesellschaftliche Binnenhaftung dient damit der Stärkung des Investorenvertrauens.

a.2) Disziplinierung der Geschäftsführung

Die kapitalgesellschaftliche Binnenhaftung der mit dem operativen Geschäft involvierten Geschäftsleitung zielt insoweit darauf, die Geschäftsleitung als fiduziarisch gebundenes Gesellschaftsorgan zu disziplinieren, d.h. sie stetig der Grenzen ihrer typischerweise resultierenden diskretionären Handlungsspielräume zu erinnern. Unter typischerweise veränderlichen marktwirtschaftlichen Bedingungen, die sich bei Aktiengesellschaften allen voran in der Volatilität ihres Aktienkurses zeigen, sind diskretionäre Handlungsspielräume der Geschäftsleitung (*Moral hazzard*[11]) einerseits kapitalgesellschaftlich funktionsnotwendig, um auf unvorhersehbare Entwicklungen selbst kurzfristig flexibel reagieren, unerwartete Gewinnchance nutzen, drohende Verluste abwenden und damit *zum Wohle der Gesellschaft* handeln zu können, wie es § 93 Abs. 1 S. 2 AktG ausdrücklich und sinngemäß auch § 43 Abs. 1 GmbHG verlangen. Die Geschäftsleitung soll jene Handlungsspielräume gleichwohl nicht egoistisch ausnutzen.

a.3) Kapitalallokative Anreize

Nicht zuletzt deshalb, weil große Kapitalgesellschaften gesetzlich zur Kapitalmarktransparenz verpflichtet sind, gehen von der kapitalgesellschaftlichen Binnenhaftung, der sich angesichts ihrer di e Geschäftsleitung disziplinierenden Funktion eine das Gläubiger- und Investorenvertrauen fördernde Wirkung zumessen lässt, kapitalallokative Anreize aus. Unter den Bedingungen freier Kapitalmärkte können sich Kapitaleigner frei entscheiden, wo sie ihr verfügbares Kapital investieren. Insbesondere steht es ihnen frei, sich für eine konservative, risikobewusste oder spekulative Anlagestrategie zu entscheiden. Unabhängig von der Ausrichtung ihrer Geschäftsstrategie haben jene Kapitalgesellschaften mit einer erwiesenermaßen disziplinierten, d.h. nicht egoistisch handelnden, sondern eng am Gesellschaftsinteresse ausgerichteten Geschäftsführung, di e vergleichsweise stärkere Anziehungskraft auf Investoren. Unabhängig von ihrer Anlagestrategie werden Investoren zumeist ein Interesse haben, sich nach ihrem Investment auf die Zuverlässigkeit der Geschäftsführung verlassen zu können, ohne ständig selbst intervenieren zu müssen. Kurzum: Kapitalgesellschaften mit einer gut funktionierenden Binnenhaftung stehen in allokativer Hinsicht besser dar.

a.4) Optimierung unternehmensbezogener Entscheidungsfindung und Entscheidungsqualität

Der Unternehmensleitung von Kapitalgesellschaften erwächst angesichts ihrer organschaftlichen Stellung und ihrer diskretionären Handlungsspielräume eine nicht

---

[10] Vgl. Baetge, Bilanzanalyse, S. 2.

[11] Auf Grund seiner weitreichenden Geschäftsführungsbefugnis (§§ 76 Abs. 1, 93 Abs. 1 S. 2 AktG) erwachsen insbesondere dem Vorstand diskretionäre Handlungsspielräume, die typischerweise aus der asymmetrischen Informationsverteilung zwischen Geschäftsleitung und den Anteilseignern resultieren. Entsprechende Handlungsspielräume gehen mit der Gefahr einher, dass die Geschäftsleitung ihre diskretionären Handlungsspielräume im Sinne einer *hidden action* opportunistisch nutzt und zu Lasten der Aktionäre respektive der Kapitaleigner agiert (*moral hazzard*)´, vgl. *Lohrer,* Unternehmenskontrolle, 2002, S. 38 f.

unerhebliche Machtfülle. Bereits der deutsche Reichstagsabgeordnete *Maximilian Graf von Schwerin* hat dem damaligen Preußischen Ministerpräsidenten *Otto Graf von Bismarck* als seinem parlamentarischen Gegenspieler im Jahre 1863 vorgehalten, das ihm „Macht vor Recht" gehe. In ebenjener gedanklichen Stoßrichtung formulierte der britische Historiker Lord Acton, dass absolute Macht absolut korrumpiere (*„Power tends to corrupt and absolute power corrupts absolutely"*). Dieser Erkenntnis folgend sieht das geltende deutsche Kapitalgesellschaftsrecht eine gemeinschaftliche Verantwortung aller mit der Geschäftsleitung betrauten Personen (*joint-and-severally-responsibility*[12]), die der Überzeugung folgt, dass kollegial getroffene Entscheidungen, bei denen sich die Entscheidungsträger untereinander und gegenseitig kontrollieren, *bevor* die Entscheidung umgesetzt wird, die vergleichsweise besseren, weitsichtigeren und nachhaltigeren Entscheidungen sind. Umso mehr muss dieses gelten, wenn die Entscheidungsfindung nicht nur horizontal innerhalb desselben Gesellschaftsorgans, sondern vertikal zwischen Geschäftsführung und Gesellschaft kontrolliert verläuft, indem sie auf eine breitere Erkenntnisgrundlage gestützt wird. Die kapitalgesellschaftliche Binnenhaftung trägt insoweit dazu bei, unternehmensbezogene Entscheidungsfindung und Entscheidungsqualität zu optimieren, insbesondere um Haftungsszenarien im Außenverhältnis zu minimieren.

a.5) Effektive Eindämmung systemischer Risiken

Allein die Verteilung der Entscheidungsfindung auf mehrere Köpfe, eine hierdurch verbesserten Erkenntnisgrundlage unternehmensbezogener Entscheidungen und eine verbesserten unternehmensinternen Kontrolle tragen dazu bei, Fehlentscheidungen zu vermeiden respektive - durchaus im Sinne eines unternehmensinternen Frühwarnsystems - rechtszeitig zu identifizieren, (sog.) Prinzipal-Agent-Konflikte einzudämmen und systemische Risiken, wie sie sich im Zuge der Wirtschafts- und Finanzmarktkrise 2008/2009 aktualisiert haben, durch eine verstärkte unternehmerische Eigenverantwortung einzudämmen.[13] Wie bereits angesprochen, war die Finanzmarktkrise 2008/2009 gerade auch Folge einer unzureichenden Kohärenz zwischen Chancen und Risiken: Wurden zur kurzfristigen Realisierung maximaler Gewinne hochspekulative Geschäftsstrategien gefahren, wurden die resultierenden Risiken verbrieft, ohne dass sie mit ausreichendem Eigenkapital (EK[14]) unterlegt wurden.

a.6) Weitere Zielsetzung der gesellschaftlichen Innenhaftung

Alles in allem, konkretisiert auch die gesellschaftliche Binnenhaftung im Sinne von Subsidiarität den eingangs angesprochenen Grundsatz „Privat vor Staat", indem sie darauf abzielt, die Eigenverantwortung deren zu stärken, die das Institut der Haftungsbeschränkung für sich in Anspruch nehmen. Insbesondere zielt sie darauf ab, die Unternehmensleitung bei ihrer Geschäftsführung für die Gesellschaft zu disziplinieren, ihrer fiduziarischen Stellung über das Gesellschaftsvermögen und ihrer daraus folgenden gesetzlichen wie organschaftlichen Sorgfaltspflichten zu erinnern. Im Sinne von Haftungskohärenz trägt sie dazu bei, die rechtlichen Konsequenzen von Fehlentscheidungen jenen Personen zuzuweisen, die sie ungeachtet des Bestehens einer Handlungsalternative getroffen haben.

---

[12] Vgl. *Schlierenkämper,* Managerhaftung, 2010, S. 35 f.; *Schlimm,* Geschäftsleiterermessen, 2009, S. 265 f.

[13] Mit dem Principal-Agent-Konflikt ist der insbesondere bei Publikumsgesellschaften mit breitem Streubesitz ausgeprägte Interessengegensatz zwischen den Aktionären und der Geschäftsleitung angesprochen, vgl. *Lohrer,* Unternehmenskontrolle, 2002, S. 37.

[14] Per definitionem ergibt sich das Eigenkapital ergibt sich als Restgröße nach Abzug der Schulden von den betrieblichen Vermögenswerten, vgl. *Igel,* Wirtschaftswissen, 2004, S. 320.

b. Praktische Bedeutung der gesellschaftlichen Innenhaftung

Wie bereits angesprochen, besteht die praktische Bedeutung der gesellschaftlichen Innenhaftung darin, durchaus im subsidiären Sinne und gewissermaßen als Korrektiv für die bei Kapitalgesellschaften wesensimmanente Haftungsbeschränkung darin, die Eigenverantwortlichkeit der Geschäftsführung in Richtung CG zu stärken. Die Eigenverantwortlichkeit der Geschäftsführung soll angesichts dessen gestärkt werden, dass die Geschäftsleitung angesichts ihrer gesetzlich weit gesteckten Kompetenzen - insbesondere der Wortlaut des § 76 Abs. 1 AktG „unter eigener Verantwortung" indiziert eine umfassende Verantwortung des Vorstandes einer Aktiengesellschaft - über eine umfassende Informationsgrundlage und eine dadurch vermittelte überlegene Kenntnis des Geschäfts- respektive Unternehmensgegenstandes verfügt. Seine überlegene Kenntnis hinsichtlich des Unternehmensgegenstandes ermöglicht es ihm, auf eine jederzeit gesetzeskonforme Geschäftsführung hinzuwirken, die entsprechenden Maßnahmen zu treffen und insoweit einen Beitrag zu leisten, die öffentlichen Administrations- und Kontrollkosten zu senken. Jedenfalls nach der hier vertretenen Ansicht korreliert die gesellschaftliche Binnenhaftung der Geschäftsleitung mit dem Vertrauensvorschuss, den sie bei ihrer Mandatierung erhält.

Insbesondere unter Berücksichtigung jener Grundsätze, zu denen die Rechtsprechung des *BGH* in ihrer ARAG/Garmenbeck-Entscheidung gelangt ist, soll allein die Aussicht, bei etwaigen Pflichtverletzungen zu haften, Anreize vermitteln, eigenverantwortlich die Grenzen des unternehmerischen Handlungsspielraums respektive ihren „Safe harbour" zu ergründen und diese Grenzen konsequent einzuhalten, um i.S.d. § 93 Abs. 1 S. 2 AktG das Wohl der Gesellschaft zu mehren und Schaden von der Gesellschaft abzuwenden. Der „Sichere Hafen" (Safe harbour) umfasst nach der diesseits vertretenen Ansicht sämtliche Maßnahmen, um ein jederzeit gesetzeskonformes Verhalten der Entität sicherzustellen.

c. Haftungsvoraussetzungen

Wie bereits angesprochen, setzt ein rechtliches Einstehenmüssen die - nicht notwendig schuldhafte - Verletzung einer der Gesellschaft gegenüber bestehenden Pflicht voraus, die sich grundsätzlich auf gesetzlicher Grundlage respektive dem gesetzlich definierten (organschaftlichen) Mandat der Geschäftsleitung, aus dem zwischen Gesellschaft und Geschäftsleitung geschlossenen Anstellungsvertrag oder im Sinne einer Vertrauenshaftung etwa auf Grundlage von §§ 280 Abs. 1 S. 1, 241 Abs. 2, 242 BGB ergeben kann. Bereichsspezifisch ist im Kapitalgesellschaftsrecht zu berücksichtigen, dass eine Haftung der Geschäftsleitung grundsätzlich eine Überschreitung jenes unternehmerischen Handlungsspielraums voraussetzt, dessen Grenzen beispielhaft in § 93 Abs. 1 S. 2 AktG kodifiziert sind - hiernach liegt eine Pflichtverletzung nicht vor, wenn das Vorstandsmitglied bei einer unternehmerischen Entscheidung *vernünftigerweise* annehmen durfte, auf der Grundlage angemessener Information zum Wohle der Gesellschaft zu handeln - und (jedenfalls) sinngemäß auch für den GmbH-Geschäftsführer gelten, der nach § 43 Abs. 1 GmbH in den Angelegenheiten der Gesellschaft die *Sorgfalt eines ordentlichen Geschäftsmannes* anzuwenden hat.

Angesichts der übergeordneten unternehmerischen Zielsetzung, (nachhaltige) Gewinne zu erwirtschaften und die Einnahmequelle zu sichern, zielen die vorgenannten Vorschriften in einem marktwirtschaftlichen Umfeld mit typischerweise volatilen Einflussgrößen (Geldwertstabilität, Energiekosten, Zinskonditionen, tarifäre Löhne und Gehälter etc.) darauf ab, die Unternehmensleitung zu ermutigen, zeitlich limitierte Geschäftschancen im Zweifelsfall zu ergreifen, um das Gesellschaftsvermögen zu mehren und die Liquiditätsgrundlage zu stärken. Ungeachtet dessen, dass die AG - anders als die angesichts ihrer Größe nicht selten personalistisch ausgerichtete GmbH - im Sinne eins es „anonymen Kapitalsammelbeckens"

typischerweise kapitalistisch geprägt ist, handelt es sich bei der § 93 Abs. 1 S. 2 AktG kodifizierten „Business Judgment Rule" um eine grundsätzlich auf alle Kapitalgesellschaften anwendbare Auslegungs- und Beweislastregel. Eine Pflichtverletzung im haftungsrechtlichen Sinne ist hiernach nur anzunehmen, wenn die Grenzen eines von Verantwortungsbewusstsein getragenen, ausschließlich am Unternehmensinteresse orientierten und auf sorgfältiger Ermittlung der Entscheidungsgrundlagen beruhendes unternehmerischen Handelns deutlich überschritten sind, die Bereitschaft zum Eingehen unternehmerischer Risiken unverantwortlich überspannt ist oder sein Handeln aus anderen Gründen als pflichtwidrig gelten muss.[15]

3. Schutzrichtung der Haftung

Die Schutzrichtung der organschaftlichen Binnenhaftung betreffend, ist grundsätzlich zwischen der Haftung gegenüber der Entität und jener gegenüber den Kapitaleignern und Stakeholdern (Gesellschaftsgläubiger, Unternehmensmitarbeiter, allgemeine Öffentlichkeit etc.) zu differenzieren.

Allein angesichts ihrer gesetzlichen Konzeption, wie sie im - insoweit übereinstimmenden - Gesetzeswortlaut des § 93 Abs. 2 S. 1 AktG respektive des § 43 Abs. 2 GmbHG („*der Gesellschaft*") zum Ausdruck gelangt, ist die Geschäftsleitung der zweitgenannten Gruppe gegenüber allenfalls mittelbar verantwortlich. Eine unmittelbare Verantwortung kann sich allenfalls auf deliktischer Grundlage etwa aus §§ 823 Abs. 1, Abs. 2, 826 BGB ergeben, wenn sich der Geschäftsleitung eine Verletzung des - absolut geschützten - Integritätsinteresses nachweisen lässt. Eine (sog.) Durchgriffshaftung kann sich allenfalls ausnahmsweise etwa im Falle einer vorsätzlichen sittenwidrigen Schädigung ergeben.

Allein angesichts des Grundsatzes der organschaftlichen Gewaltenteilung sowie des kapitalgesellschaftlichen Kompetenzgefüges ist die Geschäftsleitung im Falle der AG in erster Linie dem Aufsichtsrat respektive der Hauptversammlung gegenüber verantwortlich. Ihre Verantwortlichkeit folgt ihrem gesetzlichen Mandat. Die diesbezügliche Eingrenzung ihrer Verantwortung wird nach der hier vertretenen Ansicht allein durch die rechtssystematische Stellung der haftungsbegründenden Normen (§§ 93 Abs. 2 S. 1 AktG, 43 Abs. 2 GmbHG) im (besonderen) Zivilrecht unterstrichen, das im Interesse des Verkehrsschutzes grundsätzlich nur eine Haftung zwischen den Beteiligten vorsieht (§§ 311 Abs. 1, 241 Abs. 1 S. 1 BGB).

4. Adressaten der Haftung

Jedenfalls der Gesetzeswortlaut des § 93 Abs. 2 S. 1 AktG („Vorstandsmitglieder") respektive des § 43 Abs. 2 GmbHG („Geschäftsführer") spricht *de lege lata* dafür, den Anwendungsbereich der organschaftliche Binnenhaftung im formellen Sinne auf die offiziell mandatierten Geschäftsleiter zu beschränken und sie, anders als in jenen Staaten mit einer monistischen Kapitalgesellschaftsverfassung, nicht auf Personen auszudehnen, deren sich die Geschäftsleitung zur arbeitsteiligen Verwirklichung ihrer gesetzlichen Aufgaben bedient und die - im materiellen Sinne - typische Geschäftsleitungsfunktionen wahrnehmen (Wirtschafts- und Buchprüfer, Revisoren, Rechtsanwälte, Steuerberater, Unternehmensberater etc.).

Jedenfalls *de lege ferenda* lässt sich demgegenüber kaum von der Hand weisen, dass es angesichts der zunehmenden Verbreitung der Europäischen Aktiengesellschaft (*Societas Europaea*, SE) mit ihrer unverkennbaren Tendenz in Richtung einer stärker monistischen Gesellschaftsverfassung - am 01.07.2015 gab es insgesamt 2.399 SE, darunter 170 allein in

[15] *BGH,* Urteil v. 21.04.1997, Az. II ZR 175/95, BGHZ 135, S. 244 ff. (*ARAG/Garmenbeck*).

Deutschland[16] -, der zunehmenden Akzeptanz von Corporate-Governance-Systemen und angesichts des Umstandes, dass das Engagement „inoffizieller Gesellschaftsorgane" einen erheblichen Einfluss auf das übergeordnete Ziel der Kapitalerhaltung (§§ 93 Abs. 3 AktG, 30 GmbHG) haben kann - im Sinne eines Musterbeispiels hat die Finanzmarktkrise 2008/2009 gezeigt, wie bedeutsam ein zu jeder Zeit hinreichendes EK ist - geboten sein kann, den Anwendungsbereich der gesellschaftlichen Binnenhaftung über den Wortlaut der §§ 93 Abs. 2 S. 1 AktG, 43 Abs. 2 GmbHG auf jene Personen auszudehnen, die typische Managementfunktionen wahrnehmen. Jedenfalls in den angelsächsisch geprägten Ländern mit einer akzentuiert monistischen Gesellschaftsverfassung, die sich allen voran durch eine schwächer ausgeprägte betriebliche Mitbestimmung und eine - infolgedessen - schnellere Entscheidungsfindung auszeichnet, unterliegen insbesondere der Schatzmeister (*treasurer*) und andere geschäftsführende Direktoren (CEO, Secretary etc.) dem Anwendungsbereich der gesellschaftlichen Binnenhaftung.

Zumal die (sog.) Aktienrechtsnovelle 2014 zunächst davon abgesehen hat, §§ 93 Abs. 2 S. 1 AktG respektive § 43 Abs. 2 GmbHG als die den persönlichen Anwendungsbereich der gesellschaftlichen Binnenhaftung definierenden Rechtsgrundlagen auf inoffizielle beziehungsweise faktische Organe auszudehnen, wird hier zunächst davon ausgegangen, dass vorgenannte Haftungsgrundlagen ausschließlich an die offiziell mandatierte Geschäftsleitung adressiert sind. Eine Enthaftung im Wege der Delegation gesetzlicher Geschäftsleitungsfunktionen kommt in den Grenzen des organschaftlichen Kompetenzgefüges allenfalls ausnahmsweise in Betracht, soweit der Delegationsadressat - insbesondere im Hinblick auf seine Qualifikation - ordnungsgemäß ausgewählt, angeleitet und überwacht wird

Namentlich in seiner Entscheidung zur Rechtssache *ISIS* hat der *BGH* hervorgehoben, dass eine ordnungsgemäße Delegation von Verantwortlichkeiten insbesondere die Mandatierung einer - im Sinne des Fremdvergleichsgrundsatzes (*Dealing-at-arms-length*[17]) - unabhängigen und (ökonomisch) qualifizierten Person voraussetzt, die umfassend über den Delegationsgegenstand informiert ist und darüber hinaus unbeschränkten Zugang zu den einschlägigen Dokumenten und sonstigen Informationen hat.[18] Insbesondere obliegt es jedem Geschäftsleiter, den Delegationsgegenstand selbst sorgfältig zu analysieren und sich nicht auf eine rein überwachende Tätigkeit zu beschränken.[19]

a. Grundsätzliche Organisationprinzipien der Unternehmensleitung

a.1) Ausgewählte Organisationsprinzipien

(1.) Monistische Gesellschaftsverfassung

Grundsätzlich gibt es verschiedene Prinzipien, die Unternehmensleitung zu organisieren. Unter den verschiedenen Organisationsmodellen treten vor allem die in den kontinentaleuropäischen Staaten vorherrschende (sog.) dualistische Gesellschaftsverfassung (*two-tier-board*-system), die in den angelsächsisch geprägten Staaten dominierende (sog.)

---

[16] Vgl. *Hans Böckler Stiftung,* http://www.boeckler.de/34750.htm; zuletzt abgerufen am 14.02.2016.

[17] Nach dem (sog.) Fremdvergleichsgrundsatz (*Dealing-at-arms-length*) zur Anwendung, der unter anderem in Art. 9 Abs. 1 OECD-MA kodifiziert ist, sind die Geschäftsbeziehungen zwischen Nahestehenden (steuerlich) danach zu beurteilen sind, wie sich die Beteiligten wie voneinander (wirtschaftlich) unabhängige Dritte unter den Verhältnissen des freien Wettbewerbs verhalten haben würden, wobei stets die verkehrsübliche Sorgfalt ordentlicher und gewissenhafter Geschäftsleiter zu berücksichtigen ist, vgl. *Djanani/ Brähler*, Steuerrecht, 2008, S. 346.

[18] *BGH,* Urteil v. 20.09.2011, Az. II ZR 234/09, AG 2011, S. 876 ff.

[19] Vgl. *Simon/Merckelbach,* AG 2014, S. 318, 321.

monistische Gesellschaftsverfassung (*one-tier-board*-system) und - mit insgesamt steigender Tendenz - unterschiedliche Erscheinungen von Corporate-Governance-Systemen hervor.

Prägendes Merkmal der monistischen Gesellschaftsverfassung ist das Zusammentreffen von Geschäftsführung und Aufsicht in ein und demselben Gesellschaftsorgan, das sich i.d.R. aus mehreren *directors* rekrutiert, von denen jeder für sich für ein bestimmtes Ressort respektive Fachgebiet zuständig ist und an deren Spitze der *Chief executive officer* (CEO) steht. Bedeutsam ist des Weiteren der Schatzmeister (*treasurer*), der für das Ressort der Finanzen verantwortlich zeichnet. Die monistische Gesellschaftsverfassung zeichnet sich insbesondere dadurch aus, dass der operativen Geschäftsleitung vergleichsweise umfassende Kompetenzen zugewiesen sind, wie es sich exemplarisch an der Person des CEO zeigt, dessen Funktion sich praktisch mit derjenigen eines Aufsichtsratsmitgliedes i.S.d. § 95 AktG vergleich lässt.[20]

(2.) Dualistische Gesellschaftsverfassung

Die insbesondere durch das deutsche Aktienrecht determinierte dualistische Gesellschaftsverfassung zeichnet sich dadurch aus, dass Geschäftsführung und Aufsicht zwei unterschiedlichen Organen zugewiesen sind. Nach Maßgabe des § 76 Abs. 1 AktG hat der Vorstand die Gesellschaft unter eigener Verantwortung zu leiten. Besteht der Vorstand aus mehreren Personen, so sind sämtliche Vorstandsmitglieder nur gemeinschaftlich (*joint-and-severally*) zur Geschäftsführung befugt, § 77 Abs. 1 AktG.

Dem Grundsatz der organschaftlichen Gewaltenteilung folgend, bestimmt der redaktionell mit „Aufgaben und Rechte des Aufsichtsrats" überschriebene § 111 Abs. 1 AktG, dass der Aufsichtsrat die Geschäftsführung zu überwachen hat. Um seiner gesetzlichen Aufsichtspflicht zu genügen, kann der Aufsichtsrat (insbesondere) die Bücher und Schriften der Gesellschaft sowie die Vermögensgegenstände, namentlich die Gesellschaftskasse und die Bestände an Wertpapieren und Waren, einsehen und prüfen (§ 111 Abs. 2 S. 1 AktG). Um seiner Aufgabe bestmöglich zu entsprechen und im Sinne einer stärkeren Professionalisierung einer „Politisierung" seines Mandats entgegenzuwirken, kann er hierzu einzelne Mitglieder oder für bestimmte Aufgaben besondere Sachverständige beauftragen (§ 111 Abs. 2 S. 2 AktG). Der Aufsichtsrat erteilt dem Abschlussprüfer den Prüfungsauftrag für den Jahres- und den Konzernabschluss gemäß § 290 HGB. Insbesondere obliegt es dem Aufsichtsrat komplementär zu seinen gesetzlich kodifizierten Pflichten, die Geschäftsführung jederzeit dazu anzuhalten, ihren Legalitäts-, Sorgfalts- und Treuepflichten zu entsprechen.[21]

Insbesondere angesichts einer vergleichsweise stark ausgeprägten betrieblichen Mitbestimmung, einer dadurch längeren Entscheidungsfindung und angesichts der praktischen Erfahrung, dass sich bei öffentlich beeinflussten Aufsichtsräten, der nicht selten aus Personen mit zweifelhafter finanzieller wie (Betriebs-) wirtschaftlicher Expertise rekrutiert, die sich insbesondere bei der verzögerten Realisierung großer Infrastrukturvorhaben wie dem Hauptstadtflughafen „Willy Brand" in Berlin (BER) oder der Elbphilharmonie in Hamburg zeigt, wächst die Anzahl der Unternehmen, die sich in der Rechtsform der SE *o*rganisieren. Zumal eine größtmögliche Konzentration (Betriebs-) wirtschaftlicher wie finanzieller Expertise einer beschleunigten Entscheidungsfindung und damit einer Wahrnehmung kurzfristiger marktlicher Chancen dient, steht die dualistische Gesellschaftsverfassung zunehmend in der Kritik.

---

[20] Vgl. *Ringe/Otte,* in: Triebel/Illmer/Ringe/Vogenauer/Ziegler, Handels- und Wirtschaftsrecht, 2012, S. 261.
[21] Vgl. *Grundmann,* Gesellschaftsrecht, 2011, Rn. 388.

(3.) Corporate Governance-Systeme

Um den Gesetzgeber bei seiner zentralen Aufgabe zu unterstützen, die unternehmerische Gestaltungskraft zur Förderung der (allgemeinen) Wirtschaftskraft zu bündeln und zu steuern, werden die legislativen Steuerungsinstrumente (Gesetz, Verordnung, Richtlinie) durch Kodizes von Marktteilnehmern ergänzt.[22] Entsprechende Kodizes finden sich sowohl auf europäischer als auch auf nationaler Ebene.[23] Das allgemein gestiegene Bewusstsein für die Wechselwirkung zwischen einem ethisch vertretbarem Unternehmenshandeln und der gewinnrelevanten Wertschätzung unter Kapitalanlegern, Investoren und Stakeholdern zeigt sich auf Unternehmensseite insbesondere in der wachsenden Akzeptanz von Corporate Governance- Systemen wie dem Deutschen Corporate Governance-Kodex (DCGK[24]). Spätestens seit dem Beginn des neuen Millenniums lassen sich insbesondere bei großen Kapitalgesellschaften vielgestaltige „proaktive" Maßnahmen zur Sicherstellung einer konsequenten Werteorientierung und zur Pflege einer wirksamen externen Wertekommunikation konstatieren.[25] Im Zentrum dieser Maßnahmen steht eine umfassende mittel- bis langfristige Unternehmensplanung, die sowohl der internen Analyse der Unternehmenswertentwicklung als auch einer glaubwürdigen Wertekommunikation nach außen dient.[26]

Per definitionem sind mit dem Begriff der *Corporate Governance* an die Unternehmensleitung adressierte Führungsgrundsätze angesprochen.[27] Die CG umfasst alles, was mit dem Organisationssystem im Sinne eines Ordnungsrahmens für die erfolgsorientierte Leitung und die verantwortliche Überwachung eines Unternehmens (einschließlich eines systemgestützten Informations- und Interessenaustausches zwischen Unternehmen und Umwelt) korreliert und ebenso effizient wie verlässlich den Interessen der Anleger an den Kapitalmärkten dient. Unter Rückgriff auf eine Definition von *Suter*[28] lässt sich CG als die Gesamtheit aller Maßnahmen, Mittel und Mechanismen umschreiben, welche die Auswirkungen bestehender Zielkonflikte zwischen den Anspruchsgruppen einer Unternehmung zu minimieren vermögen und dazu beitragen, den Investoren zu einer risikoadäquaten Rendite auf ihr investiertes Kapital zu verhelfen.

CG-Systeme betreffen insbesondere die interne Struktur des Unternehmens (Organe, Entscheidungsträger, Befugnisse etc.), das interne Kontrollsystem oder die Arbeitnehmerbeziehungen.[29] Sie können sich des Weiteren auf das Risikomanagement, die Finanzierungspolitik, die *Investor Relations* sowie die Kontakte zu Kunden ebenso wie zu Lieferanten und Behörden beziehen.[30] Letztlich können sie die externe Überwachung durch Wirtschaftsprüfer betreffen.[31] Als maßgebliche Einflussgrößen, die zu einer wirksamen CG beitragen, lassen sich insoweit - *erstens* - die Kapitalmärkte, - *zweitens* - die Produkt-, Faktor- und Arbeitsmärkte, firmeninterne Kontrollsysteme sowie die Funktion des *Board of Directors* (Verwaltungsrat bzw. Aufsichtsrat) und - *drittens* - das maßgebliche Rechtssystem, der

---

[22] Vgl. *Kalss/Burger/Eckert,* Entwicklung, 2003, S. 371 ff.; Grundlegend zu den Unternehmenskodizes: *Talaulicar,* Unternehmenskodizes, 2006, S. 1 ff.
[23] Vgl. *Kalss/Burger/Eckert,* Entwicklung, 2003, S. 371 ff.
[24] Deutscher Corporate Governance Kodex (DCGK) in der Fassung v. 24.06.2014 (mit Beschlüssen aus der Plenarsitzung v. 24.06.2014)
[25] Vgl. *Volkart,* Corporate Finance, 2008, S. 1098.
[26] Vgl. *Volkart,* Corporate Finance, 2008, S. 1098.
[27] Zur Entwicklung des Deutschen Corporate Governance Kodex: Vgl. *Bernhardt,* BB 2008, S. 1686 ff,
[28] Vgl. *Volkart,* Corporate Finance, 2008, S. 1048.
[29] Vgl. *Roth/Büchele,* in: Büchele/Mildner/Murschitz/Roth/Wörle, Corporate Governance, 2006, S. 2. Vgl.
[30] *Roth/Büchele,* in: Büchele/Mildner/Murschitz/Roth/Wörle, Corporate Governance, 2006, S. 2.
[31] Vgl. *Roth/Büchele,* in: Büchele/Mildner/Murschitz/Roth/Wörle, Corporate Governance, 2006, S. 2.

wirtschaftspolitische Rahmen und die regulatorischen Bestimmungen hervorheben.[32]

Anders als im US-Amerikanischen Rechtskreis ist die Finanzintermediation der Banken in kontinentaleuropäischen Staaten vergleichsweis stark ausgeprägt. Im Rahmen der CG ist daher zwischen der Unternehmens- und Aktionärsebene zu differenzieren. Die Ebene der Gesellschaft trägt zum „inneren Dreieck" zwischen internen und externen Leitorganen (Management, Board und Revision) bei und fördert (dadurch) die Funktionsweise der obersten Führung. Demgegenüber führt die Ebene der Anteilseigner zum „äußeren Dreieck" zwischen dem Unternehmen - Management, Board und Revision bilden hier das „innere Dreieck" - Aktionären bzw. Beteiligungspapierinhabern, dem Kapitalmarkt und weiteren Stakeholdergruppen. Die CG zielt insoweit auf das funktionale Zusammenwirken je in einem inneren Dreieck und einem äußeren Dreieck sowie zwischen diesen beiden Kräftefeldern ab.[33]

a.2) Grenzen der organschaftlichen Verfassung

In den (zwingenden) gesetzlichen Grenzen steht es der Geschäftsleitung allein auf Grund der grundrechtlich geschützten Unternehmens- und der diese konkretisierenden Organisationsfreiheit grundsätzlich frei, die organschaftliche Verfassung dem jeweiligen Unternehmens - und Geschäftsgegenstand sowie den praktischen Notwendigkeiten insbesondere des operativen Geschäftsbetriebs anzupassen. Unabhängig von der konkreten Unternehmensverfassung ist der Vorstand gleichwohl gehalten, die zwingenden Grenzen der organschaftlichen Verfassung sowie das gesetzlich determinierte Kompetenzgefüge einzuhalten.

In den vorgenannten Grenzen hat der Vorstand allein auf Grund seiner Bindung an die gesellschaftliche Treuepflicht darauf hinzuwirken, dass sämtlichen operativen Funktionen bestmöglich erfüllt und insbesondere die verfügbaren Humanressourcen bestmöglich zum Einsatz gelangen. Insbesondere auf Grund ihrer übergeordneten Verpflichtung, Gewinne zu erwirtschaften und die Einnahmequelle zu sichern, und angesichts ihrer Bindung an die jeweilige Geschäftsstrategie wird die Geschäftsleitung nicht selten faktisch hierzu gezwungen sein.

---

[32] Vgl. *Volkart,* Corporate Finance, 2008, S. 1048.
[33] Vgl. *Volkart,* Corporate Finance, 2008, S. 1049.

Thorsten Eidenmüller[1]

Incoterms als zentrales Element des Handelsrechts‘

Keywords
Internationale Handelsklauseln, Handelsrecht, Haftung, Haftungsübergang, Transportgefahr

1. Einführung in die Problematik

Bei einem internationalen Kauf müssen Güter oft über lange Strecken über Ländergrenzen hinweg mit multimodalen Transportoptionen verfrachtet werden. Zusätzliche Kosten ergeben sich aus der regelmäßig längeren Distanz des Transportes, der Notwendigkeit Aus- und Einfuhrgenehmigungen zu beschaffen oder dem Erfordernis des Abschlusses einer Transportversicherung. Durch den längeren Transportweg erhöhen sich zudem die Risiken der Beschädigung oder des Verlustes der Waren während des Transportes. Fragen des Übergangs der Sach- und Preisgefahr vom Verkäufer auf den Käufer sind häufig streitbefangen. Des Weiteren können Unwägbarkeiten daraus resultieren, dass gegebenenfalls erforderliche Ausfuhr- und Einfuhrgenehmigungen nicht rechtzeitig beschafft werden können.

Alle diese zusätzlichen Risiken sind beim Abschluss eines internationalen Warenkaufvertrages zu berücksichtigen und vertraglich Vorsorge für ein rechtssicheres Verfahren für die beteiligten Parteien zu schaffen. Ein internationaler Warenkaufvertrag ist zwar auch dann wirksam, wenn die Parteien zu diesen Themenbereichen keine ausdrückliche, widerspruchsfreie Regelung getroffen haben aber in solchen Fällen gelten die jeweils anwendbaren nationalen Kaufrechte oder diejenigen des UN-Kaufrechts (CISG – United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods), soweit dieses anwendbar ist und nicht von den Parteien explizit ausgeschlossen wurde.

Im Anwendungsbereich des CISG beschreibt Art. 31 CISG für den Fall, dass die Parteien nichts anderes vereinbart haben, den Inhalt der Lieferpflicht und den Ort der Lieferung. Aus den Art. 66 ff. CISG ergibt sich, wer das Risiko des Untergangs oder der Beschädigung der Ware zu tragen hat. In der Praxis jedoch gilt das CISG als latent verkäuferfreundlich und bei vielen Zweifelsfragen als lückenhaft (z.B. bei Fragen der Haftung und der Verjährung),so dass die lückenausfüllende subsidiäre Wirkung des CISG, wenn Vertragsparteien keinen vorrangige vertragliche Regelung getroffen haben, von den Betroffenen in der Regel nicht begrüßt wird. Es ist immer sachgerechter, wenn die Parteien die Hauptfragen internationaler Handelskäufe ausdrücklich geregelt haben. Die INCOTERMS (International Commercial Terms) leisten hier einen wertvollen, nicht mehr hinwegzudenkenden, Beitrag.

Sie sind nur ein Baustein im Bemühen um die Herstellung internationaler Uniformität außerhalb von völkerrechtlichen Verträgen, Freihandelsabkommen oder Einheitsgesetzen.

2. Historie der INCOTERMS

Bei der Bestimmung ergänzender Regelungen übe den Lieferort, die Transportkosten und Transportversicherungen, die Risikozuordnung im Falle der Beschädigung oder des Untergangs der Kaufsache während des Transports, sowie der Frage, wer Export- oder Importgenehmigungen zu beschaffen und gegebenenfalls Einfuhrzölle zu bezahlen hat, können die Parteien auf internationale Standardklauseln zurückgreifen, die eine weltweite

---

[1] JUDr. Thorsten Eidenmüller, PhD., PhD.-Student an der Matej-Bel Universität zu Banska Bystrica

Akzeptanz genießen und deren Auslegung in zahlreichen Schiedsverfahren verfestigt wurde, so dass ihr Gebrauch ein hohes Maß an Rechtssicherheit verspricht.

Standardklauseln, die in unterschiedlicher Kombination diese Fragenkomplexe regeln, sind die ständig aktualisierten und den internationalen Praxisanforderungen angepassten INCOTERMS der Internationalen Handelskammer (International Chamber of Commerce, ICC) in Paris. Neben den UNCITRAL Rules of Arbitration ist die Schiedsgerichtsbarkeit der ICC mit ihrem Regelinstrumentarium das weltweit am meisten angewandte Forum zur Beilegung von Handelsrechtsstreitigkeiten außerhalb der ordentlichen nationalen Gerichtsbarkeit. Der allgemein übliche Gebrauch der alle 2 – 3 Jahre aktualisierten INCOTERMS hat zur Bedeutung der ICC weiter beigetragen.

Die Richtlinien und anderen Regelwerke der ICC, der UNO und ihrer Unterorganisationen, des UNIDROIT-Instituts, die Mustervertragsbedingungen von internationalen professionellen Verbänden wie z.B. der FIDIC (Internationale Organisation der beratenden Ingenieure mit Sitz in Genf), Schieds- und Schlichtungsnormen, Verbands- und Standardvertragsbedingungen sind alles Instrumente der globalen Vereinheitlichung des Handels- und Wirtschaftsrechts und der Vertragspraxis.

Dazu gehören auch u.a.

- Die ICC Einheitlichen Richtlinien und Gebräuche für Dokumenten-Akkreditive (ERA 600)
- Die ICC Uniform Rules for Demand Guarantees (URDG)
- Die ICC Uniform Rules for Collections 1995
- Die Standardvertragsbedingungen der FIIC für Bau- und Anlagenverträge
- Mustervertragsbedingungen der UN-ECE
- Die UNCITRAL Arbitration Rules
- Die UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts
- Die Principles of European Contract Law der Lando – Kommission sowie der prominenteste Vertreter des global harmonisierten ‚Soft Law‘, die INCOTERMS

Die internationale Handelskammer in Paris hat seit den 1930er Jahren jeweils auf den neuesten Stand gebrachte, an den sich verändernden Handelsbräuchen orientierte Musterklauseln, zur Verfügung gestellt, die ergänzend für internationale Warenkäufe verwendet werden können. Sie liegen derzeit in der Fassung der INCOTERMS 2012 vor und enthalten neben dem Abkürzungscode Kurzerläuterungen zu Gebrauch und Wirkung.

3. Übersicht über die INCOTERMS

Die revidierte aktuelle Fassung der INCOTERMS umfasst die folgenden Positionen (wegen der internationalen Gebrauchs in der Originalversion in englischer Sprache dargestellt):

EXW (Ex Works) – Erläuterung: The seller's only responsibility is to make the goods available at the seller's premises. The buyer bears full costs and risks of moving the goods from there to destination.

FCA (Free Carrier) – Erläuterung: The seller delivers the goods, cleared for export, to the carrier selected by the buyer. The seller loads the goods if the carrier pickup is at

seller's premises. From that point, the buyer bears the costs and risks of moving the goods to destination.

CPT (Carriage paid to) – Erläuterung: the seller pays for moving the goods to destination. From the time the goods are transferred to the first carrier, the buyer bears the risks of loss or damage.

CIP (carriage and insurance paid to) – Erläuterung: The seller pays for moving the goods to destination. From the time the goods are transferred to the first carrier, the buyer bears the risks of loss or damage. The seller, however, purchases the cargo insurance.

DAT (delivered at terminal) – Erläuterung: The seller delivers when the goods, once unloaded from the arriving means of transport, are placed at the buyer's disposal at a named terminal at the named port or place of destination. 'Terminal' includes any place, whether covered or not, such as a quay, warehouse, container yard or road, rail or air cargo terminal. The seller bears all risks involved in bringing the goods to and unloading them at the terminal at the named port or place of destination.

DAP (delivered at place) – Erläuterung The seller delivers when the goods are placed at the buyer's disposal ln the arriving means of transport ready for unloading at the named place of destination. The seller bears all risks involved in bringing the goods to the named place.

DDP (delivered duty paid) – Erläuterung: The seller delivers the goods – cleared for import – to the buyer at destination. The seller bears all costs and risks of moving the goods to destination, including the payment of customs duties and taxes.

Maritime – only Terms

FAS (free alongside ship) – Erläuterung: The seller delivers the goods to the origin port. From that point, the buyer bears all costs and risks of loss or damage.

FOB (free on board) – Erläuterung: The seller delivers the goods on board of the ship and clears the goods for export. From that point, the buyer bears all costs and risks of loss and damage.

CFR (cost and freight) – Erläuterung: The seller clears the goods for export and pays the costs of moving the goods to destination. The buyer bears all risks of loss and damage.

CIF (cost, insurance, freight) – Erläuterung: The seller clears the goods for export and pays the costs of moving the goods to the port of destination. The buyer bears all risks of loss or damage. The seller, however, purchases the cargo insurance.

4. Geltungsbereich und Rechtsnatur der INCOTERMS

Die INCOTERMS gelten nur, sofern sie von den Vertragsparteien gültig vereinbart wurden. Sie werden damit nicht automatisch, z.B. aufgrund eines Handelsbrauchs bei grenzüberschreitenden Warenlieferungsverträgen, Vertragsinhalt. INCOTERMS stehen damit weder auf Gesetzesstufe, noch haben sie den Charakter einer völkerrechtlichen Konvention oder die Stellung von Handelsgewohnheitsrecht. Parteien, die sich für die Inkorporierung von INCOTERMS entschieden haben, ist anzuraten, jeweils nach der Benennung der gewählten Klausel (z.B. CIF) stets das Wort INCOTERMS in der gewählten Fassung (z.B. Fassung von 2012) zu vermerken, um Rechtsunsicherheiten vorzubeugen.

Aus dem Dargestellten ergibt sich bereits das Verhältnis der INCOTERMS zu anderen Rechtsquellen, wie dem Kaufrecht des BGB oder handelsrechtlichen Spezialnormen des

Wiener Kaufrechtsübereinkommens, CISG. Sofern INCOTERMS vereinbart wurden, gelten diese in ihrem eigenen Regelungsbereich und gehen allgemeinen Gesetzesfassungen vor, soweit diese dispositive und nicht zwingende Normen enthalten.

INCOTERMS selbst weisen eine hohe Flexibilität auf und können von den sie verwendenden Parteien beliebig verändert oder ergänzt werden. Parteien können daher eine INCOTERM-Klausel in ihrem Vertrag vereinbaren, gleichzeitig aber dazu ergänzende oder modifizierende Regelungen festlegen (beliebt war z.B. der Zusatz ‚FOB stowed', d.h. nicht nur die Verbringung an Bord, sondern die zusätzliche Ladungssicherung). Solche Zusätze sind allerdings nicht zu empfehlen, da sie den feststehenden, geübten und judizierten Rechtsbereich der Klausel destabilisieren und damit zu Rechtsunsicherheit führen, weil keine klaren Kriterien bestehen, was der gewählte Zusatz rechtlich genau bedeuten soll.

Ein Bereich, der lange diskutiert wurde, ist die Frage, ob INCOTERMS als vorformulierte Vertragsbedingungen der Inhaltskontrolle von Allgemeinen Geschäftsbedingungen nach den §§ 305 ff. BB unterliegen. Dabei ist zu beachten, dass der Anwendungsbereich für derartige Klauselüberprüfungen bei der Verwendung von Formularklausel im B2B-Geschäft ohne Beteiligung eines besonders schützenswerten Verbrauchers, wie bei internationalen Handelsgeschäften die Regel, nach § 310 I BGB eng gefasst ist, weil zwischen Kaufleuten die Überprüfungsmöglichkeiten der §§ 308 und 309 BGB keine Anwendung finden. Allerdings wären Standardklauseln immerhin am allgemeinen Auffangmaßstab des § 307 I, II BGB zu messen, d.h. daran, ob ein Verwender solcher Klauseln den Vertragspartner entgegen den Geboten von Treu und Glauben unangemessen benachteiligt.

Die inzwischen h.M. (herrschende Meinung) in Rechtsprechung und Literatur geht allerdings mittlerweile davon aus, dass INCOTERMS nicht den Rechtscharakter Allgemeiner Geschäftsbedingungen haben, da sie regelmäßig nicht von einer Partei einseitig in einen Vertrag eingeführt werden, sondern als gemeinsame Wahl zweier Parteien im Rahmen eines Verhandlungsprozesses gelten können. Wenn man diese Auffassung als zutreffend annimmt, greift die gesetzliche Wertung des § 305 b BGB, wonach individuelle Vertragsabreden den Vorrang vor Allgemeinen Geschäftsbedingungen haben. Im Übrigen ist kaum ein Fall denkbar, bei dem zwischen geschäftserfahrenen Handelspartnern die Vereinbarung von INCOTERMS den Vertragspartner unangemessen benachteiligen könnte.

Eine weitere Rechtsunsicherheit und damit ein Plädoyer für eine stets genaue Bezeichnung der verwendeten INCOTERM-Klausel ist die Tatsache, dass basierend auf einer frühen Fassung des § 2 – 319 des US- Uniform Commercial Code (UCC) täuschend verwechselbare Handelsklauseln für internationale Handelsgeschäfte Verwendung fanden. So hatte etwas eine US-amerikanische F.O.B. Klausel eine wesentlich andere Bedeutung als eine FOB INCOTERM in der damaligen Fassung von 2000. Das wirkte sich insbesondere bei Geschäften mit Ziel- oder Ursprungsländern aus, für die die USA ein wichtiger Handelspartner sind. Mittlerweile hat die Neuregelung des § 2 -319 UCC die Verwechselbarkeit mit ICC - INCOTERMS gedämpft aber noch immer nicht vollständig beseitigt, so dass noch immer nicht von einer unangefochtenen Weltgeltung der INCOTERMS ohne Verwechslungsgefahr ausgegangen werden kann. Gerade in den USA wenden zahlreiche Unternehmen noch immer mit Vorliebe ihre altgewohnten ‚Revised American Foreign Trade Definitions' an, obwohl international der Gebrauch der ICC-INCOTERMS dominiert. Der Anpassungsprozess wird sicher noch eine Zeit in Gang bleiben.

Zu beachten ist auch, dass INCOTERMS nur zwischen den Parteien des jeweiligen Vertrags Geltung beanspruchen, Sie gelten nicht im Verhältnis der Parteien zu Spediteuren, Frachtführern, Versicherungsgesellschaften oder involvierten Akkreditiv- und Bürgschaftsbanken.

5. Gliederung und Gebrauch der INCOTERMS

Seit der erstmaligen Erarbeitung der INCOTERMS durch die ICC im Jahr 1936 wurde eine grundlegende Revision der Klauseln im Sinne einer kompletten Neugliederung im Jahre 19990 unternommen. Seither sind die Klauseln so strukturiert, dass die Verkäuferverpflichtungen von Klausel zu Klausel zu- und spiegelbildlich die Käuferverpflichtungen von Klausel zu Klausel abnehmen. Jede Klausel ist unterteilt in zehn Punkte, bezeichnet mit A1 – A10 für die Pflichten des Käufers bzw. B1 – B10 für die Pflichten des Verkäufers. Befasst man sich mit den INCOTERMS-Klauseln, so ist es am sinnvollsten, sich die Transportkette (vom Werk bis zum Bestimmungsort) vor Augen zu halten, denn die Systematik jeder einzelnen Klausel wird durch den Zeitpunkt der Lieferung der Ware an den Verkäufer (‚delivery') bestimmt.

Die INCOTERMS – Klauseln sind in vier Gruppen unterteilt: E, F, C und D. Bei zwei dieser Gruppen ist der Übergang von Risiko und Kosten entweder möglichst nahe beim Verkäufer oder möglichst nahe beim Käufer vorgesehen, weshalb diese Klauseln auch ‚Extremklauseln' wegen ihrer relativen Einseitigkeit und Unausgewogenheit genannt werden. Dennoch sind auch diese Klauseln wichtig und gebräuchlich, weil in der Praxis der Handelsgeschäfte häufig die Marktmacht den Inhalt der Verträge bestimmt.

Die erste dieser ‚Extremklauseln' ist die Es-Works-Klausel (EXW), bei der der Käufer die auf dem Betriebsgelände des Verkäufers bereitgestellte Ware als Holschuld mit entsprechend frühem Risikoübergang abholen muss (Abholklausel). Der Käufer trägt sowohl die Kosten als auch das Risiko des Transports. Die Vertragserfüllung und Lieferung des Verkäufers besteht darin, dass er die Ware dem Käufer am benannten Lieferort zur Abholung ohne Verladung auf ein Beförderungsmittel zur Verfügung stellt.

Genau gegenteilig konzipiert sind die Klauseln der D-Gruppe (DAT, DAP und DDP). Bei diesen Klauseln trägt der Käufer das Risiko erst nach vollendetem Transport an den Bestimmungsort, für welchen der Verkäufer die Kosten zu tragen hat. Der maßgebende Zeitpunkt, zu welchem das Risiko und die Kosten übergehen, liegt erst nach Ankunft der Ware am vorbestimmten Ort, weshalb man bei den D-Klauseln auch von ‚Ankunftsklauseln' spricht.

Zwischen diesen beiden Extremen finden sich die Gruppen der traditionellen Versendungsklauseln, die F- und die C-Gruppe. Den F-Klauseln (FCA, FAS und FOB) ist grundsätzlich gemeinsam, dass sich die Verpflichtung des Verkäufers darin erschöpft, die Ware an einen vom Käufer bestimmten und beauftragten Frachtführer zu übergeben. Bei den C-Klauseln (CPT, CIP, CFR und CIF) hingegen muss der Verkäufer bei gleichbleibenden Ablieferungsverpflichtungen zusätzlich die Frachtkosten übernehmen und die Versendung organisieren.

Nicht jede der elf INCOTERM-Klauseln ist für jede Transaktion oder Transportart (einschließlich des multimodalen Transports) gleichermaßen geeignet. Man kann zwar nicht leugnen, dass im kaufmännischen Verkehr jede Leistung und jedes Risiko in Geld kalkulierbar ist, so dass es im Prinzip keine Rolle spielen dürfte, welche Klausel vereinbart wird, wenn man davon ausgeht, dass der Kaufpreis bei einer EXW-Vereinbarung eben billiger, bei einer DDP-Klausel entsprechend teurer wird.

Zu beachten ist nämlich, dass vier Klauseln von der ICC speziell für den See- und Binnenschifffahrtstransport konzipiert wurden und nur beim Einsatz dieser Versendungsart zum Einsatz kommen sollten. Die Rede ist von FAS, FOB, CFR und CIF. Aber auch hier ist noch einmal von den Parteien genau zu überlegen. Die beiden bekanntesten Klauseln für den konventionellen Seetransport, FOB und CIF, sollten bei einem Seetransport mit Containern

vermieden und stattdessen durch die besser auf den Containertransport abgestimmten Klauseln FCA und CIP ersetzt werden.

Des Weiteren existieren in manchen Ländern währungsrechtliche Beschränkungen, die Exporteure und Importeure zur Aufnahme bestimmter INCOTERMS in ihren Verträgen verpflichten.

Zudem sollte eine EXW-Klausel im Interesse des Käufers dann nicht vereinbart werden, wenn der ausländische Käufer die Ausfuhrgenehmigung für das Exportgut beschaffen muss, im Verwaltungsverfahren über die Genehmigungserteilung aber gar nicht antragsberechtigt ist und nicht über die notwendigen Sprachkenntnisse verfügt. Vergleichbares gilt für den Verkäufer in Bezug auf die Vereinbarung einer DDP-Klausel, wenn die Erledigung von Einfuhrformalitäten und die Beschaffung eventuell erforderlicher Einfuhrgenehmigungen für den Verkäufer ein schier unüberwindbares Hindernis darstellen.

6. Sonderprobleme beim INCOTERM – Gebrauch

Häufig problematisch wird es dann, wenn in internationalen Handelsverträgen Klauseln vereinbart werden, ohne dass die Geltung der INCOTERMS in einer bestimmten Fassung ausdrücklich oder konkludent vereinbart worden sind. So war es in einem vom BGH (Bundesgerichtshof) entschiedenen Fall (BGH WM 1975, 917, 920). Ein deutsche und eine türkische Firma vereinbarten eine größere kommerzielle Weinlieferung, wobei im Kaufvertrag der Preis der Ware mit dem Zusatz ‚FOB Izmir' versehen war, ohne dass vereinbart worden war, dass die INCOTERMS gelten sollten. Der BGH nahm den Preiszusatz zum Anlass, in seinem Urteil auszuführen, dass die Auslegungsgrundsätze der §§ 133, 157 BGB dafür sprächen, dass die Parteien im Rahmen ihrer Privatautonomie vereinbaren wollten die handelsübliche INCOTERM-Klausel ‚FOB' zum Vertragsbestandteil zu machen. Der BGH bezog sich dabei auf den deutschen Auslegungsgrundsatz von Willenserklärungen, dass der wirkliche Willen der Parteien zu erforschen sei und Verträge nach Treu und Glauben mit Rücksicht auf die Verkehrssitte auszulegen seien.

Dieser Richterrechtsfortbildung widersprachen gewichtige Stimmen in der Literatur, die bestritten, dass INCOTERMS zu allgemeingültigen Handelsbräuchen im Sinne einer ‚Lex Mercatoria' erstarkt seien. Andere Autoren befürworten die Anwendung der INCOTERMS, auch wenn sie nicht ausdrücklich oder konkludent vereinbart wurden und die vermittelnde Position zieht sich – ähnlich wie der BGH- auf die Auslegungsposition zurück, die die Geltung der INCOTEMS über eine ergänzenden Vertragsauslegung als Ausdruck des faktisch Üblichen anerkennt.

Kaum praxistauglich dürfte die Meinung sein, dass jede nicht ausdrückliche Vereinbarung automatisch zur Anwendung nationalen Kollisionsrechts führt, um die maßgebliche nationale Variante der ‚Trade Terms' zu ermitteln.

Im internationalen Vergleich hat sich ein US-amerikanisches Bundesgericht die Rechtssicht zu Eigen gemacht, dass die INCOTERMS auch ohne ausdrücklichen Hinweis im Vertrag gelten, wenn die Parteien entsprechende Klauseln verwenden (United States District Court for the Southern District of New York, Urt. V. 26.3.2002 – 00 Civ. 934. Die Entscheidung erging im Zusammenhang mit Art. 9 CISG, was dafür spricht, dass der U.S. District Court in den INCOTERMS schon eine Art internationalen Handelsbrauch sah).

Auch der EuGH hat in einem Urteil aus dem Jahr 2011 die INCOTERMS als Handelsbräuche eingestuft, die ‚besonders hohe Anerkennung genießen' und ‚in der Praxis weit verbreitet sind'(EuGH, Urteil v. 9.6.2011). Bei der Auslegung von Art. 5 Nr. 1 der

Verordnung ‚Brüssel I' müssten die im internationalen Handelsverkehr üblichen Bestimmungen und Klauseln wie die INCOTERMS berücksichtigt werden. Im konkreten Fall hatten die Parteien nicht einmal ausdrücklich auf einen INCOTERM Bezug genommen, sondern die Klausel 'Resa: Franco nostra sede' gewählt, die nach dem unwidersprochenen Vortrag der italienischen Partei exakt dem INCOTERM ‚EXW' entspricht. Man kann in dieser Entscheidung des EuGH also eine Bestätigung der Meinung sehen, dass die INCOTERMS auch ohne deren ausdrückliche oder stillschweigende Nennung gelten.

Diese Haltung der Justiz ist aus Praktikabilitätsgründen nachvollziehbar. Wenn Kaufleute im internationalen Handel auf bekannte Standardklausel zurückgreifen, zeigen sie dadurch, dass die Anwendung solcher Standards gewünscht ist. Werden zusätzlich die INCOTERMS und ihre Geltung nicht im Vertragstext genannt, sollte sich an ihrer Geltung nichts ändern.

Dem Kaufmann und Klauselverwender dürfte es fernliegen, für die Auslegung einer gängigen Handelsklausel nationales Recht heranzuziehen und die Bedeutung des Gewollten den Kollisionsnormen des IPR (Internationales Privatrecht) zu überlassen.

Somit kann von einer grundsätzlichen Geltung derartiger Klauseln auch dann ausgegangen werden, wenn die ergänzende Vertragsauslegung ergibt, dass die Parteien ihre Geltung wünschen.

7. Fazit

INCOTERMS sind eine wertvolle und rechtssichere Vereinfachung der wichtigsten Vertragsvereinbarungen im internationalen Handelsverkehr. Zu berücksichtigen ist aber, dass bestimmte vertragsrelevante Probleme von den INCOTERMS nicht geregelt werden, wie Kaufpreis, Zahlungsbedingungen, Rechtsfolgen von Vertragsverletzungen oder der Eigentumsübergang.

Außerdem muss berücksichtigt werden, dass derartige Klauseln immer im Einklang mit den übrigen vertraglichen Regelungen sein müssen und Widerspruchsfreiheit auch gegenüber verwendeten AGB bestehen sollte.

Eine klare Einbeziehung und Benennung der Klauseln ist in jedem Fall einer ergänzenden Vertragsauslegung vorzuziehen, da sonst die Bedeutung des Geregelten dem Willen der Parteien entzogen wird.

Insgesamt sind die INCOTERMS ein Beispiel für eine ‚neue lex mercatoria', denen zwar die Rechtsnormqualität fehlt, die sich aber diese ‚Schwäche' zur Stärke machen, denn anders als gesetztes Recht bedürfen sie nicht der Ratifikation, sondern sie haben sich als flexibles Qualitätsprodukt einer unabhängigen Organisation weltweit durchgesetzt.

Literaturhinweise

Baumbach/Hopt, Kommentar zum Handelsgesetzbuch, 35. Aufl. 2012, 2. Teil (6) Incoterms, Einleitung, Rn. 1 – 45
Blaurock, Incoterms als allgemeine Handelsbräuche, ZEuP 1993, 247, 255
Eisemann, Die Incoterms im internationalen Warenkaufrecht, 1967, 46 ff.
Graf v. Bernstorff, Incoterms 2010 der Internationalen Handelskammer (ICC), 2012
Martiny, in: Reithmann/Martiny (Hrsg.), Internationales Vertragsrecht, 7. Aufl. 2010, Rn. 952 ff.
Piltz, Incoterms 2000 – ein Praxisüberblick, RIW 2000, 485 – 489
Ramberg, ICC Guide to Incoterms, ICC Public. No. 720E, Paris 2011

Schackmar, Die Lieferpflicht des Verkäufers in internationalen Kaufverträgen, UN-Kaufrecht und Incoterms, 2001
Schlechtriem/Schwenzer, Kommentar zum einheitlichen UN-Kaufrecht, 7. Aufl., 2012
Spanogle/Winship, International Sales Law, 2000

Gerd Hesel

Aspekte eines Unternehmensstrafrechts in Deutschland

Nicht zuletzt das Bekanntwerden der Machenschaften des Automobilkonzerns Volkswagen um eine illegale Abschalteinrichtung in der Motorsteuerung seiner Diesel-Fahrzeuge, mittels derer offenbar über Jahre die Abgaswerte von Dieselmotoren für den US-Markt manipuliert wurden, um im Testbetrieb des Zulassungsverfahrens die strengen Schadstoffvorgaben einzuhalten, hat die Diskussion um die Einführung eines Unternehmensstrafrechts auch in Deutschland neu entfacht.

Volkswagen-USA muss damit rechnen, im Zuge eines Strafverfahrens als Unternehmen beschuldigt und bestraft zu werden, denn im Gegensatz zur Rechtslage in Deutschland erlaubt es das Strafrecht in den USA bereits heute, gegen ein Unternehmen als solches vorzugehen.

Das deutsche Strafgesetzbuch kennt demgegenüber bislang keine Norm, die eine strafrechtliche Verantwortlichkeit juristischer Personen und Personenvereinigungen selbst begründet; de lege lata gilt der Grundsatz „*societas delinquere non potest*“. Dies liegt darin begründet, dass sich der deutsche Gesetzgeber für ein schuldorientiertes und damit an eine Person anknüpfendes Strafrecht entschieden. Bei einem Unternehmen gibt es aber keine Handlungsfähigkeit der Gesellschaft selbst und daher auch keine Schuldfähigkeit. Deutschland ist eines der wenigen EU-Mitgliedstaaten ohne gesondertes Verbandsstrafrecht.

Dies wird von Ermittlern wie auch der Strafrechtswissenschaft und Politikern seit vielen Jahren bemängelt, weshalb sie die Einführung eines "Unternehmensstrafrechts" fordern. Demzufolge hat das Bundesland Nordrhein-Westfalen 2013 den Entwurf eines Gesetzes zur Einführung der strafrechtlichen Verantwortlichkeit von Unternehmen und sonstigen Verbänden, kurz Verbandsstrafgesetzbuch, vorgelegt. Mit diesem Gesetz sollen ausweislich der Gesetzesbegründung vor allem rechtstreue Unternehmen geschützt werden; nach Auffassung der Verfasser des Entwurfs reichen die Sanktionsmöglichkeiten für aus Unternehmen begangene Straftaten gegenwärtig nicht aus. Der Gesetzentwurf sieht schwerwiegende Sanktionen gegen die betroffenen Unternehmen selbst vor, die sogar bis zur zwangsweisen Liquidation der Gesellschaft, also deren Zwangsauflösung, reichen können. Angeblich habe Deutschland zudem einen „Inselstatus“, da in vielen anderen Ländern ein Unternehmensstrafrecht vorhanden sei.

Der Entwurf entspricht kriminalpolitisch dem Bedürfnis, Unternehmen mit einer echten Strafe belangen zu können. Auf diese Weise soll erreicht werden, dass nicht nur einzelne Personen als "Bauernopfer" für das Unternehmen herhalten müssen, wenn die Ursache für ein strafrechtlich relevantes Fehlverhalten in einer fehlgesteuerten Unternehmenskultur, in unzureichender Kontrolle oder womöglich von der Unternehmensführung bewusst gedeckten Rechtsverstößen liegt. Insbesondere durch unübersichtliche, verschlungene Organisationsstrukturen besteht in großen Unternehmen ein besonders hohes Risiko für die Begehung von Straftaten durch ihre Mitarbeiter. Die Verfechter eines Verbandsstrafrecht sehen deshalb die Gefahr, dass es wegen der Delegation von Verantwortung in Unternehmen schwierig sein kann, Straftaten einer einzelnen Person zuzuordnen. Unternehmen sollen sich daher nicht hinter ihre „organisierte Unverantwortlichkeit“ zurückziehen können, sondern auch strafrechtlich für Auswahl- und Organisationsverschulden, das ein günstiges Klima für die Begehung von Straftaten schafft, zur Verantwortung gezogen werden können.

Mit der Einführung eines Unternehmensstrafrechts verbindet sich zugleich die Hoffnung, spezialpräventiv auf Unternehmen einwirken zu können, dass diese durch geeignete Maßnahmen Vorkehrungen schaffen, aus dem Unternehmen heraus begangene Straftaten effektiv zu verhindern.

In Deutschland besteht jedoch bisher schon die Möglichkeit, schwerwiegende Unternehmensgeldbußen gegen das Unternehmen nach dem Ordnungswidrigkeitengesetz zu verhängen (vgl. § 30 OWiG). Zudem kann bereits *de lege lata* durch Straftaten erlangtes Vermögen eingezogen werden (vgl. §§ 73 Abs. 3, 75 StGB, §§ 29, 29a OWiG) und es können verwaltungsrechtliche Maßnahmen ergriffen werden.

Deshalb ist heftig umstritten, ob in Deutschland überhaupt ein Bedürfnis für die Einführung eines Unternehmensstrafrechts besteht. Der Entwurf eines Verbandstrafgesetzbuchs aus Nordrhein-Westfalen legt nun zum ersten Mal in Deutschland ein Konzept einer umfassenden Unternehmensstrafbarkeit vor. Dennoch ist der Entwurf nicht mit den dogmatischen Grundsätzen des geltenden Strafrechts zu vereinbaren und vermag deshalb im Ergebnis nicht zu überzeugen.

Die Frage einer eigenständigen Strafbarkeit von Unternehmen gilt als „Schlüsselfrage eines modernen Wirtschaftsstrafrechts“[1] und wird daher in der deutschsprachigen Literatur ausführlich erörtert.[2]

Der Schwerpunkt der Arbeiten liegt in der Begründung und der Ausgestaltung einer möglichen strafrechtlichen Verantwortlichkeit der Unternehmen, darüber hinaus teilweise auch auf der Frage möglicher Sanktionen. In den letzten Jahren sind zunehmend auch prozessuale Probleme in das Blickfeld der Bearbeitungen gerückt.

Kritik an der Einführung einer Unternehmensstrafbarkeit

Der Einführung einer Unternehmensstrafe im deutschen Recht begegnet insbesondere der Einwand, dass das auf natürliche Personen zugeschnittene Strafrecht nicht auf Unternehmen übertragbar sei.[3] Zumeist wird das Unternehmen als nicht handlungsfähig, nicht schuldfähig und als nicht straffähig betrachtet. Darüber hinaus wird auch die Gerechtigkeit der Unternehmensstrafe in Zweifel gezogen.

Der grundlegende Einwand, der bereits an der Handlungsfähigkeit des Unternehmens ansetzt, stützt sich insbesondere darauf, dass der strafrechtliche Handlungsbegriff ein vom menschlichen Willen getragenes Verhalten voraussetzt. Da es Unternehmen im Kern aber an einer der natürlichen Person entsprechenden psychisch-geistigen Substanz fehle, seien sie nicht als solche handlungsfähig

Neben der Handlungsfähigkeit wird auch die mangelnde Schuldfähigkeit von Unternehmen als der zentrale Einwand für die Ablehnung einer Unternehmensstrafe ins Feld geführt.[4] Das deutsche Strafrecht beruht auf dem Schuldprinzip, das nach der Rechtsprechung verfassungsrechtlich in der Garantie der Menschenwürde und dem Grundsatz der Eigenverantwortlichkeit (Art. 1 Abs. 1 GG, Art. 2 Abs. 1 GG) sowie dem Rechtstaatsprinzip des Art. 20 Abs. 3 GG verankert ist.[5] Aus dem Schuldprinzip folgt, dass keine Strafe ohne Schuld verhängt werden darf. Zwar ist der Begriff der Schuld im Einzelnen sehr umstritten, es

---

[1] Schünemann, FS Tiedemann, S. 429.
[2] Ransiek, Unternehmensstrafrecht, 1996; Mittelsdorf, Unternehmensstrafrecht, 2007.
[3] Mittelsdorf, Unternehmensstrafrecht, S. 73 ff.
[4] So bereits Jescheck, ZStW 65 (1953), 210, 213 f.
[5] BVerfGE 95, 96, 131.

besteht jedoch weitgehende Übereinstimmung darin, dass der Begriff der Schuld die persönliche individuelle Vorwerfbarkeit umschreibt, die ihren Grund in der freien sittlichen Selbstbestimmung des Menschen findet.[6] Aufgrund dieser Zuspitzung des Schuldbegriffs auf die persönlich moralische Entscheidungsfähigkeit und Entscheidungsfreiheit des Menschen wird die Möglichkeit eines Verschuldens von Unternehmen selbst abgelehnt.[7]

Darüber hinaus wird zudem die Straffähigkeit von Unternehmen verneint. Zum einen fehle es dem Unternehmen an der Strafempfänglichkeit, da es nicht wie eine natürliche Person Strafe empfinden könne. Zum anderen sei das Unternehmen mangels moralischer Einsichtsfähigkeit auch nicht in der Lage, die Strafe als Sühne auf sich zu nehmen.

Nicht zuletzt sieht sich eine Unternehmensstrafe dem Vorwurf der mangelnden Gerechtigkeit ausgesetzt. Dieser Aspekt betrifft einerseits die Mitbestrafung unschuldiger Angestellter, die als Teil des Unternehmens (ohne in die Tat involviert zu sein) durch eine Bestrafung des Unternehmens tangiert sind. Andererseits ist die Frage einer Doppelbestrafung angesprochen, soweit Unternehmensmitarbeiter als Täter (z.B. der Anknüpfungstat für die Unternehmensstrafe) belangt werden.

Hiergegen wird wiederum vorgetragen, die herkömmlichen strafrechtlichen dogmatischen Muster, die zu Bedenken gegen eine eigene Unternehmensstrafbarkeit führten, seien im Ergebnis „viel zu sehr einem individualistischen Strafrechtsdenken verhaftet".[8] Es spreche nichts dagegen, diese Grundsätze in Bezug auf Verbände in neuer und anderer Weise zu definieren.

Es liegt auf der Hand, dass die Grundsätze über die Strafbarkeit individueller Personen nicht unbesehen auf Unternehmen übertragen werden können. Unternehmen bedienen sich zur Ausführung ihrer Entscheidungen notwendigerweise natürlicher Personen. Dies gilt in gleicher Weise für die Bildung eines eigenständigen Unternehmenswillens, mithin des Anknüpfungspunktes dafür, was im Individualstrafrecht der Grundlage der autonomen Entscheidungsfähigkeit des Menschen und seiner Fähigkeit, schuldhaft zu handeln, entspricht.

Richtig ist, dass Unternehmen nicht in gleicher Weise wie natürliche Personen Strafe als ein nach Möglichkeit zu vermeidendes Übel empfinden können. Auf der Suche nach einem strafrechtlichen Konzept für Unternehmen geht es indes um ein grundlegend anderes Verständnis von Handeln, Verantwortung und Schuld, so dass die Frage durchaus berechtigt erscheint, wie viel dieses Konzept, abgesehen von grundlegenden terminologischen Gemeinsamkeiten, noch mit einer überkommenen Dogmatik des Strafrechts zu tun hat. So beklagt etwa Schünemann als einer der Vorreiter der Diskussion um eine Unternehmensstrafbarkeit nicht zu Unrecht die Verwendung des Begriffs der „Strafe" im Zusammenhang mit Sanktionen gegen Unternehmen als „eine ‚Legitimationserschleichung' mit Hilfe einer semantischen Verschmutzung".[9] Zudem gibt es ein schlagendes Argument für die individualistische Ausrichtung des Strafrechts, erfüllt es doch in erster Linie generalpräventive Zwecke, die der Aufrechterhaltung der Rechtsordnung mittels der staatlichen *ultima ratio* des Strafrechts dienen. Wesentliche Legitimationsgrundlage des Strafrechts ist die eingängigen Überzeugung, dass das Anhalten zu sozialadäquatem, normkonformem Verhalten notfalls auch über das Mittel des Strafrechts erfolgen muss. Werden diese Bezüge nicht unmittelbar ersichtlich, weil die Entscheidungsträger als Adressaten der strafrechtlichen Verhaltensnorm und das Unternehmen als Adressat der

---

[6] BGHSt 2, 194, 200; BGHSt 47, 369, 375 f.
[7] Jescheck/Weigend, AT, § 23 VII 1.
[8] Rogall, in: Karlsruher Kommentar, OWiG, 3. Aufl. 2006, § 30 Rn. 9.
[9] Schünemann, GA 2013, 193, 200.

strafrechtlichen Sanktion nicht identisch sind, kann das Strafrecht seine wesentliche Legitimationsgrundlage nicht mehr entfalten.

Nach dem Bestimmtheitsgrundsatz des Art. 103 Abs. 2 GG ist der Gesetzgeber gehalten, die Voraussetzungen der Strafbarkeit derart konkret zu umschreiben, dass Tragweite und Anwendungsbereich des Tatbestandes aus dem Wortlaut zu erkennen oder durch Auslegung zu ermitteln sind.[10] Dies wird damit begründet, dass das Strafrecht andernfalls seinen Zweck einer generalpräventiven Einwirkung auf die Allgemeinheit nicht erreichen könne.

Aus dem Entwurf des Verbandsstrafgesetzbuchs lässt sich außer einem allgemeinen Verweis auf die Strafgesetze (§ 1 Abs. 2 S. 1 VerbStrG-E) indes nicht entnehmen, nach welchen Voraussetzungen sich ein Unternehmen im Einzelnen strafbar machen kann. Es liegt in der Natur der Sache, dass sich die Feststellung, ob sich ein Verschulden des Unternehmens in Bezug auf Auswahl oder Organisation seiner Mitarbeiter in einer Straftat verwirklicht, erst in einer Betrachtung *ex post* treffen lässt. Die gennannte Vorschrift ähnelt daher einem abstrakten Gefährdungsdelikt, ohne jedoch den diese Deliktsart auszeichnenden besonderen inneren Zusammenhang zwischen einem bestimmten Verhalten und einer hieraus entstehenden generellen Gefahr für ein Rechtsgut aufzuweisen.

Zudem benennt der Gesetzentwurf keine Verhaltensweisen, die zur Strafbarkeit führen können. Für den Normadressaten ist somit nicht erkennbar, durch welche Vorkehrungen er dem Vorwurf des Verbandsunrechts und der Verbandsschuld entgehen könnte, sollte es trotz ordnungsgemäßen Verhaltens zu Straftaten aus der Sphäre des Unternehmens kommen.

Nach dem Gesetzentwurf sollen die Strafbarkeit des Unternehmens und das Individualstrafrecht nebeneinander Anwendung finden. Aus dieser Zweispurigkeit ergeben sich besondere Probleme in Bezug auf die verfassungsrechtlich garantierte Unschuldsvermutung und das Verbot der Doppelbestrafung. Voraussetzung einer Strafbarkeit des Unternehmens soll die durch Strafurteil festgestellte vorsätzliche oder fahrlässige und rechtswidrige Straftat einer natürlichen Person sein. Wenngleich damit die Schuld der natürliche Person noch nicht feststeht, darf nicht übersehen werden, dass die Unschuldsvermutung gerade bezweckt, bei entsprechenden Verdachtsmomenten zwingend ein Verfahren vorzusehen, das den Nachweis individueller Schuld erbringt. Dies ist jedoch in Bezug auf die Tatvorwürfe gegenüber der natürlichen Person gerade nicht sichergestellt, da das Unternehmen verurteilt und die Straftat der natürlichen Person festgestellt werden kann, und zwar unabhängig davon, ob gegen die natürliche Person ein Strafverfahren eröffnet oder rechtskräftig abgeschlossen wurde. Wird dagegen ein Strafverfahren gegen eine natürliche Person durchgeführt und diese rechtskräftig verurteilt, so kann darin eine Verletzung des verfassungsrechtlich verbürgten Verbots der Doppelbestrafung gemäß Art. 103 Abs. 3 GG liegen.

Von dieser Verletzung ist regelmäßig auszugehen bei einer de facto vorhandenen Identität von juristischer und natürlicher Person, wie dies etwa bei einer Ein-Mann-GmbH der Fall ist. In dieser Konstellation kommt es zu einer Identität der Taten beider Rechtspersönlichkeiten, wobei hier nur die natürliche Person von der Strafe betroffen ist. Die Verletzung des Verbots der Doppelbestrafung ist jedoch selbst dann nicht ausgeschlossen, wenn die natürliche Person nur eine wirtschaftliche Beteiligung an der juristischen Person hält.

---

[10] BVerfGE 78, 374, 381.

Fazit

Es zeigt sich, dass die Einführung einer Strafbarkeit von Unternehmen eine Reihe unbeantworteter dogmatischer Fragen aufwirft, welchen der Entwurf eines Verbandsstrafgesetzbuchs nur unzureichend Beachtung schenkt. Zweifelhaft bleibt insbesondere, ob ein Verbandsstrafrecht den Sanktionsmöglichkeiten des Ordnungswidrigkeitenrechts und des Verwaltungsrechts tatsächlich vorzuziehen ist.

Als vor dem Hintergrund des Verhältnismäßigkeitsgrundsatzes mildere Mittel im Vergleich zur Etablierung eines Verbandsstrafrechts kommen vor allem Nachbesserungen auf dem Gebiet des Zivilrechts des Verwaltungsrechts und des Ordnungswidrigkeitenrechts in Betracht und nicht zuletzt auch ein verstärktes Augenmerk auf Regelungen der Compliance.

Kai Tobias Lembach

Schadenersatz für den Verlust der Nutzmöglichkeit von Gegenständen und Dienstleistungen vor dem Hintergrund des Urteils BGH, 24. Januar 2013 - Kurzüberblick

Durch die fortschreitende Kommerzialisierung im Schadenersatzrecht sehen sich Unternehmen mit immer weiterreichenden Haftungsquellen und Haftungsgrundlagen konfrontiert. Eine zentrale Rolle bezüglich dieser Thematik kann in naher Zukunft auch die Reichweite der Schadenersatzverpflichtung von Unternehmen im Bereich des Nutzungsausfalles für Güter oder Dienstleistungen beigemessen werden.

Aus rechtlicher Sicht spielen in diesem Themenkomplex neben der Frage, auf welcher rechtlichen Grundlage beziehungsweise auf welchem Rechtsgedanken derartige Schäden beruhen, auch der Begriff des Schadens eine zentrale Rolle, da derartige Schäden unter den Begriff des Schadens im Sinne des jeweiligen nationalen Zivilrechts subsumiert werden müssen.

Das deutsche Zivilrecht differenziert zwischen diversen Schadensarten und Unterarten, sodass zunächst auf diese Begriffe einzugehen ist, bevor in der Folge die Herleitung und besondere Konstellationen darzustellen sind und auf die Thematik des Nutzungsausfallersatzes einzugehen ist. Unter diesem ist abstrakt zu verstehen, dass der Geschädigte abstrakt einen Ersatz in Form von Geld dafür verlangen kann, dass er die Nutzungsmöglichkeit einer Sache, eines Gutes oder einer Dienstleistung zumindest vorübergehend verloren hat.

1. Schadensbegriffe

Im deutschen Zivilrecht findet sich eine Vielzahl von Schadensarten, welche zunächst in der gebotenen Kürze und vor dem Hintergrund der allgemeinen Definition des Schadens darzustellen sind.

a. Definition Schaden etc.

Allgemein wird im deutschen Recht unter dem Begriff des Schadens "jede unfreiwillige Einbuße an Gütern" verstanden.[1] Diesbezüglich erfolgen jedoch diverse und teilweise weit reichende Differenzierungen.

b. Art und Umfang des Schadensersatzes

Eine zentrale Rolle nimmt zunächst der in § 249 BGB niedergelegte Schadensbegriff ein. Die Norm lautet wie folgt:

"Bürgerliches Gesetzbuch[2] (BGB)

§ 249 Art und Umfang des Schadensersatzes

(1) Wer zum Schadensersatz verpflichtet ist, hat den Zustand herzustellen, der bestehen würde, wenn der zum Ersatz verpflichtende Umstand nicht eingetreten wäre.

---

[1] Brox, Hans/ Walker, Wolf- Dietrich, Allgemeines Schuldrecht, 35. Auflage, München 2004, § 29 Rn. 1.
[2] Bürgerliches Gesetzbuch, im folgenden BGB genannt.

(2) Ist wegen Verletzung einer Person oder wegen Beschädigung einer Sache Schadensersatz zu leisten, so kann der Gläubiger statt der Herstellung den dazu erforderlichen Geldbetrag verlangen. Bei der Beschädigung einer Sache schließt der nach Satz 1 erforderliche Geldbetrag die Umsatzsteuer nur mit ein, wenn und soweit sie tatsächlich angefallen ist."[3]

Ausgehend von dem Wortlaut der Norm ist zunächst festzustellen, dass die gegenständliche Thematik im deutschen Recht keine Frage einer Anspruchsgrundlage ist, sondern vielmehr des Schadensbegriffs. Die herrschende Auffassung stuft den Nutzungsausfallersatzschaden als normativen Schaden ein, sofern die entsprechenden Voraussetzungen erfüllt sind.[4]

Allgemein wird im deutschen Recht unter dem Begriff des Schadens "jede unfreiwillige Einbuße an Gütern" verstanden.[5] Jedoch wird diesbezüglich noch weit reichender differenziert.

Hier kann zwischen dem materiellen Schaden, immateriellen Schaden, normativen Schaden, Erfüllungsschaden und Vertrauensschaden unterschieden werden.

Bei dem materiellen Schaden handelt es sich um den Vermögensschaden, welcher dadurch eintritt, "dass der gegenwärtige tatsächliche Wert des Vermögens geringer ist, als der Wert der Vermögenslage, in der sich der Geschädigte ohne den Eintritt des schädigenden Ereignisses befinden würde (sog. Differenzhypothese oder Differenzmethode).[6]

Der immaterielle Schaden hingegen ist ein Schaden, welcher sich nicht in Form einer Vermögensminderung zeigt und sich mithin nicht durch die zuvor benannte Methode ermitteln lässt.[7] Der immaterielle Schaden ist im deutschen Recht in der Norm des § 253 BGB geregelt und lautet wie folgt:

"Bürgerliches Gesetzbuch (BGB)

§ 253 Immaterieller Schaden

(1) Wegen eines Schadens, der nicht Vermögensschaden ist, kann Entschädigung in Geld nur in den durch das Gesetz bestimmten Fällen gefordert werden.

(2) Ist wegen einer Verletzung des Körpers, der Gesundheit, der Freiheit oder der sexuellen Selbstbestimmung Schadensersatz zu leisten, kann auch wegen des Schadens, der nicht Vermögensschaden ist, eine billige Entschädigung in Geld gefordert werden."[8]

Der normative Schaden hingegen setzt nicht, wie der durch die Differenzmethode berechnete materielle Schaden, eine Vermögenseinbuße voraus, sondern begründet sich auf einer wertenden Betrachtung, wobei dieser Schaden im Einzelnen und im Hinblick auf dessen Voraussetzungen umstritten ist.[9] Mit der Lehre vom normativen Schaden sollen Unbilligkeiten vermieden werden, welche sich darin begründen, dass die Differenzmethode

---

[3] http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/__249.html, Abruf am 12.01.2016.
[4] Bundesgerichtshof, Urteil vom 24.01.2013, Aktenzeichen: BGH, III ZR 98/12; Nomos Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, § 249, Rn. 12.
[5] Brox, Hans/ Walker, Wolf- Dietrich, Allgemeines Schuldrecht, 35. Auflage, München 2004, § 29 Rn. 1.
[6] Brox, Hans/ Walker, Wolf- Dietrich, Allgemeines Schuldrecht, 35. Auflage, München 2004, § 29, Rn. 2; Schlechtriem/ Kessel, Schuldrecht Allgemeiner Teil, Rn. 251.
[7] Brox, Hans/ Walker, Wolf- Dietrich, Allgemeines Schuldrecht, 30. Auflage, München 2004, § 29, Rn. 4.
[8] http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/__253.html, Abruf am 12.01.2016.
[9] Brox, Hans/ Walker, Wolf- Dietrich, Allgemeines Schuldrecht, 30. Auflage, München 2004, § 29, Rn. 7; Schlechtriem/ Kessel, Schuldrecht Allgemeiner Teil, Rn. 252 ff..

nicht in sämtlichen Fallkonstellationen zur Annahme eines Schadens kommt.[10] Dies wäre allerdings in vielen denkbaren Konstellationen als unbillig und nicht tragbar anzusehen, da ein umfassender Schutz der Geschädigten aus rechtsstaatlichen Gesichtspunkten zwingend notwendig ist, so dass in derartigen Konstellationen auf diesen Begründungsansatz zurückzugreifen ist.

Daneben gibt es noch die Begriffe des so genannten Erfüllungsschaden und des so genannten Vertrauensschadens. Unter dem Erfüllungsschaden ist der Schaden zu verstehen, welcher dem geschädigten Vertragspartner dadurch entsteht, dass der andere Vertragspartner den Vertrag nicht oder nur teilweise erfüllt hat, was auch als Erfüllungsinteresse oder positives Interesse bezeichnet wird.[11] Rechtsfolge ist hier, dass der Geschädigte so gestellt werden muss, wie er bei ordnungsgemäßer Erfüllung gestanden hätte.[12] Dagegen umfasst der Vertrauensschaden, beziehungsweise das so genannte Vertrauensinteresse oder negative Interesse den dahingehenden Schaden, welcher einem Vertragspartner aufgrund des Vertrauens in die Gültigkeit eines Rechtsgeschäfts entstanden ist.[13] Rechtsfolge ist hier, dass der Geschädigte so gestellt werden muss, als hätte er von dem Vertrag beziehungsweise von dem Rechtsgeschäft nichts gehört.[14]

Bereits die vorstehende Vielzahl der Schadensbegriffe beziehungsweise der Ansätze zur Begründung, Erfassung und Definition von Schäden zeigt die Komplexität dieser Materie auf.

2. Nutzungsentschädigung/ Nutzungsausfallersatzschaden

Der Geschädigte kann unter gewissen Voraussetzungen auch Anspruch auf Nutzungsausfallersatz haben. Dies bedeutet, dass der Eigentümer einer Sache oder der Vertragspartner eines Dienstleistungsvertrages die Sache beziehungsweise die Dienstleistung zumindest vorübergehend nicht nutzen kann. In den diesbezüglichen Fallgestaltungen beschafft sich der Geschädigte keinen Ersatz für die verlorene Nutzungsmöglich, sodass der diesbezügliche Schaden nicht durch Zahlungen des Geschädigten, beispielsweise für einen Mietwagen, konkret bezifferbar ist.

Diesbezüglich ist eine Vielzahl von Konstellationen denkbar, in welchen der Geschädigte grundsätzlich auf den Gedanken kommen kann, für derartige Schäden einen entsprechenden Ersatz zu verlangen.

a. Bei Kfz- Schäden

Zunächst wurde im Bereich des deutschen Rechts durch die Rechtsprechung der Rechtsgedanke des Ersatzes von Nutzausfallschäden für den Bereich von Verkehrsunfällen entwickelt, so dass es unter gewissen Voraussetzungen Nutzugsausfallersatz und mithin Schadensersatz für den Verlust der Nutzungsmöglichkeit eines Fahrzeugs für den Geschädigten gibt.[15] Dieser Rechtsgedanke und der entsprechende Begründungsansatz beruht auf der Kommerzialisierung der Gebrauchsvorteile eines privat genutzten Fahrzeuges, sodass

---

[10] Jauring, Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Hrsg. Stürner, Rolf, 16. Auflage, München 2015, Vor §§ 249- 253, Rn. 6.
[11] Brox, Hans/ Walker, Wolf- Dietrich, Allgemeines Schuldrecht, 30. Auflage, München 2004, § 29, Rn. 8.
[12] Brox, Hans/ Walker, Wolf- Dietrich, Allgemeines Schuldrecht, 30. Auflage, München 2004, § 29, Rn. 8.
[13] Brox, Hans/ Walker, Wolf- Dietrich, Allgemeines Schuldrecht, 30. Auflage, München 2004, § 29, Rn. 9.
[14] Brox, Hans/ Walker, Wolf- Dietrich, Allgemeines Schuldrecht, 30. Auflage, München 2004, § 29, Rn. 9.
[15] Palandt - Bürgerliches Gesetzbuch, 69. Auflage, München 2010, § 249, Rn. 40 ff.

aufgrund des Nutzungsverlustes ein normativer Schaden hergeleitet wird. In diesen Fallkonstellationen wird insbesondere angenommen, dass es sich bei Kraftfahrzeugen grundsätzlich um Gegenstände handelt, bei denen der Verlust eine fühlbare Beeinträchtigung darstellt und mithin einen Schaden auslöst, welcher durch den Schädiger zu ersetzen ist.[16] Seitens der Rechtsprechung werden aber auch ihm Hinblick auf diesen Grundgedanken Einschränkungen vorgenommen, so beispielsweise dann, wenn es an einer fühlbaren Beeinträchtigung fehlt, da der Geschädigte eine zweites Fahrzeug hat, welches er problemlos nutzen kann.[17]

Grundsätzlich ist es bei der Kommerzialisierung von Gebrauchsvorteilen, bei der es sich um einen Ausnahmetatbestand handelt, als Anspruchsvoraussetzung eine fühlbare Beeinträchtigung durch den Verlust der Gebrauchsmöglichkeit der Sache erforderlich. Im Kern lassen sich die Voraussetzungen in der Form zusammenfassen, dass die Nutzungsmöglichkeit einer Sache entzogen ist, welche ein Wirtschaftsgut darstellt, auf dessen ständige Verfügbarkeit im privaten Bereich für die eigenwirtschaftliche Lebensführung typischerweise von zentraler Bedeutung ist.

Nach der Rechtsprechung des Bundesgerichtshof aus dem Jahr 1963, mit Urteil vom 30.09.1963, ist in dem Fall, dass der Eigentümer aufgrund eines Verkehrsunfall die Möglichkeit der Nutzung seines Fahrzeuges zumindest vorübergehend verloren hat, ein entsprechender diesbezüglichen Schadenersatz zu leisten.[18] Dabei kommt es nach der Entscheidung nicht mehr darauf an, ob tatsächlich Mietwagenkosten entstanden sind, sodass es sich hier um einen abstrakten beziehungsweise fiktiven Schaden handelt.[19] Mit Urteil vom 15.04.1966 wurde seitens des Bundesgerichtshof die diesbezügliche Rechtssprechung bestätigt.[20]

Die Begründung für einen derartigen Anspruch lautet seitdem wie folgt:

> *"Diese Rechtsprechung geht davon aus, dass die ständige Verfügbarkeit des eigenen Kfz als geldwerter Vorteil und dessen vorübergehende Entziehung als Vermögensschaden anzusehen ist. Sie stützt sich u. a. auf den Umstand, dass für ein sofort verfügbares, fahrbereites Kfz insgesamt ein berechenbar höheres Entgelt erzielt wird. Der Geschädigte soll die in dem Verzicht auf einen geldwerten Gebrauch (oder Verbrauch) liegenden Entbehrung nicht im Interesse des Schädigers auf sich nehmen müssen."*[21]

b. Nutzungsausfall bei anderen Gegenständen

Ausgehend von den zuvor beschriebenen Rechtsgedanken und Begründungsansätzen sei angemerkt, dass diese für den Bereich von Kraftfahrzeugschäden entwickelten Begründungsansätze des Bundesgerichtshofs in der Folgezeit auch auf andere Gegenstände übertragen wurden.[22]

---

[16] Jauring - Bürgerliches Gesetzbuch - Kommentar, Vor §§ 249, Rn. 13; Palandt - Bürgerliches Gesetzbuch, 69. Auflage, München 2010, § 249, Rn. 40 ff..
[17] Jauring, Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Hrsg. Stürner, Rolf, 16. Auflage, München 2015, Vor §§ 249- 253, Rn. 11.
[18] BGHZ 40, 345.
[19] BGHZ 40, 345.
[20] BGHZ 45, 212.
[21] vlg. u. a. BGH 18.05.1971, BGHZ 56, 214; BGH 16.10.1973, NJW 1974, Seite 33.
[22] Jauring, Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Hrsg. Stürner, Rolf, 16. Auflage, München 2015, Vor §§ 249- 253, Rn. 13.

Allerdings wurde für viele Fallgruppen beziehungsweise Gegenstände die Gewährung eines derartigen Schadenersatzanspruchs unter Verweis auf das so genannten "Luxusargument" versagt. Hintergrund ist, dass ein solcher Schadenersatzanspruch nur für Gegenstände gewährt werden sollte, auf deren jederzeitige Verfügbarkeit die eigenwirtschaftliche Lebensführung typischer Weise angewiesen ist.[23]

Im Rahmen der weiteren Entwicklung in der Rechtsprechung in Deutschland sei angemerkt, dass es immer wieder zu unterschiedlichen Entscheidungen gekommen ist, sodass teilweise im Hinblick auf gewisse Gegenstände Nutzungsausfall zuerkannt und teilweise abgelehnt wurde, so dass die Rechtsprechung in der Vergangenheit als teilweise doch etwas "wankelmütig" bezeichnet werden kann.

c. Internet/ Entscheidung Bundesgerichtshof

Mit seinem Urteil von 24. Januar 2013 hat der Bundesgerichtshof der Bundesrepublik Deutschland den Anwendungsbereich dieses Rechtsgedanken und mithin dem Institut des Nutzungsausfallersatzes deutlich erweitert. So hat der Bundesgerichtshof, dort der für das Telekommunikationsrecht zuständige dritte Senat, mit diesem Urteil entschieden, dass auch für den Verlust der Nutzungsmöglichkeit des Internets dem Geschädigten ein Schadenersatzanspruch zustehen kann.[24]

Der Leitsatz der Entscheidung lautet wie folgt:

> *"Es kann einen ersatzfähigen Vermögensschaden darstellen, wenn dem Inhaber eines DSL- Anschluss die Möglichkeit genommen wird, seinen Zugang zum Internet zu nutzen, ohne dass ihm hierdurch Mehraufwendungen entstanden oder Einnahmen entgangen sind."*[25]

Der Bundesgerichtshof hat in seinem Urteil vom 24. Januar 2013 nachfolgendes ausgeführt:

> *"Ersatz für den Ausfall der Nutzungsmöglichkeit eines Wirtschaftsguts kommt für einen der vermögensmehrenden, erwerbswirtschaftlichen Verwendung vergleichbaren eigenwirtschaftlichen, vermögensmäßig erfassbaren Einsatz der betreffenden Sache in Betracht. Der Ersatz für den Verlust der Möglichkeit zum Gebrauch einer Sache muss grundsätzlich Fällen vorbehalten bleiben, in denen die Funktionsstörung sich typischerweise als solche auf die materiale Grundlage der Lebenshaltung signifikant auswirkt. Anderenfalls bestünde die Gefahr, unter Verletzung des § 253 BGB die Ersatzpflicht auf Nichtvermögensschäden auszudehnen."*[26]

Diese Entscheidung und die diesbezüglichen Erwägungsgründe beruhen insbesondere darauf, dass das Internet nunmehr als globale Informationsquelle entscheidende Bedeutung in der privaten Lebensführung erlangt hat.[27] Grundsätzlich beschränkt der Bundesgerichtshof die Fälle, in denen ein Nutzungsausfallersatz geltend gemacht werden kann auf die Fälle, in

---

[23] Jauring, Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Hrsg. Stürner, Rolf, 16. Auflage, München 2015, Vor §§ 249- 253, Rn. 13.
[24] Bundesgerichtshof, Urteil vom 24.01.2013, Aktenzeichen: BGH, III ZR 98/12.
[25] Bundesgerichtshof, Urteil vom 24.01.2013, Aktenzeichen: BGH, III ZR 98/12.
[26] Bundesgerichtshof, Urteil vom 24.01.2013, Aktenzeichen: BGH, III ZR 98/12.
[27] Bundesgerichtshof, Urteil vom 24.01.2013, Aktenzeichen: BGH, III ZR 98/12.

denen die ständige Verfügbarkeit der Sache oder der Dienstleistung für die eigenständige Lebenshaltung typischerweise von zentraler Bedeutung ist.[28]

Den Nutzern des Internets ist es beispielsweise möglich Informationen zu wissenschaftlichen Themen oder auch zu Alltagsproblemen abgerufen und Dateien oder ähnliches zu versenden. Darüber hinaus können sich die Verwender auch via Email, Foren oder sozialen Netzwerken austauschen. Ferner werden auch in erheblichem Ausmaße Rechtsgeschäfte über das Internet getätigt. Dies hat zur Folge, dass durch die flächendeckende Verfügbarkeit dieses Medium die Lebensgestaltung eines Großteils der Bevölkerung geprägt wurde und sich dessen Ausfall mithin signifikant für den Betroffenen bemerkbar macht.[29] Daher ist nach der Auffassung des Bundesgerichtshofs und der die Entscheidung tragenden Erwägungen die Nutzungsmöglich des Internet als ein Gut beziehungsweise eine Dienstleistung einzustufen, welche für die Lebenshaltung typischerweise von zentraler Bedeutung ist und deren Verlust für den Betroffenen grundsätzlich auch eine fühlbare Beeinträchtigung darstellt.

Damit liegen im Hinblick auf die Fallgestaltung des Verlustes der Nutzungsmöglichkeit die vom Bundesgerichtshof im Hinblick auf die "Ausnahmerechtsprechung" bezüglich der Kommerzialisierung von Gebrauchsvorteilen notwendigen Voraussetzungen vor, um dem Geschädigten für den Verlust der Nutzungsmöglichkeit zwecks Kompensation dieses Schadens einen entsprechenden Anspruch zuzugestehen. Damit hat der Bundesgerichtshof auch gezeigt, dass die permanente Technisierung eine entsprechende Weiterentwicklung der Rechtsprechung und die Ausdehnung von bestehenden Rechtsinstituten und Rechtsgedanken auch neue Fallgestaltungen, welche diese Technisierung mit sich bringt, notwendig macht.

Anhand dieser Entscheidung zeigt darüber hinaus, dass die Grundgedanken im Hinblick auf die Gewährung von Schadenersatz für den Ausfall einer Nutzung nunmehr nicht nur auf Sachen, Güter oder Gegenstände angewendet werden, sondern auch auf den Bereich von Dienstleistungen erstreckt werden können. Damit ist durch die wohl als grundlegende zu bezeichnende Entscheidung des Bundesgerichtshofs vom 24. Januar 2013 der Anwendungsbereich dieses Rechtsgedankens erheblich erweitert worden und wird die Rechtsprechung auch zukünftig vor weitere Herausforderungen stellen.

Die diesbezüglichen Rechtsgedanken lassen sich nach diesseitiger Einschätzung unter anderem auch auf den Bereich von so genannten Smartphones übertragen. Derartige Geräte sind aufgrund der Technisierung nahezu flächendeckend in der Bevölkerung der Bundesrepublik Deutschland verbreitet und werden permanent genutzt. Neben der ursprünglichen Nutzungsmöglichkeit des Telefonierens und der in der Folge hinzugekommenen SMS- Funktion werden durch diese Geräte auch weitere Funktionen zur Verfügung gestellt. So können beispielsweise so genannte Messengerdienste genutzt werden, Emails unterwegs abgerufen werden und auf das gesagte Spektrum des Internets zugegriffen werden. Ferner bieten diese Geräte eine noch deutlich weitergehende Palette an Nutzungsmöglichkeiten. Aufgrund des erheblichen Nutzungsspektrums dieser Geräte und der permanenten Nutzung dieser Geräte, die von den Einsatzmöglichkeit mit einem Computer zu vergleichen sind, liegen hier nach diesseitiger Auffassung sämtliche seitens der Rechtsprechung geforderten Vorraussetzungen vor, um im Hinblick auf diese Geräte einen Nutzungsausfallersatzschaden anzuerkennen. Dies führt allerdings zwangsläufig für die Verkäufer derartiger Geräte und insbesondere für die Mobilfunkanbieter dazu, dass diese

[28] Bundesgerichtshof, Urteil vom 24.01.2013, Aktenzeichen: BGH, III ZR 98/12.
[29] Bundesgerichtshof, Urteil vom 24.01.2013, Aktenzeichen: BGH, III ZR 98/12.

potentiellen Schadenersatzforderungen seitens der Nutzer ausgesetzt sind, sofern diese Geräte nicht funktionieren und mithin nicht genutzt werden können.

Abschließend bleibt festzustellen, dass nach diesseitiger Auffassung aufgrund der immer weiter fortschreitenden Technisierung und der immer weiter steigenden flächendeckenden Verbreitung von technologischen Innovationen zu erwarten ist, dass im Hinblick auf dieses Themenfeld mit noch weiteren gerichtlichen Entscheidungen zu rechnen ist. Diese wird zur Folge haben, dass die hinter dem Nutzungsausfallersatzschaden stehenden Rechtsgedanken und die diesbezüglichen Fallkonstellationen deutlich anwachsen werden. Aus Sicht der hiervon notwendigerweise betroffenen Unternehmen wird es spätestens in absehbarer Zukunft notwendig sein, sich erhebliche Gedanken über die ihnen drohenden Haftungsrisiken zu machen.

Andreas Mussmann

Product liability for defective products
Development and embodiment in the legal systems of members of the European Union

1. Introduction

In the context of this paper the scope of the European Directive 85/374 EEC[1], based on the idea of "Manufacturer´s liability", and the historic development of the Directive is elucidated.

Following the enacting of the Directive into national law by every single Member State of the European Union, the legal foundations at the national level and the kind of implementation are illustrated.

Thereafter the legal situation regarding the possibility of setting up a maximum limit of liability in national law in accordance with Article 16, Section 1, regarding the defence of design risk according to Article 7 (e), the formerly possible exception for primary agricultural products in accordance with Article 15, Section 1 (a), the differences in enacting the Directive in the individual Member States, the possible disparities of the interpretation of the Directive by the courts of individual Member States and differences in national liability law, considering the jurisdiction of the Court of Justice of the European Union is presented.

The paper ends with a short conclusion.

2. Manufacturer`s liability

The term "Manufacturer`s liability" is usually understood as the liability of the manufacturer of a product for subsequent damage resulting from the use of the product he created. As a synonym for the term "Manufacturer`s liability" the term "Product liability" is also used with the same meaning.

According to the German "Product Liability Act" (Produkthaftungsgesetz) the manufacturer of a finished product is, as a basic principle, liable for any damage to property or personal injury which the user of his product suffers resulting from the use of the defective product, regardless of negligence or fault.

A recurrent problem in the field of product liability and the liability for defects is the question of a differentiation between a possible contractual claim and claims resulting from a claim in tort. This differentiation is in fact important, because the liability regardless of negligence or fault, as an absolute liability founded in the manufacturer's liability, concerns the protection of the consumer's legal interests beyond his contractual claims, the integrity of his property and physical integrity not covered by a contract. The "Product liability act" therefore gives the consumer a right of compensation against the manufacturer of a product regarding damage to property and/or health caused by the use of a defective product. The manufacturer is responsible for his failure to provide the security of his product to the customer.[2]

---

[1] http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31985L0374:de:HTML.
[2] Palandt, Einführung ProdHaftG, marginal note 1.

3. European Directive 85/374 EEC

The Directive 85/374 EEC has the aim to approximate the laws and administrative provisions of the Member States for liability of the manufacturer. Concerning product liability it therefore defines the limits of the freedom of the national legislative bodies.

Only damage suffered by the non-corporate end-consumer is regulated by the Directive.[3] Due to this fact the application range does not cover damage to commercial or industrial property and consequential damage to the commercial product caused by the product itself, as shown in Article 9 of the Directive. Article 4 of the Directive describes the potential damage types that are covered by the Directive. A highly disputed question among experts concerning Article 4 is whether the interpretation of the damage shall be defined by national law or by European law.[4] The majority of the leading experts are of the opinion that the term has to be defined by national law, because the Directive did not have the purpose to harmonize the definition and understanding of the term "damage" of the different national laws on acts of tort in the Member States.[5]

3.1. Historical Development

Starting from the Middle Ages the majority of legal systems in Europe demanded the consideration of appropriate care for manufacturing certain products. The basic idea of a liability for defective products therefore has not originated in modern times. As early as in the year 1968 the European Commission took on the challenge of the harmonizing the regulation of the international intra-community manufacturer`s liability.

These efforts were interrupted in 1970 because of the beginning negotiations on the first enlargement of the European Community. The endeavours were not continued before the year 1973. In the years 1974, 1975 and 1976 several different proposals for the codification of this field of law were presented, but none of the proposals reached a consensus. A proposition made in 1979 was drawn back after the European Commission gave this advice.

A consensus could only be reached on the 25th of July, 1984, by the decision of the Council of the European Community concerning the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning liability for defective products in the European Directive 85/374. The publication of the Directive was on the 30th of July, 1985.

3.2. Content of the European Directive 85/374 EEC

The European Directive 85/374 EEC concerning the approximation of the national laws and administrative directives of the Member States for the liability for defective products defines the limits for the freedom of scope of the national legislative bodies.[6]

---

[3] http://books.google.de/books?id=-F-RZ2o0ctMC&pg=PA63&lpg=PA63&dq=richtlinie+85/374/ewg&source=bl&ots=jdvL4T-kuD&sig=gjyDgj-gOOBz1QeTi2HZcGDZVh8&hl=de&sa=X&ei=GNSRUYu0Aurw4QSbyoD4Aw&ved=0CFEQ6AEwBzgK#v=onepage&q=richtlinie%2085%2F374%2Fewg&f=false.

[4] http://books.google.de/books?id=-F-RZ2o0ctMC&pg=PA63&lpg=PA63&dq=richtlinie+85/374/ewg&source=bl&ots=jdvL4T-kuD&sig=gjyDgj-gOOBz1QeTi2HZcGDZVh8&hl=de&sa=X&ei=GNSRUYu0Aurw4QSbyoD4Aw&ved=0CFEQ6AEwBzgK#v=onepage&q=richtlinie%2085%2F374%2Fewg&f=false.

[5] vgl. Clark, MLR 1987, page 614 ff.; Fagnard, CDE 1987, pagee 3, 14; Taschner/ Frietsch, Produkthaftungsgesetz, Richtlinie Art. 9, marginal note 1.

[6] Kraft, Der Angleichungsstand der EG- Produkthaftung, page 5.

Therefore it is strictly forbidden for the Member States to implement a stricter liability of the manufacturer or supplier in their own national law or to sustain a stricter liability in the Member States' national laws in addition to the Directive,[7] as ruled by the European Court of Justice, for example in its decision the case of *María Victoria González Sánchez versus Medicina Asturiana SA*.

4. Enacting of the European Directive 85/374 EEC in the Member States of the European Union and the legislative bases of the Directive in the Member States

First this section provides an overview of the enacting of the European Directive 85/374 EEC in every single of the twenty-seven current Member States. In addition remarkable legal and historical aspects in different Member States shall be presented.

It has to be pointed out that the law of each of the twenty-seven Member States specifies a minimum liability for damage, as for example the death of a person, the injury of a person and damage to products other than the defective product itself, if the defective product is intended for private use or consumption, as the Directive demands.

Additionally, however, there are specific characteristics in particular Member States.

4.1. Austria

In the area of application of the Austrian law the product liability has found its regulation in the "Product Liability Law" (Produkthaftungsgesetz - PHG) of 1988.[8] The definition of the term "product" is regulated in Article 4 PHG. The parties involved in a claim are finally enumerated in Article 1 PHG.

According to Article 5 PHG one can only assert a claim against the manufacturer under the manufacturer`s liability, other than under liability for product defects, on grounds of the product safety, provided the product has been used according to the specifications, which can be reasonably expected by every consumer at the time the product was put into circulation.[9] The Austrian law does not specify damages for pain and suffering in the context of product liability. A maximum limit of liability is not stated in the PHG, the limitation period expires after three years.

4. 2. Belgium

In Belgium a liability for defective products is regulated its "Product Liability Act", which came into effect in 1991.

Before the introduction of the law a liability of the manufacturer was governed by the substantive contract law. Besides this a liability could be based on an extra-contractual legislative basis. The Belgian understanding of a "product" includes all (mobile) goods and chattels, which are intended for use or consumption by an end-consumer, even if the item is

---

[7] ECJ, case C-183/00.
[8] http://www.jusline.at/Produkthaftungsgesetz_%28PHG%29.html.
[9] http://www.lexsoft.de/cgi-bin/lexsoft/tk_sec.cgi?t=13684266217278018 5&sessionID=156438699720343807&templateID=document&source=hitlist&chosenIndex=UAN_nv_1005&xid=231822&highlighting=on&hlt=&hn=#hlt_ank.

integrated in an immovable object.[10] The parties involved in a claim are finally enumerated in Article 3 of the Belgian Product Liability Act.

According to Article 11 of the Belgian Product Liability Act the law provides compensation for the death of a person, the injury of a person, damage to other products than the defective product itself, when in non-corporate end-consumer use.

Additionally the Belgian law provides damages for pain and suffering in the context of product liability.[11] A maximum limit of liability was not stated by the Belgium legislators. According to Article 12 of the Belgian Product Liability Act the limitation period also expires after three years.

4.3. Bulgaria

The Bulgarian regulations came into effect in 1999 establishing a law on "Consumer Protection and Commercial Rules" (CPCR). This is where the Bulgarian product liability legislation was implemented.

The parties involved in a claim are finally enumerated in Article 3 of the CPCR Act.

The injured person is obliged to prove the existence of a product defect, as well as to prove the resulting damage. Additionally the Bulgarian law provides damages for pain and suffering for the benefit of the injured person under product liability.

The limitation period in Bulgaria expires after five years.

4.4. Cyprus

The product liability was regulated in Cyprus by a legal act published on 9th of July, 1999. This is the law no. 105 (I)/1995 concerning the liability for defective products (Urban Responsibility).

4.5. Czech Republic

The Czech Republic also created its own Product Liability Act (law no. 59/1998 Sb.) (Zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku). It was later amended by law no. 209/2000 Sb.

The parties involved in a claim in the Czech Republic are finally enumerated in Article 3 of the act. The Czech Republic is one of the few countries in the European Union which have established a basis for damages for pain and suffering for the benefit of the injured person. A maximum limit of liability was not stated by the Czech legislators.

---

[10] http://www.lexsoft.de/cgi-bin/lexsoft/tk_sec.cgi?sessionID=156438699720343807&templateID=document&source=ww&chosenIndex=UAN_nv_1005&xid=235994&searchTerm=Belgien%20-%20Produkthaftung.

[11] http://www.lexsoft.de/cgi-bin/lexsoft/tk_sec.cgi?sessionID=156438699720343807&templateID=document&source=ww&chosenIndex=UAN_nv_1005&xid=235994&searchTerm=Belgien%20-%20Produkthaftung.

4.6. Denmark

In Denmark the liability for defective products is regulated in its law "Lov. no. 371/1989". Denmark did not make use of the possibility to provide damages for pain and suffering for the benefit of the injured person.

A maximum limit of liability was not stated by the Danish State. The limitation period in Denmark was defined, like in most of the other Member States, as three years.

Product liability ends after ten years, starting when the product is put into circulation.

4.7. Estonia

Estonia implemented a liability for defective products in Articles 1061-1067 of the Estonian "Obligations Act" ("Võlaõigusseadus") according to the specifications of the European Directive 85/374 EEC.[12]

Additionally Estonia has established a "Product Safety Act" ("Toote ohutuse seadus"), which came into effect on 1st of January, 2010, and a "Consumer Protection Act" ("Tarbijakaitseseadus"), which came into effect on 11th of February, 2004, and was amended on 22nd of January, 2010. All three Estonian laws do not provide damages for pain and suffering for the benefit of the injured person. The limitation period in Estonia expires, like in most of the other Member States, after three years.

4.8. Finland

Finland created its own Product Liability Act (law no. 694/1991), which came into effect in the year 1991.

A statutory rule to provide damages for pain and suffering for the benefit of the injured person does not exist in Finland. The limitation period in Finland expires, like in most of the other Member States, after three years.

4.9. France

The French legislators regulated product liability in Articles 1386-1 to 1386-12 of its "Code Civil", the French civil code.

Only in the year 1989, under threat of penalties by the European Union, was the country willing to transfer the European Directive 85/374 EEC into national law.[13] Here the French law knows two specific characteristics. Firstly the manufacturer is held liable even without the proof of guilt, and secondly a contractual relationship between the claimant and the manufacturer is not required for responsibility concerning product liability.[14] These characteristics are explicitly regulated in Article 1386-1 of the "Code Civil". The parties involved in a claim are finally enumerated in Article 1386-7 of the "Code Civil". After a case

---

[12] http://www.lexsoft.de/cgi-bin/lexsoft/tk_sec.cgi?t=136842683806123876&sessionID=156438699720343807&templateID=document&source=hitlist&chosenIndex=UAN_nv_1005&xid=2123861&highlighting=on&hlt=&hn=#hlt_ank.

[13] Kraft, Der Angleichungsstand der EG- Produkthaftung, page 15; Torem/ Focsaneanu, JCP 1987, doctr. no. 3269.

[14] http://www.lexsoft.de/cgi-bin/lexsoft/tk_sec.cgi?t=136842783940910493&sessionID=156438699720343807&templateID=document&source=hitlist&chosenIndex=UAN_nv_1005&xid=229698&highlighting=on&hlt=&hn=#hlt_ank.

on treaty violation initiated by the European Commission France was forced to change its former regulation of the supplier's liability that existed besides the liability of the manufacturer. France had insisted to hold the supplier liable, even if the manufacturer was known.[15]

A statutory rule to provide damages for pain and suffering for the benefit of the injured person does not exist in France either. The "Code Civil" provides compensation for the death of a person or the injury of a person. As a specific characteristic feature the "Code Civil" also grants monetary compensation for damage of other products than the defective product itself. It does not state the restriction that the product has to be in non-corporate end-consumer use, [16] unlike the laws of, e. g. Belgium, Bulgaria and Denmark. The limitation period in France expires, like in most of the other Member States, after three years.

4.10. Germany

In Germany the transformation of the European Directive 85/374 took place by the implementation of the "Product Liability Act" (Gesetz über die Haftung für fehlerhafte Produkte - ProdHaftG) dated 15th of December, 1989.[17]

According to the statutory rules of Article 10, Section 1 of the German ProdHaftG the maximum limit of liability is limited to € 85 mill. for death or physical injury of persons. This amount is a limit for all persons injured in one damage event on the one hand, and for the damage of all parties involved that was caused by a defect in a series of products, the so called serial damage. The limitation period in Germany expires, like in most of the other Member States, after three years under Article 12, section, 1 ProdHaftG.

4.11. Greece

Product liability was implemented into the Greek law system by decision no. 2241/1988 of the Ministerial Committee.

Greece has not established a claim for damages for pain and suffering for the benefit of the injured person, so the potential damage covered by the law includes death of a person, loss of health and damage of other products than the defective product itself intended for private use or private consumption. The period of limitation for any claims is three years.

4.12. Great Britain

In Great Britain product liability was regulated by the "Consumer Protection Act" enacted in 1988.[18]

Similar to the situation in Greece the injured person has no right to claim damages for pain and suffering. Neither has Great Britain specified a maximum liability limit.

Any claims based on product liability expire after three years.

---

[15] ECJ, ruling dated 25.04.2002, case C 22/00.

[16] http://www.lexsoft.de/cgi-bin/lexsoft/tk_sec.cgi?t=136842783940910493&sessionID=156438699720343807&templateID=document&source=hitlist&chosenIndex=UAN_nv_1005&xid=229698&highlighting=on&hlt=&hn=#hlt_ank.

[17] BGBl. I Seite 2198 (German Law Gazette I page 2198)

[18] http://www.lexsoft.de/cgi-bin/lexsoft/tk_sec.cgi?t=136842736607240566&sessionID=156438699720343807&templateID=document&source=hitlist&chosenIndex=UAN_nv_1005&xid=238147&highlighting=on&hlt=&hn=#hlt_ank.

4.13. Hungary

Hungary enacted its Product Liability Act on the 1st of January, 1994 (law no. X/93) to implement the requirements of Directive 85/374 EEC.

Article 3 enumerates the parties involved in a claim. Under the Product Liability Act an injured person does not have the right to claim damages for pain and suffering. As a minimum threshold for claiming damages the law specifies a sum of about € 40.00. The period of limitation is three years in Hungary.

4.14. Ireland

In Ireland product liability is governed by the "Liability for Defective Products Act" from the year 1991.[19]

As in many other countries an injured person has no entitlement to damages for pain and suffering in Ireland. There is no statutory maximum limit to a claim.

The period of limitation for claims is three years.

4.15. Italy

In Italy product liability is regulated by Articles 114 ff. of the Consumer Protection Act (Codice del Consumo).[20]

Like most Member States Italy has not provided for an entitlement to damages for pain and suffering for the benefit of the injured person. Neither has Italy specified a maximum limit of liability, and the period of limitation for claims is three years.

4.16. Latvia

In Latvia the legal basis of product liability for products with defects is regulated by the Product Liability Act ("Likums par atbildību par preces un pakalpojuma trūkumiem"), which came into force on 5th of July, 2000 and was amended on 1st of May, 2004.

Besides claims under this law there may be contractual claims for damages under Art. 1593 ff. of the Latvia Civil Code ("Civillikums") and claims based on tort under Art. 1635 ff. of the Civil Code.

In addition the Consumer Protection Act ("Patērētāju tiesību aizsardzības likums") of 1st of April, 1999 (as amended on 24th of December, 2009) shall be taken into account.

Besides the above legal provisions it is also necessary to observe the Law on the Safety of Goods and Services ("Preču un pakalpojumu drošuma likums") dated 28th of April, 2004, which transposed the Product Safety Directive (no. 2001/95 EEC[21]) and Directive no. 87/357 EEC. Latvia has not regulated any entitlement of the injured person to damages for

---

[19] http://www.lexsoft.de/cgi-bin/lexsoft/tk_sec.cgi?t=136842783940910493&sessionID=156438699720343807&templateID=document&source=hitlist&chosenIndex=UAN_nv_1005&xid=238670&highlighting=on&hlt=&hn=#hlt_ank
Irland - Produkthaftung.

[20] http://www.lexsoft.de/cgi-bin/lexsoft/tk_sec.cgi?chosenIndex=UAN_nv_1005&xid=238749.

[21] http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2002:011:0004:0017:de:PDF.

pain and suffering. There is no regulation on a maximum limit of liability, and the period of limitation for claims is three years.

4.17. Lithuania

In Lithuania the legal basis of product liability was established by Articles 6.292 - 6.300 of the Civil Code ("Civilinis Kodeksas") as well as by the Product Liability Act.[22]

Lithuania has not regulated damages for pain and suffering in the framework of its Product Liability Act.

There is no regulation on a maximum limit of liability, and the period of limitation for claims is three years.

4.18. Luxembourg

In Luxembourg the product liability is governed by the Law on Liability for Defective Products dated 21st of April, 1989, as amended from time to time. Beyond that the regulations on contractual and extra-contractual liability for defective products derived from the Code Civil continue to be applicable.

Luxembourg has not passed a regulation on a maximum limit of liability, and like in most Member States the period of limitation for claims is three years.

4.19. Malta

In Malta the according Product Liability Act was created by the introduction of the Consumer Affairs Act, Part VIII, which came into force in September 1999.[23]

However, this law does not provide an entitlement to damages for pain and suffering for the benefit of the injured person.

4.20. The Netherlands

In the Netherlands the law governing product liability is the "Wet van 13.09.1990" (Aanpassing van het Burgerlijk Wetboek).

Product liability legislation has been integrated on the law of torts, which is included in the Civil Code. The exact legal basis is defined in Art. 6:185 ff. Civil Code.

Dutch product liability law provides no basis for damages for pain and suffering and mo maximum limit of liability. In essence the legal situation is mostly comparable to German

---

[22] http://www.lexsoft.de/cgi-bin/lexsoft/tk_sec.cgi?t=136842683806123876&sessionID=156438699720343807&templateID=document&source=hitlist&chosenIndex=UAN_nv_1005&xid=2123863&highlighting=on&hlt=&hn=#hlt_ank.

[23] http://www.lexsoft.de/cgi-bin/lexsoft/tk_sec.cgi?t=136842683806123876&sessionID=156438699720343807&templateID=document&source=hitlist&chosenIndex=UAN_nv_1005&xid=2123864&highlighting=on&hlt=&hn=#hlt_ank.

law.[24] Liability for the so-called design risk is ruled out. And again the period of limitation is three years.

4.21. Poland

When Poland prepared for joining the European Union it implemented Directive 85/374 EEC. Before this transposition there was no separate product liability act besides the Act on Damages and contractual liability. Since the provisions on product liability were integrated into the general Civil Code, there is no separate product liability act. The specific basis of the Polish product liability law are included in Art. 449 of the Civil Code.

The protection established by the provisions covers all persons who suffered damage through the defective product. The period of limitation for any claims is three years in Poland, too.

4.22. Portugal

In Portugal product liability is governed by Legal Decree no. 383/1989.

The list of damage types includes death of a person, loss of health of a person, and damage to other products than the defective product itself that was intended for private use or for private consumption. Damages for pain and suffering for the benefit of the injured person have not been regulated. However, a maximum limit of liability was established in Portugal.[25] The period of limitation for any claims is three years.

4.23. Romania

In Romania the government passed a draft document on 10th of December, 1998, which integrated the requirements of Directive 85/374 EEC. Since this draft lay with the Legal Commission of the Senate from 11th of December, 1998, through 6th of June, 2000, the Romanian government made use of its right to decree under Art. 107 of the Romanian constitution and Art. 1 lit. R 3 of the "Law no. 125/2000 on the Empowerment of the Government to Issue Decrees". Based on this empowerment the Government Decree no. 87/2000 "On the Liability of the Manufacturer for Damage Caused by Defective Products" was issued on 28th of August, 2000. It then entered into force on 1st of September, 2001, and stayed in force until 2nd of February, 2002. In the framework of this Decree the provisions of the Directive were taken over *verbatim*. Law no. 37/2002 then integrated these provisions into Government Decree no. 21/1992 on consumer protection, and by Government Decree no 87/2000 the entry into force of the law was withdrawn.[26]

In the context of Romania's preparation for accession to the EU the consumer protection legislation was approximated to the new standards of the European Union. Law

---

[24] http://www.lexsoft.de/cgi-bin/lexsoft/tk_sec.cgi?t=13684268380612387 6&sessionID=156438699720343807&templateID=document&source=hitlist&chosenIndex=UAN_nv_1005&xid=231433&highlighting=on&hlt=&hn=#hlt_ank.

[25] Lovells, Studie für die Europäische Kommission, MARKT/2001/11/D, Vertragsnummer ETD/2001/B5-3001/D/76, page 13.

[26] Kraft, Der Angleichungsstand der EG- Produkthaftung, page 210 f.; Germany Trade & Invest 2010, Recht kompakt: Rumänien, 6/21.

no. 240/2004 transposed the Product Liability Directive 85/374 EEC, republished in M. Of. 313/ 22.04.2008.[27]

Thus the Directive was taken over in almost identical wording. Romania did introduce the possibility of claiming damages for pain and suffering. The possible damage types include death of a person, loss of health of a person, and damage to other products than the defective product itself that was intended for private use or for private consumption. However, damages can only be awarded in cases where the loss exceeds a sum of approx. €60.00.[28] The period of limitation is three years.

4.24. Sweden

In Sweden product liability is governed by the Product Liability Act ("Produktanvarslag"), which is based on Directives 85/374 and 1999/34.

Under Swedish law contractual liability does not include the obligation to provide compensation for physical damage and loss of health. In Sweden the is no maximum limit of liability. The period of limitation for any claims based on product liability is three years.

4.25. Slovak Republic

In Slovakia the legal basis of product liability is included in the Slovak Product Liability Act (law no. 294/1999 Z.z., Zákon o zodpovednosti za skodu sposobenu vadnym vyrobkom, as last amended by law no. 451/2004 Z.z.).

Although this law was enacted as early as on 1st of May, 2004, which was long before the accession of Slovakia to the EU, but it had already been in line with Directive 85/374 EEC. Like other countries Slovakia did not establish a claim for damages for pain and suffering for the benefit of the injured person.

4.26. Slovenia

In Slovenia product liability is regulated by the Consumer Protection Act.

And again, Slovenia did not establish a claim for damages for pain and suffering for the benefit of the injured person.

4.27. Spain

Law no. 22/1994 governs product liability in Spain.

§ 1 of the Spanish Product Liability Act enumerates the parties involved in a claim in binding manner. In the framework of the liability law the injured person has no entitlement to claim damages for pain and suffering. Such a claim can only be asserted on the basis of the general Spanish Civil Code as applicable.

Spain is one of the few Member States that have set up a maximum limit of liability. The limit is at € 70 mill. Spain has a particular feature in terms of procedure that is worth

---

[27] Germany Trade & Invest 2010, Recht kompakt: Rumänien, 6/21.

[28] http://www.lexsoft.de/cgi-bin/lexsoft/tk_sec.cgi?t=136842783940910493&sessionID=156438699720343807&templateID=document&source=hitlist&chosenIndex=UAN_nv_1005&xid=2123866&highlighting=on&hlt=&hn=#hlt_ank.

mentioning. Claims can be asserted directly by consumer protection organisations after the injured person has assigned his or her rights to such organization.[29] The period of limitation for any claims is three years.

5. Specific characteristics of the national law of Member States in enacting the European Directive 85/374 EEC

There are certain specific characteristics in the implementation by individual Member States which shall be presented below.

5.1. Maximum limit of liability in accordance with Article 16 Section 1

Directive 85/374 **on the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning liability for defective products** includes Art. 16, Section 1, which offers the possibility of establishing a maximum limit of liability. Currently only Germany, Portugal and Spain are making use of this possibility. In Greece there used to be a maximum limit sum, but it was abolished in 1994.[30]

5.2. Defence of design risk in accordance with Article 7 (e)

The option offered in Art. 15 Section 1 (b) has only be used by Finland and Luxembourg, who have not integrated the defence of the design risk into their national Product Liability Act.[31]

In the Product Liability Act in Germany this defence is included in principle, however, the scope of application of the Medical Drugs Act, which shall be applied with priority, also covers liability for risks.[32]

In Spanish law the applicability of the defence of the design risk is restricted in so far as it does not apply to medical drugs and food for human consumption.

Likewise this defence is restricted in France, where it does not apply to parts of the human body. Furthermore the defence cannot be made where the products in question are obtained from human bodies.[33]

5.3. Exception for primary agricultural products in accordance with Art. 15, Section 1 (a)

Directive 99/34/EEC abolished the possibility of exempting primary agricultural products from the scope of application of the Directive, so these products are now also regulated by the Directive in binding manner.[34]

---

[29] http://www.lexsoft.de/cgi-bin/lexsoft/tk_sec.cgi?t=136842875480808289&sessionID=156438699720343807&templateID=document&source=hitlist&chosenIndex=UAN_nv_1005&xid=241477&highlighting=on&hlt=&hn=#hlt_ank.
[30] Lovells, Studie für die Europäische Kommission, MARKT/2001/11/D, Vertragsnummer ETD/2001/B5-3001/D/76, page 13.
[31] Lovells, Studie für die Europäische Kommission, MARKT/2001/11/D, Vertragsnummer ETD/2001/B5-3001/D/76, page 13.
[32] cf. §§ 84 ff. ArzneimittelG (Medical Drugs Act); cf. §§ 32 ff. GentechnikG (Genetic engineering Act).
[33] vgl. Code Civil Article 1386-1 ff..
[34] http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1999:138:0020:0020:DE:PDF.

5.4. Disparities of the domestic law of certain Member States in enacting the European Directive 85/374

Following several rulings by the European Court of Justice certain disparities regarding the transposition of the Directive were revealed in certain Member States, and thereafter eliminated by the Member States. That is why certain individual rulings regarding disparities of transposition are listed below.

5.4.1. Stricter liability in Spain

On the basis of the Spanish Product Liability Act, which transposed the Directive, the protection for the injured person was in a certain way stronger than intended by the Directive. Regarding this aspect the European Court of Justice ruled that Member States shall in principle not have the right to establish stricter liability of manufacturers or suppliers, or to maintain such stricter liability besides the Directive.[35]

5.4.2. Defence of design risk in Great Britain

The United Kingdom was the first country to transpose the Directive into national law, and soon after that the Commission complained that the according national provisions offered room for subjective evaluation because reference was made to the behaviour of a reasonable manufacturer. In the case on that matter the European Court of Justice itself ruled that the according provision could be construed in compliance with the Directive, and that it should not be assumed that the courts in the United Kingdom would fail to do so.[36]

5.4.3. € 500 threshold clause for damage to property in Greece

The Commission complained of the failure of Greece to include the € 500.00 threshold for damage to property in the transformation act.[37]

5.4.4. € 500 threshold clause for damage to property in France

The Commission also complained of the failure of France to include the € 500.00 threshold for damage to property in the transformation act.[38] It stated furthermore that on the one hand suppliers bear the same liability which manufacturers bear, and secondly that certain defences were conditional upon the manufacturer having taken all required measures to eliminate any risks if the defect has turned up within a period of ten years, beginning when the product was put into circulation.[39]

5.5. Disparities of the construction of the Directive by the courts of Member States

The central notion of the Directive is the product defect. Relating to the product properties it is necessary to ask the question whether this "defect" has caused the damage in

---

[35] ECJ, case C-183/00 María Victoria González Sánchez versus Medicina Asturiana SA.
[36] ECJ, case C-300/95 Commission vs. United Kingdom.
[37] ECJ, case C-154/00 Commission vs. Greece
[38] ECJ, case C-52/00 Commission vs. France
[39] ECJ, case C-52/00 Commission vs. France; Lovells, Studie für die Europäische Kommission, MARKT/2001/11/D, Vertragsnummer ETD/2001/B5-3001/D/76, Page 17.

question. In doing so objective expectations shall be used to decide whether or not the product was defective. Accordingly a product is defective if it does not provide the safety reasonably expected by a customer. Due to the almost unlimited number of conceivable alternative scenarios it is not possible to give a precise definition of the notion "product defect".

Since an exact definition is not possible there emerge problems of construction. This leads to questions, e. g. whether the courts could, or should, do a risk/benefit analysis in order to evaluate what can reasonably be expected.[40] Furthermore it is unclear whether the degree of the manufacturer's failure to take due care should be taken into account at all in order to evaluate whether there is a product defect.[41]

As unclear as the notion of a product defect itself are the requirements for a proof of such a defect. In a case heard by a French court the claimant was injured by a bursting glass casing built around a fireplace. The court stated that the proof of the defect in this matter did not require an exact explanation of the reason why the glass burst, but that it was to be considered sufficient that it had actually caused the damage.[42]

A similar ruling was made by a Belgian court in a case regarding a lemonade bottle which had burst.[43] In the framework of its ruling the court did not require the claimant to prove the exact type, appearance and cause of the defect.

Two rulings by courts in the United Kingdom were exactly the opposite of the two rulings described above.[44] In these two cases the exact cause of the malfunctions of the products could not be clarified. In both cases the courts ruled, other than in the two rulings from France and Belgium mentioned above, that the claimant had not met his obligation under the Directive to describe and prove the exact defect. Consequently the plain evidence that the product did not function properly was not sufficient. Thus the claimant in the cases heard in the courts in the United Kingdom failed to provide sufficient proof. In Portugal there were also rulings that followed the view of the British courts.[45]

5.6. Disparities in national liability law

Under the provision of Art. 13 of the Directive the national regulations on liability are mostly applicable besides product liability law. This inevitably leads to a situation where the claimant has the possibility of electing on which basis he will state his claim, or where the judge can elect which basis to use for his decision.

5.6.1. Contractual claims

Although the contractual claims based on the contract always use similar basic principles, they are not identical.

---

[40] Lovells, Studie für die Europäische Kommission, MARKT/2001/11/D, Vertragsnumme. ETD/2001/B5-3001/D/76, Page 51.
[41] English High Court [2001] 3 All ER 289 in the case: A and Others vs. National Blood Authority; English High Court, ruling dated 25. March, 2003 in the case: Sam Bogle and Others vs. McDonald's Restaurants Ltd.
[42] Tribunal de grande instance de Aix-en-provence, ruling dated 02.10.2001, Dalloz 2001, IR page 3092.
[43] Civ. Namur, ruling dated 21.11.1996, J.L.M.B. 1997, page 104.
[44] [2000] Lloyd's Rep. Med. 280, Richardson c LRC Products Ltd.; ruling by Central London County Court dated 18.04.2000, in the case: Foster vs. Bisosil.
[45] Ruling by regional court of Coimbra dated 08.04.1997m BMJ page 466, 596; Col. Jur 1997, page 2, 38.

In cases where a good causes damage to a consumer such consumer has contractual claims against the seller in almost all Member States if the latter has failed in part or total to fulfil his contractual obligations or if he has breached a contractual collateral obligation. In the countries France and Luxembourg claims based on tort are even ruled out to a high degree if contractual claims are applicable.[46]

In the countries Denmark, Finland and Sweden contractual obligations play a negligible role in the framework of product liability, because on the basis of contractual claims one cannot claim compensation for physical injury or loss of health.[47]

5.6.1.1. Necessary contractual relationship

In the Member States the principle of relativity of obligations is generally applicable. Thus it would only be in exceptional constellations that third parties are covered by contractual protection and could thereby obtain certain contractual rights.

In Austria the courts did for a long time employ the figure of a contract for the benefit of third parties because the injured person was in a more favourable situation regarding the proof under the contract law than under the law of tort. The starting point was the consideration that the contract concluded between the manufacturer and the supplier creates a benefit for the buyer so that it would be possible to directly resort to a claim against the manufacturer in the event of a breach of the obligation to exercise due care.[48]

In the countries France, Belgium and Luxembourg the end-customer has the possibility of asserting his defect-based claims against the seller, and in addition beyond that against all predecessors right through to the manufacturer of the product. Likewise consumers in Spain can, under certain preconditions, assert direct contractual claims against the manufacturer even without a contractual basis between them. In Finland the consumer can also assert claims similar to contractual claims against the supplier on the basis of the applicable provisions under consumer protection laws.[49]

In certain cases in Portugal consumers may also take action against the manufacturer on the basis of an explicit warranty document enclosed with the goods, so a so-called warranty contract is established between these parties.[50]

5.6.1.2. Fault

In Ireland and in the United Kingdom the presence of fault is no precondition of contractual liability for damages. In France and Luxembourg the judicial system assumes that

---

[46] Lovells, Studie für die Europäische Kommission, MARKT/2001/11/D, Vertragsnummer ETD/2001/B5-3001/D/76, page 17.
[47] Lovells, Studie für die Europäische Kommission, MARKT/2001/11/D, Vertragsnummer ETD/2001/B5-3001/D/76, page 17.
[48] Lovells, Studie für die Europäische Kommission, MARKT/2001/11/D, Vertragsnummer ETD/2001/B5-3001/D/76, page 51.
[49] Lovells, Studie für die Europäische Kommission, MARKT/2001/11/D, Vertragsnummer ETD/2001/B5-3001/D/76, page 17.
[50] Lovells, Studie für die Europäische Kommission, MARKT/2001/11/D, Vertragsnummer ETD/2001/B5-3001/D/76, page 18.

a commercial trader must detect all defects of commercial goods, so he cannot escape his responsibility. [51]

In Germany, Austria and Portugal the claimant in a case regarding contractual claims for damages is alleviated from the burden of proving that the other party has to answer to the claim, because as soon as it is clear that the opponent has breached an obligation in their relationship the burden of the proof is inverted. This principle is applied, e. g., in § 280 I 2 BGB (German Civil Code).

5.6.1.3. Damages

In the countries Denmark, Finland and Sweden the assertion of the integrity interest has narrow limits.

The most prominent differences occur in the area of compensation for non-material damage, especially when it comes to the so-called damages for pain and suffering. For example: In the countries France, Germany, Luxembourg, Belgium, Austria and in the United Kingdom it is possible to assert damages for non-material damage because a highly personal interest has been injured. In the Netherlands, Italy and Greece**,** however, there is no legislative basis for such a claim.

5.6.2. Law of torts

With the exception of Austria liability for tort plays a large role in practice in all Member States. However, in Austria the courts make hardly any concession at all to the claimant regarding his unfavourable obligation to provide proof.[52]

5.6.2.1. Fault liability and absolute liability

In all Member States there is potential liability for extra-contractual failure to exercise due care.

What is worth noticing is that the civil codes of France, Belgium and Luxembourg include a general owner's liability for objects.[53]

When a person is injured by a "dangerous product" in Italy the liable "perpetrator" can only avoid liability by furnishing the proof that he had taken all suitable and necessary measures to prevent the occurrence of such damage event.

5.6.2.2. Burden of proof

In principle all Member States have the same distribution of the burden of proof that is known from German law, where the claimant has the burden of proof for the fact which are most favourable for him.

---

[51] Lovells, Studie für die Europäische Kommission, MARKT/2001/11/D, Vertragsnummer ETD/2001/B5-3001/D/76, page 19.
[52] Lovells, Studie für die Europäische Kommission, MARKT/2001/11/D, Vertragsnummer ETD/2001/B5-3001/D/76, page 20.
[53] Lovells, Studie für die Europäische Kommission, MARKT/2001/11/D, Vertragsnummer ETD/2001/B5-3001/D/76, page 20.

The rulings of the German Supreme Court developed the concept of "producer liability" step by step. One recent example to be mentioned here is the ruling in the case on avian influenza.[54] In fact it has resulted in an inversion of the burden of proof. So if the injured person can prove a product defect, it is refutably assumed that the manufacturer has culpably breached his obligations. The courts have developed the concepts of manufacturing fault[55], design fault[56] and instruction fault[57].

The manufacturer does indeed have the possibility of defending himself by stating that the defective product is an "outlier". However, this defence is futile if and when the manufacturer has a particular duty to control quality and ensure documentation of findings.[58] Furthermore the manufacturer has an obligation to monitor his activities.[59]

The situation is very similar in the Netherlands, in Ireland, Denmark and Spain.[60]

5.6.3. Special regulations on liability

The most prominent example of a special regulation on liability is the German Medical Drugs Act. In its scope of application it also establishes a liability for risks.[61]

6. Conclusion

As shown by the discussion above we can state that an enormous degree of harmonization has already been achieved in the field of product liability. Nevertheless there are a number of special features in individual Member States which have originated from the transposition and from the individual legal systems and standards.

Literature

Palandt, Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch 70. Auflage, München 2011 (Palandt, Comment on the Civil code, 70th issue, Munich 2011)

Hans Cl. Taschner/ Edwin Frietsch, Kommentar zum Produkthaftungsgesetz und EG-Produkthaftungsrichtlinie, 2. Auflage, München (Hans Cl. Taschner/ Edwin Frietsch, Comment on the Product Liability Act and on the EU Product Liability Directive, 2nd issue, Munich)

Ioana Ruxandra Kraft, Der Angleichungsstand der EG- Produkthaftung, Eine vergleichende Untersuchung am Beispiel der Rechtslage in Deutschland, Frankreich, Spanien und Rumänien, Juristische Reihe TENEA, Band 64 (Ioana Ruxandra Kraft, Approximation Status of EU Product Liability, A comparative study of the legal situation in Germany, France, Spain and Romania, Legal Series TENEA, volume 64)

---

[54] BGHZ (German Supreme Court Rulings in civil Cases) 51, 91 ff..
[55] BGHZ 51, 91 ff..
[56] BGHZ 67, 359 ff..
[57] BGHZ 116, 60 ff..
[58] BGHZ 104, 323.
[59] BGHZ 80, 199.
[60] Lovells, Studie für die Europäische Kommission, MARKT/2001/11/D, Vertragsnummer ETD/2001/B5-3001/D/76, page 21.
[61] Lovells, Studie für die Europäische Kommission, MARKT/2001/11/D, Vertragsnummer ETD/2001/B5-3001/D/76, page 22.

Lovells, Studie für die Europäische Kommission, MARKT/2001/11/D, Vertragsnummer ETD/2001/B5-3001/D/76 Lovells, Study fot the European Commission, MARKT/2001/11/D, Contract no. ETD/2001/B5-3001/D/76

Anežka Turošíková[1]

Komparatívny pohľad na pojem mládež v trestnom práve a niektorých ďalších vedných disciplín

Particularities evidence juvenile offenders

Kľúčové slová
mládež, dieťa, mladistvý, trestné zákonodarstvo

Abstrakt
Autorka v príspevku analyzuje pojem mládež v trestnom práve a niektorých ďalších vedných disciplín, ako je sociológia, psychológia a kriminológia. Pričom vychádza z jednotlivých právnych pojmov do ktorých pojem mládež zaraďujeme. Ďalej poukazuje prostredníctvom komparatívnej metóde na rozdiely v pojme mládež v slovenskom právnom poriadku.

Key words
youth, infant, juvenile, criminal legislation

Abstract
The author in this paper analyzes the concept of youth in criminal law and some other disciplines such as sociology, psychology and criminology. And it is based on different legal concepts to which the concept of youth classify. Further points through comparative method, differences in the concept of youth in the Slovak legislation.

Úvod

Predkladaný článok vychádza zo skutočností, že pojem mládež nie je jasne definovateľný. Vychádza z množstva definícií, ktoré si obvykle každé odvetvie v našom právnom poriadku dá samé. Preto je potrebné tento pojem vysvetliť a priblížiť z každého uhla pohľadu, tzn. z každého odvetvia. V rámci trestného práva a forenzných disciplín sa vychádza z podstaty, že pojem mládež je pojem kriminologický. Iné odvetvia si pojem približujú cez vekovú kategóriu, tzn. od-do. Pričom je potrebné vychádzať aj z iných kategórii, ako je správanie, vyzretosť a samotný pohľad na život.

Pojem mládež a jeho vymedzenie v slovenskom právnom poriadku

Pojem „mládež“ nie je v právnom poriadku SR definovaný. Je dôležité zdôrazniť, že každé odvetvie definuje mládež rozdielne, príp. ju nedefinuje. Treba podotknúť, čo majú spoločné. Je to to, že ide o osoby, ktoré sú už aj dospelé a u ktorých stále prebieha psychický a fyzický vývoj. Niektoré zákony poznajú príbuzné pojmy, ktoré súvisia s vekovým ohraničením života, blízkym veku mládeže. Podľa Občianskeho zákonníka, rozhodujúcim je vek 18 rokov, ktorým osoba dovršuje plnoletosť. Zákonník práce používa pojem mladistvý zamestnanec (zamestnanec mladší ako 18 rokov). Zákony sociálneho zabezpečenia používajú pojem nezaopatrené dieťa (do 26 rokov). Zákon o sociálnoprávnej ochrane detí používa pojem dieťa (do 18 rokov) a mladý dospelý (18 až 25 rokov). S prihliadnutím na tradície demografickej štatistiky na Slovensku, ale aj štandardne štatistické zisťovania OSN a UNESCO sa aj na Slovensku definuje mládež ako veková skupina od 15 do 26 rokov.[2] Z pohľadu psychológie pojem mládež zahrňuje všetky obdobia dospievania, ktorými sú:

---

[1] Mgr. Anežka Turošíková, interná doktorandka na Katedre Trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín, Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

[2] https://www.iuventa.sk/sk/Legislativa/Legislativa-o-mladezi/Historia-a-starsie-dokumenty/Prehlad-zakonov-v-SR-o-mladezi.alej

- obdobie predpuberty (10-11 až 12 rokov),
- obdobie puberty (11-13 až 15-16 rokov),
- obdobie adolescencie (15-16 až 20-22 rokov).

Podľa O. Osmančíka, je mládež okrem toho, že je kategóriou psychologickou, sociologickou, pedagogickou, psychologickou a tiež právnou, aj v neposlednom rade kategóriou kriminologickou. Z hľadiska kriminologického sa spoločenská skupina „mládež" člení na určité vekové podskupiny:

- nedospelé osoby (deti) – do tejto podskupiny patria osoby mladšie ako 15 rokov,
- mladistvé osoby – osoby v rozmedzí medzi 15-tym a 18 rokom veku života,
- mladí dospelí - od 18 do 26 rokov.

Sociológia mládeže nevníma mládež iba ako súhrnný obraz všetkých mladých ľudí určitého veku, ale ako sociálny jav, skutočnosť zvláštneho druhu charakterizovanú určitým prístupom k mladosti, špecifickým spôsobom nazerania na svet, špecifickým štýlom života.

Osobitosťou je, že síce náš Trestný zákon konkrétne pojem mládež nepozná, ale na druhej strane upravuje v § 175 v I. hlave v III. diely trestný čin „Podávanie alkoholických nápojov mládeži" a v § 211 v III. hlave trestný čin „Ohrozovanie mravnej výchovy mládeže". Na základe tejto skutočnosti je potrebné sa opierať aj o definície forenzných disciplín, ako napr. viktimologické hľadisko, na základe ktorého je *„mládež označovaná za zvlášť zraniteľnú skupinu osôb, ktorá stojí vo vyššom ohrození kriminalitou."*[3]

Pod pojmom mládež v kriminológii väčšinou rozumieme kategóriu mladých ľudí vo veku od 6 do 18 rokov. Pričom toto chápanie vyplýva najmä z policajného hľadiska, ktoré sa opiera o policajné štatistiky, ktoré uvádzajú kriminalitu mládeže ako súčet trestných činov spáchaných mladistvými a činov inak trestných spáchaných maloletými osobami. I keď je toto vymedzenie značne zjednodušujúce, pre pochopenie vývoja kriminality mládeže je praktické. Je namieste síce argument, že aj mladí ľudia vo veku 25 rokov preukazujú znaky typické pre mládež zo sociologického hľadiská alebo črty vývinového obdobia adolescencie z pohľadu psychológie. V policajných štatistikách aj v Trestnom zákone sú však títo mladí ľudia chápaní ako dospelí jedinci a bolo by veľmi náročné zisťovať trestnú činnosť osôb až do veku 30 rokov a diferencovať napr. mladých ľudí samostatne žijúcich od typických príslušníkov mládežníckej subkultúry.[4]

V druhej polovici 20. storočia sa v politologickej terminológii objavuje nový pojem „politika mládeže"[5] alebo tiež „mládežnícka politika" a „štátna politika", ktoré sú do značnej miery súčasťou verejného záujmu.[6] *„Politika voči mládeži musí byť postavená na skutočných potrebách a požiadavkách mladých ľudí."*[7] Štátna politika vo vzťahu k mládeži sa usiluje zabezpečiť, aby všetci mladí ľudia mali vytvorené štandardné podmienky pre svoj fyzicky a mentálny vývin. Zároveň sa v spoločnosti uplatňujú mechanizmy, ktoré chránia mladých ľudí pred kriminalitou, diskrimináciou a zneužívaním.

---

[3] Chromý, J.: Kriminalita páchaná na mládeži, Linde, a.s., Praha, 2010, str.21

[4] Šúryová, E. 2003. Kriminalita mládeže. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2003, str.6

[5] Politikou mládeže rozumieme oblasť spoločenského riadenia v rámci ktorého sú zabezpečené podmienky pre rozvoj a život mladých ľudí.

[6] Porubčan P.: Mládež v programoch politických strán na Slovensku, Nitra: SPU, 2013, s. 75

[7] Toto je základná myšlienka politiky Európskej únie voči mládeži, ktorej neoddeliteľnou súčasťou sú konzultácie dohodnutých tém a príprava opatrení tzv. štruktúrovaný dialóg.

Pojem mládež a jej zaradenie do vekovej kategórie

Verejnosť poníma výraz mládež prevažne v dvoch rovinách:

1 Vo význame sociálnej skupiny,

2 Ako obdobie života človeka, ako životná fáza jednotlivca, vyjadrená a zahrnutá výrazom *mladosť*.

„V obidvoch prípadoch sa jej bezprostredne dotýkajú významné spoločenské zmeny, ktoré vyvolávajú zmenu spôsobu života. Mladosť podľa všeobecných spoločenských predstáv je osobitnou samostatnou fázou života, ktorá potrebuje„spoločensky chránený, ale slobodný priestor“, ktorý zbavuje mládež úloh a starostí života dospelých a je vyhradený na učenie a prípravu na ďalší život. Preto je nevyhnutné počas tejto fázy zabezpečiť slobodný priestor a možnosti pre úspešný rast, nadobudnutie vzdelania a kvalifikácie.“[8]

Dnes v odborných kruhoch sa pojem mládež „často používa na označenie členov určitej spoločenskej skupiny alebo sociálnych celkov, ktorých spoločnou charakteristickou črtou je fyziologická nezrelosť, mentálna a psychická nedospelosť, sociálna neskúsenosť. Ale taká charakterizácia mládeže, ktorá obsahuje len negáciu sociálnych opisov, nie je z odborného hľadiska uspokojivá.“[9]

Niektoré staršie odborné publikácie, ktoré sa zaoberali problematikou mládeže, sa obmedzovali na populačné ročníky medzi 14. – 18. rokom, prípadne medzi 14. a 20. rokom života. Modernejšie výskumy „venujú pozornosť mladým ľuďom medzi 14. – 15. rokom až 24. – 25. rokom. Hranice 14 – 18, 14 – 21 rokov sú prebrané z pracovného, občianskeho a správneho práva z konca 19. storočia a začiatku 20. storočia. Začiatok hranice bol daný dokončením povinnej školskej dochádzky, väčšinou v 14 rokoch. V 18 rokoch sa spravidla končilo učebné obdobie a mladý človek získaval práva vyučenej osoby; končilo štúdium na stredných školách maturitnou skúškou. Absolventi škôl sa stávali ekonomicky samostatní.

Vymedzenie hornej vekovej hranice mládeže ako vekovej skupiny nie je u odborníkov jednotné. Niektorí považujú vek 21 – 24 rokov, za obdobie tzv. ranej dospelosti, iní, naopak, posúvajú hranicu dospelosti až k 30. roku. Pre riešenie tejto otázky je podstatná skutočnosť, aby horná hranica sociálneho veku mládeže ako sociálnej skupiny znamenala ukončenie procesu spoločensko-ekonomického osamostatňovania. Viacero odborníkov uvádza vek 30 rokov ako dôležitú hranicu dvoch období, mladosti a dokonalej dospelosti , kedy človek dosahuje telesné a psychické vyvrcholenie (pri zohľadnení individuálnych osobitostí). V tomto období sa završuje najdynamickejšie obdobie celého ľudského života. Zrelá osobnosť potom prechádza z obdobia mladosti do obdobia oveľa statickejšieho, v ktorom sa telesné a duševné zmeny prejavujú oveľa nenápadnejšie. Vek mládeže ako sociálnej skupiny je teda daný obdobím medzi počiatkom jej spoločenského dozrievania, zavŕšenia aj svoju vnútornú, bohato diferencovanú štruktúru z hľadiska formálnych a neformálnych vzťahov s okolím. Uvedené vymedzenie mládeže ako sociálnej skupiny sa v praxi rešpektujú pri prijímaní legislatívnych opatrení v rozmanitých oblastiach života mládeže aj dospelých.“ [10]

Prikláňam sa avšak k názorom niektorých autorov a k hranici do 26 rokov veku, nakoľko je to vek a hranica aj podľa ostatných právnych predpisov kedy dochádza k určitému osamostatneniu a zrelosti každej osoby.

---

[8] Ondrejkovič, P.: Mládež a mladosť ako sociálny jav a kríza identity. Mládež a spoločnosť 1996 č. 3, s. 5.

[9] http://www.spravaomladezi.sk/index.php?lng=SK&loc=109,

[10] https://phoenix.uhk.cz/cs-cz/fakulty-a-pracoviste/ustav-socialni prace/eDokumenty/Documents/Sborn%C3%ADky%20z%20Hradeck%C3%BDch%20dn%C5%AF/Rizikov%C3%A1%20ml%C3%A1de%C5%BE%20v%20sou%C4%8Dasn%C3%A9%20spole%C4%8Dnosti.pdf

Mládež ako predmet trestného zákonodarstva nad mládežou

Dieťa

Podľa článku l Dohovoru o právach dieťaťa sa pre jeho účely dieťaťom rozumie každá ľudská bytosť mladšia ako osemnásť rokov, pokiaľ podľa právneho poriadku, ktorý sa na dieťa vzťahuje, nie je plnoletosť dosiahnutá skôr. Nadobudnutie plnoletosti v právnom poriadku Slovenskej republiky upravuje Občiansky zákonník, podľa § 8 odsek 2 Občianskeho zákonníka sa *„plnoletosť nadobúda dovŕšením osemnásteho roku. Pred dosiahnutím tohto veku sa plnoletosť nadobúda len uzavretím manželstva. Takto nadobudnutá plnoletosť sa nestráca ani zánikom manželstva ani vyhlásením manželstva za neplatné"*. Za zmienku však stojí novela Trestného zákona, ktorú priniesol právny predpis č. 204/2013 Z.z.. Významný spôsobom sa zmenila definícia dieťaťa. Pred novelou sa dieťaťom rozumela osoba, ktorá bola mladšia ako 18 rokov, okrem situácie, ak nadobudla plnoletosť iným spôsobom (napr. uzavretím manželstva podľa slovenského občianskeho práva). Ak toto ustanovenie podrobíme logickému výkladu, v prípade nadobudnutia plnoletosti ešte pred osemnástym rokom života, nebolo dieťa chránené trestnoprávnymi ustanoveniami napríklad pri trestnom čine výroby detskej pornografie podľa § 368 Trestného zákona. Novela implementovala Smernicu Európskeho parlamentu a Rady 2011/93/EÚ z 13. decembra 2011 o boji proti sexuálnemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a proti detskej pornografii, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2004/68/SVV (Ú. v. EÚ L 335, 17. 12. 2011) do nášho Trestného zákona. V zmysle predmetnej novely je dieťaťom každá osoba, ktorá nedovŕšila osemnásty rok života. Tým posilnila trestnoprávnu ochranu dieťaťa až do nadobudnutia dospelosti.[11]

Maloletý

Osoba, ktorá ešte nedovŕšila štrnásť rokov svojho veku.

Mladistvý

Právna úprava mladistvých osôb tvorí významnú oblasť právnych vzťahov v Slovenskom právnom poriadku. Na významnosti týchto vzťahov a inštitútov súvisiacich s mladistvými neuberá ani skutočnosť, že mladistvým sa nevenuje osobitný právny predpis. Významnosť týchto vzťahov v Slovenskom právnom poriadku je zvýraznená však tým, že zákonodarca upravil trestné stíhanie u mladistvých páchateľov odchylným spôsobom od všeobecnej trestnej zodpovednosti. Trestnoprávna úprava mladistvých osôb je v Slovenskom právnom poriadku obsiahnutá najmä v zákone č. 300/2005 Z.z Trestný zákon v znení zákona č. 650/2005 Z.z. v znení neskorších predpisov a v zákone č. 301/2005 Z.z Trestný poriadok v znení zákona č. 650/2005 Z.z. v znení neskorších predpisov, pričom tieto kódexy sú účinné od 1.1.2006.[12] V súčasnosti je úprava trestnej zodpovednosti a trestania mladistvých obsiahnutá v štvrtej hlave všeobecnej časti Trestného zákona č. 300/2005 Z.z. v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon") s názvom „Osobitné ustanovenia o stíhaní mladistvých."[13] Treba zdôrazniť, že tieto osobitné ustanovenia sú k ostatným ustanoveniam všeobecnej časti Trestného zákona vo vzťahu špeciality. Samozrejme ostatné ustanovenia Trestného zákona sa budú na mladistvých uplatňovať subsidiárne. Cieľom takto koncipovanej právnej úpravy je zohľadniť, že mladiství páchatelia trestnej činnosti často nie sú mravne a rozumovo

[11] http://www.pravnelisty.sk/clanky/a388-pravna-uprava-trestnej-zodpovednosti-a-trestania-mladistvych
[12] Zákony nadobudli platnosť 2. júla 2005
[13] § 94 – § 121 Trestného zákona

vyspelí, čo sa odráža aj na ich správaní. Trestný zákon vychádza z myšlienky, že mladistvého treba vychovať na riadneho občana, ktorý bude viesť riadny život, preto uplatňuje myšlienky restoratívnej justície[14]. Cieľom teda nie je uplatňovať prvky retributívnej justície, ktorej základom je určitá odplata za spáchaný trestný čin.

Elementárnym predpokladom pre vznik trestnej zodpovednosti mladistvých je v zmysle pozitívnej právnej úpravy dosiahnutie štrnásteho roku života[15] a príčetnosť. Trestná zodpovednosť mladistvých ako hmotno-právny aspekt pri trestnej činnosti začína pri splnení dvoch zložiek trestnej zodpovednosti, a to sú vek a príčetnosť, čo uvádza v § 22 a § 23, pričom § 23 upravuje negatívne vymedzenie pojmu príčetnosť, tzn. hovorí o nepríčetnosti. Podľa Šamína *„len na nedostatok príčetnosti postačí, ak aspoň jedna zo zložiek[16] je úplne vymiznutá.“*[17] Je teraz na mieste otázka, či osoby štrnásť a pätnásť - ročné sú natoľko vyspelé a zodpovedné, že vedia rozoznať a rozpoznať protiprávne konanie? V Trestnom zákone nájdeme na danú otázku odpoveď a to takú, že zákon chráni tých mladistvých páchateľov, ktorí svojím konaním síce naplnili skutkovú podstatu[18], no napriek tomu nie sú schopní rozpoznať protiprávnosť konania[19]. Preto sa stanovuje povinnosť skúmať rozumovú vyspelosť a schopnosť ovládať svoje konanie tzv. podmienená príčetnosť mladistvého páchateľa. Ani porovnávacie štúdie o rôznej vekovej hranici trestnej zodpovednosti fyzických osôb, (napr. s právnym systémom common law vo Veľkej Británii je trestná zodpovednosť od desať do dvanásť rokov, Belgicko ju má zakotvenú až po dovŕšení osemnásť rokov) *„neboli univerzálnou odpoveďou a návodom na určenie optimálnej vekovej hranice, pri dosiahnutí ktorej spĺňa ľudská bytosť jednu z podmienok trestnej zodpovednosti.“* [20] Na území SR náš zákonodarca vyriešil jednu z podmienok trestnej zodpovednosti všeobecným znížením vekovej hranice z pätnástich na štrnásť rokov.

Výnimku zákonodarca ponechal pri trestnom čine sexuálneho zneužívania podľa § 201 Trestného zákona, pri ktorom vzniká trestná zodpovednosť páchateľa nadobudnutím pätnásteho roku života. Ďalšou výnimkou je tzv. podmienená (relatívna) trestná zodpovednosť - je vyjadrená v § 95 odsek 1 Trestného zákona - *„Mladistvý mladší ako pätnásť rokov, ktorý v čase spáchania činu nedosiahol takú úroveň mravnej vyspelosti, aby mohol rozpoznať jeho protiprávnosť alebo ovládať svoje konanie, nie je za tento čin trestne zodpovedný.“* Z týchto ustanovení vyplýva kombinácia relatívnej a absolútnej tzv. úplnej trestnej zodpovednosti pre mladistvých, ktorá je veľmi zaujímavá a ktorá vznikla na základe zníženia hranici trestnej zodpovednosti pre mladistvých. Naša právna úprava nepozná len tzv. relatívnu (podmienenú) trestnú zodpovednosť, ktorá v sebe zahrňuje schopnosť rozpoznať nebezpečnosť konania pre spoločnosť, čo by bolo jediným kritériom pre posudzovanie trestnoprávnej zodpovednosti mladistvých.

Aj napriek skutočnosti, že Trestný zákon viaže vznik trestnej zodpovednosti na dosiahnutie štrnásteho roku veku, z tejto skutočnosti existuje určitá výnimka. Ak mladistvý, ktorý je mladší ako pätnásť rokov, ktorý v čase spáchania činu nedosiahol takú úroveň

---

[14] podľa Howarda Zehra, otca restoratívnej justície, je restoratívna justícia „proces, v absolútnej miere zapájajúci všetkých, ktorých sa dané konanie dotklo, usilujúc sa o maximálnu mieru uzdravenia a obnovy trestným činom narušených vzťahov

[15] - trestná zodpovednosť začína až dňom, ktorý nasleduje po dni štrnástych narodením páchateľa - pozri interpretačné pravidlo v § 136

[16] Je jedno, či rozpoznávacia alebo ovládacia schopnosť

[17] Šamín, S.: *Trestný zákon s komentárom*, Žilina: Poradca s.r.o.,2014, s. 25

[18] Súhrn typových znakov, ktorými sa od seba odlišujú rôzne druhy trestných činov

[19] Protispoločenské správanie, ktorého znaky sú vymedzené v Trestnom zákone ako trestné činy

[20] Vráblová, M.: Kriminologické a trestnoprávne aspekty trestnej činnosti mládeže, Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 51-52

rozumovej a mravnej vyspelosti, aby mohol rozpoznať jeho protiprávnosť alebo ovládať svoje konanie, nie je za takýto čin trestne zodpovedný. Dôvodová správa reagovala na toto ustanovenie takto: „*Ide o koncepciu tzv. podmienenej príčetnosti, ktorá je závislá na dosiahnutom stupni intelektuálneho a mravného vývoja mladistvého (v dobe činu). Obdobnú úpravu majú v Spolkovej republike Nemecko a v Českej republike. Zákon bude teda vyžadovať, aby si mladistvý bol vzhľadom na úroveň svojho vývoja schopný uvedomiť, že páchaným skutkom koná proti normám spoločnosti alebo aby bol schopný zodpovedajúcim spôsobom usmerniť svoje správanie. Nezrelosť mladistvého musí pritom byť podstatná, teda musí byť zrejmé, že v čase činu ešte nedosiahol takého stupňa vývoja (intelektuálneho alebo mravného), akého spravidla dosahujú jeho vrstovníci. Na preukázanie tejto skutočnosti bude priberaný znalec z odboru psychiatrie alebo psychológie mládeže na skúmanie mladistvého do 15 rokov veku a u ostatných mladistvých iba v tých prípadoch, v ktorých budú pochybnosti o duševnej zrelosti mladistvého.*“ Navyše podľa § 338 Trestného poriadku, u mladistvého, ktorý v čase činu neprekročil pätnásty rok svojho veku, treba vždy skúmať, či bol spôsobilý rozpoznať protiprávnosť činu a či bol spôsobilý ovládať svoje konanie.[21]

Domnievam sa, že by bolo účelnejšie ak by sme určili, resp. vymedzili presnejšiu trestnú zodpovednosť u mladistvých, ktorá je definovaná v § 95 Trestného zákona. Aby v budúcnosti nedochádzalo k rozdielnemu výkladu a uplatňovaniu trestnej zodpovednosti u mladistvých. Ďalej sa domnievam, že by bolo vhodné presnejšie upraviť vetnú konštrukciu *„nedosiahol takú úroveň rozumovej a mravnej vyspelosti“*. Zákon nám nevysvetľuje ani nešpecifikuje a ani neodkazuje na iný právny predpis, kde by to bolo rozobrané a kde by sme našli presnú odpoveď, čo sa pod rozumovou a mravnou vyspelosťou myslí a je zrejmé, že toto je možné preukazovať len znaleckým dokazovaním.

Osoba blízka veku mladistvých

Rozumieme ňou podľa Trestného zákona osobu, ktorá dovŕšila osemnásty rok svojho veku a neprekročila dvadsaťjeden rokov svojho veku.[22] Ide o presnú zákonnú definíciu. V prípade spáchania trestného činu vo veku 18 rokov-21 rokov náš Trestný zákon hovorí v § 36 d, že spáchanie trestného činu touto osobou bude súd brať ako poľahčujúcu okolnosť. Súdy majú povinnosť na túto skutočnosť prihliadať pri ukladaní trestu.

Záver

Mládež predstavuje podstatnú časť obyvateľstva SR, je to takmer 2 milióny občanov SR, dva milióny budúcností. Deti a mladí ľudia majú špecifické potreby, ktoré je potrebné brať do úvahy v procese ich prípravy na spoločenský a pracovný život. Patria k najzraniteľnejším skupinám v spoločnosti a zároveň sú cenným zdrojom jej rozvoja. Práve na základe tohto je potrebné sa mládeži viac venovať, viac informovať, viac vzdelávať.

Slovenská republika by si mala postupne uvedomovať, že vo vzťahu k mladej generácii potrebuje moderný prístup a citlivo reagovať na potreby mladých ľudí, nielen z hľadiska spoločenského, ale aj individuálneho.

---

[21] http://www.pravnelisty.sk/clanky/a388-pravna-uprava-trestnej-zodpovednosti-a-trestania-mladistvych
[22] Pozri § 127 ods. 2

Zoznam bibliografických odkazov

Chromý, J.: Kriminalita páchaná na mládeži, Praha: Linde, a.s. 2010, 239 s., ISBN 978-80-7201-825-3
Ondrejkovič, P.: Mládež a mladosť ako sociálny jav a kríza identity. Mládež a spoločnosť 1996 č. 3, s. 5
Porubčan P.: Mládež v programoch politických strán na Slovensku, Nitra: SPU, 2013, s. 75
Šamín, S.: Trestný zákon s komentárom, Žilina: Poradca s.r.o., 2014, 496 s., ISSN 1335-1583
Šúryová, E. 2003. Kriminalita mládeže. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2003, str.6
Vráblová, M.: Kriminologické a trestnoprávne aspekty trestnej činnosti mládeže, Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, 188 s., ISBN 978-80-7380-371-1
Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších právnych predpisov
http://www.pravnelisty.sk
https://www.iuventa.sk
http://www.spravaomladezi.sk
https://phoenix.uhk.cz

Zoltán Valentovič[1]

Vybrané hmotnoprávne a procesné aspekty trestnej činnosti s drogovým prvkom

Kľúčové slová
Dokazovanie, dôkazný prostriedok, drogová trestná činnosť, omamné látky, psychotropné látky, jedy, prekurzory, jednorazová obvyklá dávka

Abstrakt
Moderná Európa bez hraníc Slovenskej republike priniesla voľný pohyb osôb, tovarov a služieb, ale aj nárast trestnej činnosti v oblasti omamných a psychotropných látok, jedov či prekurzorov ich držania či nelegálneho obchodovania s nimi. V trestnom konaní zohráva významnú úlohu práve správne posúdenie skutku resp. jeho presná právna kvalifikácia, procesný postup zaisťovania týchto látok ako aj stále aktuálna problematika jednorazovej obvyklej dávky. Výklad v jednotlivých kapitolách sa opiera o odbornú knižnú literatúru, zákonné ustanovenia, odborné články, komentáre a o názory aplikátorov práva na danú oblasť.

Key words
Evidence, proof, drug-related crime , narcotics, psychotropic substances , poisons , precursors single usual dose

Abstract
The modern Europe without frontiers brought Slovak Republic the free movement of persons, goods and services, but also an increase in crime in the area of narcotics and psychotropic substances, poisons or precursors, their possession and illegal trafficking. The enforcement plays an important role just the right assessment of the facts respectively its precise legal qualification, process the hedging of these substances as well as the ever present issue of a single usual dose. Interpretation of the individual chapters is based on a book literature statutory provisions, articles and comments and opinions applicators rights to that area.

Úvod

Vzhľadom na súčasnú situáciu dnešnej modernej spoločnosti sa stretávame s čoraz väčším počtom prípadov tzv. drogovej trestnej činnosti. Nie je možné povedať, že by súčasná platná právna úprava nereflektovala potrebu spoločnosti po eliminácií tejto nežiaducej antisociálnej a patogénnej činnosti, avšak názory aplikátorov práva a prax poukazujú na určité nedostatky. Stretáva sa tu správne zamýšľaná myšlienka zákonodarcu a nedostatky resp. problémy pri uvádzaní danej myšlienky do života. Článok venuje pozornosť vybraným aspektom ako zaisťovanie a zákonnosť dôkazov, náhľad na správnu právnu kvalifikáciu skutku, problematiku jednorazovej obvyklej dávky, ale aj mnohým ďalším významným hmotnoprávnym a procesným aspektom trestnej činnosti vyznačujúcej sa tzv. drogovým prvkom. Pojmológia trestného zákona ani trestného poriadku nepracujú s pojmom drogová závislosť, avšak pre lepšie pochopenie preberanej oblasti ju môžeme špecifikovať ako činnosť spočívajúcu v užívaní látok na báze prírodného alebo syntetického charakteru s ktorých užitím sa spája pomerne vysoká pravdepodobnosť vzniku psychickej alebo fyzickej závislosti. Odborné medicínske kruhy označujú drogovú závislosť za chorobu, z čoho logickou dedukciou môžeme dospieť k záveru, že ju možno liečiť.

Procesná chyba z aplikačnej praxe

Dokazovanie v trestnom konaní vedenom pre trestný čin nedovolenej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov ich držania a obchodovania s nimi podľa ustanovenia §§ 171-173 TZ , ale aj iných trestných činov spočíva v zákonnom

---

[1] JUDr. Zoltán Valentovič - interný doktorand Katedry trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín, Právnická fakulta, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici.

zabezpečovaní, vykonaní a zhodnotení zistených informácií, ktoré budú slúžiť ako odraz skutočností z minulosti a budú relevantným podkladom pre vydanie meritórneho alebo procesného rozhodnutia v trestnom konaní, subjektami trestného konania.[2] Trestný poriadok nám podáva výklad pojmu „dôkaz“ v ustanovení § 119 ods. 2 TP. *„Za dôkaz môže slúžiť všetko, čo môže prispieť na náležité objasnenie veci a čo sa získalo z dôkazných prostriedkov podľa tohto zákona alebo podľa osobitného zákona.“*[3] Osobitným zákonom možno rozumieť napríklad zákon o Policajnom zbore č. 171/1993 Z.z.(ďalej len „ZPZ“). Vzťah trestného poriadku k ZPZ možno v určitých prípadoch označiť za lex specialis. Teda TP bude v pomere k ZPZ predpisom lex specialis, ale iba ak ide o konkrétne podozrenie zo spáchania skutku, ktorý je trestným činom, a tieto podozrenia sú aspoň v základných štruktúrach a črtách spojené s možnými zásahmi do základných práv a slobôd podľa Ústavy SR alebo Európskych dohovoroch o ochrane ľudských práv a základných slobôd.[4] Kontradiktórnosť trestného konania resp. zásada kontradiktórnosti v trestnom konaní, nemôže byť v podmienkach Slovenskej republiky chápaná doslovne. Výstižnejšie označenie by bolo trestné konanie s prvkami kontradiktórnosti a to najmä s poukazom nepomer „zbraní“ napr. OČTK v porovnaní s obhajobou.[5] Iba v prípade parity „zbraní“ na oboch stranách možno dôjsť k záveru, že slovenské trestné konanie je kontradiktórne. Aj napriek prevahe oprávnení na strane OČTK, dochádza v záujme preukázania viny k procesným chybám na strane OČTK, ktoré majú za následok často krát uvedenie do života teóriu plodov otráveného stromu. Teória vo svojej podstate pokladá základný pilier zákonnosti zabezpečovaných dôkazov. Opiera sa o tézu absolútnej nulity dôkazu v prípade, ak tento bol zabezpečený na základe nezákonnej činnosti prípadne ako následok nezákonného dôkazu. V skratke nezákonný dôkaz plodí vždy nezákonný dôkaz. A práve na tejto právnej idey je trestné konanie vo veciach tzv. drogových trestných činov mnohokrát zastavené.

Z ustanovenia § 119 ods. 2 TP nám vyplýva čo môže slúžiť ako dôkaz a akým spôsobom ho možno zadovážiť.[6] Pri trestných činoch drogového charakteru sa využíva v rámci osobitného predpisu (ZPZ) inštitút podobný inštitútu TP, a to oprávnenie zaistiť vec podľa ustanovenia § 21 ZPZ. Správnosti jeho aplikácie budeme venovať pozornosť ďalej v článku. Primárne je potrebné ozrejmiť určité oprávnenie rádových príslušníkov PZ *„Policajt je oprávnený zaistiť na vykonanie potrebných úkonov vec, ak má podozrenie, že tá súvisí so spáchaním trestného činu alebo priestupku a jej zaistenie je potrebné na zistenie skutkového stavu veci alebo na rozhodnutie orgánu činného v trestnom konaní, alebo na rozhodnutie orgánu v konaní o priestupku alebo ak ide o vec, po ktorej pátra polícia iného štátu.“*[7] Totožné ustanovenie druhá alinea ustanovuje *„Ak sa vykonanými úkonmi potvrdí, že zaistená vec súvisí s trestným činom alebo s priestupkom, policajt je povinný zaistenú vec neodkladne odovzdať príslušnému orgánu činnému v trestnom konaní alebo orgánu príslušnému na prejednanie priestupku.“*[8] Ďalej je dôležité spomenúť povinnosť policajta v službe vykonať služobný zákrok v prípade, ak je páchaný trestný čin alebo priestupok alebo je dané dôvodné podozrenie z jeho spáchania. Táto povinnosť sa premieta do ustanovenia § 9 ods. 1 ZPZ. Asi najvýznamnejším inštitútom v prípadoch dokazovania drogovej trestnej

---

[2] KOLESÁR, J.: Repetitórium trestného práva procesného. Bratislava: VEDA, 2010. 72-78.
[3] § 119 ods. 2 zákona č. 301/2005 Z.z
[4] Dostupné na internete: link (http://www.pravnelisty.sk/clanky/a96-zakonnost-dokazov-a-procesu-dokazovania-trestnych-cinov-s-drogovym-prvkom-z-pohladu-obhajoby) [cit. 2016-01-01]
[5] Pozri bližšie: ČENTÉŠ, J. a kol.: Trestné právo procesné. Všeobecná a osobitná časť. 2. vydanie. Šamorín: HEURÉKA, 2012. s. 79-81.
[6] Pozri bližšie: MINÁRIK, Š. a kol.: *Trestný poriadok – Stručný komentár, druhé, prepracované a doplnené vydanie.* Bratislava : IURA EDITION, 2006. s. 364-366.
[7] § 21 ods. 1 zákona č. 171/1993 Z.z.
[8] § 21 ods. 2 zákona č. 171/1993 Z.z

činnosti pri získavaní dôkazov je v rámci ZPZ oprávnenie na zastavovanie a prehliadku dopravného prostriedku podľa ustanovenia § 23 ZPZ. Predmetné ustanovenie zakotvuje oprávnenie policajta vydať pokyn na zastavenie dopravného prostriedku, prikázať smer dopravného prostriedku, zakázať jazdu, plavbu, let a to na nevyhnutne potrebný čas. Rovnako dané ustanovenie upravuje podmienky na vykonanie prehliadky vozidla a to v prípade, ak je podozrenie, že používaním dopravného prostriedku, na dopravnom prostriedku alebo v súvislosti s dopravným prostriedkom bol spáchaný trestný čin, ďalej pri pátraní po hľadaných osobách, zbraniach, strelive, výbušninách, omamných a psychotropných látkach a jedoch a veciach pochádzajúcich z trestnej činnosti alebo súvisiacich s trestnou činnosťou.

V praxi nastávajú prípady, kedy príslušníci Pohotovostných motorizovaných jednotiek (ďalej len „PMJ“) disponujú poznatkami o trestnej činnosti jednotlivých osôb v predstihu z rôznych zdrojov. Príkladom možno uviesť situáciu kedy príslušníci PMJ zastavili vozidlo, pričom už v čase pred zastavením vozidla disponovali poznatkom (napr. z prostredia vianočného večierku od kolegov OPČ) o tom, že konkrétna osoba - vodič zastavovaného vozidla bol v minulosti sledovaný a bola u neho nájdená sušená rastlina tmavozelenej farby v rozsahu nadmerne prevyšujúcom tri jednorazové obvyklé dávky, za čo mu bol uložený trest, ktorý riadne vykonal. Rovnako od kolegov disponovali informáciou, že daná osoba naďalej pokračuje v trestnej činnosti pre ktorú bola odsúdená. Ďalej disponovali poznatkom o tom, že vtedajšia prehliadka vodiča vozidla sa vykonala v blízkej časovej nadväznosti na to ako opúšťal bytový komplex prezývaný Pentagon, ktorý je v blízkosti trvalého bydliska osoby. Tam si v minulosti zaobstarával omamné a psychotropné látky resp. na mieste blízkom miestu zastavenia sa nachádzala ulička, ktorá je známa frekvenciou pohybu drogovo závislých osôb a dealerov drog. Na základe týchto poznatkov(ktoré boli zistené tzv. „medzi rečou“) príslušníci PMJ na základe svojej vlastnej iniciatívy sledovali a čakali kým osoba neopustila vyššie spomínanú uličku a po jej odchode z miesta asi po sto metroch ju zastavili a vykonali prehliadku podľa ustanovení § 23 ZPZ, nakoľko očakávali a v konečnom dôsledku aj našli a zaistili zakázanú látku. Je potrebné podotknúť, že takto vykonaný zákrok ako aj dôkazy počas neho zaistené sú nezákonné a absolútne neúčinné a všetky dôkazy zabezpečené v nadväznosti na takto vykonaný zákrok sú nulitné. Ide o exemplárny prípad uvedenia teórie plodov otráveného stromu do života. Na túto skutočnosť poukázal aj NS SR vo svojich rozhodnutiach a to nasledovne.

„V prípade, ak by členovia policajnej hliadky vopred disponovali informáciou, že posádka vozidla, ktoré zastavili sa dopustila alebo dopúšťa trestnej činnosti, prichádzal by do úvahy postup podľa príslušných ustanovení Trestného poriadku a nie podľa zákona o Policajnom zbore.“[9]

„Pri relevantných poznatkoch o podozrení zo spáchania alebo aktuálneho páchania trestného činu, ktorými polícia disponuje v dostatočnom časovom predstihu, vzniká povinnosť postupu orgánov činných v trestnom konaní podľa Trestného poriadku. V takomto prípade možno dôkaz pre trestné konanie získať len trestnoprocesným postupom“[10] *„Ak je orgánom štátnej správy v colníctve pre konkrétny prípad vopred známe, že pri dovoze tovaru dochádza alebo má dôjsť v súvislosti s porušením colných, daňových alebo iných všeobecne záväzných právnych predpisov k spáchaniu trestného činu, nemôžu byť na účel dokazovania v trestnom konaní nahradené úkony upravené Trestným poriadkom úkonmi colného dohľadu vykonávanými podľa zákona č. 652/2004 Z.z. o orgánoch štátnej správy v colníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov (pred 1. januárom 2005 podľa zákona č. 240/2001 Z.z. v znení neskorších predpisov). Trestný poriadok má na uvedený účel povahu „lex specialis“. Ak ide*

[9] NS SR sp. zn. 3 Toš 7/2008
[10] R 47/2013

o priestory neslúžiace na bývanie (iné priestory) a pozemky, ktoré nie sú verejne prístupné (§ 99 ods. 2 Tr. por., resp. § 82 ods. 2 Tr. por. v znení účinnom pred 1. januárom 2006), je v prípravnom konaní potrebný príkaz alebo predbežný súhlas prokurátora nielen na prehliadku iných priestorov a pozemkov (§ 101 ods. 1 Tr. por., resp. § 83a ods. 1 Tr. por. v znení účinnom pred 1. januárom 2006), ale aj na obhliadku a ďalšie úkony, uvedené v § 107 Tr. por. (§ 85b Tr. por. v znení účinnom pred 1. januárom 2006). Rovnako musí byť vo všetkých takých prípadoch dodržaný postup podľa § 104 až 106 Tr. por. (§ 84 až § 85a Tr. por. v znení účinnom pred 1. januárom 2006). Nie je v súlade so zákonom použitie dôkazných informácií získaných úkonmi orgánov colnej správy, rovnako úkonmi orgánov činných v trestnom konaní (vyšetrovateľa), vychádzajúcich z postupu colných orgánov a nadväzujúcich naň, ktoré boli vykonané v rozpore s ustanoveniami Trestného poriadku. To sa týka aj dôkazov, ktoré obsahovo z týchto úkonov vychádzajú, resp. sú zamerané na ich priebeh a výsledok (z nepráva nemôže vzniknúť právo, resp. štátny orgán nemôže ochraňovať právo protiprávnym postupom)"[11] Je zrejmé, že v súvislosti s vykonaním prehliadky vozidla priamo súvisí aj vykonanie služobného zákroku. Osobitnú pozornosť je preto potrebné vždy venovať dôvodom, ktoré boli podnetom a viedli k vykonaniu služobného zákroku. Dôvodnosť takéto služobného zákroku je potrebné preukázať. Listiny týkajúce sa služobného zákroku, prepisy hovorov príslušníkov PZ s operačným strediskom či konfrontácie výpovede svedkov a správne kladenie otázok svedkom sú najčastejšie kľúčovými prvkami pri preukazovaní nezákonného postupu resp. nedôvodnosti vykonania služobného zákroku.

Základné atribúty zákonnosti dôkazu

Primárny atribút zákonnosti dôkazu je jeho získanie a to výhradne zákonným spôsobom. Pri aplikácií vyššie uvádzaného atribútu na ustanovenie §§ 171-173 TZ bude takýmto dôkazom práve omamná či psychotropná látka. Dôkaz vo forme omamnej či psychotropnej látky získanej podľa ZPZ nie je automatický neplatný či nulitný, avšak musí byť získaný zákonným spôsobom a súčasne musí byť prípustný. Sekundárnym atribútom je aby spôsob, ktorým bol tento dokaz získaný neodporoval ZPZ alebo inému VZPP. Za terciárny atribút zákonnosti dôkazu možno považovať získanie dôkazu subjektom na to oprávneným.

Polemika hmotnoprávnej kvalifikácie skutku

Hmotnoprávna kvalifikácia skutku predstavuje základný odrazový mantinel obhajoby a obžaloby v trestnom konaní, pričom slúži ako podklad pre úkony smerujúce k rozhodnutiam v trestnom konaní vrátane tých meritórnych. Neraz sa obhajoba obvinenej osoby zakladá najmä na preukázaní skutočnosti, že neboli naplnené všetky obligatórne znaky skutkovej podstaty trestného činu ako si to vyžaduje litera trestného zákona. Taktiež je frekventovaná situácia obhajoby obvinenej osoby spočívajúca v poukázaní na nesúlad právnej kvalifikácie trestného činu so skutkom resp. skutkovým dejom. Pri aplikácií vyššie spomínaných možností obhajoby na prípady drogovej trestnej činnosti možno dôjsť ku záveru, že súd, v prípravnom konaní OČTK, určí právnu kvalifikáciu skutku trestného činu s drogovým prvkom s ktorou sa obhajoba v určitom rozsahu nestotožňuje.

Kazuistika zaznamenáva najmä prípady v ktorých obvinený v pozícií dealera drogy(nie bežného užívateľa) pri svojom predaji, túto drogu predal viacerým kupcom na základe čoho bol obvinený z obzvlášť závažného zločinu nedovolenej výroby omamných

[11] NS SR sp. zn. 2Tdo 28/2012.

a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov ich držania a obchodovania s nimi podľa ustanovenia § 172 ods.1 pís. c), ods. 2 pís. c) (závažnejším spôsobom konania) s poukazom na ustanovenie § 138 pís. j) TZ (spáchal trestný čin na viacerých osobách). A práve tu sa názory aplikátorov práva rozchádzajú. OČTK automaticky subsumujú pod náš prípad vyššie uvedenú právnu kvalifikáciu a súdy ju poväčšine akceptujú. Podľa ustanovenia § 127 ods. 12 TZ sa pre účely trestného zákona viacerými osobami rozumejú najmenej tri osoby. Presná dikcia ustanovenia § 138 pís. j TZ je nasledovná: *Závažnejším spôsobom konania sa rozumie spáchanie trestného činu na viacerých osobách.*[12] V tejto súvislosti je potrebné poukázať práve na predložku „na“ z vyššie spomínanej definície. Podľa niektorých odborníkov z aplikačnej praxe táto predložka vyjadruje spáchanie trestného činu voči viacerým osobám resp. proti ich osobe s dôrazom na to, že predstavuje pre tieto osoby určitý negatívny dopad spôsobený trestným činom. Máme za to, že uvedená slovná formulácia má zákonné opodstatnenie a vyššie spomínaný význam, avšak je tu je potrebné pre objektívne zhodnotenie uviesť aj iné názory zastávane odbornými kruhmi. Taktiež sa objavujú názory, že pre aplikáciu ustanovenia § 138 pís. j) TZ o závažnejšom spôsobe konania resp. spáchania trestného činu na viacerých osobách je potrebné dbať na to aby tieto viaceré osoby vystupovali v pozícií poškodeného podľa ustanovenia § 46 ods. 1 TP. *„Poškodený je osoba, ktorej bolo trestným činom ublížené na zdraví, spôsobená majetková, morálna alebo iná škoda alebo boli porušené či ohrozené jej iné zákonom chránené práva alebo slobody.“*[13] Je možné pokladať osobu kupujúceho, ktorý inicioval kúpu drogy za poškodeného? Tu sa opäť názory aplikátorov práva rozchádzajú. Máme za to, že osobu resp. osoby kupujúcich drogy možno subsumovať pod osobu poškodeného a to aj napriek tomu, že táto osoba dobrovoľne vyhľadala a kúpila túto látku a v trestnom konaní najčastejšie vstupuje ako svedok. Nemožno zabúdať, že osoba kupujúceho drogy sa jej kúpou stáva páchateľom trestného činu. Taktiež je na mieste poukázať na druhový a individuálny objekt s poukazom na I. hlavu osobitnej časti, III. diel a samotnú skutkovú podstatu a záujem, ktorý chráni. Nedovolíme si tvrdiť, že osoba kupujúceho si drogu nevyhnutne aj aplikuje, avšak zámerom predmetného ustanovenia je eliminácia nelegálneho obchodu resp. disponovania v našom prípade s omamnými či psychotropnými látkami. Predmetné ustanovenie chráni pred činnosťou, ktorá môže ohrozovať život alebo zdravie a to nezávisle od toho či dôjde k aplikácii drogy kupujúcim alebo nie. Uvedieme nasledovný príklad. Osoba kupujúceho si na firemnom večierku od predávajúceho(dealera) zaobstará jednorazovú dávku drogy napr. kokainu. Kupujúci sa v priebehu večierka rozhodne, že drogu neužije a pokúsi sa ju speňažiť, v dôsledku čoho príde k jej ďalšiemu predaju tretej osobe. Aj pred touto činnosťou má spoločnosť chrániť ustanovenie § 172 TZ už pri predaji prvotným predajcom drogy resp. dealerom v našom prípade. V určitých prípadoch je možné sa domnievať, že predaj drog viacerým osobám je teda ohrozením života a zdravia viacerých osôb a to aj napriek tomu, že nemusí ísť o osoby v pozícií kupujúceho. Ak by sme sa striktne pridržali tvrdenia, že predaj drog viacerým osobám resp. spáchanie činu na viacerých osobách nie je spáchaný závažnejším spôsobom konania, mohli by sme mylne dôjsť aj k záveru, že predaj drog 16 ročnej osobe nie je spáchanie činu „na“ chránenej osobe. S týmto záverom sa v súčasnej dobe nestotožňujme.

Pomerne zaujímavý postoj k danej problematike zastávajú odborné kruhy z justičného prostredia a s ich argumentáciou nevyužitia závažnejšieho spôsobu konania vo forme predaja drog viacerým osobám ako okolnosti podmieňujúcej použitie vyššej trestnej sadzby v ustanovení § 172 ods. 2 TZ je možné sa v určitých ohľadoch stotožniť. Dôvody nevyužitia kvalifikovanej skutkovej podstaty vidia vo výklade výrazu „predá“ ako znaku STPČ. *Kto neoprávnene a) vyrobí, b) dovezie, vyvezie, prevezie alebo dá prepraviť, c) kúpi,* ***predá,***

---

[12] § 138 pís. j) zákona č. 300/2005 Z.z.
[13] § 46 ods. 1 zákona č. 301/2005 Z.z.

vymení, zadováži, alebo d) prechováva po akúkoľvek dobu, omamnú látku, psychotropnú látku, jed alebo prekurzor alebo kto takú činnosť sprostredkuje, potrestá sa odňatím slobody na tri roky až desať rokov.[14] Argumentácia dôvodnosti subsumácie predaju drog viacerým osobám iba pod základu skutkovú podstatu podľa týchto kruhov spočíva vo výklade slovného výrazu „predá“. *„Pojem „predaj“ sa najčastejšie definuje ako predaj (odplatné odovzdanie) tovarov, či služieb neobmedzenému (počtom neurčenému) okruhu osôb (zákazníkov, či klientov), teda cieľom (účelom) predaja je získať od kohokoľvek kto by prichádzal do úvahy ako zákazník, či klient, rozhodnutie ponúkanú (predávanú) vec vlastniť alebo začať používať (či užívať) s ochotou za ňu zaplatiť.“*[15]

Na okolnosť, ktorá je zákonným znakom trestného činu, nemožno prihliadnuť ako na poľahčujúcu okolnosť, priťažujúcu okolnosť, okolnosť, ktorá podmieňuje uloženie trestu pod zákonom ustanovenú dolnú hranicu trestnej sadzby, alebo okolnosť, ktorá podmieňuje použitie vyššej trestnej sadzby.[16] V nadväznosti na vyššie uvádzané a s ohľadom na ustanovenie § 38 ods. 1 TZ by sme mohli dôjsť ku tvrdeniu, že prípady predaja drog viacerým osobám možno subsumovať pod ustanovenie § 172 ods.1 TZ. A práve táto právna kvalifikácia sa taktiež pomerne často aplikuje na vyššie uvádzané prípady. Z hľadiska aktuálneho stavu objasňovania tzv. drogových trestných činov sa aplikátory práva dostávajú do situácií, kedy obrazne povedané na západe republiky OČTK a súdy využívajú ustanovenie základnej skutkovej podstaty trestného činu a na východe republiky kvalifikovanú skutkovú podstatu tohto trestného činu. Uvádzané geografické rozpoloženie aplikácie jednotlivých modelov sú vykonštruované iba za účelom zreteľnejšej predstavy o rozdielnosti postupov OČTK a súdov v rámci Slovenskej republiky. Polemika o uvádzanej základnej skutkovej podstate (§172 ods.1 pís. c)TZ) a kvalifikovanej skutkovej podstate a ich aplikácie je stále aktuálnou témou nakoľko, dochádza k markantnému právnemu nesúladu v právnej kvalifikácií skutku v obdobných prípadoch s podobným skutkovým dejom.

Obvyklá jednorazová dávka a problematika jej určenia

Pri trestnom čine nedovolenej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držania a obchodovania s nimi je pre správne právne posúdenie skutku a vedenia trestného konania najmä pojmológia prechovávania drogy pre vlastnú spotrebu. Zákonodarca nám v ustanovení § 135 TZ expressis verbis uvádza definíciu tohto pojmu a to nasledovne. *„Prechovávaním omamnej látky, psychotropnej látky, jedu alebo prekurzora pre vlastnú potrebu sa rozumie mať neoprávnene v držbe po akúkoľvek dobu omamnú látku, psychotropnú látku, jed alebo prekurzor v množstve, ktoré zodpovedá najviac trojnásobku obvykle jednorazovej dávky na použitie, a to pre osobnú spotrebu.“*[17] Z dikcie trestného zákona je zrejmé, že kľúčovým prvkom pre určenie omamnej a psychotropnej látky, prekurzora či jedu pre vlastnú spotrebu je stanovenie obvyklej jednorazovej dávky. A v tomto momente sa v aplikačnej praxi stretávame s rozdielnymi názormi odborníkov na uvedený pojem, presnejšie zo strany právnickej a medicínskej obce. Jednou z inštitúcií, ktorej sa dáva za úlohu zodpovedanie otázky „dávky“ je aj Národná protidrogová jednotka ako súčasť štruktúry Národnej kriminálnej agentúry Prezídia Policajného zboru. Tá pri zodpovedaní počtu dávok vychádza zo zadržaného množstva, jeho hodnoty na čiernom trhu a následne zistenú hodnotu vydelí sumou zodpovedajúcou jednej dávke. Taktiež je možné sa stretnúť

---

[14] § 172 ods. 1 zákona č. 300/2005
[15] Dostupné na internete: link (http://www.pravnelisty.sk/clanky/a262-poznamka-k-predaju-drog-viacerym-osobam) [cit. 2015-12-25]
[16] § 38 ods. 1 zákona č. 300/2005 Z.z.
[17] § 135 ods. 1 zákona č. 300/2005 Z.z.

s metódou jednoduchého spočítania balení resp. skladačiek a pod. a tým určený počet dávok. Domnievame sa že, uvedený spôsob je absolútne nepostačujúci pre účely určenia zisťovanej veličiny a môže mať nanajvýš orientačný charakter.

Pomerne presné zodpovedanie otázky určenia obvyklej jednorazovej dávky je Kriminalisticko-expertíznym ústavom. Postup uvedenej inštitúcie spočíva v presnom určení množstva účinnej látky a jej koncentrácie v zadržanej droge. Zistené hodnoty následne dáva do komparácie s tabuľkovými hodnotami, ktorými disponuje a slúžia pre určovanie hodnoty potrebnej účinnej látky na vyvolanie žiadaného účinku na ľudský organizmus. Taktiež sa domnievame, že ani táto metóda nie je správna a to aj napriek tomu, že je neporovnateľne precíznejšia a presnejšia oproti metóde Národnej protidrogovej jednotky. Zastávame názor, že danou metódou nie je možné presne určiť zisťovanú veličinu obvyklej jednorazovej dávky. Je zrejmé, že u každého jednotlivca vzhľadom na rozličné faktory(vek, hmotnosť, frekvencia aplikácie drogy, typ užívateľa, zdravotný stav a pod.) bude množstvo obvyklej jednorazovej dávky vždy pre danú osobu jedinečné a špecifické. Napokon ani kupujúci v čase kúpy drogy nedisponuje informáciou o množstve účinnej látky, ktoré obsahuje. Príkladom možno uviesť fakt, že znalci z KEÚ vychádzajú pri určovaní obvyklej jednorazovej dávky marihuany z tvrdenia, že na dostavenie sa želaného účinku na organizmus je potrebných 10-30mg účinnej látky THC v jednej dávke. Pre nepresnosť tejto metódy možno uviesť príklad kedy bola u obvineného nájdená sušená rastlina rodu Cannabis o hmotnosti 3g. Následným skúmaním bolo zistené, že predmetné množstvo sušenej rastliny má koncentráciu THC 8%. Z uvedeného vyplynulo, že obvyklá jednorazová dávka sa svojim počtom môže pohybovať v rozmedzí 8 až 24 dávok. A práve tento fakt je z trestnoprávneho hľadiska pomerne významný najmä pri určovaní právnej kvalifikácie skutku. S týmto právny názorom sa stotožnil aj Najvyšší súd vo svojom rozhodnutí pod sp. zn. 6 Tz. 17/2001.

Za tretiu z možnosti a v súčasnej dobe aj pomerne často využívanú je pribratie súdneho znalca psychiatra na určenie obvyklej jednorazovej dávky pre určenú osobu. K presnému určeniu obvyklej jednorazovej dávky zo strany psychiatra sa vyjadril aj MUDr. Ľubomír Okruhlica, CSc.[18]. *„Teoreticky by to bolo možné, ale prakticky sa to nedá realizovať. Najbližšie na stanovenie OJD by bol výsledok získaný klinickým experimentom za účasti znalca - psychiatra, ktorý by čo najskôr po zachytení administroval obvinenému u neho nájdenú OLPL a sledoval by klinické účinky.“*[19] Je zrejmé, že daný experiment u jednotlivcov z hľadiska jeho zákonnosti nemožno vykonať.

Otázka určenia univerzálnej metodiky ako aj subjektu, ktorý ju bude aplikovať tak aby nedochádzalo k sporným situáciám vo vzťahu k obvyklej jednorazovej dávke konkrétneho páchateľa aplikátormi práva stále ostáva nezodpovedaná. S určitosťou vieme len povedať, že pri tvorbe pojmu „obvyklá jednorazová dávka“ zákonodarca nedostatočnej participoval na jeho tvorbe z odborníkmi z oblasti zdravotníctva a farmácie.

Záver

Oblasť trestnej činnosti s omamnými a psychotropnými látkami, jedmi či prekurzormi je jednou z najrozšírenejších nelegálnych činností vo svetovom meradle a ktorú treba zásadne eliminovať v prostredí Slovenskej republiky. V článku sme sa pokúšali priniesť najčastejšie vyskytujúce sa aplikačné problémy a nezrovnalosti. Za pomerne precizovanú možno považovať trestnoprocesnú úpravu zabezpečovania dôkazov, avšak bolo potrebné poukázať

[18] MUDr. Ľubomír Okruhlica – Riaditeľ centra pre liečbu drogových závislostí v Bratislave

[19] Dostupné na internete: link (http://www.pravnelisty.sk/clanky/a208-psychiatri-pojem-obvykle-jednorazova-davka-nie-je-medicinsky-pojem) [cit. 2015-12-25]

na nesprávnu aplikáciu právnych predpisov. Hmotnoprávna úprava v predmetnej oblasti podľa nášho názoru sleduje správny zámer, no tu je na mieste spomenúť, že v otázkach kde sa myšlienkové prúdy aplikátorov práva rozchádzajú, absentuje zjednocujúce stanovisko k ich výkladu. Za pomerne zaujímavý považujeme fakt, že v oblasti zdravotníctva sa neoperuje s pojmom „obvyklá jednorazová dávka“, ktorá je z hľadiska trestného práva tak významná. Je zrejmé, že aj tu je predmetným ustanovením § 135 TZ zamýšľaný správny zámer zo strany zákonodarcu a to diferencovať užívateľov drog od dealerov. Posun v danej oblasti si vieme predstaviť vo forme vytvorenia jednotnej metodiky určovania obvyklej jednorazovej dávky u konkrétneho jednotlivca s čo možno najobjektívnejším posúdením a prihliadnutím na súčasný stav medicínskeho poznania.

Zoznam bibliografických odkazov

ČENTÉŠ, J. a kol.: Trestné právo procesné. Všeobecná a osobitná časť. 2. vydanie. Šamorín: HEURÉKA, 2012. 864 s. ISBN 978-80-89122-76-9

KOLESÁR, J.: Repetitórium trestného práva procesného. Bratislava: VEDA, 2010. 176 s. ISBN 978-80-224-1146-2.

MADLIAK, J. a kol.: *Trestné právo hmotné I. Všeobecná časť.* Banská Bystrica: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2015. 458 s. ISBN 978-80-557-0800-3.

MINÁRIK, Š. a kol.: *Trestný poriadok – Stručný komentár, druhé, prepracované a doplnené vydanie.* Bratislava : IURA EDITION, 2006. 1302 s. ISBN 80-8078-085-4

Judikatúra

NS SR sp. zn. 6 Tz. 17/2001

NS SR sp. zn. 3 Toš 7/2008

R 47/2013

NS SR sp. zn. 2Tdo 28/2012.

Internetové zdroje

www.pravnelisty.sk

www.ucps.sk

www.slov-lex.sk

Peter Čonka[1]

Výsluch mladistvého svedka

Examination of juvenile witness

Kľúčové slová
mladistvý, svedok, výsluch, zákon, neopakovateľný úkon.

Abstrakt
Cieľom príspevku je poskytnúť komplexný pohľad na problematiku výsluchu mladistvého svedka. Príspevok sa zaoberá rozborom zákonnej úpravy za súčasného poukázania na špecifiká týkajúce sa mladistvých svedkov. Príspevok ďalej poukazuje na ostatné novely Trestného poriadku v predmetnej problematike a na judikatúru súdov, pričom venuje pozornosť aj problémovým oblastiam výsluchu mladistvého.

Key words
juvenile, witness, examination, law, non-recurring act

Abstract
The aim of the contribution is to provide a preview of examination of juvenile witnesses issues. The contribution is paying attention to analysis of a legal adjustment and it also deals with special issues which concern juvenile witnesses. The contribution also points out the latest amendments of law, it analyzes the case law and it simultaneously deals with problematic issues of examination of juvenile.

Úvod

Mimoriadny záujem spoločnosti na ochrane mladistvých je vyjadrený skutočnosťou, že zabezpečenie tejto ochrany sa realizuje aj prostredníctvom Ústavy SR, keď v článku 41 ods. 1 Ústavy SR sa uvádza, *že manželstvo je jedinečný zväzok medzi mužom a ženou. Slovenská republika manželstvo všestranne chráni a napomáha jeho dobru. Manželstvo, rodičovstvo a rodina sú pod ochranou zákona. Zaručuje sa osobitná ochrana detí a mladistvých.* Nezanedbateľná je aj skutočnosť, že ochrana mladistvých je zabezpečená aj prostredníctvom noriem trestného práva, nakoľko trestné právo chápeme ako ultima ratio, a teda zabezpečuje ochranu len tým najvýznamnejším spoločenským vzťahom.

Osobitná starostlivosť o mladistvých a špecifický prístup k nim je zabezpečený nielen v prípade ochrany mladistvých pred trestnými činmi, resp. prístupe k mladistvým páchateľom ale aj v prípade mladistvých svedkov. „Trestný poriadok expresis - verbis neupravuje vekové podmienky právnej spôsobilosti svedka a ani neobmedzuje okruh možných svedkov. Nie je napríklad upravená ani minimálna veková hranica spôsobilosti svedka, a to aj napriek všeobecne známej skutočnosti, že schopnosť fyzickej osoby vnímať javy objektívnej reality, zapamätať si ich a správne ich reprodukovať, nastáva až v určitom veku.“[2]

Trestný poriadok upravuje osobitý postup orgánov činných v trestnom konaní vo vzťahu k mladistvým svedkom a zabezpečuje im nadštandardný druh ochrany, ktorého účelom je najmä zamedzenie sekundárnej viktimácie prostredníctvom oživovania nepríjemných spomienok spojených s trestným činom, ktorý mladistvý vnímal svojimi zmyslami ako svedok. Úlohou orgánov činných v trestnom konaní a súdu pri výsluchu mladistvého svedka je nevyhnutné zabezpečiť rozumnú rovnováhu medzi ochranou svedka a právom obvineného na obhajobu.

---

[1] JUDr. Peter Čonka - doktorand Katedra trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín- Právnická fakulta, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

[2] POLÁK, P. 2012. Podstata a priebeh výsluchu svedka v trestnom konaní, In: Aktuálne otázky trestného zákonodarstva. pocta prof. JUDr. Milanovi Čičovi, DrSc. et. mult. Dr. h.c. k 80. narodeninám. Bratislava. Paneurópska vysoká škola. Fakulta práva, 211s.

Cieľom príspevku *Výsluch mladistvého svedka* je poskytnúť prehľad a rozbor osobitostí spojených s výsluchom mladistvého svedka.

Výsluch mladistvého svedka

Predmetom dokazovania sú v trestnom konaní všetky skutočnosti dôležité pre rozhodnutie vo veci samej, teda jedná sa o skutočnosti z pohľadu trestného práva hmotného. Predmetom dokazovania však môžu byť aj skutočnosti, ktoré sú samostatne pre výsledok trestného konania bezvýznamné, avšak ich zistením a objasnením môžeme dôjsť k objasneniu okolností dôležitých pre trestné konanie.

V zmysle ust. § 119 ods. 1 Trestného poriadku treba dokazovať najmä:

a) či sa stal skutok a či má znaky trestného činu,
b) kto tento skutok spáchal a z akých pohnútok,
c) závažnosť činu vrátane príčin a podmienok jeho spáchania,
d) osobné pomery páchateľa v rozsahu potrebnom na určenie druhu a výmery trestu a na uloženie ochranného opatrenia a iné rozhodnutia,
e) následok a výšku škody spôsobenú trestným činom,
f) príjmy z trestnej činnosti a prostriedky na jej spáchanie, ich umiestnenie, povahu, stav a cenu.

Svedeckú výpoveď môžeme označiť ako najčastejší dôkazný prostriedok v trestnom konaní. V zmysle ust. § 127 ods. 1 Trestného poriadku, *každý je povinný dostaviť sa na predvolanie orgánov činných v trestnom konaní a súdu a vypovedať ako svedok o tom, čo mu je známe o trestnom čine a o páchateľovi alebo o okolnostiach dôležitých pre trestné konanie*.

„Svedok je osoba rozdielna od obvineného, ktorú predvoláva orgán činný v trestnom konaní alebo súd, aby vypovedala o skutočnostiach, ktoré vnímala vlastnými zmyslami.“ [3] Podľa Ivora (2006) je svedkom osoba (odlišná od obvineného), ktorá je povinná dostaviť sa na predvolanie orgánov činných v trestnom konaní alebo súdu, aby vypovedala ako svedok o tom, čo jej je známe o trestnom čine a o jej páchateľovi, alebo o okolnostiach dôležitých pre trestné konanie, teda o skutočnostiach, ktoré vnímala svojimi zmyslami, teda videla, počula a pod. Trestný poriadok v žiadnom svojom ustanovení nestanovuje podmienky svedeckej spôsobilosti. Svedkami teda môžu byť aj osoby s fyzickým alebo duševným poškodením, ale aj maloleté osoby.

Osobitný režim výsluchu osôb mladších ako 18 rokov je upravený v ust. § 135 Trestného poriadku, pričom podľa predmetného zákonného ustanovenia, *ak je ako svedok vypočúvaná osoba mladšia ako 18 rokov o veciach, ktorých oživovanie v pamäti by vzhľadom na jej vek mohlo nepriaznivo ovplyvňovať jej duševný a mravný vývoj, treba výsluch vykonávať obzvlášť ohľaduplne a po obsahovej stránke tak, aby sa výsluch v ďalšom konaní už nemusel opakovať. K výsluchu sa priberie psychológ alebo znalec, ktorý so zreteľom na predmet výsluchu a stupeň duševného vývoja vypočúvanej osoby prispeje k správnemu vedeniu výsluchu a zástupca orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, ak nie je na výsluchu prítomný opatrovník podľa § 48 ods. 2. Ak to môže prispieť k správnemu vykonaniu výsluchu, prizve sa k výsluchu aj zákonný zástupca alebo pedagóg.*

[3] MINÁRIK, Š. a kol., 2010. Trestný poriadok, stručný komentár. Bratislava. Iura edition, 405s.

Ust. § 135 Trestného poriadku bolo novelizované zákonom č. 397/2015 Z. z. kde sa doplnilo, že k výsluchu osoby mladšej ako 18 rokov sa okrem psychológa, alebo znalca priberie aj zástupca orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, ak nie je na výsluchu prítomný opatrovník podľa § 48 ods. 2 Trestného poriadku. Podľa dôvodovej správy novely, návrh zmeny ust. § 135 Trestného poriadku vyplynul z poznatkov aplikačnej praxe, nakoľko v praxi dochádza k častým interpretačným nezrovnalostiam z dôvodu, že z dovtedajšieho znenia § 135 jasne nevyplývala potreba, aby pri výsluchu v prípadoch podľa § 135 bol prítomný súčasne psychológ, alebo znalec a tiež zástupca orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately (sociálny pracovník) a to aj vtedy, ak nie je orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v postavení opatrovníka podľa § 48 ods. 2. Obligatórna prítomnosť zástupcu orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately je potrebná z dôvodu ochrany záujmov samotného dieťaťa ako vypočúvanej osoby a tiež v záujme zabezpečenia kontinuity informácií, tak pre vyšetrovanie, ako aj pre orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. Zároveň je potrebné (pri zachovaní možnosti prizvať zákonného zástupcu) vytvoriť podmienky na možnosť prizvania pedagóga, ktorý môže napomôcť k správnemu vykonaniu výsluchu a uľahčeniu náročnej situácie pre dieťa.

Podľa judikatúry R 17/1981, pribratie rodičov k výsluchu osôb mladších ako pätnásť rokov prichádza do úvahy len vtedy, keď to môže prispieť k správnemu vykonaniu výsluchu. Ich účasť však v žiadnom prípade nemôže nahradiť obligatórnu prítomnosť pedagóga alebo inej osoby, ktorá vyhovuje požiadavkám § 102 ods. 1 Trestného poriadku (teraz § 135 ods. 1).

Možnosť prizvať pedagóga k výsluchu mladistvého svedka možno hodnotiť mimoriadne pozitívne, nakoľko v praxi sa môžu vyskytnúť prípady, keď policajt príde vypočuť mladistvého svedka do školy kde nie je prítomný jeho zákonný zástupca, pričom prítomnosť pedagóga pri takomto výsluchu, ako pre mladistvého známej osoby, môže vplývať na mladistvého pozitívne z psychickej stránky, keďže samotný zákonodarca zdôrazňuje potrebu ohľaduplného vedenia výsluchu vo vzťahu k mladistvému svedkovi. Z tohto dôvodu je zo strany zákonodarcu potrebné pozitívne vnímať aj novelu Trestného poriadku č. 397/2015

Z. z., ktorá odstránila nejednotnosť aplikačnej praxe a ustálila obligatórnu prítomnosť zástupcu orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately pri výsluchu mladistvého svedka, ak nie je na výsluchu prítomný opatrovník podľa § 48 ods. 2 Trestného poriadku.

Čo sa týka prítomnosti znalca pri výsluchu mladistvého svedka, jeho úlohou je zistiť, či je svedok schopný správne vnímať, vnímanie si zapamätať, tieto pamäťové stopy si správne vybaviť a neskreslene zreprodukovať. „Znalec psychológ je povolaný vyjadriť sa k tým črtám osobnosti svedka, ktoré môžu mať vplyv na jeho vierohodnosť. Psychológ znalec však nie je oprávnený vyjadrovať sa k otázke, či je výpoveď svedka pravdivá alebo nie, prípadne ktorá z rozdielnych výpovedí tej istej osoby je pravdivejšia. Takéto hodnotenie dôkazov prislúcha súdu.“[4] Detských svedkov možno hodnotiť ako problémových, nakoľko forenzný psychológ sa musí okrem skúmania pamäťových schopností svedka zamerať aj na otázku, či má svedok sklony ku klamstvu, nakoľko u detí sa môže častejšie vyskytovať tzv. chorobné klamstvo. V tomto prípade sa svedok snaží skresľovať realitu, a tým na seba prilákať pozornosť, pričom tento faktor je potrebné vziať do úvahy najmä v prípade trestných činov proti ľudskej dôstojnosti. Podľa Koppa (2009) môžeme u detí rozoznávať vedomú a nevedomú lož. Motívom vedomej lži môže byť:

---

[4] KOPP, P. 2009. Kapitoly z forenznej (súdnej) psychológie. Banská Bystrica. UMB v Banskej Bystrici – Pedagogická fakulta, 77s.

- náhodná lož – dieťa náhodne použije klamstvo a následne sa má obavu priznať sa,
- vyprovokovaná lož – dieťa použije lož pretože zistí, že to prináša výhody,
- účelová lož – dieťa chce klamstvom získať nejakú hodnotu, napr. obvinením rodinného príslušníka z trestného činu proti ľudskej dôstojnosti
- lož z túžby po uplatnení sa – dieťa sa chce presadiť a preto si vymyslí klamstvo,
- chorobná túžba po klamaní – dieťa klame, vymýšľa si senzačné udalosti, ktorým samo verí.

Ďalej rozoznávame nevedomú lož, a to v prípadoch keď:

- si dieťa vyplňuje medzery v spomienkach klamstvom,
- dieťa k reálne vnímanej udalosti pridáva svoje výmysly,
- dieťa reálne vnímanú udalosť skresľuje,
- dieťa skresľuje výpoveď pod vplyvom sugescie.

„Deti začínajú chápať obklopujúcu realitu, uchovávať si ju v pamäti po určitý čas a získavať schopnosť reprodukcie vnímaného, v rozmedzí tri až šesť rokov veku.“[5] Pri hodnotení výsledkov výsluchu mladistvého je preto dôležité najmä hľadisko hodnovernosti takto získaných dôkazov. „Hodnovernosť dôkazov znamená, že tieto dôkazy sú dokázané a zdôvodnené, to znamená dokázanú a zdôvodnenú pravdivosť záverov.“[6]

Podľa § 135 ods. 2 Trestného poriadku, *v ďalšom konaní má byť taká osoba vypočúvaná znova len v nevyhnutných prípadoch, v prípravnom konaní len so súhlasom prokurátora. V konaní pred súdom možno na podklade rozhodnutia súdu vykonať dôkaz prečítaním zápisnice i bez podmienok uvedených v § 263. Osoba, ktorá bola pribraná k výsluchu, sa podľa potreby vypočuje na správnosť a úplnosť zápisnice alebo na spôsob, akým bol výsluch vykonaný, ako aj na spôsob, akým vypočúvaná osoba vypovedala.*

Vo svetle judikatúry S 30/2010 možno výsluch svedka mladšieho ako pätnásť rokov vnímať ako neodkladný a neopakovateľný úkon. V zmysle judikatúry S 30/2010, obžaloba v trestnej veci môže byť opretá o výpovede svedkov a iné dôkazy vykonané pred vydaním uznesenia o vznesení obvinenia, prípadne pred oznámením uznesenia o vznesení obvinenia jeho vyhlásením (§ 206 ods. 1 TP), ak k ich vykonaniu došlo po začatí trestného stíhania „vo veci“ podľa § 199 ods. 1 TP. Ak je však výpoveď svedka jediným usvedčujúcim dôkazom alebo vo významnej miere rozhodujúcim dôkazom, o ktorý chce prokurátor ako nositeľ dôkazného bremena v konaní pred súdom oprieť obžalobu, je nevyhnutné takéhoto svedka vypočuť až po vznesení obvinenia (alebo svedka vypočutého pred týmto úkonom znovu vypočuť), a tak zachovať právo obvineného na obhajobu (právo na kontradiktórny postup). Výnimkou z kontradiktórneho postupu predstavujú výpovede svedkov, ktoré majú v zmysle § 263 ods. 3 písm. b) TP charakter neodkladného alebo neopakovateľného úkonu, taký charakter majú aj výpovede svedkov mladších ako 15 rokov (§135 ods. 2 druhá veta TP).

Podľa § 135 ods. 3 Trestného poriadku, *ak je ako svedok vypočúvaná osoba mladšia ako 18 rokov a ak ide o trestný čin spáchaný voči blízkej osobe alebo zverenej osobe alebo je zrejmé z okolností prípadu, že opätovná výpoveď osoby mladšej ako 18 rokov môže byť ovplyvnená, alebo je odôvodnený predpoklad, že výsluch by mohol nepriaznivo ovplyvňovať*

---

[5] POLÁK, P. 2012. Podstata a priebeh výsluchu svedka v trestnom konaní, In: Aktuálne otázky trestného zákonodarstva. pocta prof. JUDr. Milanovi Čičovi, DrSc. et. mult. Dr. h.c. k 80. narodeninám. Bratislava. Paneurópska vysoká škola. Fakulta práva, 211s.

[6] IVOR, J. 2006. *Trestné právo procesné.* Bratislava: Iura edition, 441 s.

duševný a mravný vývoj osoby mladšej ako 18 rokov, výsluch sa vykoná s využitím technických zariadení určených na záznam zvuku a obrazu tak, aby osoba mladšia ako 18 rokov mohla byť v ďalšom konaní vypočutá len výnimočne. Ak treba zopakovať výsluch osoby mladšej ako 18 rokov po vznesení obvinenia, vykoná sa spôsobom upraveným v prvej vete; ďalší výsluch osoby mladšej ako 18 rokov sa v prípravnom konaní môže vykonať len so súhlasom jej zákonného zástupcu a v prípadoch podľa § 48 ods. 2 so súhlasom opatrovníka.

Ustanovenie § 135 ods. 3 Trestného poriadku rovnako poskytuje ochranu svedkovi mladšiemu ako 18 rokov, pričom jeho účelom je súčasne s poskytnutím ochrany aj zabezpečenie riadneho zistenia skutkového stavu v rámci trestného konania, nakoľko v prípade trestného činu spáchaného voči blízkej osobe alebo zverenej osobe ,alebo ak je zrejmé z okolností prípadu, že opätovná výpoveď osoby mladšej ako 18 rokov môže ovplyvniť duševný a mravný vývoj osoby mladšej ako 18 rokov, obligatórne ukladá orgánu činnému v trestnom konaní pri výsluchu použiť technické zariadenia určené na záznam zvuku a obrazu. Blízkou osobou sa podľa Trestného zákona rozumie príbuzný v priamom pokolení, osvojiteľ, osvojenec, súrodenec a manžel; iné osoby v rodinnom alebo obdobnom pomere sa pokladajú za navzájom blízke osoby len vtedy, ak by ujmu, ktorú utrpela jedna z nich, druhá právom pociťovala ako ujmu vlastnú.

Zverenou osobou do starostlivosti alebo dozoru sa rozumie osoba, ktorá je vzhľadom na svoj vek alebo zdravotný stav, alebo z iného dôvodu na základe rozhodnutia súdu alebo iného štátneho orgánu, na základe zmluvy zverená inému, aby vo svojej domácnosti, alebo v zariadení určenom na tento účel, alebo inde na ňu dozeral, staral sa o ňu, zaopatroval ju, alebo ju vychovával.

Zámerom zákonodarcu je v danom prípade zamedziť opätovné nepríjemné oživovanie spomienok svedka na priebeh trestného činu, nakoľko trestné činy spáchané voči blízkej, alebo zverenej osobe majú zväčša násilný alebo sexuálny motív. Výsluch osoby mladšej ako 18 rokov možno pred súdom v takýchto prípadoch vykonať len výnimočne. „Vo väčšine prípadov možno u svedkov pozorovať známky trémy a úzkosti. Z tohto dôvodu sa neodporúča prizývať pred súd deti ako svedkov a keď, tak vo výnimočných prípadoch a za účasti detského psychológa. V obzvlášť násilných prípadoch hrozí deťom psychická traumatizácia (sekundárna viktimácia) výsluchom pred verejnosťou.“[7]

Podľa judikatúry ZSP 13/2006, ak pre náležité zistenie skutkového stavu treba vypočuť svedka mladšieho ako 15 rokov, možno ho v neskoršom štádiu – najmä v konaní pred súdom – v nevyhnutných prípadoch znovu vypočuť, prípadne aj primerane konfrontovať (§125 TP), a to aj v prípade, ak by išlo o situáciu uvedenú v § 135 ods. 1 TP. „Nutnosť“ takéhoto postupu treba na jednej strane posúdiť s prihliadnutím na všetky okolnosti konkrétneho prípadu vrátane celkovej dôkaznej situácie a na druhej strane z hľadiska práva obžalovaného na spravodlivý proces v zmysle čl. 6 ods. 3 písm. d) Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ktorý každému obvinenému z trestného činu zaručuje právo „vypočúvať alebo dať vypočúvať svedkov proti sebe a dosiahnuť predvolanie a výsluch svedkov vo svoj prospech za rovnakých podmienok ako svedkov proti sebe“.

Orgány činné v trestnom konaní a súd musia v konkrétnom prípade nájsť spravodlivú rovnováhu medzi právami mladistvého svedka a právom obžalovaného na spravodlivý súdny proces a jeho právom na obhajobu.

---

[7] KOPP, P. 2009. Kapitoly z forenznej (súdnej) psychológie. Banská Bystrica. UMB v Banskej Bystrici – Pedagogická fakulta, 78s.

Ustanovenia § 135 Trestného poriadku sa uplatnia aj vo vzťahu k svedkovi, ktorého vek nie je známy a u ktorého existuje dôvod domnievať sa, že je dieťaťom, až kým sa nepreukáže opak. Takáto zákonná úprava sa stala súčasťou Trestného poriadku na základe novely č. 397/2015 Z. z., ktorou sa vykonáva transpozícia smernice 2012/29/EÚ do právneho poriadku Slovenskej republiky. Toto ustanovenie sa vzťahuje aj na výsluch svedka, ktorý je poškodeným.

V praxi má takéto ustanovenie zákona význam najmä v prípade cudzincov, ktorí pri sebe nemajú doklad totožnosti a vyskytnú sa na území Slovenskej republiky, pričom sa stanú svedkom trestného činu.

V zmysle ust. § 135 ods. 6, *ak je ako svedok v trestnom konaní vedenom pre trestné činy terorizmu vypočúvaná osoba, ktorá vo svojej výpovedi uviedla podstatné skutočnosti pre objasnenie skutku alebo zistenie jeho páchateľa a hrozí nebezpečenstvo, že v ďalšom priebehu trestného stíhania bude opakovanie jej výsluchu zmarené alebo podstatne sťažené, považuje sa jej výsluch za neopakovateľný úkon; ustanovenie odseku 3 o spôsobe vedenia výsluchu svedka sa použije primerane.*

Uvedená zákonná úprava sa stala súčasťou Trestného poriadku v rámci tzv. protiteroristického balíčka, teda novelou č. 444/2015 Z.z.. Podľa dôvodovej správy k predmetnému zákonnému stanoveniu je potrebné ustanoviť zákonné podmienky, za splnenia ktorých môže byť výsluch svedka vykonaný orgánom činným v trestnom konaní (pre trestné činy terorizmu) považovaný za neopakovateľný úkon. Špecifiká vyšetrovania trestných činov terorizmu spočívajú najmä v množstve úkonov, ktoré je potrebné vykonať a ktoré už nie je možné v ďalšom konaní zopakovať, resp. je možné ich zopakovať iba s veľkými ťažkosťami (teda ide o úkony spravidla neopakovateľné). Takýmito úkonmi sú najmä výsluchy svedkov – cudzincov s bydliskom mimo EÚ, ktorí podľa zistených informácií môžu mať vedomosť o skutku a jeho páchateľovi, alebo o skutočnostiach súvisiacich so skutkom, alebo mu predchádzajúcich. Tieto je spravidla možné vykonať na začiatku trestného stíhania, pričom informácie získané výpoveďou takéhoto svedka povedú k vzneseniu obvinenia konkrétnej osobe, ale po odchode svedka z územia SR, resp. aj z územia EÚ ho už nie je možné opätovne vypočuť, ani prostredníctvom právnej pomoci. Definícia neopakovateľného úkonu má osobitný význam v prípade prípravného konania, nakoľko v prípade zachovania plnej kontradiktórnosti prípravného konania, kedy bude napríklad obhajca obvineného môcť žiadať zopakovať všetky úkony vykonané v prípravnom konaní v jeho prítomnosti, sa bude prípravné konanie neprimerane predlžovať, čo môže viesť k prepusteniu obvineného na slobodu (vzhľadom na lehotu väzby v prípravnom konaní), resp. nemusí vôbec viesť k postaveniu obvineného pred súd.

Záver

Predmetom dokazovania sú všetky skutočnosti dôležité pre rozhodnutie vo veci samej, teda jedná sa o skutočnosti z pohľadu trestného práva hmotného. Predmetom dokazovania však môžu byť aj skutočnosti, ktoré sú samostatne pre výsledok trestného konania bezvýznamné, avšak ich zistením a objasnením môžeme dôjsť k objasneniu okolností dôležitých pre trestné konanie.

Výsluch svedka možno v rámci jednotlivých dôkazných prostriedkov v trestnom konaní hodnotiť ako najčastejšie využívaný dôkaz. „Zo skúseností aplikačnej praxe orgánov činných v trestnom konaní a súdov vyplýva, že vo svedeckých výpovediach sa často

vyskytujú nepresnosti a rozpory.“[8] Úlohou orgánov činných v trestnom konaní a súdov je v jednotlivých prípadoch tieto rozpory vyjasniť a odhaliť.

Vo vzťahu k mladistvým svedkom je úloha orgánov činných v trestom konaní a súdu zložitejšia, nakoľko zo strany detí môže často dochádzať k fabulácií a nepresnostiam v ich výpovediach. Dôvodom tejto skutočnosti môžu byť nedostatočne vyvinuté kognitívne schopnosti, resp. skreslené vnímanie reality. Orgány činné v trestnom konaní a súdy musia pri výsluchu mladistvých tiež dbať na ich mravný a psychický vývoj, pričom je nevyhnutné predísť sekundárnej viktimizácií. Na druhej strane je nevyhnutné mať na zreteli právo obvineného na spravodlivý súdny proces a právo na obhajobu.

Informácie získané prostredníctvom svedeckej výpovede mladistvého svedka je potrebné hodnotiť starostlivo s prihliadnutím na vyjadrenie pribratého znalca, samostatne a ich vzájomnej súvislosti.

Skutočnosť, že zákonodarca upravil pravidlá výsluchu mladistvého svedka do samostatného zákonného ustanovenia svedčí o osobitosti tohto druhu výsluchu, preto je potrebné k získavaniu skutočností dôležitých pre trestné konanie pristupovať obzvlášť starostlivo s prihliadnutím na špecifiká osobnosti mladistvého svedka. Samotnú zákonnú úpravu, po zapracovaní noviel, možno hodnotiť za súčasného stavu pozitívne, nakoľko mladistvému svedkovi poskytuje potrebnú ochranu, pričom však dbá aj na potrebu spravodlivého súdneho procesu.

Zoznam bibliografických odkazov

IVOR, J. 2006. *Trestné právo procesné.* Bratislava: Iura edition, ISBN 80-8078-101-X.
KOPP, P. 2009. Kapitoly z forenznej (súdnej) psychológie. Banská Bystrica. UMB v Banskej Bystrici – Pedagogická fakulta, ISBN 978-80-8083-815-7.
LICHÁ VALICOVÁ, V. 2014. *Trestnoprávna zodpovednosť mladistvých*. Bratislava: Wolters Kluwer,s.r.o., ISBN 978-80-8168-110-3.
MATHERN, V. 1984. Dokazovanie v Československom trestnom procese. Bratislava: Obzor
MINÁRIK, Š. a kol., 2010. *Trestný poriadok, stručný komentár.* Bratislava: Iura edition, ISBN 978-80-8078-369-3
POLÁK, P. 2012. Podstata a priebeh výsluchu svedka v trestnom konaní, In: Aktuálne otázky trestného zákonodarstva. pocta prof. JUDr. Milanovi Čičovi, DrSc. et. mult. Dr. h.c. k 80. narodeninám. Bratislava. Paneurópska vysoká škola. Fakulta práva, 2012, ISBN 978-80-89447-63-3

[8] POLÁK, P. 2012. Podstata a priebeh výsluchu svedka v trestnom konaní, In: Aktuálne otázky trestného zákonodarstva. pocta prof. JUDr. Milanovi Čičovi, DrSc. et. mult. Dr. h.c. k 80. narodeninám. Bratislava. Paneurópska vysoká škola. Fakulta práva, 215s.

Rastislav Hruška[1]

Agent provokatér ako inštitút v trestnom práve

Agent Provocateur as the Institute in Criminal Law

Kľúčové slová
Agent. Agent provokatér. Policajná provokácia. Skrytá aktivita polície.

Abstrakt
Pri páchaní trestných činov sa využívajú najmodernejšie spôsoby a techniky. Z tohto dôvodu je potrebné čo najefektívnejšie reagovať na tento fakt prostriedkami, ktoré budú zaznamenávať úspech pri odhaľovaní, zisťovaní, objasňovaní a usvedčovaní týchto páchateľov. Inštitút agenta je jedným z takýchto nástrojov. Jeho využívanie však musí byť striktne upravené zákonom a nikdy nesmie presiahnuť rámec zásahu do základných ľudských práv, ktorý je vymedzený zásadou zdržanlivosti.

Keywords
Agent. Agent provocateur. Police provocation. Hidden police activity.

Abstract
In committing crimes offenders use the latest methods and techniques. It is therefore necessary to most effectively respond to this fact by means which will be recorded success in detecting, identifying, investigating and convicting perpetrators. The institute of the agent meets this requirement. The use of this institute must be strictly regulated by law and must never go beyond the interference with fundamental human rights, which is defined by the principle of restraint.

Úvod

Inštitút agenta bol do slovenského právneho poriadku zaradený zákonom č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov s účinnosťou od 01. januára 2006. Agent je v zmysle § 10 ods. 22 Trestného poriadku prostriedkom operatívno-pátracej činnosti. Ďalšími prostriedkami operatívno-pátracej činnosti sú aj kontrolovaná dodávka, zámena obsahu zásielok, predstieraný prevod a sledovanie osôb a vecí. Výpočet uvedených prostriedkov je na účely Trestného poriadku vymedzený taxatívne a nie je možné ho rozširovať o ďalšie prostriedky, ktoré zákonom upravené nie sú a to ani per analogiam.

Operatívno-pátracia činnosť charakterizovaná ako činnosť špecializovaných orgánov má utajovaný charakter a prieskumný charakter. Všeobecne sa ňou rozumie súhrn všetkých opatrení policajných orgánov uskutočňovaných v súlade s trestným právom, Trestným poriadkom a inými právnymi predpismi, ktorých účelom je predchádzanie, odhaľovanie a objasňovanie trestnej činnosti. Uvedené charakteristické znaky sa nachádzajú priamo v dikcii Trestného poriadku, v zmysle ktorého je agent definovaný ako *príslušník Policajného zboru alebo príslušník polície iného štátu, ktorý na základe príkazu prokurátora alebo súdu prispieva k odhaľovaniu, zisťovaniu a usvedčovaniu páchateľov zločinu, trestných činov korupcie, trestného činu zneužívania právomoci verejného činiteľa a trestného činu legalizácie príjmu z trestnej činnosti. Pri odhaľovaní, zisťovaní a usvedčovaní páchateľov korupcie alebo trestných činov terorizmu môže byť agentom aj iná osoba ako príslušník Policajného zboru ustanovená prokurátorom na návrh policajta alebo príslušníka Policajného zboru povereného ministrom vnútra Slovenskej republiky* (§ 10 ods. 20).

---

[1] JUDr. Rastislav Hruška, externý doktorand katedry trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín Právnickej fakulty Univerzity Mateja Bela.

1 Agent v súčasnej právnej úprave (aktívny agent vs. agent provokatér)

Agent je prostriedkom operatívno-pátracej činnosti, ktorý je podľa § 117 ods. 2 viazaný na odhaľovanie, zisťovanie a usvedčovanie páchateľov zločinov, trestné činy korupcie, extrémizmu, zneužívania právomoci verejného činiteľa a legalizácie príjmu z trestnej činnosti. Agent v zmysle uvedeného ustanovenia nesmie navádzať na spáchanie trestného činu okrem prípadu, že zistené skutočnosti nasvedčujú tomu, že páchateľ by takýto trestný čin spáchal aj bez toho, aby bol vydaný príkaz na použitie agenta. V danej súvislosti tento záver nepovažujem za správny. Trestné právo stojí na zásade, podľa ktorej sú postihované výlučne vonkajšie prejavy vôle subjektu, pričom žiadnou činnosťou nepodložený úmysel spáchať trestný čin nie je štádiom trestného činu, ktorý by mal charakter relevantný. Myšlienku spáchania trestného činu, ktorá nie je sprevádzaná úmyslom trestné právo za trestné nepovažuje a nepostihuje ju sankciou. Z toho dôvodu sa prikláňam k názoru, že ustanovenie § 117 ods. 2 Trestného poriadku nie je prijateľné z dôvodu, že ustanovenie je koncipované za účelom provokácie a zisťovania, či osoba, ktorá je provokovaná podľahne svojim prípadným myšlienkam spáchania trestného činu, za účelom ktorým bol príkaz na agenta vydaný. Takýmto spôsobom teda policajné orgány simulujú spáchanie trestného činu rôznymi ponukami a nabáda provokovanú osobu na realizáciu protiprávneho činu, často aj zvyšovaním ponuky (finančnej odmeny) a umelo tak zvyšovať trestnú sadzbu.

Herczeg J. vo svojom článku, poukazuje na rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva (Ramanauskas proti Litve), v ktorom súd uzatvoril, že o nezákonnej policajnej provokácii možno hovoriť vtedy, ak sa policajti neobmedzia len na vyšetrovanie trestnej činnosti pasívnym spôsobom, ale uplatňujú takú formu vplyvu na jednotlivca, aby podnietili spáchanie trestného činu, ktorý by inak nebol spáchaný a to za tým účelom, aby bol odhalený trestný čin. J. Herczeg analyzuje aj slovenskú právnu úpravu a ustanovenie o riadenej policajnej provokácii podľa § 117 ods. 2 Trestného poriadku považuje za kontroverzné. Rovnako namieta, že sa trestná zodpovednosť posúva do štádia, ktoré nie je navonok prejaveným trestným činom, ale len vnútorným duševným stavom, ktorý sa však umelo, za použitia určitých operatívnych metód, objektivizuje. Uvádza, že ide o akési štádium predprípravy, ktoré nie je trestne postihnuteľné a pripomína zásadu, že „za samotný úmysel spáchať trestný čin sa netrestá“ (cogitationis poenam nemo patitur).[2]

Je potrebné rozlišovať, či konanie agenta pri objasňovaní trestnej činnosti spadá pod tzv. skrytú aktivitu polície, alebo ide už o neprípustnú policajnú provokáciu. V tejto súvislosti možno poukázať aj na rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, ktorý uviedol, že *pod policajnou provokáciou treba rozumieť zámerné, aktívne podnecovanie alebo navádzanie, či iné iniciovanie spáchania trestnej činnosti u druhej osoby, ktorá by inak protiprávne nekonala. Skrytá reakcia polície smie naproti tomu sledovať zistenie skutočností dôležitých pre trestné konanie, o jeho trestno-právne postihnuteľnom konaní, odhalenie páchateľa trestného činu, zabránenie mu v jeho pokračovaní a minimalizácia spôsobených škôd. Pokiaľ by však činnosť polície bola vedená len snahou, aby kontrolovaná osoba spáchala trestný čin, šlo by už o policajnú provokáciu trestného činu. Za kľúčovú odlišnosť skrytej reakcie polície od policajnej provokácie sa považuje skutočnosť, že polícia neiniciuje, t. j. nevytvára u kontrolovanej osoby vôľu spáchať trestný čin, ale vytvára pre spáchanie trestného činu vhodné podmienky. Tieto podmienky však nesmú byť nijako mimoriadne, ale objektívne možné, v danej situácii obvyklé a musia nastať až s časovým odstupom potom, čo páchateľ si osvojil úmysel spáchať trestný čin a preukázateľne spravil kroky k jeho spáchaniu.*

---

[2] HERCZEG, J.: Systém řízené provokace v boji proti korupci a principy právního státu. In: Bulletin advokacie, 2011, č. 4.

(5 Tdo 58/2012).[3] V zmysle judikatúry Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, *pokiaľ by činnosť polície bola vedená len snahou, aby kontaktovaná osoba spáchala trestný čin bez zistenia skutočnosti, ktoré nasvedčujú tomu, že páchateľ by spáchal trestný čin aj vtedy, ak by príkaz na použitie agenta nebol vydaný (§ 117 ods. 2 Trestného poriadku), išlo by o neprípustnú policajnú provokáciu trestného činu*. (R 47/2012).

Agent spravidla vystupuje so zastieraním skutočného účelu svojej činnosti, pričom osoba v postavení agenta uvádza skutočnosti týkajúce sa jeho osobnej existencie, činnosti, príp. profesie, ktorú vykonáva, v rozpore so skutočným stavom a z toho dôvodu je k zastieraniu jeho totožnosti možné v zmysle § 117 ods. 3 a 4 vytvoriť dočasnú alebo trvalú legendu. Legenda je súhrn krycích údajov o osobe agenta, najmä o jeho totožnosti, rodinnom stave, vzdelaní a zamestnaní. Pravá totožnosť agenta vystupujúceho pod legendou musí byť aj po skončení jeho použitia utajená. Prokurátorovi alebo sudcovi pre prípravné konanie, ktorí sú príslušní rozhodovať podľa odsekov 5 a 6, ako aj predsedovi senátu v konaní pred súdom musí sa na ich žiadosť oznámiť pravá totožnosť agenta (§ 117 ods. 10 Trestného poriadku).

2 Príkaz na použitie agenta

Príkaz na použitie agenta vydáva predseda senátu, pred začatím trestného stíhania alebo v prípravnom konaní sudca pre prípravné konanie na návrh prokurátora, ktorý musí byť odôvodnený aj skutkovými okolnosťami. (§ 117 ods. 5 Trestného poriadku). „*Použiť agenta je možné len vtedy, ak jeho účel nemožno dosiahnuť inak a získané poznatky odôvodňujú podozrenie trestnej činnosti alebo úmyslu osoby spáchať trestný čin. Odôvodnenie podozrenia z trestnej činnosti alebo úmyslu spáchať trestný čin nie je len abstraktnou požiadavkou zahrnutou zákonodarcom v Trestnom poriadku, ale toto odôvodnenie je nevyhnutné premietnuť aj do rozhodnutí súdov. Ak má byť tento prostriedok zákonne použitý, musí príkaz na použitie agenta, ktorý v zmysle § 117 ods. 5 a ods. 7 Trestného poriadku vydáva pred začatím trestného stíhania a v prípravnom konaní sudca na návrh prokurátora, v konaní pred súdom aj bez takého návrhu predseda senátu, zahŕňať aj odôvodnenie tohto podozrenia konkrétnymi skutkovými okolnosťami daného prípadu. Trestný poriadok túto podmienku nestanovil samoúčelne, ale z dôvodu rešpektovania základných práv občanov garantovaných Ústavou Slovenskej republiky.*“ (1 TdoV 3/2011).[4]

Zároveň je nutné v tejto súvislosti poukázať aj na názor Ústavného súdu vyslovený v náleze sp. zn. I. ÚS 274/2005, v zmysle ktorého nemôžu byť nijaké pochybnosti o tom, že príkaz musí byť odôvodnený, keďže ide o závažný zásah do základného práva, dotknuté osoby nemajú možnosť podať opravný prostriedok, a o vydaní takéhoto príkazu sa dozvedia spravidla až dodatočne, keď už zásah do práva na súkromie bol zrealizovaný. Majú preto možnosť žiadať o preskúmanie opodstatnenosti príkazu až dodatočne. Preskúmateľnosť dôvodnosti vydania príkazu si vyžaduje relevantnú konkrétnu vysvetľujúcu argumentáciu, akými skutočnosťami boli naplnené zákonom stanovené podmienky pre tento zásah do práva na súkromie. Bez takéhoto odôvodnenia opierajúceho sa o konkrétne skutočnosti je príkaz spravidla nepreskúmateľný. Z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva výslovne vyplýva, že nezákonné použitie prostriedku operatívno-pátracej činnosti má za následok, že akýkoľvek výsledok tohto nezákonného použitia nesmie byť použitý ako dôkaz, ani byť uznaný za dôkaz, pretože takýto dôkaz je nulitný, neúčinný od samého počiatku.

---

[3] Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. 5 Tdo 58/2012 zo dňa 19. septembra 2012.
[4] Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, č. 1 TdoV 3/2011 zo dňa 26. októbra 2011.

Možnosť použitia agenta je limitovaná § 30 ods. 3 Trestného zákona. V zmysle citovaného ustanovenia trestný čin podplácania, nepriamej korupcie, zneužívania právomoci verejného činiteľa, korupcie, volebnej a športovej korupcie nie je pri plnení úloh agenta trestným činom. Najvyšší súd vo svojej judikatúre upozorňuje na skutočnosť, že zatiaľ, čo pri zisťovaní trestných činov prijímania úplatku a usvedčovania ich páchateľov hmotnoprávna ako aj procesnoprávna úprava umožňuje použiť agenta, takáto možnosť nie je daná pri zisťovaní a odhaľovaní trestného činu podplácania. Aj keď ustanovenie § 117 ods. 1 Trestného poriadku uvádza, že „na odhaľovanie, zisťovanie a usvedčovanie páchateľov zločinov, korupcie, ... možno použiť agenta“, je možné z predmetného ustanovenia usúdiť, že agenta možno použiť vo vzťahu ku všetkým korupčným deliktom uvedeným v ôsmej hlave tretieho oddielu – to by však nebol správny výklad, pretože nemožno totiž posudzovať obsah tohto ustanovenia izolovane, ale naopak, musíme vychádzať aj z hmotnoprávnej normy § 30 ods. 3 Trestného zákona. Z. Perhács vo svojom článku v súvislosti s uvedeným sa domnieva, že dokumentovať trestný čin podplácania za použitia agenta je nemožné a zákonom nepovolené, keďže hlavný problém, ktorý túto možnosť použitia agenta vo vzťahu k podplácaniu neumožňuje, nie je ani tak v procesnom práve, ako v trestnom zákone, ktorý ho vlastne vykonáva.[5] V zmysle platnej zákonnej úpravy trestné činy podplácania podľa ustanovení § 332 až § 335 Trestného zákona od samého začiatku nie sú pri použití agenta trestnými.

Uvedená úprava predstavuje osobitnú formu okolnosti vylučujúcej protiprávnosť v súvislosti s plnením úlohy agenta, ktorý v záujme odhalenia vyššie uvedených trestných činov sa môže dopustiť trestného činu podplácania. Autor citovaného článku sa ďalej domnieva, že v budúcnosti by bolo potrebné zvážiť zavedenie ďalšieho odseku (štvrtého) do ustanovenia § 30 Trestného zákona, ktorého znenie by bolo zrkadlovým obrazom znenia ustanovenia § 30 ods. 3 Trestného zákona tak, aby použitie agenta bolo možné aj pri usvedčovaní trestného činu podplácania, keďže v súčasnej dobe, ak nemožno použiť agenta, nemožno zadokumentovať ani ďalší priebeh skutkového deja, teda ani správne odovzdanie, a teda pokiaľ k správnemu odovzdaniu nedôjde, nemožno použiť ani iné účinné trestno-procesné metódy.

Ako už bolo uvedené v úvode článku, agent nesmie iniciatívne navádzať na spáchanie trestného činu; to neplatí, ak ide o korupciu verejného činiteľa alebo zahraničného verejného činiteľa a zistené skutočnosti nasvedčujú, že páchateľ by spáchal taký trestný čin aj vtedy, ak by príkaz na použitie agenta nebol vydaný. Podľa názoru odvolacieho senátu 5 T Najvyššieho súdu Slovenskej republiky vyplýva, že *na odhaľovanie, zisťovanie a usvedčovanie páchateľov všetkých trestných činov korupcie je možné použiť agenta. Ustanovenie § 30 ods. 2 Trestného zákona sa viaže výlučne na druhú vetu ustanovenia § 117 ods. 2 Trestného poriadku, ktorým sa liberalizuje aktívne konanie (tzv. provokácia) agenta, pokiaľ ide o korupciu verejného činiteľa alebo zahraničného verejného činiteľa; ustanovenie § 30 ods. 3 Trestného zákona za beztrestné konanie považuje také konanie agenta, ktorým agent simuluje rôzne korupčné ponuky a skúša „myšlienky“ korumpovaného verejného činiteľa, resp. zahraničného verejného činiteľa a jeho cenu; aktívne konanie (tzv. provokácia) agenta je však vylúčené pri odhaľovaní, zisťovaní a usvedčovaní páchateľov trestného činu podplácania, pretože vo väčšine týchto prípadov by zo strany štátnej moci reprezentovanej príslušným verejným činiteľom došlo k takému zásahu do skutkového deja, ktorý by vo svojej komplexnosti tvoril trestnú kvalifikáciu trestného činu*.[6] Ustanovenie § 30 ods. 3 Trestného zákona teda

[5] PERHÁCS, Z.: K podplácaniu verejného činiteľa a získaniu usvedčujúcich dôkazov voči podplácajúcemu. In: Justičná revue, č. 2, 2007.
[6] Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. 5 To 6/2012 zo dňa 18. októbra 2012.

nevylučuje použitie agenta pri odhaľovaní, zisťovaní a usvedčovaní páchateľov trestného činu podplácania, pokiaľ by tento agent aktívne nekonal spôsobom uvedeným v ustanovení § 117 ods. 2 druhej vety Trestného poriadku (neuplatnil takú formu vplyvu, aby podnietil spáchanie trestného činu, ktorý by inak nebol spáchaný).

3 Výsluch agenta ako dôkazný prostriedok

Pri uplatňovaní inštitútu agenta stále existuje mnoho problematických oblastí. Okrem iného ide aj o tie časti právnej úpravy inštitútu agenta, ktoré sa dotýkajú otázok spojených s využitím agenta v procese dokazovania, predovšetkým z hľadiska možností jeho výsluchu v postavení svedka.

Výsluch agenta ako svedka v trestnom konaní však so sebou mnohokrát prináša hrozby v podobe nebezpečenstva možnosti odvety zo strany zločincov, v ktorých prostredí bol agent činný, resp. v podobe podstatného obmedzenia využiteľnosti agenta v ďalších operáciách, ktoré vyvolávajú nevyhnutnosť úvah o utajenie totožnosti a podoby agenta pri jeho svedeckej výpovedi v trestnom konaní. K problematike anonymných svedkov sa vo svojej judikatúre vyjadruje aj Európsky súd pre ľudské práva, ktorého závery dopadajú taktiež do skúmanej oblasti výsluchu agenta ako utajeného svedka. Keďže anonymné svedectvo vždy oslabuje práva na obhajobu, Európsky súd pre ľudské práva vyžaduje, aby jej boli v konaní pred súdom garantované určité kompenzácie a záruky, napr. musí byť preukázaný reálny dôvod zachovania anonymity svedka.

Podľa § 131 ods. 2 Trestného poriadku, ak sa vypočúva ako svedok prezidentom Policajného zboru poverený príslušník Policajného zboru o skutočnostiach získaných agentom, súd do zápisnice uvedie príslušné krycie údaje agenta a meno, priezvisko a pracovisko povereného príslušníka Policajného zboru. V spojitosti s § 246 ods. 3 je potrebné zároveň uviesť, že ak sa vykonáva výsluch agenta, ohrozeného svedka, chráneného svedka alebo svedka, ktorého totožnosť je utajená s využitím technických zariadení určených na prenos zvuku alebo obrazu mimo pojednávacej siene, zúčastní sa ho náhradný sudca.

Verejnosť musí byť počas výsluchu agenta vylúčená. Počas jeho výsluchu agenta z hlavného pojednávania nemožno vyhotovovať zvukový záznam a zvukový prenos.

Záver

Záverom článku je možné skonštatovať, že agent, ktorý spolupracuje so zločineckou organizáciou alebo zločincom páchajúcim trestný čin, resp. ktorý úspešne prenikol do zločineckej organizácie, je vysoko účinným prostriedkom boja proti závažnej trestnej činnosti a boja s organizovanou kriminalitou. Súčasne však použitie agenta mnohokrát intenzívne zasahuje do základných práv a slobôd osôb a tiež vyvoláva nebezpečenstvo zneužitia tohto inštitútu, ktoré plynie okrem iného často aj z nemožnosti kontroly agenta konania v priebehu operácie. V neposlednom rade potom v určitých hraničných situáciách nemusí byť zrejmé, či konkrétne konanie, použitie a činnosť agenta je zákonom pripustené alebo nie. Použitie agenta je tak často problematikou nie okrajovou, ku ktorej je nutné pristupovať s vedomím možných pozitívnych a negatívnych dôsledkov použitia agenta, ktorá nastoľuje úvahy a množstvo otázok, ktorých zodpovedanie nie je vždy jednoznačné.

Zoznam bibliografických odkazov

BURDA, E. – ČENTÉŠ, J. – KOLESÁR, J. – ZÁHORA, J. a kol. 2010. *Trestný zákon. Všeobecná časť. Komentár. I. diel. 1. vydanie*. Praha : C. H. Beck. 2010. 1106 s. ISBN 978-80-7400-324-0.
ŠÁMAL, P. a kol. 2013. *Trestní řád I. § 1 – 156. Komentář. 7. vydání*. Praha : C. H. Beck. 2013. 1898 s. ISBN 978-80-7400-465-0.
PERHÁCS, Z.: K podplácaniu verejného činiteľa a získaniu usvedčujúcich dôkazov voči podplácajúcemu. In: *Justičná revue*, č. 2, 2007.
HERCZEG, J.: Systém řízené provokace v boji proti korupci a principy právního státu. In: *Bulletin advokacie*, 2011, č. 4.

Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, č. 1 TdoV 3/2011 zo dňa 26. októbra 2011.
Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. 5 Tdo 58/2012 zo dňa 19. septembra 2012.
Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. 5 To 6/2012 zo dňa 18. októbra 2012.

Petra Jurinová[1]

Štatistika trestnej činnosti páchanej na území SR nezamestnanými osobami

Statistical data on crime committed by unemployed persons in Slovak republic

Kľúčové slová
nezamestnanosť, páchateľ, kriminalita, štatistika.

Abstrakt
Príspevok sumarizuje štatistické údaje o kriminalite nezamestnaných osôb vo vybranom období a to v období rokov 2011-2015. V záujme podania uceleného náhľadu na uvedenú problematiku príspevok porovnáva štatistické údaje o celkovej kriminalite podľa druhu trestného činu ako aj podľa druhu kriminality za obdobie rokov 2011-2015 so štatistickými údajmi o kriminalite nezamestnaných osôb za sledované obdobie. Príspevok sa tiež zaoberá skúmaním podielu nezamestných páchateľov na celkovom počte páchateľov trestnej činnosti ako aj skúmaním podielu nezamestnaných páchateľov na celkovom počte nezamestnaných osôb.

Key words
unemployment, offender, crime, statistics.

Abstract
The article summarizes statistical data on crime of unemployed persons in the selected period, which is the period 2011-2015. In the interest to give a complete view of the above problems, the article compares statistics on the overall crime by type of crime as well as by type of delinquency for the period 2011-2015 with statistical data on crime of unemployed persons during the monitored period. The article also examines a share of unemployed offenders in the total number of offenders and the share of unemployed offenders in the total number of unemployed persons in the monitored period.

Úvod

Stav nezamestnanosti je na našom území pomerne novým fenoménom. Do roku 1990 totiž nezamestnanosť ako spoločenský jav neexistovala vzhľadom na znenie čl. 19 ods. 2 Ústavy Československej socialistickej republiky z roku 1960, v zmysle ktorého *„V spoločnosti pracujúcich môže jednotlivec dospieť k plnému rozvinutiu svojich schopností a k uplatneniu svojich oprávnených záujmov len aktívnou účasťou na rozvoji celej spoločnosti, predovšetkým patričným podielom na spoločenskej práci. Preto práca v prospech celku je prvoradou povinnosťou a právo na prácu prvoradým právom každého občana."*[2] Stav zamestnanosti tak bol nielen právom ale aj povinnosťou každého občana. Nedodržiavanie tejto občianskej povinnosti bolo sankcionované prostriedkami trestného práva, a síce prostredníctvom skutkovej podstaty trestného činu príživníctva v zmysle ust. § 188a zákona č. 86/1950 Zb. Trestný zákon, v znení od 1. januára roku 1957, resp. ust. § 203 zákona č. 140/1961 Zb. Trestný zákon, v znení účinnom do 1. júla roku 1990. Po prechode na demokratickú formu vlády a princípy trhovej ekonomiky bola povinnosť práce zo znenia Ústavy Československej socialistickej republiky z roku 1960 vypustená a občanovi bolo ústavne priznané výlučne právo na prácu. Primerane týmto zmenám bol rovnako trestný čin príživníctva zo zákona č. 140/1961 Zb. Trestný zákon vypustený. Uvádzanými zmenami sa tak vytvorila právna platforma pre existenciu stavu nezamestnanosti. Stav nezamestnanosti negatívne ovplyvňuje jednotlivca a to hneď v niekoľkých oblastiach. Nezamestnaná osoba je predovšetkým vystavená finančným ťažkostiam. Má problémy s uspokojovaním základných životných potrieb. V dôsledku nedostatku finančných prostriedkov dochádza často k spoločenskej

---

[1] JUDr. Petra Jurinová, LL.M., externý doktorand Právnickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici
[2] Ústavný zákon č. 100/1960 Zb. Ústava Československej socialistickej republiky. Dostupné z: http://www.nobilitas.sk/ [zdroj zo dňa: 27.01.2016]

izolácii jednotlivca končiacej až sociálnou exklúziou. Sprievodným javom uvedených dôsledkov stavu nezamestnanosti sú nezriedka psychické problémy, ktoré sú následkom pretrvávajúcich pocitov frustrácie, sklamania, zníženého sebavedomia a sebahodnotenia a pod. Je zrejmé že načrtnutá životná situácia má potenciál ovplyvňovať správanie jednotlivca spôsobom vyúsťujúcim až do páchania trestnej činnosti. V uvedených súvislostiach bude snahou príspevku priniesť náhľad na štatistické údaje týkajúce sa kriminality nezamestnaných osôb, ktoré ukážu, aká trestná činnosť je nezamestnanými páchateľmi páchaná najčastejšie a aký je podiel nezamestnaných páchateľov na celkovej kriminalite páchanej na našom území v skúmanom období rokov 2011-2015.

1. Štatistika kriminality v Slovenskej republike za obdobie rokov 2011-2015

Pred samotným priblížením štatistík týkajúcich sa páchania trestnej činnosti nezamestnanými osobami na našom území v období rokov 2011-2015 je dôležité poznať štatistiké údaje o celkovej kriminalite za predmetné sledované obdobie. Len na ich základe bude následne možné vyvodiť relevantné závery týkajúce sa pomeru účasti nezamestnaných páchateľov na celkovej kriminalite v SR za sledované obdobie. Práca preto v nasledujúcich častiach uvedie nielen štatistické údaje o kriminalite nezamestnaných osôb ale rovnako tak štatistické údaje týkajúce sa celkovej kriminality na našom území za celé sledované obdobie.

1.1. Štatistika kriminality v SR podľa druhu trestného činu za obdobie rokov 2011-2015[3]

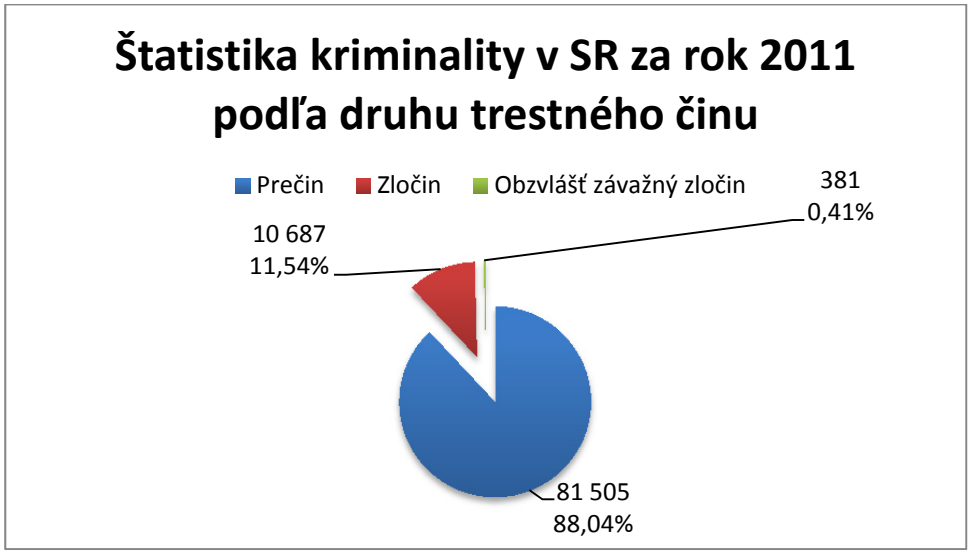

Z vyššie uvedenej šatistiky je zrejmé, že na území SR bolo v roku 2011 spáchaných celkovo 81 505 prečinov, čo tvorí 88% z celkovej kriminality, 10 687 zločinov čo tvorí necelých 12 % podiel na celkovej páchanej kriminalite a 381 obzvlášť závažných zločinov, ktoré nepredstavujú ani percento z celkového počtu spáchaných trestných činov za rok 2011.

[3] Pozn. Informácie o stave kriminality z hľadiska druhu páchaného trestného činu poskytlo Prezídium PZ. Štatistické údaje boli vypracované na základe žiadosti autorky, preto majú výlučne informatívny a nezáväzný charakter.

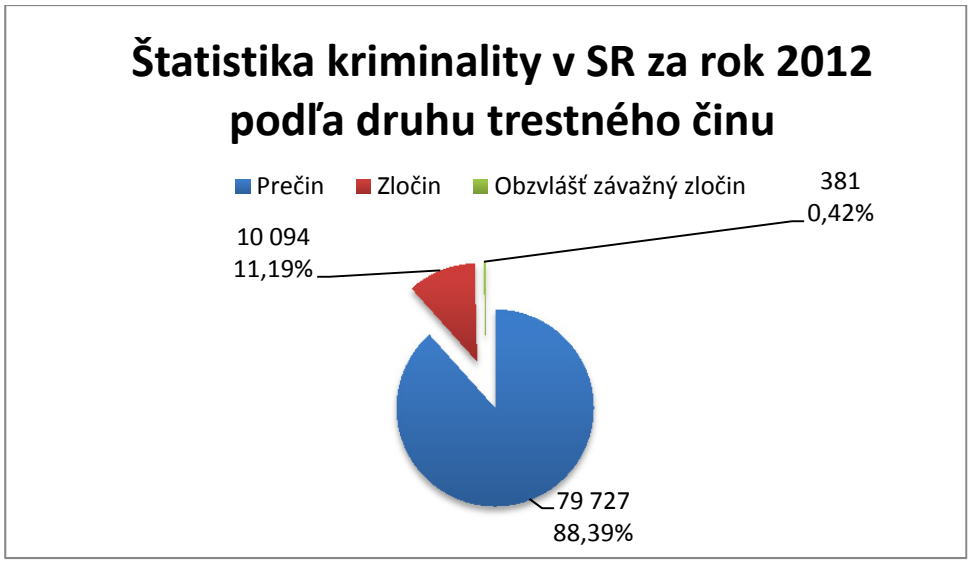

Štatistika celkovej trestnej činnosti za rok 2012 ukazuje, že v predmetnom roku bolo spáchaných 79 727 prečinov, čo tvorí 88% z celkového počtu spáchaných trestných činov, 10 094 zločinov, čo predstavuje niečo viac ako 11 % z celkovej kriminality a 381 obzvlášť závažných zločinov, ktorých počet predstavuje pol percenta z celkovej kriminality.

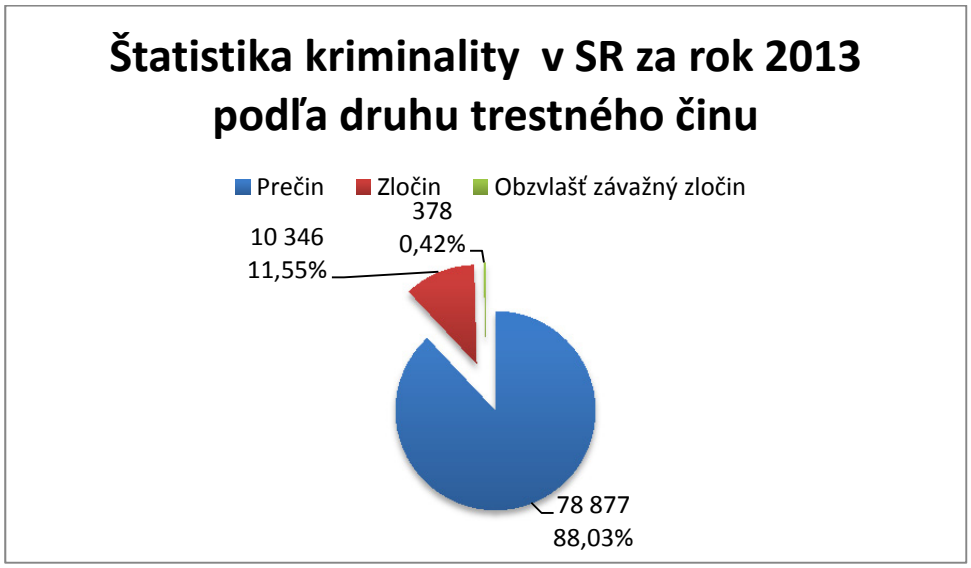

V roku 2013 bolo na našom území spáchaných celkovo 78 887 prečinov, ktorých počet tvorí rovnako ako v predchádzajúcich rokoch až 88 % z celkového počtu spáchaných trestných činov, ďalej 10 346 zločinov, čo predstavuje 11,5 % podiel na celkovej kriminalite a napokon 378 obzvlášť závažných zločinov, ktoré tak ako v predchádzajúcich rokoch nepredstavujú ani 1% z celkovej páchanej kriminality.

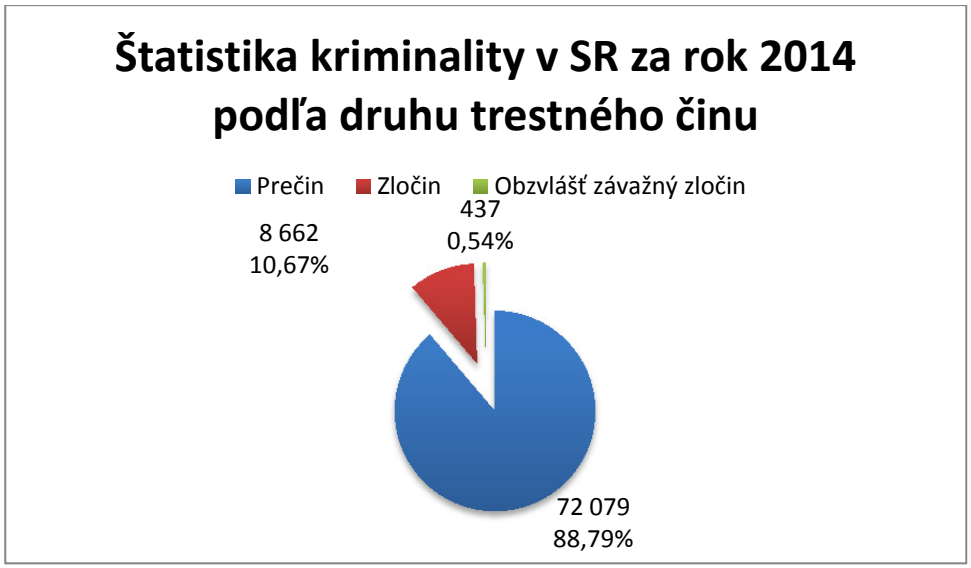

Aj napriek skutočnosti, že percentuálny pomer jednotlivých druhov trestných činov ostáva aj v roku 2014 takmer nezmenený je zrejmé, že v tomto roku výraznejšie klesol počet spáchaných prečinov a zločinov v porovnaní z predchádzajúcimi rokmi, keď bolo spáchaných celkovo 72 079 prečinov a 8 662 zločinov. Naopak mierny nárast v porovnaní z predchádzajúcimi obdobiami bol zaznamenaný pri obzvlášť závažných zločinoch, ktorých bolo v roku 2014 spáchaných celkovo 437.

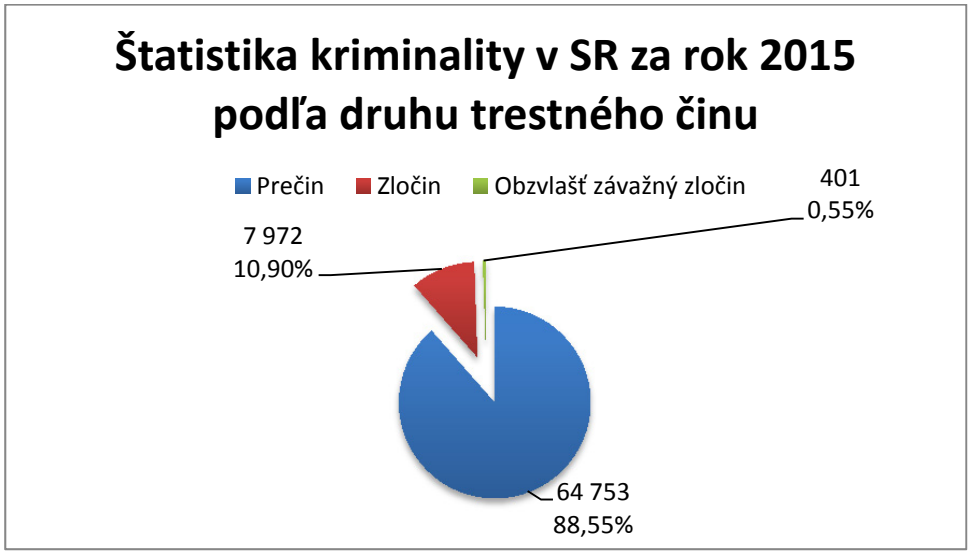

Rovnako ako v predchádzajúcich sledovaných obdobiach aj v roku 2015 je pomer trestných činov čo do druhu v zásade rovnaký, avšak počty trestných činov z hľadiska ich druhu sa výraznejšie líšia najmä v prípade prečinov, ktorých páchanie v roku 2014 kleslo na počet 64 753. Pokles bol zaznamenaný aj v prípade páchania zločinov, ktorých bolo celkovo v roku 2014 spáchaných 7 972. Napokon aj v prípade obzvlášť závažných zločinov môžme konštatovať mierny pokles ich páchania, avšak iba v porovananí s rokom 2014, keďže ich bolo spáchaných celkom 401. Z celkového pohľadu možno konštatovať, že v sledovanom období páchali páchatelia najviac prečinov, výrazne menej zločinov a v najmenšiej miere dochádzalo k páchaniu obzvlášť závažných zločinov.

1.2. Štatistika kriminality nezamestnaných osôb v SR podľa druhu trestného činu za obdobie rokov 2011-2015[4]

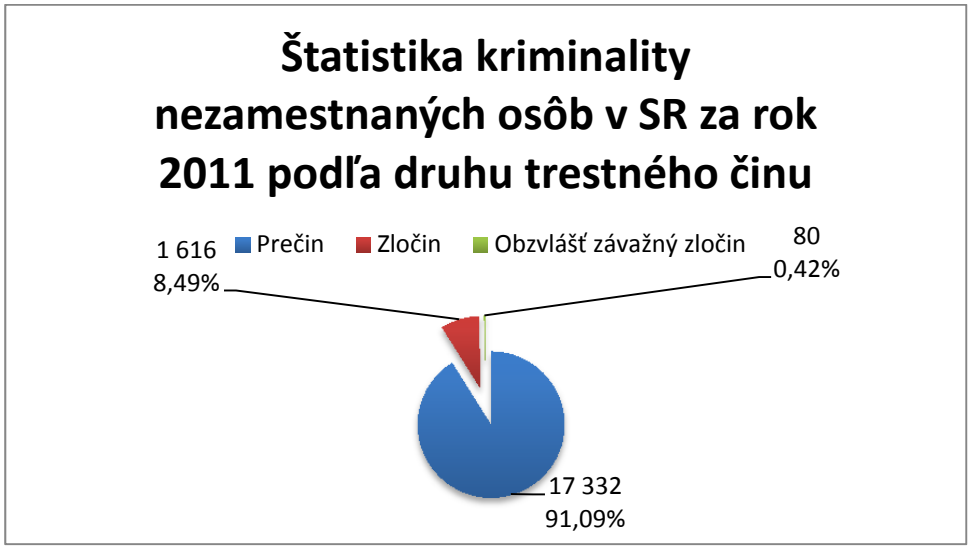

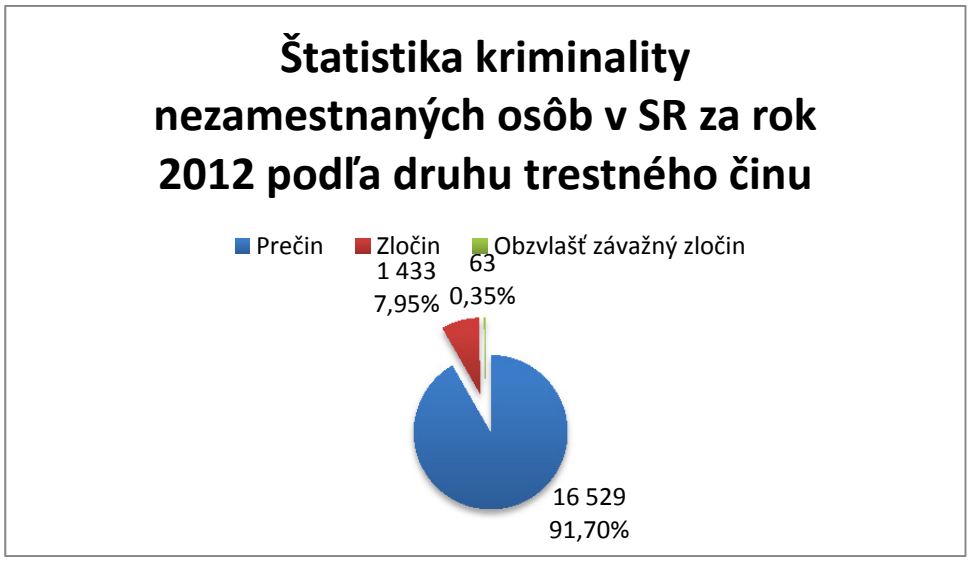

[4] Pozn. Informácie o stave kriminality nezamestnaných osôb poskytlo Prezídium PZ. Štatistické údaje boli vypracované na základe žiadosti autorky, preto majú výlučne informatívny a nezáväzný charakter.

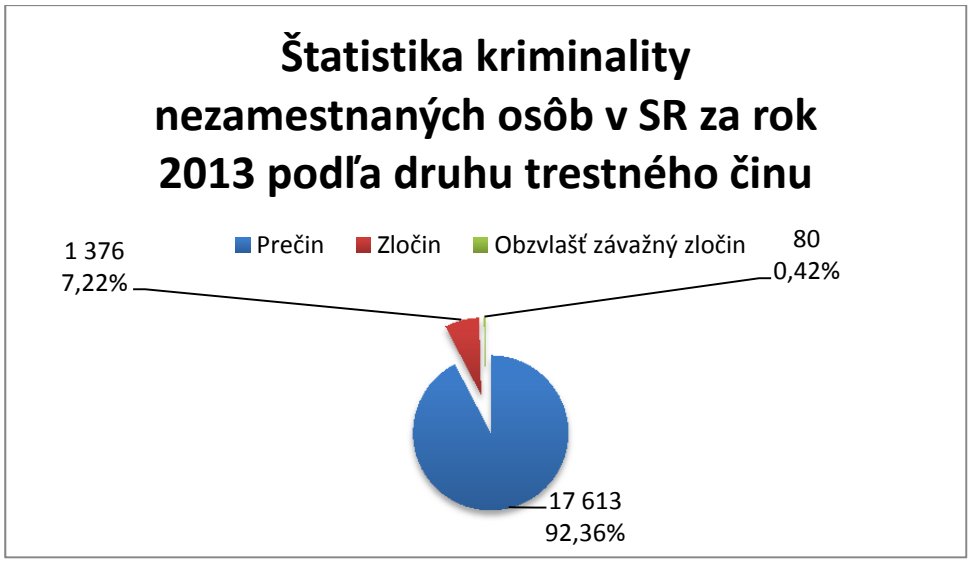

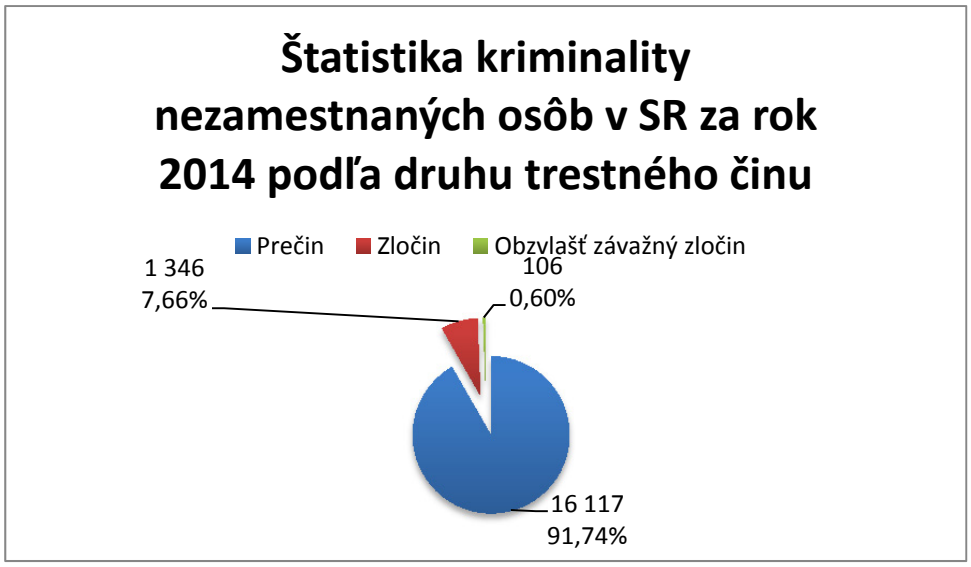

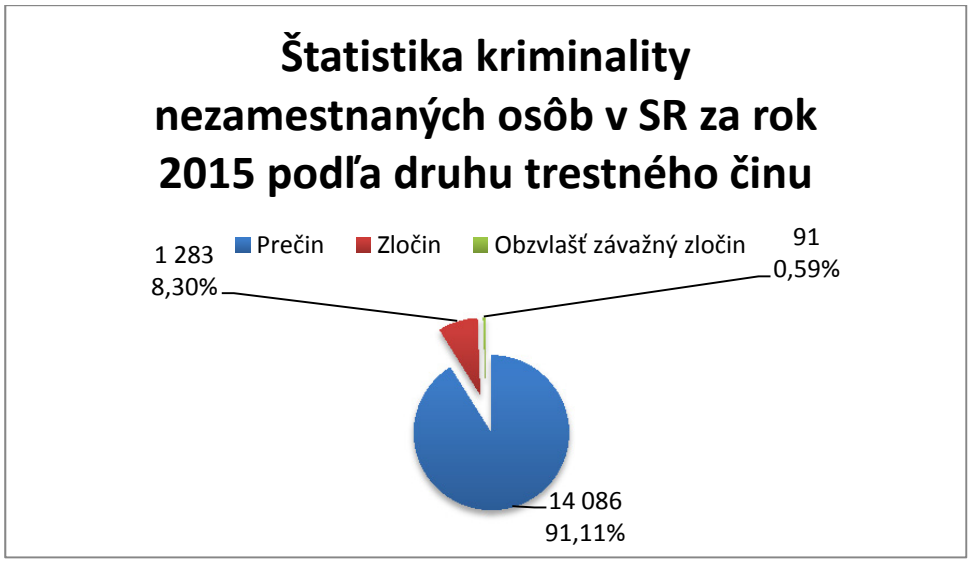

Zo štatistík kriminality nezamestnaných osôb z hľadiska druhu trestného činu vyplýva, že percentuálny pomer páchaných trestných činov vo vzťahu celkovej kriminalite nezamestnaných osôb je v sledovaných obdobiach nemenný. V každom zo sledovaných období bolo páchanie prečinov v 91 %, resp. 92 % podiele, páchanie zločinov v približne 8 %

podiele a páchanie obzvlášť závažných zločinov v približne 0,5 % podiele k celkovému počtu spáchaných trestných činov nezamestnanými osobami na našom území. Z hľadiska porovnania skutočných počtov spáchaných trestných činov čo do druhu však je možné badať určité rozdiely vo vývoji kriminality v sledovaných obdobiach. Počet spáchaných prečinov osciloval v rokoch 2011 až 2014 okolo hranice 16 000 až 17 600 (rok 2011- 17 332 prečinov, rok 2012- 16 529 prečinov, rok 2013- 17 613 prečinov a rok 2014- 16 117 prečinov) v roku 2015 však počet spáchaných prečinov nezamestnanými osobami vyraznejšie klesol a to na počet 14 086 spáchaných prečinov. Páchanie zločinov nezamestnanými osobami malo v sledovanom období rokov klesavú tendenciu, keď z počtu 1 616 spáchaných zločinov v roku 2011 klesol počet spáchaných zločinov nezamestnanými osobami na počet 1 283. Npokon, páchanie obzvlášť závažných zločinov nezamestnanými osobami malo v sledovaných rokoch stridavo klesavo-stúpavú tendenciu- rok 2011- 80 spáchaných obzvlášť závažných zločinov, rok 2012- 63 spáchaných obzvlášť závažných zločinov, rok 2013- 80 spáchaných obzvlášť závažných zločinov, rok 2014- 106 spáchaných obzvlášť závažných zločinov, rok 2015-91 spáchaných obzvlášť závažných zločinov.

1.3. Štatistika kriminality v SR podľa druhu kriminality za obdobie rokov 2011- 2015[5]

Štatistika kriminality uvádzaná v nasledujúcich štatistických prehľadoch obsahuje údaje o počtoch osôb, ktoré za vybrané obdobia rokov 2011 až 2015 páchali na území SR trestnú činnosť, pričom táto trestná činnosť je rozdelená do 6 podskupín podľa druhu kriminality. Týmito skupinami sú: násilná kriminalita, mravnostná kriminalita, majetková kriminalita, ostatná kriminalita, zostávajúca kriminalita a ekonomická kriminalita.

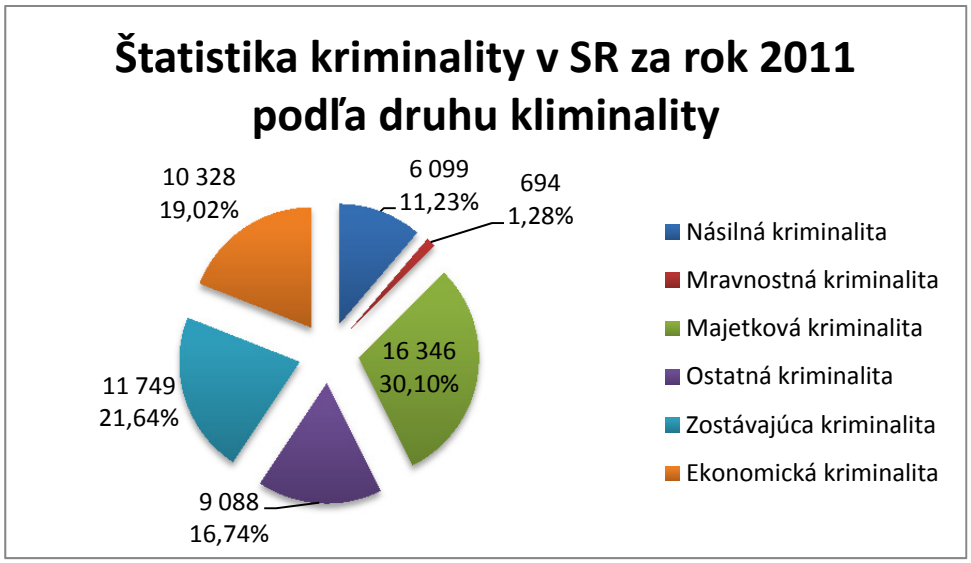

[5] Informácie o stave kriminality boli použité z portálu Ministerstva vnútra Slovneskej republiky: http://www.minv.sk/?statistika-kriminality-v-slovenskej-republike-xml [zroj zo dňa 28.01.2016]

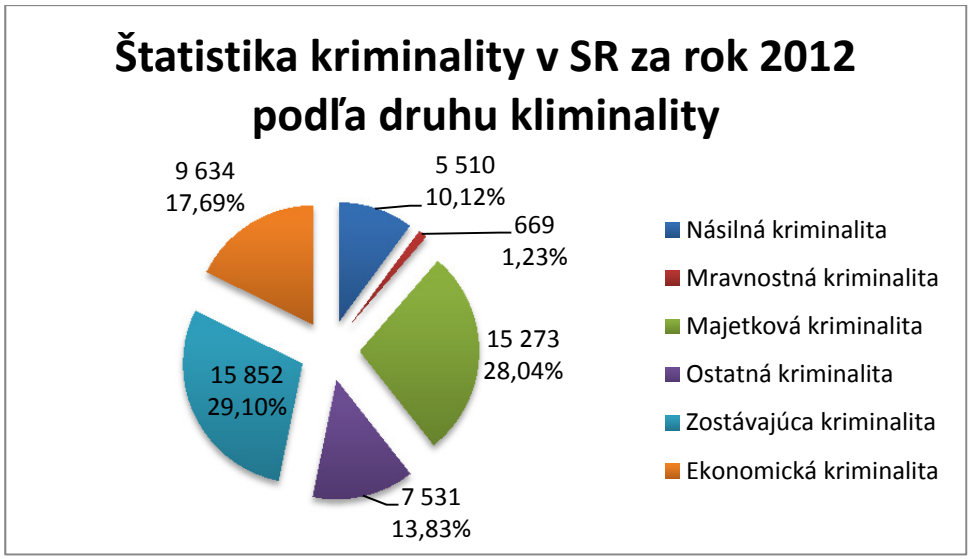
Štatistika kriminality v SR za rok 2012 podľa druhu kliminality
9 634
17,69%
5 510
10,12%
669
1,23%
15 273
28,04%
15 852
29,10%
7 531
13,83%
Násilná kriminalita
Mravnostná kriminalita
Majetková kriminalita
Ostatná kriminalita
Zostávajúca kriminalita
Ekonomická kriminalita

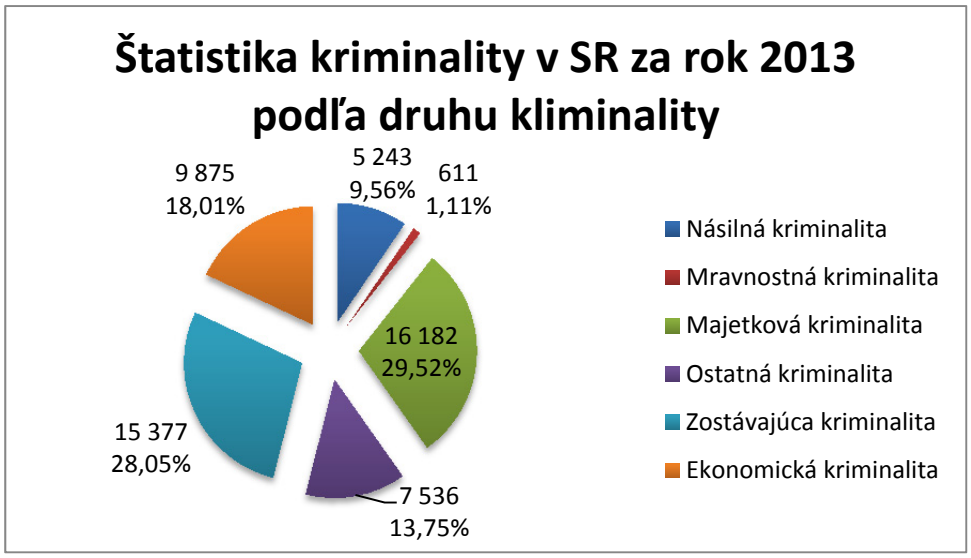
Štatistika kriminality v SR za rok 2013 podľa druhu kliminality
9 875
18,01%
5 243
9,56%
611
1,11%
16 182
29,52%
15 377
28,05%
7 536
13,75%
Násilná kriminalita
Mravnostná kriminalita
Majetková kriminalita
Ostatná kriminalita
Zostávajúca kriminalita
Ekonomická kriminalita

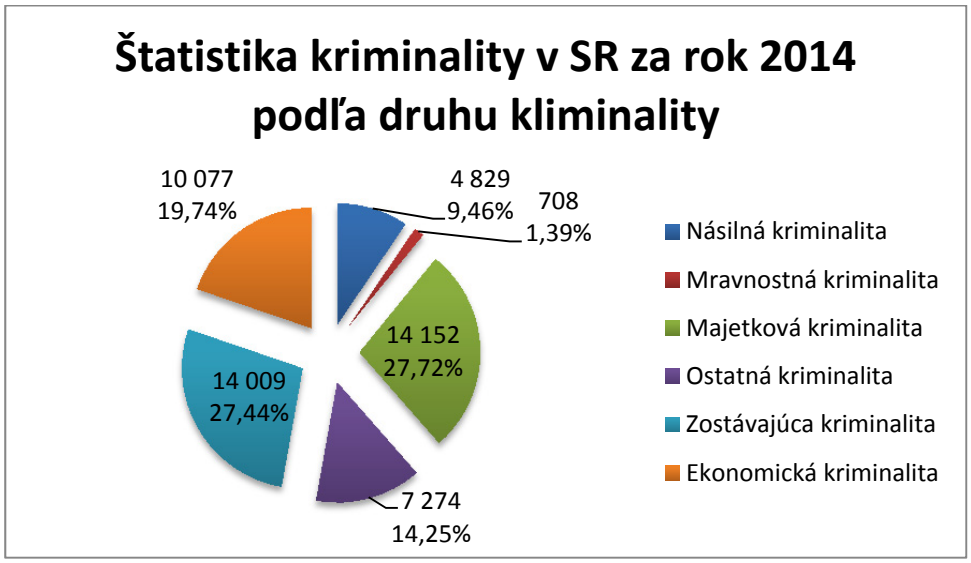
Štatistika kriminality v SR za rok 2014 podľa druhu kliminality
10 077
19,74%
4 829
9,46%
708
1,39%
14 152
27,72%
14 009
27,44%
7 274
14,25%
Násilná kriminalita
Mravnostná kriminalita
Majetková kriminalita
Ostatná kriminalita
Zostávajúca kriminalita
Ekonomická kriminalita

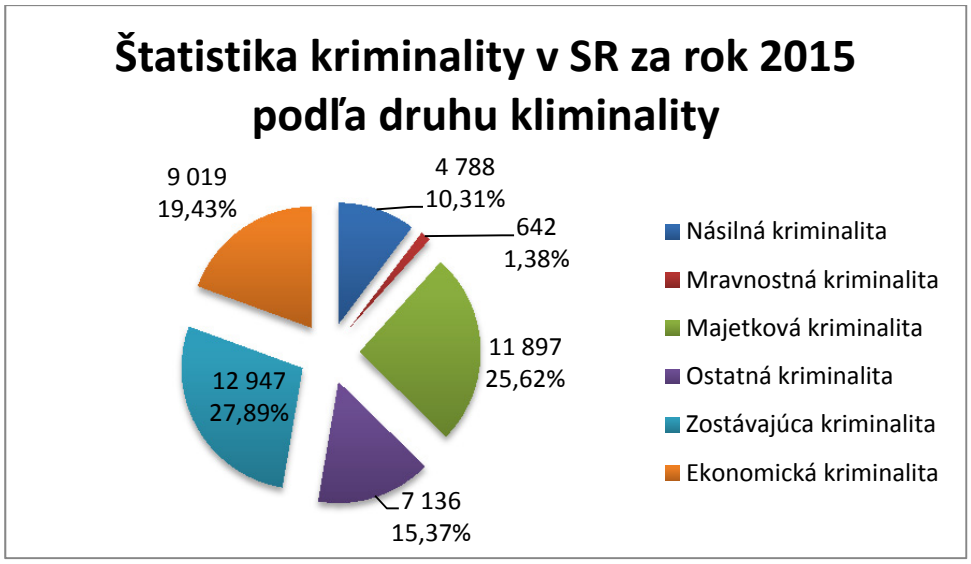

Na základe vyššie uvedených štatistických prehľadoch o počte osôb páchajúcich na našom území tresnú činnosť možno konštatovať nasledovné. Počet páchateľov násilnej kriminality mal v sledovanom období klesavú tendenciu, keď z počtu 6 099 v roku 2011 klesol v roku 2015 na počet 4 788 páchateľov. Pomer páchateľov násilnej kriminality voči páchateľom ostatných druhov kriminality však ostal takmer nezmenený, približne 10%. Počet páchateľov mravnostnej kriminality sa v priebehu sledovaného obdobia pohyboval vždy okolo hranice 600 až 700 páchateľov ročne, pričom pomer páchtateľov mravnostnej kriminality voči ostatným páchaeľom ostatných druhov kriminality sa udržiaval na hranici okolo 1%. Počet páchateľov majetkovej kriminality mal v zásade klesavú tendenciu, keď z počtu 16 346 páchateľov v roku 2011 klesol na počet 11 897 páchateľov v roku 2015. Pomer páchateľov majetkovej kriminality voči páchateľom ostatných druhov kriminality sa v sledovanom období pohyboval v rozmedzí od 25% do 30%. Počet páchateľov ostatnej kriminality[6] mal výraznejší pokles v roku 2012, keď z počtu 9 088 páchateľov klesol ich počet na 7 531 páchateľov. V ďalších sledovaných obdobiach sa počet páchateľov ostatnej kriminality urdžoval v rozmedzí od 7100 do 7500 páchateľov ročne. Pomer páchateľov ostatnej kriminality voči páchateľom ostatných druhov kriminality sa v sledovanom období pohyboval v rozmedzí od takmer 14 % do približne 17%. Vývoj zostávajúcej kriminality[7] čo do počtu páchateľov mal v sledovanom období stúpajúco-klesavú tendenciu. V roku 2011 spáchalo trestnú činnosť spadajúcu pod zostatkovú kriminalitu 11 749 osôb. V roku 2012 bol zaznamenaný značný nárast počtu páchateľov uvedenej kriminality a to až vyše 4 000 páchaeľov (v roku 2012 spáchalo trestné činy spadajúce pod zostávajúcu kriminalitu celkom 15 852 osôb). Uvedená hranica počtu páchateľov zostávajúcej kriminality sa udržala aj v roku 2013. V nasledujúcich dvoch rokoch sa počet páchateľov zostávajúcej kriminality znižoval až na hranicu 12 947 páchateľov. Značné kolísanie počtu páchateľov trestnej činnosti spadajúcej pod zostávajúcu kriminalitu sa prejavilo aj v percentuálnom pomere páchateľov tejto kriminality voči páchateľom ostatých druhov kriminality- tento pomer sa pohyboval striedavo od 21% do 29%. Počet páchateľov ekonomickej kriminality bol v sledovanom

[6] Pozn. Ministerstvo vnútra SR pri spracovávaní štatistík o stave kriminality zahŕňa pod ostatnú kriminalitu nasledovnú trestnú činnosť: výtržníctvo, požiare a výbuchy, drogovú trestnú činnosť a nedovolené ozbrojovanie. Uvedená špecifikácia ostatnej kriminality je platná pre všetky ďalšie štatistiky uvádzané v tejto práci.

[7] Pozn. Ministerstvo vnútra SR pri spracovávaní štatistík o stave kriminality zahŕňa pod zostávajúcu kriminalitu nasledovnú trestnú činnosť: dopravné nehody cestné, ohrozovanie pod vplyvom návykových látok, trestné činy vojenské a proti republike. Uvedená špecifikácia zostávajúcej kriminality je platná pre všetky ďalšie štatistiky uvádzané v tejto práci.

období relatívne nemenný- približne 9 000 až 10 000 páchateľov ročne. Pomer páchateľov ekonomickej kriminality voči páchateľom ostatých druhov kriminality sa pohyboval od takmer 18% do približne 20%. Z vyššie uvedenej analýzy vyplýva, že najväčší počet páchateľov páchalo v sledovanom období zostávajúcu kriminalitu a majetkovú kriminalitu. Menší počet páchateľov páchal ekonomickú kriminalitu a ostatnú kriminalitu a napokon štatisticky najmenší počet páchateľov páchalo mravnostnú kriminalitu.

1.4. Štatistika kriminality nezamestnaných osôb v SR podľa druhu kriminaliy za obdobie rokov 2011-2015[8]

V nasledujúcej podkapitole bude poskytnutý prehľad štatistických údajov o počte nezamestnaných osôb, ktoré v sledovaných obdobiach spáchali na území SR trestnú činnosť, pričom táto trestná činnosť bude rozdelená podľa jednotlivých druhov kriminality rovnako ako v predchádzajúcej kapitole.

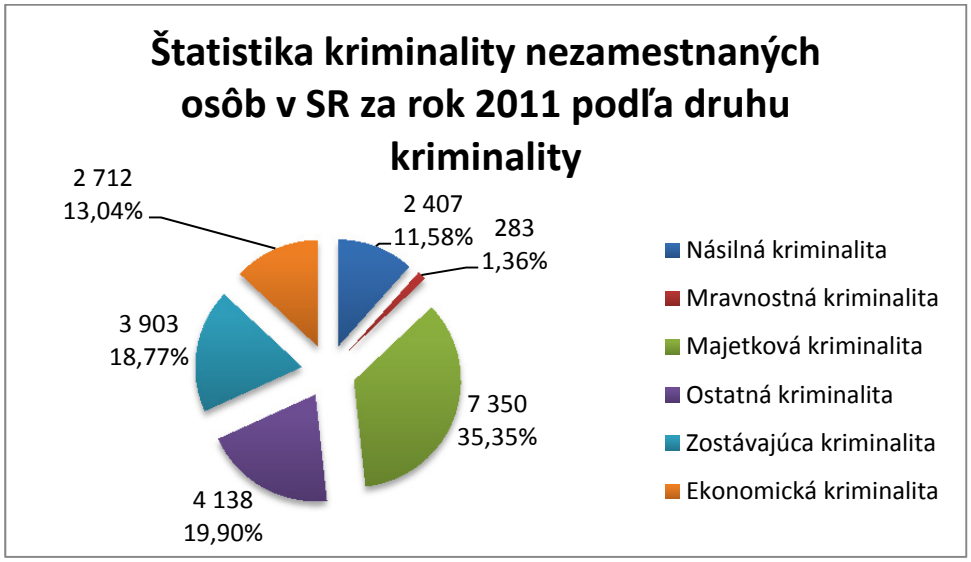

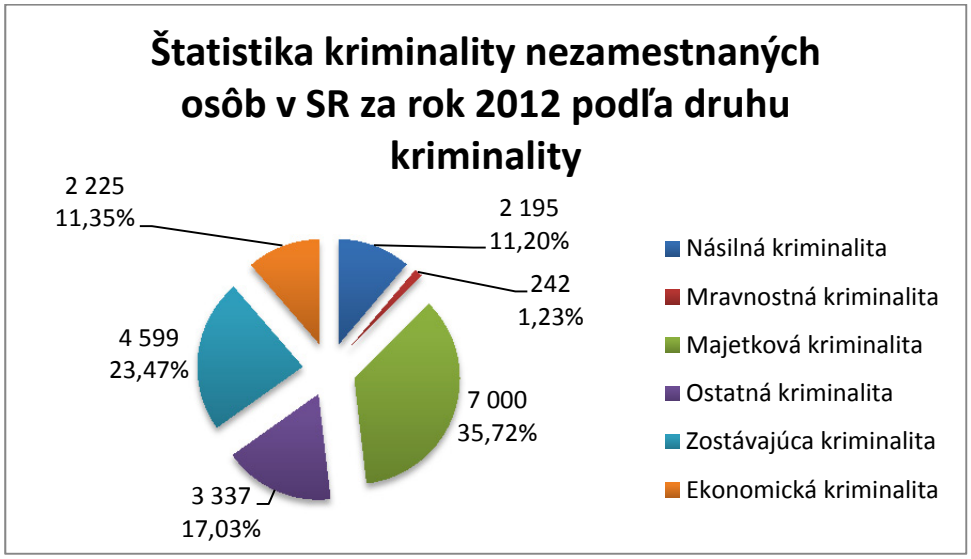

[8] Pozn. Informácie o stave kriminality nezamestnaných osôb poskytlo Prezídium PZ. Štatistické údaje boli vypracované na základe žiadosti autorky, preto majú výlučne informatívny a nezáväzný charakter.

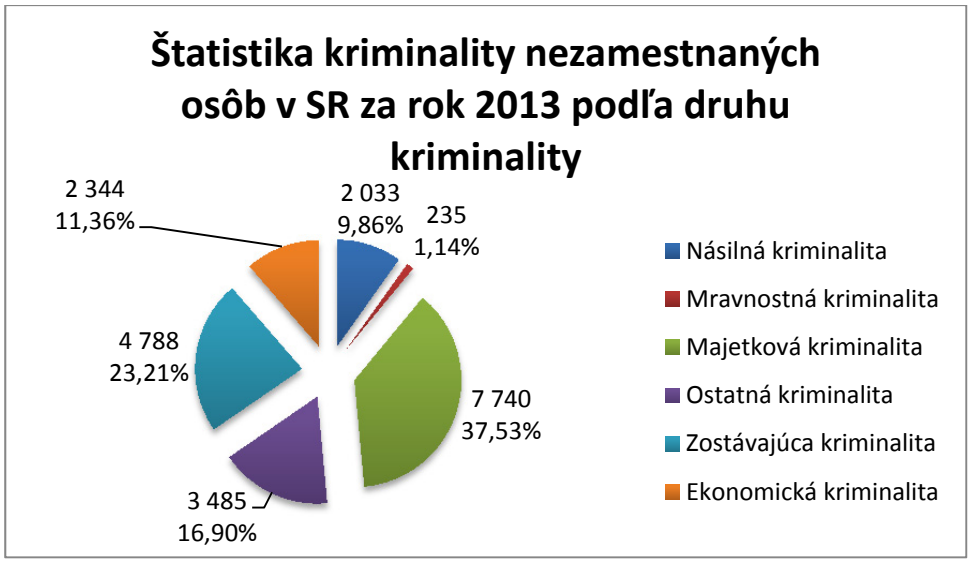

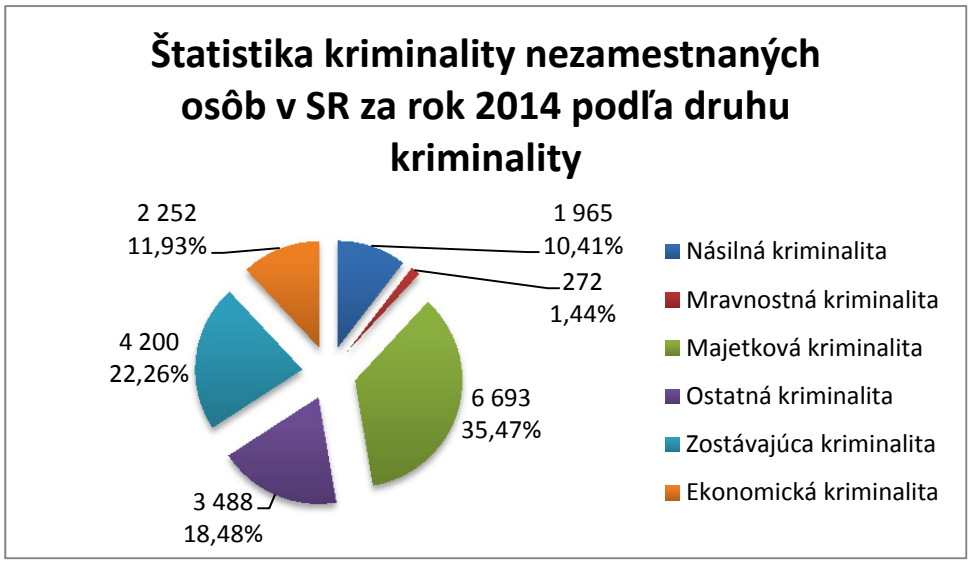

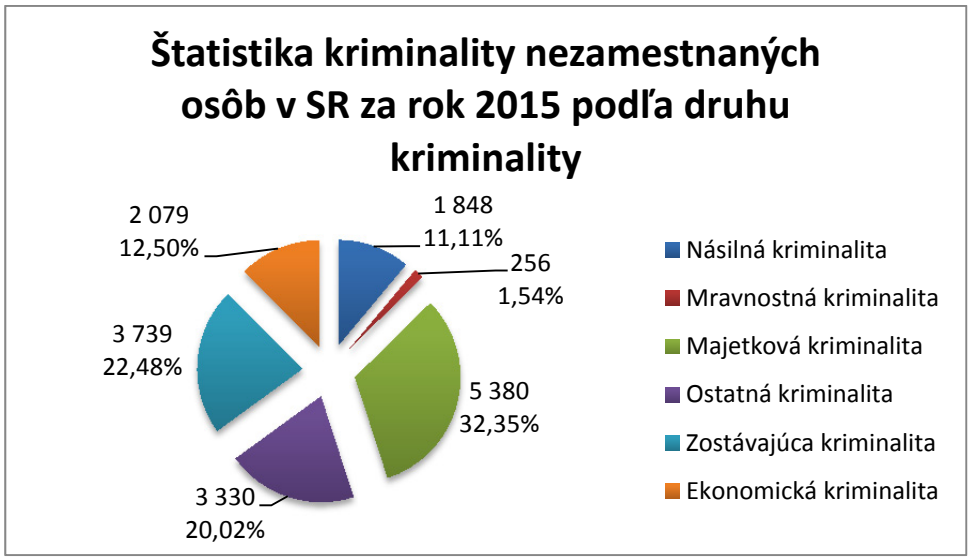

Vyššie uvedené štatistiky trestnej činnosti nezamestnaných osôb možno zhrnúť nasledovne. Počet nezamestnaných páchateľov násilnej trestnej činnosti v priebehu sledovaného obdobia klesol z počtu 2 407 páchateľov v roku 2011 na 1 848 páchateľov v roku 2015. Percentuálny pomer počtu nezamestnaných páchateľov k počtu nezamestnaných

páchateľov páchajúcich ostatné druhy kriminality sa za celé sledované obdobie pohyboval medzi 10% až 11%. Počet nezamestnaných páchateľov mravnostnej kriminality bol za celé sledované obdobie relatívne stály, keďže sa pohyboval v rozmedzí od 235 do 283 páchateľov ročne. Podiel páchania mravnostnej kriminality nezamestnanými páchateľmi na celkovej kriminalite sa pohyboval od 1% do 1,5%. Počet nezamestnaných páchateľov páchajúcich majetkovú kriminalitu je v porovnaní s násilnou a mravnostnou kriminalitou značne vyšší. V rokoch 2011 až 2013 sa pohyboval v rozmedzí od 7 000 do 7 740 nezamestnaných páchateľov ročne. Výrazný pokles počtu nezamestnaných páchateľov páchajúcich majetkovú kriminalitu bol zaznamenaný medzi rokmi 2013-2014-2015 pokles zo 7 740 páchateľov na 6 693 a následne na 5 380 páchateľov. Pomer nezamestnaných páchateľov majetkovej kriminality voči nezamestnaným páchateľom páchajúcim ostatné druhy kriminality sa pohyboval od 32 % do 37 %. Počet nezamestnaných páchateľov páchajúcich ostatnú kriminalitu bol v sledovaných obdobiach takmer nemenný. Jediným výraznejším rozdiel možno badať medzi rokmi 2011 a 2012, kedy počet nezamestnaných páchateľov páchajúcich uvedenú kriminalitu klesol z počtu 4 138 páchateľov na počet 3 337 páchateľov. V ďalších sledovaných rokoch však tento počet osciloval okolo hranice 3 300 až 3 500 nezamestnaných páchateľov ročne. V percentuálnom vyjadrení mal počet nezamestnaných páchateľov páchajúcich ostatnú kriminalitu v porovnaní s počtom páchateľov páchajúcich ostatné sledované druhy kriminality 17% až 20% zastúpenie. Počet nezamestnaných páchateľov páchajúcich zostávajúcu kriminalitu mal stúpajúco- klesavú tendenciu- 3 903 páchateľov v roku 2011, nárast v roku 2012 na 4 599 páchateľov, ďalší nárast v roku 2013 na 4 788 páchateľov, pokles v roku 2014 na 4 200 páchateľov a následný opätovný pokles v roku 2015 na počet 3 739 páchateľov. Pomer páchateľov zostávajúcej kriminality voči páchateľom ostatných druhov kriminality v sledovanom období kolísal od takmer 19% po 23 %. Počet páchateľov páchajúcich ekonomickú kriminalitu nezaznamenal v sledovaných rokoch výraznejšie zmeny. Pohyboval sa v rozmedzí od 2079 do 2 712 páchateľov ročne. Pomer nezamestnaných páchateľov páchajúcich ekonomickú kriminalitu vo vzťahu k nezamestnaným páchateľom páchajúcim ostatné druhy kriminality sa pohyboval medzi 11% až 13%. Na základe doposiaľ uvedeného možno konštatovať, že nezamestnaní páchatelia páchajú najčastejšie majetkovú a zostávajúcu kriminalitu, v o niečo menšej miere ostatnú kriminalitu. Počet nezamestnaných páchateľov páchajúcich násilnú a ekonomickú kriminalitu je takmer rovnaký avšak v porovnaní s predchádzajúcimi menovanými druhmi kriminality nižší. V najmenšej miere bola nezamestnanými páchateľmi páchaná mravnostná kriminalita.

2. Porovnanie štatistík kriminality v SR za obdobie rokov 2011-2015

2.1. Porovnanie štatistík kriminality v SR podľa druhu trestného činu za obdobie rokov 2011-2015

Predmetom tejto podkapitoly je porovnanie štatistických údajov o celkovej kriminalite so štatistickými údajmi o kriminalite nezamestnaných osôb za sledované obdobie a to z hľadiska druhu páchaného trestného činu.

Rok	prečin celkom	prečin nezamestnaní	%	zločin celkom	zločin nezamestnaní	%	obz.záv.zl. celkovo	obz.záv.zl. nezamestnaní	%
2011	81 505	17 332	21,3	10 687	1 616	15,1	381	80	21
2012	79 727	16 529	20,7	10 094	1 433	14,2	381	63	16,5
2013	78 877	17 613	22,3	10 346	1 376	11,7	378	80	21,2
2014	72 079	16 117	22,4	8 662	1 346	13,3	437	106	24,3
2015	64 753	14 086	21,8	7 972	1 283	16,1	401	91	22,7

Na základe vyššie uvedeného porovnania celkového počtu spáchaných prečinov, zločinov a obzvlášť závažných zločinov za sledované obdobie s počtom prečinov, zločinov a obzvlášť závažných zločinov páchaných nezamestnanými páchateľmi možno konštatovať nasledovné. Podiel prečinov spáchaných nezamestnanými osobami sa v celom sledovanom období udržuje v priemere okolo hranice 21,6 %, podiel zločinov spáchaných nezamestnanými páchateľmi osciluje v priemere okolo 14,1 % a podiel obzvlášť závažných zločinov spáchaných nezamestnanými páchateľmi sa v priemere pohybuje okolo hranice 21,1 %.

2.2. Porovnanie štatistík kriminality v SR podľa druhu kriminality za obdobie rokov 2011-2015

Táto podkapitola sa bude venovať porovnaniu štatistických údajov týkajúcich sa celkového počtu páchateľov páchajúcich jednotlivé druhy kriminality so štatistickými údajmi o nezamestnaných páchateľoch páchajúcich jednotlivé druhy kriminality.

Kriminalita	**Násilná celkom**	**Násilná nezam.**	%	**Mravno. celkom**	**Mravno. nezam.**	%	**Majet. celkom**	**Majet. nezam.**	%
Rok									
2011	6 099	2 407	39,5	694	283	40,8	16 346	7 350	45
2012	5 510	2 195	39,8	669	242	36,2	15 273	7 000	45,8
2013	5 243	2 033	38,7	611	235	38,5	16 182	7 740	47,8
2014	4 829	1 965	40,2	708	272	38,4	14 152	6 693	47,3
2015	4 788	1 848	38,6	642	256	39,9	11 897	5 380	45,2

Kriminalita	**Ostatná celkom**	**Ostatná nezam.**	%	**Zostáv. celkom**	**Zostáv nezam.**	%	**Ekon. celkom**	**Ekon. nezam.**	%
Rok									
2011	9 088	4 138	45,5	11 749	3 903	33,2	10 328	2 712	26,3
2012	7 531	3 337	44,3	15 852	4 599	29	9 634	2 225	23,1
2013	7 536	3 485	46,2	15 377	4 788	31,1	9 875	2 344	23,7
2014	7 274	3 488	48	14 009	4 200	30	10 077	2 252	22,3
2015	7 136	3 330	46,7	12 947	3 739	28,9	9 019	2 079	23,1

Z porovnania štatistík celkového počtu páchateľov páchajúcich násilnú, mravnostvnú, majetkovú, ostatnú, zostávajúcu a ekonomickú kriminalitu s počtom nezamestnaných páchateľov páchajúcich uvedené druhy kriminality vyplývajú nasledovné skutočnosti. Podiel nezamestnaných páchateľov páchajúcich násilnú kriminalitu na celkovom počte páchateľov násilnej kriminality predstavuje za sledované obdobie v priemere **39,4 %**. Podiel nezamestnaných páchateľov páchajúcich mravnostnú kriminalitu na celkovom počte páchateľov mravnostnej kriminality predstavuje za sledované obdobie v priemere **38,8 %.** Podiel nezamestnaných páchateľov páchajúcich majetkovú kriminalitu na celkovom počte páchateľov majetkovej kriminality predstavuje za sledované obdobie v priemere **46,2 %.** Podiel nezamestnaných páchateľov páchajúcich ostatnú kriminalitu na celkovom počte páchateľov ostatnej kriminality predstavuje za sledované obdobie v priemere **46,2 %.** Podiel nezamestnaných páchateľov páchajúcich zostávajúcu kriminalitu na celkovom počte páchateľov zostávajúcej kriminality predstavuje za sledované obdobie v priemere **30,4 %**. Napokon, podiel nezamestnaných páchateľov páchajúcich ekonomickú kriminalitu na celkovom počte páchateľov ekonomickej kriminality predstavuje za sledované obdobie v priemere **23,7 %**. Z vykonaného porovnania vyššie uvedených štatistík vyplýva, že nezamestnaní páchatelia páchajú v najväčšej miere majetkovú a ostatnú kriminalitu a v o niečo menšej miere násilnú a mravnostnú kriminalitu. Výrazne menej páchajú kriminalitu zostávajúcu a ekonomickú.

2.3. Štatistika celkového počtu nezamestnaných páchateľov trestnej činnosti v porovnaní s celkovým počtom páchateľov trestnej činnosti v období rokov 2011-2015

Nasledujúce štatististiky majú za cieľ zrekapitulovať predchádzajúce čiastkové štatistiky a exaktne ukázať aký je podiel nezamestnaných páchateľov v sledovanom období na celkovom počte páchateľov trestnej činnosti

Rok	páchatelia celkom	nezamestnaní páchatelia	%
2011	54 304	20 793	38,3
2012	54 469	19 598	36
2013	54 824	20 629	37,6
2014	51 049	18 870	37
2015	46 429	16 633	35,8

Z vyššie uvedeného štatistického prehľadu vyplýva, že podiel nezamestnaných páchateľov na celkovom počte páchateľov trestnej činnosti v sledovanom období je **36,9 %**.

2.4. Štatistika celkového počtu nezamestnaných páchateľov trestnej činnosti v porovnaní s celkovou štatistikou počtu nezamestnaných osôb v období rokov 2011-2015

Prostrednícvom porovnania štatistických údajov o celkovom počte nezamestnaných osôb za sledované obdobie so štatistickými údajmi o celkovom počte nezamestnaných páchateľov trestnej činnosti bude možné špecifikovať, aký podiel z celkového počtu nezamestnaných osôb tvoria nezamestnaní páchatelia.

Rok	nezamestnaní celkom[9]	nezamestnaní páchatelia	%
2011	351 709	20 793	6
2012	367 126	19 598	5,3
2013	380 739	20 629	5,4
2014	345 504	18 870	5,5
2015	310 220	16 633	5,4

Z uvedeného porovnania údajov o celkovom počte nezamestnaných osôb s údajmi o celkovom počte nezamestnaných páchateľov vyplýva, že za sledované obdobie je v priemere 5,5 % nezamestnaných osôb páchateľom trestnej činnosti.

Záver

Na základe doposiaľ uvedených štatistických údajov a ich vzájomného porovnania možno konštatovať, že trestnú činnosť v sledovanom období páchalo v priemere 5,5 % nezamestnaných osôb. Vzhľadom na uvádzané celkové počty nezamestnaných osôb v rokoch 2011 až 2015 nie je počet nezamestnaných páchateľov vysoký. Avšak zo štatistík týkajúcich

[9] Do celkového počtu nezamestnaných osôb bol zaradený výlučne disponibilný počet uchádzačov o zamestnanie, t.j. neprihliadalo sa na osoby, ktoré boli zaradené do programu vzdelávania a prípravy pre trh práce, na osoby dočasne práce neschopné alebo ošetrujúce člena rodiny, osoby vykonávajúce aktivačnú činnosť formou menších obecných služieb a osoby v dobrovoľníckej službe. Údaje o počte nezamestnaných osôb predstavujú ročný priemer vypočítaný na základe údajov každomesčne zverejňovaných na portáli Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny http://www.upsvar.sk/statistiky/nezamestnanost-mesacne-statistiky.html?page_id=1254 [zdroj zo dňa: 29.01.2016]

sa celkového stavu kriminality na území SR v sledovanom období jednoznačne vyplýva, že nezamestaní páchatelia netvorili zanedbateľné percento páchateľov trestnej činnosti. Celkový podiel nezamestnaných páchateľov na celkovom počte páchateľov trestnej činnosti za sledované obdobie je v priemere 36,9 %. Nezamestnaní páchatelia spáchali v priemere 21,6 % z celkového počtu prečinov, 14,1 % z celkového počtu zločinov a 21,1 % z celkového počtu obzvlášť závažných zločinov. Pomer účasti nezamestnaných páchateľov na páchaní jednotlivých druhov kriminality je rovnako pomerne vysoký. Účasť nezamestnaných páchateľov na páchaní majetkovej a ostatnej kriminality dosiahla v sledovanom období hranicu až 42,2 %. Nezamestnané osoby boli páchateľmi násilnej a mravnostnej kriminality v sledovanom období až v takmer 40 %. Nezanedbateľná bola tiež účasť nezamestnaných osôb na páchaní zostávajúcej kriminality- 30,4 % ako aj na páchaní ekonomickej kriminality- 23,7 %. Summa summarum možno konštatovať, že nezamestnané osoby páchajú trestnú činnosť v nezanedbateľnej miere, pričom táto trestná činnosť nie je jednoznačne orientovaná na jeden konkrétny druh kriminality. Práve naopak. Nezamestnané osoby páchajú v značnej miere trestnú činnosť spadajúcu pod všetky druhy kriminality.

Zoznam bibliografických odkazov

Ústavný zákon č. 100/1960 Zb. Ústava Československej socialistickej republiky. Dostupné z: http://www.nobilitas.sk/ [zdroj zo dňa: 27.01.2016]

Informácie o stave kriminality boli použité z portálu Ministerstva vnútra Slovneskej republiky: http://www.minv.sk/?statistika-kriminality-v-slovenskej-republike-xml [zroj zo dňa 28.01.2016]

Údaje o počte nezamestnaných osôb predstavujú ročný priemer vypočítaný na základe údajov každomesčne zverejňovaných na portáli Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny http://www.upsvar.sk/statistiky/nezamestnanost-mesacne-statistiky.html?page_id=1254 [zdroj zo dňa: 29.01.2016]

Simona Klučiarová[1]

Desať rokov dovolania v trestnom konaní

Kľúčové slová
Dovolanie. Mimoriadny opravný prostriedok. Trestný poriadok.

Abstrakt
Dovolanie bolo ako mimoriadny opravný prostriedok zavedené do slovenského trestného procesu v rámci rekodifikácie trestného práva od 01. 01. 2006. Za desať rokov aktívneho využívania tohto inštitútu si už prešiel niekoľkými novelizáciami, ktorými sa spresnili aj rozšírili podmienky jeho využitia. Zo štatistického hľadiska jeho aplikácia procesnými stranami neustále rastie.

Key words
Appeal. Extraordinary remedy. Criminal Procedure.

Abstract
An appeal as an extraordinary remedy was established in Slovak criminal procedure with recast of criminal law since 01. 01. 2006. During ten years of active use of this institute, it has undergone a number of amendments, by which the conditions of its application have been clarified and enhanced. From a statistical point of view its application by procedural parties is constantly increasing.

Dovolanie je novým inštitútom trestného procesu, ktorý bol do Trestného poriadku zaradený až v rekodifikácii z roku 2005 zák. č. 301/2005 Z. z. Nový mimoriadny opravný prostriedok nahradil dovtedajšiu sťažnosť pre porušenie zákona, ktorej nedostatkom bolo, ako to vyplýva z dôvodovej správy k Trestnému poriadku z 26. mája 2004, to, že starý Trestný poriadok priznával využitie tohto mimoriadneho opravného prostriedku len generálnemu prokurátorovi a ministrovi spravodlivosti, ktorí mohli, ale nemuseli, sťažnosť pre porušenie zákona podať, a to aj vtedy, keď zákon porušený bol.

Právna úprava dovolania bola z toho dôvodu konštruovaná tak, aby rešpektovala nielen zásadu kontradiktórnosti súdneho konania, ale posilnila aj postavenie obvineného (odsúdeného) v trestnom konaní tým, že mu priznala právo podať dovolanie proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, čím sa dosiahla rovnosť strán v trestnom konaní. Dovolanie tak predstavuje reálnu možnosť obvineného brániť sa proti právoplatným rozhodnutiam súdov, o ktorých sa domnieva, že sú nezákonné, v dôsledku čoho je jeho právo na obhajobu ako jedna zo základných požiadaviek trestného konania zabezpečené aj prostredníctvom tohto mimoriadneho opravného prostriedku. Zároveň vďaka jeho zavedeniu v rámci trestného procesu došlo k určitému, hoci len čiastočnému, odľahčeniu Ústavného súdu, ktorý dovtedy predstavoval jedinú možnosť nápravy právoplatných rozhodnutí všeobecných súdov pri porušovaní ústavnosti.

Ústavný súd Českej republiky vo svojom Náleze sp. zn. PL. ÚS 1/03 zo dňa 11. 02. 2004 inštitút dovolania popisuje nasledovne: *„Podle Ústavy jsou soudy v demokratickém právním státě založeném na dělbě moci povolány především k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu subjektivním právům. Jestliže ústavodárce definoval Nejvyšší soud jako vrcholný orgán obecného soudnictví, přičemž mu zákonem „uložil“ zajišťovat zákonnost a jednotu rozhodování, je zřejmé, že má-li Nejvyšší soud svému úkolu dostát, musí mít ke své činnosti i přiměřené zákonné prostředky. V rámci instančního postupu rozhodování ve věci je takovým prostředkem institut dovolání. Dovolání je z povahy věci přezkumným*

[1] JUDr. Simona Klučiarová - externý doktorand Katedry trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín Právnickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.

prostředkem mimořádným, který umožňuje plnit Nejvyššímu soudu shora uvedené úkoly, avšak jen za předpokladu, že nebude prostředkem bezbřehým, tj. jen dalším v řade...“

Na uvedené poukazujem najmä z toho dôvodu, že dovolanie bolo do českého trestného procesu zaradené o niekoľko rokov skôr a naša právna úprava si pri formulovaní tohto inštitútu vzala českú za vzor. V citovanom náleze Ústavný súd Českej republiky jasne definoval nielen nevyhnutnosť existencie tohto inštitútu, ale aj jeho primárny účel, ktorý má zabezpečovať.

Samotné zaradenie dovolania medzi mimoriadne opravné prostriedky popri zrušení právoplatných rozhodnutí v prípravnom konaní a obnove konania naznačuje, že ho nie je možné vnímať ako ďalší prostriedok nápravy popri sťažnosti a odvolaní, ale ako samostatný inštitút trestného práva, ktorý je možné využiť len za presne vymedzených okolností a za splnenia zákonom predpísaných podmienok. Táto požiadavka vyplýva predovšetkým z významu inštitútu právoplatnosti vydaných rozhodnutí, ktorý má byť zárukou stability a právnej istoty v rámci súdneho rozhodovania, nakoľko dovolanie predstavuje významný zásah do tejto zásadnej nezmeniteľnosti rozhodnutí.

Podstatou dovolania je náprava procesných alebo hmotnoprávnych vád týkajúcich sa priebehu trestného konania alebo kvalifikácie skutku, ktorými napadnuté právoplatné rozhodnutie trpí. Na revíziu skutkových zistení ustálených všeobecnými súdmi prvého a druhého stupňa a nimi vykonaného dokazovania slúži len vo vymedzenom rozsahu, nakoľko tieto pochybenia sú napraviteľné v rámci inštitútu obnovy konania, prípadne tiež preskúmateľné Ústavným súdom.

Takýto záver vyplýva aj z ustálenej judikatúry Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, ktorý je ako jediný oprávnený preskúmavať podané dovolanie. Vo svojom Uznesení sp. zn. 1Tdo 52/2008 z 11. februára 2009 sa vyjadril, že: *„Dovolanie je mimoriadnym opravným prostriedkom určeným k náprave výslovne uvedených procesných a hmotnoprávnych vád, ale nie na revíziu skutkových zistení ustálených súdmi prvého a druhého stupňa, ani k preskúmavaniu nimi vykonaného dokazovania. Dovolanie má byť len výnimočným prielomom do inštitútu právoplatnosti, ktorý je dôležitou zárukou stability právnych vzťahov a právnej istoty. Ťažisko dokazovania je totiž v konaní pred súdom prvého stupňa a jeho skutkové závery môže dopĺňať, prípadne korigovať len odvolací súd (§ 322 ods. 3, § 326 ods. 5 Tr. por.). Dovolací súd nie je všeobecnou treťou inštanciou zameranou na preskúmavanie všetkých rozhodnutí súdov druhého stupňa a samotnú správnosť a úplnosť skutkových zistení nemôže posudzovať už len z toho dôvodu, že nie je oprávnený bez ďalšieho prehodnocovať vykonané dôkazy, bez toho aby ich mohol podľa zásad ústnosti a bezprostrednosti v konaní o dovolaní sám vykonávať. Na objasnenie potrebných okolností prípadne potrebných na rozhodnutie o dovolaní môže vykonať dovolací súd len v obmedzenom rozsahu podľa § 379 ods. 2 Tr. por. Možnosti podania dovolania musia byť preto obmedzené, aby sa širokým uplatnením tohto mimoriadneho opravného prostriedku nezakladala ďalšia opravná inštancia.“*

Možnosť podať dovolanie, ktorým sa obvinený môže domáhať nápravy zjavných a zásadných právnych pochybení v trestnom konaní je okrem iného úzko prepojená s jeho právom na obhajobu garantovaným čl. 50 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 6 ods. 3 písm. b) a c) Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. V tomto smere mimo Najvyššieho súdu Slovenskej republiky aj Ústavný súd zdôrazňuje, že zásada „práva na obhajobu“ vyjadruje požiadavku, aby v trestnom procese bola zaručená ochrana práv a záujmov osoby, proti ktorej sa vedie trestné konanie, a je teda nevyhnutným prostriedkom úspešného výkonu súdnictva smerom k ochrane základných práv a slobôd. Jej legislatívne vyjadrenie a reálne zabezpečenie svedčí v podstate nielen o stupni demokracie v trestnom procese daného štátu, ale vo svojej podstate jej realizácia v čo najširšom meradle je nielen v

záujme osoby, proti ktorej sa vedie trestné konanie, ale v záujme celej spoločnosti, pretože toto právo neplynie len z ochrany práv jednotlivca, ale aj zo záujmu štátu na zistení skutkového stavu veci, o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti, tak ako to napokon vyplýva aj zo základných zásad trestného konania § 2 ods. 10 Trestného poriadku.

V tomto smere vystupuje do popredia postavenie advokáta ako obhajcu v trestnom konaní, prostredníctvom ktorého majú výlučnú možnosť podať dovolanie obvinený a v jeho prospech aj ďalšie osoby (§ 369 ods. 5 Tr. por.). Na druhej strane je oprávnenou osobou na podanie dovolania generálny prokurátor a vo vymedzených prípadoch minister spravodlivosti.

Zmyslom takto striktne postavenej úpravy je, aby dovolanie podávali výlučne osoby znalé práva, ktoré majú dbať na to, aby využitie tohto opravného prostriedku nebolo vyslovene zmarené, čo by hrozilo v prípade jeho využitia osobami bez právneho vzdelania. Zároveň má predstavovať akúsi záruku toho, že sa v prípade dovolania bude jednať o dostatočne kvalifikovaný podnet na to, aby sa ním zaoberal Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd tretej inštancie. Na oprávnenej osobe leží veľká zodpovednosť v tom smere, aby zvolila správny dovolací dôvod podľa § 371 ods. 1 Trestného poriadku, pretože v prípade, že uplatnené námietky nespadajú pod deklarovaný zákonný dovolací dôvod, Najvyšší súd SR nie je povinný skúmať, či splňajú predpoklady iného dôvodu a dovolanie zamietne. Je preto potrebné dbať na to, aby dovolanie spĺňalo základné zákonné požiadavky a aby bolo podané v podobe zaručujúcej, že sa ním bude Najvyšší súd meritórne zaoberať.

Taxatívne vymenovanie dovolacích dôvodov, ktoré boli novelou zák. č. 262/2011 Z. z. účinnou od 01. 09. 2011 rozšírené, je znakom toho, že aj tento opravný prostriedok musí rešpektovať určité obmedzenia a je možné využiť ho len v prípadoch, kedy by ponechanie napadnutého rozhodnutia ako právoplatného znamenalo výrazné ohrozenie zákonného a spravodlivého súdneho rozhodovania.

Dovolanie podané z iného ako niektorého z taxatívne vymenovaných dôvodov je právne neúčinné a dochádza tým k zbytočnému zmareniu tohto mimoriadneho opravného prostriedku. Napriek tomu sa v praxi stále stretávame s takýmito prípadmi, pretože obhajcovia sú v mnohých prípadoch ovplyvnení ešte starou právnou úpravou, kedy sa sťažnosť pre porušenie zákona podávala len ako akýsi podnet, pričom samotný opravný prostriedok so všetkými náležitosťami podával už generálny prokurátor. Nesprávne koncipované dovolanie však Najvyšší súd SR bez prejednania odmietne, preto je dôležité, aby sa advokát v postavení obhajcu náležite venoval skúmaniu dovolacích dôvodov stanovených zákonom a tvrdenia ohľadom nezákonnosti napadnutého rozhodnutia adekvátne priradil pod jeden alebo viaceré z nich.

„Pokiaľ obhajca zvažuje, z akého dôvodu podá dovolanie, nemôže vychádzať len z toho, čo sa obvinenému nepáči na rozhodnutí, v čom obvinený nesúhlasí s rozhodnutím, čo je dôvodom nespokojnosti obvineného a pod. Konkrétne výhrady obvineného proti rozhodnutiu musí obhajca konfrontovať s tým, ako sú dôvody dovolania vymedzené v zákone, musí si ujasniť, či výhrady obvineného sú podriaditeľné pod niektorý zo zákonných dovolacích dôvodov a pod ktorý, a musí na príslušný dovolací dôvod výslovne odkázať. Pritom zákonný dovolací dôvod nestačí len formálne deklarovať. Svojím obsahom mu musia zodpovedať tiež uplatnené námietky.“[2]

Správnym podradením námietok proti napadnutému rozhodnutiu pod niektorý zo zákonných dovolacích dôvodov obhajca vytvára podklad na to, aby bolo podané dovolanie vôbec preskúmané dovolacím súdom a posudzované z hľadiska jeho opodstatnenosti a dôvodnosti.

---

[2] HRACHOVEC, P. 2012. Deset let dovolání podle trestního řádu, 2. část. In *Bulletin advokacie*, 2012, číslo 3, s. 15.

Je teda nevyhnutné, aby sa obhajca venoval spracovaniu dovolania s odbornou starostlivosťou a správne posúdil námietky uvádzané obvineným z hľadiska ich zaradenia pod niektorý z taxatívne vymenovaných dovolacích dôvodov.

Pohľad na dovolanie zo štatistického hľadiska

Cieľom trestného konania je náležite zistiť trestný čin a spravodlivo potrestať jeho páchateľa. *„Potreba nápravy nesprávnych rozhodnutí v trestnom konaní nie je vyvolaná len objektívnou možnosťou výskytu omylov a chýb, ale aj subjektívnym presvedčením tých, ktorých sa to týka.“*[3] V trestnom konaní sa totiž dostávajú do konfliktu protichodné záujmy jednotlivých strán. Na jednej strane sú to orgány činné v trestnom konaní a súd, ktorých prvotný záujem spočíva v náležitom zistení a objasnení trestných činov a spravodlivom potrestaní ich páchateľov. Na druhej strane stojí obvinený a jeho obhajca, ktorí sa snažia, aby sa obvinenému nepreukázala vina. Popritom sa v trestnom konaní môže vyskytnúť aj poškodený, ktorého záujmom je zase náhrada škody spôsobenej trestným činom. Z týchto záujmov, samozrejme, vyplýva aj rozdielny názor na výklad a aplikáciu príslušných právnych noriem, na správnosť procesného postupu alebo zákonnosť určitého rozhodnutia.[4]

Štatistika podaných sťažností pre porušenie zákona za roky 2001-2005

Obhajcovia v trestnom konaní sú v súčasnosti neustále ovplyvňovaní staršou právnou úpravou, kedy podávali za obvineného len podnety k podaniu mimoriadneho opravného prostriedku (podnet k sťažnosti pre porušenie zákona), ktorý samotný mimoriadny opravný prostriedok už potom podával generálny prokurátor Slovenskej republiky alebo minister spravodlivosti Slovenskej republiky s konkrétnou požiadavkou na rozhodnutie v konaní o sťažnosti pre porušenie zákona. Takto mohli v podnete k sťažnosti pre porušenie zákona uvádzať obhajcovia rôzne okolnosti, skutočnosti a dokonca aj svoje dojmy z celej obhajoby bez toho, aby cielene vymedzeným spôsobom dokázali naformulovať svoje požiadavky, ktoré presadzujú za obvineného. Žiaľ táto prax v rade advokátov pretrváva doposiaľ. Novým inštitútom, ktorým je dovolanie, sa však táto situácia diametrálne zmenila, a to do tej miery, že na obhajcov v trestnom konaní je kladená hlavná ťarcha dôvodnosti vypracovania dovolania obhajcami, ktoré dovolanie musí zodpovedať kritériám vymedzeným v ôsmej hlave tretej časti Trestného poriadku z pohľadu ich odbornosti.

Z vypracovanej štatistiky ohľadom podnetov a návrhov na podanie sťažnosti pre porušenie zákona vedenej Generálnou prokuratúrou Slovenskej republiky vyplývajú nasledovné údaje:

---

[3] IVOR, J. a kol. 2010. *Trestné právo procesné. Druhé, doplnené a prepracované vydanie.* Bratislava : IURA EDITION, 2010. s. 695.

[4] Bližšie pozri: IVOR, J. a kol. 2010. *Trestné právo procesné. Druhé, doplnené a prepracované vydanie.* Bratislava : IURA EDITION, 2010. s. 695 a nasl.

Podnety a návrhy na SPZ		Počet vecí				
		2001	2002	2003	2004	2005
Nový nápad		1017	969	1060	1157	1216
Vybavené celkom		975	951	981	1145	1180
Odložené		714	706	730	879	874
SPZ podané generálnym prokurátorom		137	133	100	125	109
	z toho podnet prvý	130	127	95	125	102
	podnet opakovaný	2	3	1	0	6
	z toho v neprospech obvineného	102	96	77	75	52
	v prospech obvineného	18	29	17	28	40
	v neprospech i prospech	12	7	4	7	9
NS SR podaným SPZ:	vyhovené úplne	102	99	81	85	52
	vyhovené čiastočne	8	9	3	11	2
	zamietnutie SPZ	21	21	15	14	3
	späťvzatie SPZ	3	0	1	2	1
Vybavené inak		94	84	117	121	150
Rozhodnutie NS SR: vec vrátil	súdu I.st.	50	40	24	47	24
	súdu II.st.	11	8	11	10	8
	prokurátorovi	17	22	13	16	7
	vyšetrovateľovi	18	27	21	12	7
sám rozhodol vo veci		9	14	12	11	7
akademická SPZ		2	2	1	2	0
iné rozhodnutie		2	0	2	2	0

Vlastné podnety k SPZ	podané					odložené					celkom				
	2001	2002	2003	2004	2005	2001	2002	2003	2004	2005	2001	2002	2003	2004	2005
okresných prokuratúr	23	30	12	22	13	27	22	23	34	32	50	52	35	56	45
krajských prokuratúr	57	35	35	29	29	12	12	12	10	20	69	47	47	39	49
generálnej prokuratúry	7	2	4	4	4	0	0	0	0	0	7	2	4	4	4

Z uvedeného tabuľkového prehľadu je zjavné, že tento inštitút bol v minulosti značne využívaný. Ako však vyplýva z týchto podkladov, prevažná väčšina sťažností pre porušenie zákona bola podaná v neprospech obvineného.

Štatistika podaných dovolaní za roky 2006-2014

Od 01. 01. 2006 nahradil sťažnosť pre porušenie zákona nový inštitút, ktorým je dovolanie. Ako vyplýva z už uvedeného, ťažisko podania tohto mimoriadneho opravného prostriedku sa proti predchádzajúcemu stavu presunulo z generálneho prokurátora a ministra spravodlivosti na obhajcu obvineného, hoci prvým dvom subjektom ostalo zachované právo dovolanie podať.

Za účelom získania komplexnejších štatistík podaných dovolaní a uzavretých dovolacích konaní som v zmysle zák. č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám požiadala Najvyšší súd o poskytnutie informácie v nasledovnom rozsahu:

- Koľko bolo podaných dovolaní v zmysle Trestného poriadku v každom roku v období od 2006 do 2015?
- Koľko dovolaní v zmysle Trestného poriadku bolo v každom z rokov od 2006 do 2015 podaných prokurátormi a koľko advokátmi v postavení obhajcu?
- Koľkým dovolaniam bolo v každom z rokov od 2006 do 2015 vyhovené v zmysle § 386 Trestného poriadku, koľko ich bolo odmietnutých v zmysle § 382 Trestného poriadku a koľko ich bolo zamietnutých v zmysle § 392 Trestného poriadku.

Nakoľko z rozhodnutia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, ktorým predmetnú žiadosť odmietol, vyplynulo, že Najvyšší súd Slovenskej republiky nevedie podrobnú štatistiku podaných dovolaní, ako je tomu v prípade Generálnej prokuratúry SR, nie je možné z dostupných podkladov určiť úspešnosť podaných dovolaní obhajcami obvinených.

Najvyšší súd SR ako povinná osoba skonštatoval, že podanej žiadosti o informáciu bolo možné vyhovieť len sčasti, a to pokiaľ ide o sprístupnenie informácií o celkovom pošte podaných mimoriadnych opravných prostriedkov v období od roku 2006 do roku 2015. V súvislosti so zvyšnými dvomi požiadavkami Najvyšší súd SR vyslovil, že povinná osoba nie je povinná spracovávať a vytvárať prehľady informácií, evidencie alebo databázy, ktoré v momente podania žiadosti ešte neexistovali alebo inak usporadúvať informácie podľa kritérií ustanovených žiadateľom. Z uvedeného vyplýva, že Najvyšší súd SR nevedie databázu rozhodnutí o dovolaniach v trestných veciach v členení podľa toho, kto podal dovolanie, ani evidenciu o spôsobe rozhodnutia (vybavenia) dovolania. Tieto informácie by teda bolo možné získať a vytvoriť len na základe podrobného preskúmania webového sídla Najvyššieho súdu SR, na ktorom sú zverejňované rozhodnutia a ich osobitného spracovania. Ani takéto spracovanie by však neposkytlo skutočný obraz o všetkých podaných a rozhodnutých dovolaniach, nakoľko Najvyšší súd SR nezverejňuje všetky svoje rozhodnutia.

Z poskytnutej štatistiky Najvyšším súdom SR teda vyplýva len informácia o množstve podaných dovolaní v rokoch 2006 až 2015.

2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
57	197	358	331	326	430	516	488	492	550

Z uvedeného je zjavné, že počet podaných dovolaní postupne stúpa, z čoho vyvstáva otázka, či tento mimoriadny opravný prostriedok skutočne už nie je vnímaný skôr ako ďalší prostriedok nápravy popri sťažnosti a odvolaní, napriek tomu, že je možné využiť ho len za presne vymedzených okolností a za splnenia zákonom predpísaných podmienok.

Vzhľadom na vyššie uvedené sa následne môžem oprieť opäť len o štatistiku vytvorenú Generálnou prokuratúrou SR.

Podnety a návrhy na DOVOLANIA alebo SPZ	Počet vecí				
	2006	2007	2008	2009	2010
Nový nápad	616	501	518	506	512
Vybavené celkom	850	434	501	513	486
Odložené	479	49	46	66	46
DOVOLANIE alebo SPZ podané generálnym prokurátorom	36	9	15	9	8
z toho podnet prvý	33	9	15	9	8
podnet opakovaný	2	0	0	0	0
z toho v neprospech obvineného	15	5	14	7	7
v prospech obvineného	16	4	1	1	1
v neprospech i prospech	5	0	0	0	0
Vybavené inak	289	375	440	438	184
NS SR podaným v danom roku DOVOLANIAM alebo SPZ:					
vyhovené úplne	23	6	7	2	
vyhovené čiastočne	1	0	0	0	0
zamietnutie	2	0	0	0	0
späťvzatie	0	0	0	0	0
odmietnuté - § 382/a)	0	0	0	0	0
odmietnuté - § 382/b)	0	0	0	0	0
odmietnuté - § 382/c)	0	2	5	1	
odmietnuté - § 382/d)	0	0	0	0	0
odmietnuté - § 382/e)	0	0	0	0	0

Vlastné podnety k DOVOLANIAM	podané					odložené					celkom				
	2006	2007	2008	2009	2010	2006	2007	2008	2009	2010	2006	2007	2008	2009	2010
okresných prokuratúr	5	0	1	1	3	3	3	4	9	4	8	3	5	10	7
krajských prokuratúr	11	3	9	7	1	9	14	8	6	2	20	17	17	13	3
generálnej prokuratúry	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	1	0	1

Už len keď si porovnáme prvých päť rokov účinnosti nového Trestného poriadku, ktorý zaviedol inštitút dovolania, s rovnakým obdobím, počas ktorého existovala ako mimoriadna možnosť nápravy právoplatných rozhodnutí súdov sťažnosť pre porušenie zákona, je zjavné, že obhajcovia obvinených začali v značnej miere tento inštitút využívať. A to dokonca tak intenzívne, že viac ako 95% dovolaní bolo podaných obhajcami obvinených.

Podnety a návrhy na DOVOLANIA	Počet vecí				
	2010	2011	2012	2013	2014
Nový nápad	512	527	668	614	724
Vybavené celkom	486	495	643	453	616
Odložené	46	44	62	87	110
DOVOLANIE podané generálnym prokurátorom	8	11	21	16	9
z toho podnet prvý	8	11	21	16	9
podnet opakovaný	0	0	0	0	0
z toho v neprospech obvineného	7	9	20	16	7
v prospech obvineného	1	2	1	0	1
v neprospech i prospech	0	0	0	0	1
Vybavené inak	432	440	560	350	497
NS SR podaným v danom roku DOVOLANIAM :					
vyhovené úplne	1	1	8	2	2
vyhovené čiastočne	0	0	0	0	0
zamietnutie	0	0	12	1	0
späťvzatie	0	0	1	0	0
odmietnuté - § 382/a)	0	1	0	0	0
odmietnuté - § 382/b)	0	0	0	0	0
odmietnuté - § 382/c)	0	0	0	1	7
odmietnuté - § 382/d)	0	0	0	0	0
odmietnuté - § 382/e)	0	0	0	0	0

Vlastné podnety k DOVOLANIAM	podané					odložené					celkom				
	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014
okresných prokuratúr	4	3	2	0	0	4	2	3	0	0	8	5	5	0	0
krajských prokuratúr	1	2	9	0	0	2	3	3	0	0	3	5	12	0	0
generálnej prokuratúry	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0

Z ďalšej tabuľky je zase zrejmé, že v nasledujúcich rokoch podiel podaných dovolaní obhajcami stúpa. Z dostupných údajov dokonca vyplýva, že v roku 2014 to bolo už takmer 98% (po zohľadnení dovolaní, ktoré mohli byť podané ministrom spravodlivosti).

Na druhej strane za negatívny výstup štatistiky Generálnej prokuratúry SR možno považovať veľmi nízke percento úspešnosti podaných dovolaní, keďže im Najvyšší súd SR vyhovel len v minimálnom počte. S postupom času sa dokonca toto percento znižuje. Kým v rokoch 2006-2009 Najvyšší súd SR vyhovel približne 50-60% dovolaní generálneho prokurátora, v rokoch 2010-2014 to bolo už len necelých 15%.

Tento fakt je celkom zarážajúci, nakoľko by som očakávala skôr opačnú, t. j. stúpajúcu tendenciu úspešnosti podaných dovolaní vzhľadom na to, že inštitút dovolania je postupne stále hlbšie zakorenený v našej trestno-právnej úprave.

Z uvedeného je možné konštatovať, že dovolanie je v súčasnosti vnímané skôr ako ďalší riadny opravný prostriedok, ktorý obvinený s obhajcom využijú, prípadne prokurátor, pokiaľ neboli úspešní ani v odvolacom konaní. Zdá sa, že sa postupne stráca črta mimoriadnosti použitia tohto opravného prostriedku v snahe dosiahnuť priaznivejší výsledok trestného konania pre obvineného a pritom sa nekladie dostatočný dôraz na správnu aplikáciu dovolacích dôvodov a využitie tohto inštitútu skutočne len v prípadoch, kedy v riadnom súdnom konaní k porušeniu zákona naozaj došlo.

Desať rokov dovolania v slovenskom trestnom procese teda prinieslo zmenu najmä v tom, že sa preniesla zodpovednosť za podanie tohto mimoriadneho opravného prostriedku priamo na obhajcu obvineného, čo možno vnímať ako pozitívnu zmenu oproti predchádzajúcemu obdobiu, kedy podanie sťažnosti pre porušenie zákona podliehalo najprv preskúmavaniu mimosúdneho orgánu, v prípade prokurátora dokonca procesnej strany, ktorý pred jej podaním zhodnotil, či skutočne k porušeniu zákona došlo, čo by malo patriť výlučne do pôsobnosti súdov. Záverom možno konštatovať len toľko, že úspešnosť podaných dovolaní by bolo možné zvýšiť buď podrobnejším teoretickým výkladom tohto inštitútu a jednotlivých dovolacích dôvodov, ako aj doplnkovým vzdelávaním advokátov vystupujúcich v pozícii obhajcu obvineného.

Zoznam bibliografických odkazov

Knižné publikácie a monografie

IVOR, J. – KLIMEK, L. – ZÁHORA, J. *Trestné právo Európskej únie a jeho vplyv na právny poriadok Slovenskej republiky.* Bratislava : Eurokódex, 2013. ISBN 9788081550171. 888 s.

Články v zborníkoch a časopisoch

HRACHOVEC, P. Deset let dovolání podle trestního řádu, 2. část. In *Bulletin advokacie*. ISSN 1210-6348, 2012, číslo 3, s. 15-26. Praha : Česká advokátní komora, 2012.

Iné zdroje

Štatistika Najvyššieho súdu SR o množstve podaných dovolaní v trestnom konaní v rokoch 2006-2015
www.genpro.gov.sk

Natália Ostricová[1]

Historický vývoj zaistenia osôb v trestnom konaní s prihliadnutím na špecifiká dôvodov väzby.

Historical development of detained persons in criminal proceedings with regard to specific grounds for detention.

Kľúčové slová
Zaistenie osôb. Historický vývoj. Trestné konanie. Obmedzenie slobody. Väzba.

Abstrakt
Zaistenie osoby na účely trestného konania je konanie na jednej strane spoločensky žiaduce pre efektívne trestné konanie, na druhej strane však predstavuje zásah do osobnej slobody občanom, ktorá je zaručená medzinárodnými dokumentmi a ústavou. Zákonom ustanovené podmienky a spôsob vykonania zásahu do osobnej slobody počas trestného konania, rešpektujúc pritom prezumpcie neviny, tak predstavujú určitý, spoločenským záujmom odôvodnený kompromis.

Keywords
Detained. Historical development. Criminal proceedings. Restriction of liberty. Bond.

Abstract
The detained persons for the purpose of criminal proceedings, the proceedings on the one hand socially desirable for effective criminal proceedings, on the other hand, constituted an interference with the personal freedom of citizens as guaranteed by the Constitution and international documents. The Act established the conditions and method of implementing interference with personal liberty during criminal proceedings, and respecting the presumption of innocence and constitute a definite social interests reasonable compromise.

Trestný poriadok upravuje postup orgánov činných v trestnom konaní a súdov tak, aby trestné činy boli náležite zistené a ich páchatelia podľa zákona spravodlivo potrestaní, pričom treba rešpektovať základné práva a slobody fyzických a právnických osôb. Práve na úspešné uskutočnenie trestného konania treba zabezpečiť fyzickú prítomnosť určitých osôb na jednotlivých úkonoch či štádiách. Najvýstižnejšie je to upravené v čl. 5 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, v ktorom sa uvádza: Každý má právo na slobodu a osobnú bezpečnosť. Nikoho nemožno pozbaviť slobody okrem nasledujúcich prípadov, pokiaľ sa tak stane v súlade s konaním ustanoveným v zákonom

a) zákonné uväznenie po odsúdení príslušným súdom,
b) zákonné zatknutie alebo iné pozbavenie slobody osoby preto, že sa nepodrobila rozhodnutiu vydanému súdom podľa zákona, alebo preto, aby sa zaručilo splnenie povinnosti ustanovenej zákonom,
c) zákonné zatknutie alebo iné pozbavenie slobody osoby za účelom predvedenia pred príslušný súdny orgán pre dôvodné podozrenie zo spáchania trestného činu, alebo ak sú oprávnené dôvody domnievať sa, že je potrebné zabrániť jej v spáchaní trestného činu alebo v úteku po jeho spáchaní,
d) iné pozbavenie slobody maloletého na základe zákonného rozhodnutia na účely výchovného dohľadu alebo jeho zákonné pozbavenie slobody na účely jeho predvedenia pred príslušný orgán,
e) zákonné držanie osôb, aby sa zabránilo šíreniu nákazlivej choroby, alebo duševne chorých osôb, alkoholikov, narkomanov alebo tulákov,

[1] Mgr. Natália Ostricová, externý doktorand Univerzite Mateja Bela, Právnická fakulta v Banskej Bystrici

f) zákonné zatknutie alebo iné pozbavenie slobody osoby, aby sa zabránilo jej nepovolenému vstupu na územie, alebo osoby, proti ktorej prebieha konanie o vyhostenie alebo vydanie[2]

Medzi základné inštitúty potrebnými na zaistenie osôb v trestnom konaní patrí: predvolanie, predvedenie, zabezpečenie svedka, zadržanie, zatknutie a väzba.

Pre úspešnú realizáciu trestného konania je vo všeobecnosti nevyhnutné zasiahnuť do občianskych práv a slobôd. Zaistenie potrebných osôb pre trestné konanie prostredníctvom zásahu do ich osobnej slobody nachádzalo v historickom vývoji tohto inštitútu rôzne vyjadrenie v príslušnom zákone, najmä pokiaľ ide o spôsob, dôvody a garancie pred zneužitím. Na území Slovenska a Podkarpatskej Rusi platil uhorský trestný poriadok (zákl. čl. XXXIII/1896 r.z.) aj po vzniku Československej republiky. Tento zákon poznal viaceré spôsoby zaistenia osôb, ktoré sa odlišovali intenzitou zásahu do osobnej slobody, spôsobom a podmienkami tohto zásahu. Úkonom s najnižšou intenzitou obmedzenia osobnej slobody obvineného v zmysle § 130 citovaného zákona bolo predvolanie. Písomné predvolanie muselo okrem údajov o mieste a čase výsluchu, úradnej pečate a podpisu obsahovať aj upozornenie na následok nedostavenia sa, ktorým bolo výlučne predvedenie. Predvedenie bolo možné realizovať iba na základe písomného predvádzacieho rozkazu vydaného vrchnosťou. Najzávažnejšie zásahy do osobnej slobody zákon umožňoval prostriedkami predbežného zadržania a vyšetrovacej väzby. Predbežné zadržanie bolo fakultatívnym opatrením, čo vyplýva zo znenia „možno nariadiť“. Predbežné zadržanie mohlo trvať spravidla do skončenia vyhľadávania, najdlhšie však 15 dní. Žalobný senát mohol túto lehotu predĺžiť o ďalších 15 dní. Trestný poriadok z roku 1896 poznal inštitút nahradenia predbežného zadržania a väzby iným opatrením tak, aby osoba bola ponechaná na slobode. Nahradenie prichádzalo do úvahy pri splnení troch podmienok:

1) Došlo k zloženiu primeranej záruky,
2) Existovali dôvody predbežného zadržania alebo vyšetrovacej väzby podľa § 141 ods. 2 a 4,
3) Z povahy trestného činu, ktorý bol predmetom obžaloby, a z osobných okolností obvineného bolo možné usúdiť, že jeho útek je nepravdepodobný.

Záruku bolo treba ponúknuť na príslušnom súde. Podľa stavu konania tento súd potom rozhodoval o prijatí záruky, o jej druhu a výške. Trestný zákon z roku 1950 rozlišoval obligatórnu a fakultatívnu väzbu. Obligatórnu väzbu tento zákon zaviedol pri najzávažnejších trestných činoch, ktoré boli taxatívne vymedzené. Takýchto trestných činov bolo takmer 20 % z celkového počtu skutkových podstát vtedy platného Trestného zákona a išlo prevažne o trestné činy proti republike. Pri fakultatívnej väzbe zákon rozlišoval klasické dôvody na vzatie do väzby, teda útekovú, kolúznu a preventívnu väzbu. Zatknutie alebo zadržanie mohlo trvať maximálne 48 hodín. Ak osoba nebola prepustená (pri zadržaní), musela byť v uvedenej lehote odovzdaná prokurátorovi. O väzbe rozhodoval prokurátor. Do väzby vzal obvineného v prípade, ak zistil existenciu niektorého z dôvodov väzby. V prípade, keď bol obvinený prepustený na slobodu prokurátor mu mohol uložiť obmedzenie, pokiaľ ide o miesto pobytu alebo povinnosť bezodkladne oznámiť akúkoľvek zmenu pobytu. Zaujímavé je, že zákon v tom čase nemal ustanovenie o dĺžke trvania väzby- teda o jej maximálnej lehote. Zákon obsahoval iba povinnosť, aby orgány pôsobili tak, aby dĺžka väzby bola čo najkratšia. O sťažnostiach proti rozhodnutiam prokurátora rozhodoval nadriadený prokurátor.

Trestný poriadok správny – z.č. 89/1950 Zb. rozlišoval aj zaisťovacie opatrenia a to

[2] IVOR, J. a kolektív. *Trestné právo procesné*. Bratislava: Iura edtition, 2010. s. 305-306

zadržanie osoby a väzbu. Subjektom, ktorý bo oprávnený na zadržanie osoby boli orgány národnej bezpečnosti a iba v osobitných prípadoch iné verejné orgány. Dôvodom zadržania osoby bolo podozrenie zo spáchania priestupku a tiež:

1. aj bola pochybnosť o jeho totožnosti,
2. táto osoba sa útekom usilovala vyhnúť trestnej zodpovednosti alebo,
3. vzbudzovala dôvodnú obavu, že bude pôsobiť na svedkov alebo spoluobvinených alebo inak brániť objasneniu veci.

Bola stanovená 48 hodinová lehota zadržania, v ktorej musela byť osoba prepustená na slobodu alebo odovzdaná príslušnému národnému výboru. O vzatí do väzby v prípade podozrenia z priestupku rozhodoval národný výbor, ktorý bol povinný odovzdanú osobu ihneď vypočuť. Namiesto väzby mohol národný výbor obvinenému uložiť obmedzenia osobnej slobody spočívajúce v prikázaní miesta pobytu alebo v povinnosti bez meškania oznamovať národnému výboru zmenu pobytu.

Proti rozhodnutiu o zadržaní, o vzatí do väzby alebo o iných obmedzeniach osobnej slobody bolo možné podať samostatné odvolanie. Odvolanie, o ktorom rozhodovala odvolacia stolica t.j. krajský národný výbor, však nemalo odkladný účinok. Trestný poriadok – z.č. 64/1956 Zb. mal reagovať na nedostatky predchádzajúcej praxe bezpečnostných aj súdnych orgánov. Tento zákon posilnil záruky zákonnosti konania, najmä opatreniami smerujúcimi k zabezpečeniu vzájomnej previerky práce orgánov bezpečnosti, prokuratúry a súdu, a zachoval aj výrazné ideologické prvky sovietskeho modelu. Právna úprava predvolania a predvedenia sa výraznejšie nezmenila. Neúčasť obvineného alebo svedka na výsluchu bez dostatočného ospravedlnenia bolo možné sankcionovať poriadkovou pokutou do 500 Sk alebo predvedením uvedenej osoby. Z ďalších inštitútov pozbavenia osobnej slobody zákon upravoval: zatknutie, predbežnú väzbu, zadržanie a väzbu. O každom zatknutí museli bezpečnostné orgány ihneď spísať podrobnú zápisnicu, ktorej odpis boli povinné bez odkladu doručiť prokurátorovi. Zatknutie mohlo trvať maximálne 48 hodín, v tejto lehote boli bezpečnostné orgány povinné zatknutú osobu prepustiť na slobodu alebo ju odovzdať prokurátorovi spolu s návrhom na vzatie do väzby. O predbežnej väzbe rozhodoval vyšetrovací orgán, ktorým boli vyšetrovatelia prokuratúry a vyšetrovatelia ministerstva vnútra. Do predbežnej väzby bolo možné vziať obvineného zo spáchania trestného čin, ak boli súčasne splnené dve podmienky:

1. išlo o niektorý z dôvodov väzby podľa § 79 a),
2. vec nepripúšťala odklad, to znamená „ak záujem vyšetrovania vyžadoval vykonanie bezodkladného zaistenia osoby páchateľa“.

Najzávažnejšia zmena spočívala v zrušení obligatórnej väzby. Dôvody väzby boli upravené nasledovne: „Obvinený smie byť vzatý do väzby len vtedy, ak sú tu skutočnosti, ktoré dostatočne odôvodňujú obavu, že:

- ujde, najmä preto, lebo nemožno ihneď zistiť jeho totožnosť alebo bydlisko, alebo pre vysoký trest, ktorý ho podľa očakávania postihne,
- bude pôsobiť na svedkov alebo spoluobvinených, alebo že bude inak mariť objasnenie skutočností závažných pre trestné stíhanie,
- znovu spácha trestný čin, ktorý spáchal, alebo že dokoná trestný čin, o ktorý sa pokúsil, alebo že vykoná trestný čin, ktorým hrozil.

O tom, či sa má obvinený vziať do väzby sa rozhodovalo vždy podľa okolností konkrétneho prípadu, teda bolo povinné skúmať, či sú naplnené dôvody útekovej, kolúznej

alebo preventívnej väzby. Novým spôsobom bola taktiež upravená dĺžka väzby, v prípade ak obvinený bude pôsobiť na svedkov alebo spoluobvinených, alebo že bude inak mariť objasnenie skutočností závažných pre trestné stíhanie, dĺžka väzby nemala presiahnuť 2 mesiace. V prípravnom konaní ju nebolo možné predĺžiť. V ďalších dvoch prípadoch mohlo väzba trvať aj dlhšie ako dva mesiace, ale len v prípade ak ju predĺžil nadriadený prokurátor. Ak išlo o predĺženie väzby nad tri mesiace mohol tak urobiť len generálny prokurátor. Ak sa viedlo trestné stíhanie len pre priestupok väzba nemohla presiahnuť 30 dní, vrátane väzby v konaní pred súdom

Avšak následne bol prijatý nový Trestný poriadok z.č. 141/1961 Zb., ktorý je základom aj pre súčasné trestné právo procesné. Ďalšími opatreniami na zaistenie osôb boli zadržanie, príkaz na dodanie do väzby, zatýkací rozkaz a väzba. Inštitút, ktorý bol v predchádzajúcom zákone pomenovaný ako predbežná väzba, nahradil inštitút zadržania. Obvineného bolo možné zadržať a to vyšetrovateľom alebo bezpečnostným orgánom, za splnenia dvoch nasledujúcich podmienok:

1) Existovali konkrétne okolnosti odôvodňujúce niektorý dôvod väzby,
2) Neodkladnosť veci, ktorá nedovoľovala zadovážiť si vopred rozhodnutie prokurátora o väzbe.

Príkaz na dodanie do väzby možno vymedziť ako prostriedok na dostihnutie obvineného, ktorý bol na úteku alebo sa skrýval. Vydával ho súd alebo v prípravnom konaní prokurátor, ak to bolo potrebné. Tento zákon bol avšak viackrát novelizovaný a zasiahlo to aj inštitúty zaistenia osôb. Upravilo sa rozhodovanie o sťažnosti proti rozhodnutiu, ktorým prokurátor vzal obvineného do väzby alebo zamietol žiadosť obvineného o prepustenie z väzby, na súd, v obvode ktorého je činný prokurátor, ktorý napadnuté rozhodnutie vydal. Ďalšia novela upravovala trvanie väzby a to nasledovne, že väzba v zásade nemala presiahnuť dva mesiace. Ak hrozilo nebezpečenstvo, že prepustením na slobodu mohlo byť zmarené alebo sťažené dosiahnutie účelu trestného konania, väzbu bolo možné maximálne o jeden mesiac predĺžiť a to nariadením nadriadeného prokurátora, najviac však na 1 rok. V prípravnom konaní väzba nemohla predĺžiť lehotu dva roky. Ďalšou novelou trestného poriadku bola poriadková pokuta zvýšená na 1 000 Sk a zaisťovacie opatrenie – príkaz na dodanie do väzby sa zmenil na príkaz na zatknutie. Taktiež sa skrátili lehoty pozbavenia osobnej slobody pri zatknutí, zadržaní obvineného alebo podozrivej osoby zo 48 hodín na 24 hodín.

V roku 1991 bola prijatá Listina základných práv a slobôd ako ústavný zákon č. 23/1991 Zb. Zákony museli byť uvedené do súladu s touto Listinou najneskôr do 31. Decembra 1991. Poriadková pokuta za bezdôvodné nerešpektovanie predvolania sa zvýšila z 1000 Sk na 2000 Sk. Subjektom oprávneným vydať príkaz na zatknutie sa stal v prípravnom konaní sudca na návrh prokurátora. V prípravnom konaní mohol o prepustení obvineného z väzby rozhodnúť aj prokurátor. O žiadosti obvineného o prepustenie z väzby, ktorej prokurátor nevyhovel rozhodoval sudca. O opatreniach nahradzujúcich väzbu rozhodoval len súd a majetková záruka sa zmenila na peňažnú záruku.

Ďalším zákonom, ktorý upravil Trestný poriadok je z.č. 178/1993 Z.z., a ktorým pribudol ďalší dôvod väzby podľa ktorého obvinený môže byť vzatý do väzby aj vtedy, ak je trestne stíhaný pre trestný čin, na ktorý trestný zákon ustanovuje trest odňatia slobody s dolnou hranicou trestnej sadzby najmenej osem rokov, aj keď nie sú dané dôvody väzby podľa § 67 písm. a) až c). To znamená, že ďalším dôvodom obvinenia zakladajúcim fakultatívnu väzbu je spáchanie mimoriadne závažného trestného činu. Pokiaľ ide o nahradenie väzby zárukou, sľubom alebo peňažnou zárukou, tieto opatrenia prichádzali do úvahy vtedy, keď bol daný dôvod väzby § 67 písm. a) až c). V súvislosti s výškou peňažnej

záruky novela zrušila spodnú aj hornú hranicu sadzby . Pri určení výšky peňažnej záruky súd prihliadal na:

- osobu a majetkové pomery obvineného alebo toho, kto za neho zloženie peňažnej záruky ponúka,
- povahu spáchaného činu,
- výšku spôsobenej škody.

Zvýšila sa aj suma poriadkovej pokuty za bezdôvodné nedostavenie sa na predvolanie a to z 1000 Sk na 50 000 Sk. Pokiaľ ide o trvanie väzby, predĺženie väzby prichádzalo do úvahy až po šiestich mesiacoch. Novela zotrvala na zásade, že väzba počas konania pred súdom spolu s väzbou v prípravnom konaní nemá trvať dlhšie ako dva roky. Výnimočne však pripustila ďalšie trvanie väzby o jeden rok, o ktorom musí rozhodnúť najvyšší súd, čím zároveň určila neprekročiteľnú lehotu trvania väzby na tri roky.

Z uvedeného je zrejmé, že novelizácie Trestného poriadku v historickom kontexte významne zasiahli aj do jednotlivých úkonov trestného konania vrátane zaisťovacích úkonov voči osobám.

Zoznam bibliografických odkazov

ČENTÉŠ, J. a kol. *Trestné právo procesné všeobecná a osobitná časť.* Šamorín. Heuréka, 2012. 864 s. ISBN 80-89122-75-2

ČENTÉŠ, J. a kol. *Trestný poriadok Veľký komentár.* Bratislava. Eurokódex, 2014. 944 s. ISBN 978-80-8155-021-8

HUSÁR,E. Trestné právo procesné Bratislava: Iura Edition, 1996.298 s. ISBN 80-88715-29-6

IVOR, J. a kol. *Trestné právo procesné.* Bratislava : Iura edition, 2010. 1049 s. ISBN 978-80-8078-309-9.

IVOR, J. *Zaistenie osôb v trestnom konaní.* Bratislava: Iura Edition, 1997. 216 s. ISBN 80-88715-34-2.

MINÁRIK, Š. a kolektív. *Trestné právo procesné.* Bratislava: Iura Edition, 2006. 1302 s. ISBN 80-8078-309-9.

OLEJ, J. a kol. *Trestné právo procesné.* Univerzita Pavla Jozefa Šafárika Košice, 2006.

Jozef Pacalaj[1]

Využívanie odbornej a znaleckej činnosti z odboru kriminalistika pri obhliadkach miest trestných činov v aplikačnej praxi

Exploitation of professional and expert activity from criminalistics department during search of premises on crime scenes in practice

Kľúčové slová
miesto činu, obhliadka, odborná činnosť, znalecká činnosť.

Abstrakt
Príspevok je venovaný reálnemu využívaniu odbornej a znaleckej činnosti pri obhliadke miesta trestného činu a kompetenciám jednotlivých zúčastnených subjektov vo vzťahu ku kriminalistickému vyhľadávaniu a zaisťovaniu stôp v aplikačnej praxi.

Keywords
crime scene, search of premises, professional activity, expert activity.

Abstract
This report is devoted to realistic exploitation of professional and expert activity during search of premises on crime scene and authorities of individual subjects involved in criminalistic detection and capturing of evidence in practice.

Úvod

Materiálne prostredie, ktoré nás obklopuje, podlieha permanentným zmenám spôsobeným napr. chemickými, elektrochemickými, či biochemickými reakciami s okolitým prostredím, gravitáciou, pôsobením prírodných síl, vplyvom ľudskej činnosti alebo tiež kombináciou týchto vplyvov. Niektoré zmeny v relatívne krátkom čase evidentne kvalitatívne alebo kvantitatívne modifikujú vlastnosti niektorých objektov vonkajšieho prostredia (prírodná katastrofa, výsledky ľudského konania), iné nie sú s ohľadom na plynutie času až také markantné (korózia). Každá zmena v prostredí sa prejaví určitou formou materiálnej premeny, ktorá je spravidla pozorovateľná a skúmateľná, ako odraz uskutočnenej zmeny v danom prostredí. Záleží od charakteru tejto zmeny, či je pozorovateľná ľudským okom, alebo len prostredníctvom prístrojovej techniky, resp. aplikáciou zložitých vedeckých postupov. Pre každú materiálnu zmenu je typické, že sa udeje na konkrétnom mieste a v určitom čase. Skúmanie a dokumentovanie uskutočnených zmien v materiálnom prostredí musí byť preto vždy realizované v spojitosti s dostatočne identifikovaným miestom a určeným časom.

Miesto činu je pojem, ktorý najčastejšie využíva trestnoprávna a kriminalistická teória a prax. Je ním každé miesto, na ktorom došlo k nejakej relevantnej udalosti. V prípade, že relevantná udalosť nesie znaky skutkovej podstaty niektorého z trestných činov, označuje sa ako miesto trestného činu. Konanie páchateľa trestného činu tiež prebieha v určitom materiálnom prostredí, v ktorom sú formou odrazu zaznamenané uskutočnené činnosti a javy, ktoré sa na mieste činu udiali:

- skôr ako samotné konanie páchateľa,
- počas konania páchateľa, vrátane tých ktoré sú odrazom jeho činnosti,
- po konaní páchateľa.

---

[1]JUDr. Jozef Pacalaj, riaditeľ odboru Kriminalistického a expertízneho ústavu Policajného zboru v Slovenskej Ľupči.

Zmeny, ktoré sa udejú v období po konaní páchateľa miesto činu modifikujú (napr. poveternostné vplyvy, klimatické podmienky, upratovanie priestoru). Rozsah a intenzita týchto zmien je závislá od podmienok, ktorým je priestor miesta činu vystavený a tiež od doby pôsobenia relevantných vplyvov.

Význam miesta trestného činu závisí od množstva a kvality materiálnych zmien (stôp), ktoré sa na ňom zachovali a sú schopné stále odrážať činnosť páchateľa, čo je do značnej miery ovplyvnené aj spôsobom jeho konania. Je možné predpokladať, že po trestnom čine spáchanom v afekte zostane na mieste trestného činu viac stôp svedčiacich o konaní páchateľa, ako v prípade, kedy sa na takýto čin vopred pripraví, premyslí si spôsob jeho realizácie, postupuje s úmyslom eliminovať materiálne zmeny ním v prostredí spôsobené, resp. pred odchodom z miesta činu sa snaží takéto stopy odstrániť. Umenie získať zo zachovaných stôp na mieste trestného činu čo najviac informácií, ktoré s dostatočnou presvedčivosťou vypovedajú o pôsobení páchateľa, je kľúčom k objasneniu trestného činu. Hľadať optimálne a efektívne metódy vyhľadávania, fixovania, zaisťovania a skúmania stôp patrí do predmetu vedného odboru kriminalistika, ktorý za týmto účelom využíva aj poznatky z iných vedných odborov (napr. prírodné vedy, technické vedy). Podmienky za ktorých je možné zmeny v materiálnom prostredí, odrazené na mieste trestného činu, využiť na jeho objasnenie a spravodlivé potrestanie páchateľa a postupy, ktoré je nutné pri tom dodržať, sú predmetom trestno-procesnej právnej úpravy reprezentovanej zákonom č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný poriadok“). Miesto činu, resp. miesto trestného činu, je teda predmetom skúmania dvoch vedných odborov – trestné právo a kriminalistika.

Kriminalistika skúma zákonitosti vzniku, trvania a zániku stôp súvisiacich s trestným činom ako aj efektívne spôsoby ich vyhľadávania, zaisťovania a následného skúmania s cieľom objasniť spáchaný trestný čin a usvedčiť jeho páchateľa. Vyhľadávanie a zaisťovanie stôp je v praxi najčastejšie realizované v súvislosti s výkonom obhliadok miest trestných činov. Kriminalistická teória vníma obhliadku miesta činu ako kľúčovú činnosť pre úspešné objasnenie priebehu preverovanej udalosti, odhalenie a usvedčenie jej páchateľa, preto jej venuje osobitnú pozornosť, napr. aj tým, že rozpracováva osobitnú metodiku a taktiku jej výkonu.

Obhliadka miesta trestného činu je zároveň procesným úkonom, upraveným Trestným poriadkom, na ktorý sa primerane vzťahujú všeobecné ustanovenia o procesných úkonoch v trestnom konaní. Podmienky výkonu obhliadky miesta trestného činu nie sú v Trestnom poriadku osobitne precizované. Táto problematika je zahrnutá pod všeobecné ustanovenie § 154 Trestného poriadku o obhliadke.

Napriek tomu, že kriminalistická taktika teoreticky rozpracováva možnosti opakovanej obhliadky, význam profesionálne zvládnutého výkonu prvotnej obhliadky je pre výsledok trestného konania kľúčový. Chyby, ktoré sa pri výkone prvotnej obhliadky vyskytnú, často nie je možné následne reparovať, nakoľko presné podmienky, za ktorých bola prvotná obhliadka realizovaná, už nie je možné simulovať.

Obhliadku vykonáva orgán činný v trestnom konaní a v konaní pred súdom súd, pričom spravidla prebieha za účasti ďalších subjektov trestného konania s príslušnými právami a povinnosťami (napr. obhajca obvineného), najmä ak ide o obhliadku miesta.[3]

---

[3] ČENTĒŠ, J. a kol. 2012. *Trestné právo procesné. Všeobecná a osobitná časť.* 2. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2012, s. 391.

U zaisťovania stôp pri obhliadke miesta trestného činu je možné rozlišovať dva rozdielne aspekty – trestno-procesný a kriminalistický. Kriminalistické zaisťovanie stopy spočíva v odbornej kriminalisticko-technickej činnosti, ktorej cieľom je vyhľadať a fixovať materiálnu zmenu v prostredí, pri ktorej je predpoklad, že vznikla činnosťou páchateľa, do formy umožňujúcej jej skúmanie za účelom kriminalistického objasňovania. Zaisťovanie stopy z trestno-procesného hľadiska je jej zabezpečenie pre účely trestného konania, postupom podľa ustanovení Trestného poriadku.

Zaisťovanie stôp z trestno-procesného hľadiska je kompetentný vykonávať výlučne orgán činný v trestnom konaní a v konaní pred súdom súd (§ 154 ods. 3 Trestného poriadku). Subjekty oprávnené vykonávať obhliadku môžu k jej výkonu, na zabezpečenie odborných činností, vrátane vyhľadávania a zaisťovania stôp z kriminalistického aspektu, pribrať znalca, alebo zabezpečiť účasť osoby vykonávajúcej odbornú činnosť (§ 154 ods. 1 Trestného poriadku). Druhov kriminalistických stôp je nespočítateľné množstvo, preto musí osoba, ktorá ich zaisťovanie realizuje, disponovať potrebnými odbornými vedomosťami a praktickými skúsenosťami, ktoré sú garanciou toho, že zvolený postup zaisťovania je v danom čase a na danom mieste optimálny. Reálne nie je možné v praxi očakávať, že orgán činný v trestnom konaní alebo súd budú kompetentne vykonávať aj odborné činnosti súvisiace so zaisťovaním stôp z kriminalistického hľadiska. Osobami disponujúcimi takýmito odbornými vedomosťami sú napríklad kriminalistickí technici, zaradení na útvaroch Policajného zboru, ktorí sú pre takéto činnosti špeciálne vyškolení a vybavení nevyhnutnou technikou a prostriedkami. Preto sú na takéto činnosti v praxi aj najčastejšie využívaní. V odôvodnených prípadoch (vyžaduje si to osobitný charakter stôp alebo nutnosť aplikovať špeciálny postup) sa môžu obhliadky miesta činu zúčastniť aj experti Kriminalistického a expertízneho ústavu Policajného zboru, ako osoby disponujúce odbornými vedomosťami vo vyžiadaných odvetviach kriminalistiky.

V ďalšej časti príspevku sú uvedené reálne možnosti využívania odbornej a znaleckej činnosti z odboru kriminalistika pri obhliadkach miest trestných činov v aplikačnej praxi.

Subjekty odbornej a znaleckej činnosti pri obhliadke miesta trestného činu

V trestnom konaní je obhliadka miesta trestného činu najčastejšie vykonávaná orgánom činným v trestnom konaní v štádiu prípravného konania, často ako neodkladný úkon definovaný v § 10 ods. 17 Trestného poriadku. Prokurátor a v konaní pred súdom súd reálne vykonávajú obhliadku miesta činu skôr výnimočne. V praxi tento úkon najčastejšie realizujú vyšetrovatelia Policajného zboru a poverení príslušníci Policajného zboru (§ 10 ods. 8 písm. a) a c) Trestného poriadku) v rámci prípravného konania, preto v ďalšej časti bude zamerané na výkon obhliadky realizovaný týmito subjektmi.

Zriaďovanie, zloženie a úlohy výjazdových skupín pre zabezpečenie úkonov na mieste činu upravuje nariadenie ministra vnútra Slovenskej republiky č. 175/2010 o vymedzení príslušnosti útvarov Policajného zboru a útvarov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky pri odhaľovaní trestných činov, pri zisťovaní ich páchateľov a o postupe v trestnom konaní (ďalej len „nariadenie MV SR č. 175/2010“). Vedúcim výjazdovej skupiny je vyšetrovateľ alebo poverený príslušník Policajného zboru.[4]

Činnosť na mieste činu organizuje vedúci výjazdovej skupiny tak, aby boli splnené úlohy ustanovené Trestným poriadkom a všeobecnými zásadami kriminalisticko-technickej činnosti, pričom ostatní členovia výjazdu (operatívny pracovník, kriminalistický technik,

[4] Poverený príslušník PZ – ak ide o skutok o ktorom sa vykonáva skrátené vyšetrovanie o prečinoch, pri ktorých zákon ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica neprevyšuje tri roky.

psovod, resp. ďalší príslušníci Policajného zboru – napr. expert Kriminalistického a expertízneho ústavu) sa pri svojej činnosti riadia jeho pokynmi.

Odborné vedomosti môžu byť pri obhliadke miesta trestného činu využité vo forme odbornej činnosti (ustanovenia § 141 a § 151 Trestného poriadku) a znaleckej činnosti (ustanovenia § 142 a § 147 Trestného poriadku), pričom pre jednotlivé formy ich využitia platia odlišné kompetencie, vyplývajúce z príslušného procesného postavenia zúčastnených odborníkov.

V praxi výkon štandardných činností pri obhliadkach miest trestných činov, najmä vyhľadávanie, zaisťovanie a dokumentovanie kriminalistických stôp, zabezpečujú vyškolení a technicky vybavení kriminalistickí technici. V špecifických prípadoch, s nutnosťou aplikovať špeciálne metódy alebo postupy pri vyhľadávaní a zaisťovaní stôp, sú pri obhliadkach miest trestných činov účastní aj experti Kriminalistického a expertízneho ústavu Policajného zboru, ktorí môžu byť pri obhliadke prítomní v štyroch rozdielnych funkciách, v závislosti od rozhodnutia orgánu činného v trestnom konaní:

1. členovia výjazdového tímu, ako ďalší príslušníci Policajného zboru, ktorých prítomnosť si vyžaduje povaha prípadu (čl. 58 ods. 10 písm. e) nariadenia MV SR č. 175/2010);
2. pracovníci organizácie špecializovanej na odbornú činnosť, od ktorej bola opatrením vyžiadaná odborná činnosť podľa § 141 Trestného poriadku;
3. Odborní konzultanti, pribratí opatrením podľa § 151 Trestného poriadku;
4. Znalci, pribratí uznesením na výkon znaleckej činnosti (§ 154 ods. 1 Trestného poriadku).

Rozlišovať formu ich účasti pri obhliadke miesta trestného činu je dôležité pri vymedzení rozsahu ich kompetencie podieľať sa na činnostiach súvisiacich s vyhľadávaním a zaisťovaním kriminalistických stôp.

Expert Kriminalistického a expertízneho ústavu Policajného zboru (ďalej len „KEÚ PZ“), zúčastnený pri obhliadke miesta trestného činu vo funkcii **člena výjazdového tímu**, ako ďalšieho príslušníka Policajného zboru, odborne usmerňuje kriminalistického technika pri vyhľadávaní, fixácii, zaisťovaní a balení stôp. Kriminalistický technik sa pri tom riadi jeho usmerneniami. Odborné usmerňovanie sa predpokladá z toho odvetvia kriminalistiky, v ktorom sa príslušný expert špecializuje. Kriminalisticko-technické úkony na mieste činu, najmä vyhľadávanie, fixáciu, zaisťovanie a balenie stôp z kriminalisticko-technického hľadiska, fotografickú dokumentáciu, videozáznam a spracovanie plánu miesta činu naďalej vykonáva a za správnosť ich vykonania zodpovedá kriminalistický technik (čl. 59 ods. 5 nariadenia MV SR č. 175/2010). Táto činnosť experta KEÚ PZ svojim obsahom pripomína činnosť odborného konzultanta podľa § 151 Trestného poriadku, avšak nie je možné ju s takouto činnosťou zamieňať, nakoľko odborný konzultant je do trestného konania priberaný opatrením na odbornú pomoc poskytovanú orgánom činným v trestnom konaní. V uvedenom prípade je odborná pomoc experta KEÚ PZ poskytovaná najmä kriminalistickému technikovi pri kriminalisticko-technických činnostiach súvisiacich s vyhľadávaním a zaisťovaním stôp. Dôležitým aspektom takejto činnosti je fakt, že v takomto prípade prítomný expert samotné zaisťovanie stôp nevykonáva.

Formou odbornej činnosti v trestnom konaní je postup podľa § 141 Trestného poriadku. **Odborné vyjadrenie** podáva organizácia, *„…ktorá na základe svojho predmetového zamerania, odbornej úrovne, profesijných skúseností a schopností posúdi*

otázky (skutočnosti) pre ňu všeobecne, obvykle známe, bez osobitného vedeckého skúmania.“[5] V praxi sa môže jednať napr. o posúdenie, či sa jedná o strelu alebo jej časť.[6] V prípade, že predmetom odborného vyjadrenia z odboru kriminalistika je otázka, ktorej zodpovedanie vyžaduje účasť experta KEÚ PZ na mieste činu (napr. predmet odborného posúdenia nie je možné doručiť na skúmanie do laboratória a nestačí k odbornému vyjadreniu fotografická dokumentácia – napr. zabudovaný trezor, zárubňa dverí a pod.) odborné posúdenie vykoná expert na mieste, o ktorom následne vypracuje písomné odborné vyjadrenie. V prípade, že súčasťou konkrétnej odbornej činnosti je vyhľadanie a zaistenie kriminalistickej stopy, je kompetentný takúto kriminalistickú stopu zaistiť, nakoľko bol k tomu opatrením pribratý. Všetky ostatné činnosti kriminalisticko-technického charakteru (napr. fotografickú dokumentáciu, videozáznam, spracovanie plánu miesta činu) vykonáva a za správnosť ich vykonania zodpovedá kriminalistický technik.

Druhá forma využívania odborných vedomostí v trestnom konaní je inštitút **odborného konzultanta**, podľa § 151 Trestného poriadku, ktorý má byť orgánom činným v trestnom konaní alebo súdu nápomocný v odborne náročných veciach, pri riešení konkrétnej odbornej problematiky. Účasť odborného konzultanta v konaní nevylučuje, aby na posúdenie odborných otázok bol do konania pribratý aj znalec. Znalcom však nemôže byť ten, kto v konaní skôr pôsobil ako odborný konzultant. Odborný konzultant nemôže podľa § 151 odsek 2 Trestného poriadku podať ani písomné vyjadrenie. Takáto spolupráca s konzultantom pri riešení odbornej problematiky má mať výlučne operatívny charakter. Účel odborného konzultanta pri obhliadke miesta trestného činu spočíva v okamžitej odbornej pomoci orgánu činnému v trestnom konaní, napríklad odborníka z odboru informačných technológií, pri zaisťovaní počítačových údajov. V prípade, že expert KEÚ PZ bol podľa § 151 Trestného poriadku pribratý opatrením ako **odborný konzultant**, nemôže byť v tej istej veci aj osobou určenou podať za KEÚ PZ znalecký posudok alebo odborné vyjadrenie, pre zákonnú prekážku definovanú v § 151 ods. 2 Trestného poriadku. Toto zákonné obmedzenie sa vzťahuje výlučne na neho, ako fyzickú osobu, ktorá ako odborný konzultant pôsobila na základe výberu orgánu činného v trestnom konaní. V odbore kriminalistika môže byť v danej veci určený na podanie znaleckého posudku alebo vypracovanie odborného vyjadrenia iný expert KEÚ PZ.

Znalec sa do trestného konania priberá uznesením (§ 142 ods. 3 Trestného poriadku), v ktorom sa mu určia úlohy, ktoré má v rámci svojej odbornosti riešiť (§ 145 ods. 1 Trestného poriadku). Účel pribratia znalca do trestného konania má základ v nutnosti orgánu činného v trestnom konaní objasniť zložitú skutočnosť dôležitú pre trestné konanie, na objasnenie ktorej sú nevyhnutné odborné znalosti. „*Zložitou skutočnosťou bude obsahovo zložitý fakt alebo zložitý jav ako predmet objasnenia v trestnom konaní, bez ohľadu na rozsah sankcie hroziacej osobe, proti ktorej sa trestné konanie vedie, či na právnu kvalifikáciu skutku ako prečin alebo zločin. Rozhodujúcim kritériom pre určenie charakteru skutočnosti bude zložitosť procesu potrebného na jej objasnenie. Na vykonanie takéhoto procesu sa použijú akceptované, overené metódy, často špeciálna prístrojová technika a pomôcky, s ktorými by mali znalci, podľa § 6 odsek 1 písmeno d) zákona o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch, disponovať.“*[7] Zložitosť objasňovaného procesu si pri obhliadke miesta trestného činu môže

---

[5] ČENTĒŠ, J. – PACALAJ, J. – ŠUFLIARSKY, P. 2006. Odborná činnosť a znalecká činnosť v trestnom konaní podľa nového Trestného poriadku. In *Justičná revue,* s. 1363.

[6] Posúdenie, či predmetná strela mohla byť z nájdenej nábojnice vystrelená v konkrétnej zbrani už presahuje rámec odborného vyjadrenia. V takomto prípade je dôvod na znaleckú činnosť zameranú na skúmanie špecifických znakov zaistenej a porovnávacej vzorky prostredníctvom osobitného vedeckého posúdenia.

[7] ČENTĒŠ, J. – PACALAJ, J. – ŠUFLIARSKY, P. 2006. Odborná činnosť a znalecká činnosť v trestnom konaní podľa nového Trestného poriadku. In *Justičná revue,* s. 1364.

vyžadovať špecifický charakter stôp (napr. niektoré balistické, biologické, pyrotechnické stopy), alebo nevyhnutnosť aplikácie špeciálnych postupov, resp. špeciálnej prístrojovej techniky pri ich vyhľadávaní a zaisťovaní. Úloha znalca pri obhliadke miesta činu môže byť vo vyhľadaní a zaistení takýchto stôp a ich následnom skúmaní. Pri znaleckom zaisťovaní kriminalistických stôp sa spravidla uznesením priberá Kriminalistický a expertízny ústav Policajného zboru, zapísaný v zozname znalcov vedenom Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky ako znalecký ústav v odbore kriminalistika (§ 143 a § 147 Trestného poriadku). Príslušný riadiaci pracovník ústavu výkonom činnosti poverí kompetentného experta, resp. expertov, ktorí v procesnom postavení znalcov zabezpečia realizáciu požadovanej znaleckej činnosti. V tomto prípade nie sú pracovníci ústavu ako policajti súčasťou výjazdového tímu vo vzťahu podriadenosti vedúcemu výjazdu, ale ako znalci, so všetkými právami a povinnosťami z toho vyplývajúcimi. V aplikačnej praxi sa ako znalec obhliadky miesta činu zúčastní expert KEÚ PZ v prípade, ak bol KEÚ PZ pribratý uznesením a súčasťou znaleckej činnosti je aj vyhľadávanie a zaisťovanie stôp, najmä v prípadoch požiarov, výbuchov, prevádzkových havárií alebo iných závažných udalostí (čl. 4 ods. 2 písm. b) nariadenia ministra vnútra Slovenskej republiky č. 53/2008 o vykonávaní odbornej činnosti a znaleckej činnosti vo vednom odbore kriminalistika v Policajnom zbore). V takýchto prípadoch je znalec kompetentný kriminalistické stopy vyhľadávať aj zaisťovať a následne ich aj skúmať, nakoľko na túto činnosť bol KEÚ PZ uznesením pribratý. Všetky ostatné činnosti kriminalisticko-technického charakteru, tak ako už bolo uvedené v prípade odbornej činnosti, vykonáva a za správnosť ich vykonania zodpovedá kriminalistický technik.

Zákon nevylučuje, aby ten kto podal v danej veci odborné vyjadrenie bol pribratý aj na podanie znaleckého posudku. Odborné vyjadrenie vypracované podľa § 141 Trestného poriadku nie je úkonom znaleckej činnosti podľa osobitného predpisu (zákon č. 382/2004 Z. z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v znení neskorších predpisov). V praxi sa vyskytujú prípady, kedy orgán činný v trestnom konaní priberie na podanie znaleckého posudku KEÚ PZ vo veci v ktorej už vypracoval odborné vyjadrenie, ak nastali okolnosti, keď pre zložitosť objasňovanej skutočnosti nepostačuje odborné vyjadrenie (napr. individuálna identifikácia zaisteného nástroja so stopou, ku ktorej už bolo podané odborné vyjadrenie).

Záver

Záverom je možné konštatovať, že účasť osôb s odbornými vedomosťami môže byť pri obhliadke miesta trestného činu, v súlade s Trestným poriadkom, zabezpečená v nasledovných formách:

- osoba s odbornými znalosťami, podávajúca odborné vyjadrenie (pribratá opatrením podľa § 141 Trestného poriadku),
- odborný konzultant (pribratý opatrením podľa § 151 Trestného poriadku),
- znalec pribratý uznesením na výkon znaleckej činnosti (§ 154 Trestného poriadku).

Pre subjekty zúčastnené pri obhliadke miesta trestného činu vyplývajú, na základe ich rozdielneho procesného postavenia podľa príslušných ustanovení Trestného poriadku, aj rozdielne kompetencie, napr. pri kriminalistickom vyhľadávaní a zaisťovaní stôp. Reálne môže nastať v praxi prípad, kedy sa identickej obhliadky miesta trestného činu zúčastnia traja experti KEÚ PZ, z ktorých jeden bude v pozícii odborného konzultanta, druhý v postavení

znalca a tretí ako osoba vykonávajúca odbornú činnosť podľa § 141 Trestného poriadku, s odlišnými kompetenciami v danom prípade.

Zoznam bibliografických odkazov

ČENTĒŠ, J. a kol. 2012. *Trestné právo procesné. Všeobecná a osobitná časť.* 2. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2012. 864 s. ISBN 978-80-89122-76-9.

ČENTĒŠ, J. – PACALAJ, J. – ŠUFLIARSKY, P. 2006. Odborná činnosť a znalecká činnosť v trestnom konaní podľa nového Trestného poriadku. In *Justičná revue.* ISSN 1335-6461, 2006, roč. 58, č. 10, s. 1361-1372.

Zákon č. 300/2005 Z. Z. Trestný zákon z 24. mája 2005 v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok z 24. mája 2005 v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 382//2004 Z. z. o znalcoch tlmočníkoch a prekladateľoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov z 30. júna 2004 v znení neskorších právnych predpisov.

Nariadenie ministra vnútra Slovenskej republiky č. 175/2010 o vymedzení príslušnosti útvarov Policajného zboru a útvarov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky pri odhaľovaní trestných činov, pri zisťovaní ich páchateľov a o postupe v trestnom konaní.

Stanislav Pavol[1]

Vybrané aspekty dokazovania korupcie v trestnom práve

Kľúčové slová
Dokazovanie, korupcia, dôkazné prostriedky, odhaľovanie korupcie, výsledky dokazovania.

Abstrakt
Korupcia je negatívnym dynamicky sa rozvíjajúcim javom modernej spoločnosti, pričom jej odhaľovanie a dokazovanie je v našich podmienkach veľmi náročné, nakoľko sa pomerne rýchlo mení charakter, početnosť a závažnosť hospodárskej kriminality. Cieľom tohto príspevku je poukázať na problematiku a možnosti efektívneho využívania dôkazných prostriedkov pri odhaľovaní korupcie.

Key words
Substantiation, corruption, evidence, detection of corruption, results of inquiry.

Abstract
Corruption is a negative dynamically developing phenomenon of modern society, with its detection and substantiation in our conditions it is very difficult, in the respect of the relatively fast changing nature, frequency and seriousness of economic crime. The goal of this article is to highlight the issues and options for the effective use of evidence in detection of corruption.

1. Dokazovanie korupcie vo všeobecnosti

Dokazovanie možno charakterizovať ako „zákonom upravený postup orgánov činných v trestnom konaní a súdu, ktorého úlohou je poznanie všetkých podstatných skutočností dôležitých pre ďalší postup konania a v konečnej fáze aj pre rozhodnutie“[2] Trestné konanie sa viaže na určitý skutok kvalifikovateľný ako trestný čin, ktorý sa z časového hľadiska stal v minulosti. Keďže orgány činné v trestnom konaní a ani súd (resp. senát alebo samosudca) v absolútnej väčšine prípadov neboli prítomní v danom čase na mieste jeho spáchania, dokazovanie predstavuje jedinečný spôsob, ako získať ucelené a komplexné informácie o danom skutku. Ide pritom nie len o informácie týkajúce sa samotného trestného činu a jeho priebehu, ale aj o informácie týkajúce sa všetkých aspektov, ktoré sa naň vzťahujú, vrátane predchádzajúcich a následných úkonov. Iba na základe procesu dokazovania môžu orgány činné v trestom konaní a súd zistiť skutkový stav veci tak, aby o ňom neboli žiadne dôvodné pochybnosti a mohli na základe neho spravodlivo vo veci rozhodnúť v súlade s dodržiavaním základných zásad trestného konania upravených v § 2 Trestného poriadku (zákon č. 301/2005 Z.z. v znení neskorších právnych predpisov, ďalej len „Tr. por.“). Dokazovanie v trestnom konaní plní z pohľadu orgánov činných v trestnom konaní i z pohľadu súdu poznávaciu úlohu, nakoľko je v rámci neho možné získať informácie o okolnostiach trestno-procesnej udalosti. Ide pritom o náročný a komplikovaný proces, ktorý je ovládaný všeobecnými a taktiež aj špecifickými zásadami, ktorý je možné členiť do viacerých etáp.

V súvislosti s korupčnými trestnými činmi je potrebné uviesť, že ich dokazovanie je do značnej miery ovplyvnené a determinované špecifikami, ktoré sú pre korupčnú kriminalitu typické. Tieto podstatne ovplyvňujú jednak predmet i rozsah dokazovania pri korupčných trestných činoch. Určité osobitosti pritom vykazuje nie len okruh skutočností, ktoré je potrebné dokazovaním zistiť, ale aj povaha a význam dôkazných prostriedkov, ktorých využitie prichádza do úvahy. Na podmienky korupčnej trestnej činnosti sa pri dokazovaní aplikuje ustanovenie § 119 ods. 1 Tr. por., v ktorom je obsiahnutý výpočet tých skutočností,

---

[1] JUDr. Stanislav Pavol - doktorand externého štúdia, študijného programu: Trestné právo.
[2] IVOR, J. a kol.: Trestné právo procesné. Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2010, s. 419.

ktoré by sa mali v každom prípade dokazovať. V súvislosti s korupčnou kriminalitou je totiž potrebné dokazovať aj ďalšie skutočnosti, ktoré sa vťahujú na konkrétny skutok kvalifikovaný ako korupčný trestný čin. Pre oblasť dokazovania korupcie je celkovo charakteristická značná dôkazná núdza. „Dokazovanie korupčných trestných činov je značne zložité, čo vyplýva jednak z charakteru tejto trestnej činnosti prebiehajúcej zväčša „medzi štyrmi očami" ako aj z určitej tolerancie korupčného správania v spoločnosti a následnej neochoty ľudí riešiť, takéto problémy."[3]

V súvislosti s dôkaznými prostriedkami, ktorých využitie prichádza do úvahy sa síce uplatňuje ustanovenie § 119 ods. 2 Tr. por., no ich význam z pohľadu zisťovania skutkového stavu je tiež ovplyvnený osobitosťami korupčnej kriminality. Pri skúmaní osobitostí korupčnej kriminality sa rešpektuje skutočnosť, že za dôkaz je možné podľa aktuálnej trestno-procesnej úpravy považovať všetko, čo môže prispieť k náležitému objasneniu veci a najmä čo sa získalo zákonným postupom a z dôkazného prostriedku. Väčšina zákonným spôsobom získaných dôkazov z dôkazných prostriedkov si však v prípade dokazovania korupcie vyžaduje starostlivé posudzovanie a hodnotenie a to jednak samostatne, ale aj vo vzťahu k ostatným získaným dôkazom. V mnohých prípadoch ide o nepriame dôkazy, pri ktorých je táto trestno-procesná zásada obzvlášť dôležitá. Samozrejme, nepriame dôkazy nemožno od začiatku považovať za menej cenné alebo za nehodnoverné, no je potrebné k nim pristupovať starostlivo a obozretne, najmä pri preverovaní ich pravdivosti. V nadväznosti na ostatné priame či nepriame dôkazy zadovážené v rámci dokazovania môžu len samotní obžalovaní prisudzovať iný význam slovným prejavom napríklad v zvukových záznamoch, ktorí majú právo brániť sa spôsobom, ktorí uznajú za vhodný a samozrejme ich obhajcovia, ale nikto iný, pokiaľ by nechcel prísť do rozporu so zásadami logického úsudku a vyvodzovania. Náležité zistenie skutkového stavu podľa § 2 ods. 10 Tr. por. vyžaduje, aby súd svoje rozhodnutie o vine oprel o jednoznačne zistené, bezpečne preukázané fakty, ktoré vylučujú pochybnosť, že sa stal skutok, ktorý je predmetom trestného stíhania. Pokiaľ sa týka nepriamych dôkazov, pre uznanie viny, tieto musia tvoriť ucelený systém – reťaz, ktorej jednotlivé články sú v súlade medzi sebou, ako aj s dokazovanou skutočnosťou. Ich súhrn musí byť uzatvorený tak, že musí viesť výlučne len k jednému záveru a vylučovať možnosť záveru iného.

Dôsledne je pritom potrebné tiež uplatňovať ďalšiu z trestno-procesných zásad a to zásadu in dubio pro reo, ktorá je v mnohých prípadoch preskúmavania skutku a skutkových okolností korupčnej kriminality opomínaná.

2. Predmet dokazovania

Z hľadiska predmetu dokazovania sa aj v prípade korupčných trestných činov uplatňuje ustanovenie § 119 ods. 1 Tr. por., ktoré exemplifikatívnym spôsobom uvádza skutočnosti, ktoré je potrebné dokazovať s cieľom objasnenia trestného činu a usvedčenia jeho páchateľa. Ide hlavne o nasledujúce okolnosti:

a) či sa stal skutok a či má znaky trestného činu,

b) kto tento skutok spáchal a z akých pohnútok,

c) závažnosť činu vrátane príčin a podmienok jeho spáchania,

d) osobné pomery páchateľa v rozsahu potrebnom na určenie druhu a výmery trestu a uloženie ochranného opatrenia a iné rozhodnutia,

---

[3] BURDA, E., MOKRÁ, L., TOBIÁŠOVÁ, L.: Boj proti korupcii, manuál. Projekt financovaný Európskou Úniou, Bratislava, 2008, s. 63.

e) následok a výšku škody spôsobenú trestným činom,

f) príjmy z trestnej činnosti a prostriedky na jej spáchanie, ich umiestnenie, povahu, stav a cenu.

Predovšetkým treba dokazovať, či skutok bol spáchaný, či má znaky trestného činu, kto ho spáchal a prečo. Predmetom dokazovania sú aj všetky skutočnosti, z ktorých možno zistiť, za akých okolností a z akých príčin bol trestný čin spáchaný, príčinná súvislosť i následky činu, všetky okolnosti, ktoré charakterizujú osobu páchateľa, formu zavinenia, ako aj okolnosti, ktoré viedli k trestnej činnosti a umožnili jej spáchanie. Následky trestného činu a rozsah spôsobenej škody sa zisťujú jednak preto, lebo sú priamo súčasťou znakov trestného činu, a jednak preto, aby sa už v trestnom konaní mohlo rozhodnúť o nárokoch poškodeného. V rámci dokazovania teda treba nájsť odpoveď na otázky, čo sa stalo (bol spáchaný trestný čin?), kde, kedy a ako, s kým a prečo ho páchateľ spáchal.[4]

Pri korupčných trestných činoch však nejde vždy o štandardný okruh dokazovania ako pri inej trestnej činnosti. Za veľmi dôležitú sa považuje práve otázka okolností, príčin a podmienok, ktoré umožnili alebo určitým spôsobom prispeli k spáchaniu trestného činu korupcie. Typicky, pri výsluchu obvineného, sprostredkovateľa i svedkov, sa uplatňuje určitý štandardný okruh otázok týkajúcich sa korupčnej trestnej činnosti, ktoré je potrebné zodpovedať s cieľom objasnenia posudzovaného skutku.

Pri korupčných trestných činoch sa taktiež uplatňuje ustanovenie § 119 ods. 2 Tr. por., ktorý určuje, čo všetko sa môže považovať za dôkazný prostriedok. Dôkazným prostriedkom na účely dokazovania korupcie môže byť všetko, čo prispeje k náležitému objasneniu skutkového stavu korupčného trestného činu, zároveň sa získalo zákonným spôsobom z dôkazných prostriedkov. Pri kontradiktórnosti Trestného práva procesného, právo obstarávať dôkazy pritom patrí aj jednotlivým stranám trestného konania, čo je zásadný rozdiel oproti orgánom činným v trestnom konaní, ktoré majú ex lege povinnosť obstarávať dôkazy. Ak si strany obstarávajú dôkazy sami, znášajú aj náklady na ich obstaranie. V prípade ak nadobudne právoplatnosť rozhodnutie súdu, ktorým bol obžalovaný oslobodený spod obžaloby, patrí tej ktorej strane, v danom prípade obžalovanému, právo na náhradu účelne vynaložených nákladov na obstaranie dôkazov.

Orgány činné v trestnom konaní sú teda povinné zisťovať v prípade korupčného trestného činu všetky skutočnosti, ktoré sú potrebné pre rozhodnutie vo veci. Na účely rozhodnutia vo veci totiž nie je postačujúca iba pravdepodobnosť určitej skutočnosti, ktorá je svojou povahou dôležitá pre rozhodnutie v trestnom konaní, nakoľko podľa ustálených názorov Najvyššieho súdu SR pre uznanie viny len podozrenie nestačí. Takáto skutočnosť musí byť nepochybne preukázaná a v trestnom konaní dokázaná. Dôkazy, o ktoré sa rozhodovanie súdu bude v prípade korupčného trestného činu opierať, musia byť v procese dokazovania preverené a musia byť posúdené ako hodnoverné. Aj v tomto prípade sa uplatňuje zásada zistenia skutkového stavu v takom rozsahu, o ktorom nebudú dôvodné pochybnosti a bude možné na jeho podklade vo veci spravodlivo rozhodnúť. Aj v prípade korupčných trestných činov platí, že orgány činné v trestnom konaní a aj súdy sú povinné s rovnakou starostlivosťou zisťovať okolnosti svedčiace v prospech, ako aj v neprospech obvineného a to bez ohľadu na návrhy strán a preskúmať a náležitým spôsobom overiť všetky okolnosti korupčného trestného činu aj v prípade, že sa obvinený k jeho spáchaniu prizná. Pri dokazovaní korupčnej kriminality je potrebné rešpektovať všetky všeobecné ako aj osobitné zásady dokazovania v trestnom konaní.

---

[4] MINÁRIK, Š a kol.: Komentár k Trestnému poriadku 301/2005 Z.z.: § 119, ASPI – Původní nebo upravené texty pro ASPI, 2005.

3. Dôkazné prostriedky pri odhaľovaní korupčnej kriminality

Za základné dôkazné prostriedky pri dokazovaní korupčných trestných činov sa považuje výsluch obvineného a výsluch svedka resp. svedkov.[5] Pri vykonaní dokazovania v trestnom konaní výsluchom svedkov vznikajú aplikačné problémy napríklad pri vysvetlení rozporov vo výpovediach toho istého svedka počas hlavného pojednávania a pri skoršej výpovedi pred vznesením obvinenia v prípravnom konaní. Hranica procesnej použiteľnosti dôkazov je v zásade daná začatím trestného stíhania „vo veci". Výnimkou sú prípady, ak ide o vo významnej miere rozhodujúci alebo jediný usvedčujúci dôkaz, ktorý musí byť vykonaný kontradiktórne (stačí aspoň raz v priebehu konania), čo samozrejme pred vznesením obvinenia neprichádza do úvahy. Ani v takýchto prípadoch však nič nebráni tomu, aby bola inak zákonným spôsobom (nie však kontradiktórne) vykonaná svedecká výpoveď použitá ako dôkaz slúžiaci na potvrdenie alebo vyvrátenie pravdivosti svedeckých tvrdení. Platí teda, že ak vzniknú podstatné rozpory medzi výpoveďou svedka na hlavnom pojednávaní a jeho skoršou výpoveďou, hoc aj vykonanou pred vznesením obvinenia, no po začatí trestného stíhania „vo veci", nie je dôvod na odopretie jej prečítania za účelom vysvetlenia týchto rozporov. Pokiaľ však ide o dôkaz kľúčového charakteru pre posúdenie viny, môže takýto postup v zmysle § 264 Tr. por. slúžiť v rámci voľného hodnotenia dôkazu len na posúdenie vierohodnosti výpovede predmetného svedka na hlavnom pojednávaní.[6]

Okrem vyššie uvedených dôkazných prostriedkov je však možné využiť aj informačnotechnické prostriedky a prostriedky operatívno-pátracej činnosti, konfrontáciu, rekogníciu a taktiež aj znalecké dokazovanie. Za najtypickejšie dôkazy možno považovať dôkazy vecné a listinné, pričom na ich získanie sú využívané viaceré trestno-procesné prostriedky, ktoré smerujú k získavaniu vecí dôležitých pre trestné konanie.

Korupčné trestné činy sú charakteristické veľmi úzkym okruhom osôb, ktoré sa na ich páchaní zúčastňujú. Ako uvádza Baláž a Jalč,[7] korupčný vzťah je primárne vzťahom viacčlenným. Okrem základných subjektov (korumpovaný a korumpujúci) sa na nich môže podieľať aj tretia osoba v podobe sprostredkovateľa. Ďalší subjekt je typický aj pre trestné činy nepriamej korupcie. Každý z účastníkov tohto vzťahu má pritom záujem na tom, aby korupčná dohoda a podstata korupčnej činnosti ostala utajená. S tým súvisí skutočnosť, že k nej spravidla dochádza bez prítomnosti ďalších osôb ako svedkov. Od tejto skutočnosti sa odvíja aj fakt, že existuje iba veľmi úzky okruh osôb, ktoré môžu poskytnúť relevantné informácie nie len orgánom činným v trestnom konaní, ale aj súdom o podrobnostiach korupčnej trestnej činnosti. Obaja, resp. všetci zúčastnení sú potenciálne obvinenými z korupčného trestného činu a táto skutočnosť následne ovplyvňuje aj ich záujem na tom, aby korupčná trestná činnosť ostala neodhalená a trestnoprávne nepostihnutá.

Pre dokazovanie korupčných trestných činov existuje štandardný okruh otázok, ktoré sú kladené pri výsluchu obvinenému s cieľom zistiť informácie, ktoré sú svojou povahou a obsahom dôležité pre trestné konanie. Zmyslom ich kladenia je teda získať informácie, ktoré majú dôkazný charakter pre prebiehajúce trestné konanie o korupčnom trestnom čine. Ide hlavne o otázky:

a) vzťahujúce sa na osobnú charakteristiku obvineného,

b) dosiahnuté profesionálne vzdelanie, pracovné uplatnenie, zaradenie,

---

[5] CHMELÍK. J. a kol.: Pozornost, úplatek a korupce. Praha: LINDE Praha, a.s., 2003, s. 124

[6] Najvyšší súd Slovenskej republiky: Uznesenie, sp. zn. 6To 9/2013, zo dňa 25. 6. 2014, s. 9.

[7] BALÁŽ, P., JALČ. A.: Spoločensko-právna ochrana pred korupciou. Trnava: Vydavateľstvo Trnavskej univerzity v Trnave a VEDA – Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2006, s. 28 až 30

c) popis právomocí a činností pri konkrétnom pracovnom zaradení,

d) rozsah a povaha kompetencií, charakter a rozsah pracovnej zodpovednosti,

e) popis porušenej povinnosti a preukázanie porušenia povinnosti všeobecného záujmu,

f) miera zavinenia, subjektívna stránka spáchaného skutku, vrátane motívu,

g) charakteristika samotného korupčného konania,

h) predmet korupčného konania, charakteristika výhody alebo veci či služby, ktorá bola predmetom úplatkárstva,

i) charakteristika vývinového štádia korupčného trestného činu,

j) popis spôsobu komunikácie medzi zúčastnenými subjektmi a ich vzájomný vzťah,

k) miesto, dátum a čas a ďalšie okolnosti, za ktorých bol úplatok ponúknutý, poskytnutý alebo sľúbený, prijatý, žiadaný alebo si ho páchateľ nechal sľúbiť,

l) rozsah a spôsob zvýhodnenia iných subjektov na základe korupčného trestného činu,

m) objasnenie možných podmienok účinnej ľútostí.

V súvislosti s inštitútom účinnej ľútosti sa však vyžaduje a je potrebné skúmať naplnenie podmienok obsiahnutých v ustanovení § 86 písm. g) Trestného zákona (zákon č. 300/2005 Z.z. v znení neskorších právnych predpisov, ďalej len „Tr. zák."). Obzvlášť dôležité, avšak súčasne aj veľmi náročné je preukazovanie skutočnosti, že osoba úplatok poskytla alebo sľúbila, avšak iba z dôvodu, že oň bola požiadaná a bez meškania o tomto urobila oznámenie, ktoré spĺňa náležitosti uvedené v tomto ustanovení z hľadiska okruhu adresátov. Možnosti nápravy páchateľov danej trestnej činnosti pri využití účinnej ľútosti však môžu byť precenené s ohľadom na to, že doteraz neboli súdne trestaní, no o dobrých možnostiach nápravy páchateľa musí svedčiť aj postoj obžalovaných k spáchanému trestnému činu. V prvom rade musí to byť jeho úprimné oľutovanie trestného činu, vychádzajúce z naozajstnej snahy o zmenu svojho postoja k vlastnej trestnej činnosti a nie jej zľahčovanie do takej miery, že také konanie vlastne ani nie je trestné a je len dovoleným „lobingom" pri prideľovaní dotácií z verejných finančných zdrojov. Keby tomu tak bolo, muselo by ísť o prísne zúčtovateľné prostriedky nepochádzajúce zo sumy poskytnutej dotácie a to na strane subjektu, ktorý ich poskytol, tak i subjektu, ktorý ich prevzal.[8]

V prípadoch, že v rámci korupčného vzťahu komunikuje korumpujúci s korumpovaným prostredníctvom tretej osoby – sprostredkovateľa, tento potom disponuje množstvom relevantných informácií, ktoré môžu prispieť k náležitému objasneniu veci. V tomto prípade je však potrebné skúmať, či sprostredkovateľ vedel alebo mohol vedieť o podstate korupčnej dohody a korupčného konania medzi korumpovaným a korumpujúcim. V mnohých prípadoch je totiž ovplyvnený vhodnou legendou tak, že skutočná podstata korupčnej činnosti mu nie je známa. V prípade, že o podstate tejto dohody sprostredkovateľ vie, v trestnom konaní môže poskytnúť veľmi dôležité informácie spravidla o:

a) povahe a charaktere úplatku,

b) predmete, službe či výhode, ktorá sa poskytovala alebo sa mala poskytovať ako úplatok,

c) spôsobe komunikácie korumpovaného a korumpujúceho,

[8] Najvyšší súd Slovenskej republiky: Rozsudok sp. zn. 5 To 2/2015 zo dňa 18. 6. 2015, s. 19.

d) situácii, v ktorej podplácajúci žiadal o obstaranie veci všeobecného záujmu, či mohol konať v tiesni alebo pod nátlakom a v čom mohla tieseň či nátlak spočívať,

e) úlohe, ktorú ako sprostredkovateľ zohrával v korupčnom vzťahu.

Sprostredkovateľ sa, samozrejme, vystavuje taktiež možnosti trestného stíhania za niektorý z korupčných trestných činov. Vzhľadom na povahu jeho činnosti a prípadnú dohodu s niektorou z hlavných strán korupčného vzťahu do úvahy prichádza jednak účastníctvo na korupčnej trestnej činnosti alebo spolupáchateľstvo. Ak by sprostredkovateľ sám úplatok prijal, mohol by byť nepriamym páchateľom korupčného trestného činu.

Ďalšou skupinou osôb, ktoré môžu v prípade korupčných trestných činov poskytnúť informácie dôležité pre trestné konanie, sú svedkovia. Pre korupčnú trestnú činnosť je typické, že sa odohráva bez svedkov, v uzavretých priestoroch a tak, že sa na nej zúčastňujú iba tie subjekty, ktorých účasť je skutočne nevyhnutná. S priamymi svedkami korupčnej trestnej činnosti sa preto stretávame pomerne ojedinele. Ak by sa aj v danom prípade vyskytovali, potom predstavujú veľmi cenný zdroj informácií. Aj tieto je však potrebné hodnotiť obozretne a starostlivo vzhľadom na možný záujem svedka na výsledku trestného konania. Podstatne častejšie ide o svedkov, ktorí sa o korupčnej trestnej činnosti dozvedeli nepriamo, sprostredkovane alebo na základe určitých vonkajších prejavov (indikátorov korupčnej trestnej činnosti). Priamy svedkovia korupčnej trestnej činnosti spravidla vedia poskytnúť informácie o komunikácii, o motívoch a o spôsoboch konania základných subjektov korupčného vzťahu. Môžu popísať podmienky korupčnej dohody, povahu a charakter jej predmetu, oblasť, v ktorej sa realizovala a podobne. V prípade naplnenia zákonných predpokladov prichádza do úvahy v súvislosti s výsluchom svedkov aj aplikácia inštitútov utajeného svedka na základe ustanovenia § 136 Tr. por. alebo ohrozeného a chráneného svedka podľa osobitného predpisu.[9] V prípade obzvlášť závažných trestných činov, vrátane trestných činov korupcie, ako aj trestných činov zneužívania právomoci verejného činiteľa prichádza do úvahy možnosť, výnimočne, využiť aj ustanovenie § 117 ods. 3 Tr. por., na základe aplikácie ktorého bude svedok v trestnom konaní vypovedať pod tzv. legendou.[10] Vyššie spomenuté možnosti ochrany sa však vzťahujú výhradne na osoby v procesnom postavení svedka v trestnom konaní. V súvislosti s postavením svedka a jeho ochranou je dôležitá aj skutočnosť, že v pozícii svedka bude v trestnom konaní vypočúvaná aj podplácajúca osoba, na ktorú sa vzťahuje inštitút účinnej ľútosti podľa ustanovenia § 86 písm. g) Tr. zák.

Zákonom č. 457/2003 Z.z., ktorým sa novelizovali ustanovenia predošlého Trestného poriadku, bol do nášho právneho poriadku zavedený inštitút „korunného svedka“ alebo spolupracujúceho obvineného. Tento inštitút sa využíva v prípadoch, pre ktoré je charakteristická dôkazná núdza. Ide o typickú situáciu v súvislosti s dokazovaním korupčnej trestnej činnosti, pre ktoré je dôkazná núdza veľmi charakteristická. Okrem korupčnej kriminality však môže ísť aj prípady najzávažnejšej organizovanej trestnej činnosti. V ustanoveniach Tr. por. je priamo upravený postup v prípade osoby, ktorá sa síce sama spolupodieľala na páchaní korupčného trestného činu, no dobrovoľne sa rozhodla pre spoluprácu s orgánmi činnými v trestnom konaní. Táto osoba, tzv. „korunný svedok“ predstavuje veľmi cenný zdroj informácií dôležitých pre trestné konanie a to nie len o povahe a charaktere páchanej trestnej činnosti, ale aj o osobách, ktoré sa na nej podieľajú a zúčastňujú. Na základe spolupráce s orgánmi činnými v trestnom konaní prichádza do úvahy možnosť dočasne odložiť vznesenie obvinenia voči tejto osobe a ak už vznesené bolo, tak možnosť prerušiť trestné stíhanie. Na základe informácií, ktoré táto osoba ako svedok

---

[9] Zákon č. 256/1998 Z.z. o ochrane svedka v znení neskorších právnych predpisov.

[10] Legenda je súhrn krycích údajov o osobe agenta, najmä o jeho totožnosti, rodinnom stave, vzdelaní a zamestnaní.

poskytne v trestnom konaní o korupčnom trestnom čine, prichádza v jej prípade do úvahy možnosť zastaviť alebo podmienečne zastaviť trestné stíhanie, prípadne možnosť mimoriadneho zníženia trestu odňatia slobody na základe ustanovenia § 39 Tr. zák. Podstata tohto inštitútu sa zakladá na formálnej dohode medzi páchateľom trestného činu na jednej strane a štátom na strane druhej, ktorej obsahom je povinnosť páchateľa poskytnúť dôkazne relevantné informácie pre trestné konanie, pomocou ktorých dôjde k usvedčeniu páchateľov korupčnej alebo inej závažnej organizovanej trestnej činnosti a k uľahčeniu dôkaznej pozície prokuratúry za poskytnutie výhody beztrestnosti alebo inej výhody, na ktorú by inak páchateľ trestného činu nemal žiaden nárok.[11] Pri posudzovaní využívania inštitútu „korunného svedka“ je potrebné mať na zreteli aj zachovávanie základných zásad trestného konania. V mnohých prípadov prejednávaných pred súdom na hlavnom pojednávaní, alebo aj v prípravnom konaní, osoby, ktoré sa rozhodli pre spoluprácu s orgánmi činnými v trestnom konaní a boli v postavení tzv. „korunného svedka“ tak činili v úmysle vyhnúť sa svojej trestnej zodpovednosti, prípadne využiť možnosť mimoriadneho zníženia trestu odňatia slobody výmenou za poskytnutie informácií ku korupčnej činnosti. Aj pri využití inštitútu „korunného svedka“ alebo spolupracujúceho obvineného je potrebné odstrániť v rámci trestného konania podozrenie z tzv. „kupčenia“ s výškou trestu, ktoré hrozí týmto subjektom v prípadoch, ak nebudú spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní, prípadne s prokurátorom.

Dokazovanie korupcie predstavuje veľmi náročný proces, v rámci ktorého nie je možné niektorým dôkazom pripisovať lepšie či hodnovernejšie postavenie, uprednostňovať ich, preceňovať alebo podceňovať. Rovnako to platí aj v súvislosti s výpoveďou svedka, ktorej je v trestnom konaní priznané postavenie dôkazu. Napriek tomu, že *ex lege* je svedkovi daná povinnosť vypovedať úplne a pravdivo, pričom porušenie týchto povinností je aj trestnoprávne postihované, nie vždy a nie každý svedok bude v súlade s týmito povinnosťami postupovať. Veľmi obozretne je potrebné pristupovať k akejkoľvek výpovedi svedka v súvislosti s korupčnými trestnými činmi, vrátane svedka korunného. Záujem na dokázaní skutkového stavu veci nemôže byť v žiadnom prípade nadriadený zásade legality. Preto aj dokazovanie prostredníctvom svedeckých výpovedí a výpovedí korunného svedka musí byť realizované na základe zákona a v súlade s postupom, ktorý zákon predpisuje. Pre korunného svedka pritom platia určité odchýlky z hľadiska postavenia, z hľadiska práv a povinností a tiež z hľadiska výsluchu, pri ktorom sa vychádza z predpokladu, že korunný svedok bude vypovedať pravdivo a úplne. Aj pri jeho výsluchu však musia byť rešpektované základné pravidlá a zásady dokazovania.

Ďalším dôkazným prostriedkom, ktorý sa využíva v procese dokazovania korupcie je rekognícia. Jej trestnoprávny základ je obsiahnutý v ustanovení § 126 Tr. por., pričom zásady jej vykonania sú rozpracované v rámci kriminalistickej taktiky. Na účely dokazovania korupcie sa využíva skôr ojedinele. Jej využitie je možné hlavne v prípade, ak je korupčná trestná činnosť sprostredkovaná treťou osobou a táto jej sprostredkovanie popiera.[12] Môže sa vzťahovať jednak na vec, službu alebo výhodu, ktorá bola predmetom korupčnej dohody, alebo na osobu, ktorá sa korupčnej trestnej činnosti zúčastňovala. O forme jej uskutočnenia rozhoduje vždy ten, kto jej vykonanie nariadil. Kriminalistická teória však odporúča, aby sa rekognícia osôb, ak je to možné, uskutočnila in natura.[13]

---

[11] BALÁŽ, P., JALČ, A.: Spoločensko-právna ochrana pred korupciou. Trnava: Vydavateľstvo Trnavskej univerzity v Trnave a VEDA – Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2006, s. 150

[12] VIKTORYOVÁ, J. BANGO, D., BLATNICKÁ, J., PALAREC, J.: Metodika vyšetrovania trestných činov. II. časť. Vybrané druhy ekonomických trestných činov. Bratislava: APZ, 2004, s.74

[13] PORADA, V. a kol.: Kriminalistka. Bratislava: IURA EDITION, 2007, s. 290 a nasl.

Pri dokazovaní korupčnej trestnej činnosti je možné využiť taktiež konfrontáciu na základe ustanovenia § 125 Tr. por. Konfrontácia je samozrejme možná vo vzťahu obvineného a spoluobvineného alebo svedka. Aj keď trestno-procesné ustanovenia presne neriešia počet osôb, ktoré môžu byť súčasne konfrontované, spravidla môže ísť iba o dve osoby. V súlade s trestnoprávnym chápaním je konfrontácia posledným prostriedkom, ktorý sa využíva v prípade, ak nie je možné odstrániť rozpory vo výpovediach korumpovaného a korumpujúceho iným spôsobom. Ide teda o využitie v prípadoch, ak bola pre trestné konanie charakteristická dôkazná núdza. Ide o typický prípad korupčnej trestnej činnosti.

V procese dokazovania možno taktiež za dôležité považovať obrazové, zvukové a obrazovo-zvukové záznamy, prípadne aj záznamy telekomunikačnej prevádzky. Zatiaľ čo prostriedkom, pomocou ktorých sú v trestnom konaní získavané, je priznané postavenie dôkazných prostriedkov, samotné záznamy majú povahu dôkazu. Samozrejme, aj tu sa vyžaduje, aby boli získané plne v súlade so základnými zásadami, na ktoré ich využitie sa viažu ustanovenia Tr. por. a postupom, ktorý je v jeho ustanoveniach popísaný. V prípade ich nedodržania by totiž boli postihnuté vadou, pre ktorú by ich nebolo možné v trestnom konaní využiť. Ich povaha však môže byť rôzna a od nej sa odvíja aj ich prípustnosť v trestnom konaní. Problematickejšie je však obstaranie dôkazov v prípade, ak ich obstará niektorá z osôb, ktorá sa na komunikácii zúčastňuje. Takéto dôkazy sú v trestnom konaní neprípustné, nakoľko sú získavané nelegálne, bez vedomia a bez súhlasu osoby, ktorej sa dotýkajú. Z dôvodu porušenia práva na ochranu osobnosti v zmysle občianskoprávnych predpisov v tomto prípade prichádza do úvahy aj možnosť domáhať sa prostredníctvom relevantných žalôb ochrany osobnosti. Navyše, možný je aj trestnoprávny postih za porušovanie dôvernosti ústneho prejavu a iného prejavu osobnej povahy podľa ustanovenia § 377 Tr. zák. Treba však uviesť, že ako trestný čin (podľa ustanovenia § 377 Tr. zák.) by nemala byť posudzovaná situácia, kedy je obrazovým, zvukovým, obrazovo-zvukovým záznamom alebo záznamom telekomunikačnej prevádzky zachytený priebeh trestného činu. Nikto sa nemôže domáhať ochrany svojich práv v prípade, že sám, svojim konaním narušil alebo ohrozil práva inej osoby. Práva jednotlivca končia tam, kde začínajú práva ďalšej osoby.[14] Z toho dôvodu, ak by sa uvedené záznamy sprístupnili iba orgánom činným v trestnom konaní, nemali by byť chápané v súvislosti s vyššie uvedenou skutkovou podstatou (ustanovenie § 377 Tr. zák.).

Ako podporné dôkazy sa v trestnom konaní o korupčných trestných činoch využívajú aj výpisy z účtov účastníkov korupčného vzťahu, pomocou ktorých sa má preukázať prevod, vklad alebo výber peňažných prostriedkov. Na ich obstarávanie sa však vyžaduje dôsledné naplnenie zákonných podmienok. V mnohých prípadoch sa s cieľom získania vecných alebo listinných dôkazov vzťahujúcich sa na korupčnú trestnú činnosť uplatňujú trestno-procesné inštitúty ako je povinnosť vydania veci (§ 89 Tr. por.), odňatie veci (§ 91 Tr. por.) a tiež inštitúty príkazu na domovú prehliadku (§ 100 Tr. por.), prehliadky iných priestorov a pozemkov (§ 101 Tr. por.), osobnej prehliadka (§ 102 Tr. por.).

Jedným z najúčinnejších prostriedkov dokazovania korupcie je predstieraný prevod (§ 112 Tr. por.). Ide o typický prostriedok operatívnopátracej činnosti, ktorý smeruje k získavaniu informácií, ktoré sú dôležité pre trestné konanie. Na základe trestno-procesnej úpravy ide o dovolený prostriedok, ktorý štát prostredníctvom svojich orgánov využíva v záujme odhaľovania, preverovania alebo dokázania úmyselných trestných činov s trestnou sadzbou, ktorá v hornej hranici prevyšuje tri roky, trestných činov korupčných a iných trestných činov, na konanie o ktorých Slovenskú republiku zaväzuje medzinárodná zmluva. Na základe písomného príkazu predsedu senátu alebo prokurátora (v prípravnom konaní a v postupe pred začatím trestného stíhania) je možné predstierať kúpu, predaj alebo iný prevod

[14] Jtk 12/10, judikát trestnoprávneho kolégia Krajského súdu v Žiline zo 14. septembra 2010.

predmetu plnenia, na ktorého držanie je potrebné osobitné povolenie, ktorého držanie je zakázané, ktorý pochádza alebo je určený na spáchanie trestného činu. V prípade dokazovania korupčných trestných činov ide práve o posledné zo spomenutých možností, teda o predstieranie prevodu veci, ktoré sú určené na spáchanie trestného činu. Ak sa predstieraný prevod uskutoční v súlade s ustanoveniami Tr. por., ktoré sa na tento inštitút vzťahujú, v trestnom konaní má povahu dôkazného prostriedku a informácie, ktoré sa pomocou neho získajú, majú povahu dôkazu. Rovnako toto pravidlo platí aj v prípade trestnoprocesného inštitútu sledovania osôb a vecí (§ 113 Tr. por.), inštitútu vyhotovovania obrazových, zvukových a obrazovo zvukových záznamov (§ 114 Tr. por.), odpočúvania a záznamu telekomunikačnej prevádzky (§ 115 a § 116 Tr. por.) a tiež pri inštitúte agenta (§ 117 Tr. por.). Informácie, ktoré budú pomocou týchto dôkazných prostriedkov získané, za súčasného splnenia podmienky ich legálneho použitia, majú v trestnom konaní povahu dôkazu. Vzhľadom na ich charakter a utajený spôsob vykonávania ide o veľmi dôležité dôkazy v procese dokazovania korupcie. Práve informačno-technické prostriedky a prostriedky operatívno-pátracej činnosti sa v justičnej praxi ukázali ako najefektívnejšie na objasnenie korupčnej trestnej činnosti a na usvedčenie jej páchateľov.[15] Na druhej strane však treba spomenúť aj ich kontroverzný charakter (v niektorých prípadoch) a skutočnosť, že niektoré z nich v trestno-procesnej teórií i praxi odmietané.

V neposlednom rade je možné v procese dokazovania korupcie využiť aj odbornú a znaleckú činnosť. Ide hlavne o znalecké posudky a odborné vyjadrenia, na účely podania ktorých sa do trestného konania priberajú znalci a odborníci z najrôznejších kriminalistickotechnických odborov. Pri korupčných trestných činoch prichádza do úvahy skúmanie zaistených dokumentov, listín alebo ich ústrižkov, platidiel, zvukových záznamov, písacích prostriedkov. V súvislosti s nimi sa skúma hlavne pravosť dokumentov, skupinová zhoda, súvislosť medzi útržkami, znenie textu na spálenom dokumente a podobne. Tiež fonoskopicky je možné skúmať, či určité, spravidla anonymné hlasy na zázname patria konkrétnym osobám, ktorých vzorky hlasu sú k dispozícii, či sú záznamy pravé, aký je ich vek, z akého prostredia pochádzajú a podobne. Na účely dokazovania korupcie je pritom možné využiť veľké množstvo skúmaní, ktoré sa svojou povahou nelíšia od iných, bežných trestných vecí.[16]

4. Osobitosti dokazovania korupčnej kriminality

V prípade korupčných trestných činov nenachádzame postavenie poškodeného v pravom zmysle slova, tak ako ho vníma Trestný poriadok. Za poškodenú stranu možnosť považovať spoločnosť, či dokonca aj štát.

V prípade dokazovania korupcie sa prejavuje ďalšia zvláštnosť. Tr. zák. hovorí, že na naplnenie všetkých zákonných znakov korupcie stačí aj fakt, že osoba si dala sľúbiť úplatok alebo ho vyžiadala. Samotné vyžiadanie úplatku a následné trestné oznámenie by pravdepodobne nestačilo ako dostatočný usvedčujúci dôkaz, keby neboli zistené ďalšie dôkazy. „V takej situácii, keby bol oznamovateľ vypočutý ako svedok po začatí trestného stíhania, ale v ďalšom vyšetrovaní by neboli obstarané a vykonané iné usvedčujúce dôkazy,

[15] BALÁŽ, P., JALČ, A.: Spoločensko-právna ochrana pred korupciou. Trnava: Vydavateľstvo Trnavskej univerzity v Trnave a VEDA – Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2006, s. 145.
[16] CHMELÍK, J.: Znalecké dokazování. Praha: MVČR, 2001.

nebolo by možné páchateľa právoplatne odsúdiť za trestný čin, pretože podozrivá osoba by určite poprela jeho spáchanie.“[17]

Ak existuje dôvodný a reálny predpoklad, že osoba, ktorá vyžiadala úplatok si ho aj prevezme, nebolo by správne obviniť túto osobu pred tým, ako úplatok prevezme. „Pri prevzatí úplatku, o ktorom majú príslušné orgány potrebné dôkazy (napr. prostredníctvom inštitútu agenta), existuje reálny predpoklad, že obžaloba unesie dôkazné bremeno.“[18]

5. Výsledky dokazovania korupčnej kriminality

Korupcia na Slovensku Podľa medzinárodného prieskumu vnímanej korupcie v krajinách sveta, ktorú uskutočňuje spoločnosť Transparency International, sa Slovensko v roku 1998 nachádzalo na hlboko podpriemernej úrovni – 3,9 bodov (z 10 možných). V rokoch 1999-2003 sa situácia ešte viac zhoršila, keď index vnímania korupcie na Slovensku klesol na 3,5 až 3,7 bodov. Od roku 2004 je možné sledovať pozvoľné zlepšovanie, a to až do roku 2008, kedy bol index vnímania korupcie historicky najlepší (5,0). Zo 180 hodnotených krajín sme však vtedy dosahovali len 52. miesto. Opätovné zhoršovanie indexu vnímania korupcie znovu začalo od roku 2009 (4,5), a zhoršujúci trend pokračuje aj naďalej. Pri posledných meraniach (v roku 2010) dosiahol u nás tento index hodnotu 4,3.

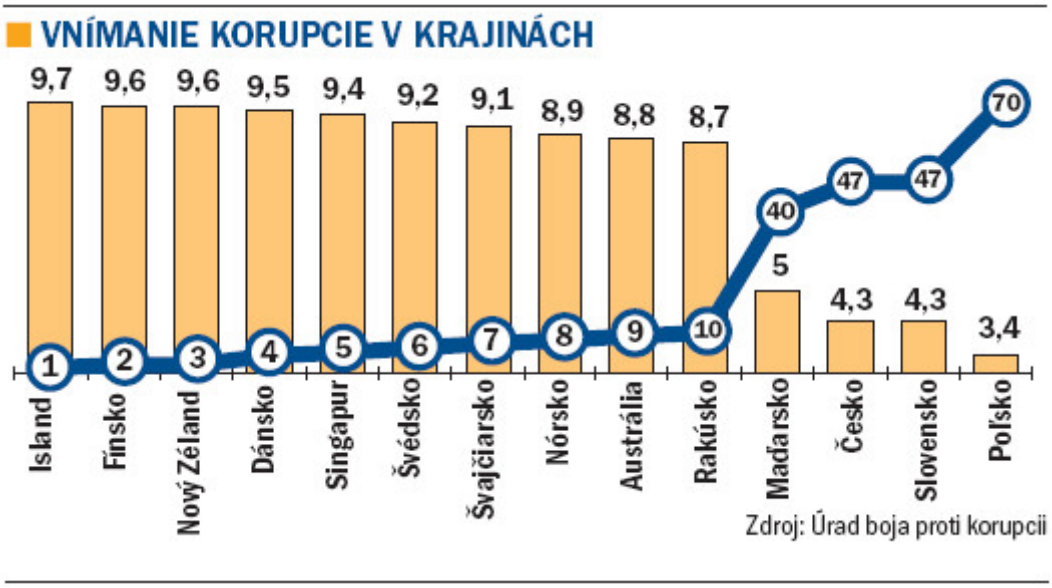

Graf 1 Index vnímania korupcie[19]

Index vnímania korupcie vypracovaný organizáciou Transparency International určuje poradie krajín z hľadiska miery, do akej je vnímaná prítomnosť korupcie v súvislosti s verejnými činiteľmi a politikmi. Je to zložený index, ktorý čerpá z údajov o korupcii obsiahnutých v prieskumoch uskutočnených rôznymi renomovanými inštitúciami Odráža názory podnikateľov a analytikov z celého sveta, vrátane expertov, ktorí sú občanmi hodnotených krajín.[20]

---

[17] PERHÁCZ, Z.: K niektorým aplikačným aspektom dokumentovania korupčných deliktov. In: Justičná revue, roč. 58, č. 12, 2006, s. 1885 – 1886.
[18] TÓDOVÁ, M.: Svedkovia o korupcii radšej mlčia. In: Pravda, roč. 16, č. 56, 2008, s. 3.
[19] http://www.hnonline.sk
[20] http://www.transparency.sk

Podľa verejnosti je korupcia najviac rozšírená práve v tých oblastiach, ktoré sú vnímané ako spoločensky najvýznamnejšie: to znamená zdravotníctvo, školstvo, justícia, politika, polícia a pod. Napríklad až 60 % opýtaných uviedlo rozšírenosť úplatkárstva na súdoch a prokuratúre, 54% na polícii a 45 % na ministerstvách. Podľa väčšiny respondentov je tento konflikt záujmov najviac viditeľný u ministrov, poslancov ale mimoriadne je rozšírený aj na súdoch, prokuratúrach, na polícii, na ministerstvách a u riaditeľov štátnych podnikov. Riziká korupcie a organizovaného zločinu pre spoločnosť hodnotí aj Organizácia spojených národov, keď v preambule Dohovoru proti korupcii upozorňuje na závažnosť problémov a nebezpečenstvá, ktoré predstavuje korupcia pre stabilitu a bezpečnosť spoločnosti, podkopávajúc inštitúcie a hodnoty demokracie a výkon spravodlivosti a ohrozujúc trvalo udržateľný rozvoj a právny štát. Ďalej upozorňuje na prepojenie medzi korupciou a inými formami trestnej činnosti, najmä organizovaným zločinom a ekonomickým zločinom, vrátane prania špinavých peňazí.

Podľa správy Vlády Slovenskej republiky v boji proti korupcii, za rok 2013 bolo zistených a zaevidovaných 370 trestných činov korupcie, naproti tomu v roku 2014 ich bolo zistených 468 prípadov, čo ma za posledné roky stúpajúcu tendenciu. Nie všetky zaevidované prípady trestných činov korupcie vyústia do vznesenie obvinenia konkrétnej osoby páchateľa. V roku 2013 bolo zaznamenaných 104 vznesených obvinení za trestné činy korupcie a v roku 2014 ich bolo 141 prípadov.

Rok	**2013**	**2014**
Celkový počet zaevidovaných trestných činov korupcie	370	468
Celkový počet uznesení o vznesení obvinenia podľa (§ 206 Trestného poriadku) za trestné činy korupcie	57	77
Celkový počet obvinených osôb za trestné činy korupcie	104	141

Zdroj: http://www.bojprotikorupcii.vlada.gov.sk/statistiky/

Podľa štatistickej ročenky o činnosti prokuratúry Slovenskej republiky za rok 2014, objasnenosť korupčnej kriminality má stúpajúcu tendenciu, tak ako to znázorňujú prehľady uvedené v tabuľkách nižšie k súdeným a odsúdeným osobám v roku 2014.

Prehľad o osobách odsúdených pre trestné činy vo veciach korupcie podľa zákona č. 140/1961 Zb. účinného do 31.12.2005

	§ 160	§ 160a	§ 161a
Súdených osôb	**12**	**1**	**1**
Odsúdených osôb	**1**	**0**	**1**

Prehľad o osobách odsúdených pre trestné činy vo veciach korupcie podľa zákona č. 300/2005 Z.z. účinného od 1.1.2006

	§ 329	§ 332	§ 333	§ 336	§ 336a
Súdených osôb	**48**	**6**	**98**	**8**	**1**
Odsúdených osôb	**45**	**4**	**92**	**5**	**1**

Napriek týmto v celku priaznivým výsledkom pri dokazovaní korupčnej kriminality, Európska komisia navrhuje, aby Slovensko posilnilo nezávislosť súdnictva, a aby predovšetkým presne vymedzilo kritériá, na základe ktorých možno predsedov a

podpredsedov súdov odvolať z funkcie. Korupcia predstavuje pre Európu aj naďalej výzvu. Týka sa všetkých členských štátov EÚ a znamená pre európske hospodárstvo náklady vo výške približne 120 miliárd EUR ročne.

Záver

Záverom možno povedať, že dokazovanie korupcie v Slovenskej republike predstavuje veľmi náročný proces, v rámci ktorého nie je možné niektorým dôkazom pripisovať lepšie či hodnovernejšie postavenie, uprednostňovať ich, preceňovať alebo podceňovať. Korupcia samotná likviduje zdravú ekonomiku a podkopáva morálne zásady v spoločnosti, pretože subjekt, ktorý vyhráva, neponúka najkvalitnejšie služby, či produkty, ale na svoje aktivity zneužíva práve korupciu. Poškodeným je celá spoločnosť a jej záujmy. Práve z uvedených dôvodov má silnieť spoločenský tlak na uzákonenie účinných prostriedkov v boji proti korupcii, ktoré budú dostatočne silné a efektívne v rámci dokazovania tejto trestnej činnosti.

Zoznam bibliografických odkazov

BALÁŽ, P., JALČ. A.: Spoločensko-právna ochrana pred korupciou. Trnava: Vydavateľstvo Trnavskej univerzity v Trnave a VEDA – Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2006, ISBN 80-8082-052-X.

BURDA, E., MOKRÁ, L., TOBIÁŠOVÁ, L.: Boj proti korupcii, manuál. Projekt financovaný Európskou Úniou, Bratislava, 2008, ISBN 978-80-969554-9-7.

CHMELÍK, J. a kol.: Pozornost, úplatek a korupce. Praha: LINDE Praha, a.s., 2003, ISBN 80-72014- 34-X.

CHMELÍK, J.: Znalecké dokazování. Praha: MVČR, 2001.

IVOR, J. a kol.: Trestné právo procesné. Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2010, ISBN 9788080783082.

MINÁRIK, Š a kol.: Komentár k Trestnému poriadku 301/2005 Z.z.: § 119, ASPI – Původní nebo upravené texty pro ASPI, 2005.

PERHÁCZ, Z.: K niektorým aplikačným aspektom dokumentovania korupčných deliktov. In: Justičná revue, roč. 58, č. 12, 2006, s. 1885 – 1886.

PORADA, V. A KOL.: Kriminalistka. Bratislava: IURA EDITION, 2007, ISBN 978-80-8078-170-5.

TÓDOVÁ, M.: Svedkovia o korupcii radšej mlčia. In: Pravda, roč. 16, č. 56, 2008, s. 3.

VIKTORYOVÁ, J. BANGO, D., BLATNICKÁ, J., PALAREC, J.: Metodika vyšetrovania trestných činov. II. časť. Vybrané druhy ekonomických trestných činov. Bratislava: APZ, 2004, ISBN 80- 8054-313-5.

Jtk 12/10, judikát trestnoprávneho kolégia Krajského súdu v Žiline zo 14. septembra 2010.

Najvyšší súd Slovenskej republiky: Uznesenie, sp. zn. 6To 9/2013, zo dňa 25. 6. 2014.

Najvyšší súd Slovenskej republiky: Rozsudok sp. zn. 5 To 2/2015 zo dňa 18. 6. 2015.

Zákon č. 256/1998 Z.z. o ochrane svedka v znení neskorších právnych predpisov.

http://www.hnonline.sk

http://www.transparency.sk

Martin Žuffa[1]

Dovolanie a jemu predchádzajúce mimoriadne opravné prostriedky

An Appeal and Its Earlier Extraordinary Remedies

Kľúčové slová
Právo na súdnu ochranu. Právo na spravodlivý proces. Dovolanie. Mimoriadny opravný prostriedok.

Abstrakt
Predkladaný článok s názvom *Dovolanie a jemu predchádzajúce mimoriadne opravené prostriedky* má za cieľ poukázať na význam inštitútu dovolania, zákonné dôvody jeho podania, požiadavky jeho formy a na neprípustnosť podania dovolania v tej istej veci. Dovolanie je mimoriadnym opravným prostriedkom, ktorý môže podať oprávnená osoba proti právoplatnému rozhodnutiu súdu, ktorým bol porušený zákon alebo ak došlo k porušeniu ustanovenia o konaní, ktoré mu predchádzalo, ak toto porušenie zákon považuje za dôvod podania dovolania podľa § 371 Trestného poriadku. Obsahovou súčasťou článku je aj argumentácia vnútroštátnych súdov, ktorých rozhodnutia sa týkajú inštitútu dovolania.

Keywords
The Right to Judicial Protection. The Right to a Fair Trial. An Appeal. Extraordinary Remedy.

Abstract
The article titled *An Appeal and Its Earlier Extraordinary Remedies* aims to highlight the importance of the institute, legal grounds for its submission, the requirements of its forms and the inadmissibility of filing an appeal on the same matter. Appellate review is an extraordinary remedy that may be filed by an authorized person against a final court decision violates the law or if there has been a breach of the procedure which preceded it, if this violation of the law is cause to invoke filing under § 371 of the Criminal Procedure. The important part of the article is the argument of national courts whose decisions concerning the institute of an appeal.

Úvod

Dovolanie je prostriedkom na účinnú súdnu ochranu, ktorá je garantovaná okrem vnútroštátneho práva aj medzinárodnými zmluvami, ktorými je Slovenská republika viazaná a ktoré tvoria súčasť sekundárneho práva Európskej únie. Európska únia pri prijímaní dohovorov sa nezaoberá priamo inštitútom dovolania ako ani inými riadnymi alebo mimoriadnymi opravnými prostriedkami. Dohovory, deklarácie alebo medzinárodné zmluvy tvoria nosný základ existencie a nutnosť dodržiavania, rešpektovania a garantovania základných ľudských práv a slobôd, medzi ktoré patria právo na spravodlivý súd a právo na účinnú súdnu ochranu. V rámci tých základných práv a slobôd, ktoré sú garantované pre všetky osoby bez rozdielu, členské štáty Európskej únie vytvárajú vnútroštátne právo v súlade s existenciou týchto práv. Slovenská republika v rámci účinnej súdnej ochrany zaručuje právo každého za splnenia podmienok určených v zákone podať riadny a mimoriadny opravný prostriedok. Dovolanie je mimoriadnym opravným prostriedkom. Nakoľko sa tieto inštitúty vyvíjajú z existencie základných ľudských práv a slobôd, medzinárodné zmluvy, dohovory, deklarácie a iné právne akty na medzinárodnej úrovni, ktoré ich zaručujú a upravujú, tvoria právny základ na uplatňovanie vnútroštátnych práv, ktoré sú od týchto medzinárodných dokumentov odvodené.

Právo na podanie dovolania sa spája s právom na spravodlivý proces a s právom na obhajobu. Právo na spravodlivý proces a právo na obhajobu sú stanovené v článkoch 47 a 48 Charty základných práv Európskej únie, ako aj v článku 6 Európskeho dohovoru o ľudských právach. Charta základných práv Európskej únie ustanovuje v článku 47, že *každý, koho*

---

[1] JUDr. Martin Žuffa, externý doktorand katedry trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín Právnickej fakulty Univerzity Mateja Bela.

práva a slobody zaručené právom Únie sú porušené, má za podmienok ustanovených v tomto článku právo na účinný prostriedok nápravy pred súdom. Každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom. Každý musí mať možnosť poradiť sa, obhajovať sa a nechať sa zastupovať a v spojitosti a čl. 48, v zmysle ktorého *každý, kto je obvinený, sa považuje za nevinného, kým jeho vina nebola preukázaná zákonným spôsobom. Každý, kto je obvinený, má zaručené právo na obhajobu*, sa zaručuje Chartou právo na spravodlivý proces, prezumpcia neviny a právo na obhajobu.

Európsky dohovor o ľudských právach v článku 6 upravuje právo na spravodlivé súdne konanie v čl. 6.

Na národnej úrovni základným prameňom uplatňovania práva na súdnu ochranu, spravodlivý proces a právo na obhajobu je Ústava Slovenskej republiky. Právo na súdnu a inú právnu ochranu upravuje Ústava v čl. 46 – 50.

Uvedené predpisy a ich ustanovenia predstavujú právny základ pre uplatnenie práva podať riadny alebo mimoriadny opravný prostriedok, medzi ktoré dovolanie patrí.

1 Dovolanie ako mimoriadny opravný prostriedok

Dovolanie je prostriedkom, ktorými sa uplatňujú práva garantované podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a slobôd.

Dovolanie v trestnom konaní je upravené na národnej úrovni vnútroštátnymi predpismi. Dovolanie v trestnom konaní bolo do trestného práva procesného zaradené rekodifikáciou Trestného poriadku. V novoprijatom Trestnom poriadku, v zákone č. 301/2005 Z. z., je dovolanie upravené v § 368 – 392. Rekodifikovaný Trestný poriadok, zákon č. 301/2005 s platnosťou od 02.07.2005 nadobudol účinnosť 01.01.2006. Predchádzajúca právna úprava trestného práva procesného, teda Zákon o trestnom konaní súdnom, zákon č. 141/1961 Zb. bol viackrát v priebehu svojej účinnosti dopĺňaný a novelizovaný, ale aj napriek tomu bola stále silnejšia potreba jeho ďalšej novelizácie. Vláda už v roku 2000 schválila legislatívny zámer na rekodifikovanie Trestného poriadku a Trestného zákona. Vláda Slovenskej republiky schválila návrh rekodifikovaného Trestného poriadku dňa 26.05.2004. Navrhovaný Trestný poriadok obsahoval veľa štrukturálnych aj koncepčných zmien.

§ 368 ods. 1 Trestného poriadku pozitívne vymedzuje možnosť podania dovolania: „*Dovolanie možno podať proti právoplatnému rozhodnutiu súdu, ktorým bol porušený zákon alebo ak boli porušené ustanovenia o konaní, ktoré mu predchádzalo, ak je toto porušenie dôvodom dovolania podľa § 371.*“. Za rozhodnutie Trestný poriadok považuje: rozsudok a trestný rozkaz, uznesenie o postúpení veci okrem uznesenia o postúpení veci inému súdu, uznesenie o zastavení trestného stíhania, uznesenie o podmienečnom zastavení trestného stíhania, uznesenie o podmienečnom zastavení spolupracujúceho obvineného, uznesenie o schválení zmieru a zastavení trestného stíhania, rozhodnutie o uložení ochranného opatrenia, rozhodnutie, ktorým bol zamietnutý riadny opravný prostriedok podaný proti ostatným spomenutým rozhodnutiam alebo rozhodnutie, ktorým odvolací súd na základe riadneho opravného prostriedku vo veci sám rozhodol. K rozhodnutiam, voči ktorým je prípustné podať dovolanie Ústavný súd Slovenskej republiky položil záver, podľa ktorého *ustanovenie § 368 ods. 2 Trestného poriadku bolo s účinnosťou od 01. septembra 2011 novelizované tak, že sa upravil okruh rozhodnutí, proti ktorým je prípustné dovolanie. Spoločným znakom všetkých týchto rozhodnutí je, že ide o tzv. meritórne rozhodnutia, teda rozhodnutia vo veci samej, ktorými sa trestného stíhanie obvineného končí ako celok. Uvedená zmena Trestného poriadku odrážala dovtedy ustálenú rozhodovaciu prax*

trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (pozri uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 14. júna 2006, sp. zn. 3 Tdo 5/2006 uverejnené v Zbierke stanovísk najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky č. 2/2007 pod por. č. 19, str. 20 a nasledujúce), podľa ktorej by odporovalo logickým zámerom zákona (Trestného poriadku), ak by mimoriadnym opravným prostriedkom – dovolaním bolo prípustné napadnúť aj iné rozhodnutia súdov prvej a druhej inštancie nie vo veci samej, teda tie, ktorými bolo rozhodnuté len o parciálnych otázkach, resp. o otázkach nadväzujúcich na meritórne rozhodnutie. Takými sú z pohľadu celého trestného stíhania rozhodnutia upravujúce procesný postup, pribratie do konania, uloženie pokuty a mnohé ďalšie. Tieto rozhodnutia majú vlastný režim opravných prostriedkov, pokiaľ ich zákon vôbec pripúšťa. Dovolanie, ako mimoriadny opravný prostriedok, má teda v trestnom procese výnimočné postavenie a bolo by nelogické jeho osobitný štatút narúšať aj možnosťou napadnúť tiež parciálne rozhodnutia, ktorých zákonnosť a dôvodnosť (aplikácia) je posudzovaná napokon v celkovom kontexte pri rozhodovaní in meritum.“ (III. ÚS 455/2015).[2]

Dovolanie ako jeden z novoprijatých inštitútov v trestnom konaní, musí spĺňať niekoľko obsahových náležitostí (tie sú upravené v § 374 Trestného poriadku). Z dovolania musí byť zrejmé, proti ktorému rozhodnutiu smeruje, aké chyby sa rozhodnutiu vytýkajú a tiež v akej časti ho napáda. Z ustanovenia § 372 Trestného poriadku vyplývajú podmienky na podanie dovolania. Dovolanie môže podať: obvinený, generálny prokurátor a ďalšie osoby v prospech obvineného, ak:

- využili svoje zákonné právo na podanie riadneho opravného prostriedku,
- riadnom opravnom prostriedku bolo rozhodnuté.

Aj z tohto ustanovenia však vyplýva výnimka, ktorá ustanovuje, že obvinený a ďalšie osoby, ktoré podávajú dovolanie v jeho prospech môžu podať dovolanie aj vtedy, ak riadny opravný prostriedok nepodali oni sami, ale ak riadny opravný prostriedok podal prokurátor alebo poškodený a ak odvolací súd rozhodol v neprospech obvineného. Generálny prokurátor môže podať dovolanie tiež v prípade, ak on sám nepodal riadny opravný prostriedok, ale ak ho podal obvinený a odvolací súd rozhodol v prospech obvineného.

Mimoriadny opravný prostriedok – dovolanie – je možné podať len proti tým rozhodnutiam, ktoré nadobudli právoplatnosť po 01. januári 2006. Táto skutočnosť je premietnutá aj v ustanovení § 566 odsek 3, ktoré sa do Trestného poriadku prebralo zákonom č. 650/2005 Z. z. Prvého januára 2006 došlo k rekodifikácii trestného práva procesného a zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok nadobudol účinnosť. Predchádzajúci zákon, zákon č. 141/1961 Zb. – Zákon o trestnom konaní súdnom, bol zrušený a nahradený novým Trestným poriadkom. Ak dôjde k prípadu, že bude dovolanie podané proti súdnemu rozhodnutiu, ktorým bola vec právoplatne skončená pred 1. januárom 2006, dovolanie treba odmietnuť ako neprípustné podľa § 382 Trestného poriadku. Pri odmietnutí dovolania sa s použitím analógie poukáže na § 566 odsek 3 Trestného poriadku: „*Dovolanie podľa tohto zákona možno podať proti rozhodnutiam, ktoré nadobudli právoplatnosť po nadobudnutí účinnosti tohto zákona.*“.

2 Dôvody podania dovolania

Dovolanie umožňuje oprávneným osobám domáhať sa porušenia hmotnoprávnych a procesnoprávnych ustanovení v rozhodnutiach súdov v trestnom konaní. Dovolanie nie je možné podať kvôli ktorémukoľvek porušeniu ustanovenia v rozhodnutí súdu, ale dôvody na

[2] Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky č. III. ÚS 455/2015 zo dňa 22. septembra 2015.

podanie dovolania sú taxatívne vymedzené v § 371 Trestného poriadku. Dovolanie nemožno považovať za tretí opravný prostriedok, preto aj námietky ktoré sa vzťahujú len ku skutkovým zisteniam nie sú prípustné na podanie dovolania. Trestný poriadok v § 371 odsek 1 upravuje 14 dôvodov na podanie dovolania, pričom správne uvedenie dovolacieho dôvodu je veľmi podstatné, pretože sa tým limituje preskúmavania povinnosť dovolacieho súdu.

O dovolaní rozhodujú výlučne vnútroštátne súdy. V rámci predkladaného článku poukážem na jedno rozhodnutie vnútroštátneho súdu, ktoré bolo vydané v rámci právoplatne podaného dovolania.

Z dôvodu porušenia práva na obhajobu bolo podané dovolanie na Najvyšší súd dňa 22. januára 2014. Na podklade podaného dovolania dovolací súd primárne zistil, že dovolanie je prípustné, bolo podané osobou oprávnenou, v zákonnej lehote a na mieste, kde tento mimoriadny opravný prostriedok možno podať, ale zároveň zistil aj to, že podané dovolanie je potrebné odmietnuť na neverejnom zasadnutí pretože je zrejmé, že nie sú dané dôvody dovolania podľa § 371 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku. Dovolací súd sa vyjadril, že dovolacím dôvodom podľa § 371 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku je zásadné porušenie práva na obhajobu, predovšetkým povinná obhajoba. V súvislosti s odmietnutím dovolania je potrebné poukázať na odlišnosť medzi jeho odmietnutím a zamietnutím. „*Podľa názoru ústavného súdu nemožno stotožňovať dôvod odmietnutia dovolania podľa § 382 písm. c) Trestného poriadku so zamietnutím dovolania podľa § 392 ods. 1 Trestného poriadku. K uvedenému záveru možno dospieť v prvom rade gramatickým výkladom predmetných ustanovení Trestného poriadku. Relevantná formulácia v § 382 písm. c) Trestného poriadku je "nie sú splnené dôvody dovolania podľa § 371". Podľa komentára k Trestnému poriadku súd postupuje podľa tohto ustanovenia "ak podané dovolanie neobsahuje žiadny dôvod v zmysle § 371". Relevantná formulácia v § 392 ods. 1 Trestného poriadku je "dôvody dovolania nie sú preukázané". Uvedené ustanovenie možno vykladať tak, že v dovolaní boli uvedené dôvody, ktoré obsahovo zodpovedajú dovolacím dôvodom podľa Trestného poriadku, avšak po preskúmaní veci bolo zistené, že tieto dovolacie dôvody sa nepreukázali, teda v zásade to, že tvrdenie o danosti niektorého dovolacieho dôvodu nezodpovedá skutočnosti. Zjednodušene možno konštatovať, že opravný prostriedok sa odmieta z procesných dôvodov bez toho, aby súd vecne preskúmal dôvody uvedené v opravnom prostriedku. Opravný prostriedok súd zamietne po jeho vecnom preskúmaní, na základe ktorého zistí, že dôvody uvedené v opravnom prostriedku sa nepreukázali.*“ (IV. ÚS 414/2013).[3]

Mimoriadny opravný prostriedok – dovolanie neslúži k revízii skutkových zistení urobených súdmi prvého a druhého stupňa. Ťažisko dokazovania je na súde prvého stupňa a jeho skutkové závery môže doplniť, alebo meniť len odvolací súd. Dovolací súd nemôže posudzovať úplnosť skutkových zistení, nemôže sám prehodnocovať vykonané dôkazy, pretože dôkazy v konaní o dovolaní nemôže sám vykonávať. Namietané nesprávne skutkové zistenia alebo nesúhlas s tým, ako súd hodnotil vykonané dôkazy, nemôžu zakladať dovolací dôvod.

Obsah dovolania je upravený v § 374 Trestného poriadku nasledovne:

> „*(1) Dovolanie už pri jeho podaní musí byť odôvodnené tak, aby bolo zrejmé, v ktorej časti sa rozhodnutie napáda a aké chyby sa vytýkajú rozhodnutiu alebo konaniu, ktoré rozhodnutiu predchádzalo.*
>
> *(2) V dovolaní sa musí uviesť dôvod dovolania podľa § 371.*

[3] Nález ústavného súdu Slovenskej republiky č. IV. ÚS 414/2013 zo dňa 13. novembra 2014.

(3) V dovolaní možno uplatňovať ako dôvod dovolania aj konanie na súde prvého stupňa, ak vytýkané pochybenia neboli napravené v konaní o riadnom opravnom prostriedku."

Minister spravodlivosti a generálny prokurátor sú povinní uviesť, či dovolanie podávajú v prospech alebo neprospech obvineného (obvinený môže podať dovolanie len vo svoj prospech). Nesplnenie niektorého z obligatórnych náležitostí dovolania môže mať za následok jeho odmietnutie.

3 Neprípustnosť dovolania v tej istej veci

Osoba, prípadne jej zástupca, nemôže v tej istej veci podať ďalšie dovolanie. V súvislosti s uvedeným sa vyjadril aj Najvyšší súd Slovenskej republiky, ktorý uviedol, že *dispozíciu právnej normy v § 372 ods. 2 Trestného poriadku vyjadrenú slovami „nemôže v tej istej veci podať ďalšie dovolanie" je potrebné aplikovať aj na prípady, keď „dovolanie bolo odmietnuté podľa § 382 písm. c) Trestného poriadku".*[4] V tejto súvislosti Najvyšší súd poukazuje na účel § 372 ods. 2 Trestného poriadku a na úmysel zákonodarcu, ktorý vyjadril v dôvodovej správe k zákonu č. 262/2011 Z. z., ktorý spočíva v tom, *aby sa všetky dôvody dovolania uplatnili v jednom dovolacom konaní, v rámci ktorého sa vec rozhodne s konečnou platnosťou*. Proti predmetnému výroku Najvyššieho súdu bola podaná sťažnosť pre porušenie práva na súdnu ochtanu, o ktorej na neverejnom zasadnutí rozhodoval Ústavný súd Slovenskej republiky, ktorý uviedol, že *pokiaľ ide o argumentáciu najvyššieho súdu, že takýto výklad a aplikácia § 372 ods. 2 Trestného poriadku reflektuje úmysel zákonodarcu, táto argumentácia obstojí len vo vzťahu k úmyslu tak, ako ho zákonodarca vyjadril v dôvodovej správe k zákonu č. 262/2011 Z. z. Najvyšší súd použil taký výklad § 372 ods. 2 Trestného poriadku, ktorý v pochybnostiach bol v prospech štátnej moci a v neprospech nositeľa základných práv a slobôd, čím nerešpektoval základný princíp vzťahu jednotlivca a štátnej moci*. Ústavný súd rozhodol, že vo veci došlo k porušeniu práva na súdnu ochranu.

Záver

Na záver je potrebné skonštatovať, že dovolanie, tak ako aj ostatné mimoriadne opravné prostriedky sú nepomerne dôležitým inštitútom v trestnom práve. Svojím uplatnením pomáhajú k zachovávaniu zákonov a prispievajú k zákonnému a spravodlivému procesu. Mimoriadne opravné prostriedky slúžia k zvýšeniu záruk zákonnosti a k odstráneniu chýb v konkrétnom rozhodnutí. Pri opravných prostriedkoch sa vychádza z predpokladu, že trestné konanie tak ako každá ľudská činnosť je spojená so vznikom omylov a chýb.

Treba brať do úvahy, že nikdy nemožno úplne vylúčiť nebezpečenstvo nesprávnych rozhodnutí alebo porušenie procesnoprávnych ustanovení. Z tohto titulu, vzniká potreba nápravy nesprávnych rozhodnutí. Práve preto je aj v trestnom konaní upravená myšlienka opravných prostriedkov, kde podstatu tvorí úmysel preskúmania napadnutého rozhodnutia orgánom vyššieho stupňa.

Dovolanie ako mimoriadny opravný prostriedok v trestnom práve procesnom predstavuje prelomenie zásady nezmeniteľnosti právoplatných rozhodnutí, nakoľko jeho úlohou je náprava právnych chýb. Dovolanie je možné podať proti právoplatnému rozhodnutiu súdu, ktorým bol porušený zákon alebo ak boli porušené ustanovenia o konaní, ktoré mu predchádzalo, z taxatívne vymedzených dôvodov, ktoré sú upravené v Trestnom

[4] Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. 1 Tdo 31/2012 zo dňa 13. júna 2012.

poriadku. Novelou Trestného poriadku zákonom číslo 262/2011 bol zmenený a doplnený aj inštitút dovolania. Boli rozšírené dôvody na podanie dovolania na Najvyšší súd a predovšetkým rozšírené oprávnenie ministra spravodlivosti na podanie dovolania.

Zoznam bibliografických odkazov

DRGONEC, J. 2015. *Ústava Slovenskej republiky – Veľký komentár. Teória a prax*. Bratislava : C. H. Beck. 2015. 1603 s. ISBN 978-80-89603-39-8.
KMEC, J. – KOSAŘ, D. – KRATOCHVÍL, J. – BOBEK, M. 2012. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vydání*. Praha : C. H. Beck. 2012. 1660 s. ISBN 978-80-7400-365-3.
WAGNEROVÁ, E. – ŠIMÍČEK, V. – LANGÁŠEK, T. – POSPÍŠIL, I. a kol. 2012. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s. 2012. 906 s. ISBN 978-80-7357-750-6.
Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.
Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. 1 Tdo 31/2012 zo dňa 13. júna 2012.
Nález ústavného súdu Slovenskej republiky č. IV. ÚS 414/2013 zo dňa 13. novembra 2014.
Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky č. III. ÚS 455/2015 zo dňa 22. septembra 2015.

Denisa Maková

Nový systém regulácie poisťovníctva – Solventnosť II

Abstrakt
Od 1 januára 2016 nastali účinnosťou nového zákona č. 39/2015 Z. z. zákona o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov zmeny v oblasti regulácie poistného trhu. Príspevok sa zaoberá novými požiadavkami na výkon poisťovacej činnosti, ktoré sa do nášho zákona dostali ako výsledok transpozície smernice Európskeho parlamentu a Rady 2009/138/ES z 25. novembra 2009 o začatí a vykonávaní poistenia a zaistenia.

Abstract
From 1st January 2016 occurred the new law no. 39/2015 Z. z. Insurance act and on amendments to certain legal, brought changes in the regulation of the insurance market. The paper deals with the new requirements to conduct insurance business, which were given to our law as a result of transposition of the Directive of the European Parliament and Council Directive 2009/138 / EC of 25 November 2009 on the taking up and pursuit of insurance and reinsurance.

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/138/ES z 25. novembra 2009 o začatí a vykonávaní poistenia a zaistenia pracovne označená ako Solventnosť II bola transponovaná až po jej novele smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2014/51/EÚ zo 16. apríla 2014. Účinnosť implementácie bola odsunutá až na 1. január 2016 kedy na Slovensku nadobudol účinnosť nový zákon o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov č. 39/2015 Z. z.. (ďalej len zákon o poisťovníctve).

Primárnym cieľom smernice je zvýšiť ochranu pre poistených a príjemcov poistného plnenia, zlepšiť reguláciu dohľadu nad poistným trhom, zvýšiť medzinárodnú konkurencie schopnosť poisťovateľov, zvýšiť integráciu poistného trhu EÚ ako aj vytvoriť koordinované pravidlá týkajúce sa reorganizácie a likvidácie poisťovní.

Z pôsobnosti smernice sú vyňaté malé poisťovne, ktorých hrubý výnos z poistného neprekračuje 5 mil. EUR, technické rezervy nepresahujú 25 mil. EUR, alebo poisťovne ktoré patria do skupiny a ich celkové technické rezervy nepresahujú 25 mil. EUR. Spätná pôsobnosť smernice sa nepripúšťa a preto poisťovne a zaisťovne, ktoré majú povolenie na základe predchádzajúcich smerníc, by mali zostať povolené aj po výkone tejto smernice.

Finančný dohľad nad poisťovňami smernica naďalej ponechala vo výlučnej pôsobnosti domovského členského štátu. Národná banka Slovenska ako kompetentný orgán na výkon dohľadu nad poistným ale aj celým finančným trhom zodpovedá za monitorovanie finančného zdravia poisťovní. Za tým účelom má vykonávať pravidelné skúmania a hodnotenia. Finančný dohľad nad poisťovňami predovšetkým zahŕňa preskúmavanie stavu solventnosti, stavu vytvorenia technických rezerv, stavu aktív a použiteľných vlastných zdrojov. Jednou z právomocí Národnej banky Slovenska sa stala aj možnosť výnimočne poisťovni nariadiť zvýšenie kapitálu nad úroveň kapitálovej požiadavky solventnosti, pričom takéto opatrenie je opatrením poslednej inštancie. Smernica ho preto pripúšťa iba v jednotlivo vymedzených prípadoch.[1]

---

[1]a) orgány dohľadu dospejú k záveru, že rizikový profil poisťovne alebo zaisťovne sa významne odchyľuje od predpokladov, z ktorých vychádza kapitálová požiadavka na solventnosť vypočítaná na základe štandardného vzorca v súlade s kapitolou VI oddielom 4 pododdielom 2, a:
i) požiadavka využiť vnútorný model podľa článku 119 je nevhodná alebo bola neúčinná; alebo
ii) v čase, keď sa čiastočný alebo úplný vnútorný model vypracováva v súlade s článkom 119;
b) orgány dohľadu dospejú k záveru, že rizikový profil poisťovne alebo zaisťovne sa významne odchyľuje od predpokladov, z ktorých vychádza kapitálová požiadavka na solventnosť vypočítaná na základe vnútorného

Novú reguláciu poisťovníctva by sme mohli rozdeliť do troch pilierov. Prvý pilier predstavuje kvantitatívne požiadavky na poisťovne, a to na oceňovanie aktív a záväzkov, požiadavky na technické rezervy, vlastné zdroje, investície, kapitálové požiadavky na solventnosť a minimálne kapitálové požiadavky.

Schopnosť poisťovne hradiť včas, v požadovanej výške a na požadovanom mieste všetky splatné záväzky je podstatnou náležitosťou pre oprávnenie vykonávať poisťovaciu činnosť, ako aj ovplyvňujúcim faktorom klientov pri výbere poisťovne v konkurenčnom prostredí. Poisťovne by vo vlastnom záujme mali aplikovať interný systém hodnotenia rizika a solventnosti, a za účelom transparentnosti by mali aspoň jedenkrát za rok verejnosti bezplatne sprístupniť dôležité informácie o svojej solventnosti a finančnom stave. Náležitosti takto zverejnenej správy o solventnosti a finančnom stave, ako aj výnimky zo zverejňovaných údajov , sú uvedené v §33 a §34 zákona o poisťovníctve.

Kapitálové požiadavky uložené smernicou Solventnosť II obsahujú princíp výpočtu, predpoklady výpočtu a frekvenciu výpočtu kapitálovej požiadavky na solventnosť (SCR) a minimálnej kapitálovej požiadavky na solventnosť (MCR). Samotný spôsob výpočtu Komisia stanovila delegovaným nariadením Komisie (EÚ) 2015/35 a spočíva v rizikovo orientovanom prístupe pri predpoklade 0,5 percentnej pravdepodobnosti, že likvidácia poisťovne nastane počas jedného roka. Pri výpočte kapitálovej požiadavky na solventnosť (SCR) sa zohľadňujú všetky materiálne a kvalifikovateľné riziká, a to trhové riziko, riziko zlyhania protistrany, upisovacie riziko životného, neživotného a zdravotného poistenia, riziko nehmotného majetku a operačné riziko. (prípadne doplň definície rizík)

Výpočet poisťovne vykonávajú podľa štandardného vzorca alebo podľa ich interného modelu po predchádzajúcom súhlase orgánu dohľadu. (cit. Poist. Rozhľady XXI/2015 5-6)

Výsledok výpočtu sú povinné raz ročne oznámiť Národnej banke Slovenska.

Nová smernica má oproti pravidlám smernice Solventnosť I. určité výhody, a to najmä, že odráža všetky riziká, ktorým je poisťovňa vystavená (teda aj trhové, kreditné a operačné riziko), nie je závislá na účtovných princípoch a zohľadňuje súvislosti medzi jednotlivými rizikami. Na druhej strane je potrebné povedať, že takto prísne nastavení pravidlá regulácie poisťovníctva môžu znížiť záujem poisťovní preberať niektoré druhy rizík, spôsobiť zvýšenie cien poistných produktov v niektorých poistných odvetviach, zvýšenie poistného pri konkrétnom segmente poistníkov predstavujúcich vyššie riziko, alebo dokonca môže predstavovať zánik malých poisťovní.

Druhý pilier smernice zahŕňa kvalitatívne požiadavky a dohľad. Vrámci neho sa kladie dôraz na systém správy a riadenia. Poisťovne sú povinné aplikovať účinný systém riadenia rizík a začleniť ho do organizačnej štruktúry ako aj do rozhodovacích procesov. Systém riadenia rizík v zmysle článku 44 Smernice Solventnosť II zahŕňa minimálne tieto oblasti: upisovanie rizík a tvorbu rezerv; riadenie aktív – záväzkov; investície, najmä deriváty a podobné záväzky; riadenie rizika likvidity a koncentrácie; riadenie operačného rizika; zaistenie a iné techniky zmierňovania rizika.

---

modelu alebo čiastočného vnútorného modelu v súlade s kapitolou VI oddielom 4 pododdielom 3, pretože určité kvantifikovateľné riziká sú zachytené nedostatočne a úprava modelu s cieľom lepšie zohľadniť daný rizikový profil sa nevykonala v primeranej časovej lehote; alebo

c) orgány dohľadu dospejú k záveru, že systém správy a riadenia poisťovne alebo zaisťovne sa významne odchyľuje od noriem stanovených v kapitole IV oddiele 2, a že tieto odchýlky bránia poisťovni alebo zaisťovni, aby správne určila, merala, sledovala, riadila a vykazovala riziká, ktorým je vystavená alebo ktorým by mohla byť vystavená, a je nepravdepodobné, že samotné uplatňovanie iných opatrení dostatočným spôsobom vylepší nedostatky v primeranej časovej lehote.

Kvalitatívne požiadavky na poisťovne zahŕňajú ich výkon vlastného posudzovania rizika a solventnosti, výkon vnútornej kontroly, vnútorného auditu, aktuársku funkciu a zverejňovanie výkonu svojej činnosti. Ustanovenia smernice kladú dôraz na kvalitný, dôsledný a efektívny výkon týchto činností ako aj na účelný výkon dohľadu.

V súlade s článkom 273 Delegovaného nariadenia Komisie (EÚ) 2015/35 z 10. októbra 2014, ktorým sa dopĺňa smernica Solventnosť II musia poisťovne a zaisťovne zaviesť, vykonávať a udržiavať zdokumentované koncepcie a vhodné postupy na zabezpečenie toho, aby všetky osoby, ktoré skutočne riadia podnik alebo majú iné kľúčové funkcie, po celý čas spĺňali požiadavky týkajúce sa odbornosti a vhodnosti v zmysle článku 42 smernice Solventnosť II.[2] Odbornosť a vhodnosť osôb v kľúčových funkciách teda poisťovne posudzujú same podľa kritérií určených v smernici. Na rozdiel od predchádzajúcej úpravy v súlade s opatrením Národnej banky Slovenska č.1/2016 je postačujúce zaslanie výkazu (príloha 4 Opatrenia) o ustanovení konkrétnej osoby do funkcie a na jej schválenie a ustanovenie do funkcie nie je potrebný predchádzajúci súhlas Národnej banky Slovenska. Poisťovne majú iba notifikačnú povinnosť pričom v prípade, že Národná banka Slovenska vyhodnotí nevhodnosť ustanovenej osoby môže jej výkon činnosti zamietnuť.

Pod tretí pilier smernice môžeme zaradiť uverejňovanie informácií smerom k orgánu dohľadu za účelom umožnenia jeho výkonu, ako aj smerom ku klientom poisťovne pre transparentný prehľad o jej stave a činnosti.

Nové požiadavky na činnosť poisťovní a zaisťovní predstavujú rozsiahly zoznam konkrétnych povinností, ktoré sú im ukladané počas celej doby ich činnosti. Poisťovne mali dostatok času na oboznámenie sa so znením smernice Solventnosť II ako aj na zabezpečenie súladu ich interných predpisov s kvantitatívnymi a kvalitatívnymi požiadavkami smernice. Smernica by tak mala zabezpečiť aby na finančnom trhu ostali len finančne zdravé poisťovne a zaisťovne, ktoré budú pri výkone činnosti uplatňovať transparentný prístup voči orgánu dohľadu ako aj voči verejnosti.

[2] DELEGOVANÉ NARIADENIE KOMISIE (EÚ) 2015/35 z 10. októbra 2014, ktorým sa dopĺňa smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/138/ES o začatí a vykonávaní poistenia a zaistenia (Solventnosť II) - čl. 273

Filip Hrmo[1]

Základy medzinárodného finančného práva

The fundamentals of international financial law

Kľúčové slová
Finančné právo. Finančnoprávne inštitúty. Finančná norma. Medzinárodné transakcie.

Abstrakt
Príspevok sa zaoberá finančnoprávnymi normami rôznych právnych úprav, ktoré sú základom pre medzinárodné finančné právo ako právnu vedu de lege ferenda. Autor zvolil interdisciplinárny prístup, ktorým objasňuje základy medzinárodného finančného práva, podmienky a hlavné dôvody jeho vzniku. V príspevku sa rozpracovaním nevýhod súčasnej právnej koncepcie poukazuje na opodstatnenosť a aj na dôležitosť medzinárodnoprávnej zodpovednosti za škodu vyplývajúcej z medzinárodných finančných vzťahov. Prináša pohľad na výhody jednotnej kodifikácie noriem medzinárodného finančného práva z pohľadu právnej teórie a novej finančnoprávnej vedy. Článok kladie dôraz aj na pramene noriem medzinárodného finančného práva, ktoré vychádzajú z právnych predpisov a pravidiel platných na medzinárodných finančných trhoch upravujúcich medzinárodné finančné transakcie v spojitosti s právnou vedou a právnymi zvyklosťami. V dôsledku rozvoja trhového hospodárstva sa vyžadujú podmienky praktickej aplikácie právnych noriem a unifikácia práva v rámci medzinárodného finančného trhu.

Key words
Financial law. Institutes of financial law. Financial norm. International transactions.

Abstract
The article deals financial and legal norms of different legal regulations, which are the basis for the international financial law as a legal science de lege ferenda. The author has chosen an interdisciplinary approach, which explains the basics of international financial law, the conditions and the main reasons for its creation. The article elaborating on the disadvantages of the actual legal conception point out justness and importance of international legal liability arising out of international financial relations. It provides insight into the benefits of a uniform codification of the rules of international financial law from the perspective of legal theory and a new science of financial law. The article pays attention to the source of the norms of international finance law, which are based on the laws and rules applicable to international financial markets regulating international financial transactions in connection with the jurisprudence and legal practice. Due to the development of a market economy required conditions for practical application of legal norms and unification of law in the international financial market.

Úvod

V časoch finančnej krízy je najväčšia pozornosť zameraná na čísla ako napríklad na hodnoty akciových indexov, cien akcií, kapitálových koeficientov a na bankové účty. Taktiež je možné pozorovať, ako sa sledom udalostí objavujú rôzne názvy finančných inštitúcií najmä súkromného charakteru so zverejnenou analýzou ich finančnej bilancie. Myslím si, že finančné inštitúcie, ktorých názvy sa objavujú v masmédiách ťažia aspoň z reklamy, lebo aj zlá publicita je stále publicita. V každom prípade nie je potrebné pochybovať o to, aký scenár nastane pre jednotlivé štáty a ich ekonomiky. Tie sa zotavia a finančné trhy sa preskúpením budú opäť rozširovať dodržujúc globalizačný trend. Podľa Alana Greenspana sa tento jav dá popísať ako iracionálne neviazanosti. Problematiku zaoberajúcou sa iracionálnymi neviazanosťami v oblasti finančnoprávnych noriem má riešiť medzinárodné finančné právo, ktoré bude aj naďalej predmetom štúdia a aplikácie.

V dohľadnej budúcnosti sa bude presadzovať postup s cieľom pomôcť odstrániť následky zlyhania z nedávnej neviazanosti pri zachovaní podnikania v rámci finančných trhov. Právnici sa momentálne stretávajú s problémami v súvislosti globálne finančnotrhovým právom. Preto je potrebné systematicky predložiť nástroje na riešenie problémov v danej

---

[1] JUDr. Filip Hrmo, právnik Finančnej správy Slovenskej republiky

oblasti, najmä výskumom medzinárodného finančného práva v budúcnosti. Medzinárodné finančné právo je oblasť moderného práva, ktoré môže byť považované ako samostatná disciplína predstavujúcu oblasť práva, ktorá je tvorená súborom pravidiel nielen celkového súčtu vnútroštátnych právnych predpisov, ale aj z uznávaných pravidiel medzinárodného práva verejného. Podľa mňa má táto špecifická oblasť práva podkladové aktíva, jednotiacu tému, metódy a prístupy, ktoré sú identifikovateľné ako jej základné zložky.

Zároveň je potrebné spomenúť, že nie je možné tvrdiť, že medzinárodné finančné právo predstavuje právny systém samostatný a nezávislý od regionálnych právnych systémov jednotlivých štátov. Ale je možné súhlasiť s tvrdením, že medzinárodné finančné právo je jednotným názvom pre oblasti práva majúce výraznú autonómnu metodológiu, ktorá môže byť vyjadrená ako identifikovateľný súbor pravidiel a finančnoprávnych noriem v oblasti finančného práva v medzinárodnom poňatí. Základným východiskom pre finančné právo je skutočnosť, že realizácia finančných vzťahov sa uskutočňuje v rámci limitov, ktoré sú dané právnym poriadkom štátu. Veď práve právne normy štátu a nadštátnych útvarov konštruovali najpodstatnejšie vlastnosti príslušných finančných vzťahov – t.j. všeobecnú záväznosť a vynutiteľnosť. S tým súvisí aj to, že k vzniku a realizácii finančných vzťahov dochádza v podmienkach existujúcej finančnej sústavy, ktorá je uplatňovaná v rámci sústavy ekonomických kategórií z oblasti financií a v danej štruktúre finančných orgánov. Finančnoprávne predpisy zakotvujú určitú sféru hospodárskych procesov, resp. vzťahov, ktoré sú následne transformované do príslušných ekonomických kategórií. V základnom význame sa dá povedať, že všetky právne predpisy premietajú vzťahy, ktoré vznikajú na ekonomickom základe danej spoločnosti do sveta práva. Už pri samotnej normotvorbe sa vychádza z ústavnoprávnej podstaty spoločenského a ekonomického zriadenia štátu. Súčasní autori sa zhodujú v tom, že spätosť ekonomických kategórií s finančným právom možno badať aj v tom, že finančnoprávne normy patria k nástrojom hospodárskej politiky, že sa opierajú o teoretické i praktické politicko-ekonomické poznatky, nakoľko hospodárska politika je súborom opatrení pre riadenie a ovplyvňovanie ekonomického rozvoja na trvaloudržateľnom princípe.

Dôležitým východiskom sú pravidlá uplatňujúce sa na medzinárodných finančných trhoch, poskytujúce vhodný pragmatický pohľad na to, z čoho medzinárodné finančné právo v skutočnosti čerpá najviac. Podľa názorov odborníkov na finančné transakcie by s najväčšou pravdepodobnosťou predstavovalo súčet všetkých príslušných právnych predpisov pre medzinárodné finančné transakcie, ktoré sa podieľajú na samotnej transakcii a sú právne relevantné. Prečo sú relevantné, nie je nevyhnutne naliehavá otázka, ktorá by si vyžadovala teoretický základ v podobe právneho zakotvenia. Mali by skôr vychádzať z dlho zaužívanej právnej praxe a byť súčasťou právneho povedomia. Pred výskumom tohto aspektu by mohlo byť vhodné zamerať sa na teoreticko-všeobecnú rozpravu s odkazom právnu prax.

Medzinárodné finančné transakcie, kedysi považované za najmodernejšie právne technológie, sú dnes typom s ktorými sa mladší právni profesionáli zaoberajú čoraz častejšie. Pri medzinárodnom úvere podľa anglického práva medzi bankou a čínskou spoločnosťou začlenenou pod americké právo v New Yorku, ktorá je dlžnou talianskej materskej spoločnosti je možné pozorovať, že medzinárodné finančné transakcie sú náročnou právnou problematikou. Z teoretického pohľadu sú právne systémy v medzinárodnom finančnom vzťahu v danej situácii zamerané jednotlivo. Anglická právna úprava vymedzuje zákon o úverovej zmluve, štátny alebo federálny americký zákon upravuje právo veriteľa, čínske zákonodárstvo zakotvuje právo dlžníka a talianske právne predpisy poskytujú právo ručiteľovi. Tento právny multi-systém je typický v cezhraničnom kontexte, v ktorom sa medzinárodné financie spravujú. Daná situácia vytvára preukázateľne zložitejší súbor právnych okolností, než by tomu bolo v prípade, keby bol úver poskytovaný dlžníkovi bankou

z rovnakej jurisdikcie a bol spravovaný miestnymi zákonmi. V tomto prípade by bola použiteľným prameňom práva vzťahujúci sa iba na jedno miesto, národná úprava daného právneho poriadku. V cezhraničnej situácii prichádza ku komplikáciam pri krížení právnych systémov, ktorých sa to týka, v súvislosti s početným definovaním zdrojov platných právnych predpisov. Je veľké množstvo príslušných právnych úprav ovplyvňujúcich právny výsledok pre danú právnu situáciu konkrétnej transakcie a každý právny systém nezávisle generuje platné pravidlá a predpisy. Je potrebné vychádzať z správneho posúdenia, pri ktorom rozpoznateľne prevláda princíp usporiadania. Obvyklým spôsobom hodnotenia tejto situácie je, že sa zhodujú všetky právne predpisy v každom právnom systéme a ich aplikácia bude použitá v správnom kontexte. Z toho vyplýva, že na pravidlá k zmluve o úvere by sa použilo anglické právo, talianske právo určí zákonnosť, platnosť a vymáhateľnosť právnej záruky, pod čínske právo by spadali prípadné vzniknuté problémy k dlžníkovi a z hľadiska amerického práva by sa vychádzalo vo vzťahu spôsobilosti na právne úkony veriteľa.

Z tohto prístupu existuje základné koncepčné riešenie spoločných zákonov v oblasti medzinárodného finančného práva. Jednotlivé zákony existujú samostatne, ale len v situácii právnych medzier a v konkrétnom časovom období sa prepájajú. Tento náhľad do právnej oblasti slúži pre účelové praktické využitie v právnej praxi, čím umožňuje profesionálom riešiť právne situácie v oblasti medzinárodných financií z väčšej časti príslušným vhodným spôsobom. Identifikujú sa ním zdroje, ktoré sú relevantné pre akékoľvek medzinárodné finančné transakcie a mechanizmy fungovania samotných finančných trhov. Aktuálna právna koncepcia je v súčasnej dobe dynamického rozvoja neadekvátna. Existuje celý rad nevýhod, ktoré vznikajú zo súčasného právneho referenčného rámca. Ja sa teraz pokúsim ich objasniť, vysvetliť a zároveň tým zvýrazniť potrebu rozvoja myslenia v intenciách medzinárodného finančného práva.

Prvou nevýhodou danej medzinárodnoprávnej situácie je praktický prístup práva. Hlavným rysom paradigmy je, že medzinárodnoprávna obec sa spolieha na právnika so znalosťou každého právneho systému. Logicky je to považované za jeho nevyhnutnú vlastnosť, aby sa bolo možné správne určiť do akej miery jednotlivé príslušné právne poriadky môžu byť právne relevantné v rámci preskúmania danej právnej situácie. V praxi sa často stáva, že spoliehaním sa na skúsenosti z dlhoročnej právnej praxe, právnik môže mať adekvátne pochopenie atribútov rôznych právnych systémov. Je to tak aj v prípade už spomínanej zmluvy o úvere, pri ktorej problémy vznikajú z jednotlivého prístupu rôznych právnych systémov a poznania ich účastníkov a právnikov. V rámci konania o zmluve nastáva jav, kedy pre jednu stranu sa dohoda dokončená skôr ako pre druhú stranu, a vychádza sa z právneho stavu, že všetky právne problémy boli identifikované a vyhodnotené. V danom okamihu je zjavné, že súčasná zmluvná ponuka nemusí byť presne rovnaká ako v predchádzajúcej právnej zmluvnej situácii vo všetkých príslušných detailoch. V každej zmluvnej jurisdikcií môže táto okolnosť viesť k rozdielnym právnym predpisom platným v danom prípade (a to aj v prípade, že nový prípad je len mierne odlišný od svojho predchodcu).

Jednou z metód, ktorá sa používa za účelom, aby sa zabránilo tomuto nebezpečenstvu, pre každú jednotlivú medzinárodnú transakciu, je spoľahnúť sa na radu miestneho právneho poradcu z jurisdikcie, ktorá sa líši od svojej vlastnej. Prostredníctvom vhodného formálneho právneho názoru miestny poradca v pozícii právnika preskúma dohodu s dôrazom na nevyhnutné detaily, princípy a rámec vyplývajúci z rôznych právnych systémov. Je to subjektívny pohľad advokáta, ktorý považuje za relevantný na konkrétnu transakciu. Je potrebné spomenúť, že daná stratégia je štandardom, pretože pokrýva základné potreby právnika obsahujúce právne poznatky príslušných právnych predpisov vzťahujúcich sa na otázky v dohode.

Avšak v praxi takáto stratégia nie je vhodná pre dokončenie špecifického právneho posúdenia, pretože môže vzniknúť riziko, že všetky právne rady vo všetkých jurisdikciách nemusia byť rovnakej kvality a spoľahlivosti (názor je len tak dobrý, ako ho poskytuje samotný právnik). Je tu tiež problém spojený s charakterom právnika v danej právnej otázke, pretože právnici poskytujúci názory v niektorých jurisdikciách majú prísnu zodpovednosť za chyby (pre jednotlivca aj spoločnú pre právnikov). Ako príkladom je možné uviesť priamu zodpovednosť za akékoľvek nedbalé vyhlásenie vo svojich právnych stanoviskách, na rozdiel od právnych kolegov iných jurisdikcii, v ktorých sa vylučuje zodpovednosť za právne chybné vyhlásenia a stanoviská z nedbanlivosti. Niektoré jurisdikcie vyžadujú iba, že stanovisko sa vydáva v dobrej viere alebo z poctivého presvedčenia, že právne vyhlásenie alebo stanovisko je správne pre predmet preskúmania danej situácie. Či už sú poskytované v dobrej viere alebo, alebo nie, nie je právny problém. Právne stanovisko je len názor.

Na druhej strane pri záväzkovom práve je možné žalovať náhradu škody od právnika alebo jeho firmu (škoda môže byť aj značná) a v danom prípade sa právny názor považuje skôr za podobný záväzkom. Z toho vyplýva, že právne stanovisko vydané z jurisdikcie, kde nie je právny názor zakotvený ako záväzok môže, právom alebo neprávom, byť považovaný niektorými inými jurisdikciami ako právny názor menšej kvality a hodnoty. Bez pochybovania o celkovej kvalite jednotlivých právnikov z jurisdikcie bez protiprávnej zodpovednosti (samozrejme vzdelávanie, skúsenosti a ich nasadenie, prispieva k dobrej kvalite právnikov, nie strach zo zodpovednosti), je právny názor menej vierohodný. Naopak je pravdou, že v týchto jurisdikciách, kde nie sú inštitucionalizované zodpovednostné stimuly, tlačia profesionálov k vyhýbaniu sa byť žalovaný len osobné, etické a profesionálne inštinkty súvisiace s právnou morálkou.

V trhových podmienkach medzinárodnofinančných transakciách nie je možné sa spoliehať na dané právne inštinkty. Inými slovami, spoľahlivosť právnych stanovísk vydaných v jurisdikciách bez právnej názorovej zodpovednosti v každom jednotlivom prípade môže byť prinajmenšom rovnako dobrá, alebo lepšia, ako spoľahlivosť stanovísk vydané v jurisdikcii so zodpovednosťou. V praxi niektorí predsa len môžu pozorovať, že podiel tých, ktorí nie sú obzvlášť pozorní, technicky bezchybní alebo komplexne relevantní, môže byť vyšší ako v jurisdikciách bez zodpovednosti.

Pri svojom výskume nie som si vedomý, že sú k dispozícii konkrétne štatistiky o porovnávaní právnej spoľahlivosti. Avšak, základný rozdiel je len jeden. Prvá skupina právnych názorov môže viesť k právnej zodpovednosti, zatiaľ čo iný nevedie. Tým, že existujú tzv. "tvrdé" sankcie za zodpovednosť, niektoré právne názory potenciálne poskytujú pridanú hodnotu do tej miery, že vytvárajú peňažnú náhradu (náhradu škody) za duševnú nepresnosť. Nemôžeme si byť istí, že je to v súlade s právnym poriadkom, ale v prípade, že nie je, kompenzácia je k dispozícii. Tam, kde neexistuje žiadna právna zodpovednosť, možno vyvodiť len sankcie dobrej povesti tzv. "soft" sankcie. Aj keď tento druh sankcie je považovaný za vysoko účinný v transparentných medzinárodných trhoch, nie je veľkým prínosom do budúcnosti pre klientov. Je zrejmé, že efektívna hodnota tvrdých sankcii je funkčnou na základe ekonomického postavenia a zázemia poskytovateľa stanoviska.

Vznik spoločnosti s ručením obmedzeným zameraných na poskytovanie právnych služieb v posledných rokoch obmedzila ustanovenia o výške náhrady škody, ktoré sú k dispozícii za chybné stanoviskách (no nie neobmedzené pre obchodnú spoločnosť ako celok, ale sú ohraničujúce zodpovednosť každého zúčastneného partnera do tej miery, ako je predpísané v konštitutívnych dokumentoch spoločnosti). Takže z hľadiska z pohľadu klienta, hodnota poistenia zodpovednosti je možno menšia, než tomu bolo predtým. Avšak už nie je potrebné sa obávať akéhokoľvek rizika zo spoločného partnerstva kvôli nedostatočnej

odbornosti jedného zo svojich partnerov. Prirodzene táto skutočnosť nijako zásadne nemení povahu problému, pretože pokrytie bude stále bežne k dispozícii v rozsahu len v prípade, že je záväzok zo zákona.

Ďalším dôležitým aspektom je, aby sa zvážilo, že aj v prípade, kde sú súdne stimuly pre vysoké štandardy právnej starostlivosti, zodpovednostné pokrytie poskytované z právnych stanovísk nie je nikdy kompletné ani v najlepšom prípade. Stanoviská majú skôr sklon byť vysoko technickými dokumentmi zameriavajúcimi na konkrétne detaily zmluvy, právne vzťahy alebo právne ustanovenia, ako všeobecná analýza transakcie alebo právnej situácie v celom rozsahu. Sú odpoveďou len na tie právne otázky vznesené v stanovisku, ktorými sa právnik zaoberal. Preto sa domnievam, že stanovisko obsahuje len všeobecné a obšírne názory, ktoré nie sú nikdy náhradou za právne poradenstvo.

Zdá sa, že konsolidovaná prax v medzinárodnofinančných transakciách poskytuje právne posudky so štruktúrou tripartity. Koncepčne (a veľmi často, vizuálne) sa v prvej časti stanoviska odborník venuje artikulačným predpokladom. Tie zahŕňajú zoznam tých právnych a faktických predpokladov, ktoré tvoria základ stanoviska. Položky zahrnuté do tejto časti sa týkajú špecifických prvkov pri preskúmavaní právnej situácie. Tieto sú vo všeobecnosti vyhlásené za predpoklady pre platné k danému stanovisku. Keďže existencia rozdielnych faktov môže radikálne zmeniť právnu situáciu (niektoré skutočnosti môžu byť nezverejnené, alebo snáď byť ani známe pre zúčastnené strany), tento opatrný prístup je pochopiteľný.

Typické výhrady obsiahnuté v druhej časti zahŕňajú: predpoklady vo vzťahu k povahe a forme dokumentácie dôležité pre účel stanoviska; predpoklady pokiaľ ide o preskúmanie pravosti dokumentov; predpoklady vo vzťahu k riadnej existencii oprávnenia od spoločnosti, nevyhnutné povolenia a súhlasy; predpoklady v súvislosti s umiestnení niektorých zainteresovaných strán, miesta plnenia a rôzne ďalšie faktické záležitosti.

Po tejto časti zvyčajne nasleduje tretia sekcia v podobe výpisu právnej kvalifikácie. Tá bežne poskytuje veľké množstvo právnych výnimiek v súvislosti s právnymi zásadami. Za normálnych okolností v kvalifikácii sú uvedené jurisprudenčné oznámenia alebo právne predpisy, ktoré obmedzujú alebo lepšie definujú všeobecné právne zásady. Je zrejmé, že právne princípy sa vzťahujú na akékoľvek podnikanie Transakcie v rámci skúmania budú s výhradou ustanovení insolvenčného zákona všeobecne vzťahujúce sa na veriteľa a na uvážení súdu. Samotné ustanovenie kvalifikácie je účinnejšie a bezproblémovejšie, ak sa znenie uvedie vo všeobecnej forme s konečným prihliadnutím v hlavnom texte právneho stanoviska. Pravidelný znak medzinárodných názorov je, že jednej alebo viacerým kvalifikáciám sú venované limity, pri ktorých sa príslušný súd môže prikloniť k voľbe práva. Ako medzinárodné zmluvy formulovať, aké ustanovenia používať, ako znížiť rizikové faktory, sú hlavnými otázkami pri výbere práva a vhodnosti jeho používania pri tvorbe zmlúv. Existencia cudzieho prvku vyplýva z globalizácie v rámci obchodných vzťahov. Je zrejmé, že súkromnoprávne ako aj obchodné vzťahy s cudzím prvkom je potrebné riešiť odlišne od tých istých vzťahov neobsahujúcich cudzí prvok. Tieto normy umožňujú a najmä uľahčujú medzinárodné obchodné transakcie. Priame normy upravujú výlučne súkromnoprávne vzťahy s cudzím prvkom. Už z názvu je zrejmé, že priame normy obsahujú hmotnoprávnu úpravu povinností ako aj práv účastníkov zmluvného vzťahu. Používajú sa priamo, bez predchádzajúcej aplikácie kolíznych noriem. Prostriedkom priamej metódy sú priame normy. Je teda zrejmé, že ich funkcia je bezprostredná hmotnoprávna úprava vzťahov.

Za základné znaky priamych právnych noriem vo vzťahoch s medzinárodným prvkov považujeme: bezprostrednú úpravu – neodkazujú na iné normy, úpravu výlučne súkromnoprávnych vzťahov, bezprostredné použitie – nepredchádza im použitie kolíznej normy, t.j. používajú sa priamo. Prameňmi práva pre priame normy sú medzinárodné dohody,

rozhodnutia orgánov medzinárodných organizácií a pod. Vyplýva to zo skutočnosti, že je potrebné zabezpečiť prednosť priamych noriem s vyššou právnou silou pred kolíznymi normami ako aj pred vnútroštátnymi normami. Do kategórie priamych noriem zaraďujeme aj normy vychádzajúce z pomocných prameňov práva medzinárodného práva, napr. obchodné zvyklosti, formulárové zmluvy a pod. V prípade, že priama norma vznikla spôsobom zaväzujúcim zúčastnené štáty (medzinárodné zmluvy, uznesenie orgánu medzinárodnej organizácie a pod.) sú dotknuté štáty povinné uviesť takúto normu do svojho právneho poriadku a zaistiť ich používanie. Takto prijaté priame právne normy sú teda následne aplikované ako tuzemské normy.

V súčasnej etape globalizácie a integrácie, predovšetkým v európskych krajinách, niektoré oblasti hmotnoprávnych vzťahov sú v rôznych právnych poriadkoch upravené príslušným súborom priamych právnych noriem. Dochádza tak k unifikácii hmotného práva. Tento druh priamych právnych noriem označujeme ako medzinárodne unifikované (zjednotené) priame normy. Predmetom úpravy priamych noriem sú súkromnoprávne vzťahy s medzinárodným prvkom. Je zrejmé, že ide predovšetkým o vzťahy spojené s ekonomickými aktivitami. V oblasti zmlúv ide predovšetkým o zmluvy týkajúce sa: medzinárodnej kúpy tovaru a jeho prepravy, medzinárodnej prepravy, autorských práv.

Záver

Budúcnosť medzinárodného finančného práva ako samostatného právneho odvetvia je postavená na jednotlivé rýchlo rozvíjajúce sa pododvetvia, ktoré poukazujú na potrebu prijímania nových právnych úprav. Súčasný smer finačnoprávnych inštitútov je orientovaný najmä na hospodárstva členských štátov patriacich do svetovej globálnej ekonomiky, ktoré si stanovujú prostredníctvom medzinárodných organizácii a európskych inštitúcii trendy v oblasti finančného práva. Pri kľúčových determinantoch súčasného vývoja, je potrebné zdôrazniť, že právna metodológia je v podstate zameraná na poskytovanie nástrojov pre predikciu, v možnom rozsahu na právnu a obchodnú výmenu. Nie je to len zhrnutie a preskúmanie súčtu všetkých jednotlivých súborov hmotnoprávnych právnych predpisov, ale aj prepojenie s podmnožinou súvisiacich pravidiel medzinárodného práva súkromného. Podľa môjho názoru má medzinárodné finančné právo zvláštnu povahu, s črtajúcimi sa znakmi odboru akademického štúdia. Jeho miesto na právnej mape sa vyznačuje vlastným právnym predmetom, ktorý je odlišný v porovnaní s predmetom finančného práva a medzinárodného práva nefinančného. Je samostatnou disciplínou stretu finančných zákonov využívajúcich porovnávacie právo ako styčný bod. Tento právny stav tiež predstavuje priestor pre unikátnu právnu metodiku, nové nástroje a mechanizmy finančno-právneho pôsobenia v medzinárodnom kontexte.

Zoznam bibliografických odkazov

Alexander, K. (ed.) 2012. Research Handbook on International Financial Regulation. Elgar: Cheltenham. 2012.

Alexander, K., 2011. Rebuilding International Financial Regulation and Basel III. Journal of Banking Law and Banking, 23.2011. No. 5, pp. 337-344.

Babčák,V. 1993. Slovenské finančné právo, I. diel, I. vydanie, Vysokoškolské učebné texty, UPJŠ, 1993. 201 s. ISBN 80-7097-260-2.

Babčák V. a kol. 2008. Finančné právo a finančná správa. EPOS: Bratislava, 2008. 447 s. ISBN 978-80-8057-778-0.

Bakeš, M. 2006. Finanční právo, IV. Aktualizované vydání, C.H.Beck: Praha, 2006. 721 s. ISBN 80-7179-667-0.
Balko, L. 2007. Teoretické základy finančného práva. BoArt: Bratislava, 2007. 370 s. ISBN 978-80-968640-2-7.
Bamford, C.G. 2011. Principles of International Financial Law. Oxford: Oxford University Press, 2011.
Beňová, E. a kol. 2007. Financie a mena. Iura Edition: Bratislava, 2007. 392 s. ISBN 80-8078-031-5.
Brummer, C. 2011. How International Financial Law Works (and How It Doesn't). Georgetown: Law Journal, 99. pp. 257-327.
Buckley, R.P. 2008. International Financial System: Policy and Regulation. Kluwer Law International: Alphen aan den Rijn,2008.
Buckley, R.P. 2011. From Crisis to Crisis: the Global Financial System and Regulating Failure. Kluwer Law International: Alphen aan den Rijn, 2011.
Ferran, E. (ed.) 2012. The Regulatory Aftermath of the Global Financial Crisis. Cambridge. Cambridge University Press.2012.
Giovanoli, M. 2010. The International Financial Architecture and Its Reform after the Global Crisis, in M. Giovanoli (ed.). 2010. International Monetary and Financial Law: The Global Crisis, Oxford, Oxford University Press, 2010, pp. 3-39.
Giovanoli, M. 2011. A New Architecture for the Global Financial Market: Legal Aspects of International Financial Standard Setting, in A.H. Qureshi (ed.). 2011. International Economic Law: Critical Concepts in Law, Vol. 2, New York, NY, Routledge, 2011, pp. 195-251.
Grant, W. 2012. The Consequences of the Global Financial Crisis: the rhetoric of reform and regulation. Oxford. Oxford University Press, 2012.
Grúň, L., Pauličková, A. 2003. Finančnoprávne inštitúty. Eurounion: Bratislava, 2003. 252 s. ISBN 80-88984-49-1.
Lastra, M.R. 2010. Legal Implications of International Monetary Stability. Oxford: Oxford University Press. 2010. pp. 447-501.
Scott, H.S. and A. Gelpern (eds.) 2012. International Finance : Transactions, Policy, and Regulation, New York: NY, Foundation Press Thomson Reuters, 2012.
Svoboda, J. 2000. Slovník finančného práva, Bratislava: Poradca podnikateľa, spol. s.r.o., 2000. 864 s. ISBN 80-88931-06-1.
Šlosár, R. Šlosárová, A., Majtán, Š. 1992. Výkladový slovník ekonomických pojmov, Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1992. 318 s. ISBN 80-08-01609-4.
Wymeersch, E., K.J. Hopt and G. Ferrarini (eds.) 2012. Financial Regulation and Supervision: a Post-Crisis Analysis. Oxford: Oxford University Press, 2012.

Lucia Juhásová[1]

Špecifiká daňového exekučného konania

Specifics of the tax execution procedure

Kľúčové slová
daňové exekučné konanie, zásady daňového exekučného konania, daňový poriadok, daňový dlžník, správca dane

Abstrakt
Hlavným cieľom tohto príspevku je charakterizovať daňové exekučné konanie a jeho špecifiká. Príspevok je rozdelený do štyroch kapitol. Prvá kapitola sa venuje právnej úprave daňového exekučného konania. Druhá kapitola sa venuje základným zásadám daňového exekučného konania. Tretia kapitola sa venuje priebehu daňového exekučného konania a vo štvrtej kapitole je špecifikovaná medzinárodná pomoc pri vymáhaní daňových pohľadávok.

Keywords
tax execution procedure, principles of tax execution procedure, Tax Code, tax obligor, tax administrator

Abstract
The main objective of this study is to characterize the tax execution procedure and its specifics. The paper is divided into four chapters. The first chapter is devoted to regulating tax enforcement proceedings. The second chapter focuses on the basic principles of tax enforcement proceedings. The third chapter deals the tax execution procedure and in the fourth chapter international assistance for recovery is specified.

Úvod

Povinnosťou každej fyzickej a právnickej osoby, ktorá má príjem (zdaniteľný prijem v zmysle zákona o dani z príjmov) je platenie daní štátu, resp. obci. Na strane druhej je jednou z hlavných funkcii a úloh štátu vyberať, resp. zabezpečovať výber daní. Úlohou finančnej správy je zabezpečiť efektívny výber daní, ktorý zabezpečí príjem smerujúci do štátneho rozpočtu.

V prípade, ak si daňový dlžník dobrovoľne a včas nesplní svoju daňovú povinnosť, správca dane je oprávnený vynútiť si túto povinnosť od daňového dlžníka, a to prostredníctvom inštitútu daňového exekučného konania upraveného zákonom č. 563/2009 Z.z. o správe daní (daňový poriadok) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „Daňový poriadok“). Daňové exekučné konanie je upravené v § 88 až § 153 Daňového poriadku. V zmysle zákona sa daňovým exekučným konaním rozumie „*konanie, v ktorom správca dane z úradnej moci vymáha daňový nedoplatok, iné peňažné plnenie uložené rozhodnutím, exekučné náklady a hotové výdavky*“[2].

K daňovej exekúcii pristupuje správca dane z úradnej moci. Z uvedeného vyplýva, že na začatie daňového exekučného konania nie je potrebné poverenie súdu (ani iného orgánu) ako je to v prípade výkonu exekúcie súdnym exekútorom podľa Exekučného poriadku (zákon č. 233/1995 Z.z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti).

Faktom, resp. podnetom na začatie daňového exekučného konania je existencia daňového nedoplatku. Daňovým nedoplatkom sa v zmysle zákona rozumie suma dane, ktorá nebola zaplatená v lehote splatnosti alebo nebola v lehote splatnosti uhradená v takej výške ako mala byť. V rámci daňového exekučného konania sa vymáhajú aj sankčné úroky a pokuty nezaplatené v lehote splatnosti a rovnako aj náklady vzniknuté v súvislosti s výkonom daňovej exekúcie.

---

[1] Mgr. Lucia Juhásová, Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, externý doktorand
[2] § 88 ods. 1 Daňového poriadku

Ako už bolo spomenuté vyššie, daňová exekúcia predstavuje priame donútenie daňového dlžníka splniť si svoju povinnosť vyplývajúcu z osobitných predpisov (jednotlivých daňových a iných zákonov) a individuálnych právnych aktov správcu dane. Štátne donútenie však nemôže spočívať na ľubovôli správcu dane, ale musí byť právne regulované a taktiež sa musí uskutočňovať na podklade určitých zásad, ktoré majú v daňovom exekučnom konaní mimoriadny význam.[3]

V nasledujúcich kapitolách sa teda budeme venovať daňovej exekúcii a jej špecifikám, za ktoré môžeme považovať zásady daňového exekučného konania, začatie daňovej exekúcie a jej priebeh či oboznámenie daňového dlžníka so začatím výkonu daňovej exekúcie a stručne sa dotkneme aj témy medzinárodného vymáhania daňových pohľadávok.

1. Základné ustanovenia daňového exekučného konania

Predchádzajúca právna úprava upravujúca správu daní bola obsiahnutá v zákone č. 511/1992 Zb. o správe daní a poplatkov a o zmenách v sústave územných finančných orgánov v znení neskorších predpisov (ďalej len „ZoSD“), ktorá upravovala inštitút vymáhania daňových nedoplatkov len rámcovo. To znamenalo, že podstatná časť právnej úpravy vymáhania daňových nedoplatkov sa nachádzala v zákone č. 99/1963 Zb. Občianskom súdnom poriadku (ďalej len „OSP“). Podľa tejto právnej úpravy mal správca dane právo pri výkone daňovej exekúcie vykonávať rovnaké úkony, aké vykonával súd. Komplexná úprava daňového exekučného konania bola do ZoSD zavedená zákonom č. 219/1999 Z.z. s tým, že sa do zákona zaviedla siedma časť (§ 73 až § 94).

S účinnosťou od 1. januára 2012 bol ZoSD zrušený zákonom č. 563/2009 Z.z. o správe daní (daňový poriadok) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 331/2011 Z.z. (ďalej len ako „Daňový poriadok“), ktorý daňové exekučné konanie upravuje komplexne vo štvrtej hlave tretej časti, konkrétne v ustanoveniach § 88 až § 153. Nový zákon o správe daní – Daňový poriadok nadobudol účinnosť 1. januára 2012. Na základe ustanovenia § 165 ods. 3 Daňového poriadku sa však ustanovenia Daňového poriadku použijú aj na daňové exekučné konania, ktoré boli začaté podľa dovtedajších predpisov. Z uvedeného vyplýva, že v daňovom exekučnom konaní, ktoré bolo začaté do 30. decembra 2011 podľa ZoSD, sa od 1. januára 2012 pokračuje už podľa príslušných ustanovení Daňového poriadku a nie podľa predchádzajúcej právnej úpravy (t.j. podľa zákona o ZoSD).

Daňový poriadok, na rozdiel od predchádzajúcej právnej úpravy, už nestanovuje lehotu, v ktorej sa premlčuje právo vybrať daňový nedoplatok, ale v § 85 ods. 1 stanovuje premlčaciu lehotu na vymáhanie daňového nedoplatku.

Premlčacia lehota na vymáhanie daňového nedoplatku v zmysle § 85 ods. 1 Daňového poriadku je šesť rokov od skončenia kalendárneho roku, v ktorom daňový nedoplatok vznikol. Ak však správca dane doručí daňovému subjektu výzvu na zaplatenie daňového nedoplatku (upravenú v § 80 Daňového poriadku), začne plynúť nová premlčacia lehota. Táto nová premlčacia lehota začína však plynúť až po skončení kalendárneho roku, v ktorom bola výzva na zaplatenie daňového nedoplatku doručená.[4] Podľa predchádzajúcej právnej úpravy plynula premlčacia lehota aj počas daňového exekučného konania. Daňový poriadok však v ustanovení § 85 ods. 2 stanovuje, že počas daňového exekučného konania táto lehota neplynie. Daňový poriadok ďalej vo svojich ustanoveniach o premlčaní ustanovuje aj to, že

[3] Babčák, V.: Slovenské daňové právo, Epos, Bratislava 2012, 599 s.

[4] Príklad – správca dane zaslal daňovú exekučný výzvu na zaplatenie daňového nedoplatku dňa 23.02.2016; premlčacia lehota začína v uvedenom prípade plynúť od 1.januára 2017.

právo vymáhať daňový nedoplatok zaniká po 20 rokoch po skončení kalendárneho roku, v ktorom daňový nedoplatok vznikol. Podľa tohto ustanovenia sa posudzuje aj skončenie lehoty, v ktorej zaniká právo na vymáhanie, u všetkých daňových nedoplatkov, u ktorých sa pri správe daní aplikujú ustanovenia Daňového poriadku. Z uvedeného možno vyvodiť, že to platí aj pre tie nedoplatky, ktoré vznikli pred 1. januárom 2012 a u ktorých predtým nebola stanovená žiadna zákonná lehota zániku práva vymáhať daňový nedoplatok.

V rámci daňového exekučného konania sa aplikujú aj ustanovenia ostatných častí Daňového poriadku, najmä pokiaľ ide o všeobecné a základné ustanovenia, ako sú základné pojmy, zásady daňového konania, doručovanie, zastupovanie, miestne zisťovanie, zápisnica, úradný záznam, postup v odvolacom konaní a pod.

2. Uplatňovanie základných zásad daňového exekučného konania

Daňová exekúcia je inštitútom priameho štátneho donútenia, ktorým sa vynucuje plnenie povinností vyplývajúcich z príslušných právnych predpisov a z nich vychádzajúcich rozhodnutí. Štátna moc však nemôže byť neobmedzená. Aj štátne orgány musia konať v súlade a v medziach zákona. Istou hranicou pôsobenia štátnej moci sú aj základné zásady uplatňované v daňovom exekučnom konaní, ktoré istým spôsobom vymedzujú práva a povinnosti správcu dane. Keďže ide o zásady upravené právnymi normami, sú pre správcu dane právne záväzné. Medzi základné zásady daňového exekučného konania môžeme zaradiť tieto zásady:

a) zásada oprávnenia správcu dane - daňové nedoplatky je oprávnený podľa Daňového poriadku vymáhať len správca dane,
b) zásada skúmania podmienok konania - správca dane je povinný ex offo skúmať a zisťovať splnenie podmienok daňového exekučného konania,
c) zásada zákonnosti – správca dane je povinný vykonávať daňovú exekúciu len na základe zákona,
d) zásada primeranosti výkonu daňovej exekúcie,
e) zásada nezameniteľnosti osoby daňového dlžníka – daňová exekúcia sa v zásade vykonáva len voči daňovému dlžníkovi, možnosť viesť daňovú exekúciu proti inému než tomu, kto je v rozhodnutí označený ako daňový dlžník je obmedzená na taxatívne uvedené prípady,
f) zásada ochrany práv tretích osôb – daňová exekúcia na vec vo vlastníctve tretej osoby je neprípustná,
g) zásada existencie exekučného titulu – exekučný titul musí spĺňať všetky formálne a materiálne náležitosti upravené v § 89 Daňového poriadku.

Ad a) Vymáhať daňové nedoplatky postupom a spôsobom upraveným v Daňovom poriadku môže len správca dane. Správcom dane je v zmysle zákona daňový úrad, colný úrad a obec. Správca dane, ktorým je daňový alebo colný úrad, môže daňové nedoplatky vymáhať len podľa Daňového poriadku.[5] Navyše zákon týmto správcom dane dáva oprávnenie na vykonávanie všetkých právnych úkonov v mene štátu.

[5] Z uvedeného existujú aj výnimky – ide o prípady súvisiace s vymáhaním neoprávnene poskytnutej štátnej pomoci. Ak bola daňovému subjektu poskytnutá štátna pomoc a Európska komisia rozhodla, že štátna pomoc

Ak správca dane nezačal daňové exekučné konanie, ale má informácie o tom, že prebieha alebo sa začne iná exekúcia – podľa Exekučného poriadku, môže správca dane svoju pohľadávku prihlásiť v tomto konaní (samozrejme uspokojovanie pohľadávok bude prebiehať podľa poradia určeného osobitným predpisom, ktorým je Exekučný poriadok (§ 157 Exekučného poriadku).

V rámci daňového exekučného konania sa uplatňuje zásada oficiality, čo znamená, že k začatiu daňového exekučného konania nie je potrebný návrh, ale príslušný správca dane ho začína z vlastného podnetu, teda u úradnej povinnosti. Daňový poriadok explicitne vo svojich ustanoveniach neuvádza kedy, resp. do kedy je správca dane povinný začať daňové exekučné konanie. Povinnosť začať daňové exekučné konanie je však upravené v § 57 ods. 10, kde je uvedené, že správca dane je povinný začať daňové exekučné konanie do 30 pracovných dní odo dňa, keď mala byť daň alebo splátka dane zaplatená (ak daňový subjekt nesplnil podmienky, ktoré mu boli určené v rozhodnutí o povolení odkladu platenia dane alebo platenia dane v splátkach).

Na rozdiel od daňového alebo colného úradu, ak je správcom dane obec, tak je oprávnená zabezpečiť vymáhanie daňových nedoplatkov aj podľa Exekučného poriadku. Obec sa teda môže rozhodnúť, či bude daňové nedoplatky vymáhať podľa Daňového poriadku alebo podľa Exekučného poriadku prostredníctvom súdneho exekútora.

Ad b) Príslušný správca dane je povinný vždy skúmať a zisťovať splnenie podmienok na začatie daňového exekučného konania a to z úradnej povinnosti.

Hmotnoprávnymi podmienkami začatia exekučného konania sú:

- existencia daňového nedoplatku – zisťovanie, či daňový subjekt skutočne nezaplatil dlžnú sumu dane po lehote splatnosti,
- existencia vykonateľného exekučného titulu – exekučný titul musí spĺňať zákonom stanovené náležitosti,
- existencia majetku daňového dlžníka – musí isť o majetok, ktorý je spôsobilým predmetom daňovej exekúcie a zároveň je vo vlastníctve daňového dlžníka.

Procesnoprávnymi podmienkami začatia daňového exekučného konania sú:

- vecná a miestna príslušnosť správcu dane na výkon daňovej exekúcie,
- neuplynutie prekluzívnej lehoty na vymáhanie daňového nedoplatku.

Ad c) V zmysle zákona je správca dane povinný vykonávať daňovú exekúciu len na základe zákona a v zákone určeným spôsobom. V tejto zásade je premietnutý aj ústavný princíp, ktorý deklaruje obmedzenie výkonu štátnej moci len na rozsah a spôsob ustanovený zákonom (štát nemôže vykonávať štátnu moc svojvoľne, bez obmedzenia). Rovnako sa do tejto zásady premieta aj zásada zákonnosti uvedená v článku 2 ods. 2 Ústavy SR, kde je ustanovené, že „*štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon*“. Zásada zákonnosti je upravená aj v § 3 ods. 1 Daňového poriadku – „*pri správe daní sa postupuje podľa všeobecne záväzných právnych predpisov, chránia sa*

---

bola neoprávnená, členský štát je povinný ju vymôcť podľa § 26 zákona č. 231/1999 Z.z. o štátnej pomoci v znení neskorších predpisov od prijímateľa späť, vrátane úrokov. Na procesný postup sa v danom prípade bude aplikovať Exekučný poriadok a to znamená, že exekúciu vykoná súdny exekútor.

záujmy štátu a obcí a dbá sa pritom na zachovávanie práv a právom chránených záujmov daňových subjektov a iných osôb".

Na základe vyššie uvedeného platí, že ak v Daňovom poriadku nie je ustanovené inak, správca dane môže vykonať daňovú exekúciu zákonným spôsobom, ktorý si sám určí a môže vykonať daňovú exekúciu u toho istého subjektu (t.j. daňového dlžníka) aj niekoľkými spôsobmi súčasne. Správca dane však pri výbere spôsobu daňovej exekúcie posúdi efektívnosť a predpoklad úspešnej realizácie konkrétneho spôsobu daňovej exekúcie a prihliada pri tom aj na vznik hotových výdavkov a exekučných nákladov a v neposlednom rade prihliada aj na majetkové pomery daňového dlžníka.

Ad d) Zásadu primeranosti výkonu daňovej exekúcie môžeme považovať za jednu z najdôležitejších. Pri začatí daňového exekučného konania správca dane zakazuje akokoľvek nakladať s majetkom daňového dlžníka a tento zákaz sa vzťahuje na majetok, ktorý môže byť predmetom daňovej exekúcie. Tento zákaz je však obmedzený ustanovením § 96 ods. 2 Daňového poriadku, ktorý určuje postup správcu dane v prípade, ak sa daňová exekúcia vykonala v širšom rozsahu, ako postačuje na vyrovnanie daňového nedoplatku. Ak dôjde k takejto situácii, je správca dane v zmysle Daňového poriadku povinný vydať rozhodnutie o čiastočnom zastavení daňového exekučného konania.

Správca dane by však mal v rámci tejto zásady prihliadať aj na majetkové pomery daňového dlžníka, ktoré v priebehu daňového exekučného konania vyšli naľavo, resp. ktoré zistil, aby výkon daňovej exekúcie nespôsobil daňovému dlžníkovi existenčné problémy – exekúcia by mala pre daňového dlžníka alebo členov jeho rodiny zvlášť nepriaznivé následky. Ak by však prišlo k uvedenej situácii, daňový dlžník môže požiadať správcu dane o odloženie daňovej exekúcie v zmysle § 95 Daňového poriadku a môže tiež požiadať o splátkový kalendár, kde však musia byť splnené zákonom stanovené podmienky (§ 77 Daňového poriadku).

Ad e) Zásada nezameniteľnosti osoby daňového dlžníka spočíva v tom, že daňová exekúcia by sa nemala viesť proti inej osobe ako tej, ktorá je v rozhodnutí o začatí daňového exekučného konania označená ako daňový dlžník. Z uvedeného však existujú aj výnimky, a to vtedy, ak sú na to splnené zákonné podmienky. Proti inému, než proti tomu, kto je v rozhodnutí o začatí daňového exekučného konania označený ako daňový dlžník, možno vykonať daňovú exekúciu, ak sa na základe listinných, resp. iných dôkazov preukáže, že:

- na neho podľa Daňového poriadku alebo osobitného predpisu prešla táto povinnosť. V zmysle § 55 ods. 14 Daňového poriadku prechádza daňová povinnosť daňového dlžníka, ktorá vznikla pred smeťou fyzickej osoby na jej dedičov a to do výšky hodnoty nadobudnutého majetku v dedičskom konaní. Občiansky zákonník (zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov) v § 470 upravuje, že ak je viac dedičov, zodpovedajú podľa pomeru toho, čo z dedičstva nadobudli, k celému dedičstvu. Rozhodujúcim faktorom pre určenie, kto je dedičom zodpovedajúcim za dlhy poručiteľa, je osvedčenie o dedičstve vydané notárom ako súdnym komisárom alebo uznesenie súdu o dedičstve. Daňový poriadok v § 84 ďalej tiež upravuje, že ak daňový dlžník zomrel a dedičstvo pripadlo štátu ako odúmrť, daňový nedoplatok zanikne. Daňový nedoplatok zanikne aj dňom právoplatnosti rozhodnutia správcu dane o zániku daňového nedoplatku v tom prípade, ak daňový nedoplatok, resp. jeho časť správca dane nemohol uspokojiť od dedičov do výšky ceny nadobudnutého dedičstva.

Daňový poriadok v § 55 ods. 14 tiež upravuje daňovú povinnosť zaniknutých právnických osôb. V zmysle zákona daňová povinnosť zaniknutých právnických osôb prechádza na ich právneho nástupcu. Ak však právnická osoba zanikne bez právneho nástupcu, daňový nedoplatok zanikne podľa § 84 Daňového poriadku.

Daňovú exekúciu je možné vykonať aj voči tomu, na koho prešla povinnosť podľa osobitného predpisu, ktorým je napr. zákon č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov - § 43 ods. 12 tohto zákona stanovuje, že sa bude od platiteľa dane vymáhať suma nevykonanej zrážky dane alebo včas neodvedenej zrazenej dane rovnako, ako keď nezaplatí svoju vlastnú daňovú povinnosť.

Daňový nedoplatok sú povinní zaplatiť aj ručitelia, ak im daňové predpisy ukladanú povinnosť ručenia. Túto povinnosť ukladá napr. zákon č. 222/2004 Z. z. o dani z pridanej hodnoty v znení neskorších predpisov, zákon č. 582/2004 Z. z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady v znení neskorších predpisov.

- na neho podľa zákona č. 92/1991 Zb. o podmienkach prevodu majetku štátu na iné osoby v znení neskorších predpisov prešli záväzky. Podľa § 15 uvedeného zákona, s vlastníckym právom k privatizovanému majetku prechádzajú na jeho nadobúdateľa práva a záväzky súvisiace s privatizovaným majetkom vrátane neznámych. Na prechod týchto záväzkov sa nevyžaduje súhlas veriteľa[6] (v našom prípade súhlas správcu dane).
- od neho možno vyžadovať plnenie za daňového dlžníka. V súlade s Daňovým poriadkom je možné viesť daňovú exekúciu a vykonať ju proti platiteľovi mzdy alebo príjmu daňového dlžníka, banke, poddlžníkovi, obchodnej spoločnosti, v ktorej je spoločníkom daňový dlžník, ako dôsledok nesplnenia uložených povinnosti od správcu dane.

Všetky dohody, ktorých obsahom je, že daňovú povinnosť znáša namiesto daňového dlžníka iná osoba, nie sú pre daňové exekučné konanie účinné, ak osobitný predpis neustanovuje inak[7].

Ad f) Zásada ochrany práv tretích osôb je takisto veľmi dôležitou zásadou, ktorá pre správcu dane znamená, aby s odbornou starostlivosťou dbal na to, že daňová exekúcia je neprípustná na majetok, ktorý je vo vlastníctve inej osoby.

Spôsobilým predmetom daňovej exekúcie je len ten majetok, ktorý je vo vlastníctve daňového dlžníka, resp. osoby, proti ktorej je možné vykonať daňovú exekúciu podľa § 88 ods. 8 Daňového poriadku. V zmysle vyššie uvedeného je správca dane oprávnený vyzvať daňového dlžníka na predloženie dokladov, ktoré preukazujú jeho vlastníctvo k majetku, výšku úhrad v prospech správcu dane a ďalšie dôkazy, ktoré požaduje správca dane.

Predmetom daňovej exekúcie môže byť aj majetok, ktorý patrí do bezpodielového spoluvlastníctva manželov (ďalej len „BSM“) aj keď je daňovým dlžníkom len jeden z manželov. Ak je predmetom daňovej exekúcie majetok patriaci do BSM, účastníkom daňového exekučného konania sa stáva aj manžel daňového dlžníka. Toto však neplatí, ak sa preukáže, že BSM bolo medzi manželmi vyporiadané dohodu alebo súdom (súdnym rozhodnutím) a teda tento majetok nebude podliehať daňovej exekúcii. Manžel daňového

[6] Babčák, V.: Slovenské daňové právo, Epos, Bratislava 2012, 602 s.
[7] § 55 ods. 15 Daňového poriadku

dlžníka má možnosť preukázať aj to, že majetok postihnutý daňovou exekúciu nepatrí do BSM (napr. ide o majetok, ktorý manžel daňového dlžníka zdedil alebo mu bol darovaný).

Ak správca dane začne daňovú exekúciu na majetok, ktorý je vo vlastníctve tretej osoby, zákon dáva tejto osobe možnosť brániť sa prostredníctvom inštitútu vylúčenia veci (majetku) z daňovej exekúcie. Skutočnosť, že na predmete daňovej exekúcie je zriadené niektoré z vecných práv k cudzej veci – napr. záložné právo, predkupne právo či zádržné právo – nemá v nijakom prípade za následok vylúčenie veci z daňovej exekúcie.

Daňový dlžník alebo tretia osoba (oprávnené osoby) môžu právo na majetok, voči ktorému je daňová exekúcia neprípustná, uplatniť na súde a to návrhom na vylúčenie majetku z exekúcie, alebo u správcu dane. Ak oprávnené osoby návrh na vlúčenie majetku z daňovej exekúcie uplatnia na súde, správca dane takýto majetok vylúči z výkonu daňovej exekúcie až do rozhodnutia súdu. Takéto rozhodnutie súdu o vylúčení majetku z exekúcie sa doručuje daňovému dlžníkovi a aj tretej osobe, pritom právoplatným sa stáva dňom jeho doručenia.

Ad g) Exekučný titul je základným a zároveň zákonným predpokladom uskutočnenia daňovej exekúcie. V zmysle daňového poriadku je exekučným titulom:

a) vykonateľný výkaz daňových nedoplatkov,

b) právoplatné a vykonateľné rozhodnutie, ktorým bolo uložené peňažné plnenie,

c) jednotný exekučný titul podľa osobitného predpisu.

Výkaz daňových nedoplatkov (ďalej len „VDN“) zostavuje správca dane z údajov evidencie daní a každý VDN musí obsahovať zákonom stanovené náležitosti uvedené v § 89 ods. 2, ktorými sú: označenie daňového dlžníka (meno, priezvisko, trvalý pobyt fyzickej osoby, obchodné meno, sídlo právnickej osoby, IČO, DIČ), výšku daňových nedoplatkov podľa daňových priznaní, výšku daňových nedoplatkov vzniknutých nezaplatením dane bez podania daňového priznania, výšku daňových nedoplatkov podľa právoplatných rozhodnutí v členení podľa jednotlivých druhov daní, pôvodnú splatnosť daní, deň ku ktorému je VDN zostavovaný.

Formálnym znakom VDN je jeho vykonateľnosť. VDN je vykonateľný dňom jeho vyhotovenia a čo je veľmi nepriaznivé, ba až neprijateľné pre daňového dlžníka je to, že on sa o zostavení VDN neupovedomuje a ani sa mu VDN nedoručuje. Každý jeden VDN musí byť opatrený doložku vykonateľnosti.

Do VDN môže správca dane zahrnúť aj výšku nedoplatku vyplývajúcu z právoplatného a vykonateľného rozhodnutia, ktoré však môže byť aj samostatným exekučným titulom. V prípade vzniku ďalšieho daňového nedoplatku, zostaví správca dane nový VDN, avšak už len na tie nedoplatky, ktoré vznikli po zostavení predchádzajúceho VDN. Týmto sa zabraňuje prípadnému vymáhaniu toho istého daňového nedoplatku na základe viacerých exekučných titulov.

Na to, aby bolo r*ozhodnutie, ktorým bolo uložené peňažné plnenie* platným exekučným titulom je potrebné, aby spĺňalo formálne znaky, ktorými sú jeho právoplatnosť a vykonateľnosť. Právoplatnosť a vykonateľnosť rozhodnutia sa musí skúmať ešte pred začatím vymáhania daňového nedoplatku. Rozhodnutie sa stáva právoplatným, keď je doručené v súlade so zákonom a nie je možné proti nemu podať riadny opravný prostriedok. Márne uplynutie lehoty na odvolanie má za následok stratu možnosti oprávnenej osoby domáhať sa ochrany využitím riadnych opravných prostriedkov. Ak bol riadne a včas podaný opravný prostriedok, rozhodnutie nadobúda právoplatnosť až okamihom právoplatnosti

rozhodnutia daňového orgánu, ktorý rozhoduje o odvolaní. Rozhodnutie sa stáva vykonateľným, ak proti nemu nemožno podať riadne opravné prostriedky alebo ak ich podanie nemá odkladný účinok a ak zároveň uplynula lehota plnenia. Ak podanie odvolania nemá suspenzívny účinok, rozhodnutie sa stáva vykonateľným márnym uplynutím lehoty na plnenie aj napriek tomu, že bol riadne a včas podaný opravný prostriedok. Pre začatie daňového exekučného konania je však nevyhnutné počkať aj na právoplatnosť rozhodnutia a až potom pristúpiť k začatiu daňového exekučného konania.

Rozhodnutie, ktoré je exekučným titulom, musí byť opatrené doložkou právoplatnosti a vykonateľnosti, t.j. priamo na rozhodnutí musia byť tieto údaje vyznačené.

Jednotný exekučný titul je novým inštitútom a ustanovením, ktorý pribudol do § 89 ods. 1 Daňového poriadku. Jednotný exekučný titul bol do nášho právneho poriadku zavedený na základe zákona č. 466/2009 Z.z. o medzinárodnej pomoci pri vymáhaní niektorých finančných pohľadávok a o zmene a doplnení niektorých zákonov a ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 76/2007 Z. z. o medzinárodnej pomoci a spolupráci pri správe daní a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Jednotný exekučný titul je doklad vyhotovený členským štátom žiadajúcim o pomoc pri vymáhaní. Členský štát ho vyhotoví na základe jeho vlastného exekučného titulu, vydaného podľa jeho vnútroštátnych predpisov. Suma vyplývajúca z jednotného exekučného titulu sa vymáha podľa ustanovení nášho Daňového poriadku.

3. Začatie a priebeh daňového exekučného konania

Postup správcu dane pri daňovej exekúcii je upravený v § 90 a nasl. Daňového poriadku. Prvým krokom k začatiu daňového exekučného konania je vydanie rozhodnutia o začatí daňového exekučného konania, nasleduje vydanie daňovej exekučnej výzvy a následne sa vydáva daňový exekučný príkaz.

3.1. Rozhodnutie o začatí daňového exekučného konania

Správca dane začína daňové exekučné konanie na podklade exekučného titulu vydaním rozhodnutia o začatí daňového exekučného konania (ďalej len „rozhodnutie“ alebo „rozhodnutie o začatí DEK“), ktoré je dňom jeho vydania právoplatné a nie sú voči nemu prípustné opravné prostriedky.

Vydanie rozhodnutia o začatí DEK je nevyhnutné na jednoznačné identifikovanie okamihu začatia daňového exekučného konania a rovnako sa ním zabezpečuje majetok daňového dlžníka. To, čo musí obsahovať rozhodnutie o začatí DEK je upravené v § 90 ods. 2 Daňového poriadku. Pôjde najmä o tieto náležitosti: názov a sídlo správcu dane, ktorý rozhodnutie vydáva, číslo a dátum rozhodnutia, identifikácia daňového dlžníka, označenie exekučného titulu, výšku vymáhaného nedoplatku, označenie osôb, na ktoré sa vzťahuje zákaz nakladania s majetkom daňového dlžníka, výrok o zákaze nakladania s majetkom daňového dlžníka, spôsob vykonania daňovej exekúcie, podpis povereného zamestnanca správcu dane. Rozhodnutie obsahuje aj poučenie o nemožnosti podať opravné prostriedky. Samozrejme obsahuje aj ďalšie osobitné náležitosti a to náležitosti konkrétneho rozhodnutia o začatí daňového exekučného konania podľa ustanovení upravujúcich jednotlivé spôsoby výkonu daňovej exekúcie a prevažne majú tieto osobitné ustanovenia povahu povinností pre osoby, ktorým sa rozhodnutie doručuje. Rozhodnutie o začatí DEK sa doručuje v zákone taxatívne vymenovaným osobám. Nedoručuje sa však daňovému dlžníkovi a ani jeho ručiteľovi. Rozhodnutie sa nedoručuje ani osobe, u ktorej má daňový dlžník nárok na mzdu, plat alebo iný príjem, ak sa daňová exekúcia uskutočňuje zrážkami zo mzdy.

Rozhodnutie o začatí DEK sa vydáva vždy, keď správca dane začína vymáhať ďalší daňový nedoplatok u toho istého daňového dlžníka.

3.2. Daňová exekučná výzva

Po vydaní a doručení rozhodnutia o začatí DEK správca dane bezodkladne vydáva daňovú exekučnú výzvu. Ak neexistujú osoby, na ktoré sa vzťahuje výrok o zákaze nakladania s majetkom daňového dlžníka, správca dane vydá a doručí daňovú exekučnú výzvu hneď po vydaní rozhodnutia o začatí DEK.

V daňovej exekučnej výzve oznamuje správca dane daňovému dlžníkovi, že bolo začaté daňové exekučné konanie a zároveň ho vyzýva, aby v lehote určenej správcom dane, zaplatil daňový nedoplatok, čím by predišiel výkonu daňovej exekúcie vydaním daňového exekučného príkazu. Lehota, ktorú stanoví správca dane daňovému dlžníkovi na zaplatenie daňového nedoplatku nesmie byť kratšia ako 8 dní. Náležitosti daňovej exekučnej výzvy sú uvedené v § 91 ods. 2 Daňového poriadku. Daňová exekučná výzva sa doručuje účastníkom do vlastných rúk. Za doručenie do vlastných rúk sa považuje aj doručenie splnomocnenému zástupcovi, opatrovníkovi alebo doručenie verejnou vyhláškou.

Voči daňovej exekučnej výzve je možné podať do 15 dní od jej doručenia odvolanie, ktoré musí byť odôvodnené, pričom na neskôr uplatnené dôvody sa neprihliada.

3.3. Daňový exekučný príkaz

V prípade, ak daňový dlžníka nezaplatí daňový nedoplatok v lehote určenej správcom dane v daňovej exekučnej výzve alebo márne uplynie lehota na podanie odvolania voči daňovej exekučnej výzve, alebo po zastavení odvolacieho konania, alebo po doručení rozhodnutia odvolacieho orgánu, ktorým sa odvolanie zamietlo, vydá správca dane daňový exekučný príkaz. Vydanie daňového exekučného príkazu je úkonom bezprostredne smerujúcim k výkonu daňovej exekúcie v rámci daňového exekučného konania. Správca dane vydá toľko exekučných príkazov, koľko spôsobov daňovej exekúcie vykonáva.

Náležitosti daňového exekučného príkazu upravuje § 92 ods. 2 Daňového poriadku.

Daňový exekučný príkaz sa doručuje do vlastných rúk účastníkom konania a iným osobám podľa Daňového poriadku a podľa jednotlivých spôsobov daňovej exekúcie. Daňový exekučný príkaz sa stáva právoplatným dňom jeho vydania a nie sú proti nemu prípustné opravné prostriedky. Toto poučenie musí daňový exekučný príkaz obsahovať. Ak sa vyskytne chyba v písaní alebo v inej zrejmej nesprávnosti v daňovom exekučnom príkaze, správca dane je oprávnený opraviť exekučný príkaz, avšak rozhodnutie o tom sa nevydáva.

3.4. Ďalšie úkony v daňovom exekučnom konaní

V priebehu daňového exekučného konania sa môžu vyskytnúť situácie, kedy je potrebné daňové exekučné konanie odložiť alebo zastaviť. Správca dane môže odložiť alebo zastaviť daňové exekučné konanie z vlastného podnetu, ale môže tak urobiť aj na návrh, ak sú na to splnené zákonom stanovené podmienky.

Odloženie daňovej exekúcie je stav, keď správca dane vzhľadom na okolnosti prípadu alebo vzhľadom na pomery daňového dlžníka nepokračuje v daňovej exekúcii. Rozhodnutia už vydané a vykonané úkony však zostávajú zachované a nezrušujú sa, ak v rozhodnutí o odložení daňovej exekúcie nie je uvedené inak. Odloženie daňovej exekúcie má charakter

dočasného opatrenia, a preto v rozhodnutí o odložení daňovej exekúcie sa uvádza čas odkladu alebo podmienky, po splnení ktorých správca dane pokračuje v daňovej exekúcii alebo po odpadnutí dôvodov, na základe ktorých bola daňová exekúcia odložená. Proti rozhodnutiu o doložení daňovej exekúcie nie sú prípustné opravné prostriedky.

K zastaveniu daňového exekučného konania dochádza vtedy, ak v priebehu daňového exekučného konania vyjdú najavo skutočnosti, pre ktoré je výkon daňovej exekúcie neprípustný. Správca dane rozhodnutím daňové exekučné konanie zastaví, ak:

- bol zrušený exekučný titul,
- exekučný titul sa nestal vykonateľným,
- bolo preukázané, že k predmetu daňovej exekúcie má vlastnícke právo iná osoba,
- predmet daňovej exekúcie nepodlieha daňovej exekúcii,
- právo vymáhať daňový nedoplatok je premlčané a daňový dlžník vzniesol námietku premlčania, alebo právo na vymáhanie nedoplatku zaniklo,
- daňový nedoplatok bol vyrovnaný,
- je tu iný dôvod, pre ktorý nie je možné pokračovať v daňovom exekučnom konaní.[8]

Proti rozhodnutiu o zastavení daňového exekučného konania možno podať odvolanie do 8 dní odo dňa jeho doručenia. Odvolanie však nemá odkladný účinok.

4. Medzinárodná pomoc pri vymáhaní daňových pohľadávok

V dôsledku vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie sme povinní implementovať smernice Európskej únie do nášho právneho poriadku. A práve v súvislosti s implementáciou smernice Rady č. 2008/55/ES o vzájomnej pomoci pri vymáhaní pohľadávok týkajúcich sa určitých poplatkov, odvodov, daní a ďalších opatrení a nariadením Komisie č. 1179/2008, ktorým sa ustanovujú podrobné pravidlá vykonávania určitých ustanovení smernice Rady č. 2008/55/ES bol prijatý zákon č. 466/2009 Z. z. o medzinárodnej pomoci pri vymáhaní niektorých finančných pohľadávok (ďalej len „ zákon o medzinárodnej pomoci pri vymáhaní“).

Smernica Rady č. 2008/55/ES o vzájomnej pomoci však v dôsledku rýchleho vývoja bola nahradená novou smernicou Rady č. 2010/24/EÚ a rovnako bol prijatý nový vykonávací predpis k tejto smernici a to nariadenie Komisie č. 1189/2011. Slovenská republika tieto uvedené zmeny transformovala do zákona o medzinárodnej pomoci pri vymáhaní novelou zákona č. 531/2011 Z. z. s účinnosťou od 01.01.2012.

Táto zmena priniesla rozšírenie vecného rozsahu zákona o medzinárodnej pomoci pri vymáhaní, keďže predchádzajúca právna úprava sa vzťahovala len na niektoré dane a poplatky. Podľa novelizovaného znenia zákona (ustanovenie § 3), sa medzinárodná pomoc vzťahuje na pohľadávky, ktoré sa týkajú všetkých daní, poplatkov a cla, ďalej úroku, sankčného úroku, kompenzačného úroku, úroku z omeškania, pokuty, penále, náhrady, intervencií a iných opatrení.

Medzinárodnou pomocou pri vymáhaní pohľadávok sa rozumie výmena informácií potrebných na vymáhanie pohľadávky, doručovanie písomností súvisiacich s vymáhaním pohľadávky, vymáhanie pohľadávky, zabezpečovanie pohľadávky alebo iné úkony súvisiace s

[8] § 96 ods. 1 Daňového poriadku

vymáhaním pohľadávky na základe vzájomnosti medzi príslušným orgánom Slovenskej republiky a príslušným orgánom členského štátu Európskej únie alebo príslušným orgánom zmluvného štátu na základe medzinárodnej zmluvy, ktorá bola ratifikovaná a vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom.

Žiadosť o vymáhanie pohľadávky alebo doručenie písomností súvisiacich s pohľadávkou sa zasiela elektronicky vo forme štandardného formulára, ktorý troví prílohu I a II nariadenia č. 1189/2011. Občas sa samozrejme stane, že písomnosť nie je možné doručiť elektronicky, a v tomto prípade je možné ju zaslať prostredníctvom pošty. Príslušný orgán Slovenskej republiky je v zmysle zákona povinný postúpiť doručenú žiadosť, na ktorej vybavenie nie je vecne príslušný, inému príslušnému orgánu a o postúpení upovedomiť príslušný orgán zasielajúceho členského štátu EÚ.

Týmto zákonom sa zaviedol do nášho právneho poriadku aj inštitút jednotného exekučného titulu, ktorý predstavuje štandardný formulár vyhotovený na základe exekučného titulu daného členského štátu, na základe ktorého sa má vymáhať finančná pohľadávka. Dňom doručenia žiadosti o medzinárodné vymáhanie sa jednotný exekučný titul stáva exekučným titulom podľa osobitného predpisu (napr. Daňového poriadku) a pohľadávka sa ďalej vymáha podľa práva SR. Jednotný exekučný titul je zároveň neoddeliteľnou, resp. povinnou prílohou žiadosti o medzinárodné vymáhanie pohľadávky.

Podmienky upravujúce zaslanie žiadosti o medzinárodné vymáhanie Slovensku republikou do iného členského štátu sú upravené v § 8 ods. 4 zákona o medzinárodnej pomoci pri vymáhaní. V zmysle zákona príslušný orgán Slovenskej republiky môže na základe exekučného titulu vydaného v SR zaslať príslušnému orgánu iného členského štátu žiadosť o vymáhanie pohľadávky, ak dlžník nemá v SR žiadny majetok, alebo by vymáhanie neviedlo k úplnej úhrade pohľadávky, alebo by to bolo spojené s neprimeranými ťažkosťami, alebo ak má informácie o tom, že dlžník má majetok v dožiadanom členskom štáte.

Pri vymáhaní pohľadávky členského štátu sa táto pohľadávka vymáha rovnako ako pohľadávka SR a jej vymáhanie nemá prednosť pred vymáhaním pohľadávky SR. Tie dane a poplatky, ktoré sa v SR nevyberajú, ale o ich vymáhanie požiadal príslušný členský štát, sa vymáhajú ako daňové nedoplatky na dani z príjmov fyzickej osoby.[9]

V prípade ak dlžník podá opravný prostriedok proti jednotnému exekučnému titulu na orgán SR, tento orgán nebude o opravnom prostriedku konať, ale oznámi podávateľovi odvolania (odvolateľovi), na ktorý orgán členského štátu má opravný prostriedok podať.

V zmysle ustanovenia § 11 zákona o medzinárodnej pomoci pri vymáhaní má príslušný orgán SR možnosť zamietnuť žiadosť o medzinárodnú pomoci pri vymáhaní, ak sa pri vymáhaní pohľadávky preukáže, že by to malo pre dlžníka, ktorým je fyzická osoba, alebo členov jeho rodiny nepriaznivé následky. Rovnako môže túto žiadosť zamietnuť aj vtedy, ak celková suma pohľadávky je nižšia ako 1 500,- EUR, alebo žiadosť obligatórne zamietne ak medzi dňom kedy sa pohľadávka stala splatnou podľa právneho predpisu členského štátu a dňom, keď žiadosť príslušného orgánu členského štátu bola doručená orgánu SR, uplynulo viac ako 5 rokov. O dôvodoch zamietnutia žiadosti je príslušný orgán SR povinný informovať príslušný orgán členského štátu, ktorý o vymáhanie požiadal.

Ak je vymáhanie medzinárodných pohľadávok spojené s ťažkosťami, s vysokými nákladmi alebo súvisí s bojom proti organizovanému zločinu, príslušný orgán SR sa môže

---

[9] § 8 ods. 1 a 2 zákona č. 466/2009 Z.z. o medzinárodnej pomoci pri vymáhaní niektorých finančných pohľadávok

s orgánom členského štátu dohodnúť na úhrade nákladov spojených s vymáhaním takejto pohľadávky.[10]

Záver

Správa daní v sebe zahŕňa dva protichodné záujmy. V prvom rade ide o záujem štátu maximalizovať príjmy plynúce do štátneho rozpočtu a práve najvyšší podiel na príjmoch štátneho rozpočtu majú príjmy z úhrady daní. Na strane druhej stoja daňové subjekty, ktoré sa snažia vyhnúť svojej daňovej povinnosti, či znížiť si svoju daňovú povinnosť. Toto právo daňovým subjektom priznáva aj rozsudok Súdneho dvora EÚ, ktorý potvrdil, že daňové subjekty majú právo usporiadať si svoje podnikanie tak, aby si znížili svoju daňovú povinnosť voči štátu. Súdny dvor v rozsudku zároveň uvádza, že neexistuje žiadna povinnosť podnikať takým spôsobom, aby sa zvyšovali daňové príjmy štátu.[11]

Platenie daní je však nevyhnutnou súčasťou života každej fyzickej či právnickej osoby. Ako už bolo spomenuté, ak si daňový subjekt nesplní svoju daňovú povinnosť dobrovoľne a včas, je tu inštitút daňového exekučného konania, prostredníctvom ktorého správca dane núteným výkonom zabezpečuje dosiahnutie úhrady daňovej povinnosti.

V tomto príspevku som sa snažila priblížiť špecifiká daňového exekučného konania, za ktoré nesporne možno považovať základné zásady daňového konania a samotný výkon daňovej exekúcie. Daňové exekučné konanie v sebe samozrejme zahŕňa aj nedostatky, ktoré sú tak hmotnoprávneho ako aj procesnoprávneho charakteru, ale postupne sa odstraňujú, či už novelizáciou právnych predpisov, ale obrovský vplyv na samotné konanie má aj judikatúra Najvyššieho súdu Slovenskej republiky a judikatúra Súdneho dvora Európskej únie.

Od vstupu Slovenskej republiky do Európske únie sa zaviedlo množstvo inštitútov do nášho právneho poriadku. Jedným z nich, ktorý sa dotýka aj daňovej exekúcie, je medzinárodná pomoc pri vymáhaní niektorých finančných pohľadávok, za ktoré sa považujú aj daňové nedoplatky – a preto som považovala za vhodné dotknúť sa aj tejto témy.

Mojím zámerom bolo vytvoriť príspevok, ktorý stručne charakterizuje daňové exekučné konanie, poukáže na jeho nedostatky, a ktorý zároveň čitateľovi pomôže urobiť si predstavu o postupe správcu dane v daňovom exekučnom konaní a poukáže na osobitnosti daňovej exekúcie.

Zoznam bibliografických odkazov

BABČÁK, V. 2010. *Daňové právo Slovenskej republiky.* Bratislava: EPOS, 2010, 638 s. ISBN 978-80-8057-851-0

BABČÁK, V. 2012. *Slovenské daňové právo.* Bratislava: EPOS, 2012, 670 s. ISBN 978-80-8057-971-5

KUBINCOVÁ, S. 2009. *Dane, poplatky, clo a ďalšie povinné platby (vymedzenie pojmov a právna úprava).* Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Právnická fakulta, 2009, 328 s. ISBN 978-80-8083-911-6

JURČÍKOVÁ, B., JURČÍK, P., HUSÁROVÁ, K. 2015. *Daňový poriadok s komentárom.* Žilina: Poradca, s.r.o., 2015, 256 s. ISSN 1335-1583

[10] § 14 ods. 3 zákona č. 466/2009 Z.z. o medzinárodnej pomoci pri vymáhaná niektorých finančných pohľadávok

[11] Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie vo veci C-255/02 z 21. februára 2006

Právne predpisy

Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky
Zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov
Zákon č. 511/1992 Zb. o správe daní a poplatkov a o zmenách v sústave územných finančných orgánov v znení neskorších predpisov
Zákon č. 233/1995 Z.z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) a o zmene a doplnení ďalších zákonov
Zákon č. 466/2009 Z. z. o medzinárodnej pomoci pri vymáhaní niektorých finančných pohľadávok
Zákon č. 563/2009 Z.z. o správe daní (daňový poriadok) v znení neskorších predpisov

Richard Koiš[1]

Daňové záložné právo v kontexte zákona č. 7/2005 Z.z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Tax lien in the context of the Act no. 7/2005 J.L. on bankruptcy and restructuring and on amendments to certain laws as amended

Kľúčové slová
daňové záložné právo, konkurz a reštrukturalizácia, zabezpečovacie právo, účinky vyhlásenia konkurzu

Abstrakt
Cieľom predloženého príspevku je snaha autora zamyslieť sa nad interpretáciou ustanovenia § 8 zákona č. 7/2005 Z.z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej aj len „ZKR“) vo vzťahu k inštitútu daňového záložného práva upraveného v ustanovení § 81 ods. 1 zákona č. č. 563/2009 Z. z. o správe daní (daňový poriadok) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej aj len „Daňový poriadok“ v príslušnom gramatickom tvare).
V úvodných kapitolách sa autor zaoberá záložným právom vo všeobecnej rovine, vznikom záložného práva na základe rozhodnutia správneho orgánu a charakterom zabezpečovacieho práva podľa ZKR. Následne upriamuje pozornosť na rozhodnutia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (5Obdo/22/2012, 6Obo/125/2007 a 1Obo/61/2010) ako aj na uznesenie Nejvyššího soudu Českej republiky zo dňa 19.12.2002, sp.zn. 20Cdo/373/2002.
V záverečnej úvahe sa autor pokúša vecne zodpovedať otázku, či je možné považovať daňové záložné právo za zabezpečovacie právo v zmysle § 8 ZKR, teda či má správca dane v konkurze alebo reštrukturalizácii pozíciu zabezpečeného veriteľa.

Key words
tax liens, bankruptcy law, security law, the effects of the bankruptcy

Abstract
The present contribution is to reflect on the author's interpretation of the provisions of § 8 of Act no. 7/2005 Z.z. on bankruptcy and restructuring and on amendments to certain laws as amended (hereinafter referred to as "ZKR") in relation to institute a tax lien provided for in § 81 paragraph. 1 of Act no. no. 563/2009 Coll. Tax Administration (Tax Code) and amending and supplementing certain acts as amended (hereinafter referred to as the "Tax Code" in the respective grammatical form).
In the introductory chapters the author deals with a lien on a general level, the emergence of a prior administrative decision and the nature of the hedging rights under abbr. Then it draws attention to the decision of the Supreme Court of the Slovak Republic (5Obdo / 22/2012, 6Obo / 125/2007 and 1Obo / 61/2010) and Resolution of the Supreme Court of the Czech Republic dated 19.12.2002, file 20CD / 373 / 2,002th
In the final reflection, the author attempts to objectively answer the question whether it can be considered a tax lien for security rights in accordance with § 8 ZKR, namely whether the tax administrator in bankruptcy or restructuring of the position of a secured creditor.

Úvod

Pri praktickej činnosti správcov prevláda názor, že daňové záložné právo je inštitút zriadený v rámci procesných predpisov daňového práva a preto na základe tejto skutočnosti by bolo potrebné aj daňové záložné právo považovať za procesný inštitút. Tento názor bol opieraný o fakt, že správca dane nepoveruje vykonaním exekúcie exekútora, ale exekúciu si vykonáva sám v rámci svojej právomoci. Ak sa teda začatím konkurzného konania a následným vyhlásením konkurzu, resp. začatím reštrukturalizačného konania a následným povolením reštrukturalizácie podľa ZKR, veriteľovi, v prospech ktorého je vedené exekučné konanie, nepriznáva žiadne výhodnejšie postavenie oproti iným veriteľom, je potom zrejmé,

[1] Autor je držiteľom titulu magister práva a master of business administration, autor je zapísaný v zozname advokátov SAK a v zozname správcov MSSR

že postavenie zabezpečeného veriteľa by tak nemalo byť prisudzované ani správcovi dane pri uplatnení daňového záložného práva. S uvedeným názorom sa autor nestotožňuje a domnieva sa, že inštitút daňového záložného práva je zabezpečovacím inštitútom v zmysle § 8 ZKR, pričom svoju úvahu opiera o nižšie uvedené argumenty.

Je potrebné zdôrazniť, že odbornou verejnosťou pertraktované rozhodnutia Najvyššieho súdu SR sa týkajú výlučne **exekučného záložného práva ako nástroja samotného výkonu exekúcie** podľa zákona č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) a o zmene a doplnení ďalších zákonov v znení zmien a doplnkov (ďalej aj len „Exekučný poriadok" v príslušnom gramatickom tvare), a nie záložného práva ako vecného práva absolútnej povahy vzniknutého na základe Občianskeho zákonníka.

Možno tak daňové záložné právo považovať za zabezpečovacie právo v zmysle ZKR, ktoré si môže správca dane uplatniť v zákonnej prihlasovacej lehote, a ktoré správcu dane dostane do pozície zabezpečeného veriteľa?

1. Záložné právo všeobecne

Inštitút záložného právo je možné definovať podľa zákona č. 40/1964 Zb. Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov (ďalej len „OZ") ako vecné právo absolútnej povahy, ktoré slúži na zabezpečenie pohľadávky a jej príslušenstva tým, že záložný veriteľ je oprávnený uspokojiť sa alebo domáhať sa uspokojenia pohľadávky z predmetu záložného práva, ak pohľadávka nie je riadne a včas splnená. Účelom záložného práva je teda zabezpečovať pohľadávku, preto záložné právo nemôže samo osebe existovať. Je závislé čo do vzniku i čo do trvania na pohľadávke, ktorú má zabezpečovať, t. j. má akcesorický charakter.

Samotné zabezpečenie (resp. posilnenie) pohľadávky záložným právom spočíva v tom, že:

a) spočiatku, t. j. od vzniku záložného práva až po jeho konečnú realizáciu núti dlžníka splniť dlh (tzv. zabezpečovacia funkcia),

b) následne, t. j. ak splatná pohľadávka nie je riadne a včas splnená, má záložný veriteľ právo uspokojiť sa alebo domáhať sa uspokojenia zo zálohu (tzv. uhradzovacia funkcia). Záložné právo je podporným zdrojom uspokojenia pohľadávky záložného veriteľa. Z tohto pohľadu možno hovoriť aj o tzv. subsidiarite záložného práva.

Právnymi skutočnosťami, s ktorými sa podľa OZ spája vznik, resp. zriadenie záložného práva, sú:

a) zmluva v písomnej forme,

b) schválená dohoda dedičov o vyporiadaní dedičstva,

c) rozhodnutie súdu,

d) rozhodnutie správneho orgánu,

e) priamo zákon.

Vzhľadom na zvolenú tému nie je v úmysle autora zaoberať sa ostatnými právnymi skutočnosťami, s ktorými sa spája vznik, resp. zriadenie záložného práva, ale pozornosť zameriava výlučne na, pre príspevok kľúčovú, právnu skutočnosť – rozhodnutie príslušného správcu dane – správneho orgánu.

2. Vznik záložného práva na základe rozhodnutia správneho orgánu

Podľa ustanovenia § 81 ods. 1 Daňového poriadku platí, že na zabezpečenie daňového nedoplatku môže rozhodnutím správcu dane vzniknúť záložné právo k predmetu záložného práva vo vlastníctve daňového dlžníka alebo k pohľadávke daňového dlžníka. Rovnako môže správca dane rozhodnúť o zabezpečení daňového nedoplatku zriadením záložného práva k predmetu záložného práva, ktorý daňový dlžník nadobudne v budúcnosti, a to aj vtedy, ak predmet záložného práva vznikne v budúcnosti alebo jeho vznik závisí od splnenia podmienky. Pre splnenie cieľa tohto príspevku sa autor nebude ďalej zaoberať samotným zálohom.

Je zrejmé, že správca dane (daňový úrad, colný úrad alebo obec) môže daňovým záložným právom zabezpečiť už existujúci daňový nedoplatok alebo istú daňovú pohľadávku, ktorá vznikne v budúcnosti, ak je odôvodnená obava, že nesplatná alebo nevyrubená daň nebude uhradená. Daňové záložné právo vzniká už vykonateľnosťou rozhodnutia správcu dane o jeho zriadení a aj napriek skutočnosti, že podlieha zápisu či registrácii v príslušných registroch, pôjde už len o deklaratórny účinok.

3. Zabezpečovacie právo podľa ZKR a spôsob jeho uplatnenia

Podľa ustanovenia § 8 ZKR zabezpečovacím právom sa na účely ZKR rozumie záložné právo, zádržné právo, zabezpečovací prevod práva a zabezpečovací prevod pohľadávky vrátane iných práv, ktoré majú podobný obsah a účinky. Pohľadávka zabezpečená zabezpečovacím právom sa na účely tohto zákona považuje do výšky jej zabezpečenia za zabezpečenú pohľadávku.

Pohľadávka, ktorá nie je pohľadávkou proti podstate, sa v konkurze uplatňuje prihláškou, pričom ak ide o zabezpečenú pohľadávku, v prihláške doručenej správcovi sa musí riadne a včas uplatniť aj zabezpečovacie právo, a to v zákonnej prihlasovacej lehote 45 dní od vyhlásenia konkurzu, resp. 30 dní od povolenia reštrukturalizácie, inak zanikne. Vyvstáva tak otázka, či daňové záložné právo možno považovať za zabezpečovacie právo v zmysle ZKR, ktoré si môže správca dane uplatniť v zákonnej prihlasovacej lehote.

Pri hľadaní odpovede na uvedenú otázku sa treba zamerať na jeden z relevantných účinkov vyhláseného konkurzu upravený v ust. § 48 ZKR prvá veta, podľa ktorého nemožno na majetok podliehajúci konkurzu počas konkurzu začať konanie o výkon rozhodnutia alebo exekučné konanie; už začaté konania o výkon rozhodnutia alebo exekučné konania sa vyhlásením konkurzu zastavujú, resp. na jeden z relevantných účinkov povolenej reštrukturalizácie, keď podľa ust. § 114 ods. 1 písm. b/ ZKR, v spojení s ust. § 118 ods. 3 ZKR, sa povolením reštrukturalizácie konania prerušené podľa ust. § 114 ods. 1 písm. b/ ZKR zastavujú. Má zastavenie exekučného konania podľa ust. § 48 ZKR prvá veta, resp. ust. § 114 ods. 1 písm. b/ ZKR, vplyv na zistenie či popretie daňového záložného práva?

4. Rozhodnutia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky

Autor dáva do pozornosti rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 24.10.2013, sp.zn. 5Obdo/22/2012, rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 6Obo/125/2007 zo dňa 18. októbra 2008 a rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1Obo/61/2010 zo dňa 06. októbra 2010. Nakoľko prvý citovaný rozsudok obsahuje právne názory ostatných dvoch, pozornosť bude venovaná práve rozsudku Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 24.10.2013, sp.zn. 5Obdo/22/2012.

Okresný súd Košice I rozsudkom z 18. januára 2011, č. k. 26Cbi/10/2010-28, s poukazom na ust. § 8 ZKR dospel k záveru, že exekučné záložné právo nie je pre účely ZKR zabezpečovacím právom, pretože podľa ust. § 48 ZKR sa začaté konania o výkon rozhodnutia alebo exekučné konania vyhlásením konkurzu zastavujú. Zastavenie exekučného konania zo zákona má teda bezprostredné právne dôsledky aj na v exekučnom konaní zriadené exekučné záložné právo, ktoré stráca po zastavení exekučného konania svoje zákonné opodstatnenie a v ďalšom sa nevykonáva. Keďže začatím konkurzného konania došlo k zastaveniu exekučného konania, na základe ktorého bolo zriadené exekučné záložné právo v prospech žalobcu. So zastavením exekučného konania zároveň došlo aj k zániku exekučného záložného práva. V čase podania prihlášok žalobcu do konkurzu pohľadávky žalobcu už teda nemohli byť zabezpečené týmto exekučným záložným právom. Na tamto základe súd prvého stupňa žalobu zamietol ako nedôvodnú.

Na základe žalobcom podaného odvolania Krajský súd v Košiciach rozsudkom z 30. decembra 2011, č. k. 3CoKR/9/2011-62 rozsudok súdu prvého stupňa potvrdil, nakoľko sa v plnom rozsahu stotožnil so zisteným skutkovým stavom a odôvodnením napadnutého rozhodnutia súdom prvého stupňa.

Proti tomuto rozsudku odvolacieho súdu podal žalobca dovolanie a navrhol napadnutý rozsudok zmeniť, tak, že sa jeho žalobe v plnom rozsahu vyhovie a zároveň žiadal priznať náhradu trov dovolacieho konania a odložiť vykonateľnosť napadnutého rozhodnutia. Dovolateľ poukázal na gramatický výklad prvej vety § 8 ZKR, „zabezpečovacím právom sa na účely tohto zákona rozumie záložné právo, zádržné právo, zabezpečovací prevod práva a zabezpečovací prevod pohľadávky vrátane iných práv, ktoré majú podobný obsah a účinky“.

Dovolací súd dospel k záveru, že ako odvolací súd tak aj súd prvého stupňa vec posúdili správne, keď dospeli k záveru, že zastavením exekúcie v dôsledku vyhlásenia konkurzu na majetok úpadcu dochádza k zániku exekučného záložného práva. Na nehnuteľnosť zapísanú v katastri nehnuteľností sa zriaďuje exekučné záložné právo zexekvovaním nehnuteľností zápisom zriadenia exekučného záložného práva do katastra nehnuteľností podľa osobitných predpisov. V katastri nehnuteľností sa zapíše, že nehnuteľnosť sa zexekuováva pre vymáhanú pohľadávku (§167 ods. 1 Exekučného poriadku).

Dovolací súd zároveň opätovne vyslovil názor, že zriadenie exekučného záložného práva k nehnuteľnosti je inštitút exekučného konania, ktorým sa zabezpečuje peňažný nárok oprávneného. Tento inštitút nie je možné používať mimo exekučného konania a ide o procesný zabezpečovací inštitút. Nakoľko zastavenie exekúcie je jedným z osobitných dôvodov zániku exekučného záložného práva, vyhlásením konkurzu na majetok zanikajú účinky exekučného záložného práva a správca konkurznej podstaty nehnuteľnosť, na ktorú bolo zriadené exekučné záložné právo, speňaží. Veriteľ potom, ako jeho pohľadávka nebola uspokojená v rámci exekučného konania, nestáva sa oddeleným veriteľom v konkurznom konaní len na základe zriadenia exekučného záložného práva k nehnuteľnosti, lebo ide o procesný zabezpečovací inštitút, ktorý bol viazaný na exekúciu a jej zastavením zanikol. S týmto následkom počíta aj Exekučný poriadok, keď v ust. § 167 ods. 3 Exekučného poriadku ukladá súdnemu exekútorovi povinnosť do siedmich dní od zastavenia exekúcie oznámiť príslušnému okresnému úradu zrušenie exekučného záložného práva.

Keďže vyhlásením konkurzu sa exekučné konanie zastavuje, exekučné záložné právo, ktoré je zriadené pre účely exekučného konania, stráca svoj právny základ. Rovnaký právny záver prijal už Najvyšší súd Slovenskej republiky aj vo viacerých svojich rozhodnutiach riešiacich obdobnú právnu problematiku.

Vyhlásením konkurzu sa zo zákona exekučné konanie zastavuje a zrušuje exekučné záložné právo. Zriadené exekučné záložné právo na majetok patriaci do konkurzu nevytvára veriteľovi v konkurznom konaní postavenie zabezpečeného (oddeleného) veriteľa.

Dovolateľ argumentoval aj rozsudkom Najvyššieho súdu zo dňa 22. júla 2008, sp. zn. 1 Sžo 26/2008. K uvedenému rozsudku dovolací súd uvádza, že v ňom sa Najvyšší súd zaoberal otázkou poradia exekučného záložného práva v prípade, ak sa pre vymáhanú pohľadávku zriadilo zmluvné záložné právo skôr, pričom v prejednávanej veci je právnou otázkou skutočnosť, či vyhlásením konkurzu na majetok úpadcu dochádza k zániku exekučného záložného práva, alebo nie. Nešlo teda o obdobnú právnu otázku a preto sú závery z uvedeného rozsudku v predmetnom konaní neaplikovateľné.

Zriadené exekučné záložné právo na majetok patriaci do konkurzu preto nevytvára veriteľovi v konkurznom konaní postavenie zabezpečeného (oddeleného) veriteľa. Vyhlásením konkurzu sa zo zákona č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zmien a doplnkov exekučné konanie zastavuje a tým sa zrušuje exekučné záložné právo zriadené podľa ust. § 167 ods. l zákona č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) a o zmene a doplnení ďalších zákonov v znení zmien a doplnkov.

5. Rozhodnutie Nejvyššího soudu Českej republiky

Posúdenie zriadenia záložného práva rozhodnutím správcu dane v rozhodnutí Nejvyššího soudu Českej republiky zo dňa 19.12.2002, sp.zn. 20Cdo/373/2002, autor považuje za kľúčové vo vzťahu k daňovej exekúcii. Okresný súd v Pardubiciach uznesením z 28. 6. 2001, č.j. 12 E 320/2001-30, nariadil podľa výkazov nedoplatkov č. 3706/01/248962/5291, č. 3739/01/248962/5291, č. 3793/01/248962/5291, č. 94758/01/248940/3411, č. 94813/01/248940/3411 a č. 79200/01/248912/5149 na vymoženie pohľadávky oprávnenej v celkovej výške 51.486.307 Kč výkon rozhodnutia zriadením sudcovského záložného práva k označeným nehnuteľnostiam vo vlastníctve povinnej (výrok I.), návrh, pokiaľ sa ním oprávnená domáhala nariadenia výkonu pre penále z omeškania u nedoplatkov uvedených vo výkaze č. 79200/01/248912/5149 z čiastky 45.687.731 Kč, zamietol (výrok II.) a rozhodol o trovách konania (výrok III.). Súd prvého stupňa uzavrel, že výkazy nedoplatkov ukladajúci povinné zaplatiť dlžnú sumu na daniach sú vykonateľnými exekučnými titulmi, že povinná je vlastníkom predmetných nehnuteľností a že aj ostatné predpoklady pre nariadenie výkonu rozhodnutia navrhnutým spôsobom sú splnené.

Krajský súd v Hradci Králové uznesením z 31. 8. 2001, č.j. 22 Co 398 / 2001-43, v odvolaním napadnutom rozsahu (tj. s výnimkou výroku II.) Uznesenie súdu prvého stupňa zmenil len tak, že výkon rozhodnutia sa nariaďuje okrem iného podľa výkazu č. 79200/01/248912/5149 na uspokojenie pohľadávky oprávnenej vo výške 51.279.388 Kč, a inak ho potvrdil.

Rozhodnutie odvolacieho súdu napadla povinná včasným dovolaním, ktorým odkázala na všetky do úvahy prichádzajúce dovolacie dôvody. Odvolaciemu súdu tiež vytkla, že sa s poukazom na absenciu všeobecne záväzného právneho predpisu predpokladaného ustanovením § 73 ods. 7 zákona č. 337/1992 Zb. nezaoberal konkurenciou (stretom) exekúcií zriadením sudcovského záložného práva a daňovou zábezpekou, a že neskúmal, či pre tú istú pohľadávku už nebolo zriadené záložné právo na predmetných nehnuteľnostiach podľa § 72 zákona č. 337/1992 Zb. o správe daní a poplatkov v znení neskorších predpisov, v prospech Finančného úradu v Chrudimi. So zreteľom na to, že výkazy nedoplatkov boli doplnené na rubových stranách doložkami vykonateľnosti podpísanými pracovníkom vymáhacieho oddelenia s odtlačkom úradnej pečiatky až v prebiehajúcom konaní (tj . po podaní návrhu na nariadenie výkonu rozhodnutia), postráda dovolateľka reálnu možnosť k uvedeným doložkám sa vyjadriť. Ohľadom výkazu nedoplatkov č.79200/01/248912/5149 , ktorý bol zostavený pre sumu 51.279.388 Kč predstavujúcu daňový nedoplatok, a ktorého splatnosť nastala v rokoch

1992 a 1993, vzniesla námietku , podľa ktorej zákon č . 337/1992 Zb. O správe daní a poplatkov v znení neskorších predpisov, pre toto obdobie výkon nepripúšťa. Výkon rozhodnutia pre daňové penále, ktoré je samostatným daňovým dlhom, mal byť podľa dovolateľky zastavený. Zo všetkých uvedených dôvodov navrhla, aby dovolací súd zrušil rozhodnutia súdov oboch stupňov a vec vrátil súdu prvého stupňa na ďalšie konanie .

Vzhľadom na obsah dovolania a pri viazanosti uplatneným dovolacím dôvodom podľa § 241 ods . 2 písm . b / o.s.ř.., ktorým sa dá namietať, že rozhodnutie spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci, je možné zásadný právny význam napadnutého uznesenia spájať s otázkami, či môže nastať konkurencie (stret) sudcovského záložného práva na nehnuteľnostiach so záložným právom zriadeným podľa ustanovení § 72 zákona č . 337/1992 Zb., o správe daní a poplatkov v znení neskorších predpisov, a či predtým zriadené záložné právo na tých istých nehnuteľnostiach podľa posledného ustanovenia prekáža vo výkone rozhodnutia podľa § 338b a nasl. o.s.p..

Vymáhanie daňových nedoplatkov (vrátane nedoplatkov na pokutách) upravuje ustanovenie § 73 zákona č. 337/1992 Zb.. Daňová exekúcia sa podľa odseku 6 cit. ustanovenia vykonáva vydaním exekučného príkazu na: a/ prikázanie pohľadávky na peňažné prostriedky daňových dlžníkov na účtoch vedených v bankách alebo iné pohľadávky, b/ zrážkou zo mzdy, iné odmeny za závislú činnosť alebo náhrady za pracovný príjem, dôchodky, sociálne a nemocenské dávky, štipendiá a pod., c/ predaj hnuteľných vecí, a d/ predaj nehnuteľností . Podľa ustanovenia § 73 ods. 7 zákona č. 337/1992 Zb. sa pre výkon daňovej exekúcie použije primerane občiansky súdneho poriadok (príslušné ministerstvá potom boli všeobecne záväzným právnym predpisom splnomocnené k úprave podrobností postupu výkonu daňovej exekúcie, najmä spôsobov riešenia stretov exekúcií súdnej a daňovej).

Správca dane, u ktorého je daňový dlžník evidovaný, vykonáva sám na základe exekučných titulov vymenovaných v § 73 ods. 4 a spôsobmi uvedenými v § 73 ods. 6 zákona č. 337/1992 Zb. vymáhanie nedoplatkov daňovou exekúciou; o vykonaní exekúcie však môže požiadať tiež súd alebo súdneho exekútora. To, že správca dane má k dispozícii návrh na nariadenie súdneho výkonu výkazu nedoplatkov spôsoby, ktoré pripúšťa § 258 ods. 1 o.s.p., tj. aj zriadením sudcovského záložného práva na nehnuteľnostiach daňového dlžníka (povinného), vyplýva bez ďalšieho z ustanovenia § 274 o.s.p. a z ustanovenia § 73 ods . 3 vety druhej zákona č. 337/1992 Zb..

Pretože zriadenie záložného práva rozhodnutím správcu dane v zmysle ustanovenia § 72 zákona č. 337/1992 Zb. plní vo vzťahu k daňovej pohľadávke a jej príslušenstvu len zaisťovacie funkciu a nejde teda ako vyplýva z taxatívneho zoznamu ustanovenia § 73 ods. 6 cit. zákona o ďalší spôsob daňovej exekúcie vykonávanej vydaním exekučného príkazu, nemožno o konflikte či konkurencii exekúcií (tj. zriadením záložného práva podľa § 72 zákona č . 337/1992 Zb. a nariadením výkonu rozhodnutia zriadením sudcovského záložného práva na nehnuteľnostiach podľa § 338b a nasl .) uvažovať; tomu zodpovedá aj úprava vykonaná zákonom č . 119/2001 Zb., ktorým sa ustanovujú pravidlá pre prípady súbežne prebiehajúcich výkonov rozhodnutia, ktoré takú situáciu práve preto, že zriadenie záložného práva podľa § 72 zákona č . 337/1992 Zb. nie je aktom vymáhania, nerieši.

Záver, že zriadenie záložného práva k nehnuteľnostiam daňového dlžníka podľa § 72 zákona č . 337/1992 Zb. nie je daňovou exekúciou, predurčuje odpoveď aj na druhú otázku, pre ktorej riešenie bolo dovolanie prípustné. Okolnosť, že vymáhaná pohľadávka už bola (úplne alebo čiastočne) zabezpečená záložným právom zriadeným na tých istých nehnuteľnostiach rozhodnutím správcu dane (rovnako ako existencia zmluvných záložných práv na nehnuteľnostiach zabezpečujúcich pohľadávky iných veriteľov), nemá v konaní o

výkon rozhodnutia zriadením sudcovského záložného práva žiadny význam; v prípade postihnutia zálohov ich predajom je totiž pri rozvrhu podstaty rozhodujúce poradie vzniku záložných práv (porov. § 337 ods. 1, 2, 3 a 5 o.s.p.).

6. Úvaha autora – zhrnutie

Snahy o výklad alebo interpretáciu inštitútu daňového záložného práva v kontexte konkurzného alebo reštrukturalizačného konania sú badateľné a určite žiadúce, nakoľko vyvstáva zásadný problém, a to či je možné správcovi dane uznaním zabezpečovacieho práva umožniť postavenie zabezpečeného veriteľa s vyššou mierou uspokojenia, ako nezabezpečení veritelia.

Zriadenie exekučného záložného práva podľa Exekučného poriadku k nehnuteľnosti je na rozdiel od daňového záložného práva inštitútom exekučného konania, ktorým sa zabezpečuje peňažný nárok oprávneného. **Tento inštitút nie je možné používať mimo exekučného konania a ide o procesný zabezpečovací inštitút**. Nakoľko zastavenie exekúcie je jedným z osobitných dôvodov zániku exekučného záložného práva na majetok, zanikajú účinky exekučného záložného práva a správca konkurznej podstaty nehnuteľnosť, na ktorú bolo zriadené exekučné záložné právo, speňaží. Veriteľ potom, ako jeho pohľadávka nebola uspokojená v rámci exekučného konania, nestáva sa oddeleným - zabezpečeným veriteľom v konkurznom konaní len na základe zriadenia exekučného záložného práva k nehnuteľnosti, lebo ide o procesný zabezpečovací inštitút, ktorý bol viazaný na exekúciu a jej zastavením zanikol. S týmto následkom počíta aj Exekučný poriadok, keď v ustanovení § 167 ods. 3 Exekučného poriadku ukladá súdnemu exekútorovi povinnosť do siedmich dní od zastavenia exekúcie oznámiť príslušnému okresnému úradu zrušenie exekučného záložného práva. Keďže vyhlásením konkurzu alebo povolením reštrukturalizácie sa exekučné konanie zastavuje, exekučné záložné právo, ktoré je zriadené pre účely exekučného konania, stráca svoj právny základ. Z uvedeného tak pre správcov vyplýva záver, že v konkurznom alebo reštrukturalizačnom konaní uplatnené zabezpečovacie právo vo forme exekučného záložného práva by malo byť popreté z dôvodu ex lege zastavenej exekúcie s následným zánikom všetkých exekučných inštitútov vrátane exekučného záložného práva. Vyššie uvedené rozhodnutie NSSR sp.zn. 5Obdo/22/2012 tak podľa názoru autora dalo vyčerpávajúcu odpoveď na uplatňovanie exekučného záložného práva v insolvenčných konaniach zriadeného podľa Exekučného poriadku, no pre účely interpretácie daňového záložného práva je predložený výklad neaplikovateľný.

Vychádzajúc z gramatického výkladu ustanovenia § 48 prvá veta ZKR, resp. ustanovenia § 118 ods. 3 ZKR vyhlásenie konkurzu, resp. povolenie reštrukturalizácie má účinky vo vzťahu k začatému konaniu o výkon rozhodnutia a exekučnému konaniu, teda nie je možné takéto konania začať a už začaté konania o výkon rozhodnutia alebo exekučné konania sa vyhlásením konkurzu alebo povolením reštrukturalizácie zastavujú. I keď ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku s účinnosťou od 01.09.2005 neupravujú možnosť výkonu rozhodnutia predajom hnuteľných vecí a nehnuteľností, teda aj nehnuteľností, na ktorých je zriadené záložné právo, v § 372m O.s.p. (prechodné ustanovenie) je upravený postup aj vo vzťahu ku konaniam o výkon rozhodnutia, ktoré boli začaté do 31.08.2005. Zriadenie záložného práva podľa zákona č. 563/2009 Z.z. je upravené v Daňovom poriadku v § 81 cit. zákona. V ustanovenia § 82 Daňového poriadku sú súčasne upravené aj podmienky zrušenia záložného práva. Z ustanovenia § 81 ods. 1 Daňového poriadku je zrejmé, že daňové záložné právo môže vzniknúť len rozhodnutím správcu dane. Pri pohľade na systematiku Daňového poriadku zistíme, že úprava záložného práva je súčasťou prvej časti tretej hlavy Daňového poriadku označená ako „Daňové preplatky a daňové nedoplatky“. Daňové

exekučné konanie je upravené v prvej časti štvrtej hlavy Daňového poriadku v ustanoveniach § 88-153.

Záložné právo správcu dane totiž vychádza z klasického inštitútu záložného práva, ktorého právna úprava je obsiahnutá v ustanoveniach § 151a – § 151me a § 552 OZ. Daňové záložné právo je obsiahnuté v dvoch ustanoveniach – § 81 a § 82 Daňového poriadku. Podľa ustanovenia § 81 ods. 11 Daňového poriadku sa ustanovenia Občianskeho zákonníka a osobitných predpisov o záložnom práve použijú, ak Daňový poriadok neustanovuje inak. Už v ustanovení § 81 ods. 1 Daňového poriadku sa uvádza, že záložné právo správcu dane môže vzniknúť za účelom zabezpečenia daňového nedoplatku. Daňový nedoplatok je v Daňovom poriadku definovaný ako dlžná suma dane po lehote splatnosti dane. Daňový poriadok však nevylučuje v prípade zlej daňovej disciplíny daňových subjektov zriadiť záložné právo na zabezpečenie daňovej pohľadávky, ktorú definuje ako pohľadávku správcu dane na dani do lehoty splatnosti dane, ak tento zákon neustanovuje inak a v zmysle § 81 ods. 4 Daňového poriadku tiež možnosť zriadiť záložné právo aj na zabezpečenie istej daňovej pohľadávky, ktorá vznikne v budúcnosti, za predpokladu, že je odôvodnená obava, že nesplatná alebo nevyrubená daň nebude uhradená.

V § 90 ods. 1 Daňového poriadku je upravené začatie daňového exekučného konania, podľa ktorého daňové exekučné konanie začína správca dane na podklade exekučného titulu - vydaním rozhodnutia o začatí daňového exekučného konania. Súčasne je v tomto ustanovení upravené (druhá veta), že dňom vydania rozhodnutia o začatí daňového exekučného konania správcom dane je toto rozhodnutie právoplatné a nie sú proti nemu prípustné opravné prostriedky. Daňový poriadok upravuje v daňovom exekučnom konaní ďalší postup, a to vydanie daňovej exekučnej výzvy a daňového exekučného príkazu. V daňovom exekučnom konaní v § 98 sú upravené spôsoby vykonávania daňovej exekúcie, vrátane predaja nehnuteľností.

Pokiaľ by sme aj pripustili úvahy o aplikovateľnosti ustanovenia § 48 ZKR, resp. ustanovenia § 118 ods. 3 ZKR, ktoré sa môže vzťahovať iba na začaté konania o výkon rozhodnutia alebo exekučné konania, teda konanie vedené podľa Exekučného poriadku, pri širšom výklade pojmu exekučné konanie (pokiaľ by pod ustanovenia § 48 ZKR, resp. ustanovenia § 118 ods. 3 ZKR, bolo podriadené aj daňové exekučné konanie upravené v prvej časti štvrtej hlavy Daňového poriadku) by už pred vyhlásením konkurzu alebo povolením reštrukturalizácie muselo daňové exekučné konanie prebiehať. Inak ustanovenia § 48 ZKR, resp. ustanovenia § 118 ods. 3 ZKR pre daňové exekučné konanie nie je aplikovateľný. Ak by v ktoromkoľvek insolvenčnom konaní bolo preukázané, že v súlade s ustanovením § 90 ods. 1 Daňového poriadku správca dane vydal rozhodnutie o začatí daňového exekučného konania, je možné uvažovať o zastavení daňového exekučného konania v súlade s ustanovením § 48 ZKR, resp. s ustanovením § 118 ods. 3 ZKR.

Je však dôležité upozorniť, že účinky ustanovenia § 48 ZKR a § 118 ods. 3 ZKR sú len vo vzťahu k záložným právam, ktoré sú zriadené podľa Exekučného poriadku, ktorý sa v tomto prípade aplikuje ako procesná norma. Aplikácia § 48 ZKR alebo § 118 ods. 3 ZKR nie je možná na záložné právo zriadené podľa § 81 Daňového poriadku, nakoľko záložné právo podľa ustanovenia § 81 Daňového poriadku nemožno zriaďovať v rámci daňového exekučného konania, ktoré je upravené v prvej časti štvrtej hlavy Daňového poriadku. Autor sa preto domnieva, že nie je možné, aby došlo k zániku daňového záložného práva v dôsledku zániku účinkov daňového exekučného konania vyhlásením konkurzu či povolením reštrukturalizácie.

Záver

Pre účely konkurzu či reštrukturalizácie zákonodarca v ustanovením § 81 ods. 8 posledná veta Daňového poriadku uvádza, že ak sú pohľadávky zabezpečené záložným právom uspokojované v konkurznom konaní alebo v reštrukturalizačnom konaní, na toto uspokojenie sa vzťahuje osobitný predpis – ZKR. Podľa ustanovenia § 8 ZKR zabezpečovacím právom sa na účely tohto zákona rozumie záložné právo, zádržné právo, zabezpečovací prevod práva a zabezpečovací prevod pohľadávky vrátane iných práv, ktoré majú podobný obsah a účinky. Pohľadávka zabezpečená zabezpečovacím právom sa na účely tohto zákona považuje do výšky jej zabezpečenia za zabezpečenú pohľadávku. Z predmetného ustanovenia ZKR vyplýva, že zákonodarca vylúčil zabezpečovacie inštitúty „in personam", ako aj zabezpečovacie inštitúty zriaďované v rámci exekučných konaní. Preto ak zriadenie daňového záložného práva nie je daňovou exekúciou, správca dane by mohol uplatniť zabezpečovacie právo – daňové záložné právo prihláškou v konkurze alebo reštrukturalizácii s tým, že by bol v pozícii zabezpečeného veriteľa.

V ustanovení § 48 ZKR, resp. § 118 ods. 3 ZKR zákonodarca upravil postup, ktorý nasleduje po vyhlásení konkurzu, resp. po povolení reštrukturalizácie vo vzťahu k začatému, teda už prebiehajúcemu exekučnému konaniu alebo konaniu o výkone rozhodnutia. Exekučné konanie je upravené v Exekučnom poriadku. Výkon rozhodnutia je upravený v šiestej časti O.s.p., kde v štvrtej hlave je upravený predaj hnuteľných vecí a nehnuteľností, avšak ustanovenia § 321-338 už súčasťou právnej úpravy Občianskeho súdneho poriadku, s účinnosťou od 01.09.2005 nie sú.

Daňový poriadok je normou procesného práva, avšak obsahuje v sebe aj inštitúty hmotnoprávne. Takýmto hmotnoprávnym inštitútom je zriadenie záložného práva podľa § 81 Daňového poriadku. **Ak v rámci daňového exekučného konania, ktoré je upravené v samostatnej časti zákona č. 563/2009 Z.z. nie je upravený procesný inštitút zriadenia záložného práva, potom podľa § 81 Daňového poriadku, ktorý upravuje komplexne záložné právo pre účely zabezpečenia daňového nedoplatku aj s odkazom v ods. 11 na aplikáciu hmotnoprávnych noriem Občianskeho zákonníka a osobitných predpisov o záložnom práve, je možné na záložné právo zriadené správcom dane na zabezpečenie daňového nedoplatku zhliadať ako na hmotnoprávny inštitút.** Všetky tieto skutočnosti pri komplexnom posúdení tak dotvrdzujú záver, že ustanovenie § 48 ZKR, resp. § 118 ods. 3 ZKR nie je možné aplikovať na záložné právo, ktoré bolo zriadené správcom dane na zabezpečenie daňového nedoplatku právoplatným rozhodnutím správcu dane, ktoré nadobudlo právoplatnosť a došlo aj k jeho zapísaniu v katastri nehnuteľností pred vyhlásením konkurzu na majetok úpadcu.

Zároveň je potrebné uviesť, že pokiaľ žiadne exekučné konanie vedené príslušným správcom dane nezačne pred vyhlásením konkurzu alebo pred povolením reštrukturalizácie, nie je možné potom ani takéto exekučné konanie zastaviť a teda nie je možné aplikovať postup, aký je aplikovateľný v exekučnom konaní vedenom podľa Exekučného poriadku, ktorý v rámci exekúcie umožňuje exekútorovi zriadiť exekučné záložné právo (§ 167 Exekučného poriadku), ktoré je však len procesným inštitútom vykonateľným výlučne podľa Exekučného poriadku. Nakoľko úprava Daňového poriadku v rámci daňového exekučného konania takýto procesný inštitút neupravuje a upravuje ho ako hmotnoprávny inštitút, vyhlásením konkurzu na majetok úpadcu nemôže, právoplatným rozhodnutím správcu dane zriadené záložné právo, zriadené na zabezpečenie daňového nedoplatku, stratiť účinnosť.

Zoznam bibliografických odkazov

Zákon č. 7/2005 Z.z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
Zákon č. 563/2009 Z. z. o správe daní (daňový poriadok) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
Zákon č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) a o zmene a doplnení ďalších zákonov v znení neskorších predpisov
Zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov
Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 18.10.2008, sp. zn. 6Obo/125/2007
Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 06.10.2010, sp. zn. 1Obo/61/2010
Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 24.10.2013, sp.zn. 5Obdo/22/2012
Rozsudok Nejvyššího soudu Českej republiky zo dňa 19.12.2002, sp.zn. 20Cdo/373/2002

Monika Ličková[1]

Transpozícia smernice Európskeho parlamentu a Rady 2014/92/EÚ z 23. júla 2014 o porovnateľnosti poplatkov za platobné účty, o presune platobných účtov a o prístupe k platobným účtom so základnými funkciami , ktorou sa mení a dopĺňa zákon č. 492/2009 Z. z. o platobných službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a zákon č. 483/2001 Z. z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Transposition of the Directive of the European Parliament and Council Directive 2014/92 / EU of 23 July 2014 on the comparability of charges for payment accounts for transfer of payment accounts and the access to payment accounts with basic functions.

Kľúčové slová
smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/92/EÚ z 23. júla 2014; zákon o platobných službách**;** banka; bankový účet; presun bankového účtu.

Abstrakt
Cieľom príspevku je oboznámiť čitateľov s novinkami, ktoré nastali transpozíciou smernice Európskeho parlamentu a Rady 2014/92/EÚ z 23. júla 2014, ktorou sa menil a doplnil prostredníctvom novely zákon o platobných službách ako aj zákon o bankách.
Transpozícia tejto smernice priniesla pre slovenských občanov dobré správy, kedy si každý jeden z nás už teraz môže založiť nové zvýhodnené bankové účty a to tak, že navštívi svoju banku so žiadosť zriadenia novozavedeného účtu.
Samozrejme, že sa bankovým inštitúciám niečo takéto nepáči a bude zaujímavé sledovať, kde si budú kompenzovať straty pri doteraz získavaných mesačných poplatkoch za vedenie účtu.

Keywords
act of payment services; bank; bank account; bank account transfer.

Abstract
The aim of the article is to present innovations that have occurred transposition of European Parliament and Council Directive 2014/92 / EU of 23 July 2014, which varied and supplemented through an amendment to the law on payment services and banking law.
This news is pleasing for Slovaks, who will be able to open better bank accounts. All they need is go to the bank in order to open a newly introduced bank account.
Indeed, banks don't agree with that and it will be interesting to see, where there are going to overcompensate loss after obtaining the monthly fees of administreting the accounts.

Úvod

Vláda Slovenskej republiky prijala už aj na pôde parlamentu opatrenie dotýkajúce sa finančného sektora prostredníctvom návrhu zákona Ministerstva financií Slovenskej republiky v spolupráci s Národnou bankou Slovenska, ktorým sa menil a dopĺňal zákon č. 492/2009 Z. z. o platobných službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menil a dopĺňal zákon č. 483/2001 Z. z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Transpozíciou tejto smernice „2014/92/EÚ z 23. júla 2014“ sa reagovalo na aktuálne otázky a potreby, ktoré vplývajú z cieľov dobudovania vnútorného trhu s prihliadnutím na

---

[1] Mgr. Monika Ličková, externá doktorandka na Katedre obchodného, hospodárskeho, finančného práva na Právnickej fakulte UMB v Banskej Bystrici

osobitné potreby finančného trhu, a tak priniesť väčšiu transparentnosť a informovanosť klientov bánk a súčasne sa zlepšiť ich informovanosť a prístup k finančným službám.

Na podklade transponovanej smernice do právneho poriadku Slovenskej republiky sa prikazuje bankám, za akú cenu majú ponúkať svoje produkty, teda diktuje sa im kvalita a cena ich bankových produktov. Pristúpilo sa k tomuto na základe transpozície eurosmernice 2014/92/EÚ z 23. júla 2014 o porovnateľnosti poplatkov za platobné účty, o presune a prístupe k platobným účtom so základnými funkciami.

Uvedená smernica sa transponuje zákonom č. 492/2009 Z. z. o platobných službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a v časti platobného účtu so základnými funkciami a zákonom č. 483/2001 Z. z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.[2]

Podarí sa Vám v banke ušetriť zriadením výhodnejších bankových účtov so základnými funkciami?

Základný bankový produkt známy aj ako „účet zadarmo“, vstúpil do platnosti už na začiatku roka 2016 v januári.

Popri bezplatnom účte prichádza do bánk aj štandardný účet pre každého označovaný aj ako „účet za tri eurá“. Ten banky ponúkajú od 1. februára 2016.

Lacný (štandardný) účet pre každého je obdoba bezplatného základného účtu, len s hlavným rozdielom: ten základný je zadarmo, druhý s poplatkom maximálne tri eurá.

Nárok na bezplatný účet sa bude týkať hlavne väčšiny dôchodcov, pracujúcich za minimálnu mzdu, ako aj ľudí, ktorí sú odkázaní na sociálnu dávku, teda na všetky nízkopríjmové skupiny obyvateľstva s ročným čistým príjmom do 5600 eur.

Niekto si v tejto súvislosti môže položiť otázku: **Či sa mu oplatí získať a mať základný bankový produkt?**

Na takto naformulovanú otázku sa nedá jednoznačne odpovedať. Základný bankový produkt je dobrý na to, aby napríklad nízkopríjmový človek, ktorý doteraz z rôznych príčin nevyužíval služby bánk, vstúpil do „bankového sveta“. Výhodou základný bankový produkt je, že ho neponúka iba jedna banka. Či tento produkt ako taký je pre klienta výhodný alebo nie, závisí od toho, do akej miery ho bude vedieť využiť. Môže sa stať, že pre niekoho až taký výhodný nebude, pretože jeho využívaním stratí benefity. Niekde totiž stačí mať iba nadpriemerné úspory, netreba teda mať príjem ani platiť s kartou, a takýto klient banky má svoj účet zadarmo.

Následne vyznieva aj otázka: **Ak chcem základný bankový produkt, či musíme ísť kvôli tomu do banky?**

Áno, je potrebné zájsť do banky, kde si podávam žiadosť, že tento základný bankový produkt chcem. Väčšina bánk potom všetky následné úkony spojené so zriadením tohto účtu za klienta urobí sama. Každá banka je však iná. Niektorá iba zmení pomenovanie pôvodného balíka služieb na základný bankový produkt, pričom číslo účtu klientovi ostane nezmenené, niekde však banka pristúpi k tomu, že mu zmení číslo účtu a pridelí mu nové.

[2] text dôvodovej správy k novelizovaniu zákona o platobných službách, s. 1

V takom prípade treba za spolupôsobenia klienta a banky zmeniť všetky klientove trvalé príkazy, inkasá a nové číslo pridelené bankou oznámiť všetkým tým, ktorí posielajú peniaze - zamestnávateľovi či sociálnej poisťovni a pod.

V žiadnom prípade neplatí, že by banka sama od seba menila existujúci účet na základný bankový produkt, ak naň chodí menej ako 400 eur mesačne.

Okrem účtu za 0 eur sa zavádza aj účet s poplatkom tri eurá, ten by mal byť k dispozícií pre každého s vyšším príjmom ako je 400 eur.

Jedinou podmienkou mať takýto účet bude, že človek nesmie mať okrem tohto účtu žiadny iný účet otvorený v inej banke na Slovensku, ani v Európskej únii, čo preukáže čestným prehlásením.

Tieto nulové prípadne trojeurové zvýhodnené bankové účty by mali obsahovať široké spektrum služieb.

Napríklad: inkasá, trvalé príkazy, platby platobnou kartou, výbery z bankomatu, online prevody, vklady a výbery, či vydanie jednej medzinárodnej debetnej platobnej karty a každá jej automatická obnova po skončení platobnej karty; osobitne sa spoplatní na podklade sadzobníka poplatkov banky vydanie platobnej karty pri jej strate, či jej zničení.

Tí, ktorí budú mať záujem mať „štandardný účet“ si budú musieť podať žiadosť o jeho zriadení. Predpokladom bude predkladať zo strany klienta aj jeho čestné vyhlásenia ako príloha k žiadosti o poskytnutie platobného účtu so základnými funkciami, že nemá žiadny platobný účet, ani si ďalší nebude môcť zriadiť okrem vkladového účtu, peňažného vkladu potvrdeného vkladnou knižkou v banke a v pobočke zahraničnej banky.

V prípade, ak žiadosť neobsahuje náležitosti bude žiadateľ vyzvaný na ich doplnenie do 30 dní od doručenia výzvy.

Nedoručením doplnenia, alebo nedoručením včas je žiadosť zamietnutá. Banka a pobočka zahraničnej banky majú povinnosť vybaviť žiadosť žiadateľa o poskytnutie základného bankového produktu do 10 dní od podania žiadosti, alebo doručenia úplnej žiadosti.[3]

Ak banka a pobočka zahraničnej banky zistí nepravdivosť čestného vyhlásenia alebo ak zistí, že konanie spotrebiteľa porušuje ustanovenia alebo smeruje k porušeniu ustanovení zákona č. 297/2008 Z. z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu a o zmene a doplnení niektorých zákonov a ak zistí, že spotrebiteľ má platobný účet, ktorý obsahuje služby platobného účtu so základnými funkciami, zamietne žiadosť o zriadenie platobného účtu so základnými funkciami. O zamietnutí musí spotrebiteľa bezodkladne informovať ako aj o možnostiach podania sťažnosti na Národnej banke Slovenska, či o riešení prostredníctvom mimosúdneho riešenia sporov.

Vo vzťahu k preukázaniu existencie jedného platobného účtu môže spotrebiteľ predložiť aj potvrdenie o zrušení platobného účtu, pričom v danom prípade banka alebo pobočka zahraničnej banky môžu otvoriť platobný účet so základnými funkciami.

Bankám zriaďovanie platobného účtu so základnými funkciami pre spotrebiteľov na ich žiadosť nevyhovuje, tvrdia a ohradzujú sa tým, že náklady na vedenie účtu sú oveľa vyššie.

Možno preto pristúpia k tomu, že si budú kompenzovať svoje straty z „lacných a bezplatných účtov“ zvýšením iných jej poplatkov určených v ich sadzobníkoch poplatkov.

---

[3] text dôvodovej správy k novelizovaniu zákona o platobných službách, s. 19

Presun účtu do inej banky

Okrem zriadenia výhodnejších bankových účtov so základnými funkciami sa pristúpilo aj k zjednodušeniu presunu účtu klienta do inej banky.

Zakladá sa povinnosť bánk v prípade, že ich o to požiadajú ich klienti zabezpečiť im všetky kroky súvisiace so zmenou ich platobného účtu.

S novou bankou je potrebné si dohodnúť prenesenie všetkých trvalých príkazov, inkás ako aj všetkých ostatných nastavení.

Pri presune účtu do inej banky rozlišujeme odovzdávajúceho poskytovateľa platobných služieb ako poskytovateľ platobných služieb, od ktorého spotrebiteľ presúva svoj platobný účet k novému prijímajúcemu poskytovateľovi platobných služieb, u ktorého spotrebiteľ chce mať vedený platobný účet.

Presun účtu treba chápať ako „presun informácií a nastavení týkajúcich sa platobného účtu“, ktoré je potrebné za účelom presunu účtu preniesť tak, aby prišlo ku komplexnému presunu nastavení platobného účtu spotrebiteľa, ktorého súčasťou je aj nevyhnutná spolupráca medzi jednotlivými poskytovateľmi platobných služieb.

Pri presune môže požiadať spotrebiteľ aj o presun finančných prostriedkov na platobnom účte, teda jeho zostatku.

Presun platobného účtu môže, ale nemusí byť ukončený zrušením platobného účtu u odovzdávajúceho poskytovateľa platobných služieb.

V nadväznosti na zrušenie platobného účtu môže dôjsť aj k presunu zostatku finančných prostriedkov. Prevod finančných prostriedky je bezplatný iba v mene euro, prevod v inej mene môže byť spoplatnený bankou podľa jej sadzobníka. Presunom účtu jednak prevod kladného zostatku alebo samotné zrušenie platobného účtu, alebo všetky uvedené možnosti zároveň.

Formy žiadosti o presun účtu

Spotrebiteľ si môže zvoliť podanie žiadosti o presun účtu v písomnej forme, osobne na pobočke alebo poštou s jeho úradne osvedčeným podpisom, alebo elektronicky, so zabezpečeným zaručeným elektronickým podpisom. V prípade viacerých majiteľov je potrebný súhlas všetkých na presun platobného účtu.

Žiadosť o presun platobného účtu sa podáva u prijímajúceho poskytovateľa platobných služieb, t.j. poskytovateľa platobných služieb, ku ktorému chce spotrebiteľ presunúť platobný účet. Samotný vzor žiadosti je upravený všeobecne záväzným právnym predpisom.

V žiadosti spotrebiteľ - fyzická osoba, ktorá pri uzatváraní a plnení zmluvy, predmetom ktorej je poskytovanie platobných služieb, nekoná v rámci svojho zamestnania, povolania alebo podnikania a osoba, ktorá v čase uzatvorenia rámcovej zmluvy o poskytovaní platobných služieb zamestnáva menej ako desať osôb a ktorej ročný obrat alebo celková ročná bilančná hodnota nepresahuje 2 000 000 eur uvádza svoje identifikačné údaje:

- meno, priezvisko, akademické tituly
- rodné číslo, štátna príslušnosť
- typ dokladu a jeho číslo (zvyčajne pôjde o občiansky preukaz)
- trvalé bydlisko (ulica, číslo, obec, PSČ)

Ak je viacero majiteľov platobného účtu, uvedú sa identifikačné údaje všetkých.

Náležitosťou žiadosti sú aj **údaje o účte spotrebiteľa v „novej banke“ (prijímajúci poskytovateľ platobných služieb)** s miestom podnikania na území Slovenskej republiky, ktorý prijíma od odovzdávajúceho poskytovateľa platobných služieb informácie potrebné na presun platobného účtu spotrebiteľa. Takýmito údajmi sú:

- obchodné meno, sídlo banky
- sídlo pobočky banky
- číslo účtu, kód banky
- IBAN, SWIFT/BIC kód
- mena účtu

V žiadosti pri presune účtu sa spotrebiteľ vyjadruje (áno/nie) či platobný účet, ktorý sa pri presune zriaďuje v „novej banke“ predstavuje základný bankový produkt alebo platobný účet so základnými funkciami.[4]

Rovnako v žiadosti budú uvedené **údaje o účte spotrebiteľa v „starej banke“**, ktorý odovzdáva prijímajúcemu poskytovateľovi platobných služieb informácie potrebné na presun platobného účtu spotrebiteľa.

Dôležitou náležitosťou je uviesť dátum, od ktorého sa budú úhrady a inkasá vykonávať z platobného účtu zriadeného u prijímajúceho poskytovateľa platobných služieb („v novej banke“).

Dátum určí spotrebiteľ v žiadosti tak, aby to bol najskôr 18 pracovných dní po doručení a prijatí úplnej a riadnej žiadosti o presun platobného účtu.

Určenie dátumu má význam aj pre odovzdávajúceho poskytovateľa platobných služieb, pretože deň pred určeným dátumom je povinný zrušiť úhrady a inkasá.

V prípade absencie obligatórnych náležitostí žiadosti vyzve prijímajúci poskytovateľ platobných služieb spotrebiteľa na doplnenie žiadosti a stanoví dostatočný časový priestor spotrebiteľovi na odstránenie prekážok brániacich presunu platobného účtu.

Počas doby na doplnenie neplynú lehoty, do doručenia úplnej a riadne vyplnenej žiadosti o presun platobného účtu.

Súčasne môže dôjsť k posunu dátumu, od ktorého sa budú úhrady a inkasá vykonávať z platobného účtu zriadeného u prijímajúceho poskytovateľa platobných služieb.

Ak sa zmena dátumu nereflektuje pri doplnení žiadosti, počíta sa s 18. dňom odo dňa doručenia úplnej a riadne vyplnenej žiadosti o presun platobného účtu. O uvedenej skutočnosti ako aj o najbližšom dátume musí byť spotrebiteľ informovaný.

Záver

Na záver konštatujeme, že platobný účet so základnými funkciami budú poskytovať iba tie banky a pobočky zahraničných bánk, ktoré poskytujú bankové služby platobného účtu

[4] Presun základného bankového produktu (§ 27c zákona č. 483/2001 Z. z.) alebo platobného účtu spotrebiteľa so základnými funkciami (§ 27d zákona č. 483/2001 Z .z.) sa uskutoční iba s jeho súčasným zrušením v Starej banke.

so základnými funkciami v rámci svojho podnikania. Nie je zámerom zákonodarcu nútiť banky a pobočky zahraničných bánk poskytovať nové služby.[5]

Zoznam bibliografických odkazov

Dôvodová správa k novelizácii zákona o platobných službách
Smernica 2014/92/EÚ z 23. júla 2014 o porovnateľnosti poplatkov za platobné účty, o presune a prístupe k platobným účtom so základnými funkciami
Vyhláška MF SR č. 42/2016 Z. z. o platobnom účte so základnými funkciami
Zákon č. 492/2009 Z. z. o platobných službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
Zákon č. 483/2001 Z. z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

[5] text dôvodovej správy k novelizovaniu zákona o platobných službách, s. 19

Lukáš Peško[1]

Vybrané aspekty ochrany obchodného tajomstva

Selected aspects of trade secrets protection

Kľúčové slová
obchodné tajomstvo, informácie, mlčanlivosť, dôverné informácie

Abstrakt
Cieľom príspevku je analyzovať vybrané aspekty obchodného tajomstva a jeho ochrany. Autor analyzuje právnu úpravu ochrany obchodného tajomstva z pohľadu zabezpečovania slobodného prístupu k informáciám, hospodárskej súťaže a účastníctva v správnom konaní. Článok odkazuje aj na aktuálnu slovenskú a českú judikatúru v tejto oblasti.

Keywords
trade secrets, information, secrecy, confidential information

Abstract
The aim of this article is to analyze selected aspects of trade secrets and its protection. Author analyzes the legislation of trade secrets protection in terms of ensuring free access to information, economic competition and participation in administrative proceedings. Article also refers to the current Slovak and Czech case law in this area.

Úvod

Obchodné tajomstvo je definované v § 17 zákona č. 513/1991 Zb. Obchodného zákonníka (ďalej ako "OBZ"). Ide o „všetky skutočnosti obchodnej, výrobnej alebo technickej povahy súvisiace s podnikom, ktoré majú skutočnú alebo aspoň potenciálnu materiálnu alebo nemateriálnu hodnotu, nie sú v príslušných obchodných kruhoch bežne dostupné, majú byť podľa vôle podnikateľa utajené a podnikateľ zodpovedajúcim spôsobom ich utajenie zabezpečuje“.

Informácia je obchodným tajomstvom, ak súčasne spĺňa všetkých **päť znakov** obchodného tajomstva uvedených v § 17 Obchodného zákonníka, a to tri znaky objektívnej povahy (charakter skutočnosti, existencia aspoň potenciálnej hodnoty danej skutočnosti a jej bežná dostupnosť) a dva znaky subjektívnej povahy (vôľa utajiť dané obchodné skutočnosti a zabezpečenie takéhoto utajenia). Za obchodné tajomstvo nemožno považovať akékoľvek skutočnosti, ktoré majú byť utajované, ale len skutočnosti kvalifikované – t. j. také, ktoré spĺňajú všetky pojmové znaky obchodného tajomstva uvedené v § 17 Obchodného zákonníka[2]. Trvanie práva na obchodné tajomstvo je závislé od trvania všetkých uvedených podmienok jeho ochrany, pričom odpadnutie niektorej z nich spôsobí, že právo na obchodné tajomstvo zanikne.

V odbornej literatúre sa ako skutočnosti **obchodnej povahy** označujú napríklad zoznamy klientov alebo dodávateľov, výrobné zisky alebo náklady, cenové ponuky a podobne. Za skutočnosti **výrobnej povahy** možno považovať napríklad technologické postupy a metódy, výrobné vzory a prototypy alebo návody. Skutočnosťami **technickej povahy** môžeme rozumieť rôzne technické nákresy a výkresy, plány, grafy.

---

[1] JUDr. Lukáš Peško, externý doktorand na Katedre obchodného, hospodárskeho a finančného práva UMB
[2] Rozsudok Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 6 Sž 73/01, zo dňa 28. novembra 2001

Obchodné tajomstvo a slobodný prístup k informáciám

Základnou zákonnou normou upravujúcou slobodný prístup k informáciám zo strany orgánov verejnej moci je zákon č. č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o slobode informácií, ďalej ako "ZSI").

Okrem tohto zákona možno upriamiť pozornosť na niektoré iné zákony, ktoré zverejňovanie informácií upravujú, a to napríklad §3 ods. 6 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok); § 24 zákona č. 136/2001 Z. z. o ochrane hospodárskej súťaže a o zmene a doplnení zákona Slovenskej národnej rady č. 347/1990 Zb. o organizácii ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov a § 23 ods. 2 zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv.

Podľa §10 ods. 1 ZSI informácie označené ako obchodné tajomstvo povinná osoba nesprístupní.

Obchodné tajomstvo a prevažujúci verejný záujem

Podľa článku 4 ods. 2 Odporúčania Výboru ministrov Rady Európy Rec(2002)2 o prístupe k úradným dokumentom sa informácia musí sprístupniť, ak verejný záujem na sprístupnení informácie prevažuje nad obchodnými a ekonomickými záujmami osôb. Ustanovenie § 10 ods. 2 ZSI upravuje práve takéto prípady.

Sprístupnenie informácie nie je v týchto prípadoch porušením alebo ohrozením obchodného tajomstva a informácia sa môže na žiadosť sprístupniť, napriek tomu, že teoreticky spĺňa znaky obchodného tajomstva. Sprístupnená tak môže byť najmä informácia:

a) *týkajúca sa závažného vplyvu na zdravie ľudí, svetové kultúrne a prírodné dedičstvo[3], životné prostredie vrátane biologickej diverzity a ekologickej stability[4],*

V konaní na Najvyššom súde SR, sp. zn. 6 Sž 73/01súd zrušil rozhodnutie správneho orgánu z dôvodu, že sa správny orgán nezaoberal výnimkou z ochrany obchodného tajomstva podľa § 10 ods. 2 zákona o slobode informácií. Súd v rozsudku okrem iného uviedol: „Okrem toho žalovaný sa pri rozhodovaní nezaoberal, resp. z jeho rozhodnutia to nevyplýva, zo zákona vyplývajúcou výnimkou (§ 10 ods. 2), kedy sa nepovažuje za porušenie ani ohrozenie obchodného tajomstva sprístupnenie informácie týkajúcej sa okrem iného závažného vplyvu na zdravie ľudí, na životné prostredie. Podľa tohto ustanovenia nemožno odmietnuť prístup k informáciám, i keby boli formálne naplnené všetky znaky obchodného tajomstva. V tejto časti je rozhodnutie žalovaného preto nepreskúmateľné pre nedostatok dôvodov.“

b) *znečisťovaní životného prostredia[5],*

Krajský súd v Bratislave vo svojom rozhodnutí[6] okrem iného konštatoval, že„ jednou z kategórií informácií, u ktorých zákon uprednostňuje verejný záujem na ich sprístupnení aj vtedy, ak by inak boli spôsobilé tvoriť predmet obchodného tajomstva, sa považujú informácie o znečisťovaní životného prostredia.“

Ustanovenia písmen a) a b) zahŕňajú napríklad informácie o vplyvoch činností alebo prevádzok na životné prostredie alebo zdravie (napr. o poruche zariadenia, ktorá spôsobila

---

[3] Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 159/1991 Zb. o dojednaní Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva.

[4] Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 34/1996 Z. z. o uzavretí Dohovoru o biologickej diverzite.

[5] § 8 ods. 1 zákona č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí.

6 Rozsudok Krajského súdu v Bratislave, sp. zn. 2 S 424/06, zo dňa 12. septembra 2007

ohrozenie alebo poškodenie zdravia alebo životného prostredia, o ekologických haváriách, ich príčinách, priebehu a následkoch, o množstve škodlivín vypúšťaných do ovzdušia a pod.).

c) *ktorá sa získala za verejné prostriedky*[7]*, alebo sa týka používania verejných prostriedkov, nakladania s majetkom štátu, majetkom obce, majetkom vyššieho územného celku alebo majetkom právnických osôb zriadených zákonom, na základe zákona alebo nakladania s finančnými prostriedkami Európskej únie,*

„Verejné financie" zahŕňajú verejné prostriedky (napr. finančné prostriedky obcí, vyšších územných celkov či Fondu národného majetku SR) a prostriedky verejnoprávnych inštitúcií (napr. finančné prostriedky Slovenskej televízie, Slovenského rozhlasu a pod.).

Ustanovenie § 10 písm. c) ZSI má vplyv aj na informovanie o zmluvných vzťahoch medzi povinnými osobami a podnikateľmi. Majetkom sa rozumie súbor vecí, práv a záväzkov určitého subjektu. Záväzky štátu, obce alebo vyššieho územného celku (VÚC) voči podnikateľovi aj ich práva (majetkové práva) voči podnikateľovi sú súčasťou majetku štátu, obce alebo VÚC. Právam štátu alebo samospráv vyplývajúcim zo zmluvy zodpovedajú povinnosti (záväzky) druhej zmluvnej strany. Informácie o právach a záväzkoch podnikateľa vyplývajúcich zo zmluvy sú zároveň informáciami o právach a záväzkoch (t. j. o majetku) štátu alebo samospráv, a teda sa týkajú používania verejných financií alebo nakladania s majetkom štátu či majetkom obce.

Podnikateľ aj štát, obec či VÚC musia počítať s tým, že ak zmluva uzavretá medzi nimi navzájom obsahuje informácie, ktoré sa týkajú nakladania s verejnými prostriedkami, bude podrobená kontrole zo strany verejnosti. Verejný záujem na kontrole nakladania s verejnými prostriedkami a transparentnosti v takom prípade prevažuje nad záujmom podnikateľa na utajení informácií obsiahnutých v zmluve.

Podľa Rozsudku Najvyššieho správneho súdu Českej republiky, sp. zn. 5 A 119/01, zo dňa 10. októbra 2003 „ustanovenie § 9 zákona č. 106/1999 Zb. je nutné vykladať ako odraz všeobecného vyvažovania právom chránených záujmov, kedy na jednej strane pomyselných váh stojí záujem na kontrole verejnej správy a na druhej strane záujem súkromnoprávnych subjektov na uchovaní ich obchodného tajomstva. Je pritom potrebné posúdiť, ktoré z týchto oprávnených záujmov v konkrétnom prípade prevažuje. Zákonodarca poskytuje všeobecné usmernenie, keď v § 9 ods. 1 stanovuje, že všeobecne prevažuje záujem na ochrane obchodného tajomstva, avšak zároveň podľa odseku 2 rovnakého ustanovenia záujem na kontrole verejnej správy opätovne prevážia, pokiaľ sa jedná o použitie prostriedkov z verejných rozpočtov. "

Obdobne Krajský súd v Hradci Králové vo svojom Rozsudku sp. zn. 31 Ca 189/2000, zo dňa 25. mája 2001 konštatoval, že "obchodným tajomstvom ale nemôžu byť v žiadnom prípade informácie o rozsahu finančných prostriedkov poskytnutých podnikateľovi z rozpočtu obce či mesta, teda ani údaj o cene za vykonané dielo, ktoré je hradené z príjmov získaných od daňových poplatníkov. Práve táto skutočnosť podčiarkuje to, že výdavky obcí sú vecou na výsosť verejnou, že s ich zdrojmi nespája toho ktorého podnikateľa žiadna tvorivá súvislosť, ktorá by len v náznaku mohla viesť k domnienke, že by sa mohlo jednať o obchodné tajomstvo, a to vrátane konkrétneho použitia rozpočtových prostriedkov."

d) *štátnej pomoci*[8] *a informácie podľa § 3 ods. 2. (t.j. informácie o hospodárení s verejnými prostriedkami, nakladaní s majetkom štátu majetkom vyššieho územného*

---

[7] § 2 písm. a) zákona č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
[8] Zákon č. 231/1999 Z. z. o štátnej pomoci.

celku alebo majetkom obce, o životnom prostredí, o úlohách alebo odborných službách týkajúcich sa životného prostredia a o obsahu, plnení a činnostiach vykonávaných na základe uzatvorenej zmluvy);

Podľa § 5 ods. 1 a 2 zákona č. 231/1999 Z. z. o štátnej pomoci priamou formou štátnej pomoci je najmä dotácia, príspevok, grant, úhrada úrokov alebo časti úrokov z úveru poskytnutého podnikateľovi, úhrada časti úveru, návratná finančná výpomoc. Nepriamou formou štátnej pomoci je najmä prevzatie štátnej záruky alebo bankovej záruky, poskytnutie úľavy na dani alebo penále, pokute, úroku alebo na iných sankciách podľa osobitného predpisu, predaj nehnuteľného majetku štátu alebo obce za cenu nižšiu, ako je trhová cena, poskytovanie poradenských služieb bezplatne alebo za čiastočnú úhradu, odklad platenia dane alebo povolenie zaplatenia dane v splátkach.

Princíp prevažujúceho verejného záujmu sa vzťahuje nielen na zmluvy, ale aj napr. na informácie o používaní grantov udelených z verejných prostriedkov, informácie o návrhoch na poskytnutie investičných stimulov alebo iné informácie o štátnej podpore. Informácie o výške a forme štátnej pomoci a jej použití príjemcom teda nemôžu byť nesprístupnené z dôvodu ochrany obchodného tajomstva.

Označenie za obchodné tajomstvo a odôvodnenie rozhodnutia

Na označenie informácie za obchodné tajomstvo podľa ZSI nestačí iba samotný prejav vôle podnikateľa utajiť informáciu. Ak by na utajenie informácie stačil iba prejav vôle podnikateľa, mohol by ktokoľvek, nielen podnikateľ, utajiť všetky informácie ako obchodné tajomstvo aj v prípade, ak nespĺňajú definičné znaky obchodného tajomstva. Následkom by potom bolo úplné znemožnenie prístupu k informáciám.

Povinné osoby sú pri každej žiadosti o informácie povinné skúmať, či predmetná informácia naozaj spĺňa všetkých päť znakov obchodného tajomstva a svoje prípadné rozhodnutie o nesprístupnení informácie zároveň riadne zdôvodniť. Toto možno odôvodiť aj s odkazom na §32 ods.1 Správneho poriadku[9] (ďalej ako "SP"). Nepostačuje, že podnikateľ informácie označil za obchodné tajomstvo. Vyjadrenie vôle podnikateľa chrániť informácie je totiž len jedným zo znakov obchodného tajomstva. Ak podnikateľ tvrdí, že celý dokument je obchodným tajomstvom, povinná osoba musí zistiť, či naozaj všetky informácie nachádzajúce sa v dokumente spĺňajú znaky obchodného tajomstva a či v dokumente nie sú aj informácie, ktoré nie sú obchodným tajomstvom.

Podľa § 47 ods. 3 SP je správny orgán povinný v odôvodnení rozhodnutia uviesť, ktoré skutočnosti boli podkladom pre rozhodnutie (teda informácie o jednotlivých druhoch, alebo kategóriách informácií, ktoré sú obsiahnuté v požadovanom dokumente) a následne uviesť, aké úvahy použil pri hodnotení dôkazov a ako aplikoval právne predpisy, na základe ktorých rozhodoval (t. j. zdôvodniť, prečo takýto druh informácií spĺňa všetky znaky obchodného tajomstva podľa § 17 Obchodného zákonníka).

Také odôvodnenie rozhodnutia, v ktorom sa iba spomenie, že celý text požadovaného dokumentu spĺňa všetky znaky obchodného tajomstva, je v rozpore s požiadavkami zákona. Nie je postačujúce iba vymenovať v odôvodnení rozhodnutia znaky obchodného tajomstva podľa § 17 Obchodného zákonníka a deklarovať, že všetky požadované informácie tieto znaky spĺňajú, a to bez akéhokoľvek konkretizovania.

[9] zákon č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok)v znení neskorších prepdisov

V konaní pred Najvyšším súdom SR[10] súd konštatoval, že v rámci vykonávania dokazovania je v právomoci správneho orgánu posúdiť, či tieto kvalifikačné znaky boli zo strany uvedeného podnikateľa splnené. V danom prípade nejde o meritórne rozhodovanie o predmete obchodného tajomstva, ktoré v prípade pochybností (resp. porušenia práva na ochranu obchodného tajomstva) prislúcha súdu, ale o posúdenie **predbežnej otázky** podľa§ 40 ods. 1 SP. Súd uviedol, že pokiaľ žalovaná povinná osoba rozhoduje o odmietnutí poskytnutia informácií z dôvodu ochrany obchodného tajomstva, je povinná toto stanovisko náležitým, pochybnosti nevzbudzujúcim spôsobom odôvodniť. Súd uvádza, že prijatím opačného záveru by sa orgán štátnej správy rozhodujúci o vlastnej zo zákona vyplývajúcej povinnosti ocitol v pozícii pasívneho tlmočníka odmietavého stanoviska podnikateľa bez akejkoľvek možnosti jeho tvrdenie o existencii obchodného tajomstva zákonom prípustným spôsobom overiť.

Dôkazné bremeno na preukázanie splnenia predpokladov pre nesprístupnenie požadovaných informácií pre kolíziu s obchodným tajomstvom pritom **zaťažuje povinnú osobu**[11]. Povinná osoba je oprávnená rozhodnúť o nesprístupnení požadovaných informácií len vtedy, keď na základe vykonaných dôkazov, získaných v spolupráci s dotknutým podnikateľom či s inými subjektmi pôsobiacimi na trhu v danej oblasti, preukáže, že žalobcom požadované informácie sú chránené obchodným tajomstvom.

Povinná osoba nemôže odmietnuť informácie, ktoré sú obsahom zmluvy či iného dokumentu, s poukazom na jeden, prípadne dva aspekty (napr. obchodné tajomstvo a dôverný charakter informácií), ak čo len jedna časť zmluvy či iného dokumentu alebo jednotlivé informácie v ňom obsiahnuté nemajú takýto charakter[12].

Dohoda o zachovaní mlčanlivosti

Prípadná dohoda zmluvných strán o zachovaní mlčanlivosti a nesprístupnení informácií tretím osobám nie je podľa ZSI dôvodom na nesprístupnenie informácií. Ak by bolo právne možné utajiť informácie iba na základe ničím neobmedzenej možnosti uzavrieť dohodu o zachovaní mlčanlivosti, išlo by o zjavný rozpor s Ústavou SR. Navyše, ani povinnosť mlčanlivosti uložená osobitnými predpismi nie je zákonným dôvodom na nesprístupnenie informácií[13].

Zmyslom obchodného tajomstva je ochrana tých informácií, ktorých prezradenie by pre konkurentov predstavovalo **výraznú obchodnú výhodu**. Obchodným tajomstvom preto nemôže byť (a to predovšetkým v situácii, kedy je jednou zo zmluvných strán subjekt verejného práva) napríklad nájomná zmluva (predmet nájmu, doba trvania nájomnej zmluvy, výška a spôsob úhrady nájomného, spôsob a dôvod pre ukončenie nájomného vzťahu).

Podľa právneho názoru Najvyššieho správneho súdu Českej republiky navyše nemožno odoprieť poskytnutie informácie o **celom obsahu zmluvy** s odkazom na ochranu obchodného tajomstva[14]. Zmluva je minimálne dvojstranným právnym aktom a možno len

---

[10] Rozsudok Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 6 Sž 73/01, zo dňa 28. novembra 2001
[11] Rozsudok Krajského súdu v Bratislave, sp. zn. 2 S 424/06, zo dňa 12. septembra 2007
[12] Rozsudok Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 3 Sž 16/2004, zo dňa 8. apríla 2005
[13] Štenglová, I. – Drápal, L. – Púry, F. – Korbel, F.: Obchodní tajemství. Praktická příručka. Praha : Linde Praha a.s., 2005, s. 150.
[14] Je potrebné uviesť, že do prijatia nového českého Občanského zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb v znení neskorších predpisov) bola úprava obchodného tajomstva v obchodnom práve tak na území Českej republiky ako aj Slovenskej republiky v zásade totožná.

ťažko tvrdiť, že celý jej obsah je obchodným tajomstvom jednej zo zmluvných strán[15]. Akokoľvek je teda možné uvažovať o podradení niektorej časti zmluvy pod režim obchodného tajomstva, situácia, kedy by celá zmluva napĺňala definičné znaky obchodného tajomstva, je úplne výnimočná a skôr len teoretická.

Tzv. dôverné informácie

Podľa § 271 OBZ, ak si strany pri rokovaní o uzavretí zmluvy[16] navzájom poskytli informácie označené ako dôverné, nesmie strana, ktorej sa tieto informácie poskytli, prezradiť ich tretej osobe a ani ich použiť v rozpore s ich účelom pre svoje potreby, a to bez ohľadu na to, či dôjde k uzavretiu zmluvy alebo nie. Kto poruší túto povinnosť, je povinný na náhradu škody.

Ustanovenie sa však vzťahuje len na informácie, ktoré boli poskytnuté pri rokovaní o uzavretí zmluvy. **Nevzťahuje sa na samotný text zmluvy**. Práva a povinnosti zmluvných strán nie sú totiž informáciami, ktoré boli „poskytnuté druhej strane“, ale sú predmetom vzájomnej dohody zmluvných strán, ktoré vznikli až v okamihu prijatia návrhu na uzavretie zmluvy.

Obchodné tajomstvo v správnych konaniach

Pozornosť z hľadiska obmedzenia prístupu k informáciám si zaslúži rozsah obmedzenia sprístupnenia tých informácií, ktoré sa týkajú prebiehajúcich správnych konaní. ZSI neobsahuje žiadne všeobecné ustanovenia, ktoré by zakazovali sprístupniť informácie o prebiehajúcich správnych konaniach. Na jednej strane je to logické, keďže verejnosť má možnosť takto „externe“ kontrolovať činnosť povinnej osoby, ktorá je v podstate financovaná z daní odvádzaných občanmi. Na druhej strane môže stavať účastníkov konania do nie veľmi príjemnej situácie, keď informácie o nich (niekedy pritom ide o vyslovene dôverné informácie) sú dostupné neobmedzene širokému okruhu osôb.

Za jedni z najháklivejších možno spomenúť **konania o koncentráciách** podľa zákona o ochrane hospodárskej súťaže[17] (ďalej ako "ZHS"). Predmetom týchto konaní je povoľovanie ekonomického spájania podnikateľov. Právna úprava vyžaduje od podnikateľov oznamujúcich koncentráciu predloženie veľkého množstva informácií. Spis k správnemu konaniu tak vo väčšine prípadov obsahuje informácie obchodnej povahy, ktoré síce nemusia mať povahu obchodného tajomstva, avšak ktoré by sa verejnosť nebola dozvedela, ak by podnikateľ koncentráciu neoznámil.

Podľa § 40 ods.2 ZHS úrad je povinný urobiť opatrenie, aby sa postupom podľa odseku 1 nesprístupnila dôverná informácia, utajovaná skutočnosť, bankové tajomstvo, daňové tajomstvo, obchodné tajomstvo, telekomunikačné tajomstvo, poštové tajomstvo alebo neporušila zákonom uložená alebo uznaná povinnosť mlčanlivosti.

Avšak vzhľadom na povahu špeciality ZSI k ZHS sa táto ochrana na žiadosti o sprístupnenie informácií nevzťahuje. Špecialita ZSI k iným právnym predpisom upravujúcim

---

[15] Rozsudok Nejvyššího správního soudu zo dňa 31.07.2006, č. k. A 2/2003 - 73

[16] Culpa in contrahendo nazývaná aj predzmluvná zodpovednosť je inštitút, ktorý môžeme voľne chápať ako zodpovednosť za porušenie povinností v právnom vzťahu medzi potenciálnymi účastníkmi budúcej zmluvy v procese kontraktácie.

[17] Zákon č. 136/2001 Z. z. o ochrane hospodárskej súťaže a o zmene a doplnení zákona Slovenskej národnej rady č. 347/1990 Zb. o organizácii ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov.

prístup k informáciám vyplýva napr. z § 13 ZSI, podľa ktorého sprístupnenie informácií podľa tohto zákona sa nepovažuje za porušenie povinnosti zachovávať mlčanlivosť[18].

Koexistencia a účinky ZSI a SP tak spôsobujú vznik paradoxnej situácie, keď má verejnosť väčší prístup k informáciám ako účastník konania pri nahliadaní do spisu. V iných konaniach vedených podľa ZHS (napr. dohody obmedzujúce súťaž) to môže spôsobiť, že v konaní, kde je viacero účastníkov konania, sa účastníci postupom podľa § 23 SP (nahliadanie do spisov) dozvedia ešte menej, ako keby podali jednoduchú žiadosť podľa ZSI. Logickejšie sa pritom javí obsiahnuť právnu úpravu priznávajúcu viac práv ohľadom nahliadnutia do spisov do SP ako do ZSI.

Ústava SR a právo na informácie

Ústava SR dovoľuje obmedziť slobodu prejavu aj právo na informácie. Obe možno obmedziť podľa zhodných podmienok. V článku 26 ods. 4 Ústavy SR možno nájsť ustanovenie, podľa ktorého "slobodu prejavu a právo vyhľadávať a šíriť informácie možno obmedziť zákonom, ak ide o opatrenia v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu práv a slobôd iných, bezpečnosť štátu, verejného poriadku, ochranu verejného zdravia a mravnosti."

Podmienky obmedzenia slobody prejavu a práva na informácie sú formálne a materiálne. Formálnou podmienkou je podmienka zákona. Táto podmienka určuje, že obmedzenie slobody prejavu a práva na informácie musí byť ustanovené vo všeobecne záväznom právnom predpise a že tento všeobecne záväzný právny predpis musí mať právnu silu zákona. Formálnou podmienkou sa zároveň ustanovuje, že jedine Národná rada SR je tým orgánom verejnej moci, ktorý v Slovenskej republike môže obmedziť slobodu prejavu a práva na informácie. Predovšetkým orgány verejnej správy, či už ide o orgány výkonnej moci štátu, alebo o orgány územnej samosprávy nesmú obmedziť slobodu prejavu ani práva na informácie z dôvodov, ktoré neustanovil zákon.

Záver

Najčastejším dôvodom pre odmietnutie informácie je poukaz na obchodné tajomstvo. Jeho definíciu uvádza § 17 OBZ. Je však natoľko všeobecná, že nie je na prvý pohľad ťažké odkazom na ňu odmietnuť poskytnutie takmer akejkoľvek informácie.

Na základe tohto ustanovenia nemajú podniky záujem zverejňovať napríklad informácie o prehľade svojich odpadov (najmä nebezpečných) s tým, že by z nich bolo možné zistiť podrobnosti o výrobných technológiách, o množstve, popr. druhoch výrobkov. Podľa platnej právnej úpravy sú producenti odpadov, odpadových vôd a znečisťovatelia ovzdušia povinní poskytovať príslušným orgánom štátnej správy údaje množstvo a druhy

---

[18] Napríklad § 73 ods. 2 písm. b) zákona č. 65/1965 Zb. Zákonník práce v znení neskorších predpisov, § 34 ods. 4 zákona č. 229/1992 Zb. o komoditných burzách v znení neskorších predpisov, § 10 ods. 2 zákona č. 124/1992 Zb. o Vojenskej polícii, § 54 ods. 3 zákona č. 335/1991 Zb. v znení neskorších predpisov, § 15 ods. 3 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. v znení neskorších predpisov, § 16 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 39/1993 Z. z. o Najvyššom kontrolnom úrade Slovenskej republiky, § 12 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 180/1996 Z. z. Colný zákon v znení neskorších predpisov, § 40 a 41 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 566/1992 Zb. o Národnej banke Slovenska v znení neskorších predpisov, § 11 ods. 2 písm. k) zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 10/1996 Z. z. o kontrole v štátnej správe, § 80 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.

produkovaného znečistenia, resp. odpadov. Znamená to, že orgány štátnej správy majú mať k dispozícii súhrnné údaje i dáta o produkcii znečistenia, resp. odpadov, v jednotlivých podnikoch.

Napriek progresu predovšetkým v oblasti súdnych rozhodnutí je stále možno badať značnú turbulenciu medzi právom na ochranu obchodného tajomstva a práva na informácie. Je možné predpokladať, že pozitívnym posunom vpred bude prijatie návrhu Smernice Európskeho parlamentu a Rady o ochrane nezverejneného know-how a obchodných informácií (obchodného tajomstva) pred neoprávneným získaním, použitím a zverejnením.

Peter Stodola[1]

Problematika COMI a *forum shopping* v cezhraničných konkurzoch

The COMI and *forum shopping* in cross border insolvency proceedings

Kľúčové slová
Centrum hlavných záujmov; COMI; nariadenie o konkurznom konaní; forum shopping, konkurzná turistika.

Abstrakt
Autor sa zaoberá problematikou koncepcie Centra hlavných záujmov, ktoré je ústredným pojmom nariadenia o konkurznom konaní. Práve centrum hlavných záujmov dlžníka je určujúcim kritériom súdu, ktorý má právomoc začať hlavné konkurzné konanie a zároveň stanovuje aj právny poriadok *lex concursus*, ktorým sa bude spravovať celé konkurzné konanie. Napriek dôležitosti koncepcie COMI pre medzinárodné konkurzné konania nariadenie iba v obmedzenej miere poskytuje návod pre posúdenie existencie COMI v určitom členskom štáte. Nedostatočnú právnu úpravu svojimi rozhodnutiami dotvára Súdny dvor, ktorý stanovil kritériá, podľa ktorých sa má existencia COMI skúmať.
Forum shopping alebo konkurzná turistika je konanie, kedy navrhovateľ konkurzného konania simuluje, že má COMI v niektorom inom členskom štáte z dôvodu, aby ťažil z právneho poriadku tohto štátu. Nariadenie o konkurznom konaní označuje *forum shopping* za negatívny jav. Autor príspevku stručne analyzuje príčiny *forum shoppingu* a na záver uvádza dôvody, vzhľadom na ktoré nemusí premiestnenie COMI znamenať vždy nelegitímne alebo zneužívajúce konanie.

Key words
Centre of Main Interests, COMI, Regulation on Insolvency Proceedings, forum shopping, insolvency tourism.

Abstract
Author is concerned with the concept of Centre of Main Interests, which is a central term of the Regulation on Insolvency Proceedings. Centre of debtor's Main Interests is determining factor for the court with jurisdiction to initiate main insolvency proceedings and it also determines *lex concursus* the law governing the entire insolvency proceeding. Despite the importance of the concept of COMI to insolvency proceedings with a foreign element, the Regulation provides guidance for assessing the existence of COMI in a specific Member State only to a limited extent. Lack of legislation is completed by the Court of Justice's decisions establishing the criteria by which the existence of COMI should be examined.
Forum shopping or insolvency tourism is a phenomenon when a plaintiff argues that his/her COMI is in another Member State in order to benefit by the law of that Member State. The Regulation on Insolvency Proceedings refers to forum shopping as a negative phenomenon. Author of this report briefly analyzes the causes of forum shopping and at the conclusion, he gives reasons for considering that insolvency tourism does not always mean illegitimate and abusive practice.

Úvod – nariadenie o konkurznom konaní

Tradične sa už konštatuje, že konkurzné právo je nevyhnutnou súčasťou každého právneho poriadku v štátoch s trhovou ekonomikou.[2] Vzhľadom na intenzívne prebiehajúcu integráciu členských štátov Európskej únie a neustále rastúci objem cezhraničných právnych vzťahov v najrôznejších oblastiach, rastie aj naliehavá potreba regulácie tých právnych vzťahov spojených s úpadkom, v ktorých sa pravidelne a čoraz častejšie vyskytuje cudzí prvok.

V európskom prostredí si štáty túto potrebu medzinárodného konkurzného, resp. insolvenčného práva uvedomovali už začiatkom 20. storočia v rámci rokovaní Haagskej konferencie o medzinárodnom práve súkromnom avšak bez záväzného výsledku. Až globalizácia kapitálu a podpora medzinárodných investičných projektov si na začiatku 90-tych rokov vyžiadala práce na komplexnom riešení otázok medzinárodných insolvenčných

---

[1] JUDr. Peter Stodola, externý doktorand, Katedra obchodného, hospodárskeho a finančného práva, Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici
[2] Ďurica, M., Husár J.: Sprievodca konkurzným právom, Bratislava 2008

konaní.[3] Európsky dohovor o určitých medzinárodných aspektoch konkurzu bol podpísaný 5. júna 1990 v Istanbule. Viaceré európske štáty mali otázky cezhraničných konkurzov tiež upravilené v bilaterálnych zmluvách.

Medzinárodná organizácia pre obchodné právo pri OSN (UNCITRAL) predložila v roku 1997 vzorový zákon, ktorý zohral významnú úlohu pri zjednocovaní medzinárodnej úpravy konkurzov. Za základné ciele si tento dokument kladie kooperáciu súdov a ostatných orgánov zapojených do prípadov cezhraničného úpadku, zabezpečenie právnej istoty v oblasti obchodu a investovania, spravodlivý výkon rozhodnutia o úpadku, chrániaci tak záujmy veriteľov ako aj dlžníka, maximalizáciu hodnoty majetku dlžníka, podporu záchrany spoločností v kríze a udržanie pracovnoprávnych vzťahov.

V rámci harmonizácie Európskeho spoločenstva bol zrejme najvýznamnejším počinom Dohovor o konkurznom konaní (ďalej len „Dohovor“), ktorý bol samotný vyvrcholením viac ako 25 rokov diskusií a rokovaní. Dohovor však nenadobudol účinnosť, keďže ho Spojené kráľovstvo nepodpísalo v dohodnutom termíne 23. mája 1996.

Prípravné práce a dôvodové správy k uvedeným dohovorom majú dodnes význam ako dôležité interpretačné pomôcky pri výklade právnych noriem, ktoré z nich vychádzajú.[4]

Priamym následníkom Dohovoru bolo nariadenie Rady (ES) č. 1346/2000 z 29. mája 2000 o konkurznom konaní (ďalej len „EIR“), ktoré ho v podstatných otázkach kopírovalo. Uplatňovanie EIR bolo v súlade s článkom 46 komplexne prehodnotené, čo vyústilo v prepracované nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2015/848 z 20. mája 2015 o insolvenčnom konaní (ďalej len „RIP“).

Nariadenie EIR bolo prijaté na základe článku 61 písm. c) a článku 67 ods. 1 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva z iniciatívy Nemecka a Fínska. V zásade upravuje určenie právomoci a rozhodného práva s ohľadom na konkurzné konania a vzájomné uznávanie konkurzných konaní v rámci rozsahu svojej pôsobnosti, konkrétne ide o kolektívne konania, pri ktorých ide o čiastočné alebo úplné zbavenie majetku dlžníka a vymenovanie likvidátora.[5]

Už z preambuly samotného EIR vyplýva, že pre riadne fungovanie vnútorného trhu je potrebné účinné a efektívne fungovanie cezhraničných konkurzných konaní. Dosiahnutie tohto cieľa patrí do rozsahu justičnej spolupráce v občianskych veciach v súlade s článkom 81 Zmluvy o fungovaní Európskej únie.

Činnosť podnikov má čoraz väčšie cezhraničné dôsledky, s ktorými sa nedokáže účinne vysporiadať vnútroštátne právo, a preto je nevyhnutná regulácia právom Európskej únie. Vzhľadom na skutočnosť, že platobná neschopnosť takýchto podnikov narúša aj riadne fungovanie vnútorného trhu, na úrovni spoločenstva treba prijať akt, ktorý bude požadovať koordináciu opatrení potrebných vo vzťahu k majetku platobne neschopného dlžníka.[6]

Konkurzné právo, ako právne odvetvie, ktorého význam neustále rastie, nie je a zrejme ani v dohľadnej dobe nebude jednotne harmonizované na európskej úrovni.[7] Táto skutočnosť má okrem politických dôvodov, aj mnohé ekonomické a právne (najmä vecnoprávne), ktoré však na tomto mieste nemám priestor bližšie analyzovať.

---

[3] BĚLOHLÁVEK J.: Evropské a mezinárodní insolvenční právo, komentář, C.H.Beck 2007
[4] napr. Virgós/Schmit; Správa k Dohovoru o konkurznom konaní (1996)
[5] C-341/04, Eurofood IFSC Ltd
[6] Nariadenie Rady (ES) č. 1346/2000 z 29. mája 2000 o konkurznom konaní
[7] Nariadenie uznáva skutočnosť, že v dôsledku značných odlišností v hmotnom práve nie je praktické zaviesť insolvenčné konania s univerzálnym rozsahom v celej Únii.

Nevyhnutnosť prijatia nariadenia o insolvenčnom konaní teda vyplývala najmä z potreby riešenia otázky, ktorý súd členského štátu má právomoc začať konanie, aké právo bude rozhodné a spôsobu vzájomného uznávania rozhodnutí vydaných v konkurznom konaní, prípadne stanovenie pravidiel spolupráce pri riešení úpadku dlžníka. Je zrejmé, že tieto otázky by nebolo možné adekvátne riešiť na vnútroštátnej úrovni (napríklad kolíznymi normami).

Vytvorenie jednotného európskeho trhu, v ktorom platí sloboda pohybu a usadzovania osôb, nevyhnutne vedie k situáciám, kedy dochádza k prenášaniu centra hlavných záujmov z jedného členského štátu do druhého členského štátu. S takýmto prenosom komunitárne právo spája vážne právne následky v prípade riešenia úpadku. Insolvencia je predvídateľné riziko. Preto je dôležité, aby príslušnosť súdu na začatie konania bola založená na mieste, ktoré je najmä pre veriteľov dlžníka poznateľné.

Koncept Centra hlavných záujmov (COMI)

Centrum hlavných záujmov (ďalej aj „COMI“) je ústredným konceptom nariadenia EIR, ktorý stanovuje medzinárodnú právomoc súdu, ktorý má začať hlavné konkurzné konanie. Podľa článku 3 EIR majú právomoc na začatie konkurzných konaní súdy členského štátu, na ktorého území sa nachádza centrum hlavných záujmov dlžníka. COMI má autonómny význam, a preto ho treba vykladať jednotne a nezávisle od vnútroštátnych právnych úprav.

Hoci článok 3 EIR upravuje iba právomoc na začatie hlavného konkurzného konania, začatie tohto konania v jednom členskom štáte má ďalšie vážne dôsledky, nakoľko podľa čl. 4 EIR sa určuje aj rozhodné právo konkurzného konania. Právomoc súdu, ktorý začal hlavné konanie sa vzťahuje na rozhodnutia o otázkach spojených s konkurzným konaním.[8] Konkurzné konania a ich účinky sa potom riadia právom členského štátu, na území ktorého sa toto konanie začne. Miestnu príslušnosť konkrétneho súdu členského štátu, ktorý má právomoc začať konkurzné konanie, určuje vnútroštátne právo.

Podľa článku 16 EIR je rozhodnutie o začatí hlavného konania automaticky uznané vo všetkých ostatných členských štátoch od chvíle, keď nadobudne účinnosť v štáte, v ktorom sa konanie začne. Uznanie konkurzného konania sa uskutočňuje v súlade so zásadou vzájomnej dôvery a vyjadruje princíp univerzality. Rozhodnutie o začatí hlavného konkurzného konania nie je možné preskúmať v inom členskom štáte.

Princíp univerzality je modifikovaný princípom teritoriality pri takzvaných vedľajších a územných konkurzných konaniach. Vedľajšie konkurzné konania podľa EIR sú zamerané najmä na ochranu veriteľov úpadcu vo vzťahu k majetku dlžníka, ktorý sa nachádza na území členského štátu, v ktorom úpadca nemá centrum hlavných záujmov. Podľa čl. 3 ods. 2 EIR ak sa centrum hlavných záujmov dlžníka nachádza na území niektorého členského štátu, súdy iného členského štátu majú právomoc začať konkurzné konanie proti tomuto dlžníkovi len vtedy, ak má na území tohto iného členského štátu nejaký podnik. Účinky vedľajšieho konania sú obmedzené na majetok dlžníka nachádzajúci sa na území tohto členského štátu. Podnikom sa pre účely nariadenia rozumie akákoľvek prevádzka, v ktorej dlžník vykonáva nie prechodnú hospodársku činnosť s použitím ľudských zdrojov a tovarov (čl. 2 h) EIR). Medzi hlavným a vedľajším konkurzným konaním je vzťah kooperácie (čl. 31 EIR). V tomto

[8] Externé vyhodnotenie nariadenia Rady (ES) č. 1346/2000 o konkurznom konaní, prof. Burkhard Hess (Inštitút procesného práva Maxa Plancka, Luxemburg), prof. Paul Oberhammer (Viedenská univerzita) a prof. Thomas Pfeiffer (Univerzita v Heidlbergu), zdroj: http://ec.europa.eu/justice/civil/files/evaluation_insolvency_en.pdf.

príspevku sa však pre obšírnosť problematiky nemôžem venovať bližšej analýze vedľajších a územných konkurzných konaní s ohľadom na COMI.

Základným účelom konceptu COMI je teda koordinácia neharmonizovaných právnych poriadkov členských štátov v prípadoch konkurzných konaní s cudzím prvkom. COMI má vyjadrovať ohniskové zameranie ekonomického života dlžníka, ktoré predpokladá inštitucionálne zameranie v určitej jurisdikcii.[9]

Pri obchodných spoločnostiach EIR upravuje vyvrátiteľnú domnienku, že v prípade neprítomnosti dôkazu o opaku sa za centrum hlavných záujmov považuje miesto, kde má dlžník svoje registrované sídlo. Pri fyzických osobách však žiadne takéto kritérium nie je stanovené.

Z vyššie uvedeného vyplýva, že konceptu COMI, s výnimkou vyvrátiteľnej domnienky pri právnických osobách, chýba akákoľvek bližšia právna špecifikácia.

Pojem COMI je teda mimoriadne interpretačne otvorený. Vágnosť v prístupe k špecifikácii kritérií COMI bola zrejme zámerná, nakoľko sa jeho existencia mala vždy posudzovať podľa konkrétnej situácie.

Treba tiež zdôrazniť, že COMI nie je konceptom, ktorý by sa dal vykladať podľa hľadísk vnútroštátnej legislatívy, ale musí sa zabezpečiť jeho jednotný výklad na komunitárnej úrovni.

Interpretačná otvorenosť COMI viedla k vzniku mnohých sporných otázok, s ktorými sa následne musela vysporiadať judikatúra Súdneho dvora Európskej únie (predtým Súdneho dvora ES, ďalej aj „ESD“).

COMI obchodných spoločností

Potvrdilo sa, že Centrum hlavných záujmov obchodných spoločností je jednou z najkontroverznejších problematík upravených nariadením EIR. Rozhodovacia činnosť Súdneho dvora však vyjasnila podstatu tohto konceptu a (väčšinu) skutkových požiadaviek definujúcich COMI. Aj napriek tomu však v niektorých členských štátoch pretrvávajú určité odchýlky, nakoľko Súdnym dvorom vypravovaný test je postavený na veľkom rozsahu faktických okolností každého individuálneho prípadu.[10]

Ako som už uviedol, EIR pre centrum hlavných záujmov upravuje vyvrátiteľnú domnienku o tom, že ide o miesto kde má dlžník svoje registrované sídlo. Z článku 3 ods. 1 EIR zároveň vyplýva, že strana, ktorá navrhuje začatie konkurzného konania (bez ohľadu na to či ide o dlžníka alebo veriteľa) môže poskytnúť dôkaz o opaku a preukázať, že COMI je v inom štáte, ako registrované sídlo spoločnosti.

Nakoľko otázka, ktorý súd členského štátu má právomoc začať hlavné konkurzné konanie je v prípade medzinárodného konkurzu kľúčová, ako aj dôvody ktorým sa budem venovať neskôr v tomto príspevku, sa vyskytli snahy o vyvrátenie domnienky o COMI. Interpretácia COMI viedla k rôznym prístupom k jeho určeniu, ktoré by sa dali zhrnúť do dvoch základných smerov:

A. Doktrína riadenia spoločnosti (Mind of Management Theory)

---

[9] Virgós/Schmit; Správa k Dohovoru o konkurznom konaní (1996)

[10] Externé vyhodnotenie nariadenia Rady (ES) č. 1346/2000 o konkurznom konaní, prof. Burkhard Hess (Inštitút procesného práva Maxa Plancka, Luxemburg), prof. Paul Oberhammer (Viedenská univerzita) a prof. Thomas Pfeiffer (Univerzita v Heidlbergu), zdroj: http://ec.europa.eu/justice/civil/files/evaluation_insolvency_en.pdf.

Podľa tohto prístupu je COMI situované v tom členskom štáte, v ktorom sa prijímajú najdôležitejšie rozhodnutia o vedení spoločnosti (ktorá je v úpadku).

B. Prístup podľa centra ekonomickej činnosti (Business Activity Approach)

Z tohto hľadiska sa ku COMI pristupovalo so zameraním na reálny výkon podnikateľskej činnosti dlžníka v niektorom členskom štáte.

Druhý uvedený prístup sa presadil pri prvom zásadnom rozhodnutí ESD vo veci č. C-341/04 Eurofood IFSC Ltd (ďalej len „Eurofood"), kde ESD okrem zodpovedania otázky týkajúcej sa predbežného konkurzného konania, položil základy riešenia problematiky insolvencie koncernových spoločností. Podľa tohto rozhodnutia je COMI dlžníka potrebné identifikovať na základe objektívnych kritérií a určiteľnosti tretími stranami tak, aby bola zabezpečená právna istota a predvídateľnosť.

Vzhľadom na dôležitosť judikatúry pri napĺňaní obsahu COMI sa pokúsim stručne poukázať na najzásadnejšie rozhodnutia ESD, ktorými sa relatívne vyjasnil obsah tohto konceptu.

Eurofood IFSC Ltd C-341/04[11]

Eurofood bola spoločnosť založená podľa írskeho práva so sídlom v Dubline a bola dcérskou spoločnosťou talianskej spoločnosti Parmalat Spa. Jej hlavným predmetom činnosti bolo poskytovanie finančných nástrojov spoločnostiam skupiny Parmalat.

Dňa 24. decembra 2003 bolo povolené konanie o mimoriadnej správe voči Parmalat v Taliansku s cieľom priemyselnej reštrukturalizácie a bol vymenovaný jej správca.

Na základe návrhu Bank of America NA z 27. januára 2004 na začatie konania o nútenej likvidácii Eurofood z dôvodu úpadku, vymenoval High Court (Írsko) predbežného správcu.

Dňa 9. februára 2004 bolo v Taliansku povolené konanie o mimoriadnej správe voči Eurofood a bol vymenovaný jej správca. Dňa 10. februára 2004 Tribunale civile e penale di Parma vytýčil pojednávanie na 17. februára za účelom vyhlásenia úpadku Eurofood, o čom bol informovaný predbežný správca v Írsku. Keďže uvedený súd sa domnieval, že centrum hlavných záujmov tejto spoločnosti sa nachádza v Taliansku, dňa 20. februára 2004 rozhodol, že má medzinárodnú právomoc na určenie, že Eurofood je v úpadku.

Rozsudkom z 23. marca 2004 High Court rozhodol, že konkurzné konanie proti Eurofood bolo začaté v Írsku v deň podania návrhu zo strany Bank of America NA, a že toto konanie je „hlavným konaním", keďže centrum hlavných záujmov Eurofood sa nachádza v Írsku. Uvedený súd sa rovnako domnieval, že okolnosti priebehu konania na Tribunale civile e penale di Parma sú spôsobilým dôvodom na to, aby írske súdy odmietli uznať rozhodnutie talianskeho súdu. Keďže Hight Court konštatoval úpadok spoločnosti Eurofood, nariadil jej likvidáciu a vymenoval správcu. Taliansky správca právomoc írskeho súdu napadol.

Za týchto okolností Supreme Court (Írsko) položil Súdnemu dvoru Európskych spoločenstiev niekoľko prejudiciálnych otázok týkajúcich sa výkladu nariadenia EIR predovšetkým s cieľom určenia súdu, ktorý má právomoc vyhlásiť likvidáciu Eurofood.

Vnútroštátny súd sa pýtal, ako sa má uskutočniť vyváženie medzi skutočnosťou, že dcérska spoločnosť pravidelne spravuje svoje záujmy spôsobom zistiteľným tretími osobami a pri dodržaní svojej vlastnej identity obchodnej spoločnosti v členskom štáte, kde sa nachádza jej registrované sídlo, na jednej strane a skutočnosťou, že materská spoločnosť je

[11] rozsudok z 2. mája 2006, Eurofood IFSC Ltd, C-341/04, Zb. 2006 I-03813

vzhľadom na svoju kapitálovú účasť a oprávnenie vymenovať vedenie dcérskej spoločnosti schopná kontrolovať jej politiku na druhej strane.

ESD argumentoval, že z preambuly č. 13 EIR vyplýva, že centrum hlavných záujmov treba určiť v závislosti od kritérií, ktoré sú objektívne a zistiteľné tretími osobami. Táto objektívnosť a možnosť zistenia tretími osobami sú nevyhnutnými predpokladmi pre účely zabezpečenia právnej istoty a predvídateľnosti pri určení súdu, ktorý má právomoc na začatie hlavného konkurzného konania. Právna istota a predvídateľnosť majú podľa ESD o to väčší význam, že určenie príslušného súdu v sebe podľa článku 4 ods. 1 nariadenia zahŕňa aj určenie rozhodného práva.

Vyvrátenie domnienky o COMI sídla spoločnosti sa súdu javí ako adekvátne najmä v prípade tzv. „schránkových firiem“, ktoré nevykonávajú žiadnu činnosť na území členského štátu, kde je umiestnené ich sídlo. Naopak, pokiaľ spoločnosť vykonáva svoju činnosť na území členského štátu, kde je umiestnené jej sídlo, na vyvrátenie domnienky stanovenej nariadením nepostačuje samotná skutočnosť, že jej ekonomické rozhodnutia sú alebo môžu byť kontrolované materskou spoločnosťou usadenou v inom členskom štáte. ESD formuloval v tomto prípade „silnú domnienku“ sídla spoločnosti.

ESD uvedenú vec uzavrel tak, že v prípade, ak je dlžníkom dcérska spoločnosť, ktorej registrované sídlo a registrované sídlo jej materskej spoločnosti sú umiestnené v dvoch odlišných členských štátoch, možno domnienku uvedenú v článku 3 ods. 1 druhej vete nariadenia EIR, podľa ktorej je centrum hlavných záujmov tejto dcérskej spoločnosti umiestnené v členskom štáte, kde sa nachádza jej registrované sídlo, vyvrátiť iba ak okolnosti, ktoré sú objektívne a zistiteľné tretími osobami, umožňujú preukázať existenciu reálnej situácie, ktorá sa odlišuje od situácie, akú umiestnenie uvedeného registrovaného sídla má odrážať. Tak by tomu mohlo byť najmä v prípade spoločnosti, ktorá nevykonáva žiadnu činnosť na území členského štátu, kde je umiestnené jej sídlo.

Naopak, pokiaľ spoločnosť vykonáva svoju činnosť na území členského štátu, kde je umiestnené jej sídlo, na vyvrátenie domnienky stanovenej uvedeným nariadením nepostačuje skutočnosť, že jej ekonomické rozhodnutia sú alebo môžu byť kontrolované materskou spoločnosťou usadenou v inom členskom štáte.

Z uvedeného rozhodnutia ESD vyplýva tiež skutočnosť, že v prípade spoločností patriacich do určitej skupiny je treba posudzovať samostatne COMI každej samostatnej právnej entity, hoci je členom skupiny.

V rámci uvedeného rozhodnutia sa ESD zaoberal aj ďalšou otázkou a to, či súd v členskom štáte, v ktorom sa podal návrh na uznanie rozhodnutia o začatí konkurzného konania, môže preskúmavať právomoc na začatie hlavného konkurzného konania uplatnenú súdom v inom členskom štáte.

Súdny dvor konštatoval, že zásade vzájomnej dôvery je vlastné, že súd členského štátu, na ktorý je podaný návrh na začatie hlavného konkurzného konania, overí svoju právomoc so zreteľom na článok 3 ods. 1 nariadenia, teda preskúma, či sa centrum hlavných záujmov dlžníka nachádza v tomto členskom štáte. V tomto ohľade je namieste zdôrazniť, že také preskúmanie sa musí uskutočniť za dodržania základných procesných záruk, aké si vyžaduje priebeh spravodlivého súdneho konania. Následne konkurzné konanie začaté súdom členského štátu musia súdy ostatných členských štátov uznať bez toho, aby mohli preskúmavať právomoc súdu členského štátu, v ktorom sa konanie začalo.

Na záver Súdny dvor rozhodol, že článok 26 EIR sa má vykladať v tom zmysle, že členský štát môže odmietnuť uznať konkurzné konanie začaté v inom členskom štáte, pokiaľ rozhodnutie o začatí konania bolo vydané v zjavnom rozpore so základným právom byť

vypočutý, ktoré má osoba dotknutá takým konaním. Toto rozhodnutie odôvodnil tým, že je všeobecnou zásadou práva Spoločenstva, že každý má právo na spravodlivé súdne konanie. Podľa ESD je vecou vnútroštátneho súdu, aby v prípade potreby zistil, či vo veci došlo k porušeniu tohto základného práva v inom členskom štáte. V tomto ohľade tiež poznamenáva, že vnútroštátny súd sa nesmie obmedziť na prenesenie svojho vlastného chápania ústnosti pojednávaní a základného charakteru, ktorý táto ústnosť má v jeho právnom poriadku.

Rozhodnutie vo veci Eurofood bolo kľúčovým pre výklad koncepcie centra hlavných záujmov a bolo prvým zjednocujúcim prameňom, ktorý nasmeroval prístup súdov členských štátov k posudzovaniu medzinárodnej právomoci. Ďalším mimoriadne dôležitým rozhodnutím, ktorým sa doplnila a mierne upravila argumentačná línia naznačená v tejto veci bolo rozhodnutie ESD vo veci C 396/09, Interedil Srl (ďalej len „Interedil“).

Interedil Srl C-396/09[12]

Spoločnosť Interedil bola založená podľa talianskeho práva, pričom jej registrované sídlo sa nachádzalo v Taliansku. Dňa 18. júla 2001 táto spoločnosť premiestnila svoje registrované sídlo do Londýna a bola vymazaná z obchodného registra v Taliansku. Po premiestnení svojho sídla bola spoločnosť Interedil zapísaná do obchodného registra Spojeného kráľovstva ako zahraničná spoločnosť. Následne previedla nehnuteľnosti vlastniace v Taliansku podľa zmluvy o predaji podniku a dňa 22. júla 2002 bola vymazaná tiež z obchodného registra Spojeného kráľovstva (a ďalej nebola registrovaná v žiadnom registri).

Dňa 28. októbra 2003 podal veriteľ návrh na vyhlásenie konkurzu na majetok Interedil v Taliansku. Interedil spochybnila právomoc tohto súdu, keďže sa domnievala, že v dôsledku premiestnenia jej registrovaného sídla do Spojeného kráľovstva majú iba súdy tohto členského štátu právomoc začať konkurzné konanie. Následkom toho sa konajúci súd obrátil na ESD s prejudiciálnymi otázkami, ktoré sa týkali pevnosti domnienky registrového sídla spoločnosti. Ďalšia podstatná otázka sa týkala posúdenia pojmu podnik podľa článku 3 ods. 2 EIR v súvislosti s vedľajším konkurzným konaním.

ESD vo svojej argumentácii potvrdil, že pojem centrum hlavných záujmov je špecifikom nariadenia, pričom má autonómny význam, a preto ho treba vykladať jednotne a nezávisle od vnútroštátnych právnych predpisov. Súd ďalej poukazuje na argumentáciu generálnej advokátky v bode 69 svojich návrhov, o tom, že domnienka stanovená v prospech registrovaného sídla v článku 3 ods. 1 druhej vete nariadenia a odkaz odôvodnenia č. 13 nariadenia na miesto spravovania záujmov dlžníka, vyjadrujú vôľu zákonodarcu Únie uprednostňovať ako kritérium právomoci miesto, kde sa nachádza hlavné vedenie spoločnosti.

ESD rozhodol, že pri určovaní centra hlavných záujmov spoločnosti v úpadku sa musí uprednostňovať miesto hlavného vedenia tejto spoločnosti, tak ako ho možno určiť na základe objektívnych okolností zistiteľných tretími osobami. Ak sa riadiace a kontrolné orgány spoločnosti nachádzajú v mieste jej registrovaného sídla a rozhodnutia o správe tejto spoločnosti sa prijímajú na tomto mieste spôsobom zistiteľným tretími osobami, potom domnienku stanovenú v tomto článku nemožno vyvrátiť. Ak sa miesto hlavného vedenia spoločnosti nenachádza v mieste jej registrovaného sídla, existencia majetku spoločnosti a zmlúv o finančnej správe tohto majetku v inom členskom štáte, ako je štát registrovaného sídla tejto spoločnosti, môže byť považovaná za okolnosť postačujúcu na vyvrátenie tejto

[12] rozsudok z 20. októbra 2011, Interedil Srl, C-396/09, Zb. 2011 I-09915

domnienky len pod podmienkou, že komplexné posúdenie všetkých relevantných okolností umožňuje spôsobom zistiteľným tretími osobami preukázať, že skutočné centrum vedenia a kontroly uvedenej spoločnosti, ako aj správy jej záujmov sa nachádza v tomto inom členskom štáte.

Inak povedané, ak je registrované sídlo totožné s centrom vedenia spoločnosti, ktoré je zistiteľné tretími osobami, nemožno vyvrátiť domnienku COMI. Na druhej strane ak registrované sídlo a centrum vedenia spoločnosti nie sú totožné a spoločnosť má v mieste vedenia majetok a zároveň je toto miesto poznateľné tretími osobami, možno po komplexnom posúdení veci domnienku vyvrátiť.

V otázke relevantného dátumu pre určenie centra hlavných záujmov dlžníka ESD poukazuje na svoje predchádzajúce rozhodnutie vo veci C-1/04 (Staubitz-Schreiber)[13], v ktorom rozhodol, že súd členského štátu, na ktorého území sa nachádza centrum hlavných záujmov dlžníka v čase podania návrhu na vyhlásenie konkurzu, má naďalej právomoc na začatie uvedeného konania, pokiaľ tento dlžník premiestni centrum svojich hlavných záujmov po podaní návrhu, ale pred rozhodnutím o vyhlásení konkurzu. Z toho možno vyvodiť, že v prípade premiestnenia registrovaného sídla pred podaním návrhu na vyhlásenie konkurzu, ako je to v prejednávanej veci, sa v súlade s článkom 3 ods. 1 druhou vetou nariadenia predpokladá, že centrum hlavných záujmov dlžníka sa nachádza v mieste nového registrovaného sídla. To platí aj v prípade ukončenia činnosti dlžníka a jeho výmazu z registra, v ktorom je zapísaný. Rozhodná je teda posledná známa registrácia spoločnosti.

Vo veci Interedil sa vo väčšej miere poukazuje na potrebu komplexného posúdenia všetkých relevantných okolností umožňujúcich spôsobom zistiteľným tretími osobami preukázať skutočné centrum vedenia a kontroly uvedenej spoločnosti. *V tomto rozhodnutí ESD zaujal uvoľnenejší prístup k domnienke COMI, ktorá bola po rozhodnutí vo veci Eurofood chápaná ako „silná domnienka“. Rozhodnutie* Interedil poskytlo presnejší návod pre určenie COMI *najmä v tom, aké faktory je treba vziať do úvahy a čo znamená „objektívna zistiteľnosť tretími osobami.“*

Skutočnosti, ktoré súdy členských štátov brali, resp. berú do úvahy pri komplexnom posudzovaní všetkých relevantných okolností pre zistenie centra hlavných záujmov, závisia od konkrétnej situácie. Do úvahy pri rozhodovaní o právomoci začať konkurzné konanie brali okrem sídla aj ďalšie adresy spoločnosti (napr. doručovacie), výrobné jednotky, prevádzkarne, sídlo manažmentu (stredného a vysokého), miesta kde sa prijímali strategické rozhodnutia, korešpondenčné adresy, účty v bankách, financujúcu banku dlžníka, miesto registrácie pre daň, lokalizáciu majetku (najmä nehnuteľného), kontrakty spoločnosti (miesto ich dojednania alebo miesto, kde sa uskutočnili rokovania o ich uzatvorení), registrácie domén, údaje z webstránok, sídlo právneho zástupcu, miesto uloženia obchodnej dokumentácie a účtovníctva, sociálne zabezpečenie zamestnancov v určitom štáte, register voličov a pod.[14]

---

[13] rozsudok zo 17. januára 2006, Staubitz Schreiber, C 1/04, Zb. 2006 I-00701

[14] Podľa informácii externého hodnotenia nariadenia Rady (ES) č. 1346/2000 o konkurznom konaní, prof. Burkhard Hess (Inštitút procesného práva Maxa Plancka, Luxemburg), prof. Paul Oberhammer (Viedenská univerzita) a prof. Thomas Pfeiffer (Univerzita v Heidlbergu), zdroj: http://ec.europa.eu/justice/civil/files/evaluation_insolvency_en.pdf.

Rastelli *C* -191/10[15]

K úplnosti právneho rámca COMI, tak ako sa ustálil v judikatúre ESD je treba ešte poukázať na prejudiciálne konanie vo veci C -191/10 Rastelli. V tejto veci sa ESD zaoberal otázkou, či môže súd členského štátu, ktorý začal konkurzné konanie voči jednej spoločnosti, rozšíriť podľa vnútroštátneho práva toto konanie aj o ďalšiu spoločnosť so sídlom v inom členskom štáte výlučne na základe toho, že imanie týchto dvoch spoločností je neodlíšiteľné.

ESD položené otázky zodpovedal tak, že EIR sa má vykladať v tom zmysle, že súd členského štátu, ktorý začal hlavné konkurzné konanie voči spoločnosti, vychádzajúc zo skutočnosti, že centrum jej hlavných záujmov sa nachádza na území tohto členského štátu, môže pri uplatnení predpisov jeho vnútroštátneho práva rozšíriť toto konanie o druhú spoločnosť, ktorej registrované sídlo sa nachádza v inom členskom štáte, iba za podmienky, že je preukázané, že centrum hlavných záujmov tejto poslednej menovanej spoločnosti sa nachádza v prvom členskom štáte.

ESD tiež rozhodol, že v takom prípade samotné zistenie, že imanie týchto spoločností je neodlíšiteľné, nepostačuje na záver o totožnom COMI. Na vyvrátenie domnienky, že toto centrum sa nachádza v mieste registrovaného sídla, je potrebné, aby celkové posúdenie všetkých relevantných skutočností umožnilo stanoviť spôsobom overiteľným tretími osobami, že skutočné centrum vedenia a kontroly spoločnosti, ktorej sa žaloba o rozšírenie týka, sa nachádza v členskom štáte, kde sa začalo pôvodné konkurzné konanie.

ESD teda v línii rozhodnutia vo veci Eurofood potvrdil, že pre každý právny subjekt treba existenciu COMI posudzovať samostatne a podľa rozhodnutia Interedil stanovil kritériá pre jeho určenie.

COMI fyzických osôb

EIR neponúka žiaden konkrétny návod pre určenie centra hlavných záujmov fyzickej osoby. Neupravuje ani vyvrátiteľnú domnienku centra hlavných záujmov ako pri obchodných spoločnostiach. Ako interpretačná pomôcka tak musí stačiť bod 13. odôvodnenia EIR. Závery vyššie uvedených rozhodnutí ESD sa však dajú primerane použiť aj pri COMI fyzických osôb.

COMI fyzických osôb bude spravidla miestom ich pobytu alebo miestom výkonu práce. Pri podnikateľoch je tiež možno analogicky použiť vyvrátiteľnú domnienku ako pri obchodných spoločnostiach.

Súdy členských štátov pri skúmaní COMI okrem zistení o pobyte osoby a majetkových pomeroch preverovali „centrum reálneho života“ dlžníka, miesto jeho integrácie a sociálneho života, znalosť jazyka, sociálne vzťahy a pod.[16]

Možno však konštatovať, že určenie centra hlavných záujmov fyzickej osoby môže byť oveľa problematickejšie ako pri obchodných spoločnostiach.

---

[15] rozsudok z 15. decembra 2011, Rastelli, C 191/10, Zb. 2011 I-13209

[16] Podľa informácii externého hodnotenia nariadenia Rady (ES) č. 1346/2000 o konkurznom konaní, prof. Burkhard Hess (Inštitút procesného práva Maxa Plancka, Luxemburg), prof. Paul Oberhammer (Viedenská univerzita) a prof. Thomas Pfeiffer (Univerzita v Heidlbergu), zdroj: http://ec.europa.eu/justice/civil/files/evaluation_insolvency_en.pdf.

COMI podľa prepracovaného nariadenia o insolvenčnom konaní

Vyhodnotenie praktického uplatňovania EIR, ktoré bolo niekoľkokrát novelizované, vyústilo do komplexného prepracovania tohto nariadenia.[17] Výsledkom je nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2015/848 z 20. mája 2015 o insolvenčnom konaní (ďalej len „RIP"), ktoré reflektuje skúsenosti s uplatňovaním EIR a príslušnú judikatúru ESD. V najväčšej stručnosti sa teda pokúsim charakterizovať čo RIP prináša vo vzťahu ku COMI.

Komisia konštatovala, že nariadenie o konkurznom konaní z 29. mája 2000 je zastarané a že obsahuje týchto päť hlavných nedostatkov, a preto navrhuje jeho revíziu. Medzi tieto nedostatky zahrnula skutočnosť, že pretrváva tzv. forum shopping (snaha o získanie výhodnejšieho právneho postavenia) v dôsledku nejednotného uplatňovania pojmu „centrum hlavných záujmov dlžníka".[18]

V RIP ostáva zachovaná vyvrátiteľná domnienka, že COMI sa nachádza v mieste registrovaného sídla alebo miesta podnikania dlžníka (aj v prípade samostatne zárobkovo činnej osoby), ak sa nepreukáže opak. V záujme veriteľov sa však zavádza pravidlo, že uvedená domnienka sa uplatňuje len vtedy, ak sa sídlo alebo miesto podnikania neprenieslo do iného členského štátu počas troch mesiacov predchádzajúcich podaniu návrhu na začatie insolvenčného konania. Pre fyzickú osobu, ktorá nevykonáva podnikateľskú činnosť, platí dané obmedzenie vo vzťahu k miestu jej obvyklého pobytu počas šiestich mesiacov. Súd je pritom povinný skúmať vlastnú právomoc aj z hľadiska kritérií pre COMI a v prípade jej absencie nemôže začať hlavné insolvenčné konanie.[19]

Upravili sa časové hľadiská pri premiestnení COMI, ako aj povinnosť súdu členského štátu skúmať COMI (čo by malo zrejme viesť k novelizácii ZoKR). Absencia takýchto ustanovení bola dôvodom kritiky EIR.

Zároveň sa interpretačné pravidlo z bodu 13. preambuly EIR vložilo priamo do čl. 3 ods. 1 RIP, podľa ktorého je centrum hlavných záujmov dlžníka miesto, kde dlžník pravidelne vykonáva správu svojich záujmov a ktoré je zistiteľné tretími stranami. Zároveň si však dovolím konštatovať, že závery uvedených rozhodnutí ESD budú uplatniteľné aj v novej právnej situácii.

Vzhľadom na dvojročnú legisvakančnú dobu sa prepracované nariadenie bude uplatňovať až od 26. júna 2017.

Konkurzná turistika alebo *forum shopping*

Voľný pohyb osôb, služieb a kapitálu sú základné piliere Európskej únie, ktoré umožňujú fyzickým a právnickým osobám takmer voľne migrovať v európskom priestore. Pri zachovaní rozdielov právnych poriadkov členských štátov sa však čoraz častejšie vyskytujú také situácie, kedy cieľom migrácie nie je nič iné, ako právny poriadok štátu. Presnejšie, aplikácia ustanovení toho právneho poriadku, ktorý je v danej situácii vhodnejší. Inak to nie je ani v oblasti konkurzných predpisov.

---

[17] Komisia prijala 12. decembra 2012 správu o uplatňovaní nariadenia Rady (ES) č. 1346/2000 (3). Zo správy vyplýva, že hoci uvedené nariadenie funguje vo všeobecnosti dobre, bolo by žiaduce zlepšiť uplatňovanie niektorých jeho ustanovení s cieľom zabezpečiť účinnejšie vedenie cezhraničných insolvenčných konaní. Keďže uvedené nariadenie bolo opakovane zmenené a majú sa vykonať ďalšie zmeny, je z dôvodu prehľadnosti vhodné ho prepracovať.

[18] Ú. v. EÚ C 271, 19. 9. 2013, s. 55

[19] Sedlačko, F.: Rekodifikácia európskeho nariadenia o insolvenčnom konaní, BSA 09/2015

Tvorcovia EIR si už v prvopočiatku za jeden z cieľov kladú prijatie takej regulácie, ktorá zabráni podnetom vedúcim k tomu, aby sa majetok alebo súdne konania prenášali z jedného členského štátu do druhého v snahe získať výhodnejšie právne postavenie, čím sa poškodzuje kolektívny záujem veriteľov (taktizovanie pri výbere súdu, tzv. *forum shopping*).

Súd, na ktorom bol podaný návrh na začatie konkurzného konania, je príslušný a povinný na to, aby *ex offo* skúmal miesto hlavných ekonomických záujmov a v prípade zistenia umelej konštrukcie hlavného ekonomického záujmu mimo teritoriálnu príslušnosť nariadenia, použil všetky právne prostriedky na to, aby takúto konštrukciu spochybnil.[20]

Forum shopping samozrejme nie je problémom iba insolvenčných konaní. V priestore EÚ sa už dlhodobo prejavuje najmä pri migrácii podnikov, čo bolo podnetom pre rozsiahlu judikatúru Súdneho dvora, ktorou sa presadila inkorporačná teória. Podobne tomu tak je v súdnych konaniach v cezhraničných právnych vzťahoch spojených s aplikáciou nariadenia Brusel I, nahradeného nariadením Brusel I bis (nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 z 12. decembra 2012 o príslušnosti a uznávaní a výkone súdnych rozhodnutí v občianskych a obchodných veciach).

Problematika konkurznej turistiky priamo súvisí s právnou úpravou koncepcie COMI. Ako už bolo uvedené, práve táto koncepcia je rozhodná pre určenie súdu členského štátu, ktorý bude mať právomoc začať konkurzné konanie, ako aj pre určenie rozhodného práva.

Ak teda dlžník dokáže preniesť svoje COMI tak, aby sa jeho konkurzné konanie spravovalo právnym poriadkom štátu, ktorý je pre neho priaznivejší, môže tak získať výhodnejšie postavenie. Rovnako veritelia môžu dlžníka ovplyvniť tak, aby si pre svoj konkurz vybral také právne prostredie, ktoré bude viac naklonené ich záujmom.

Prejavy forum shoppingu bežne postrehli aj kolegovia v Slovenskej republike a tieto boli oznámené v rámci vyhodnocovania nariadenia EIR. V týchto prípadoch sa najmä dlžníci z Nemecka snažili dosiahnuť začatie konkurzného konania na Slovensku. COMI simulovali tak, že nahlásili pobyt v Slovenskej republike, zriadili si účet v slovenskej banke a stali sa spoločníkom v spoločnosti s ručením obmedzeným.[21]

Z oznámení správcov o priebehu schôdze veriteľov bolo evidentné, že sa určité fyzické osoby z Nemecka alebo Rakúska pokúšali dosiahnuť oddlženie na Slovensku. Možno sa domnievať, že ich k takémuto postupu viedli podmienky poskytnuté právnym poriadkom, ktoré sa v porovnaní s podmienkami ich domovského štátu značne odlišovali.[22]

Dôvody konkurznej turistiky

Pri analýze konkurznej turistiky je základom vyhodnotenie dôvodov, pre ktoré sa dlžníci, ale niekedy aj veritelia, snažia o premiestnenie COMI do iného členského štátu. Motivácia fyzických a právnických osôb bude spravidla odlišná.

---

[20] BĚLOHLÁVEK J.: Evropské a mezinárodní insolvenční právo, komentář, C.H.Beck 2007

[21] Slovenské súdy v oznámenom prípade odmietli založiť svoju právomoc, čo odôvodnili tým, že dlžník na adrese v SR nepreberal poštu a bolo zrejmé, že všetci veritelia dlžníka sú z Nemecka. Podľa informácií externého hodnotenia nariadenia Rady (ES) č. 1346/2000 o konkurznom konaní, prof. Burkhard Hess (Inštitút procesného práva Maxa Plancka, Luxemburg), prof. Paul Oberhammer (Viedenská univerzita) a prof. Thomas Pfeiffer (Univerzita v Heidlbergu), zdroj: http://ec.europa.eu/justice/civil/files/evaluation_insolvency_en.pdf.

[22] Solčanský Dalimír; JUDr., LL.M.; Konkurzná turistika, alebo prečo sa Gerhard, Uwe a Gerda prídu oddlžiť na Slovensko; zdroj: http://www.najpravo.sk/clanky/konkurzna-turistika-alebo-preco-sa-gerhard-uwe-a-gerda-pridu-oddlzit-na-slovensko.html

Fyzické osoby sa snažia preniesť COMI do takých štátov, ktorých právne poriadky poskytujú čo najjednoduchšiu a najrýchlejšiu možnosť oddlženia.

Z dotazníkov členských štátov, ktoré poskytli k vyhodnoteniu uplatňovania EIR, je zrejmé, že sa najmä nemeckí dlžníci snažili preniesť svoje centrum hlavných záujmov do Francúzska, Veľkej Británie alebo Španielska. Túto tendenciu potvrdili viacerí odborníci.

Dlžník, ktorý je fyzickou osobou, môže byť oslobodený od dlhov (pozn. v Nemecku). Konanie začína na návrh dlžníka počas konkurzného konania. K návrhu musí dlžník pripojiť prehlásenie, že postupuje svoje príjmy počas siedmich rokov správcovi na uspokojenie veriteľov. Dlžník je povinný počas siedmich rokov vykonávať primeranú zárobkovú činnosť a ak je bez zamestnania, snažiť sa o zamestnanie a neodmietnuť vhodnú prácu. Majetok, ktorý dlžník nadobudne dedičstvom, musí v jednej polovici vydať správcovi. Dlžník je povinný oznámiť správcovi a súdu každú zmenu zamestnania. Zákon umožňuje, aby súd zamietol oddlženie z dôvodov taxatívne uvedených.[23]

Vidíme rastúcu tendenciu cezhraničnej migrácie pred konkurzom, podobnej ako u spoločností. Zdá sa, že francúzsky právny poriadok je predmetom záujmu; napríklad francúzske konkurzné právo umožňuje oddlženie v lehote 18 mesiacov, zatiaľ čo nemecké právo ukladá najmenej lehotu šiestich rokov.[24]

Cieľom „konkurznej turistiky“ sa stáva najmä oddlženie fyzických osôb, ktorého podmienky sú na Slovensku nastavené v porovnaní s ostatnými členskými krajinami priaznivo pre dlžníka, najmä čo sa týka skúšobnej doby v dĺžke 3 rokov v porovnaní napr. s Nemeckom (6 rokov). Nariadenie dáva členským štátom výraznú voľnosť pre vnútroštátnu právnu úpravu konkurzných konaní. Odlišné vnútroštátne právne úpravy teda spôsobujú pokušenie pre získanie výhodnejšieho postavenia dlžníka.[25]

V súčasnosti je najmä proces oddlženia vo Veľkej Británii z pohľadu dlžníkov mimoriadne priaznivý, nakoľko sa tu za určitých podmienok dá dosiahnuť oddlženie ešte rýchlejšie, a to už do 12 mesiacov. Hoci dlžníkovi v tomto prípade hrozí zrušenie rozhodnutia o oddlžení, ktoré bolo vydané na podklade nepravdivých informácii (pri simulácii COMI), s prípadným napadnutím rozhodnutia o oddlžení sú však spojené finančné nezanedbateľné výdavky. Veľká Británia bola hlavnou cieľovou krajinou najmä dlžníkov z Írska a Nemecka.

Dôvodom pre premiestnenie COMI teda môže byť kalkulácia dlžníka s tým, že si veritelia nebudú vzhľadom na výšku nákladov uplatňovať predpísaným spôsobom pohľadávky v inom členskom štáte.

Dôvody právnických osôb na premiestnenie COMI budú zrejme iné. V prvom rade možno predpokladať, že obchodné spoločnosti môžu hľadať také právne inštitúty, ktoré najviac vyhovujú ich účelom. Pôjde najmä o sofistikované spôsoby reštrukturalizácie záväzkov dlžníka.

Na druhej strane motiváciou obchodných spoločností a ich štatutárnych orgánov môže byť snaha vyhnúť sa osobnému ručeniu, zodpovednosti za záväzky dlžníka alebo pokutám za porušenie povinností. Zainteresované osoby môže tiež ovplyvniť napríklad priemerná dĺžka konkurzného alebo reštrukturalizačného konania v členskom štáte, ingerencia súdu v procese, ako aj celkové náklady konania. Porovnanie právnych poriadkov členských štátov v oblasti

---

[23] ĎURICA, M.: Konkurzné právo na Slovensku a v Európskej únii. 3. prepracované a doplnené vydanie. Eurokódex 2012

[24] Dr Wolf-Georg Ringe; Forum Shopping under the EU Insolvency Regulation; University of Oxford, Faculty of Law, Institute of European and Comparative Law

[25] Mgr. Ing. Dávid Oršula (bnt), http://www.epravo.sk/

konkurzných úprav je predmetom viacerých štúdií právnej komparatistiky. Takmer s určitosťou možno predpokladať, že rozdielnosť právnych poriadkov, ako aj celkového právneho prostredia v členských štátoch, bude neustále zdrojom snáh dlžníkov hľadať optimálne právne prostredie aj v prípade úpadku. Nič na tom podľa všetkého nezmení ani prepracované nariadenie o insolvenčnom konaní.

Forum shopping a sloboda pohybu a usadzovania

Je evidentné, že aj v oblasti insolvenčných konaní sa prejavuje „súťaž právnych poriadkov" v priestore vnútorného trhu Európskej únie. *Forum shopping*, ako to vyplýva zo samotného EIR a RIP, je negatívny jav, ktorému treba zamedziť správnym uplatňovaním koncepcie COMI. Podľa niektorých názorov je koncepcia COMI (teda určenie právomoci súdu podľa toho, kde má dlžník svoje hlavné záujmy), v rozpore so slobodou usadzovania sa podľa Zmluvy o založení Európskej únie. Vychádzajú z toho, že nie je dôvod, pre ktorý by sa sloboda usadiť sa mala vzťahovať iba na právo obchodných spoločností a nie na pravidlá súvisiace s konkurzom.[26]

Predsa len *forum shopping* nemôže byť považovaný za zneužívajúci alebo nelegitímny *per se*. Kým právne poriadky členských štátov nie sú harmonizované v európskom justičnom priestore, zainteresované strany si môžu vybrať najpriaznivejší právny poriadok pre reštrukturalizáciu svojho dlhu. Navyše akékoľvek premiestnenie sídla spoločnosti alebo zmena trvalého pobytu je chránená základnou slobodou usadzovania sa (čl. 49 Zml. o fungovaní EÚ) a pohybu (čl. 45 Zml. o fungovaní EÚ). Na tomto pozadí si zavedenie akýchkoľvek obmedzení vyžaduje legitímne zdôvodnenie (ktorým často, ale nie vždy, bude ochrana veriteľov) a musí zodpovedať princípu **proporcionality**. Navyše všeobecná súdna prax, ktorá by odmietala akékoľvek oddlženie založená na domnienke, že takéto návrhy sú zneužívajúce sa javí ako problematická.[27]

Záver

Vzhľadom na obmedzený rozsah tohto príspevku som sa v stručnosti pokúsil charakterizovať pojem Centra hlavných záujmov. Nakoľko ide o pojem mimoriadne interpretačne otvorený, poukázal som na najdôležitejšie rozhodnutia Súdneho dvora, ktoré naplnili jeho obsah. Nakoľko COMI treba v každej jednotlivej situácii posudzovať podľa konkrétnych okolností prípadu, vytvoril sa veľký priestor pre subjekty, ktoré by vzhľadom na slobodu pohybu a usadzovania v európskom priestore chceli profitovať z výhodnejších ustanovení niektorého z právnych poriadkov členských štátov. Hľadanie proporcionality medzi prípadmi, v ktorých sú takéto snahy ešte legitímne a kedy už majú zneužívajúci charakter, nie je jednoduché.

Vzhľadom na uvedené sa ako naliehavá javí otázka postupu súdov členských štátov pri preskúmavaní právomoci. Platí to najmä v takých prípadoch, keď súdy začínajú konkurzné konanie iba na základe informácií dlžníka. Táto problematika je preto vhodná na ďalšiu rozsiahlejšiu analýzu.

---

[26] Dr Wolf-Georg Ringe; Forum Shopping under the EU Insolvency Regulation; University of Oxford, Faculty of Law, Institute of European and Comparative Law

[27] Externé vyhodnotenie nariadenia Rady (ES) č. 1346/2000 o konkurznom konaní, prof. Burkhard Hess (Inštitút procesného práva Maxa Plancka, Luxemburg), prof. Paul Oberhammer (Viedenská univerzita) a prof. Thomas Pfeiffer (Univerzita v Heidlbergu), zdroj: http://ec.europa.eu/justice/civil/files/evaluation_insolvency_en.pdf.

Zoznam bibliografických odkazov

BĚLOHLÁVEK J.: Evropské a mezinárodní insolvenční právo, komentář, C.H.Beck 2007
ĎURICA, M.: Konkurzné právo na Slovensku a v Európskej únii. 3. prepracované a doplnené vydanie. Eurokódex 2012
Dr. Wolf-Georg Ringe; Forum Shopping under the EU Insolvency Regulation; University of Oxford, Faculty of Law, Institute of European and Comparative Law
Externé vyhodnotenie nariadenia Rady (ES) č. 1346/2000 o konkurznom konaní, prof. Burkhard Hess (Inštitút procesného práva Maxa Plancka, Luxemburg), prof. Paul Oberhammer (Viedenská univerzita) a prof. Thomas Pfeiffer (Univerzita v Heidlbergu), zdroj: http://ec.europa.eu/justice/civil/files/evaluation_insolvency_en.pdf.

http://www.doingbusiness.org/
http://ec.europa.eu/civiljustice/bankruptcy/bankruptcy_fra_sk.htm#3.
http://hn.hnonline.sk/biznis-740/reforma-konkurzov-prostrednictvom-grantu-svetovej-banky-117053
http://ec.europa.eu/justice/civil/files/insol_europe_report_2014_en.pdf
http://ec.europa.eu/justice/civil/files/insol_europe_report_2014_en.pdf
http://ec.europa.eu/justice/civil/files/evaluation_insolvency_en.pdf
http://eurorestructuring.weil.com/wp-content/uploads/2013/02/Comparative-Guide.pdf
http://www.gomezacebo-pombo.com/media/k2/attachments/pre-insolvency-proceedings-under-the-eu-regulation-on-insolvency-proceedings-the-spanish-case.pdf
http://www.epravo.sk/ Mgr. Ing. Dávid Oršula (bnt)
http://siteresources.worldbank.org/INTGILD/Resources/WBInsolvencyOfNaturalPersonsReport_01_11_13.pdf

Nariadenie Rady (ES) č. 1346/2000 z 29. mája 2000 o konkurznom konaní
Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2015/848 z 20. mája 2015 o insolvenčnom konaní
Zákon č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Milan Vavrek[1]

Boj proti legalizácii príjmov z trestnej činnosti v praxi v kontexte novej smernice EÚ 2015/849

Kľúčové slová
pranie špinavých peňazí , financovanie terorizmu, medzinárodná koordinácia a spolupráca

Abstrakt
Autor v príspevku analyzuje právny stav **v kontexte novej smernice EÚ „ Predchádzanie využívaniu finančného systému na účely prania špinavých peňazí alebo financovania terorizmu „z aspektu** možných zmien de lege ferenda.

Keywords
money laundering , terrorist financing , international coordination and cooperation

Abstract
In the article authors analyze the legal situation in the context of the new EU directive „ Preventing use of the financial system for money laundering or terrorist financing "from the aspect of possible changes de lege ferenda.

Úvod

Všeobecným cieľom v akuálnej téme týchto dní je boj proti praniu špinavých peňazí v kontexte smernice EU č. 2015/849 zo dňa 20.05.2015 (ďalej len „smernica“). Legislativnym zámerom spomenutej smernice je chrániť finančný systém a jednotný trh pred jeho zneužívaním zločincami, ktorých zámerom je pranie nezákonných príjmov, teroristami, ktorých zámerom je financovanie teroristických aktivít alebo skupín. V domácich a zahraničných monografiách a časopiseckej literatúre venovanej tejto oblasti sa stretávame , že autori identifikovali viaceré všeobecné ciele ako sú: posilnenie vnútorného trhu znížením cezhraničnej komplexnosti, ochrana záujmov spoločnosti pred trestnou činnosťou a teroristickými činmi, ochrana hospodárskej prosperity Európskej únie zaistením efektívneho podnikateľského prostredia a prínos k finančnej stabilite prostredníctvom ochrany zdravia, správneho fungovania a integrity finančného systému. Tieto ciele sú podporované prostredníctvom osobitných politických cieľov jednotlivých vlád členských štátov EÚ, súvisiacich so zlepšovaním účinnosti režimov boja proti praniu špinavých peňazí financovaniu terorizmu a udržiavaním dobrého mena finančného systému EÚ. Rámec, v ktorom sa uvažovalo a uvažuje o rôznych možnostiach zmeny právnych predpisov, uzatvárajú operačné ciele spojené s príčinami problémov a ich priama identifikácia autorov pretraktovanej témy , v ktorej nastoľujú medzinárodné štandardy a postupy na ochranu finančného systému pred praním špinavých peňazí a financovaním terorizmu.

Ochranu pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a financovaním terorizmu na území Slovenskej republiky zabezpečujú:

• Finančná spravodajská jednotka (ďalej len „FIU“)

Finančná spravodajská jednotka (Financial Inteligence Unit), je centrálna, národná agentúra zodpovedná za prijímanie, analyzovanie a využívanie finančných informácií, ktoré

[1] JUDr. Milan Vavrek - Katedra obchodného, hospodárskeho, finančného práva, Právnická fakulta UMB v Banskej Bystrici, externý doktorand

sa týkajú podozrivých výťažkov z trestnej činnosti, alebo poverená náhodnou legislatívou pre oblasť boja proti legalizácii príjmov z trestnej činnosti

FSJ sa organizačne člení na päť oddelení:

- oddelenie neobvyklých obchodných operácií,
- oddelenie kontroly povinných osôb,
- oddelenie preverovania majetku,
- oddelenie medzinárodnej spolupráce,
- analytické oddelenie.

• OČTK - vyšetrovateľ PZ , prokurátor / prokurátor ÚŠP

Vyšetrovatelia Policajného zboru vykonávajú vyšetrovanie trestných činov legalizácie príjmov z trestnej činnosti a to v zmysle § 233 Trestného zákona a ustanovenia § 234 Trestného zákona, podľa zákona č. 300/2005 Z. z., pričom majú oprávnenie využívať všetky procesné úkony, ktoré im ponúka zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok.

Veľmi dôležité sú inštitúty vyšetrovania a to najmä tie, ktoré umožňujú v priebehu vyšetrovania uplatňovať tie ustanovenia, ktoré dočasne alebo trvalo zabránia používaniu ziskov získaných trestnou činnosťou alebo ich natrvalo odnímu a zaistia. Využitie týchto procesných ustanovení, spolu zo zásadou rýchlosti a včasnosti má vždy veľký prínos, hlavne pri plnení najzákladnejšieho cieľa v boji proti organizovanej trestnej činnosti, a to siahnutí na zisky z trestných činov. Dozor nad výkonom a vyšetrovaním trestnej činnosti orgánov činných v trestnom konaní vykonávajú prokurátori.

• Súdy/ Špecializovaný trestný súd

Prvý „klasický“ **prípad legalizácie príjmov z trestnej činnosti**, ktorý bol na území Slovenskej republiky odhalený sa stal v roku 1997. Objasnenie a dokumentácia celého prípadu trvala až sedemnásť mesiacov.[2]

• Opatrenia a činnosti povinných osôb na základe zákona

Zákon č. 297/2008 Z. z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a pred financovaním terorizmu a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon“), je platný od 1. augusta 2008, pričom účinnosť nadobudol 1. septembra 2008. Odvtedy sa naproti predchádzajúcim zákonom v názve nachádza nový, vtedy ešte nedefinovaný pojem, ktorým je „financovanie terorizmu“. Tento zákon „preberá *smernice Európskej únie o predchádzaní využívania finančného systému na účely prania špinavých peňazí a financovania terorizmu*, pričom je reakciou na výsledky hodnotenia výborom Rady Európy MONEYVAL, ktorá konštatovala absenciu viacerých inštitútov zameraných na prevenciu prania špinavých peňazí a financovania terorizmu.“[3]

---

[2] LISOŇ, M.-STIERANKA, J.: *Organizovaná kriminalita v Slovenskej republike*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2004, s. 195-197.

[3][http://www.minv.sk/?tlacove-spravy&sprava=od-1-septembra-2008-su-ucinne-nove-opatrenia-proti-legalizacii-prijmov-z-trestnej-cinnosti], *cit. dňa 1.4. 2010.*

Hlavným cieľom tohto zákona je vymedzenie samotného rámca právnej ochrany pred legalizáciou z trestnej činnosti a zároveň snaha o zostavenie nových právnych inštitútov na predchádzanie, odhaľovanie a následný postih legalizácie príjmov pochádzajúcich z trestnej činnosti.

Predmetom úpravy tohto zákona sú najmä práva a povinnosti právnických osôb a fyzických osôb pri predchádzaní a odhaľovaní legalizácie príjmov z trestnej činnosti a financovania terorizmu. Samotný zákon by sme mohli rozdeliť na osem jednotlivých častí, z ktorých je zložený a to konkrétne na: základné ustanovenia, starostlivosť povinnej osoby vo vzťahu ku klientovi, ďalej je to postup pri zistení neobvyklej operácie a ďalšie povinnosti povinných osôb, nasleduje štvrtá časť, ktorej obsahom sú združenia majetku, postavenie a úlohy finančnej spravodajskej jednotky a ďalších orgánov sú piatou časťou zákona, nasledujú správne delikty a opatrenia, zodpovednosť za škodu a zákon sa končí prechodnými a záverečnými ustanoveniami.

Základné ustanovenia tohto zákona upresňujú a dopĺňajú základné pojmy akými sú :

- legalizácia,
- financovanie terorizmu,
- čo predstavuje neobvyklú obchodnú operáciu,
- kto patrí medzi tzv. povinné osoby či politicky exponované osoby
- identifikáciu a následné overenie identifikácie klienta povinnou osobou.

Primárnu úlohu v boji proti legalizácii príjmov z trestnej činnosti zohráva inštitucionálne zabezpečenie, pričom je potrebné uviesť, že najdôležitejšími sú v tomto prípade subjekty, ktoré sa snažia zamedziť páchaniu trestnej činnosti akou legalizácia príjmov z trestnej činnosti je. Takýmito subjektmi sú:

- povinné osoby,
- finančná spravodajská jednotka a orgány činné v trestnom konaní, ktoré čelia na druhej strane subjektom, prostredníctvom ktorých je práve pranie špinavých peňazí možné vykonávať (finančné inštitúcie, banky, herne, a pod.).
- Záujem riešiť otázky boja proti praniu špinavých peňazí vôbec nie je len otázkou súčasnosti, ale vyskytla sa už aj v minulosti. Vtedy sa krajiny snažili riešiť problematiku individuálne, no v dnešnej dobe sa čoraz viac zameriava boj proti legalizácii príjmov z trestnej činnosti na globálne riešenia, pričom je potrebné nástroje, spôsoby a systémy úzko prepojiť a vytvoriť spoluprácu.
- Dôležité miesto zohráva aj **finančná spravodajská jednotka**, ktorá je centrálnym národným útvarom, pričom prijíma a preveruje neobvyklé a teda podozrivé finančné operácie, ktorých finančným zdrojom je legalizácia výnosov pochádzajúcich z trestnej činnosti.
- **Osoby, resp. samostatné útvary subjektov finančného sektora, ktoré sú určené zákonom (ďalej len „povinné osoby“)**

Môžu byť nimi napríklad finančné a nefinančné inštitúcie. V zmysle ustanovenia § 5 zákona č. 297/2008 Z. z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu zákon presne určuje, kto je povinnou osobou, a teda je potrebné aby si jednotlivé povinné osoby zvolil správne preverovanie finančných operácií, a tak sa snažili efektívne zabezpečiť ochranu pred samotnou legalizáciou príjmov. Preto je tak nesmierne potrebné aby tieto povinné osoby napríklad na základe svojich interných predpisov

včas a dôkladne identifikovali neobvyklé obchodné operácie, no a následne ich aj verifikovali, pričom ak sa im aj napriek všetkým vykonaným postupom prechovávajú podozrenie, že sa jedná o legalizáciu výnosov, ktoré pochádzajú z trestnej činnosti, je potrebné takúto neobvyklú finančnú transakciu nahlásiť.

Dôležitý je aj inštitút včasnosti, pretože bez včasného ohlásenia nie je možné páchateľa postihnúť trestom, ktorý mu prináleží. Len dôkladné a predvídavé konanie a plnenie si zákonných povinností povinných osôb môže viesť k úspešnému objasňovaniu mnohých prípadov, kedy sa zločinci prostredníctvom nevinných, bezúhonných osôb pokúšajú legalizovať svoje výnosy, ktoré nadobudli bezohľadným páchaním trestnej činnosti.

Príklad: povinnou osobou, ktorá je povinná vykonať identifikáciu klienta je aj obchodník (podnikateľ) ak sa jedná o obchod, alebo tovar, ktorého hodnota presahuje 15 000 EUR. Pričom každá finančná operácia, ktorej hodnota prevyšuje práve sumu 15 000 eur sa označuje ako „neobvyklá“.

Preto by sme mohli považovať povinnú osobu za prvotnú a teda pravdepodobne aj najdôležitejšiu rovinu v inštitucionálnom zabezpečení ochrany boja proti legalizácii príjmu z trestnej činnosti.

Medzi ďalšie inštitúty zákona č. 297/2008 Z. z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti v platnom právnom znení v plnom rozsahu dotýkajúcich sa práv a povinností povinnej osoby:

- Starostlivosť vo vzťahu ku klientom (§ 10 až § 12 zákona č. 297/2008 Z. z)
- Program vlastnej činnosti (§ 20 zákona č. 297/2008 Z. z.)
- Plnenie tretími stranami (§ 13 zákona č. 297/2008 Z. z.)
- Postup a posudzovanie obchodov a zisťovanie Neobvyklej obchodnej operácie (§ 14 zákona č. 297/2008 Z. z.)
- Zdržanie Neobvyklej obchodnej operácie (§ 16 zákona č. 297/2008 Z. z.)
- Odmietnutie uzavretia obchodného vzťahu, jeho ukončenie, odmietnutie obchodu (§ 15 zákona č. 297/2008 Z. z.)
- Ohlasovanie Neobvyklej obchodnej operácie (§ 17 zákona č. 297/2008 Z. z.)
- Zachovávať mlčanlivosť ohlásenej Neobvyklej obchodnej operácie (§ 18 zákona č. 297/2008 Z. z.)
- Spracovávanie a uchovávanie údajov (§ 19 zákona č. 297/2008 Z. z.)
- programu vlastnej činnosti zameranej proti legalizácii a financovaniu terorizmu (§ 20
- zákona č. 297/2008 Z. z.)
- Osobitné ustanovenia o advokátoch, notároch, bankách, audítoroch, daňových poradcoch, finančných inštitúciach (§ 22- §24 zákona č. 297/2008 Z. z.)
- Ďalšie povinnosti povinných osôb (§ 21 zákona č. 297/2008 Z. z)

Potencionálne porušenia povinných osôb:

1. nezisťuje, neidentifikuje a neohlasuje Neobvyklej obchodnej operácie bez zbytočného odkladu,
2. nezisťuje, či klient koná vo vlastnom mene,
3. nezisťuje účel a plánovanú povahu obchodného vzťahu,

4. v závislosti od rizika legalizácie nezisťuje a neidentifikuje konečného užívateľa výhod,
5. v závislosti od rizika legalizácie nezisťuje pôvod finančných prostriedkov,
6. neposkytne FSJ na požiadanie informácie a písomné doklady o plnení povinností podľa § 20 zákona,
7. neposkytne FSJ potrebnú súčinnosť a nezdrží sa konania, ktoré by mohlo mariť výkon kontroly

Chcem zdôrazniť , že v zmysle spomínanej smernice ods.6 , citujem :„ Členské štáty by mali mať možnosť prijať nižšie limity, ďalšie všeobecné obmedzenia používania hotovosti a ďalšie prísnejšie ustanovenia“

Smernica pozná dva režimy povinnej starostlivosti:

Zjednodušená povinná starostlivosť vo vzťahu ku klientovi

Povinné subjekty sa pred uplatňovaním opatrení zjednodušenej povinnej starostlivosti vo vzťahu ku klientovi uistia, že obchodný vzťah alebo transakcia predstavujú riziko nižšieho stupňa.

Zvýšená povinná starostlivosť vo vzťahu ku klientovi

Komisia určila ako vysokorizikové tretie krajiny, ako aj v iných prípadoch s vyšším rizikom, ktoré sú určené členskými štátmi alebo povinnými subjektmi, členské štáty vyžadujú, aby povinné subjekty uplatňovali opatrenia zvýšenej povinnej starostlivosti vo vzťahu ku klientovi s cieľom primerane riadiť a zmierňovať tieto riziká.

Je potrebné zdôrazniť : Členským štátom by sa však za určitých okolností dokázaného nízkeho rizika a v rámci prísnych podmienok na zmierňovanie rizika malo umožniť vyňať produkty elektronických peňazí z pôsobnosti niektorých opatrení povinnej starostlivosti vo vzťahu ku klientovi, ako sú napríklad identifikácia a overovanie klienta a konečného užívateľa výhod, avšak nie z monitorovania transakcií alebo obchodných vzťahov. V čase , keď Európa čelí utečeneckej kríze a hrozbe teroristickým útokom , **nie je možné využiť vyššie spomenuté ustanovenie ,poukazujúc tak na ods.7 predmetnej smernice.**

Je na mieste aj spomenúť : „Osoby vykonávajúce právnické povolania, , ak sa podieľajú na finančných alebo podnikových transakciách, vrátane poskytovania daňového poradenstva, a to v takých prípadoch, kde existuje **najväčšie riziko zneužitia služieb uvedených osôb vykonávajúcich právnické povolania** na účely prania príjmov z trestnej činnosti alebo na účel financovania terorizmu“ v praxi sa aplikácia uvedeného vykonáva prostredníctvom opatrení právnických osôb ,bánk a stavovských organizácií za ingerencie štátu a prostredníctvom sankčného mechanizmu..

Spomeniem aj ods.14 tejto smernice „, citujem“: S cieľom zvýšiť transparentnosť na účely boja proti zneužívaniu právnych subjektov by mali členské štáty zabezpečiť, aby sa informácie o vlastníckych právach uchovávali v centrálnom registri umiestnenom mimo danej spoločnosti, a to v plnom súlade s právom Únie.

Vyššie riziká, povinnosť uplatňovať opatrenia povinnej starostlivosti vo vzťahu ku klientovi pri jednotlivej transakcii vo výške 2 000 EUR alebo viac. Členské štáty by mali zaistiť, aby povinné subjekty uplatňovali rovnaký limit, aj pokiaľ ide o výber výhier, uzatváranie peňažných stávok, a to aj kúpou a výmenou hracích žetónov, alebo oboje.

Prevádzkovatelia služieb v oblasti hazardných hier s fyzickými priestormi, ako sú napríklad kasína a herne, by mali zabezpečiť, aby mohla povinná starostlivosť vo vzťahu ku klientovi, ak sa uskutočňuje pri vstupe do priestorov, súvisieť s transakciami, ktoré klient v uvedených priestoroch vykoná.

Na medzinárodnej úrovni sa uznal **význam nadnárodného prístupu** k identifikácii rizík, pričom Európsky orgán dohľadu (Európsky orgán pre bankovníctvo, ďalej len „EBA"), zriadený nariadením Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1093/2010

Vykonávanie povinnej starostlivosti vo vzťahu ku klientovi, prebiehajúce monitorovanie, vyšetrovanie a ohlasovanie neobvyklých a podozrivých transakcií, identifikácia konečného užívateľa výhod v súvislosti s právnickou osobou alebo právnou štruktúrou, identifikácia politicky exponovanej osoby, poskytovanie informácií príslušnými orgánmi a poskytovanie informácií úverovými inštitúciami a finančnými inštitúciami a inými povinnými subjektmi. Zhromažďovanie a následné spracovanie osobných údajov povinnými subjektmi by sa malo obmedziť na to, čo je potrebné na splnenie požiadaviek tejto smernice a osobné údaje by sa nemali ďalej spracúvať spôsobom, ktorý nie je v súlade s týmto účelom. Prísne zakázané je spracúvanie osobných údajov na komerčné účely. Päťročná lehota od skončenia obchodného vzťahu alebo príležitostnej transakcie osobných údajov, ktoré získali prostredníctvom opatrení povinnej starostlivosti vo vzťahu ku klientovi, a záznamy o transakciách

Prístup k registrom pre osoby s legitímnym záujmom

Centrálne registre budú prístupné orgánom členských štátov a ich finančným spravodajským jednotkám (bez obmedzenia), povinným subjektom (napríklad bankám uskutočňujúcim hĺbkovú kontrolu klienta v rámci opatrení povinnej starostlivosti vo vzťahu ku klientovi), ako aj verejnosti (v tomto prípade môže prístup k informáciám podliehať online registrácii a úhrade poplatku na pokrytie administratívnych nákladov).

Osoba alebo organizácia, ktorá má záujem o prístup k centrálnemu registru, napríklad investigatívny novinár alebo mimovládna organizácia, bude musieť preukázať "legitímny záujem" v súvislosti s podozrením na pranie špinavých peňazí, financovanie terorizmu a súvisiacimi predikatívnymi trestnými činmi, ako napríklad korupciou, daňovou trestnou činnosťou a podvodmi.

Tieto osoby získajú prístup minimálne k menu, mesiacu a roku narodenia, štátnej príslušnosti a krajine pobytu konečného vlastníka a k informáciám o povahe a rozsahu ním držaného podielu. Obmedziť prístup k týmto informáciám budú môcť členské štáty v jednotlivých prípadoch iba za výnimočných okolností.

Informácie z centrálnych registrov o vlastníckych právach týkajúcich sa správy zvereného majetku budú prístupné iba príslušným orgánom a takzvaným povinným osobám.

FIU boli schopné včas poskytovať informácie vyššie uvedené príslušným orgánom a FIU iných členských štátoch

Zvláštne opatrenia pre politicky exponované osoby

Text smernice stanovuje jasné pravidlá vzťahujúce sa na takzvané politicky exponované osoby, t.j. osoby, u ktorých existuje vyššie než obvyklé riziko korupčného správania z titulu nimi zastávanej politickej funkcie. Ide napríklad o hlavy štátov, predsedov

vlád, ministrov a štátnych tajomníkov, sudcov najvyšších či ústavných súdov, poslancov parlamentu a ich rodinných príslušníkov.

Smernica ukladá členským štátom prijať v prípade obchodných vzťahov s politicky exponovanými osobami dodatočné opatrenia, zamerané okrem iného na zistenie zdroja majetku a zdroja finančných prostriedkov použitých v obchodných vzťahoch alebo transakciách s takýmito osobami.

Vystopovanie prevodov finančných prostriedkov

Poslanci tiež schválili nariadenie o prevode finančných prostriedkov, ktorého cieľom je zvýšiť vystopovateľnosť platiteľov a príjemcov, ako aj ich majetku.

Členské štáty budú mať dva roky na transpozíciu ustanovení smernice o boji proti praniu špinavých peňazí do svojich vnútroštátnych právnych predpisov. Nariadenie o prevode finančných prostriedkov bude priamo účinné vo všetkých členských štátoch 20 dní po jeho publikovaní v Úradnom vestníku EÚ.

Je žiaduce spomenúť : „Európske orgány dohľadu prostredníctvom spoločného výboru vydajú do 26. decembra 2016 stanovisko o rizikách prania špinavých peňazí a financovania terorizmu, ktoré majú dopad na finančný sektor Únie (ďalej len „spoločné stanovisko“). Európske orgány dohľadu prostredníctvom spoločného výboru následne vydajú stanovisko každé dva roky“

Aktuálne metódy legalizácie výnosov pochádzajúcich z trestnej činnosti

Do metód legalizácie výnosov pochádzajúcich z trestnej činnosti by sme mohli zaradiť aj jednotlivé spôsoby a prostriedky prostredníctvom ktorých sú tieto trestné činy páchané.

Pod pojmom prostriedky (resp. nástroje) prania špinavých peňazí sa rozumie súbor použitých vecí akéhokoľvek druhu alebo určené na použitie akýmkoľvek spôsobom, v celku alebo čiastočne na spáchanie jedného alebo viacnásobných trestných činov.[4]

Najčastejšie sa stretávame s prostriedkami prania špinavých peňazí v podobe rôznych:

- pôžičiek,
- prevodov,
- nájmov,
- úschovy,
- držby veci,
- vzniku, zmeny alebo zániku vlastníckeho práva k určitej, či už hnuteľnej alebo aj nehnuteľnej veci,
- pohybmi na rôznych účtoch v bankách a pod.

Rovnako ako prostriedkov, tak aj spôsobov páchania legalizácie výnosov pochádzajúcich z trestnej činnosti je nespočetné množstvo, ktoré stále narastá. Samotná škála

[4] VIKTORYOVÁ, J. – PARALEC, J. – BLATNICKÝ, J.: *Spôsoby páchania a utajovania legalizácie príjmu z trestnej činnosti:* Právne a inštitucionálne aspekty boja proti legalizácii príjmov z trestnej činnosti. Zborník príspevkov k vedeckovýskumnej úlohe zo seminára konaného dňa 29. októbra 2007 na Akadémii Policajného zboru v Bratislave. Bratislava: Akadémia Policajného zboru, 2008, s. 108.

týchto spôsobov je rozmanitá a preto sa nedá jednoznačne povedať ich počet a presná definícia. No aj napriek tomu je možné uviesť aspoň zopár z nich, s ktorými sa na území Slovenskej republiky stretávame azda najčastejšie. Jedná sa najmä o:

- prihlásenie odcudzeného motorového vozidla do evidencie motorových vozidiel za použitia zameneného identifikačného čísla vozidla z iného motorového vozidla,
- prevoz a následný odpredaj odcudzeného motorového vozidla v zahraničí na odcudzené evidenčné značky z iného motorového vozidla,
- prevoz odcudzeného motorového vozidla za účelom jeho odpredaja v zahraničí pozmenením identifikačného čísla karosérie a motora,
- prevoz motorového vozidla za účelom jeho odpredaja na sfalšované splnomocnenie na jeho užívanie,
- prihlásenie odcudzeného motorového vozidla, u ktorého bolo pozmenené identifikačné číslo motora a karosérie na iné osoby do evidencie motorových vozidiel dopravného inšpektorátu,
- realizácia – odpredaj veci pochádzajúcej z krádeží, vlámaní,
- na základe fiktívnych faktúr vystavených pracovníkom firmy, ktoré boli dané k preplateniu na účet pracovníčky banky, ktorá ich zo svojho účtu previedla na účet vystavovateľa fiktívnych faktúr,
- darovanie pozemkov občianskemu združeniu získaných trestnou činnosťou (prevodom),
- dovoz tovaru v rozpore s predpismi o štátnych technických opatreniach na označenie tovaru a jeho následná realizácia (odpredajom, vyvezením, a pod.),
- v roku 2014 FSJ zaznamenala aj nové prípady obchodov, v rámci ktorých boli jednotlivé platby (úhrady) realizované virtuálnou digitálnou menou Bitcoin.

Bitcoin, podobne ako aj iné virtuálne meny predstavujú typ neregulovaných digitálnych peňazí, čo znamená, že ich využívanie nie je pod dohľadom Národnej banky Slovenska (ďalej len „NBS“), či Európskej centrálnej banky, nakoľko európska legislatíva, vrátane slovenského právneho poriadku neupravuje a nevymedzuje činnosti súvisiace s virtuálnou menou. Virtuálne meny nemajú fyzickú protihodnotu vo forme zákonného platidla a ich využívanie je na vlastné riziko zúčastnených strán, nakoľko získanie reálnych peňazí z virtuálnej meny nie je garantované. Bitcoin funguje ako distribuovaná sieť, kde sa transakcie šíria jednotlivými aplikáciami nainštalovanými na počítačoch užívateľov. Medzi prijímateľom a odosielateľom ale nie je banka ako štandardný medzičlánok, ani žiadna iná regulačná inštitúcia. Bitcoiny sa aktuálne už aj na území SR dajú reálne použiť na nákup tovaru a služieb. Boli zaznamenané prípady NOO – obchodovania s touto virtuálnou menou, v rámci bitcoinovej internetovej burzy, pričom v jednom prípade mohlo dôjsť k podvodnému konaniu v rámci finančného vysporiadania obchodných partnerov. Nakoľko však nebolo možné dostupnými legislatívnymi prostriedkami preveriť obchod realizovaný na virtuálnej internetovej burze a zabezpečiť tak relevantné informácie pre ďalšie posúdenie NOO, neboli tieto informácie odstúpené OČTK, ale boli v súvislosti s vyskytujúcimi sa zahraničnými subjektmi odstúpené zahraničnej, partnerskej finančnej spravodajskej jednotke (FIU), resp. uložené do komplexného informačného systému FSJ.

- uloženie finančných prostriedkov získaných z trestnej činnosti v banke alebo pobočkách zahraničných bánk a ich následné investovanie nákupom hnuteľného alebo nehnuteľného majetku,

- investovanie finančných prostriedkov získaných trestnou činnosťou do nákupu hnuteľného alebo nehnuteľného majetku a v neposlednom rade investovanie finančných prostriedkov získaných z trestnej činnosti do obchodnej a stavebnej činnosti. [5]

Za spomenutie stojí aj novodobý spôsob legalizácie príjmov z trestnej činnosti nazývaný ako ***„ phishing“*** alebo ***„ pharming“***. Tieto dva pojmy sa od seba líšia. Jedná sa o prípady, kedy slovenskí občania alebo iní cudzí štátni príslušníci prepožičiavajú za istú, napríklad finančnú odmenu svoje bankové účty, ktoré si vo väčšine prípadov zriaďujú za účelom uskutočnenia rôznych zahraničných transakcií, prijatia platieb často krát od im neznámych osôb.

V mnohých prípadoch slovenskí občania prehlasujú, že sa jedná o ich vlastné finančné prostriedky. Takto prijaté platby následne prevádzajú na iné bankové účty alebo finančné prostriedky vyberajú v hotovosti a naspäť vkladajú na ďalšie účty v rôznych bankách, z ktorých sú tieto financie prevádzané do zahraničia na ďalšie a ďalšie bankové účty. Títo „ prostredníci“ zväčša využívajú na prevádzanie finančných prostriedkov tzv. transferové služby. Finančné prostriedky, ktoré sú poukazované na účty zo zahraničia väčšinou majú svoj pôvod v rôznych internetových podvodoch, resp. sa jedná o vyššie uvedené spôsoby „ phishing“ a „pharming“.

Ide o pomerne jednoduché internetové podvody voči dôverčivým užívateľom internetu a internetbankingu, od ktorých páchatelia vylákajú prístupové informácie k ich bankovým účtom pod rozličnými zámienkami, ktoré neskôr patrične zneužijú. Peniaze pochádzajúce z trestnej činnosti sú takto pomerne komplikovaným spôsobom za využitia minimálne jednej hotovostnej operácie prevádzané tak, aby bol kompletne zastretý ich pôvod v trestnom čine, a zároveň zmarené ich zaistenie na účely trestného konania. Konečný príjemca ich deklaruje ako platbu zo zahraničia alebo ako vrátenie pôžičky, či napríklad platbu za tovar. Každý občan, ktorý sa podieľa na takýchto transakciách sa dopúšťa vlastne legalizácie príjmov z trestnej činnosti, ktorá je v súčasnosti závažným trestným činom.[6]

Bezúhonnosť a poctivosť manažmentu a jeho odhodlanie zabrániť tomu, aby banka bola použitá na pranie špinavých peňazí alebo na financovanie terorizmu je prvoradou ochranou proti takýmto snahám. Manažéri bánk musia mať nielen koncepciu na ochranu pred praním špinavých peňazí a financovaním terorizmu, ale musia aj presadzovať účinné opatrenia, ktoré zabezpečia predovšetkým: • zisťovanie (identifikácia) a overovanie (verifikácia) skutočnej totožnosti klientov – osôb vstupujúcich s bankou do obchodných vzťahov;

- odhalenie a odmietnutie klientov a operácií, ktoré sú neobvyklé; a
- potrebnú spoluprácu s policajnými orgánmi a dohliadajúcimi orgánmi, prokuratúrou a súdmi.

Stanovy banky v zmysle § 23 zákona o bankovníctve upravujú organizačnú štruktúru banky a jej vnútorný systém riadenia. Banka je povinná v stanovách rozdeliť a upraviť právomoci a zodpovednosť v banke za ochranu pred praním špinavých peňazí a financovaním terorizmu. Stanovy upravia aj oddelené riadenie rizík od riadenia od riadenia bankových

---

[5] VIKTORYOVÁ, J. – PARALEC, J. – BLATNICKÝ, J.: *Spôsoby páchania a utajovania legalizácie príjmu z trestnej činnosti*: Právne a inštitucionálne aspekty boja proti legalizácii príjmov z trestnej činnosti. Zborník príspevkov k vedeckovýskumnej úlohe zo seminára konaného dňa 29. októbra 2007 na Akadémie policajného zboru v Bratislave. Bratislava: Akadémia Policajného zboru, 2008, s. 108.

[6][http://www.minv.sk/?41&sprava=legalizacia-prijmov-z-trestnej-cinnosti-prostrednictvom-phishingu-alebo-pharmingu] *cit. dňa 15. 2. 2010.*

činností vrátane systému riadenia rizík, ktorým je banka pred praním špinavých peňazí a financovaním terorizmu.

Banka vypracuje Program činnosti banky proti legalizácii a financovaniu terorizmu. Vnútorný predpis schvaľuje predstavenstvo banky. Upravuje základné zásady a postupy, obsahuje aj konkrétne oprávnenia, povinnosti a postupy určenej osoby (UO).

V bankovej terminológii, resp. v terminológii medzinárodných inštitúcií presadzujúcich princípy prevencie prania špinavých peňazí a financovania terorizmu je zaužívaný pojem „anti-money laundering compliance officer“, označujúci zamestnanca banky (prípadne finančnej alebo inej inštitúcie), ktorý zabezpečuje plnenie úloh ochrany pred praním špinavých peňazí a financovaním terorizmu.

Banka je povinná Program primerane aktualizovať nielen pri zmene relevantných všeobecne záväzných právnych predpisov, ale aj pri zmenách týkajúcich sa jej vlastného výkonu činnosti a druhov obchodov ako aj pri zmenách jej organizačného usporiadania.

Banka stanoví optimálny režim a spôsob:

- informovania jej príslušných zamestnancov o princípoch, postupoch, povinnostiach a o oprávneniach pri ochrane pred praním špinavých peňazí a financovaním terorizmu,
- sprístupnenia Programu a prípadne ďalších relevantných predpisov príslušným zamestnancom organizácie odbornej prípravy a vzdelávacích akcií príslušných zamestnancov.

Banka je povinná zabezpečiť a používať vlastný informačný systém na prenos informácií smerom k príslušným zamestnancom o princípoch ochrany pred praním špinavých peňazí a financovaním terorizmu, postupoch, povinnostiach a oprávneniach a s tým súvisiacim zabezpečovaním každodenných úloh. Pravidelné, sústavne získavanie a vyhodnocovanie informácií v procese identifikácie a verifikácie, monitorovania obchodného vzťahu a posudzovania obchodov, interného oznamovania obchodov so znakmi NOO a ohlasovania NOO finančnej spravodajskej jednotke sú nedeliteľnými súčasťami povinností zamestnancov zainteresovaných v tomto procese. Formu, obsah a pravidlá tohto informačného toku by si mala stanoviť banka v závislosti od jej veľkosti, zamerania, rozsahu a zložitosti ňou vykonávaných činností a ponúkaných druhov obchodov a služieb ako aj charakteristických znakov klientov a ich obchodov. Informačný systém má vyhovovať špecifickým podmienkam banky a z technického hľadiska má mať také parametre, aby banka bola spôsobilá plniť povinnosti, ktoré pre ňu ako povinnú osobu vyplývajú zo zákona. Podstatnou súčasťou informačného systému banky je elektronický informačný systém („EIS“), ktorý z hľadiska hardvérového a softvérového vybavenia zodpovedá požiadavkám zákona stanoveným pre banky, s cieľom zabezpečenia dostatočnej kvality ochrany pre praním špinavých peňazí a financovaním terorizmu.

Banka je povinná zabezpečiť odbornú prípravu zamestnancov, zameranú na oboznámenie sa s Programom, a to najmenej raz za kalendárny rok a zároveň vždy pred zaradením zamestnanca na prácu, pri ktorej bude plniť úlohy stanovené zákonom a Programom. Vzdelávanie zahŕňa odbornú prípravu novoprijatých zamestnancov a priebežné špecializované odborné vzdelávanie príslušných zamestnancov realizujúcich finančné operácie klientov.

Banka vykonáva kvalifikované posudzovanie pripravovaných alebo vykonávaných obchodov na rôznych úrovniach. Proces posudzovania prebieha v „prvej línii“, kde sú zamestnanci banky v kontakte s existujúcim alebo potenciálnym klientom, ďalej v rámci

pribežného monitorovania existujúceho obchodného vzťahu a v rámci následného spätného posudzovania obchodov klienta.

Všetky interné oznámenia o NOO zaslané príslušnými zamestnancami určenej osobe musia byť zdokumentované a musia byť k dispozícii pre účely kontroly. UO eviduje a uchováva oznámenia o interných oznámeniach o NOO vrátane funkcie, mena, priezviska, označenia pobočky alebo útvaru banky a všetkých údajov o predmetnom klientovi a obchode. UO, ako aj príslušní zamestnanci banky vrátane vedúcich zamestnancov, ktorí sa podieľajú na posudzovaní obchodov sú povinní zachovávať mlčanlivosť o ohlásenej NOO a o opatreniach, ktoré vykoná finančná spravodajská jednotka. Banka musí mať preto určená postup od zistenia NOO po neodkladné nahlásenie NOO, vrátane postupu a zodpovednosti zamestnancov, ktorí obchod posudzujú. Povinnosti mlčanlivosti sa však banka nemôže dovolávať voči NBS a MF SR v súvislosti s výkonom dohľadu a kontroly. (Vestník NBS – metodické usmernenie

Podľa vyššie uvedenej smernice do dvoch rokov musí na Slovensku existovať register skutočných vlastníkov firiem. Členské štáty by mali zabezpečiť, aby sa tieto ustanovenia vzťahovali na čo najrozsiahlejšiu škálu právnych subjektov zaregistrovaných alebo zriadených akýmkoľvek iným mechanizmom na ich území.

Táto smernica umožňuje členským štátom vo svojej legislatíve širší prístup. Podstatnou vecou podľa môjho názoru je , že sa register nemá týkať len firiem, ktoré sa zúčastnia verejného obstarávania.

Bez obmedzenia si budú môcť v registri overovať osoby orgány členských štátov, ich finančné spravodajské jednotky a banky. Smernica ukladá členským štátom prijať v prípade obchodných vzťahov s politicky exponovanými osobami dodatočné opatrenia, zamerané okrem iného na zistenie zdroja majetku a zdroja finančných prostriedkov použitých v obchodných vzťahoch alebo transakciách s takýmito osobami.

Aktuálne opatrenia v slovenskom právnom poriadku v kontexte vyššie uvedenej smernice:

Od 1.11.2015 nadobudla účinnosť novela zákona o verejnom obstarávaní, ktorá zaviedla nové povinnosti pre osoby zúčastňujúce sa verejného obstarávania. Zverejnenie konečných užívateľov výhod na webovej stránke Úradu pre verejné obstarávanie. Novelizovaný je v súvislosti so zavedením pojmu konečný užívateľ výhod do zákona o verejnom obstarávaní aj zákon 297/2008 Z. z. Definícia konečných užívateľov výhod v zákone o verejnom obstarávaní nie je totožná s definíciou KÚV v zákone 297/2008 Z.z. Vznikol na Úrade pre verejné obstarávanie nový register konečných užívateľov výhod.. V tomto kontexte sa zákon zmenil a dopĺňila takto: § 18 ods. 5 znie: „(5) Povinnosti zachovávať mlčanlivosť sa povinná osoba nemôže dovolávať voči Národnej banke Slovenska a ministerstvu pri výkone dohľadu a kontroly podľa § 29 zákona a voči Úradu pre verejné obstarávanie, v rozsahu potrebnom na plnenie jeho úloh pri identifikácii konečného užívateľa výhod a pri vedení registra konečných užívateľov výhod 53a) .“. § 26 sa odsek 2 dopĺňa písmenom k), ktoré znie: „k) poskytuje bezodkladne Úradu pre verejné obstarávanie identifikáciu konečného užívateľa výhod klienta povinnej osoby, a to vždy keď finančná spravodajská jednotka pri svojej činnosti zistí nezrovnalosti v identifikácii konečného užívateľa výhod podľa tohto zákona a konečného užívateľa výhod zapísaného v registri konečných užívateľov výhod. 53a)“.

Je potrebné spomenúť opatrenia dotýkajúce sa financovanie terorizmu. Nepriamou novelizáciou zákona č.297/2008 Z. z. zákonom č.444/2015 Z. z. v § 16 ods.2 dotýkajúca sa

povinnosti povinnej osoby zdržania neobvyklej obchodnej operácie ak hrozí nebezpečie, že jej vykonaním môže byť zmarené alebo podstatne sťažené zaistenie príjmu z trestnej činnosti alebo prostriedkov určených na financovanie terorizmu, alebo ak ju o to finančná spravodajská jednotka písomne požiada, do prijatia oznámenia od finančnej spravodajskej jednotky, aby neobvyklú obchodnú operáciu vykonala, najviac však 120 hodín ;**namiesto pôvodných 48 hodín** a po uplynutí tejto lehoty povinná osoba je povinná zdržať neobvyklú obchodnú operáciu na základe oznámenia finančnej spravodajskej jednotky, že vec odovzdala orgánom činným v trestnom konaní, najviac však na ďalších 72 hodín, **namiesto pôvodných 24 hodín**

Záver

Iniciatíva z aspektu de lege ferenda ochrany pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a pred financovaním terorizmu reevidovať a dopracovať Zákon o preukazovaní pôvodu majetku ako možný legislatívny nástroj boja proti legalizácii príjmov z trestnej činnosti

Dňa 1. septembra 2005 síce v SR nadobudol účinnosť zákon č. 335/2005 Z. z. o preukazovaní pôvodu majetku. „Práve účelom tohto zákona bolo upraviť podmienky a postup orgánov verejnej moci pri odnímaní nehnuteľného, hnuteľného majetku, bytov a nebytových priestorov, iných majetkových práv a majetkových hodnôt, peňažných prostriedkov v hotovosti v slovenskej a cudzej mene, ako aj v zahraničí fyzickým a právnickým osobám, o ktorých súd v konaní podľa tohto zákona vyslovil, že majetok nadobudli z nelegálnych zdrojov. Podstatou tohto zákona bolo v prípade odôvodnených podozrení, nasvedčujúcich, že došlo k nadobudnutiu určitého majetku z nelegálnych zdrojov, najprv finančnou políciou v súčinnosti s inými subjektmi preskúmať príjmy, hodnotu majetku a spôsob nadobudnutia sporného majetku. V ďalšej fáze po obdržaní podnetu s relevantnými zisteniami od finančnej polície a po jeho preskúmaní spolu s dôkazmi bol prokurátor povinný požiadať osobu označenú v podnete o podanie vysvetlenia alebo o predloženie dôkazov o tom, akým spôsobom nadobudla sporný majetok. Následne takáto osoba bola povinná do 30 dní odo dňa doručenia žiadosti prokurátora tejto žiadosti vyhovieť a predložiť listiny, resp. označiť iné dôkazy potvrdzujúce spôsob nadobudnutia majetku. Ak by prokurátor v odôvodnených prípadoch podal súdu návrh na začatie konania o vyslovenie nadobudnutia majetku z nelegálnych príjmov, obráteným dôkazným bremenom by odporca preukazoval na súde opak, v dôsledku čoho v prípade úspešnosti dokazovania odporcom by súd tento návrh prokurátora zamietol. V opačnom prípade by súd rozhodol o vyslovení nadobudnutia majetku z nelegálnych príjmov a jeho prepadnutie v prospech štátu.“

Ústavný súd SR však uznesením zo dňa 6. októbra 2005 účinnosť tohto zákona pozastavil a následne dňa 3. septembra 2008 Ústavný súd SR definitívne označil celý zákon za protiústavný. Keďže Ústavný súd SR nemôže zákon zrušiť, naďalej je jeho účinnosť pozastavená. Zrušiť zákon môže len NR SR a mala by tak urobiť do pol roka od zverejnenia nálezu v Zbierke nálezov, v prípade, že tak neurobí, zákon automaticky prestáva platiť. Zákonodarca má však možnosť prijať úplne nový zákon, ktorým zruší a nahradí napadnutý zákon. Všetci tí, ktorí myslia boj proti legalizácii príjmov z trestnej činnosti vážne, veria, že sa tak stane a v Slovenskej republike v blízkej dobe obdobný zákon „klepne po prstoch“ tým, ktorí profitujú z trestnej činnosti a zároveň tým, ktorí sa snažia takéto zisky zbaviť ich nelegálneho pôvodu. V neposlednom rade deklarácia vyššie uvedeného návrhu rezonovala aj z úst novej vlády SR , ktorá by sa mala premietnúť aj v programovom vyhlásení vlády pre obdobie 2016-2020..

Resumé

Cieľom príspevku bolo sprostredkovať vybrané informácie v kontexte novej smernice EÚ o úrovni nových postupov a prostriedkov využívaných v rámci boja proti legalizácií príjmov z trestnej činnosti v Európskom priestore a súčasná jej transpozícia v podmienkach Slovenskej republiky. Čiastkovou analýzou súčasného legislatívny stavu boja proti legalizácii príjmov z trestnej činnosti chce autor poukázať na prípadné nedostatky ale aj legislatívne návrhy možných zmien z aspektu de lege ferenda..

Resumé

The paper aimed to convey selected information in the context of the new EU directive on the level of new procedures and tools used in the fight against money laundering activities in the European area and its current transposition in the Slovak Republic . Partial analyzes the current legislative status of the fight against money laundering activities author wishes to point out any shortcomings as well as legislative proposals for possible changes in the aspect of de lege ferenda ..

Zoznam bibliografických odkazov

SMERNICE EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY (EÚ) 2015/849
Zákon č. 297/2008 Z.z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu (ďalej len „zákon“)
Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v platnom právnom znení
Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v platnom právnom znení
[http://www.minv.sk/?tlacove-spravy&sprava=od-1-septembra-2008-su-ucinne-nove-opatrenia-proti-legalizacii-prijmov-z-trestnej-cinnosti], *cit. dňa 1.4. 2010.*
VIKTORYOVÁ, J. – PARALEC, J. – BLATNICKÝ, J.: *Spôsoby páchania a utajovania legalizácie príjmu z trestnej činnosti*: Právne a inštitucionálne aspekty boja proti legalizácii príjmov z trestnej činnosti. Zborník príspevkov k vedeckovýskumnej úlohe zo seminára konaného dňa 29. októbra 2007 na Akadémie policajného zboru v Bratislave. Bratislava: Akadémia Policajného zboru, 2008, s. 108.
[1][http://www.minv.sk/?41&sprava=legalizacia-prijmov-z-trestnej-cinnosti-prostrednictvom-phishingu-alebo-pharmingu] *cit. dňa 15. 2. 2010.*
VIKTORYOVÁ, J. – PARALEC, J. – BLATNICKÝ, J.: *Spôsoby páchania a utajovania legalizácie príjmu z trestnej činnosti:* Právne a inštitucionálne aspekty boja proti legalizácii príjmov z trestnej činnosti. Zborník príspevkov k vedeckovýskumnej úlohe zo seminára konaného dňa 29. októbra 2007 na Akadémii Policajného zboru v Bratislave. Bratislava: Akadémia Policajného zboru, 2008, s. 108.
LISOŇ, M.-STIERANKA, J.: *Organizovaná kriminalita v Slovenskej republike*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2004, s. 195-197

Henrich Koprda[1]

Dopady „organizovaného zločinu" na spoločenské vedomie

Impact of „ organized crime" to the social consciousness

Kľúčové slová
Organizovaný zločin, trestná činnosť, spoločnosť, kriminalita, spoločenské vedomie

Abstrakt
Príspevok sa zaoberá špecifikáciou dopadov organizovaného zločinu na spoločenské vedomie. Organizovaný zločin spôsobuje disharmóniu v sociálnej štruktúre a má viacero determinantov. Celosvetová kríza a neustále sa prehlbujúce rozdiely medzi ľuďmi vytvárajú širokú základňu pre chudobu. Obsah príspevku čiastočne poukazuje v rovine úvahy nad aspektmi vzťahov ľudí k organizovanému zločinu. Prognózy ukazujú, že postoje širokej verejnosti k organizovanému zločinu budú narastať neželaným smerom. Vzhľadom na analyzované, príspevok vytyčuje problémové partie: organizovaný zločin ako ohrozenie spoločenského a ekonomického systému, absencia dynamiky a pružnosti boja s organizovaným zločinom, oblasť štátnej správy, občania a ich vzťah k organizovanému zločinu.

Key words
Organized crime, criminal activity, society, criminality, social consciousness

Abstract
The report deals of the specification impact of organized crime on social consciousness. Organized crime is causing disharmony at the social structure and has multiple determinants. The global crisis and ever deeper differences between people creates a broad base for the poverty. Content contribution partly refers to a consideration of aspects of people organized crime. Prognosis show that the attitudes of the general public to organized crime will grow in unintended directions. Given the analyzed post outlines problem areas: organized crime as a threat to social and economic system, lack of dynamism and flexibility in combating organized crime, e-government, citizens and their relationship to organized crime.

Dopady „organizovaného zločinu" na spoločenské vedomie

S pojmom organizovaný zločin sa každý z nás stretáva na dennom poriadku. Informujú nás o ňom televízne obrazovky, internet, denná tlač a ďalšie dostupné masmédiá. Organizovaný zločin preniká do sféry poznania každého človeka a stáva sa tým súčasťou našich životov. **Čo je to vlastne organizovaný zločin?** Aj keď si to málo z nás uvedomuje, organizovaný zločin predstavuje v súčasnosti jedno z najväčších nebezpečenstiev, s ktorým musia štáty bojovať a vo svetovom merítku dosiahol úroveň globálneho problému. Jeho medzinárodný charakter je predurčovateľom stavu, že sa nachádza všade vrátane Slovenskej republiky. Alarmujúcim je fakt, že zasahuje do života celej spoločnosti a jeho latentnosť a sofistikovanosť nepozná hranice.

Zločinecké skupiny páchajú škodu nielen verejnému a súkromnému sektoru, ale ohrozenie priamo smeruje k nám „občanom štátu". Organizovaný zločin má viacero determinantov. Jedným z nich je aj celosvetová kríza a neustále rozdiely medzi ľuďmi, ktoré sa prehlbujú a tým vytvárajú širokú základňu pre chudobu. Následkom tohto javu je obchodovanie s ľuďmi za účelom sexuálneho vykorisťovania a nútených prác. Dochádza k pašovaniu drog, alkoholu, elektroniky, cigariet, kradnutých áut, zbraní a mnohých ďalších. Jeden z najväčších záujmov organizovaných zločineckých skupín predstavuje konzumný spôsob života, čím sa po zvyšovaní nadmernej spotreby nelegálneho tovaru prirodzene zvyšuje počet ľudí, ktorí sa stávajú závislými od služieb, ktoré sú častokrát nadštandardné. Pre efektívnosť organizovaných zločineckých skupín je nevyhnutné využívanie spoločenského systému. Vytvára to prameň ohrozenia vnútornej bezpečnosti Slovenskej

[1] JUDr. Henrich Koprda LL.M.

republiky.[2] Najvyšší predstavitelia organizovaného zločinu majú snahu preniknúť medzi smotánku v štruktúre spoločnosti a tým sa nepriamo dostať k určovaniu pravidiel v danej sfére.

Ako uvádza Ivor, „ *existencia a pôsobenie organizovaného zločinu má okrem už spomínaných spoločensko – ekonomických dôsledkov významný dopad na verejnosť, keďže spôsobuje bližšie neidentifikovateľný pocit ohrozenia.*"[3] Organizovaný zločin spôsobuje disharmóniu v sociálnej štruktúre a poskytuje ľuďom nelegálne služby a tovar. Životný úspech v spoločenskom systéme možno dosahovať aj nemorálnym spôsobom. Znižovanie úrovne sociálnej kontroly podmieňuje toleranciu protispoločenského konania. ***Aký je vzťah občanov k organizovanému zločinu? Sú občania o organizovanom zločine informovaní objektívne?***

Mnoho autorov sa stotožňuje s faktom, že organizovanému zločinu záleží no tvorbe verejnej mienky. Jeho záujmom je, aby verejnosť zastávala vhodný postoj k rôznym aktivitám, ktoré uskutočňuje a ktoré sú vzdialené od legálneho podnikania. Nenápadné propagovanie drog, prostitúcie atď., spochybňovanie účinných opatrení a podporovanie postojov, ktoré negujú poctivé úsilie štátu patrí medzi domény organizovaného zločinu.[4] V spoločnosti existuje k vzťahu organizovaného zločinu a občanov viacero variant. Často sa diskutuje o tom, či je informovanosť občanov o organizovanom zločine dostatočná a či ľudia sú si vedomí celospoločenskej nebezpečnosti a majú schopnosť sami si odvodzovať všetko od podstaty veci v pravom slova zmysle. Vplyv organizovaného zločinu na spoločnosť je vnímaný veľmi negatívne. Organizovaný zločin i napriek latentnej povahe častokrát demonštruje silu prostredníctvom násilia. Ak sa tak stane, výsledným efektom je pocit ohrozenia spoločnosti a prehlbovanie nedôvery voči štátu, ktorý je v konečnom dôsledku garantom bezpečnosti v spoločenskom systéme. Svojimi aktivitami priamo ohrozuje jednotlivcov, ktorí nepatria do kriminálnej sféry. Organizovaný zločin znamená riziko aj pre ekonomický systém, do ktorého vnáša vysoký kapitál získaný trestnou činnosťou, čím sa narušuje jeho rovnováha.

Ivor zároveň uvádza, že „s *tým priamo úmerne klesá u občanov dôvera voči všetkým zložkám spoločnosti, ktorí majú hrozbe organizovaného zločinu čeliť a voči celému spoločenskému systému."*[5] Holcr vyslovuje názor, že „*postoje širokej verejnosti k organizovanej kriminalite sa budú vyvíjať nežiaducim smerom.*"[6] Autor sa domnieva, že spoločnosť bude naďalej organizovanú kriminalitu odsudzovať, avšak strach vytvorí bariéru aktívneho vystupovania proti nej. Prah citlivosti sa bude hýbať v závislosti od poškodenia. Tí, čo nebudú poškodení priamo, budú vnímať tento jav postupom času ako notorietu a bežnú súčasť života.[7] Zmysel prevládajúcej mienky autorov možno bohužiaľ len potvrdiť.

Páchanie organizovanej trestnej činnosti zvyšuje efektivitu, ako dosiahnuť vysoký zisk. Organizovaný zločin prepletá všetky časti spoločenského systému. Hľadaním informácií a obstarávaním dokladov ovplyvňuje strategické rozhodovanie. Oblasť justície predstavuje

---

[2] CEJP, M. 2010. Vývoj organizovaného zločinu na území České republiky. 1. vyd. Praha: Inštitút pre kriminológiu a sociálnu prevenciu,2010. s. 46-51.

[3] IVOR, J. Organizovaný zločin ako alternatíva riadne fungujúcej spoločnosti. s. 10-11. Dostupné z: http://www.hospodarskyklub.sk/docs/Organizovany_zlocin_ako_alternativa.doc (20.12.2012)

[4] CEJP, M. 2006. Metodologie vypracovaní pravděpodobných scenár ů vývoje organizovaného zločinu. In Aktuálne problémy v kriminologickej prognostiky. 1. vyd. Bratislava: MV SR, 2006. s. 93.

[5] IVOR, J. Organizovaný zločin ako alternatíva riadne fungujúcej spoločnosti. s. 10-11. Dostupné z: http://www.hospodarskyklub.sk/docs/Organizovany_zlocin_ako_alternativa.doc (20.12.2012)

[6] HOLCR, K. a kol.: Prognóza kriminality a jej kontroly v Slovenskej republike, Iura Edition, 2008. s. 187.

[7] TUHÁRSKA, K. – ZEMAN, Š. 2010. Pojem "organizovaná kriminalita" a jej prejavy v Slovenskej republike. In: Bulletin slovenskej advokácie. 2010, roč. 16, č. 3, s. 29.

jeden z bodov, prečo organizovaný zločin funguje efektívne. Právnemu rámcu boja s organizovanou trestnou činnosťou chýba dynamika a pružnosť. Kameňom úrazu v danej oblasti je oneskorené prijímanie účinnej právnej úpravy. **Slabá ochrana svedka odrádza občanov od pomoci v špecifickej a náročnej oblasti.** Nedodržiavanie medzinárodných zmlúv vo sfére migračnej a azylovej politiky, oblasť štátnej správy a prílišná politizácia, ktorá sa podľa výsledku volieb prejavuje v obsadzovaní jednotlivých orgánov zamestnancami len podporuje pramene problému.[8] Vzhľadom na špecifikované možno čiastkovo vytýčiť problémové partie: Organizovaný zločin ako ohrozenie spoločenského a ekonomického systému, absencia dynamiky a pružnosti boja s organizovaným zločinom, oblasť štátnej správy, **občania a ich vzťah k organizovanému zločinu.**

Ľudia v dnešnej spoločnosti zastávajú a majú rôzne hodnoty. Podľa môjho názoru pre väčšinu sveta je najväčším Bohom veľkosť majetku. Ľudia sa šialeným spôsobom predbiehajú, aby mal jeden viac ako druhý. Ak má sused o jeden „hrdzavý bicykel" viac ako my, už je zle. Život každého človeka z nás sa vyvíja iným smerom. Občas sa vyskytne niečo, čo v nás indikuje pocit, že si treba sadnúť a popremýšľať. Obzrieť sa, čo sme urobili dobre, čo zle a čo sme neurobili vôbec. Mne na konci tohto momentu napadá, že ako asi uvažujú Tí druhí. Žiaľ, väčšina ľudí len nezdravo porovnáva. Človek sa sám seba začne pýtať, kto má viac a kto menej? Prečo nemám viac ako on? Nakoniec naozaj zistíme, že vo vzťahoch medzi ľuďmi zohráva najväčšiu rolu majetok. Majetok vytvára podklad, ktorý prehlbuje sociálnu dištanciu. Kontakty spontánne nám nepomáhajú a so značnou prevahou vyhrávajú známosti. Vytvorenie kariéry je priamo podmienené protekciou, ktorá zaisťuje dobré postavenie v spoločnosti. Výsledkom výpočtu je degenerácia susedských vzťahov, oddialenie skutočných priateľov na míle ďaleko, redukcia vzájomných „ľudských" vzťahov až na bod mrazu. Základom sa stáva samozrejmosť uvažovania, čím môže byť kto, komu a ako prospešný. Vyústením je komunikačná ľahostajnosť a postupné oslabovanie sociálnej kontroly. Ako článok reťaze nasleduje po oslabovaní sociálnej kontroly zvýšenie citového prahu tolerancie pre protispoločenské až nelegálne konanie. Predstavitelia organizovaného zločinu sa dostávajú medzi elitu spoločnosti. Je tomu tak vďaka vysokému kapitálu a neobmedzeným kontaktom na hlavných predstaviteľov štátu. Takto sa vytvorí systém, ktorý utvára živnú pôdu. Kontakty znamenajú dostatok informácií a k použitiu násilia a korupcie častokrát ani nedochádza. Občania to vedia, ale napriek tomu je objektivita informovania na veľmi zlej úrovni. Všetci okrem „vyvolených" pociťujú nebezpečenstvo a obavy čo keď (čo keď dôjde k ozbrojeným a násilným stretom?, čo keď nám OČTK[9] a súdy nepomôžu?). Občania sa boja podávať svedeckú výpoveď pre obavy, čo s nimi potom bude. Poznajú skutočnosti, že svedkovia sa stávajú obeťami vyhrážania. Tým sa len podnecuje neochota spolupracovať s políciou. Slabá informovanosť a podlomená dôvera[10] v štátne inštitúcie spôsobuje, že väčšina obyvateľstva existenciu organizovaného zločinu radšej akceptuje a toleruje. Veľa z nás dokonca spoločnosť organizovaného zločinu vyhľadáva z dôvodu túžby po spoločenskom uznaní (keď sa ho nedočká inak, tak aspoň takto). Organizovaný zločin uspokojuje ponukou tovaru a služieb, ktorú nikto iný neponúkne. Klienti sa rozširujú hlavne v oblastiach, kde sú zbohatlíci a bohatstvo im takpovediac „padlo z neba". Spoločnosťou neželaný a organizovaným zločinom želaný dôsledok povedaného je závislosť od nelegálneho tovaru a služieb. Náplň voľného času[11] už nezahŕňa dostatok hodnotných príležitostí, ktoré

---

[8] CEJP, M. 2006. Metodologie vypracovaní pravděpodobných scenár ů vývoje organizovaného zločinu. In Aktuálne problémy v kriminologickej prognostiky. 1. vyd. Bratislava: MV SR, 2006. s. 92 - 95.

[9] Pozn. autora: Skratkou „OČTK" sa označujú orgány činné v trestnom konaní, ktorými sú podľa § 10 ods.1 Trestného poriadku, zákona č. 301/2005 Z. Z. v znení neskorších predpisov prokurátor a policajt.

[10] Nebojím sa povedať, že o dôvere sa asi už ani nedá hovoriť.

[11] Stačí si len spomenúť na rozprávanie starých rodičov, ako trávili voľné chvíle.

znamenajú neoddeliteľnú súčasť zdravého výchovného systému. Vzniká priestor, z ktorého sa pre dospelých, mládež a detí vyfúklo to podstatné, čo sprevádzali zmysluplné aktivity. Ako náhrada prichádza zámena zmysluplného za nežiadúce. Najväčšou chybou je, že nežiadúcemu chýba regulácia a ako dôsledok je napodobňovanie zvoleného štýlu niekoľkými davom ostatných, len aby sa nelíšili ale naopak podobali. Informačné prostriedky robia z organizovaného zločinu atraktívnu tému, čo sa aj v plnom rozsahu prejavuje. Hmla nad podstatou, opomínanie najhlavnejšieho (priamo hroziace nebezpečenstvo), zdôrazňovanie vysokého životného štýlu aktérov organizovaného zločinu, banalizovanie nebanálneho patrí medzi hlavné charakteristiky nám dostupných informácií. Ako som už v texte uviedol, organizovanému zločinu záleží no tvorbe verejnej mienky. A tu sa dostávame k cieľu. Skutočnosť potvrdzuje fakt, že organizovaný zločin má nemalý vplyv na verejnú mienku. Tým, že to tak je sa vytvára situácia, v ktorej je neprospech nás v ovplyvňovaní verejnej mienky organizovaným zločinom na prospech organizovanému zločinu.[12] A súčasná doba len potvrdzuje túto situáciu. Postoje, spoločnosti sa v mnohých prípadoch kryjú s postojmi, ktoré sú organizovaným zločinom podporované a potláčané do popredia. Korupcia, ktorá je v radoch polície v našich očiach samozrejmosťou, nenapomáha tomuto stavu. Často verejnosťou spochybňované postupy policajtov, ktoré sa v médiách odprezentujú ako „zbabrané" evokujú k tomu, že máme naozaj pravdu. Potom sa nečudujme, že polícia nepožíva dostatočnú dôveru spoločnosti.

Raz som niekde čítal vetu, ktorá ma často napadá. Táto veta má veľa do seba: „Hlavou múr neprebiješ." *„Pre organizovaný zločin je výhodné, ak má verejnosť k štátu a k štátnym orgánom negatívny vzťah. Vtedy sa stáva, že občania nepodporujú boj s kriminalitou, alebo dokonca s páchateľmi sympatizujú"*[13] Zamyslime sa ale nad tým spolu. Ak politickej stratégii boja s organizovaným zločinom chýba koncepcia a koordinovanosť, ak je výška nebezpečenstva podceňovaná a bagatelizovaná, ak nie je spoločenský systém dostatočne chránený, ak korupcia slúži ako nástroj na ovplyvňovanie politikov, úradníkov a iných vrchných predstaviteľov, ak právny rámec boja s organizovaným zločinom je málo efektívny a chýba mu pružnosť, ak občania nie sú o organizovanom zločine informovaný objektívne, ak tí, čo nás majú chrániť častokrát využívajú služby organizovaného zločinu a kooperujú s ním, tak asi je to pravda a občania ani nikdy nebudú mať záujem podporovať boj s organizovaným zločinom, *„ako najvyšším vývojovím stupňom"*[14] organizovanej kriminality.

Dennodenne sme svedkami toho, že najskôr sa vyskytnú chyby polície, prokuratúry a súdov a potom sa dostanú významné figúry organizovaného zločinu na slobodu. Následne v mnohých prípadoch sa vyplácajú odškodné v tisíckach a z dôležitých ľudí organizovaného zločinu sa stávajú ukrivdený. Médiami chŕlené informácie o tom, koľko zločincov sa dostáva na slobodu pre závažné procesné chyby sú šokujúce. Človeka naháňajú roky, štát to stojí veľké peniaze a nakoniec ho pustia. A zas sa opakuje nekonečný príbeh dookola. Diskusie o tom, aby sa to nestávalo často, najlepšie vôbec prahnú po výsledku. Nespravodlivosť, ktorá je charakteristická pre celú spoločnosť v ľuďoch len podnecuje zlosť a agresivitu. Prezentácia názorov o „silných" účinkoch opatrení na boj s organizovaným zločinom naďalej zostáva bez povšimunutia a asi len ťažko nájde spoločenskú akceptáciu. Po každej etape sa potrestá len

---

[12] V tejto časti som sa inšpiroval scenárom možného budúceho vývoja organizovaného zločinu k variante b) Problémy nie sú riešené. In: CEJP, M. 2006. Metodologie vypracovaní pravděpodobných scenár ů vývoje organizovaného zločinu. In: Aktuálne problémy v kriminologickej prognostiky. 1. vyd. Bratislava: MV SR, 2006. s. 98.

[13] HOLCR, K. a kol. 2008. KRIMINOLÓGIA. 1. vyd. Bratislava: IURA EDITION, 2010. s. 396.

[14] SCHEINOST, M. Pojetí organizovaného zločinu a jeho vztah k dalším kategoriím kriminality. In: Kriminalistika.2004, roč. 37,č. 4, s. 267.

pár najokatejších aktérov a ostatní čo? Ostatní sa zaradia do najvyšších štruktúr, kde nájdu svoje pevné miesto a len potvrdzujú už povedané.

Uvedený skutkový stav uvádza ľudí do rozhorčenia a do priestoru nespočetna otázok, na ktorú je jediná odpoveď, ktorá je zároveň reakciou na vetu: „Hlavou múr neprebiješ." – BEZBRANNOSŤ PROTI ORGANIZOVANÉMU ZLOČINU! Dôsledkom všetkého je samozrejme rozvrat morálneho cítenia v spoločnosti, pričom produktom dlhodobého procesu kreovania postoja, ktorý sa v nás odohráva v uvedenej sfére a ponúka sa v súčasnosti ako jediná dostupná možnosť je negatívny vzťah verejnosti k štátu a štátnym orgánom a dokonca aj prehlbujúce sa sympatie s mnohými zločincami.

Zoznam bibliografických odkazov

CEJP, M. 2006. Metodologie vypracovaní pravděpodobných scenár ů vývoje organizovaného zločinu. In Aktuálne problémy v kriminologickej prognostiky. 1. vyd. Bratislava: MV SR, 2006. s. 90-99

CEJP, M. 2010. Vývoj organizovaného zločinu na území České republiky. 1. vyd. Praha: Inštitút pre kriminológiu a sociálnu prevenciu, 2010. 102 s. ISBN 978-80-7338-105-9

HOLCR, K. a kol. 2008. KRIMINOLÓGIA. 1. vyd. Bratislava: IURA EDITION, 2010. 403 s. ISBN 978-80-8078-206-1

HOLCR, K. a kol.: Prognóza kriminality a jej kontroly v Slovenskej republike, IURA EDITION, 2008. 187 s. ISBN 978-80-8078-240-5

IVOR, J. Organizovaný zločin ako alternatíva riadne fungujúcej spoločnosti. 13 s. Dostupné z:http://www.hospodarskyklub.sk/docs/Organizovany_zlocin_ako_alternativa.doc (20.12.2012)

SCHEINOST, M. 2004. Pojetí organizovaného zločinu a jeho vztah k dalším kategoriím kriminality. In: Kriminalistika. 2004, roč. 37,č. 4, s. 257-272

TUHÁRSKA, K. – ZEMAN, Š. 2010. Pojem "organizovaná kriminalita" a jej prejavy v Slovenskej republike. In: Bulletin slovenskej advokácie. 2010, roč. 16, č. 3, s. 23-31

Gabriela Klátiková [1]

Záložné právo a jeho výkon

Lien and its performance

Kľúčové slová
Záväzok. Zabezpečovací inštitút. Zabezpečenie pohľadávky. Veriteľ. Dlžník. Pohľadávka. Dlh. Záloh. Záložné právo. Záložná Zmluva.

Abstrakt
Autorka sa v príspevku zaoberá stále aktuálnou a v praxi vysoko frekventovanou problematikou záložného práva a jeho výkonu. Dôraz pritom kladie najmä na významnú funkciu záložného práva, no zároveň poukazuje na problematiku jeho výkonu ako aj aplikačnej praxe. Ide o jeden z najčastejšie využívaných zabezpečovacích prostriedkov, prostredníctvom ktorého si veriteľ zabezpečí svoju pohľadávku, čím si posilní jednak svoje postavenie v záväzkovom právnom vzťahu a jednak vymáhateľnosť svojej pohľadávky za predpokladu, že dlžník túto nesplní. Navyše tento inštitút poskytuje právo veriteľovi uspokojiť svoju pohľadávku priamo zo zálohu, a to viacerými spôsobmi výkonu záložného práva.

Keywords
Commitment. Security Institute. Secured claim. Veritas. Borrower. Receivable. Debt. Advances. Lien. Security agreement.

Abstract
The author in this paper deals with the increasingly topical and practical problems of high frequency of pledge and pursue it. Emphasis is put especially the function of the lien, but also highlights the issue of the performance and application experience. This is one of the most commonly used hedging instruments through which the lender will ensure his claim, which has strengthened its position both in contractual relations and both the enforceability of the debt, provided that the debtor fails to comply. Moreover, the Institute provides the right of creditors to satisfy their claims directly from a backup, and multiple ways of doing a lien.

Úvod do problematiky

Zabezpečovacím právnym inštitútom bola oddávna venovaná mimoriadna pozornosť. Ide o významné prostriedky na zabezpečenie ochrany pohľadávky veriteľa voči dlžníkovi, čím sa postavenie veriteľa zjavne zlepšuje. O. Ovečková hovorí o tzv. všeobecnom zabezpečení záväzkov, ktoré tradične poskytuje záväzkové právo všetkými svojimi ustanoveniami. Spomedzi nich sú najvýznamnejšími prostriedkami ochrany zákonom stanovené sankcie za nesplnenie záväzkov, ako aj možnosť domáhať sa ochrany svojich práv, čiže splnenia záväzku súdnou cestou.[2] Na posilnenie spomínaného všeobecného zabezpečenia sa vyvinuli osobitné formy zabezpečenia záväzkov, ktoré posilňujú postavenie veriteľa pri uplatňovaní jeho nárokov. Takéto zabezpečenie poskytuje veriteľovi istotu nielen pri ohrození alebo porušení práva, ale už v štádiu jeho vzniku a existencie záväzku. Mechanizmus zabezpečenia sa však spravidla aktivizuje v okamihu, keď dlžník riadne a včas nesplní zabezpečené povinnosti. Pôsobením týchto osobitných zabezpečovacích inštitútov sa realizuje nový, vedľajší zabezpečovací právny vzťah, ktorý pristupuje k pôvodnému právnemu vzťahu, čím sa miera istoty veriteľa značne zvyšuje. Zabezpečovacie právne inštitúty sú upravené jednak v zákone č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník a jednak ich upravuje zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník. Plnia viaceré funkcie a ich použitie závisí podľa toho, či ide o občianskoprávny alebo obchodnoprávny vzťah. Významná funkcia, ktorá posilňuje postavenie veriteľa, čo v konečnom dôsledku znamená zabezpečenie splnenia jeho pohľadávky, je zabezpečovacia funkcia. Ďalšie funkcie sú: preventívna funkcia,

---

[1] JUDr. Gabriela KLÁTIKOVÁ, externá doktorandka na Katedre obchodného, hospodárskeho a finančného práva Právnickej fakulty UMB v Banskej Bystrici.
[2] OVEČKOVÁ, O. : Zmluvná pokuta. Druhé, prepracované a doplnené vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2011, s. 7.

uhradzovacia (reparačná) funkcia a niektoré plnia aj represívnu (sankčnú) funkciu. Jednotlivé funkcie sa spájajú jednak so štádiom vzniku a trvania pôvodného zabezpečovacieho záväzku a jednak so štádiom splatnosti (zročnosti) záväzku, a teda s časom plnenia záväzku. Platná právna úprava záložného práva je výsledkom zásadnej reformy tohto inštitútu zákonmi č. 526/2002 Z. z., č. 635/2004 Z. z. a č. 336/2005 Z. z. Občiansky zákonník obsahuje celú problematiku záložného práva v tretej hlave druhej časti (§151a až 151me), pričom sa táto právna úprava vzťahuje na celú oblasť súkromného práva.[3] V Obchodnom zákonníku je osobitne upravené záložné právo na obchodný podiel a možnosti jeho zriadenia k akciám na meno, ktorých prevoditeľnosť je obmedzená. Na záväzkové vzťahy ako aj na vzťahy vzniknuté na základe zabezpečenia pohľadávky z hlavného záväzkového vzťahu platí vzťah subsidiarity Občianskeho a Obchodného zákonníka. Záložné právo k nehnuteľnostiam so zreteľom na pracovnoprávne vzťahy upravuje Zákonník práce, ktorý v ustanovení § 20 ods. 4 umožňuje, aby zamestnávateľ so zamestnancom uzavreli záložnú zmluvu na nehnuteľnosť, ktorá je vo vlastníctve zamestnanca. Zabezpečuje sa ňou pohľadávka zamestnávateľa vyplývajúca jednak z nároku na náhradu škody na zverených hodnotách, ktoré je zamestnanec povinný vyúčtovať a jednak z nároku na náhradu škody, ktorú zamestnanec spôsobil zamestnávateľovi úmyselne. Rovnako aj tu platí vzťah subsidiarity právnych predpisov. Osobitná úprava záložného práva je obsiahnutá aj v zákone o cenných papieroch, pričom sa na zmluvu o založení cenných papierov použijú subsidiárne ustanovenia Občianskeho zákonníka a Obchodného zákonníka o záložnom práve. Exekučné záložné právo ako obdobu sudcovského záložného práva, ktoré na návrh oprávneného zriaďuje exekútor poverený vykonaním exekúcie upravuje Exekučný poriadok. Záložné právo predstavuje klasický a všestranný vecnoprávny zabezpečovací prostriedok s najdlhšou históriou, ktorá siaha až do čias antického Ríma. Vďaka jeho zdokonaľovaniu a zavedeniu registra záložných práv vedeného Notárskou komorou Slovenskej republiky sa dosiahol vysoký stupeň istoty veriteľa, že jeho pohľadávka bude uspokojená. Súčasne umožňuje, aby tieto záložné veci zostali záložcovi a slúžili naďalej svojmu účelu[4]. Záložné právo možno zaradiť do skupiny práv k cudzím veciam, pričom slúži na zabezpečenie práv na plnenie a povinností splniť záväzok vyplývajúci z takéhoto záväzkového právneho vzťahu. Záložným právom sa môže zabezpečiť akákoľvek pohľadávka záložného veriteľa, avšak musí ísť o pohľadávku platnú a žalovateľnú. Nemožno založiť naturálne pohľadávky. Záložné právo môže zabezpečiť peňažnú aj nepeňažnú pohľadávku, ktorej hodnota je určitá ako aj pohľadávku, ktorá vznikne v budúcnosti alebo ktorej vznik závisí od splnenia podmienky. V prípade nepeňažnej pohľadávky zákon nevyžaduje jej ocenenie. Záložným právom je možné zabezpečiť aj napríklad nároky z ešte neexistujúcich zmluvných pokút, úrokov z omeškania, zodpovednosti za vady, taktiež aj nárok na vrátenie bezdôvodného obohatenia dlžníkom, ktorý mu vznikne v prípade odstúpenia od zmluvy. Osobitným prípadom budúcich pohľadávok sú opakované plnenia, napríklad pohľadávky na zaplatenie nájomného v rámci leasingových zmlúv, pohľadávky na zaplatenie kúpnej ceny za pravidelné dodávky určitého tovaru a podobne[5]. V týchto prípadoch sa zabezpečujú všetky takto vzniknuté pohľadávky, a to do dojednanej výšky.

Oprávneným subjektom záložného práva je záložný veriteľ, ktorému patrí pohľadávka zabezpečená záložným právom. Subjektom povinnosti je záložca, pričom ním môže byť aj osoba odlišná od dlžníka v hlavnom záväzkovom vzťahu. Záložca je spravidla vlastníkom založenej veci, resp. práva alebo inej majetkovej hodnoty. Záložné právo plní jednak zabezpečovaciu a jednak uhradzovaciu funkciu. Zabezpečovacia funkcia sa prejavuje tým, že

---

[3] FEKETE, I. FEKETEOVÁ, M.: *Občiansky zákonník. Prehľadný komentár*. Bratislava: EPOS, 2012.

[4] VII. Lubyho právnické dni, Zabezpečenie pohľadávok a ich uspokojovanie, Bratislava - Trnava, IURA EDITION, spol. s. r. o., 2002, s. 13.

[5] JUDr. Fekete Imrich, CSc., Novelizovaná úprava záložného práva, spotrebiteľského práva a ďalšie zmeny Občianskeho zákonníka od roku 2002, Bratislava, Epos, 2005, s. 39.

založenie predmetu záložného práva donucuje dlžníka, aby svoj dlh splnil. Zároveň sa posilňuje aj právna pozícia veriteľa tým, že jeho pohľadávka bude uspokojená aj vtedy, keď ju dlžník nebude chcieť alebo môcť splniť. Uhradzovacia funkcia spočíva v možnosti veriteľa uspokojiť sa priamo z predmetu záložného práva alebo domáhať sa uspokojenia v prípade, ak jeho pohľadávka nebude splnená.

Záložné právo vo všeobecnosti

Charakter záložného práva je vecnoprávny, má akcesorickú a subsidiárnu povahu. Vecnoprávny charakter sa vyznačuje tým, že pri prechode alebo prevode zálohu pôsobí záložné právo voči nadobúdateľovi zálohu, ak zmluva o zriadení záložného práva neurčuje, že záložca môže záloh alebo časť zálohu previesť bez zaťaženia záložným právom alebo tak ustanovuje Občiansky zákonník alebo osobitný zákon. To znamená, že záložné právo nepôsobí len vo vzťahu medzi záložcom a záložným veriteľom, ale aj voči nadobúdateľovi zálohu. Pôvodný dlžník sa však tým nezbaví svojho záväzku. Záložné právo tak umožňuje, aby záložný veriteľ uspokojil svoju pohľadávku aj voči každej tretej osobe. Na nadobúdateľa zálohu tým prechádzajú všetky práva a povinnosti záložcu vrátane povinnosti, aby strpel výkon záložného práva. Občiansky zákonník však upravuje dve výnimky, kedy záložné právo nepôsobí voči nadobúdateľovi: a) ak záložca previedol záloh v bežnom obchodnom styku v rámci výkonu predmetu podnikania; zmyslom je ochrana nadobúdateľa a zálohu; b) ak bol nadobúdateľ zálohu v čase prevodu alebo prechodu zálohu pri vynaložení náležitej starostlivosti dobromyseľný v tom, že nadobúda záloh nezaťažený záložným právom. Tieto výnimky sa však neuplatnia, ak záložné právo vzniká registráciou v osobitnom registri. Akcesorická povaha záložného práva spočíva v tom, že pokiaľ ide o jeho vznik, existenciu alebo zánik, je podmienené danosťou pohľadávky veriteľa voči dlžníkovi ako hlavného vzťahu, pričom záložné právo pristupuje k pohľadávke ako prostriedok na jej hmotnoprávne a procesnoprávne posilnenie ako vedľajší vzťah. Môže teda existovať len v spätosti s pohľadávkou, ktorá je súčasťou hlavného vzťahu. Záložné právo na základe jeho akcesorickej povahy trvá len dovtedy, kým trvá aj zabezpečovaná pohľadávka. Jej zánikom zaniká aj záložné právo. Pohľadávka a záložné právo sú tak navzájom späté, že s nimi nie je možné samostatne nakladať. Akcesorická povaha vystupuje do popredia aj vtedy, ak sa zmení osoba oprávnená zo zabezpečenej pohľadávky. Netýka sa to len prechodu, prevodu zabezpečenej pohľadávky, ale akejkoľvek zmeny v subjekte oprávnenia[6]. Spätosť záložného práva so zabezpečeným hlavným záväzkom sa prejavuje aj v modifikovanej podobe pri zániku hlavného záväzku tzv. privatívnou nováciou. Ide o dohodu dlžníka s veriteľom, že doterajší zväzok sa nahrádza novým záväzkom tak, že záložné právo zabezpečujúce zaniknutý záväzok zabezpečuje aj nový záväzok. Avšak osoba, voči ktorej sa má uplatniť záložné právo s tým musí súhlasiť. Inak zabezpečenie trvá len v rozsahu pôvodného záväzku. Ďalší vplyv záložného práva je možné demonštrovať na prípade, kedy záložné právo trvá v pôvodnom rozsahu aj keď bola pohľadávka čiastočne splnená, čiže došlo k zmenšeniu rozsahu zabezpečenej pohľadávky. Subsidiárna povaha celkovo posilňuje postavenie veriteľa tým, že jeho nároky budú uspokojené aj vtedy, ak obligačný dlžník nesplní včas a riadne pohľadávku tým, že veriteľ môže začať výkon záložného práva. Právna úprava veriteľovi umožňuje, aby sa sám uspokojil priamo speňažením zálohu spôsobom určeným v zmluve alebo predajom zálohu na verejnej dobrovoľnej dražbe a až potom sa domáhal uspokojenia predajom prostredníctvom súdneho exekútora. Veriteľ sa môže takto uspokojiť alebo domáhať uspokojenia aj vtedy, keď zabezpečená pohľadávka je premlčaná. Veriteľovi zákon ponúka niekoľko možností, ako si môže zabezpečiť splnenie svojej pohľadávky. Vzhľadom k tomu,

[6] Lazár, Ján a kolektív,2006, Občianske právo hmotné, Bratislava, IURA EDITION, spol. s. r. o, 2006, s. 345.

že zabezpečenie sa týka konkrétneho zálohu, záložné právo poskytuje vyšší stupeň istoty pre veriteľa. Tým, že náhražkou uspokojenia veriteľa je cena zálohu, dostáva sa záložnému veriteľovi pred ostatnými prípadnými veriteľmi prednostného práva. Akákoľvek dohoda o tom, že veriteľ nadobudne vlastnícke právo k predmetu záložného práva uzatvorená pred splatnosťou pohľadávky je neplatná.

Právna úprava vymedzuje záloh ako predmet záložnoprávnych vzťahov za predpokladu, že je prevoditeľný a zákon neustanovuje inak. Ustanovenie § 151d Občianskeho zákonníka upravuje záloh ako predmet záložného práva v tom zmysle, že záložné právo môže byť zriadené na vec, či už hnuteľnú alebo nehnuteľnú, právo, inú majetkovú hodnotu, byt a nebytový priestor, ktoré sú prevoditeľné, za predpokladu, že zákon nevylučuje možnosť zriadiť naň záložné právo. Musí ísť o samostatnú vec v právnom zmysle, pričom záložca nie je nijako obmedzený pri nakladaní s ňou. Záloh môže byť aj súbor vecí, práv alebo iných majetkových hodnôt, podnik alebo časť podniku alebo iná hromadná vec. Okrem zálohu sa záložné právo vzťahuje aj na jeho súčasti, plody, úžitky a príslušenstvo, ak zmluva o zriadení záložného práva alebo zákon neustanovuje inak. Na plody a úžitky sa záložné právo vzťahuje až do ich oddelenia od zálohu, ak zmluva o zriadení záložného práva neurčuje inak, kedy si zmluvné strany dohodnú odlišnú úpravu vzťahom k nim. Pod pojmom právo ako predmet záložného práva, treba rozumieť majetkové právo, najmä pohľadávku a pod pojmom iné majetkové hodnoty najmä predmety priemyselného a duševného vlastníctva ako sú patenty, ochranné známky, úžitkové vzory a podobne. Predmetom záložného práva môžu byť aj cenné papiere za predpokladu, že sú prevoditeľné (§ 45 a nasl. zákona č. 566/2001 Z. z. o cenných papieroch). Založiť vec alebo iný spôsobilý predmet je oprávnený jej vlastník alebo ten, komu takýto predmet patrí. Záložné právo je teda možné zriadiť na vec, byt, nebytový priestor, ktoré sú vo vlastníctve záložcu, alebo na právo a inú majetkovú hodnotu, ktoré záložcovi patria, alebo je oprávnený s nimi disponovať, pričom záložcom môže byť aj odlišná osoba od osoby obligačného dlžníka. Právna úprava umožňuje zriadiť záložné právo aj na vec, právo, inú majetkovú hodnotu, byt alebo nebytový priestor, ktorý záložca nadobudne v budúcnosti, ako aj vtedy, ak tieto predmety vzniknú v budúcnosti alebo ich vznik závisí od splnenia podmienky. Záložné právo ale nemôže vzniknúť skôr, než záložca nadobudne predmet záložnoprávneho vzťahu. Vznikne teda nadobudnutím príslušného práva, iného práva alebo majetkovej hodnoty záložcom [7]. Tú istú pohľadávku možno zabezpečiť aj záložným právom zriadeným na niekoľko zálohov, tzv. simultánnym záložným právom. Pri výkone takéhoto záložného práva má záložný veriteľ právo voľby. Môže sa teda uspokojiť alebo sa domáhať uspokojenia pohľadávky z ktoréhokoľvek zálohu, ktorý postačuje na uspokojenie pohľadávky. Záložný veriteľ je oprávnený uspokojiť sa zo všetkých zálohov, čiže postupuje tak dovtedy, kým jeho pohľadávka nie je uspokojená. Zákon predvída aj situáciu, kedy k tomu istému zálohu sa upína viacero záložných práv. V tomto prípade je relevantné ustanovenie § 151d ods. 6, podľa ktorého akákoľvek dohoda zakazujúca zriadiť záložné právo je neúčinná voči tretím osobám, a teda, ak by takáto dohoda aj bola uzatvorená, nemá to vplyv na platnosť vzniku ďalšieho záložného práva k tomuto zálohu[8]. Predmetom môže byť aj spoluvlastnícky podiel k veci, lebo s ním možno nakladať. Zaťažením spoluvlastníckeho podielu záložným právom nie sú ostatní spoluvlastníci vo svojich právach nijako dotknutí[9]. Rovnako nie sú ohrození ani vo svojom predkupnom práve a keďže si ho môžu uplatňovať pri každom prevode podielu, k jeho založeniu je taktiež potrebný ich súhlas. Obsahom záložnoprávneho vzťahu sú práva a povinnosti jeho subjektov. Zákon neobsahuje jeho

[7] Lazár, Ján a kolektív,2006, Občianske právo hmotné, Bratislava, IURA EDITION, spol. s. r. o, 2006, s. 413.
[8] Lazár, Ján a kolektív,2006, Občianske právo hmotné, Bratislava, IURA EDITION, spol. s. r. o, 2006, s. 300.
[9] JUDr. Fekete Imrich, CSc., Novelizovaná úprava záložného práva, spotrebiteľského práva a ďalšie zmeny Občianskeho zákonníka od roku 2002, Bratislava, Epos, 2005, s. 20.

vecnoprávnu úpravu, je teda v záujme zmluvných strán, aby si v zmluve o zriadení záložného práva podrobne upravili a dohodli vzájomné vzťahy. Rozlišujeme ich podľa toho, či ich posudzujeme pred splatnosťou alebo po splatnosti pohľadávky a tiež podľa toho, či založené veci sa odovzdajú záložnému veriteľovi alebo tretej osobe do úschovy alebo zostanú naďalej v užívaní záložcu (posesórne a neposesórne záložné právo). Aby založené hnuteľné veci mohli naďalej zostať v užívaní záložcu, bol zriadený Notársky centrálny register záložných práv fungujúci na princípe práv formálnej publicity. Občiansky zákonník v ustanovení § 151i upravuje práva a povinnosti ako záložcu, tak aj záložného veriteľa. Podľa neho môže záložca, ak záloh neodovzdal veriteľovi alebo tretej osobe do úschovy, záloh používať zvyčajným spôsobom, je však povinný zdržať sa všetkého, čím sa okrem bežného opotrebovania hodnota zálohu zmenšuje. V záložnej zmluve si ale môžu účastníci dohodnúť podmienky starostlivosti o záloh. Ak záloh, ktorým je hnuteľná vec, bol odovzdaný záložnému veriteľovi, je ten povinný zverený záloh chrániť pred poškodením, stratou a zničením, pričom je oprávnený ho užívať len so súhlasom záložcu. Spôsob takéhoto užívania si tiež môžu účastníci dohodnúť v zmluve, avšak takáto dohoda nesmie odporovať účelu záložného práva. Zodpovednosť záložného veriteľa za škodu, ku ktorej došlo počas doby, keď má záloh u seba, sa posudzuje podľa ustanovení Občianskeho zákonníka o zodpovednosti za škodu. V prípade, že záložnému veriteľovi vzniknú pri plnení týchto povinností náklady, má právo voči záložcovi na úhradu nevyhnutne a účelne vynaložených nákladov. Zmluva by mala pamätať aj na úpravu zabezpečenia v prípade poklesu hodnoty zálohu.

Podľa právnej úpravy sa záložné právo zriaďuje: písomnou zmluvou, schválenou dohodou dedičov o vyporiadaní dedičstva, rozhodnutím súdu alebo správneho orgánu, zákonom. Pri formulovaní tohto ustanovenia sa zákonodarca dopustil nepresnosti vyúsťujúcej v konečnom dôsledku do vecne nesprávnych záverov. Pri zriadení musí pristúpiť ďalšia právna skutočnosť, ktorá spôsobí vznik záložného práva a pod túto formuláciu spadá len zriadenie záložnou zmluvou a dohodou dedičov o vysporiadaní dedičstva schválenou súdom. U ostatných je tradične a typicky vznik spojený s jedinou konštitutívnou právnou skutočnosťou. Vznik záložného práva predpokladá existenciu týchto prvkov: zabezpečovaná pohľadávka, spôsobilý predmet záložného práva (záloh), existencia právnej skutočnosti, na základe ktorej môže vzniknúť záložné právo, registrácia záložného práva v Notárskom centrálnom registri záložných práv alebo v osobitnom registri. Na vznik záložného práva sa teda vyžaduje jeho registrácia v Notárskom centrálnom registri záložných práv, v prípade záložného práva k nehnuteľnostiam, bytom, nebytovým priestorom vzniká zápisom v katastri nehnuteľností, prípadne k niektorým veciam, právam alebo iným majetkovým hodnotám vzniká jeho registráciou v osobitnom registri. Na vznik záložného práva k jednotlivým súčastiam zálohu sa vyžaduje aj registrácia v osobitnom registri, ak to zákon vyžaduje. V prípade hnuteľných vecí vzniká ich odovzdaním záložnému veriteľovi alebo tretej osobe do úschovy. Záložné právo k zálohu, ktorý záložca nadobudne v budúcnosti, ktorý vznikne v budúcnosti alebo jeho vznik závisí od splnenia určitej podmienky, vzniká nadobudnutím vlastníckeho práva k zálohu, prípadne iného práva alebo majetkovej hodnoty. Neplatí to v prípade, ak záložné právo, na ktorého vznik sa vyžaduje registrácia, nebolo registrované pred ich nadobudnutím. Ak sa vyžaduje registrácia takto vzniknutého záložného práva, jeho vznik sa zapíše v registri ku dňu nadobudnutia vlastníckeho práva k zálohu alebo nadobudnutia iného práva alebo majetkovej hodnoty.

Zmluva o zriadení záložného práva na hnuteľnú vec sa nemusí uzatvoriť v písomnej forme, ak záložné právo vzniká odovzdaním veci podľa zákona. V zmluve o zriadení záložného práva sa určí pohľadávka, ktorá sa záložným právom zabezpečuje a záloh. V zmluve sa určí najvyššia hodnota istiny, do ktorej sa pohľadávka zabezpečuje, ak zmluva neurčuje hodnotu zabezpečenej pohľadávky. Záloh môže byť v zmluve určený jednotlivo, čo

sa týka množstva a druhu alebo iným spôsobom tak, aby kedykoľvek počas trvania záložného práva bolo možné záloh určiť. Záložné právo k nehnuteľnostiam zriadené záložnou zmluvou vzniká na základe zápisu do katastra nehnuteľností vkladom. Tento postup, samozrejme, platí aj na byty a nebytové priestory, ktoré sú v režime vlastníctva. Návrh podáva záložný veriteľ alebo záložca na Okresný úrad, katastrálny odbor, ktorý je miestne príslušný podľa polohy nehnuteľnosti. Pri zriadení záložného práva zmluvou, ktorej predmetom je hnuteľná vec, vzniká záložné právo jej odovzdaním. Na vznik záložného práva k hnuteľným veciam, k súboru vecí, práv alebo iných majetkových hodnôt, podniku alebo jeho časti sa po uzavretí zmluvy vyžaduje aj jeho registrácia v Notárskom centrálnom registri záložných práv, prípadne v osobitnom registri pre zálohy ustanovené v osobitných predpisoch. Záložná zmluva nadobúda účinnosť dňom registrácie záložných práv. Právotvornou skutočnosťou spôsobujúcou vznik záložného práva na základe zmluvy o zriadení záložného práva je teda registrácia v Notárskom centrálnom registri záložných práv vedenom Notárskou komorou Slovenskej republiky podľa Notárskeho poriadku. Občiansky zákonník pozná aj vznik záložného práva priamo zmluvou bez ďalšej právotvornej skutočnosti, pričom sa nevyžaduje ani jej písomná forma. Ide o záložné právo k pohľadávke z účtu, vkladu, ak nejde o cenný papier, alebo z inej formy vkladu, ak zmluvu o zriadení záložného práva uzavreli osoby taxatívne vymenované v Občianskom zákonníku. Avšak aj takto vzniknuté záložné právo možno kedykoľvek zaregistrovať v Notárskom centrálnom registri. Ak vznikne na tomto zálohu viac záložných práv, platí zásada, že prednosť má záložné právo vznikom najstaršie. Predpokladom vzniku záložného práva k cenným papierom je existencia platnej zmluvy o založení cenných papierov a jeho registrácia v osobitnom registri cenných papierov podľa zákona o cenných papieroch. Registrácia má, teda, konštitutívny význam, to neplatí, ak ide o vznik zákonného záložného práva k cenným papierom, vtedy má len deklaratórny význam. Záložné právo zabezpečujúce pohľadávky hypotekárnej banky z hypotekárnych alebo komunálnych úverov má tiež zmluvný základ a vzniká vkladom do katastra nehnuteľností na návrh hypotekárnej banky a vlastníka nehnuteľnosti, pričom hypotekárna banka má postavenie záložného veriteľa. Záložné právo k predmetom duševného vlastníctva zriadené zmluvou vzniká zápisom do príslušného registra, ktorý vedie Úrad priemyselného vlastníctva SR. Záložné právo k obchodnému podielu vzniká zápisom do obchodného registra, pričom je tiež zriadené písomnou zmluvou.

K zmluvnému vzniku záložného práva možno priradiť aj dohodu o vyporiadaní dedičstva, ktorá vzniká medzi viacerými dedičmi. Sama ešte nezakladá povinnosti a práva zmluvných strán, preto k nej musí pristúpiť aj rozhodnutie súdu, ktorým sa táto dohoda schvaľuje, ak neodporuje zákonu alebo dobrým mravom. Zriadenie záložného práva je časovo aj vecne ohraničené rámcom dedičského konania, preto predmetom záložného práva môže byť len záloh patriaci do dedičstva. V praxi tiež vzniká aj nútené záložné právo buď na základe rozhodnutia súdu alebo správneho orgánu. Toto rozhodnutie má konštitutívne účinky, čiže záložné právo vzniká dňom právoplatnosti rozhodnutia. Z hľadiska funkcie exekučného záložného práva síce nedochádza k priamemu uspokojeniu veriteľa, ale posilňuje jeho istotu, že v prípade budúceho speňaženia nehnuteľnosti kúpnou zmluvou alebo v rámci výkonu rozhodnutia, bude veriteľovo právo na uspokojenie zabezpečené v poradí jeho vzniku. Funkciu procesnoprávneho prostriedku na zabezpečenie pohľadávok plní exekučné záložné právo na nehnuteľnosti podľa ustanovení Exekučného poriadku. Zriaďuje sa na návrh oprávneného z exekučného titulu, pričom je podmienené preukázaním, že nehnuteľnosť je vo vlastníctve povinného. Exekučné právo zriadené na nehnuteľnosti, ktoré sú zapísané v katastri nehnuteľností, sa zriadi zápisom tohto práva do katastra nehnuteľností . Exekučné záložné právo vzniká na základe exekučného príkazu, ktorý vydá exekútor poverený výkonom exekúcie. Príkaz sa doručí oprávnenému, povinnému a správe katastra, ktorá je povinná jeho zriadenie zapísať. Na nehnuteľnosti, ktoré nie sú zapísané v katastri nehnuteľností sa

exekučné záložné právo zriadi zexekvovaním nehnuteľnosti jej opísaním v zápisnici. Ňou sa nahrádza výpis z katastra, preto sa v nej musí presne označiť nehnuteľnosť, jej vlastník, vymáhaná pohľadávka, ktorá má byť zabezpečená a zmluvné záložné právo, ak sa pre vymáhanú pohľadávku zriadilo ešte skôr. Na takéto nehnuteľnosti exekučné záložné právo vzniká vydaním exekučného príkazu, ktorý obsahuje zápisnicu alebo základné údaje z nej. Doručuje sa oprávnenému a povinnému. Jeho vznik sa zapíše na listine preukazujúcej vlastníctvo povinného k tejto nehnuteľnosti a na listine o zriadení zmluvného záložného práva pre vymáhanú pohľadávku. Táto zápisnica spolu s prílohami je uložená u exekútora, ktorý vykoná exekúciu a právo nazrieť do nej má každý. Typickým prípadom vzniku záložného práva je rozhodnutie správcu dane o zriadení záložného práva k predmetu záložného práva vo vlastníctve dlžníka na zabezpečenie daňového nedoplatku. Ak je predmetom nehnuteľnosť, správca dane zašle svoje rozhodnutie príslušnej správe katastra s vyznačením vykonateľnosti rozhodnutia. Taktiež správe katastra oznámi, kedy rozhodnutie nadobudlo právoplatnosť. Možnosť zriadiť daňové záložné právo je podľa zákona č. 511/1992 Zb. upravená tak, že nastáva nielen vtedy, keď už daňový nedoplatok existuje, ale aj v prípade budúcej istej daňovej pohľadávky, ak je odôvodnená obava, že ešte nesplatná alebo nevyrubená daň nebude uhradená. Z hľadiska funkcie exekučného záložného práva síce nedochádza k priamemu uspokojeniu veriteľa, ale posilňuje jeho istotu, že v prípade budúceho speňaženia nehnuteľnosti kúpnou zmluvou alebo v rámci výkonu rozhodnutia, bude veriteľovo právo na uspokojenie zabezpečené v poradí jeho vzniku. Vydanie rozhodnutia o zriadení záložného práva správcom dane má za následok, že daňový dlžník môže vykonávať právne úkony týkajúce sa zálohu iba vtedy, ak na to dostane predchádzajúci súhlas správcu dane[10]. Záložné právo tiež môže vzniknúť buď okamihom účinnosti určitej právnej normy alebo vtedy, keď zákon predpokladá vznik záložného práva, a to v tom prípade, ak sú splnené skutočnosti, s ktorými zákon spája jeho vznik. Splnením určitej skutočnosti záložné právo vzniká zo zákona (ex lege), čiže ďalšia právotvorná skutočnosť sa už nevyžaduje. Ide napríklad o zákonné právo prenajímateľa na zabezpečenie pohľadávky na nájomné. Podľa § 15 ods. 1 zákona č. 182/1993 Z. z. o vlastníctve bytov a nebytových priestorov na zabezpečenie pohľadávok vzniknutých z právnych úkonov týkajúcich sa bytu, nebytových priestorov, domu, spoločných častí, spoločných zariadení domu a príslušenstva, ktoré vykonal vlastník bytu alebo nebytového priestoru v dome, vzniká v prospech spoločenstva vlastníkov bytov a nebytových priestorov v dome zo zákona záložné právo k bytu alebo nebytovému priestoru v dome. V prípade, ak vlastníci bytov a nebytových priestorov nezriadili spoločenstvo, záložné právo vzniká v prospech ostatných vlastníkov. Tiež podľa ustanovenia §672 Občianskeho zákonníka vzniká záložné právo prenajímateľa nehnuteľnosti k hnuteľným veciam nachádzajúcim sa na prenajatej nehnuteľnosti a patriacim nájomcovi alebo osobám, ktoré s ním žijú v spoločnej domácnosti. Slúži prenajímateľovi na zabezpečenie nájomného. Zákonné záložné právo vzniklo aj na zabezpečenie úverov poskytnutých bytovému družstvu na výstavbu bytov a nebytových priestorov a na rozsiahlejšie opravy a stavebné úpravy banke a upína sa na nehnuteľnosti družstva, ktoré úver dostalo. Podľa zákona č. 180/1995 Z. z. o niektorých opatreniach na usporiadanie vlastníctva k pozemkom v znení neskorších predpisov vzniká zákonné záložné právo na zabezpečenie pohľadávok tých dedičov poľnohospodárskych a lesných pozemkov, ktorým v rámci vyporiadania dedičstva nepripadlo vlastníctvo k týmto pozemkom.

[10] Lazár, Ján a kolektív,2006, Občianske právo hmotné, Bratislava, IURA EDITION, spol. s. r. o, 2006, s. 256.

Výkon záložného práva

Pri výkone záložného práva sa dôsledne prejavuje jeho uhradzovacia funkcia. Výkon záložného práva začína veriteľ, a to len v tom prípade, keď pohľadávka nie je riadne a včas splnená. Záložný veriteľ má pritom viac možností. Môže sa uspokojiť spôsobom určeným v zmluve, predajom na dražbe, predajom podľa osobitných predpisov, alebo sa môže domáhať núteného výkonu záložného práva v rámci exekučného konania prostredníctvom súdneho exekútora podľa ustanovení Exekučného poriadku. Veriteľ sa môže uspokojiť alebo sa domáhať uspokojenia aj vtedy, keď je pohľadávka premlčaná. Keďže záložné právo plní zabezpečovaciu funkciu a nemá mať prepadný účinok, nepripúšťa sa dohoda, podľa ktorej v prípade nesplnenia pohľadávky sa vlastníkom veci, prípadne majiteľom práv či inej majetkovej hodnoty stáva záložný veriteľ. Ten si v rámci výkonu záložného páva uplatňuje uspokojenie svojej pohľadávky, ale rovnako si môže uplatniť aj náhradu účelne vynaložených nákladov, ktoré mu vznikli v súvislosti s jeho výkonom. Zvýšená pozornosť je venovaná priamemu uspokojeniu speňažením zálohu záložným veriteľom, najmä predajom zálohu, pričom sa veriteľ uspokojí z výťažku z predaja zálohu a nadobúdateľ nadobúda vlastnícke právo k takto predanej veci od nevlastníka (veriteľa), ako keby ju nadobudol od vlastníka. Iné priame uspokojenie okrem speňaženia zálohu veriteľom nastáva vtedy, ak bol záloh poistený a nastala poistná udalosť. V tomto prípade poistiteľ poskytne plnenie veriteľovi za predpokladu, že záložca písomne oznámi alebo záložný veriteľ preukáže poisťovateľovi vznik záložného práva najneskôr do výplaty plnenia z poistnej zmluvy. Záložný veriteľ je oprávnený uspokojiť sa z peňažného plnenia, ktoré mu poskytol poisťovateľ, ak pohľadávka nebola riadne a včas splnená. Dovtedy je záložný veriteľ oprávnený prijaté plnenie držať u seba.

Začatie výkonu záložného práva je záložný veriteľ povinný písomne oznámiť záložcovi, prípadne dlžníkovi, ak je osoba dlžníka odlišná od osoby záložcu, a zaregistrovať toto začatie v registri záložných práv, ak ide o záložné práva v ňom registrované. V tomto písomnom oznámení musí veriteľ uviesť aj spôsob, akým sa bude uspokojovať alebo domáhať uspokojenia zo zálohu. Písomným oznámením sa začína výkon záložného práva. Od okamihu doručenia oznámenia záložca nesmie previesť na iného záloh bez súhlasu záložného veriteľa[11]. Porušenie tohto zákazu však nemá účinky voči osobám, ktoré nadobudli záloh od záložcu v bežnom obchodnom styku v rámci predmetu podnikania záložcu okrem prípadu, keď nadobúdateľ vedel alebo vzhľadom na všetky okolnosti mohol vedieť, že sa výkon záložného práva začal. Záložný veriteľ môže kedykoľvek zmeniť pôsob výkonu záložného práva, musí ale o takejto zmene upovedomiť záložcu. Záložný veriteľ môže výkonom poveriť aj tretiu osobu, nemusí ho teda vykonať sám osobne. Táto poverená osoba ho realizuje buď v mene a na účet veriteľa alebo vo vlastnom mene a na účet veriteľa. Ak je záložným právom zabezpečené plnenie poskytnuté viacerými veriteľmi spoločne, vo vzťahu k dlžníkovi vrátane výkonu záložného práva za veriteľov koná v praxi spravidla jeden z nich alebo iná poverená osoba[12]. Takéto oprávnenie vyplýva zo zmluvy medzi veriteľmi, ktorá upravuje aj ďalšie podmienky.

Záložný veriteľ môže predať záloh priamo alebo na dražbe najskôr po uplynutí 30 dní od oznámenia o začatí výkonu. Ak je záložné právo registrované v registri záložných práv, 30-dňová lehota začne plynúť odo dňa registrácie začatia výkonu záložného práva. Záložca a veriteľ sa môžu po oznámení o začatí výkonu dohodnúť, že veriteľ môže predať záloh spôsobom upraveným v záložnej zmluve aj skôr ako po uplynutí lehoty. Počas tejto 30-dňovej

---

[11] Lazár, Ján a kolektív,2006, Občianske právo hmotné, Bratislava, IURA EDITION, spol. s. r. o, 2006, s. 498.

[12] JUDr. Fekete Imrich, CSc., Novelizovaná úprava záložného práva, spotrebiteľského práva a ďalšie zmeny Občianskeho zákonníka od roku 2002, Bratislava, Epos, 2005, s. 75.

lehoty plynúcej pred samotným výkonom ešte môže dlžník splniť svoj dlh. Záložný veriteľ po začatí výkonu záložného práva spôsobom dohodnutým v záložnej zmluve môže zmeniť spôsob výkonu záložného práva a predať záloh buď na dražbe, ak záložca s tým súhlasí, alebo sa môže domáhať uspokojenia svojej pohľadávky predajom zálohu podľa osobitných predpisov, pokiaľ je potrebné vykonať nútený výkon rozhodnutia. Tento spôsob výkonu môže veriteľ zmeniť kedykoľvek po začatí uspokojovania svojej pohľadávky. Zákon ukladá záložcovi a záložnému veriteľovi pri výkone záložného práva určité povinnosti. Záložca je povinný: strpieť výkon záložného práva , poskytnúť veriteľovi potrebnú súčinnosť. V rámci týchto povinností je záložca najmä povinný vydať záložnému veriteľovi záloh a doklady potrebné na prevzatie, prevod a užívanie zálohu a poskytnúť akúkoľvek inú súčinnosť dohodnutú v záložnej zmluve. Rovnakú povinnosť má aj tretia osoba, ktorá má záloh u seba. Osoba, ktorá má záloh počas výkonu u seba, je povinná zdržať sa všetkého, čím by sa mohla hodnota zálohu zmenšiť, okrem bežného opotrebovania. Pri predaji zálohu koná záložný veriteľ v mene záložcu. Je oprávnený predať vec, aj keď nie je jej vlastníkom a nadobúdateľ tú vec nadobúda s účinkami akoby ju nadobudol od vlastníka. Záložný veriteľ je povinný : informovať záložcu o priebehu výkonu záložného práva, najmä o všetkých skutočnostiach, ktoré môžu mať vplyv na cenu zálohu, postupovať pri predaji s náležitou starostlivosťou, aby predal záloh za cenu, za ktorú sa zvyčajne predáva rovnaký alebo podobný predmet za porovnateľných podmienok v čase a mieste jeho predaja. Záložný veriteľ je bezodkladne po predaji povinný podať záložcovi písomnú správu o výkone záložného práva bez zbytočného odkladu, v ktorej uvedie najmä údaje o predaji zálohu, hodnote výťažku z predaja, o nákladoch vynaložených na vykonanie záložného práva a o použití výťažku z predaja zálohu. Náklady vynaložené pri výkone záložného práva je záložný veriteľ povinný preukázať. Ak výťažok z predaja zálohu prevyšuje zabezpečenú pohľadávku, záložný veriteľ je povinný vydať záložcovi bez zbytočného odkladu hodnotu z výťažku z predaja, ktorá prevyšuje zabezpečenú pohľadávku po odpočítaní nevyhnutne a účelne vynaložených nákladov v súvislosti s výkonom záložného práva. Ak vzniklo na zálohu viac záložných práv, na ich uspokojenie je rozhodujúce poradie ich registrácie v registri záložných práv počítané odo dňa ich najskoršej registrácie. Záložní veritelia sa môžu dohodnúť o poradí záložných práv rozhodujúcom na ich uspokojenie. Takáto dohoda nadobúda účinnosť registráciou dohodnutého poradia v registri záložných práv alebo v osobitnom registri na základe žiadosti všetkých na dohode zúčastnených záložných veriteľov. Dohoda, na základe ktorej by sa mohla záložnému veriteľovi, ktorý nie je jej účastníkom, zhoršiť vymožiteľnosť jeho pohľadávky pri výkone záložného práva, je voči tejto osobe neúčinná. Záložný veriteľ je povinný písomne oznámiť začatie výkonu záložného práva ostatným veriteľom, ktorí sú v poradí pred ním. V tomto oznámení uvedie aj spôsob, akým sa uspokojí alebo sa bude domáhať uspokojenia zo zálohu. V tomto prípade môže veriteľ predať záloh po uplynutí 30-dňovej lehoty od oznámenia o začatí výkonu záložného práva všetkým týmto veriteľom. Ak má veriteľ postavenie prednostného veriteľa, čiže jeho záložné právo je v poradí registrované ako prvé, prevádza záloh na nadobúdateľa nezaťažený právami ostatných záložných veriteľov. V prípade, že výťažok z tohto predaja zálohu prevyšuje pohľadávku prednostného veriteľa, ostatní veritelia majú právo, aby ich zabezpečené pohľadávky boli po odpočítaní nevyhnutne a účelne odpočítaných nákladov uspokojené z výťažku z tohto predaja. Hodnota z výťažku, ktorá zostane po uspokojení všetkých pohľadávok záložných veriteľov, sa vydá záložcovi. Prednostný záložný veriteľ hodnotu, ktorá prevyšuje zabezpečenú pohľadávku, uloží do notárskej úschovy hneď po odpočítaní účelne vynaložených nákladov pri výkone záložného práva. V tomto prípade zložiteľ, čiže uspokojený záložný veriteľ, nebude mať možnosť ďalej disponovať s pohľadávkou. V prípade, ak záložný veriteľ nemá postavenie prednostného záložného veriteľa, sa záloh prevádza zaťažený záložným právom prednostného veriteľa, a tiež ostatných veriteľov, ktorí sú v poradí pred ním. Záložný veriteľ je povinný

informovať nadobúdateľa zálohu, že je zaťažený záložným právom iných veriteľov. Spolu s ním je potom povinný zaregistrovať zmenu v osobe záložcu v príslušnom registri, inak zodpovedajú za škodu spoločne a nerozdielne. Prednostný záložný veriteľ alebo veriteľ, ktorý je v poradí predchádzajúcom poradie veriteľa, ktorý vykonáva záložné právo a má splatnú pohľadávku, môže začať výkon svojho záložného práva alebo uplatňovať uspokojenie svojej pohľadávky z výťažku predaja zálohu, ktorý získal záložný veriteľ v poradí po nich. Ak veriteľ v poradí pred veriteľom, ktorý vykonáva svoje záložné právo, v lehote 30 dní po doručení oznámenia od tohto veriteľa oznámi začatie výkonu záložného práva veriteľovi, ktorý ho už vykonáva, nemôže tento veriteľ pokračovať vo výkone záložného práva. Svoju pohľadávku bude môcť upokojiť až z výťažku predaja zálohu a po uspokojení pohľadávok tých veriteľov, ktorí sú v poradí pred ním. Záložný veriteľ môže po začatí výkonu záložného práva uspokojiť pohľadávku iného záložného veriteľa. Veriteľ, ktorý začal výkon rozhodnutia záložného práva, nemôže odmietnuť splnenie pohľadávky iným záložným veriteľom. Splnením pohľadávky za dlžníka nadobúda všetky práva aj toho veriteľa, ktorému uspokojil pohľadávku, vrátane jeho poradia[13]. Záložná zmluva môže určiť, že záložca je povinný záloh poistiť. Nie je to však jej obligatórna náležitosť. V prípade, ak bol záloh poistený a nastane poistná udalosť, záložca písomne oznámi alebo záložný veriteľ preukáže poisťovateľovi najneskôr do výplaty plnenia z poistnej zmluvy vznik záložného práva. Vtedy poisťovateľ v prípade poistnej udalosti plní plnenie z poistnej zmluvy záložnému veriteľovi alebo inej osobe ním určenej. Na preukázanie vzniku záložného práva stačí výpis z registra záložných práv alebo osobitného registra. Záložný veriteľ je povinný písomne oznámiť záložcovi, že sa uskutočnila výplata plnenia z poistnej zmluvy. Veriteľ je oprávnený takéto plnenie držať u seba, ak poisťovateľ vyplatil poistné plnenie skôr, ako je splatná pohľadávka veriteľa. Ak pohľadávka nie je riadne a včas splnená, je veriteľ oprávnený uspokojiť sa z plnenia z poistnej zmluvy, ak si v záložnej zmluve účastníci nedohodli odlišné podmienky. Ak takéto plnenie prevyšuje zabezpečenú pohľadávku, je veriteľ povinný rozdiel po odpočítaní nevyhnutne vynaložených nákladov pri výkone záložného práva vydať dlžníkovi.

Zánik záložného práva

Záložné právo zaniká: zánikom zabezpečenej pohľadávky, zánikom všetkých vecí, práv alebo iných majetkových hodnôt, na ktoré sa záložné právo vzťahuje, ak sa záložný veriteľ vzdá záložného práva, uplynutím času, na ktorý bolo záložné právo zriadené, vrátením veci záložcovi, ak záložné právo vzniklo odovzdaním veci, ak záložca previedol záloh v bežnom obchodnom styku v rámci výkonu predmetu podnikania, alebo ak bol v čase prevodu alebo prechodu zálohu nadobúdateľ zálohu pri vynaložení náležitej starostlivosti dobromyseľný, že nadobúda záloh nezaťažený záložným právom, ak záložca previedol záloh a zmluva o zriadení záložného práva určuje, že záložca môže záloh alebo časť zálohu previesť nezaťažený záložným právom, iným spôsobom dohodnutým v zmluve o zriadení záložného práva. Prirodzeným spôsobom zániku záložného práva je zánik zálohu. Môže k nemu dôjsť napríklad jeho stratou alebo zničením. V takom prípade má veriteľ právo požadovať od dlžníka, aby poskytol iný záloh. Pri vzdaní sa záložného práva veriteľom sa nevyžaduje forma notárskej zápisnice, no v praxi sa predpokladá písomná forma tohto vzdania sa. Uplynutie času má za následok zánik záložného práva len v prípade, ak jeho trvanie bolo časovo ohraničené podľa záložnej zmluvy. V prípade zániku záložného práva vrátením veci, ak vzniklo jej odovzdaním, nie je potrebná dohoda o jeho zániku. Záložný veriteľ je však povinný vydať záloh späť záložcovi. Zákon vylučuje vecnoprávne účinky záložného práva, ak

[13] JUDr. Fekete Imrich, CSc., Novelizovaná úprava záložného práva, spotrebiteľského práva a ďalšie zmeny Občianskeho zákonníka od roku 2002, Bratislava, Epos, 2005, s. 81.

záložca previedol záloh v bežnom obchodnom styku v rámci výkonu predmetu podnikania, alebo ak bol nadobúdateľ v čase prevodu alebo prechodu dobromyseľný v tom, že nadobúda záloh nezaťažený záložným právom. Vďaka tomu záložné právo neprechádza na nadobúdateľa zálohu, a teda zaniká. Rovnako môže vecnoprávne účinky záložného práva vylúčiť záložná zmluva. V tom prípade záložné právo zanikne pri prevode zálohu, pretože ho možno previesť bez zaťaženia záložným právom. Napriek tomu, že Občiansky zákonník taxatívne vymenúva dôvody zániku záložného práva, je potrebné rozlišovať dva základné prípady: zánik záložného práva z dôvodu zániku založenej pohľadávky, zánik záložného práva, aj keď pôvodne založená pohľadávka trvá ďalej. V prípade jeho zániku z dôvodu zániku pohľadávky je záložný veriteľ povinný záloh, ktorým bola hnuteľná vec jemu odovzdaná, vrátiť záložcovi bez zbytočného odkladu. Záložné právo prenajímateľa nehnuteľností k hnuteľným veciam zo zákona zanikne, ak sú veci odstránené skôr, ako boli spísané súdnym vykonávateľom, okrem prípadu, keby boli odstránené na úradný príkaz a prenajímateľ ohlási svoje práva na súde do ôsmich dní po výkone[14]. V konkurznom konaní záložné právo zaniká v prípade: vyhlásenia konkurzu na majetok záložcu, ak je záložné právo zriadené v období dvoch mesiacov pred podaním návrhu na vyhlásenie konkurzu, speňažením zálohu oddelených veriteľov. (Podľa zákona č. 328/ 1991 Zb. v znení neskorších predpisov.) Po zániku záložného práva sa vykoná jeho výmaz z registra záložných práv alebo osobitného registra, do ktorého sa registrácia vyžaduje. Zánik záložného práva k nehnuteľnostiam, ktoré sú zapísané v katastri nehnuteľností, vyžaduje, aby bol ku dňu jeho zániku vykonaný aj výmaz v katastri nehnuteľností. Podať žiadosť o výmaz z registra záložných práv je povinný záložný veriteľ a oprávnený je aj dlžník. Ten však musí v žiadosti doložiť písomné potvrdenie o splnení dlhu, prípadne iný doklad, ktorý mu vystavil veriteľ a ktorým môže preukázať zánik záložného práva. Výmaz sa vykoná ku dňu uvedenému v žiadosti na jeho výmaz, najskôr však ku dňu jeho zániku.

Záver

V právnej úprave záložného práva dochádza v záujme zabezpečenia spoločenských potrieb k zblíženiu vecného a záväzkového práva. Právna povaha záložného práva je sporná. Za vecné právo sa považuje vždy, a je jeho predmetom vec. V ostatných prípadoch sa považuje skôr za obligačné právo. Samotný Občiansky zákonník zaraďuje záložnú zmluvu medzi zabezpečovacie inštitúty v rámci záväzkového práva.

Zoznam bibliografických odkazov

FEKETE, I. FEKETEOVÁ, M.: *Občiansky zákonník. Prehľadný komentár*. Bratislava: EPOS, 2012, 1314 s. ISBN 978-80-8057-972-2.

FEKETE, I.: *Novelizovaná úprava záložného práva, spotrebiteľského práva a ďalšie zmeny Občianskeho zákonníka od roku 2002*, Bratislava, Epos, 2005, 86 s., ISBN 80-8057-640-8.

LAZÁR, J. a kol.: 2006, *Občianske právo hmotné,* Bratislava, IURA EDITION, spol. s. r. o, 2006, 493 s., ISBN 80-8078-084-6.

OVEČKOVÁ, O.: *Zmluvná pokuta. Druhé, prepracované a doplnené vydanie*. Bratislava: Iura Edition, 2011, 353 s., ISBN 978-80-8078-386-0

VII. Lubyho právnické dni, *Zabezpečenie pohľadávok a ich uspokojovanie*, Bratislava - Trnava, IURA EDITION, spol. s. r. o., 2002, 30 s., ISBN 80-89047-54-8.

[14] JUDr. Fekete Imrich, CSc., Novelizovaná úprava záložného práva, spotrebiteľského práva a ďalšie zmeny Občianskeho zákonníka od roku 2002, Bratislava, Epos, 2005, s. 86.

Tomáš Korček[15]

Komanditná spoločnosť a jej založenie v právnom poriadku SR

Limited partnership and its establishment under the legal order of Slovak republic

Kľúčové slová
obchodná spoločnosť, založenie obchodnej spoločnosti, komanditná spoločnosť, komplementár, komanditista, spoločenská zmluva, obchodné meno, sídlo spoločnosti, vklad, ručenie.

Abstrakt
Obchodné spoločnosti sú právnickými osobami prostredníctvom ktorých sa realizuje väčšina podnikateľských vzťahov v trhovej ekonomike. S trochou odvahy by sme ich mohli nazvať aj právnym srdcom ekonomiky. Obchodné spoločnosti majú dlhodobú históriu a po spoločenských zmenách v roku 1989 prišlo k ich opätovnej právnej konštitúcii v slovenskom právnom poriadku. Článok sa zaoberá základnými právnymi aspektami jednej z najstarších foriem obchodných spoločností a to komanditnej spoločnosti a jej založením. Zoznamuje čitateľa s jej históriou, základnými charakteristickými znakmi a samotným procesom založenia. Podrobne analyzuje vybrané ustanovenia Obchodného zákonníka, poukazuje na aplikačné problémy a navrhuje možné zlepšenia právnej úpravy.

Key words
corporation, the establishment of a corporation, limited partnership, general partner, limited partner, agreement of association, business name, registered office, investment contribution, liability

Abstract
Corporations are legal entities by means of which most of the business relationships in the market economy are realized under a formal structure. Metaphorically, we could call them the legal heart of the economy. Corporations have had a long history, but were reconstituted under formal legislation in the Slovak republic, after social and political changes of 1989 took place.
This article deals with the basic legal aspects of one of the oldest forms of corporation i.e. limited partnership and its establishment. Its focus is to familiarize the reader with corporation history, basic legislative characteristics and the process of establishment. Its aim is to thoroughly analyze selected provisions of Commercial code, pointing out application problems and suggest possible improvements of the legal regulation.

Úvod

Obchodné spoločnosti by sme s trochou odvahy mohli nazvať aj právnym srdcom ekonomiky. Práve prostredníctvo nich sa realizuje väčšina podnikateľských vzťahov v trhovej ekonomike. Jednotlivé formy obchodných spoločností majú svoje spoločné, ale aj špecifické znaky a sú vhodné na iné formy podnikania. Komanditná spoločnosť je obchodnou spoločnosťou, v ktorej postavenie spoločníkov nie je rovnocenné, ale vystupujú v dvoch rôznych režimoch. [16] Práve spojenie týchto dvoch typov spoločníkov za účelom podnikania dáva tejto forme obchodnej spoločnosti možnosti, ktoré naša podnikateľská verejnosť podľa môjho názoru doteraz nedocenila.

História komanditnej spoločnosti

Počiatky obchodných spoločností siahajú až do rímskeho práva, kde vznikli tri súkromnoprávne útvary a to korporácie, nadácie a *societas iuris civilis*. Korporáciám a nadáciám bola na rozdiel od *societas* priznaná v rímskom práve právna subjektivita. *Societas* nebola právnickou osobou, ale len záväzkovoprávnym zmluvným vzťahom a nemala teda

---

[15] JUDr. Tomáš Korček, , externý doktorand, Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.
[16] KRÁLIK, J. – ŠMÁTRALA, M. : *Základy obchodného práva.* Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2004. s. 66.

orgány, ani stanovy. Vznikla na základe zmluvy, ktorá sa nazývala spoločenská zmluva a zanikala vystúpením spoločníka alebo jeho smrťou. *Societas* predstavovala zmluvné spojenie dvoch alebo viacerých osôb, ktoré mali záujem dosiahnuť určitý dovolený cieľ a za účelom jeho dosiahnutia vkladali do spoločnosti prostriedky. Spoločníci si dojednávali podiel na zisku aj strate. Z vyššie uvedeného vyplýva, že spoločenská zmluva zakladajúca *societas* zvyčajne upravovala tri základné dojednania. Prvým bola vôľa na dosiahnutie spoločného cieľa, ktorý musel byť dovolený. Druhé dojednanie upravovalo spolupôsobenie spoločníkov, teda kto a akým spôsobom sa podieľa na *societas*, napr. niektorí sa zúčastnili len majetkovým vkladom, zatiaľ čo iní ponúkli svoje meno či pracovnú silu. Tretie posledné dojednanie upravovalo podiel jednotlivých spoločníkov na zisku a strate v rámci tohto záväzkového vzťahu. Absencia tohto dojednania zakladala solidárny podiel spoločníkov ako na zisku, tak na strate *societas*. Neprípustné bolo dojednanie, zo ktorého jeden spoločník niesol podiel len na zisku a druhý len na strate. Spoločníci boli zodpovední za *dolus* a *culpa*.[17] Jednotliví spoločníci mali možnosť presadiť plnenie povinností medzi sebou prostredníctvom žaloby *actio pro socio.*[18]

Komanditná spoločnosť sa vyvinula zo *societas* a najčastejšie pripomínala inštitút námornej pôžičky. *Fenus nauticum* či *pecunia traiecticia*, ako bol tento inštitút označovaný, predstavoval požičanie kapitálu, ktorým sa financovali námorné obchodné plavby. Išlo o tzv. odvážnu zmluvu. Odvážnu, pretože väčšinu rizika niesol veriteľ. Na druhej strane požíval veriteľ právo, ktoré mu dovoľovalo si dojednať neobmedzený úrok, tento úrok bol v 6. storočí limitovaný byzantským cisárom Justiniánom na 12% ročne.[19]

Následným vývojom vznikali spoločnosti označované ako *societas maris*, ktoré boli zakladané na účel *ad proficuum maris*, teda za účelom zisku z námorného obchodu.[20] Najčastejšie sú tieto spoločnosti spájané so stredomorskými prístavnými mestami Talianska. V 12. storočí boli známe ako *commendy* a začali prenikať aj do iných odborov vtedajšieho podnikateľského života.[21] Toto obdobie znamenalo pre históriu komanditných spoločností obdobie najväčšieho rozvoja, tešila sa obľube po celej Európe. Potrebný kapitál zhromažďovali spoločne obchodníci a financujúci spoločníci. Obchodníci poskytovali jednu tretinu kapitálu a financujúci spoločníci dve tretiny. Rovnakým pomerom sa medzi ne delila strata, avšak pri zisku mali obchodníci právo na sedem dvanástin a financujúci spoločníci len na päť dvanástin. Tento nepomer kompenzoval prácu obchodníkov.[22]

V 15. storočí žiadali florentskí kupci florentskú signoriu (mestskú radu) o "povolenie obchodovať tak, ako je tomu u všetkých národov", čo viedlo v roku 1408 k prijatiu osobitného zákona o komanditnej spoločnosti. Spoločníci sa delili na dve kategórie, a to *tractator*, ktorí predstavovali neobmedzene ručiacich spoločníkov a *commendator*, ktorí ručili obmedzene, iba svojim vkladom.[23]

V Rakúsko - Uhorsku platili dva obchodné zákonníky, ktoré upravovali komanditnú spoločnosť pre každú časť ríše zvlášť. Komanditná spoločnosť bola upravená jednak v rakúskom Všeobecnom obchodnom zákonníku, ktorý bol vydaný pod č. 1/1863 r. z. ako aj

---

[17] BARTOŠEK, M. : *Encyklopedie římského práva.* 2. přep. vyd. Praha: Academia, 1994. s. 80-81.
[18] BARTOŠEK, M. : *Encyklopedie římského práva.* 2. přep. vyd. Praha: Academia, 1994. s. 255.
[19] DVOŘÁK, T. : *Komanditní společnost.* 1. vyd. Praha: ASPI, 2004. s. 1.
[20] ELIÁŠ, K. : *Kurs obchodního práva: právnické osoby jako podnikatelé.* 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1995. s. 65.
[21] DVOŘÁK, T. : *Komanditní společnost.* 1. vyd. Praha: ASPI, 2004. s. 2.
[22] ELIÁŠ, K. - BARTOŠÍKOVÁ, M. - POKORNÁ, J. a kol. : *Kurs obchodního práva: právnické osoby jako podnikatelé.* 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. s. 136.
[23] ELIÁŠ, K. : *Kurs obchodního práva: právnické osoby jako podnikatelé.* 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1995. s. 65-66.

v uhorskom Obchodnom zákone z roku 1875. Všeobecný obchodný zákonník upravoval naviac ako osobitnú modifikáciu komanditnej spoločnosti aj komanditnú spoločnosť na akcie. Po vzniku Československej republiky v roku 1918 bol prijatý zákon č. 11/1918 Sb. , tzv. recepčný zákon, ktorý prevzal Všeobecný obchodný zákonník, ktorý platil na území českých krajín, ako aj uhorský Obchodný zákonník, ktorý platil na Slovensku a Podkarpatskej Rusi. Pôvodne bolo ambíciou novej štátnej moci pristúpiť k unifikácii a kodifikácii súkromného práva. Prípravné práce však trvali dlhú dobu a boli sprevádzané veľkými názorovými rozdielmi. Nakoniec sa podarilo predložiť Národnému zhromaždeniu iba osnovu s názvom „Vládny návrh zákona, ktorým sa vydáva Občiansky zákonník". Osnova nového obchodného zákonníku bola vydaná v roku 1937, ale obsahovala iba oddiely „obchodníci" a „spoločnosti". Po roku 1938 sa kodifikačné práce fakticky skončili.

Aj napriek týmto snahám o unifikáciu a kodifikáciu súkromného práva v Československu právny dualizmus súkromného práva pretrval až do prijatia Občianskeho zákonníka z roku 1950 (zákon č. 141/1950 Zb.), ktorý zrušil platnosť rakúskeho Všeobecného občianskeho zákonníka, uhorského obyčajového práva ako aj obidvoch obchodných zákonníkov platných na území vtedajšieho Československa.[24] Národné zhromaždenie Československej republiky ustanovením § 563 ods. 2 Občianskeho zákonníka *ex lege* zrušilo obchodné spoločnosti k 1. 1. 1951 a to bez náhrady. Komanditná spoločnosť nenašla miesto ani v neskoršej právnej úprave a to v zákone č. 109/1964 Zb. v Hospodárskom zákonníku.

Po spoločenských zmenách v roku 1989 bol jednoznačná požiadavka verejnosti na čo najrýchlejšie znovuzrodenie podnikateľského života a tým pádom aj na opätovnú právnu konštitúcii jednotlivých foriem obchodných spoločností. Novelou Hospodárskeho zákonníka vykonanou zákonom č. 103/1990 Zb., ktorý nadobudol účinnosť 1. 5. 1990, sa opätovne komanditná spoločnosť stala súčasťou právneho poriadku. Jej právna úprava však bola pomerne strohá. Pozostávala iba z dvoch explicitných ustanovení o komanditnej spoločnosti a to § 106r a § 106s. Avšak treba zdôrazniť, že pri jej právnom koncipovaní prišlo k veľmi zásadnej zmene, nakoľko komanditná spoločnosť bola v zmysle § 106c právnickou osobou.[25] Rozsahom krátka úprava komanditnej spoločnosti sa opierala o ustanovenia verejnej obchodnej spoločnosti, ktoré sa použili, pokiaľ zákon nestanovil inak. Nasledujúce ustanovenie § 106t charakterizovalo komanditnú spoločnosť na akcie, čo predstavovalo spojenie komanditnej a akciovej spoločnosti. Komanditná spoločnosť na akcie sa odlišovala od bežnej komanditnej spoločnosti tým, že kapitál, ktorý do nej komanditisti vložili, bol rozdelený na akcie znejúce na meno. Komanditistom prislúchalo právo na dividendu. Pomery spoločnosti sa obdobne riadili predpismi pre komanditnú spoločnosť a pre akciovú spoločnosť. Právna úprava akciovej spoločnosti bola samostatne obsiahnutá v zákone č. 104/1990 Zb. o akciových spoločnostiach. Akcionári komanditnej spoločnosti na akcie volili dozornú radu a oprávnenie na riadenie spoločnosti mali osobne spoločníci, ktorí ručili za záväzky spoločnosti neobmedzene.

Začiatok najnovšej etapy vývoja obchodného práva našom území nastal 1. 1. 1992, kedy vstúpil do účinnosti zákon č. 513/1991 Zb., Obchodný zákonník. Na tomto zákone sa uznieslo Federálne zhromaždenie Českej a Slovenskej Federatívnej republiky dňa 5. novembra 1991. Od účinnosti bol dodnes tento zákon celkovo štyridsaťšesťkrát novelizovaný. Nahradil v celom rozsahu Hospodársky zákonník, ktorý vychádzal z administratívno - direktívnej sústavy hospodárskeho riadenia. Jednalo sa o zásadnú reformu

---

[24] ŽITŇANSKÁ, L. – OVEČKOVÁ , O. *: Obchodné právo. Obchodné spoločnosti. 1. zväzok*. Bratislava: IURIS LIBRI, spol. s r. o., 2013. s. 20.

[25] Napr.: rakúska, nemecká, švajčiarska právna úprava zaraďuje komanditnú spoločnosť k takým subjektom práva, ktoré nie sú ani fyzickými, ani právnickými osobami.

právneho poriadku, ktorá umožnila prechod k trhovej ekonomike. Do právnej úpravy sa v rozsiahlejšej úprave vrátila komanditná spoločnosť a miesto získala medzi verejnou obchodnou spoločnosťou a spoločnosťou s ručením obmedzeným. Obchodný zákonník pri ustanoveniach o komanditnej spoločnosti už neupravil komanditnú spoločnosť na akcie. Podľa názoru niektorých odborníkov je však aj v súčasnosti možnosť vytvárať takúto formu komanditnej spoločnosti, aj keď nie z hľadiska formálneho práva. Podľa JUDr. Majerikovej, takúto možnosť možno vyvodiť z ustanovenia § 59 ods. 1 Obchodného zákonníka, podľa ktorého vkladom spoločníka môžu byť nielen peňažné prostriedky, ale aj iné peniazmi oceniteľné hodnoty. V zmysle tohto ustanovenia možno vklad spoločníka, ktorý je zhmotnený v akciách, považovať za nepeňažný vklad.[26]

Charakteristika komanditnej spoločnosti

Komanditná spoločnosť je spravidla radená medzi osobné obchodné spoločnosti. Znakom tejto spoločnosti ako osobnej obchodnej spoločnosti je postavenie komplementárov, ktorí predstavujú neobmedzene ručiacich spoločníkov a dávajú k dispozícii svoju pracovnú silu. Zákon nepredpisuje pre komanditnú spoločnosť žiadne zvláštne orgány spoločnosti, na rozdiel od kapitálových spoločností. Osobná väzba spoločníkov na spoločnosti sa prejavuje aj jej možným zrušením v prípade ich výpovede, smrti či zániku. Na druhú stranu, znakom kapitálovej spoločnosti je právne postavenie komanditistu. Ten predstavuje kapitálový prvok[27], lebo sa na jeho právne postavenie podporne použijú ustanovenia o spoločnosti s ručením obmedzeným, teda ustanovenia kapitálovej spoločnosti. Komanditisti majú povinnosť vložiť do spoločnosti minimálny vklad, ručia len do výšky nesplateného vkladu zapísaného v obchodnom registri.[28] V odborných kruhoch sa veľmi často vyskytujú názory, ktoré charakterizujú komanditnú spoločnosť ako spoločnosť zmiešanú a to z dôvodu, že zahŕňa prvky osobných ako aj kapitálových subjektov a je v podstate kombináciou verejnej obchodnej spoločnosti a spoločnosti s ručením obmedzeným.[29] S týmito názormi sa podľa mňa možno stotožniť. Za čisto osobnú obchodnú spoločnosť bez akýchkoľvek odborných polemík môžeme zaradiť iba verejnú obchodnú spoločnosť. Právna úprava komanditnej spoločnosti nie je rozsiahla, preto ak Obchodný zákonník neustanoví inak, použije sa tiež zákonná úprava verejnej obchodnej spoločnosti a pre právne postavenie komanditistu sa primerane použijú ustanovenia o spoločnosti s ručením obmedzeným. V niektorých prípadoch sa javí nevyhnutné použitie aj iných ustanovení o obchodných spoločnostiach, napríklad pre úpravu vzťahov spoločnosti s tretími osobami. Avšak ak existuje špeciálne ustanovenie o komanditnej spoločnosti, bude mať vždy prednosť pred všeobecnou úpravou.[30] Skutočnosť, že sa na komanditnú spoločnosť použijú primerane ustanovenia o verejnej obchodnej spoločnosti a na komanditistov ustanovenia o spoločnosti s ručením obmedzeným vytvára v praxi často právne nejednoznačné situácie a bolo by vhodné, aby zákonodarca pristúpil v budúcnosti k precizovaniu úpravy komanditnej spoločnosti v Obchodnom zákonníku.

Komanditná spoločnosť je jedna z foriem obchodných spoločností, ktorá bohužiaľ nemá na slovenskom trhu veľké zastúpenie. Určite by si zaslúžila väčšie využitie v praxi,

---

[26] SUCHOŽA, J. – HUSÁR, J. a kol.*: Obchodné právo*. Bratislava: IURA EDITION, s.r.o., 2009, s 426.
[27] KOBLIHA, I. a kol. : *Obchodní zákonník: úplný text zákona s komentářem.* Praha: Linde Praha, 2006. s. 300.
[28] S výnimkou, ak obchodné meno komanditnej spoločnosti obsahuje meno komaditistu, alebo záväzkov zo zmlúv, ktoré v mene komanditnej spoločnosti uzavrel komanditista bez splnomocnenia. V týchto prípadoch komaditista ručí v rovnakom rozsahu ako komplementár.
[29] MAMOJKA, M., – MAMOJKA, M., ml. : *Teória a prax v obchodnom práve*. Sládkovičovo: Fakulta práva Janka Jesenského VSŠ v Sládkovičove, 2012, s 78.
[30] KOBLIHA, I. a kol. : *Obchodní zákonník: úplný text zákona s komentářem.* Praha: Linde Praha, 2006. s. 300.

nakoľko ponúka spoluprácu medzi osobami, ktoré síce disponujú znalosťami a skúsenosťami s obchodným vedením, ale nemajú potrebný kapitál a tými osobami, ktoré naopak dostatok kapitálu pre podnikanie majú, ale nechcú sa osobne zúčastniť na obchodnom vedení spoločnosti. Práve táto skutočnosť by mohla byť zaujímavá v súčasnej dobe, keď je na trhu pomerne dostatok voľného kapitálu, a jeho vlastníci intenzívne hľadajú vhodné osoby s dobrým podnikateľským nápadom na jeho zhodnotenie. Práve charakteristický znak tohto typu spoločnosti, keď v zásade komplementári vnášajú do spoločnosti ideu podnikania, osobnú pracovnú účasť a riadia spoločnosť a naproti tomu komanditisti vnášajú do spoločnosti kapitál[31], by mohol byť vhodným riešením aj pre dnes moderné a preferované rôzne „startup"- ové projekty. Veď čo by mohlo byť vyšším „zodpovednostným motorom" pri obchodnom vedení spoločnosti komplementármi ako ich ručenie celým svojim majetkom. K využitiu tohto typu obchodnej spoločnosti na niektoré kapitálovým potrebným rozsahom menšie „startup" – ové projekty nabáda aj dispozitívne ustanovenie upravujúce rozhodovanie ostatných záležitostí v spoločnosti (§ 97 ods. 2), hlasovanie spoločníkov (§ 97 ods. 3), či možnosť určiť v spoločenskej zmluve prevod obchodného podielu komanditistu na inú osobu bez súhlasu ostatných spoločníkov (§ 97 ods. 4), alebo dispozitívne ustanovenia o rozdeľovaní zisku (§ 100 ods. 1 a ods. 2).

Na rozdiel od verejnej obchodnej spoločnosti je táto právna forma závislá na existencii dvoch druhov spoločníkov s odlišným právnym postavením.[32] Komplementárom a komanditistom teda nemôže byť v jednej spoločnosti totožná osoba. Nakoľko však komanditnú spoločnosť môžu založiť fyzické, ako aj právnické osoby[33], pričom môže ísť o tuzemské ako aj zahraničné právnické osoby, je možná právna situácia, keď komplementárom v spoločnosti bude právnická osoba s jediným spoločníkom, fyzickou osobou, ktorá bude v tej iste spoločnosti aj komanditistom. Z dôvodu, že právna úprava neobsahuje žiadne obmedzenie účasti právnických osôb ako komplementárov v komanditnej spoločnosti, je do určitej miery spochybniteľný aj základný stavebný prvok tejto spoločnosti, a to význam ručenia komplementárov, ktorý ručia celým svojim majetkov. Ak bude komplementárom právnická osoba, ktorá žiadny majetok mať nebude, je praktický význam takéhoto ručenia veľmi otázny. V tomto smere by podľa môjho názoru mohol zákonodarca v budúcnosti uvažovať nad zákonným obmedzením účasti právnických osôb ako komplementárov v komanditnej spoločnosti.

Ako som už skonštatoval vyššie Obchodný zákonník obsahuje ustanovenie o možnosti prevodu obchodného podielu komanditistov. Takéto ustanovenie v právnej úprave vo vzťahu k komplementárom absentuje. Z ustanovenia § 97 ods. 4 však možno vyvodiť, že komplementári sú oprávnení previesť svoj podiel na inú osobu vždy iba so súhlasom ostatných spoločníkov. Prevoditeľnosť podielu komplementára je z dôvodu osobného charakteru spoločnosti spochybňovaná rovnako ako prevoditeľnosť podielu spoločníka verejnej obchodnej spoločnosti.[34]

Komanditná spoločnosť nie je povinná vytvárať základné imanie tak ako ho definuje Obchodný zákonník v § 58 ods. 1 . Komanditisti majú však vkladovú povinnosť podľa ustanovenia § 93 ods. 3 Obchodného zákonníka. Minimálnu výšku vkladu komanditistu zákon stanovuje na 250 eur. Podľa názoru doc. Mamojku ml. Obchodný zákonník síce

---

[31] KUBÍČEK, P. - MAMOJKA, M. - PATAKYOVÁ, M. : *Obchodné právo.* Bratislava: Univerzita Komenského, 2008. s. 54.

[32] ELIÁŠ, K. : *Obchodní zákonník. Praktické poznámkové vydání s výběrem judikatury od roku 1990*. Praha: Linde, Praha 1998, s. 284.

[33] Podľa § 56 ods. 5 Obchodného zákonníka môže byť fyzická, alebo právnická osoba spoločníkom s neobmedzeným ručením iba v jednej spoločnosti.

[34] SUCHOŽA, J. – HUSÁR J. a kol. : *Obchodné právo*. Bratislava: IURA EDITION, 2009, s 434.

komanditnej spoločnosti výslovne neurčuje povinnosť vytvárať základné imanie, pravidlá vkladovej povinnosti sa však budú riadiť všeobecnou úpravou základného imania. Tento fakt je viditeľný aj na špeciálnom formulári na zápis komanditnej spoločnosti do evidencie príslušného obchodného registra, ktorý v jednej svojich obligatorných položiek obsahuje požiadavku uvedenia výšky základného imania a rozsahu jeho skutočného splatenia rovnako ako v spoločnosti s ručením obmedzeným. Tým podľa neho možno skonštatovať, že aj keď sa Obchodný zákonník o tvorbe základného imania priamo nezmieňuje a rozpoznáva len vklad komanditistu, považuje určenú vkladovú povinnosť za plnohodnotnú tvorbu základného imania.[35] Trochu „vlažnejší" názor na túto problematiku zastáva prof. Ovečková, ktorá ustanovenie § 2 ods. 2 písm. b) zákona o obchodnom registri, v ktorom sa uvádza, že pri komanditnej spoločnosti sa do obchodného registra zapisuje aj výška základného imania a rozsah jeho splatenia, považuje nie za úmysel zákonodarcu posunúť právnu úpravu k plnohodnotnej tvorbe základného imania, ale iba za „nesprávne nazvanie".[36] Každopádne by bolo vhodné, aby sa zákonodarca s týmto podľa Ovečkovej „nesprávnym nazvaním", či naopak podľa doc. Mamojku znakom „plnohodnotnej tvorby základného imania" vysporiadal a Obchodný zákonník, resp. zákon o obchodnom registri precíznejšie upravil.

Počet spoločníkov v obchodnej spoločnosti nie je zákonom obmedzený. Avšak možno mať za to, že s ohľadom na prevažujúci osobný charakter tejto spoločnosti by vyšší počet spoločníkov mohol sťažiť jej vedenie a kontrolu a mohol by ohroziť právne postavenie komanditistov.[37] Ktorý zo spoločníkov je komplementárom a ktorý komanditistom stanovuje spoločenská zmluva a títo sa zapisujú do obchodného registra. Toto rozlíšenie je prejavom vôle zakladateľov o tom, že berú svoje odlišné právne postavenie na vedomie a akceptujú ho.[38]

Komanditnú spoločnosť je možné založiť iba za účelom podnikania a je vždy podnikateľom. Vyplýva to z ustanovení § 2 ods. 2 a § 56 ods.1 a§ 62 Obchodného zákonníka.

Ako som už vyššie uviedol, ak Obchodný zákonník neustanovuje inak, uplatňuje sa na komanditnú spoločnosť primerane zákonná úprava verejnej obchodnej spoločnosti a na právne postavenie komanditistu sa použijú ustanovenia o spoločnosti s ručením obmedzeným. V praxi práve toto ustanovenie vyvoláva najväčšie otázniky, nakoľko nie je vždy jasné, ktoré konkrétne ustanovenia zákonnej úpravy verejnej obchodnej spoločnosti a spoločnosti s ručením obmedzeným sa použijú a ako „primerane". Český významný komercionalista doc. Dvořák hodnotí toto riešenie ako znak legislatívnej pohodlnosti toho, kto formuloval osnovu Obchodného zákonníka. Poukazuje, že táto konštrukcia je sčasti odkopírovaná z osnovy československého obchodného zákonníka z r. 1937, ktorý v § 198 predpisoval aplikáciu ustanovení o verejnej obchodnej spoločnosti na komanditnú spoločnosť vždy, pokiaľ nebude stanovené niečo iného. Neobsahoval však už aplikáciu ustanovení o spoločnosti s ručením obmedzeným na právne postavenie komanditistov. Podobnú konštrukciu o použití ustanovení o verejnej obchodnej spoločnosti na komanditnú spoločnosť, pokiaľ nie je zákonom stanovené výslovne inak obsahuje aj napríklad francúzsky obchodný zákonník z roku 2001. Použitie ustanovení o spoločnostiach s ručením obmedzeným na právne postavenie komanditistov nemá podľa doc. Dvořáka obdobu s výnimkou českej a slovenskej právnej

---

[35] MAMOJKA, M., – MAMOJKA, M., ml. *: Teória a prax v obchodnom práve*. Sládkovičovo: Fakulta práva Janka Jesenského VSŠ v Sládkovičove, 2012, s 79.
[36] OVEČKOVÁ, O. a kol.: *Obchodnný zákonník. Komentár*. Bratislava: IURA EDITION, 2012, s 468.
[37] POKORNÁ, J. – KOVAŘÍK, Z. - ČÁP,Z. a kol. : *Obchodní zákoník. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 474.
[38] ELIÁŠ, K. – BARTOŠÍKOVÁ,M. - POKORNÁ, J. a kol. : *Kurs obchodního práva.* Právnické osoby jako podnikatelé. 4.vyd. C. H. Beck, Praha 2003, s. 140.

úpravy, ktorá vychádza z rovnakého základu a to federálneho obchodného zákonníka [39]. Nová česká právna úprava obchodných spoločností a to Zákon o obchodních korporacích už všeobecné ustanovenie o použití ustanovení spoločnosti s ručením obmedzeným na právne postavenie komanditistov neobsahuje, preto môžem skonštatovať, že terajšia platná slovenská úprava je v tomto ohľade podľa môjho názoru negatívne unikátna.

Z tohto spôsobu úpravy v Obchodnom zákonníku vyplýva, že sa na komanditnú spoločnosť budú aplikovať všeobecné ustanovenia o obchodných spoločnostiach (§ 56 - 75a), úprava komanditnej spoločnosti (§93 - 104), úprava verejnej obchodnej spoločnosti (§76 - 92) a úprava o spoločnosti s ručením obmedzeným (§105 a nasl.).[40]

Výnimkou, kedy sa ustanovenia o spoločnosti s ručením obmedzeným na právne postavenie komanditistov nepoužijú je určenie minimálnej výšky vkladu do spoločnosti, ako aj ustanovenie § 111 Obchodného zákonníka podľa ktorého sa musí pred podaním na zápis spoločnosti do obchodného registra splatiť na každý peňažný vklad najmenej 30% a celková hodnota splatených peňažných vkladov spolu s hodnotou odovzdaných nepeňažných vkladov musí byť aspoň 50% zo zákonom ustanovenej minimálnej výšky základného imania pre spoločnosť s ručením obmedzeným. Taktiež sa nebude aplikovať ustanovenie § 113 Obchodného zákonníka, ktoré určuje povinnosť splatiť vklad za podmienok a v lehote ustanovenej Obchodným zákonníkom, prípadne spoločenskou zmluvou, najneskôr však do piatich rokov od vzniku spoločnosti, alebo od jeho vstupu do spoločnosťou, alebo od prevzatia záväzku na nový vklad, nakoľko § 93 ods. 3 Obchodného zákonníka ustanovuje pre komanditistu povinnosť splatiť vklad v lehote určenej spoločenskou zmluvou, inak bez zbytočného odkladu po vzniku spoločnosti, prípadne po vzniku účasti v spoločnosti. Keďže pri splatení vkladov právna norma tretieho odseku ako lex specialis nerozlišuje medzi peňažnými a nepeňažnými vkladmi, nebude sa aplikovať ustanovenie § 59 ods. 2, tretia veta a nepeňažný vklad nemusí byť splatený pred zápisom do obchodného registra ako podmienka vzniku komanditnej spoločnosti.[41] Ďalšou výnimkou kedy sa na postavenie komanditistov nepožije úprava platná pre spoločnosť s ručením obmedzeným je podľa názoru niektorých autorov ako napr. JUDr. Blahu ustanovenie § 105b Obchodného zákonníka, podľa ktorého nemôže spoločnosť s ručením obmedzeným založiť osoba, ktorá má daňový nedoplatok, alebo nedoplatok na cle. Argumentuje, že zámerom sprísnenia úpravy zavedením zákonnej reštrikcie v procese zakladania spoločnosti s ručením obmedzeným bolo zvýšiť ochranu štátu pred nedobytnými daňovými pohľadávkami. Vchádza z povahy spoločnosti s ručením obmedzeným ako obchodnej spoločnosti, ktorej jedným zo základných znakov je obmedzené ručenie spoločníka. V prípade, ak spoločník splatí celý jeho vklad a v celom rozsahu v zásade neručí za záväzky spoločnosti svojim majetkom. V takomto prípade, ak samotná spoločnosť nedisponuje dostatočnými majetkovými aktívami, je uspokojenie daňových resp. colných záväzkov veľmi problematické. Poukazuje na skutočnosť, že v prípade komanditnej spoločností je iná situácia a to vzhľadom na existenciu dvoch skupín spoločníkov a to komplementárov a komanditistov s tým, že akcentuje skutočnosť, že komplementári ručia celým svojim majetkom. Preto podľa jeho názoru vyššie uvedená zákonná reštrikcia nezodpovedá charakteru a majetkovému postaveniu komanditnej spoločnosti a komplementárov ako neobmedzene ručiacich spoločníkov. S týmto názorom si dovolím polemizovať a myslím, si že by sa zákonná reštrikcia mala vzťahovať aj na komanditistov. Práve slovenské právne prostredie je známe skoro až „športovou aktivitou“ obchádzania

[39] DVOŘÁK, T. : *Osobní obchodní společnosti*. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2008, s. 232, s. 233.
[40] PATAKYOVÁ, M. a kol.: *Obchodný zákonník. Komentár*. 4 vydanie. Bratislava: C. H. Beck. , s.r.o., 2013, s. 402.
[41] PATAKYOVÁ, M. a kol.: *Obchodný zákonník. Komentár*. 4 vydanie. Bratislava: C. H. Beck. , s.r.o., 2013, s. 403.

zákonných a daňových povinností. Ak pripustíme úmysel zákonodarcu, okrem JUDr. Blahom akcentovanej ochrany štátu pred nedobytnými pohľadávka aj záujmom štátu zabrániť osobám, ktoré majú daňové nedoplatky pri ich ďalšej podnikateľskej činnosti vo forme zakladania nových obchodných spoločností, nie je predsa spravodlivé a ani účelné umožniť týmto osobám podieľať sa na založení komanditnej spoločnosti. Keďže každý komanditista je povinný vložiť do spoločnosti minimálny vklad, mal by byť záujem štátu, aby prioritne tieto peňažné prostriedky použil na úhradu daňových resp. colných nedoplatkov (ak ich pri zakladaní komanditnej spoločnosti má) a až po tom na podiel na založení komanditnej spoločnosti. Taktiež ako som už spomínal, nakoľko Obchodný zákonník nevylučuje, aby komplementárom bola právnická osoba, je v praxi možná situácia, že komplementárom bude právnické osoba a to spoločnosť s ručením obmedzeným, ktorá nebude mať dostatočné majetkové aktíva. Bude síce ručiť neobmedzene celým svojim majetkom, ale v praxi bude plná úhrada záväzkov spoločnosti veľmi problematická. Preto sa nemôžem stotožniť s názorom JUDr. Blahu, že prípadné vzniknuté daňové nedoplatky budú môcť byť vždy bezproblémovo hradené z majetku komplementára. Taktiež treba v tomto smere poukázať aj na zákonné ustanovenia, podľa ktorých v prípade ak bude obchodné meno spoločnosti obsahovať meno komanditistu alebo v prípade záväzkov zo zmlúv, ktoré v mene spoločnosti uzavrel komanditista bez splnomocnenia ručí komanditista za záväzky spoločnosti ako komplementár.

Zisk sa v komanditnej spoločnosti delí najskôr na časť pripadajúcu na komplementárov a časť pripadajúcu na komanditistov. Ak sa v spoločenskej zmluve neurčí pomer rozdeľovania zisku medzi komplementárov a komanditistov, rozdelí sa v zmysle ustanovenia § 100 Obchodného zákonníka na polovicu. V zmysle nasledujúcich ustanovení si komplementári svoju časť zisku delia rovným dielom a komanditisti podľa výšky splatených vkladov. V spoločenskej zmluve je možné určiť iný pomer rozdeľovania zisku. S súvislosti s komanditnou spoločnosťou nie je upravené, ako znášajú spoločníci prípadnú stratu spoločnosti. Preto treba vychádzať z toho, že sa podľa § 82 ods. 3 budú podieľať na strate komplementári rovným dielom a komanditisti do výšky svojho vkladu ak spoločenská zmluva neurčuje inak. Časť zisku pripadajúca komplementárom je oddelená a títo ju zdaňujú rovnako ako spoločníci verejnej obchodnej spoločnosti. Druhá časť pripadajúca spoločnosti môže byť po zdanení rozdelená komanditistom alebo ju môže komanditná spoločnosť využiť pre svoje ďalšie aktivity. Vnútorná štruktúra komanditnej spoločnosti je tiež pomerne veľmi jednoduchá, keď táto vytvára iba štatutárny orgán a to len za účasti komplementárov alebo len niektorých z nich.

Založenie komanditnej spoločnosti

Komanditná spoločnosť sa zakladá spoločenskou zmluvou, ktorú podpisujú všetci spoločníci, pričom ich podpisy musia byť osvedčené.[42] Zákon pripúšťa, aby zakladateľ poveril uzavretím zmluvy splnomocnenca. Toto poverenie musí mať písomnú podobu, podpis splnomocniteľa musí byť legalizovaný a plná moc má byť priložená k spoločenskej zmluve.

Obligatórnymi náležitosťami spoločenskej zmluvy - sú:

- obchodné meno a sídlo spoločnosti,
- určenie spoločníkov uvedením názvu sídla u právnickej osoby alebo mena a bydliska fyzickej osoby,

[42] ŠKRINÁR, A. - NEVOLNÁ, Z. : *Obchodné právo.* Plzeň: Aleš Čenek, 2012. s. 91.

- predmet podnikania,
- určenie, ktorí zo spoločníkov sú komplementári a ktorí komanditisti, pri osobách, ktoré sú komplementármi, sa uvádza aj rodné číslo fyzickej osoby alebo identifikačné číslo právnickej osoby, ak bolo pridelené, pri zahraničnej fyzickej osoby sa uvádza dátum narodenia, ak rodné číslo nebolo pridelené,
- výška vkladu každého komanditistu.[43]

Ako som vyššie spomínal, tak komanditná spoločnosť sa zakladá písomnou spoločenskou zmluvou. Zakladateľská listina nepripadá do úvahy, pretože spoločnosť musia založiť a po celú dobu v nej pôsobiť najmenej dve osoby, z ktorých jedna má postavenie komplementára a jedna postavenie komanditistu.[44] Pravosť podpisov všetkých spoločníkov na spoločenskej zmluve musí byť úradne overená. Obchodný zákonník stanovuje v § 94 základné náležitosti spoločenskej zmluvy, ktoré sú uvedené vyššie. Absencia ktorejkoľvek z náležitostí zakladá absolútnu neplatnosť zmluvy a teda nemôže ani dôjsť k zápisu spoločnosti do obchodného registra. Ak by registrový súd pochybil a spoločnosť zapísal do registra, potom by nebolo možné napadnúť platnosť vzniku spoločnosti, ako uvádza ustanovenie § 68a ods. 1 Obchodného zákonníka. V tomto zdieľam názor s doc. Štenglovou, podľa ktorej ustanovenia prvého odseku „liečia“ dôsledky neplatnosti alebo neexistencie právneho úkonu, ktorým bola spoločnosť založená, od okamihu vzniku spoločnosti v tom zmysle, že nemajú dôsledky, inak s takou neplatnosťou spájané. Zákon však v niektorých prípadoch zakladá dôsledok iný, totiž možnosť v najvážnejších prípadoch vyhlásiť neplatnosť spoločnosti.[45] Rovnaký názor zastáva aj doc. Dvořák, ktorý argumentuje princípom ochrany práv nadobudnutých v dobrej viere a princípom ochrany práv tretích osôb.[46]

Založenej spoločnosti chýba až do svojho vzniku právna subjektivita, pretožeani nie je subjektom práva. Spoločnosti možno priznať len latentnú existenciu.[47] Nemeckáprávna teória ju označuje ako tzv. predbežnú spoločnosť, ktorá bola založená, aleešte neexistuje ako subjekt práva.[48] Pred vznikom spoločnosti je nutné vykonaťrad úkonov, ktoré najčastejšie vykonávajú zakladatelia, v tomto prípade komplementári a nemožno vylúčiť aj úkony osôb rozdielnych od zakladateľov. Z konania však musí byť zrejmé, že ide o úkony v mene spoločnosti. Konania v mene spoločnosti zaväzujú osobu, ktorá tak konala. Ak jednalo viac osôb, potom sú zaviazané spoločne a nerozdielne. Ak spoločníci, prípadne príslušný orgán spoločnosti, schváli do troch mesiacov od vzniku spoločnosti tieto konania, potom platí, že je spoločnosť schválenými konaniami viazaná od počiatku. Schvaľuje sa zoznam konaní vytvorený zakladateľmi, ak by zakladatelia niektoré konania opomenuli, alebo by zoznam nevytvorili, potom by solidárne zodpovedali za škodu spôsobenú veriteľom. Po schválení je štatutárny orgán povinný upovedomiť účastníkov záväzkových vzťahov urobených pred vznikom spoločnosti. Schválenie úkonov uskutočnené po uplynutí trojmesačnej lehoty zostáva bez právnych

---

[43] Zákon č. 513/1991 Zb., Obchodný zákonník, v platnom znení § 94.
[44] ŠTENGLOVÁ, I. - PLÍVA, S. - TOMSA, M. a kol. : *Obchodní zákoník. Komentář.* 12. vyd. Praha: C.H.BECK, 2009. s. 338.
[45] ŠTENGLOVÁ, I. - PLÍVA, S. - TOMSA, M. a kol. : *Obchodní zákoník. Komentář.* 12. vyd. Praha: C.H.BECK, 2009. s. 259.
[46] DVOŘÁK, T. : *Komanditní společnost.* 1. vyd. Praha: ASPI, 2004. s. 55.
[47] KORECKÁ, V. - POKORNÁ, J. : *Jednání za obchodní společnosti od jejího založení do vzniku.* Obchodní právo, 1993, roč. 2, č. 10, s. 2.
[48] DVOŘÁK, T. : *Komanditní společnost.* 1. vyd. Praha: ASPI, 2004. s. 58.

následkov. K riešeniu toho stavu sa ponúka postúpenia pohľadávky, ktoré upravuje Občiansky zákonník.[49]

Prvou z náležitostí je určenie obchodného mena a sídla spoločnosti. Pod obchodným menom spoločnosti je komanditná spoločnosť ako podnikateľ zapísaná do obchodného registra a vykonáva pod ním právne úkony. Obchodné meno komanditnej spoločnosti sa skladá z dvoch častí a to z kmeňa a dodatku. Kmeň môže byť osobný, vecný, fantazijný[50] či zmiešaný. Zákon nezakazuje ani kmeň číselný.[51] K odlíšeniu obchodného mena nestačí uvedenie iného miesta podnikania. Osobný názov spoločnosti tvorí meno zakladateľov alebo zakladateľa, ak však obsahuje meno komanditistu, tak sa stáva neobmedzene ručiacim spoločníkom[52]. Ak je súčasťou názvu meno spoločníka, ktorý prestal byť spoločníkom komanditnej spoločnosti, môže spoločnosť ďalej užívať jeho meno len s jeho súhlasom. V prípade smrti alebo zániku spoločníka sa vyžaduje súhlas dediča alebo právneho nástupcu s užívaním jeho mena v názve. Pri tvorbe obchodného mena je nutné dodržiavať určité zásady. Obchodný zákonník uvádza zásadu nezameniteľnosti, pravdivosti, jasnosti a jednotnosti. Zásada nezameniteľnosti spočíva v tom, že názov nesmie pôsobiť klamlivo a nesmie byť zameniteľný s názvom iného podnikateľa. Používaním zákonom daného dodatku názvu je naplnená zásada pravdivosti. Zásadu jasnosti možno vyjadriť tak, že údaje o podnikateľovi v obchodnom názve sú vyjadrené zrozumiteľne, jasne a nezastierajú pravý stav veci. Princíp jednotnosti znamená, že je podnikateľ povinný vyvíjať svoje podnikateľské aktivity pod jedným názvom.[53] Dodatok obchodnej spoločnosti je stanovený zo zákona ako obligatórny a označuje jej právnu formu. Dodatky určuje Obchodný zákonník v ustanovení § 95 ako "komanditná spoločnosť "," kom. spol. "., či" k. s. ". Ak sa komanditná spoločnosť zapíše do obchodného registra s určitou skratkou, nesmie jej tvar v praxi meniť. Pri právnych úkonoch môže nepresný či neúplný názov spôsobiť zameniteľnosť subjektu a tým neplatnosť právneho úkonu. K odlíšeniu názvu nestačí rozdielny dodatok označujúci právnu formu.

Sídlo právnickej osoby upravuje Občiansky zákonník v ustanovení § 19c, ktorý uvádza, že sídlo právnickej osoby musí byť určené pri jej vzniku. Obchodný zákonník upravuje sídlo v § 2 ods. 3. Určuje, že sídlo právnickej osoby je adresa, ktorá je ako sídlo zapísaná v obchodnom registri, alebo v inej evidencii ustanovenej osobitným zákonom. Úprava sídla právnickej osoby zaznamenala od prijatia Obchodného zákonníka výraznú zmenu. Pôvodne vychádzal zo zásady tzv. formálneho sídla, čo umožňovalo vytvárať aj fiktívne sídla. Zásadná zmenu priniesla do tejto problematiky až novela Obchodného zákonníka z roku 2001, ktorá nadobudla účinnosť 1. 1. 2002. Touto zmenou prišlo k upusteniu od zásady tzv. formálneho sídla a Obchodný zákonník prešiel na zásadu tzv. reálneho sídla, teda rozhodujúce bolo miesto (adresa), odkiaľ bola právnická osoba riadená, resp. kde boli umiestnené jej riadiace orgány. Zároveň prišlo k zmene charakteru zápisu sídla do obchodného registra a to tak, že takýto zápis už nemal konštitutívny, ale výlučne deklaratórny charakter. K zmene sídla, teda prichádzalo, nie zápisom zmeneného sídla do obchodného registra, alebo inej evidencie, ale k jeho zmene prišlo už samotným rozhodnutím

---

[49] POKORNÁ, J. - KOVAŘÍK, Z. - ČÁP, Z. a kol. : *Obchodní zákoník - Komentář I. díl.* 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR a.s., 2009, s. 488.

[50] Na rozdiel od právnych úprav v štátoch nemeckej právnej oblasti, z ktorých pochádza aj naša právna úprava obchodných spoločností, Obchodný zákonník v súvislosti s tvorbou obchodného mena komanditnej spoločnosti, s výnimkou úpravy týkajúcej sa dodatku označujúcu právnu formu, neustanovil žiadne obmedzenia.

[51] LOCHMANOVÁ, L. *Obchodní firma a tvorba firemního kmene I.* Právní rádce. 2006, roč. 14, č. 12, s. 4.

[52] Podľa § 95 Obchodného zákonníka ak obchodné meno spoločnosti obsahuje meno komanditistu, ručí tento komanditista za záväzky spoločnosti ako komplementár.

[53] POKORNÁ, J. - KOVAŘÍK, Z. - ČÁP, Z. a kol. *Obchodní zákoník - Komentář I. díl.* 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 489.

príslušného orgánu spoločnosti. Takáto zmena koncepcie sídla spoločnosti sa však dostala do rozporu s článkami 49[54] a 54[55] Zmluvy o fungovaní Európskej únie týkajúcimi sa slobody usadzovania sa právnických osôb ako jednej z podmienok fungovania jednotného trhu Európskej únie. Preto sa novela Obchodného zákonníka z roku 2004 s účinnosťou od 1. októbra 2004 pri úprave sídla právnickej osoba a miesta podnikania fyzickej osoby v zásade vrátila k pôvodnej úprave pred novelou z roku 2001.[56] Právnická osoba musí preukázať, že má k nehnuteľnosti, alebo jej časti, ktorej adresa je ako sídlo zapísaná v obchodnom registri, alebo inej evidencii, vlastnícke, alebo užívacie právo, ktoré užívanie nehnuteľnosti alebo jej časti ako sídla nevylučuje, alebo súhlas vlastníka nehnuteľnosti alebo jej časti s jej zápisom ako sídla do obchodného registra, alebo inej evidencie. Táto povinnosť s účinnosťou od 1. februára 2007 reagovala na časté podnety z aplikačnej praxe, keď bežne prichádzalo k situáciám registrácie sídla na adrese bez vedomia a súhlasu vlastníka nehnuteľnosti.

Komanditná spoločnosť môže byť založená len za účelom podnikania. Preto sa u nej zapisuje predmet podnikania, na rozdiel od akciovej spoločnosti a spoločnosti s ručením obmedzeným, ktoré môžu byť založené aj za iným ako podnikateľským účelom.[57]

Ďalšou z podstatných náležitostí spoločenskej zmluvy je dostatočná identifikácia spoločníkov a to uvedením mena a bydliska v prípade fyzickej osoby alebo uvedením názvu právnickej osoby a jej sídla. Nevyhnutnou náležitosťou spoločenskej zmluvy je určenie, kto zo spoločníkov má postavenie komplementára a kto komanditistu. Toto rozlíšenie má vplyv na práva a povinnosti spoločníkov.[58]

Komanditisti majú zákonnú povinnosť vložiť vklad, ktorým môže byť peňažný či nepeňažný. Nepeňažný vklad musí byť využiteľný v podnikateľskej činnosti spoločnosti a hodnota vkladu musí byť zistiteľná a zapísaná v zakladateľskom dokumente. Vklad je komanditista povinný splatiť bez zbytočného odkladu po vzniku spoločnosti či po vzniku svojej účasti na spoločnosti, ak spoločenská zmluva neurčuje inú splatnosť. Do obchodného registra sa zapisuje výška vkladu komanditistu a rozsah jeho splatenia.

Fakultatívne náležitosti spoločenskej zmluvy - okrem zákonom stanovených povinných náležitostí môžu zakladatelia do spoločenskej zmluvy zahrnúť rad ďalších ustanovení, ktoré upravujú právne postavenie spoločníkov alebo vlastnú činnosť spoločnosti. Možno si odlišne od dispozitívnych ustanovení najmä určiť:

- povinnosť komplementárov vložiť do spoločnosti vklad,
- rozhodnutie o záležitostiach spoločnosti,
- pravidlá rozdelenia zisku,
- úpravu zákazu konkurencie,
- oprávnenie konať za spoločnosť,

---

[54] V rámci nasledujúcich ustanovení sa zakazujú obmedzenia slobody usadiť sa štátnych príslušníkov jedného členského štátu na území iného členského štátu. Zakazujú sa aj obmedzenia, ktoré sa týkajú zakladania obchodných zastúpení, organizačných zložiek a dcérskych spoločností štátnymi príslušníkmi jedného členského štátu na území iného členského štátu.

[55] So spoločnosťami založenými podľa zákonov členského štátu a ktoré majú svoje sídlo, ústredie alebo hlavné miesto podnikateľskej činnosti v Únii, sa na účely tejto kapitoly zaobchádza rovnako s fyzickými osobami, ktoré sú štátnymi príslušníkmi členských štátov.

[56] Ovečková, O., a kol. : *Obchodný zákonník. Komentár*. Bratislava: IURA EDITION, 2012, s. 39.

[57] V tomto prípade sa zapisuje predmet činnosti.

[58] DVOŘÁK, T. *Komanditní společnost.* 1. vyd. Praha: ASPI, 2004. s. 59.

- výpovednú dobu pri založení spoločnosti na dobu neurčitú,
- dôsledky smrti spoločníka,
- vyrovnací podiel,
- prevoditeľnosť podielu komanditistu,
- podiel spoločníka na likvidačnom zostatku,
- počet hlasov, ktoré patria jednotlivým spoločníkom,
- princíp rozhodovania o ostatných záležitostiach okrem obchodného vedenia spoločnosti.

Zakladatelia môžu v spoločenskej zmluve ustanoviť konkurenčnú doložku aj pre komanditistu. Tým mu zamedzia, aby podnikal alebo sa zúčastnil podnikateľskej činnosti inej osoby v rovnakom odvetví. Hoci sa komanditista nezúčastňuje na obchodnom vedení, tak má prístup k cenným informáciám, ktoré by mohol zneužiť v prospech inej spoločnosti.[59]

Pri hlasovaní disponuje každý spoločník jedným hlasom, ale spoločenská zmluva môže určiť aj iný počet hlasov. Spoločníci si tak môžu stanoviť počet hlasov odvíjajúci sa od ich účasti v spoločnosti, napríklad u komanditistov podľa vyšších vkladov.

Spoločníci si môžu v spoločenskej zmluve odlišne od príslušných zákonných ustanovení určiť aj pravidlá pre rozdelenie zisku. Odlišne si môžu stanoviť jednak pomer medzi časťou pripadajúcou komanditistom a časťou pripadajúcou komplementárom, ako aj rozdelenie zisku v skupine komplementárov a v skupine komanditistov. Táto variabilita vytvára dobré predpoklady na použitie tejto formy obchodnej spoločnosti na efektívne zhodnotenie kapitálu komanditistov v kombinácii s kvalitným a tým pádom aj možným nadštandardným ohodnotením manažérsky zručností komplementárov. Spoločníci si pri určení pravidiel na rozdelenie zisku môžu veľmi presne „vybalansovať“ všetky rôzne špecifiká spoločného podnikania.

Z postavenia spoločníkov v spoločnosti vyplývajú ich práva a povinnosti. Zákon ustanovuje k obchodnému vedeniu komplementárov. K ostatným záležitostiam sú zo zákona oprávnení všetci spoločníci, teda komplementári spoločne s komanditistami, väčšinou hlasov, ak nestanoví spoločenská zmluva inak. Treba zdôrazniť, že obchodné vedenie spoločnosti nie je konaním v mene spoločnosti. Obchodný zákonník obchodné vedenie presne nedefinuje, aj keď tento pojem na viacerých miestach používa. Vo všeobecnosti možno konštatovať, že pod pojmom obchodné vedenie je možné rozumieť rozhodovanie o otázkach organizačného a prevádzkového charakteru, o technických otázkach, o veciach vnútornej prevádzky podniku, o podnikateľských zámeroch a podobne.[60] Obchodný zákonník však nedefinuje ani pojem ostatné záležitosti. Môžeme však predpokladať, že vzhľadom na predchádzajúce ustanovenia zákonodarca myslel ostatné vnútorné záležitosti v spoločnosti, ktoré nepatria do obchodného vedenia a ani do konania v mene spoločnosti navonok.

Spoločenská zmluva môže tiež upraviť, ako komplementári, ktorí sú štatutárnym orgánom spoločnosti, budú konať. Zákon stanovuje, že každý je oprávnený konať samostatne, pokiaľ spoločenská zmluva neurčuje iný režim. V zmluve môže byť napríklad dohodnuté, že na konanie za spoločnosť sú povinní všetci komplementári spoločne, nie každý samostatne alebo že sú povinní konať spoločne len k niektorým záležitostiam.

---

[59] ŠTENGLOVÁ, I. In ŠTENGLOVÁ, I. - PLÍVA, S. - TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář.* 12. vyd. Praha: C.H.BECK, 2009. s. 333.
[60] PATAKYOVÁ, M. a kol. : *Obchodný zákonník. Komentár*. 4 vydanie Bratislava: C. H. Beck, 2013, s. 410.

Za nemenej dôležité považujem dohody týkajúce sa vkladu. Komanditisti vnášajú vklad, preto nie je na škodu zakotviť v spoločenskej zmluve správcu vkladu, lehotu pre splatenie vkladu a prípadné úroky z omeškania. Spoločenská zmluva môže určiť, že sú zakladatelia povinní splatiť vklady alebo ich časti pred vznikom spoločnosti. V takom prípade musí byť ustanovený v spoločenskej zmluve správca vkladu. Môže ním byť niektorý zo zakladateľov alebo, ak ide o peňažný vklad, aj banka.

Spoločníci môžu v spoločenskej zmluve spomenúť aj účel, za ktorým zriadili spoločnosť a dĺžku trvania spoločnosti.

Ďalej môže spoločenská zmluva zakotviť úpravu prevodu podielu komanditistu, dôsledky smrti spoločníka na spoločnosť a ustanovenia, týkajúce sa zániku spoločnosti - a to pravidlá stanovenia vyrovnávacieho podielu a rozdelenie likvidačného zostatku. Vyššie uvedené dojednania nemožno považovať za vyčerpávajúce a taxatívne. Obchodný zákonník obsahuje množstvo dispozitívnych ustanovení a tým dáva spoločníkom priestor k vlastnej úprave vzťahov.

Záver

Komanditná spoločnosť patrí k najstarším formám obchodných spoločností. Bohužiaľ v Slovenskej republike zatiaľ nenašla adekvátnu odozvu v radoch podnikateľskej verejnosti. Je to škoda, nakoľko umožňuje pomerne efektívne nastaviť pravidlá pre spojenie osobných zručností spoločníkov - manažérov (komplementárov) a investorov potrebného kapitálu na podnikanie (komanditistov). Práve v súčasnej dobe, keď je na trhu pomerne dostatok voľného kapitálu a chýbajú skôr schopní manažéri s nápadmi, by mohla byť táto forma obchodnej spoločnosti atraktívna. Táto forma obchodnej spoločnosti sa vyznačuje množstvom dispozitívnych ustanovení, ktoré poskytujú zakladateľom spoločnosti možnosť realizácie ich zámerov a plánov umožňujú im dotvorenie spoločnosti podľa ich vôle a ponúkajú im samostatné doplnenie zákonného rámca. Zákon ponecháva na vôli spoločníkov, či sa budú riadiť zákonnou úpravou alebo ju modifikujú vytvorením vlastnej úpravy v spoločenskej zmluve. Všetky modifikácie musia byť samozrejme v súlade so zákonom. Pre častejšie využitie komanditnej spoločnosti v podnikateľskej praxi by však pomohla jej presnejšia a jasnejšia úprava, najmä, z ktorej by bolo jasné, ktoré ustanovenia Obchodného zákonníka o verejnej obchodnej spoločnosti sa „primerane“ použijú na komanditnú spoločnosť a ktoré ustanovenia o spoločnosti s ručením obmedzeným na právne postavenie komanditistov, prípadne úplne ustúpiť od tejto „slovenskej rarity“ a ustanovenie o použití právnej úpravy o spoločnosti s ručením obmedzeným na právne postavenie komanditistov úplne vypustiť, podobne ako pred nedávnom v Českej republike pri prijatí Zákona o obchodních korporacích. Taktiež by bolo účelné v Obchodnom zákonníku explicitne definovať niektoré pojmy ako napr. „obchodné vedenie“, alebo „ostané záležitosti“, aby nedochádzalo v praxi častým aplikačným problémom.

Zoznam bibliografických odkazov

BALKO, L. : Obchodné právo. Bratislava: Epos, 2001. 159 s. ISBN 80-8057-436-7.
BARTOŠEK, M.: Encyklopedie římského práva. 2. přepracované vydání. Praha: Academia, 1994. 472 s. ISBN 80-200-0243-X.
DVOŘÁK, T. : Komanditní společnost. 1. vyd. Praha: ASPI, 2004. 309 s. ISBN 80-735-7027-0.
DVOŘÁK, T. : Osobní obchodní společnosti. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2008, s. 318. ISBN 978-80-7357-383-6.

ELIÁŠ, K. : Kurs obchodního práva: právnické osoby jako podnikatelé. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1995. 315 s. ISBN 80-717-9050-8.
ELIÁŠ, K.: Obchodní zákoník. Praktické poznámkové vydání s výběrem z judikatury od roku 1990. Linde Praha 1998, 1.vydání. 720 s. ISBN: 80-7201-624-5.
ELIÁŠ, K., BARTOŠÍKOVÁ, M., POKORNÁ, J. a kol. : Kurs obchodního práva: Právnické osoby jako podnikatelé. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. 617 s. ISBN 80-717-9391-4.
HALUŠKOVÁ, A. – NEVOLNÁ, Z. – ŠKRINÁR, A. : Základné otázky obchodného práva. Bratislava: Veda, 2005. 221 s. ISBN 80-224-0839-5.
HAVEL. B., a kol. : Zákon o obchodních korporacích s aktualizovanou duvodovou zprávou. Ostrava: Sagit, 2012, 287 s. ISBN 978-80-7208-923-9
CHOVANEC, J. – MAMOJKA, M. : Právo o súkromnom podnikaní. 1. diel. Bratislava: BRADLO, 1991, 342 s. ISBN 80-7127-022-9.
CHOVANEC, J. – MAMOJKA, M. : Právna cesta k transformácii spoločnosti. Bratislava. REMEDIUM, 1992, 513 s. ISBN 80-85352-05-2.
KRÁLIK, J. – ŠMÁTRALA, M.: Základy obchodného práva, vydavateľstvo SAV - Bratislava: vydáva VEDA, 2004. s. 140. ISBN 80-224-0830-1.
KOBLIHA, I. a kol. : Obchodní zákoník: úplný text zákona s komentářem. Praha: Linde Praha, 2006. 1554 s. ISBN 80-720-1564-8.
KUBÍČEK, P. – MAMOJKA, M. - PATAKYOVÁ, M. : Obchodné právo. Bratislava: Univerzita Komenského, 2007. 390 s. ISBN 978-80-7160-225-5.
LASÁK, J. , : Zákon o obchodních korporacích. Obchodní zákoník. Srovnávací texty. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2013, s. 358. ISBN 978-80-7357-346-1.
MAMOJKA, M. – MAMOJKA, M., ml. : Teória a prax v obchodnom práve. Sládkovičovo: Fakulta práva Janka Jesenského VŠS, 2012. 252 s. ISBN: 978-80-85717-28-0.
OVEČKOVÁ, O. a kol. : Slovník obchodného práva: IURA EDITION, spol. s r. o., 1994, 366 s. ISBN 80-88715-11-3.
OVEČKOVÁ, O. a kol. : Obchodný zákonník (komentár). Bratislava: IURA EDITION, 2012. 1182 s. ISBN 978-80-8078-434-8.
PATAKYOVÁ, M. a kol. : Obchodný zákonník (komentár). Bratislava: C. H. Beck, s. r. o., 2013. 1677 s. ISBN 978-80-89603-12-1.
PERÁČEK, T. – GREGUŠOVÁ, D. : Obchodné právo pre manažérov. Bratislava: Univerzita Komenského, 2004. 167 s. ISBN 978-80-223-3618-5.
POKORNÁ, J. – KOVAŘÍK, Z. - ČÁP,Z. a kol. : Obchodní zákoník. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 1115. ISBN 978-80-7357-491-8.
SUCHOŽA, J. – HUSÁR, J. a kol. : Obchodné právo. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r. o., 2009. 1063 s. ISBN978-80-8078-290-0.
ŠKRINÁR, A. – NEVOLNÁ, Z. : Obchodné právo. Plzeň: Aleš Čenek, 2012. 400 s. ISBN 978-80-7380-365-0.
ŠTENGLOVÁ, I. - PLÍVA, S. - TOMSA, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 12. vyd. Praha: C.H.BECK, 2009. s. 1447. ISBN 978-80-7400-354-7.
ŽITŇANSKÁ, L. – OVEČKOVÁ, O. a kol. : Základy obchodného práva. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r. o., 2009. 682 s. ISBN 978-80-8078-276-4.
ŽITŇANSKÁ, L. – OVEČKOVÁ , O. : Obchodné právo. Obchodné spoločnosti. 1. zväzok. Bratislava: IURIS LIBRI, spol. s r. o., 2013. 617 s. ISBN 978-80-89635-05-04.
Zákon č. 513/1991 Zb. v znení neskorších predpisov (Obchodný zákonník).
Zákon č. 40/1964 Zb. v znení neskorších predpisov (Občiansky zákonník).

Deň doktorandov

Autor:	Kolektív autorov
Vedecký redaktor:	Mult. Dr. h. c. prof. JUDr. Mojmír Mamojka, CSc.
Predseda edičnej komisie:	JUDr. Monika Némethová, PhD.
Recenzenti:	Prof. JUDr. Ján Cirák, CSc. Doc. JUDr. Jaroslav Klátik, PhD.
Zostavovateľ:	Dr. iur. JUDr. Ing. Michal Turošík, PhD.
Vydavateľ:	Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela
Tlač:	EQUILIBRIA, s.r.o., Košice
Návrh obálky:	Mgr. art. Zuzana Ceglédyová
Rok vydania:	2016
Formát:	A4
Počet strán:	406
Náklad:	100 kusov

„Príspevky neprešli jazykovou korektúrou.“

ISBN 978-80-557-1235-2
EAN 9788055712352

9 788055 712352

ISBN 978-80-557-1235-2